

ጥርስ በጥጥሩ ሀገር

በ ዶ/ር ሐዘውዬ ስፔንሰር

ቶርጉም

መገንባት ኃጢአት ምክር ቤት (ዲ.ፒ.)
መዘገበ ምዕራፍ ቤት

ጥርስ የገባች ሀገር

ኢ ት ዮ ጵ ያ

በጀን ሐዛወደ ስፔንሰር

ትርጉም :-

- መንግሥቱ ኃይለማርያም አርዳያ (ሌ/ኮ)
- መዝገቡ ምትኪ ቢልልኝ

ህዳር 1986

የደራሲው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው።

የእንግሊዝኛው የመጀመሪያ ዕትም - 1984

የእንግሊዝኛው ሁለተኛ ዕትም - 1987

ማውጫ

መቅደም	3
መግቢያ.....	11

ከፍል አንድ ጦርነት

ምዕራፍ አንድ- ከፓሪስ ወደ ሰሜን ጦር ግንባር.....	15
------------------------------------	----

የኢጣሊያና የኢትዮጵያ ጦርነት መነሳት ፀሐፊው የመካከለኛው ምዕራብ አሜሪካዊ ወጣት የዓፄ ኃይለሥላሴ የውጭ ጉዳይ አማካሪ ሆኖ መመረጥ። በ1936 ወደ ኢትዮጵያ ጉዞ ፀሐፊው አዲስ አበባ፣ የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት፣ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ፀሐፊው ከዓፄ ኃይለሥላሴ ጋር በጦር ግንባር መገናኘቱ

ምዕራፍ ሁለት - ጦርነት ስለተነሳበት ሁኔታ	47
-----------------------------------	----

እንግሊዝና ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ ያውጠነጠኑትን ሴራ ፈረንሳይ ስለመታወግ። በመንግሥታቱ ማኅበር ላይ የፈረንሳይ እምነት ማጣት ፀሐፊው የሎካርኖ ስምምነቶች ፀሐፊው የእንግሊዝና የፈረንሳይ ተከካሪ ፀሐፊው የፖሊስ የመስፋፋት ዘመቻ ፀሐፊው የፈረንሳይ የፖለቲካና የባህል ተጽዕኖ በኢትዮጵያ እያደገ መምጣቱ ፀሐፊው የእንግሊዝ ባለሥልጣናት ሂትለርና የእንግሊዝ የኢጣሊያና የፈረንሳይ ግንባር በስትራቴጂ ብቅ ማለት ፀሐፊው እንግሊዝ የገጠማት እንቅጥጥ ፀሐፊው ኢትዮጵያ በመንግሥታቱ ማኅበር ዘንድ መገለጻት ፀሐፊው የመንግሥታቱ ማኅበር አባል ያልሆኑ አገሮች /አሜሪካ፣ ጀርመን፣ ጃፓን/ እና የዓለም አቀፍ ቀይ መስቀል ኮሚቴ አቋም ፀሐፊው በኢጣሊያና በኢትዮጵያ መካከል የተደረገውን የወልወል ስምምነት የመንግሥታቱ ማኅበር ውድቅ ስለማድረግ ፀሐፊው ኃይለሥላሴ ከመንግሥታቱ ማኅበር ለምን ርዳታ እንደፈለጉ

ምዕራፍ ሦስት - አዲስ አበባ በጠላት እጅ ስለመውደቅ.....	71
--	----

ፈረንሳይ የኢትዮጵያን የባህር በር ስለማዘጋጀት ፀሐፊው ኢጣሊያ በወታደራዊ ፍጥጫ ላይ ፀሐፊው የኢጣሊያ በጦርነት ጋዝ መጠቀም። ዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ማኅበር ይህን የጀኔቫ ንግድ መጣስ ለማውጣት እቫረረኝ ማለት ፀሐፊው የሰሜን ግንባር መደምሰስ ፀሐፊው በምስጢር ሰላም ለማምጣት የተደረገ እንቅስቃሴ ፀሐፊው የመንግሥታቱ ማኅበር ጦርነት

እንዲቆምና ድርድር እንዲደረግ ያቀረበው ሀሳብ • ጀርመን
የመንግሥታቱን ግንባር ዓላማዎች ግጋለጧ • አዲስ አበባን
ለመዝበብ ዝግጅት ስለመደረጉ • ወደ ጎራ ለመዛወር መታቀዱ •
የአሜሪካ ለጋሊዮን ለቆ መውጣት • የጃንሆድ ከአዲስ አበባ ወደ
ጅቡቲና ለገደን በምስጢር መሄድ • የአዲስ አበባ በጠላት እጅ
መውደቅ • የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃል ጊዜውን ያልጠበቀ
ጥሪ ግድረት

ምዕራፍ አራት-ለመንግሥታቱ ግንባር አቤቱታ ስለመቅረቡ 105

ኃይለሥላሴ ለገደን እንደደረሱ የነበራቸው የአእምሮ ሁኔታ • ንጉሠ
በመንግሥታቱ ግንባር ጉባዔ ላይ ያደረጉት ንግግር • የመንግሥታቱ
ግንባር አባላት ምላሽ • የኢትዮጵያ ልዑካን በጉባዔው እንዳይላተፋ
ፈረንሳይ! እንግሊዝና ሞሪስያን ያደረጉት መከራ • የኢትዮጵያ
ሊርቦች ንትናቄ መሪዎች • ኃይለሥላሴ መሸነፋቸውን እንዲቀበሉ
ለግድረግ ፈረንሳይና ሊጣሊያ በምስጢር ያደረጉት መከራ

ምዕራፍ አምስት-ኃይለሥላሴ ከጌድዎን ሠራዊት ጋር ስለመመለሳቸው 124

የሰጋኝ የርሰበርስ ጦርነት • እውቅና አለመስጠት • የዓጼ ኃይለሥላሴን
መመለስ በመደገፍ ቸርቸል እና ኤደን ያቀረቡትን ሐሳብ • የጦርና
የትኝ አገዛዝ ሹማዎች እንደ ተቃወሙ • የጌድዎን ኃይል እና
ነፃ የግውጣት ዘመቻ • ዓጼ ኃይለ ሥላሴ አዲስአበባ እንደተመለሱ •
ኢትዮጵያ በእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ስር

ክፍል ሁለት እንደ አዲስ መጀመር

ምዕራፍ ስድስት-የኢትዮጵያ ልዑክ ወደ ዋሽንግተን መሄድ 145

የዓጼ ኃይለሥላሴ አሜሪካን የመወዳጀት ፍላጎት • የአሜሪካ ጥቅሞች
በኢትዮጵያ • ኃይለሥላሴ ለብድር - ኪራይና ርዳታ ፈታቸውን ወደ
አሜሪካ ግብራቸው • የእንግሊዝ ጦር አስተዳደር ባለሥልጣኖች ይህን
ሐሳብ እንደት እንዳልተቃወሙ • አዲስ አበባ ከአምስት ዓመት
የፋሽስት እና ከሁለት ዓመት የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር
በኋላ

ምዕራፍ ሰባት-ንጉሠ ነገሥቱ ሚኒስትሮቻቸውና ሕዝባቸው 161

ሚኒስትሮች • ባለጊሎች • ግንባራዊ መደቦችና ክታች ወደላይ
ግደግ • ኃይማኖት • ኃይለሥላሴ እንደሀገር መሪና እንደገለለብ

ምዕራፍ ስምንት- ከእንግሊዝ ተጽዕኖ ስለመላቀቅ 193

የታሕሳስ 19 ቀን 1944 የእንግሊዝና የኢትዮጵያ ስምምነት ድርድር

ምዕራፍ ዘጠኝ - ለፓሪሱ የሰላም ስብሰባ ዝግጅት..... 218

ኃይለሥላሴ ከፕሬዚደንት ሩዝ ሸልት ጋር በስዊዝ በይ እንደተገናኙ •
ኢትዮጵያ በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የሳንፍራንሲስኮ ጉባዔ
• የሲንክሌር የገዳጅ ኮንቬንሽን • ፈረንሳይ በኢትዮጵያ ያላትን የምድር
ባቡር ጥቅሞች ለማስከበር አጫሪነት ጣልቃ ስለመገባቷ • አዲስ ፖለቲካ
ሥራ ላይ ስለመዋሉ • የኢትዮጵያ አየር መንገድ ስለመጀመሩ • ወደ
ዜገላ መውጫ መስመር ለማግኘት የተደረገ የምስጢር ድርድር •
በኢትዮጵያ ከአጫሪነት አምባሳደር ጋር ያለው ግንኙነት ስለመገኘቱ •
ጊሊየናይን በኢትዮጵያ • ሰዊድናች በኢትዮጵያ • የፓሪስ ሰላም
ስብሰባ

ክፍል ሶስት

የግዛት አንድነትን መጠበቅ እና የባህር በር መከፈት

ምዕራፍ አሥር- ኤርትራንና አጋዴንን በተመለከተ

ያልተጠናቀቀ ተግባር.....253

በአባይ ወንዝ ላይ የግብፅ ጉጉት ዐየፈረንሳይ የምድር ባቡር
በኢትዮጵያ • እንግሊዞች እና የሲንክሌር የገዳጅ ኮንቬንሽን • የፊልድ
ማርሻል ሞንትጎመሪ ጉብኝት • አራቱ ኃያላን ኤርትራንና
የኢጣሊያ ሶማሊላንድን ጉዳይ ስለማዳመጣቸው • የኤርትራ
የፖለቲካ ፓርቲዎች • የአራቱ ኃያላን መርማሪ ኮሚሽን •
እንግሊዝን ከአጋዴን በከፊል እንድትወጣ ያደረገው የ1948
ስምምነት • የአራቱ ኃያላን የምርመራ ኮሚሽን ያቀረበው ሃሳብ •
እንግሊዝ በኤርትራ ጥያቄ ላይ ኢትዮጵያን ስለመደገፏ

ምዕራፍ አሥራ አንድ-የጣሊያኖች አሻጥር.....273

የመላኩንት ጋብቻ • የሴቶች ማህበራዊ ደረጃ ዐየዜጆች ዕቅድ
መቅረት • በቀድሞ የጣሊያን ቅኝ ግዛቶች ላይ የቀረበው የበጌን-
ሰፎርዛ ሐሳብ መከላከል • የኢጣሊያ በቅኝ ግዛቶች ላይ የነበራትን
አዳም መቀየሯ • ኢትዮጵያ በኤርትራና በአጋዴን ላይ ባላት የይገባኛል
ጥያቄ ፓኪስታን የተቃዋሚዎች መሪ መሆኗ ዐየክልሉ ሕዝብ
ቢቃወምም ጣሊያን ወደ ሶማሊያ እንድትመለስ የተባበሩት
መንግሥታት ድርጅት መወሰኑ ዐየኤርትራን ጉዳይ ለመመርመር
የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽን ስለመሾሙ • ኢትዮጵያ ከምዕራብ
አገሮች መገለል መጀመሯ

የዕራፍ አሥራ ሁለት-የኤርትራ ጉዳይ በለመመርመሩ.....297

የኢትዮጵያ ላይ ድንበርና በሰማሊያ ላይ የጣሊያን የግዢትነት •
የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ኮሚሽን የኤርትራን ጉዳይ
መመርመሩ • ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር በረድረችን እንድትቀላቀል
የተደረገ የሰዎችን ድርድር • ኢጣሊያ በመጨረሻዋ ደቂቃ ላይ
በዎችን ለመሻር ያደረገችውን መከራ ኤክስን ግክሸፋ •
በረድረችን ጥያቄ ላይ የነበረ ቅሬታ

የዕራፍ አሥራ ሶስት-ፈደረሽን በለመገኘቱ.....323

በኤርትራ ሕገ መንግሥት ላይ የተደረገ ገግር • ከእንግሊዝ ጋር
የተደረገ የርክክብ ዝግጅት • ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር በረድረችን
መቀላቀሏ • የኢትዮጵያን ሕገጋት መደገግ • የኢትዮጵያን ሕገ
መንግሥት ግብረት • የገገው ሃሥቁ ወግ እጥቂነት

የዕራፍ አሥራ አራት-የመጨረሻው ውጤት- ከአሜሪካ ጋር የተደረጉ
በዎችን እና የአጋዴን ተጠቃሎ መመለስ.....347

ከአሜሪካ ጋር በ1951 እና በ1953 የተደረጉ በዎችን •
ጋደላሥላሊ አሜሪካን ካናዳን ሚክሲኮንና የአውሮፓ አገሮችን
መንግሥታቸው • እንግሊዞች ከአጋዴን ለመጨረሻ ጊዜ ለቀው
ለአሜሪካ በ1954 በዎችን መደራደር • የ1955 የዘውድ
ኢዮጌልፍ ለክባር

ከፍል አራት

ኢትዮጵያ ችግር ውስጥ በለመውደቋ

የዕራፍ አሥራ አምስት-ኢትዮጵያ ፊቷን ወደ ሦስተኛው

ዓለም በለመመለሷ.....373

ከእንግሊዝ ጋር የነበረ አለመግባባት • የዶክ ፓርክር ተልዕኮ
/1956/ • ከአሜሪካ ጋር ያለው ግንኙነት መባከር • ላለስ እና ሰፍዝ •
የኒክሰን ጉብኝት! የሪፖርድስ ተልዕኮ! የባለስ ቨርባል ግስታወቻ
/1959/ • የጃንሆይ ወደ ጥስቡ መሄድ • አሜሪካና የተባበሩት
መንግሥታት ድርጅት ጽሕፈት ቤት ኢጣሊያ በአጋዴን ላይ ያላትን
አደጋ መደገፋቸው • የቀድሞ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ዋና
ጽሕፈ ተራግሻ ላይ በአጋዴን የድንበር ውዝግብ እንደ «ነፃ ሰው»
መቅረቡ • የዕለን ውይይት መድረጡ • ችግሮች በኤርትራ ውስጥ

ገንዘብን ከሥራተኛው ዓለም ጋር ግንኙላ • የአፍሪካ አንድነት
ድርጅት መጽሐፍ

ምዕራፍ አሥራ ስድስት- የችግሮች ተደራርበው መምጣት.....413

የመስፍን ሐረር ጥት • 1960 የመንግሥት ግልበጣ ሙከራ •
የኤርትራ ነፃ አውጭ ግንባር አነሳስ • ግጥም ከሶማሊያ ጋር • የጋዳፊ
ጥቃት • የሶቭየት ኅብረት ወታደራዊ ክምችት በሶማሊያ • በ1973
ዓፄ ኃይለሥላሴ በአሜሪካ /ሁዋይት ሀውስ/ ያደረጉት ጉብኝት ፍሬ
ቢስነት • ሁለተኛው ጉዞ ወደ ሞላኮ /1973/

ምዕራፍ አሥራ ሰባት-ሰለፍየሜው መቃረብ432

ኢትዮጵያ ችግር ላይ ባለችበት ጊዜ እንደገና መመለሱ /1973/ •
ችግሩን ለመጋፈጥ ግቀዴ • ከኃይለ ሥላሴ ጋር የነበረኝ የመውረሻ
ቆይታ • የደርግ ሥልጣን መያዝ • የኃይለሥላሴ አወዳደሩ • የገዳር
23 ቀን እልቂት • የጃንሆይ አጋጣሚ /1975/ • የኃይለ ሥላሴ
ወድቀት ምክንያቶች

ምዕራፍ አሥራ ስምንት - ኢትዮጵያ በሶቭየት እቅፍ

ውስጥ ስለመግባቷ.....460

ኮሙኒዝም በኢትዮጵያ • ችግሮች በኤርትራና በአጋዴን • በሶማሊያ
ውስጥ ስለሚገኘው የሶቭየት የጦር ሰፈር የፕራዚደንት ፎርድ
መግለጫ • ሶቭየት ኢትዮጵያን በገፍ ስለማስታጠቅ • ኃይለሥላሴና
በታሪክ ውስጥ ስላላቸው ስፍራ ገምገማ

ምዕራፍ አሥራ ዘጠኝ- ስለ አለፈው ትውስታ

ስለወደፊቱም ሐሳብ.....473

ኢትዮጵያ የአውሮፓ ኃያላን ሰለባ • ከምዕራብ ወደ ሶቭየት የተጸዕና
ክልል የተገፋች ኢትዮጵያ • የአሜሪካ የተሳሳተ እርምጃ •
ለኢትዮጵያና ሶማሊያ ግጥም መሠረታዊ ምክንያቶች • በአፍሪካ
ቀንድ ያለውን ውጥረት ለማቃለል የቀረቡ ሐሳቦች • የአለም አቀፍ
ሕግ ተግባራዊ መሆን አለመቻሉ ያስከተለው ውድቀት • የኢትዮጵያ
ያለፈ ታሪክ ትውስታ ስለወደፊቱም ጠቋሚ መሆኑ

ዋቢ መጻሕፍት491

የፎተግራፎች ግውጫ

የጥንቅ የምኒልክ ቤተ መንግሥት /ታች ግቢ/.....	31
የጋብቻ ሥነ ሥርዓት.....	35
የኢትዮጵያ ጎጆ.....	37
የኢጣሊያን አውሮፕላኖች ጥቃት በመጠባበቅ ላይ.....	43
አምባ አላጌ.....	82
ጣርግ በር.....	87
ላሊበላ.....	90
በካርልተን ፓርክ ሆቴል ቅጥር ግቢ ውስጥ -ጀኔቫ.....	107
ንጉሡ በመንግሥታቱ ግላበር ጉባዔ ላይ ንግግር ሲያደርጉ.....	109
ጀኔራል አላን ካኒንግሃም ጃንሆይን ሲቀበሉ.....	131
ኃይለሥላሴ ከሱዳን ወደ ኢትዮጵያ ሲገቡ.....	143
ሀብተወልድ ወንድማቾች.....	164
ገጠሪቱ ኢትዮጵያ.....	174
ኃይለሥላሴ አቡኑን ሲቀበሉ.....	175
የጥምቀት በዓል አከባበር.....	177
የመስቀል በዓል አከባበር.....	178
የአዲስ አበባ ከተማ መንገድ ትዕይንት.....	188
የገነተ ልዑል ቤተመንግሥት.....	190
ጅጅጋ - ውሃ ከጉድጓድ ሲቀዳ.....	207
ጃንሆይና ጠቅላይ ሚኒስትር መኮንን እንዳልካቸው.....	210
ጃንሆይ፣ የግሪኩ ንጉሥ ዳውሎስና ንግሥት ፍረዴሪካ እንዲሁም ሌሎች.....	213
ጃንሆይ፣ የአሜሪካ አምባላደር ጂ.ኪ ካልድዌል እና ሌሎች.....	214
የኢትዮጵያ ልዑካን በፓሪስ የሰላም ስብሰባ.....	246
የጢስ እሳት ፏፏቴ.....	270
ኢትዮጵያውያን መዜቀኞች.....	277
የወሰን ምልክት.....	301

በምዕራብ ኤርትራ የአንድነት ፓርቲ መግለጫ ሲቀርብ.....	303
ለተ.መ. የኤርትራ ኮሚሽን የአንድነት ፓርቲ መግለጫ ሲቀርብ.....	306
ለተ.መ. የኤርትራ ኮሚሽን የነፃነት ቡድን መግለጫ ሲቀርብ.....	310
ለተ.መ. የኤርትራ ኮሚሽን የመስሊም ሊግ መግለጫ ሲቀርብ.....	312
ጀኔራል ደገበን ካሚንግና ልጅ ፃምደ ሚካኤል ደሳለኝ.....	331
ጃንሆይ የኤርትራንና የኢትዮጵያን ፊደራል አካት ሲፈርመ.....	333
ተድላ ባይሩና ሸህ አሊ መሳ ራዳይ.....	334
ጃንሆይ በመረብ ድልድይ ላይ.....	335
ጃንሆይና እቴጌ በኤርትራ የተ.መ. ኮሚሽነርን ሲቀበሉ.....	346
ጃንሆይና የተ.መ. ዋና ጸሐፊ ዳግ ሀመርሾልድ.....	358
በቃኘው የአሜሪካ መደብ.....	371
የኢትዮጵያ ባለሥልጣኖች ዋና ጸሐፊ ሀመርሾልድን ሲቀበሉ.....	399
ጃንሆይና ጠቅላይ ሚኒስትሩ በ1964ቱ የአ.አ.ድ. የመሪዎች ስብሰባ.....	408
የአዲስ አበባው ቅድስት ሥላሴ ቤተክርስቲያን.....	414
አልጋፀራሽ አስፋወሰን.....	419
ጥንታዊውና ዘመናዊው ተደባላቀው የሚታዩባት አዲስ አበባ.....	434
ኃይለሥላሴ በሕፃንነታቸው.....	442
ጀኔራል አብይ አበበ፣ ከተማ ይፍሩና ዶክተር ምናሴ ኃይሌ	445
የአክሱም ሀውልት.....	490

የካርታዎች ግውጫ

• የአፍሪካ ቀንድ.....	50
የኢትዮጵያና የኢጣሊያ ጦርነት 1935-1936.....	77
የጣሊያን ወረራ 1935 - 1936.....	92
ኢትዮጵያን ነፃ ለማውጣት የተደረገ ዘመቻ 1941.....	133
የኢትዮጵያ ወሰኖች.....	252

መ ቅ ድ ም

ጀን ሐዛወይ ስፔንሰር በአሜሪካ አዮዋ ስቴት ትምህርታቸውን ከተከታተሉ በኋላ በሀገራቸው ከሚገኘው የሀርቫርድ ዩኒቨርሲቲ የመጀመሪያ ዲግሪያቸውን ወስደዋል። ከዚያም ወደ ፈረንሳይ ሄደው ከአንድ ታዋቂ ከሆነ የሕግ ትምህርት ቤት በዓለም አቀፍ ሕግ በዶክተሬት ዲግሪ ተመርተዋል። የኢትዮጵያን መንግሥት እንዲያማከሩ ተመርጠው ጥሪ የተደረገላቸው በዚሁ በሰለጠኑበት የሕግ ሙያ እንዲያገለግሉ ነበር።

ስፔንሰር የታጩበትን ሥራ ለመጀመር አዲስ አበባ የገቡት ጥር 6 ቀን 1936 ፋሺስት ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ የከፈተችው ወረራ በተፋፋ መበት በዚያ አስጨናቂ ወቅት ነበር። እኒህ ሰው በዚያን ጊዜ ለተፈለጉበት ሙያ ብቁ የሚያደርጋቸውን ትምህርት ቀስመዋል። ይሁን እንጂ የአፍሪቃን ቀርቶ የአውሮፓንም ሆነ የአሜሪካን የፖለቲካ እንቅስቃሴ ጠንቅቆ ለማወቅ የሚያስችል ዕድል አልነበራቸውም። አዲስ አበባ ሲደርሱም ገና በተሞክሮ ያልተፈተኑ የሃያ ስምንት ዓመት ወጣት ነበሩ። አጋጣሚው ኃያላኑ መንግሥታት በማበር ደካማዋን ኢትዮጵያ ለጥቃት፣ ሕዝቧን ለእልቂት የዳረጉበት፣ በክፍል የቀሰሙት ትምህርት ተግባር ላይ መዋል አለመዋሉን የሚያረጋግጡበትና የበለጠም የሚማሩበት ነበር። በዩኒቨርሲቲዎች እንደሚነገረው ዓለም አቀፍ ሕግ ለብርቱውና ለደካማው እኩል ተገንኖ መድገን ሆኖ ያገለግላል፣ ለሚለው ጥያቄም መልሱን ከተከበሩና ዕውቅ የዓለም አቀፍ ሕግ ምሁራን አንደበት ላይቀር በተጨማሪም ለመስማትና ለማረጋገጥ ያስቻላቸው ነበር።

ስፔንሰር መጀመሪያ ወደ ኢትዮጵያ መጥተው የቆዩት ለአራት ወራት ብቻ ቢሆንም፣ በዚህ ወቅት የአጥቂውንና የተጠቂውን አጭምና ሁኔታ፣ የሠለጠነው የአውሮፓ ኃያል መንግሥት የበቃ መከላከያ ያልነበረውን ያልሠለጠነ አፍሪቃዊ ሕዝብ ለማስገበር የተጠቀመበትን የጭፍጨፋና የእልቂት ዘዴ፣ እንዲሁም አጋርና ወገን ያልነበረው ሕዝብ ነፃነቱንና

* በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሰው የዘመን አቆጣጠር ሁሉ የአውሮፓውያን ነው። የአውሮፓውያን ዘመን አቆጣጠር ከኢትዮጵያ ዘመን አቆጣጠር ከሰባት እስከ ስምንት ዓመት ይበልጣል።

ሕልውናውን ለመጠበቅ በመከፈል ላይ የነበረውን መስዋዕትነትና ወራሪውን ለመመለስ የያዘውን ቁርጥ አጭም ለመገንዘብ ችለዋል።

የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ይፈርድልኛል፤ ሀገሪንም ከአጥፊዎችና ከጥፋት ያድገልኛል ብለው ወዳመኑበት ዓለም አቀፋዊ ድርጅት አቤቱታ ለማሰማት ጀኒቫ በሄዱ ጊዜም ጆን ስፔንሰር ካጠገባቸው ላይለዩ በተቻላቸው ሁሉ ደከመዋል። በጊዜው የጋራ ደህንነትን፣ የግዛት አንድነትንና የሉዓላዊነትን መርሆዎች በማስጠበቅ ለዓለም ሰላም ዋስትና ይሆናል ተብሎ ተስፋ የተጣለበት የመንግሥታቱ ማኅበር ለጉልበተኞች አፋሽ አገንባሽ ሲሆን፤ ለሰው ልጅና ለሀገሮች እኩልነትና ነፃነት መጠበቅ ይቆማሉ የተባሉ በዕውቀታቸውና በሙያቸው የተከበሩ የዩኒቨርሲቲ መምህራናቸው ሳይቀሩ ለፖለቲካ ሥልጣን ሲያጎበድዱ ታዝበዋል። ሕልውናዋ ሊጠፋ ተቃርቦ የነበረች ኢትዮጵያ ላለማቸው የተበዳይ ጩኸት ዳኝነት መስጠት የተሳነው የመንግሥታቱ ማኅበር የሚቆምለትም ሆነ የሚቆምበት ዓላማ ሳይኖረው ቀርቶ ወደ ውድቀቱ ሲያመራ ተከታትለዋል። በአውሮፓ የሂትለር መነሳት ለኢትዮጵያ ትንሣኤ፤ ለማኅበሩ ሞት ምክንያት ሲሆንም ተመልክተዋል።

ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ኢትዮጵያ ከወደቀችበትና ከደቀቀችበት ተነስታ የጥንት ክብር፣ ነፃነቷ፣ የግዛት አንድነቷና ሉዓላዊነቷ እንዲመለስ፤ ዳግመኛም የቅኝ ገዢዎች ተጠቂ እንዳትሆን ብርቱ ተጋድሎ አድርገዋል። በዚህ ተጋድሎ ምክንያት ከአሜሪካ መንግሥት ቅሪታን፣ ከእንግሊዝና ከፈረንሳይ መንግሥታት ጥላቻን አትርፈዋል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ መብቱና ነፃነቱ ተረጋግጦ ማኅበራዊና ኤኮኖሚያዊ ሕይወቱ ከዘመኑ ዕድገት ተጓዳኝ በሆነ መልኩ ሊራመድ እንዲችል የተመደበበት የውጭ ግንኙነት አማካሪነት ተግባራቸው ከሚጠይቀው በላይ ያልተቆጠበ ጥረት አድርገዋል። በኢትዮጵያ መንግሥት አማካሪነት ብዙ የሠሩት ለአሥራ ሰባት ዓመታት ዚሆንም፤ የኢትዮጵያን ሁኔታ ግን ከማንኛውም ሀገር ወዳድ ዚጋ በሚወዳደር፤ ምናልባትም በላቀ የተቆርቋ ሪነት ስሜት ከሃምሳ ዓመታት በላይ ሲከታተሉ ቆይተዋል።

በዚህም መሠረት በ84 ዓመት ዕድሜያቸው ላይ የሚገኙት እኒህ ታላቅ የኢትዮጵያ ወዳጅ ቀደም ሲል በፋሽስት ኢጣሊያ የአየር - ወረራ ጭምር ሳይበገሩ ብዙ በደከሙበት የሀገሪቱ ጉዳይ ዛሬም ከመምከርና በኃውን ከመመኘት አልቦዙም። በዚያ ቀውጢና ፈታኝ የሀገሪቱ ታሪክ ከፍል ውስጥ ተሳታፊ በመሆናቸው የኢትዮጵያውያንን እምነትና ዘላቂ ወዳጅነት በማትረፋቸው የሚከሩ መሆናቸውንና በተለይም የማያውቃቸው ታዳጊ ትውልድና ወጣቱ ስለኢትዮጵያ አንድነትና ሉዓላዊነት መጠበቅ ባላቸው

ጽኑ አቋም አድናቆቱን እንደሚገልጽላቸው ይናገራሉ። ማናቸውንም ዓይነት የጎሰኝነት ስሜት በመዋጋት ለሀገሪቱ አንድነትና ሉዓላዊነት እንዲቆሙ ለኢትዮጵያውያን ወዳጆቻቸው ሁሉ አባታዊ ጥሪያቸውን ያቀርባሉ።

ጆን ኤች ስፔንሰር ይህን «Ethiopia at Bay» የተሰኘ መጽሐፍ የጻፉት በዓፄ ኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በአማካሪነት ባገለገሉበት ዘመን ያዩትን ፣ የሰሙትን፣ ያከናወኑትንና የተረዱትን ከታሪክና ከዓለም አቀፍ ሕግ ዕውነታ ጋር አዛምዶ በማቅረብ እንደሆነ ገልጠዋል። በሌላው የውጭ ሀገር አንባቢ ዘንድ መጽሐፉ ከታሪክና ከደራሲው የግል ሕይወት መግለጫነት በላይ ላይታይ ይችላል። ለኢትዮጵያውያን ግን፣ በኛ አመለካከትና ዕምነት፣ መጽሐፉ በርካታ ቁም ነገሮችን የያዘ፣ ጠቃሚ መልዕክት የሚያስተላልፍና የሚያስተምር ነው። በዚህ አንፃር ለዓይነት የሚከተሉትን ነጥቦች ማንላት ይቻላል።

1. የኢትዮጵያ ታሪክ የጦርነት ታሪክ ነው እየተባለ ይነገራል። በተመዘገቡት ጦርነቶች ሁሉ ኢትዮጵያ በወራሪነት ዘምታለች የተባለበት አጋጣሚ የለም። ጦርነቶቹ በአብዛኛው የራሳቸውን የፖለቲካና የሃይማኖት ዓላማ ለማስፋፋት፣ በኤኮኖሚ ጠቀሜታ አንፃርም ለም አፈሯን፣ ጤናማ የዓየር ንብረቷንና የሕይወት ደጋፊ የሆኑ ወንዞቿን ለመቆጣጠር ከሚሹ የውጭ ወራሪዎች የሚሰነዘሩ ነበሩ። የቀሩት ደግሞ በተለያዩ ወቅት የተነሱ ገዢዎች ግዛታቸውን ለማስፋትና ሌላውን ወገን ለማስገበር የተካሄዱ የሀገር ውስጥ ዘመቻዎች ናቸው። በተከታታይ ትውልዶች የተከሰቱ የውጭ ወራሪዎችና የውስጥ ዘመቻዎች ሕዝቡን አቀራረቡት፣ አዋሃዱት እንጅ አልበታተኑትም። ሌላው ቀርቶ ለሥልጣን የበላይነት እርስ በርስ በመዋጋት ላይ የነበሩ የክልል ገዢዎች ሀገሪቱን የውጭ ጠላት በሚወርበት ጊዜ ልዩነታቸውን ለጊዜው አቻችለው፣ አንድ ሆነውና ተስማምተው የጋራ ጠላታቸውን በመመለስ የሀገራቸውን አንድነት፣ ነፃነትና ሉዓላዊነት ጠብቀው እንደኖሩ በታሪክ ተመዝግቧል። ከአንዱ የሀገሪቱ ማዕዘን ተነስቶ ወደ ሌላው ማዕዘን የሚዘምተው ተዋጊ በዘመተበት ክልል እየሠፈረ፣ እየተጋባና እየተዋለደ ለሕዝቡ አካላዊና መንፈሳዊ መዋሃድ የበኩሉን አስተዋጽኦ አድርጓል። ጆን ስፔንሰር ስለዚህ ሁኔታ በምክንያት የተደገፈ አስተያየት አቅርበዋል።

2. ኤርትራ ለተወሰኑ ዓመታት በኢጣሊያ የቅኝ ግዛት አስተዳደር፣ ለጥቂት ዓመታት በእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ስር ቆይታ ከኢትዮጵያ ጋር በፈዴሬሽን የተሳሰረችበትንና በኋላም እንደጥንቱ የተዋሃደችበትን አወዛጋቢ ሂደት ጆን ስፔንሰር በቅርብ በመከታተላቸው፣ በግል

በሚያውቁት መጠን ተንትነው ያስረዳሉ። በፈዴራሉ አስተዳደርና ከዚያም በኋላ በክልሉ ስለተፈጸሙ የአመራርና የአስተዳደር ስህተቶች፣ በዚህና ቀደም ሲልም ቅኝ ገዢዎች በተከሉት መርዝ መንስዔ የተፈጠረውን እንቅስቃሴ፣ ለእንቅስቃሴው መጎልበት አስተዋጽኦ ያደረጉ ሁኔታዎችን፣ የውጭ ኃይሎችም የተጫወቱትን ሚና በስፋት ተንትነዋል።

በተመሳሳይ ሁኔታ ለማሊያ ከኢትዮጵያ ጋር ለጦርነት የተሰለፈችበት መሠረተ ምክንያትና በዚህም ሂደት የውጭ ኃይሎች የተጫወቱት ሚና ተዘርዝሯል። የኤርትራና የኦጋዴን ችግር የተሳሰሩበት ምክንያትም በሚገባ ተብራርቷል። የአሁኑ ትውልድ በምሥራቅና በሰሜን ኢትዮጵያ በተከፈቱ ጦርነቶች ምክንያት የረገፈውንና እካለ ሰንኩል የሆነውን ጉልቆ መሳፍርት የሌለውን ኢትዮጵያዊ፣ የፈሰሰውንና የወደመውን ሀብት ጠንቅቆ እንደሚያውቀው ይገመታል። ለዚህ ሁሉ እልቂትና ውድመት ምክንያቱ ምንድነው? ለሚለው ጥያቄ መልሱ በተቀነባበረ መልክ ተቀምጧል።

3. ለኢትዮጵያ ሰላም ማጣት ምክንያት በአብዛኛው የውጭ ኃይሎች ጥቅምና የፋቅ ዓላማ ነበር። ዓላማቸው ከሞላ ጎደል ሃይማኖትን ወይም ቅኝ ግዛትን ለማስፋፋት፣ የርዕዮተ ዓለምና የተፅዕኖ ክልልን ለማስፋፋት፣ የእጅ አዙር ቅኝ አገዛዝን ለማስፈን ሊሆን ይችላል። ዛሬ በዓለም ውስጥ የኃይል አሰላለፍና የአስተሳሰብ ለውጥ እየተከሰተ ነው። የውጭ ኃይሎች በአገራችን የውስጥ ጉዳይ ጣልቃ የሚገቡበት ምክንያትም ሆነ ዘዴ መልኩን ሊለውጥ ይችላል እንደሆነ ነው እንጅ፣ ከዚህ ሁኔታ ነፃ ነን ከምንልበት ደረጃ ላይ አይደለንም። በዓለም ከሚታየው አጠቃላይ ሁኔታ አንፃርም፣ ከጣልቃ ገበች ነፃ ልንሆን አንችልም። ስለዚህም ኢትዮጵያውያን እርስ በርሳችን ስንናፋር ለውጭ ኃይሎች ወይም ተፅዕኖ አመቺ ሁኔታ እንዳንፈጥር ብርቱ ጥንቃቄ ማድረግ እንደሚኖርብን በመጽሐፉ ውስጥ ተጠቁሟል።

4. ቀደም ያለው ትውልድ ስለ ዓፄ ኃይለሥላሴ በዓይን አይቶ፣ በጀርድ ስምቶ የተገነዘበውና በልቡም የሚፈርደው ይኖራል። የኋለኛው ትውልድም ስለላቸው በጊዜው በታሪክ መማሪያነት ከቀረበለት መጽሐፍ መገሃውን ብቻ በማጥናት፣ በኋላም በተራማጅ ኃይሎች የፈውዳል ሥርዓት ቁንጮና ገላጭ አስከሬ ገፅታቸውን በማጥላት ያውቃቸው ይሆናል። ነገር ግን ቀደምቱም ሆነ የኋለኛው ትውልድ ከዚህ ቀደም ስለ አፄ ኃይለ ሥላሴ ግላዊ ባሕርይ፣ ስለድክመትና ጥንካሬአቸው፣ ስለሚመሰገኑበትና ስለሚነቀፉበት ትክክለኛና ዝርዝር ገፅታ ለመረዳት የቻለ አይመስለንም። መጽሐፉ ይህንን ክፍተት ሚዛናዊ በሆነ መልኩ ያሟላል።

5. በዓፄ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት ጊዜውና ሁኔታው በፈቀደው መጠን መንግሥታዊ አስተዳደሩን ዘመናዊ ለማድረግ፣ ትምህርት

ለማስፋፋት፤ ማኅበራዊ አገልግሎት ለማሟላት ተሞክሯል። ከነበረው ተጨባጭ ሁኔታ አንፃርም የማይናቅ ውጤት ታይቷል። ይህ ጥረት ዋና ትኩረቱ ሥልጣንን ለማማከል ስለነበር ስለሕዝብ መብትና ነፃነት መከበር፤ ዲሞክራሲንና ዲሞክራሲያዊ አሠራርን ማስረፅ በአጠቃላይም ሥልጣን የሕዝብ መሆኑን ማረጋገጥ ሳይችል ቀርቷል። በዚህ ክንውን በጊዜው ለሥልጣን የበቃው አብዛኛው ምሁር ከሕዝብ ጥቅም ይልቅ ለግል ጥቅም በማድረግ፤ ዓፄ ኃይለ ሥላሴ በሥራ ላይ የማያውሉትን ሥልጣን አሰባስበው እንዲይዙ አስተዋጽኦ አድርጓል። ጃንሆይ ዕድሜ ተጭኗቸው መንቀሳቀስ ባቃታቸው ጊዜ ያለላቸው ፈቃድና ትዕዛዝ መራመድ ያልለመደው የበላይ አመራር፤ እሳቸው ሲወድቁ አብሮ ወደቀ። የሕዝብ መብት ጥያቄም ተዳፈነ። ዕውቀቱ፤ ሙያው፤ የዘመናዊ ዕድገት ግንዛቤው ያለው ምሁር ከሕዝብ ጎን ሆኖ ካልሠራ ሕዝብ የመብትና የዕድገት ተጠቃሚ ሊሆን እንደማይችልም ከመጽሐፉ መረዳት ይቻላል።

6. ጀን ስፔንሰር የዓፄ ኃይለ ሥላሴና በአካባቢያቸው የነበሩ በርካታ ባለሥልጣናትና ታላላቅ ሰዎች ወዳጅ ነበሩ። ይህ ወዳጅነታቸው ግን ጥፋትና ድክመቶቻቸውን በአግባቡ ከመግለጥ አልጋረዳቸውም። የራሳቸውንም ድክመት ለመሸፈን አልሞከሩም። ስለኢትዮጵያ ሕዝብ ጥንካሬና ድክመት፤ የመሪዎችንም ጥንካሬና ደካማ ጎን እያነፃፀሩ አስቀምጠዋል። አብዛኛው ኢትዮጵያዊ ስህተትን ለመቀበል፤ ደካማ ጎንን ለማወቅ ዝግጁም ፈቃደኛም አይደለም። « የዕውቀት መጀመሪያ ራስን ማወቅ ነው » የሚባለው እነጋገር በቀላሉ የሚታይ አይደለም። ራስን ማወቅ ማለት ደግሞ ጠንካራና ደካማ ጎንን መለየት ማለት ነው። ማንኛውም ሰብዓዊ ፍጡር ጠንካራና ደካማ ጎን አለው። በዕለት የሥራ እንቅስቃሴውም ይሳሳታል። ስህተትን በማወቅና በማረም የበለጠ አዋቂ መሆን ይቻላል። ጥንካሬም ይገኛል። የግል ጥንካሬ የሕዝብ ጥንካሬ ሆኖ ይወጣል። ከድክመታችን ለመውጣት ግለሰብን፤ ቡድንን፤ መንግሥትን፤ ወ.ዘ.ተ መገምገምና መተችት የሚገባን ዓይነትን ያረጋገጥነውን ደካማና ብርቱ፤ መጥፎና ጥሩ ጎን አስተካከለን በመመዘን እንጂ በስሜት መሆን የለበትም። ያለፈን ማውገዝና ማኮሰስ ብቻውን ወደፊት አያራምድም። ።

7. ታሪክ በጊዜ ሂደት ያለፈውን ማኅበራዊ፤ ፖለቲካዊ፤ ኤኮኖሚያዊና ባሕላዊ እንቅስቃሴ እየመዘገበ ከትውልድ ወደ ትውልድ ያስተላልፋል። ተረካቢው ትውልድም ወደደም ጠላም ከቀደመው ትውልድ የተላለፈለትን ተቀብሎ የራሱን አስተዋጽኦ አክሎበት በተራው ለሌላ ትውልድ ያስተላልፋል። በየትኛውም ዘመን ባለተራ የሆነ ትውልድ ቀዳሚውን ታሪክ ቢጠላውም ቢወደውም የተመዘገበውን ክንዋኔ ሊፍቀው አይችልም። ይልቁንም እሱ የጠላውን ተከታይም እንዳለ እንዳይረከበው

በግረም ራሱም ከታሪክ ተወቃሽነት የሚያድነውን ተግባር እየፈፀመ ማለፍ ይጠበቅበታል። የቀደመን ታሪክ ግወቅ የማይፈልግ አባቱ፣ አያቱ፣ ቅድመ አያቱ ከዚያም አልፎ የነበረውን ትውልድ መኖር አያውቅም ማለት ነው። ታሪክ የሌለው ትውልድ መሠረት እንደሌለው ቤት ስለሚቆጠርም ዞር ዞር ተጎጂዎቹ ራሱና እሱ የሚፈጥረው ትውልድ ናቸው። ስለሆነም ታሪክን በታሪክነቱ እምነን ብንቀበለውና የተበላሸውን በማቅናት፣ ጥሩውን አጉል ተን በግወ ጣት በወደፊት ርምጃዎች ብንንከባከበው ሀገራችን አንድነ ፏንና ክብሯን ጠብቃ ከሠለጠነው የዓለም ሕዝብ ጎን መራመድ ትችላለች።

በመደረሻም ለአንባቢያን የሚከተሉትን ነጥቦች ለማስገንዘብ እንወዳለን። ይህ መጽሐፍ ለአንባቢ እስከቀረበበት ጊዜ ድረስ ጆን ስፔንሰር ለሃምሳ ዓመታት በኢትዮጵያ ሕዝብ ሕይወትና በሀገሪቱ ላይ የተፈራረቁትን ሁኔታዎች በሚያውቁት መጠን በዝርዝር አስፍረዋል። ከላይ በመጠኑ እንደተገለጠው መጽሐፉ ለሕዝብ የሚያበረክተውን የታሪክና የሕግ ጠቀሜታ በመመልከት እና በውጭ ቋንቋ የተጻፈውም ሊደርስና ሊነበብ የሚችለው በጥቂቶች ብቻ መሆኑን በማየት ብዙኃኑ በሚያውቀው ቋንቋ ተተርጉሞ ቢቀርብ ጠቃሚ መሆኑን በመገንዘብ፣ እንዲሁም የዓለም አቀፍ ሕግ ምሁር የሆኑት የኒህ ሰው መጽሐፍ አብዛኛው ክፍል ያካተተው ሕግን የሚመለከት እንደመሆኑ ለመያው ካለን ቅርበት አንፃር የላቸውን ፍላጎት ከሞላ ጎደል ለማቅረብ እንችላለን በሚል እምነት ተርጉመነዋል።

መጽሐፉ ታትሞ የወጣው በ1984 በመሆኑ ደራሲው የገለጡት ከዚህ ጊዜ በፊት የነበረውን ሁኔታ መሆኑን አንባቢው ልብ እንዲለው እናሳስባለን። መጽሐፉን ለመተርጎም የሞከርነው በተቻለ መጠን ከይዘቱ ላንቀንስ ወይም ሳንወጥር ነው። አልፎ አልፎ ግን የተርጓሚዎች ግስታወሻ / የተ.ግ / በሚል አንዳንድ ግብራሪዎች አስቀምጠናል። በመጽሐፉ ውስጥ ወደፊት እንደሚታየው፣ የበርካታ ሰዎች ስም ተገልጧል። በአግርኛ ቋንቋ አንቀታ የከበረታ አጠራር ነው። በእንግሊዘኛው ግን አንቀታ የለም። በትርጉሙ አንቀፍ አንተ የተባሉ ሰዎች አሉ። አንተ ያልናቸው ከደራሲው ጋር የነበራቸውን ተመሳሳይ ዕድሜና ቅርበት ግምት ውስጥ በማስገባት ነው። በዚህ ረገድ ስህተት ቢኖር ታላሊነቱ የተርጓሚዎች ነው።

የመጽሐፉን ርዕስ «ፕሮስ የገባች ሀገር» «ኢትዮጵያ» ያልነው ደራሲው «Ethiopia at Bay» ያሉትን ከሞላ ጎደል ይወክላል በሚል ነው። በእንግሊዝኛ መዝገበ ቃላት «at bay» ለሚለው ቃል የተሰጠው ትርጉም «ተስፋ በሚያስቆርጥ ሁኔታ ላይ ያለ፣ የሞት ሽረት ትግል ለማድረግ የተገደደ» የሚል ነው።

በአማርኛ ቋንቋ «ፕሮስ መግባት» በሁለት መንገድ የሚታይ ነው። አንደኛው በተለምዶና በስፋት የሚታወቀው አንድ ሰው በጠባዩ ወይም በአድራጎቱ የተወሰነ ግለሰብን፣ ግለሰቦችን ወይም የኅብ ረተሰብ ክፍልን ዘላቂ ጥላቻን አተረፈ ማለት ሊሆን ይችላል። ሌላው ደግሞ በግለሰቡ አድራጎት ባልመነጩ ሁኔታ ሌሎች ወገኖች በሆነ ምክንያት ባላደሩት ጥላቻ፣ ቅናት ወ.ዘ.ተ ተጠምዶ ሲያዝ ሊሆን ይችላል።

ይህን ትርጉም ለዘመናት በኢትዮጵያ ላይ ከደረሰው ሁኔታ አንፃርም በተመሳሳይ መልኩ ማየት ይቻላል። ኢትዮጵያ በመልክዓ ምድር አቀማመጧ፣ በልምላሜዋ፣ በተስማሚ አየሯ እና «የክርስቲያን ደሴት» በመባሏ ምክንያት የተለያዩ ወራሪዎች ዓላማ ሆኖ ቆይታለች። ተከታታይ ወረራዎችን በጀግኖች ልጆቿ ተጋድሎ ስትመልስና ስታከሽፍም ኖራለች። በዚህም የተነሳ ፍላጎታቸው ያል ተሳካላቸው በርካታ መንግሥታት በጥላቻ ዓይን ይመለከታሉ።

ደራሲው እንደገለጡትም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ መጀመሪያ በ1935 በኋላም በ1977 ከኤርትራና ከኦጋዴን በተሠነዘሩ ጥቃቶች ሕልውናዋ ስጋት ላይ የወደቀበት አጋጣሚ ተከስቷል። አፈፃፀሙ ታቅዶ የነበረውም ከሁለት ተቃራኒ አቅጣጫዎች የተሰነዘሩ የግጥም ተዘማጆች እንደገጠት ፕሮስ በመግጠም መሐሉን እንዲጨረሱ ነበር።

ስለዚህም ኢትዮጵያ ለዘመናት የውጭ ኃይሎች ጥቅም ዓላማ ሆኖ መቆየቷን፣ በተለይ ከሶማሊያና ከኤርትራ በተሠነዘሩ ጥቃቶች ለከፍተኛ አደጋ መጋለጧን ይገልጣል። በሚል ይህን ስያሜ መስጠት ተስማሚ ሆኖ ታይቶናል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ ሰላም አግኝቶ፣ የደሞክራሲ መብቱ ባለቤት ሆኖ፣ በአንድነትና በፍቅር በዕድገት ጎዳና እንዲራመድ ያለንን ልባዊ ምኞት እንገልጻለን።

ተርጓሚዎች

በኢትዮጵያ ውስጥ የሚነገር አፈታሪክ

ከዕለታት አንድ ቀን ሴት አንበሳ ፡ ነብር እና ውድንቢ የሠሩትን ኃጢአት እየተናዘዙ ረጅም መንገድ በአንድነት ለመጓዝ ተስማሙ።

ሴቷ አንበሳ « የሚካው ንግሥት ስለሆንኩ በቅድሚያ እኔ እናዘዛለሁ » አለች። ቀጥላም « አንድ ቀን አንድ ትልቅ ድፋርሳ አጣጥሜ በልጅ እንደጨረስኩ የሜዳ አሀያ ብቅ አለ። ወፍራምና የሚያስገመጅ ስለነበር ዘልዬ አንቅሁትና ገደልኩት። ግን ሆይ በጣም ሞልቶ ስለነበር ልበላው እንደግልጽል ተረዳሁ። ካለምንም ዓላማ ይህን የሚካ አውራ ገድያለሁ። »

ነብርም ተቻኩሉ « አንች የሚካው ንግሥት፤ ለምን ብለሽ ትጩኔ ያለሽ ? ከሁላችንም የላቅሽበትን ሥራ ነው የፈጸምሽው። ስለዚህም ይቅር ብለንሻል » አላት።

« ነብርስ ስለምንድነው የምትናዘዘው ? » ብላ ጠየቀች አንበሳ።

« ይኸውላችሁ፤ አንድ ቀን ሁለት ግልገሎቿን አስከትላ የምትሄድ በግ አየሁ። ስለራበኝ አንዷን ግልገል ወዲያውኑ ቁርጥምጥም አድርጌ ዋጥኳት። እናቲቀ እየሮጠች ወደኔ መጥታ አያ ነበር፤ ከፈለግህ እኔን ብላኝ፤ የተረፈችውን ግልገሌን እንኳን ማርልኝ ብላ እያለቀሰች ተማጸነችኝ። እኔም እሺ ፤ እምርልሻለሁ ካልኳት በኋላ እሷንና ግልገሷን ስለቀጥኳቸው » አለ። አንበሳም « እኔም እናት ስለሆንኩ ያደረግሽውን አልደግፍም፤ ግን ውብ፤ ፈጣንና ኃይለኛ ስለሆንክ ልጩክንብህ አልችልም። ስለዚህም ተምረሃል » አለችው።

« ውድንቢ እስካሁን አልተነፈሰክም፤ አንተስ ምን የምትናዘዘው አለህ? » በማለት አንበሳ ጠየቀች።

« ከነብርት አንበሳ ፤ ለጊዜው የምናዘዝበት ነገር ትዝ አላለኝም » አለ ውድንቢ።

« ሁላችንም ሚቶች ነን፤ ገሊናህ ውስጥ አንድ ነገር መኖር አለበት » አለች።

ውድንቢ ጥቂት አሰበና « አንድ ቀን ከጧት አንስቶ በምድረ በዳ ስሄድ ውዬ በጣም ርቦኝ ስለነበር ጥቂት ሳር አይቼ በልቻለሁ » አለ።

በዚህ ጊዜ አንበሳና ነብር በጎብረት « ይቅር የማይባል ጥፋት ስለፈጸምክ መኖር አይገባህም » ብለው ውድንቢን ቀረጣጥፈው በሉት።

መ ግ ቢ ያ

ለአርባ ዓመታት ያህል በኢትዮጵያ ጉዳይ ላይ መከራአለሁ፤ በከፊልአለሁ። እንደፊት ቀረብ ብሎ ሁኔታዎችን መከታተል ላልቻለ ሁሉ፤ የኢትዮጵያንና የንጉሠ ነገሥቷን ዕድል ወላኝ ስለነበሩት ጥቅሞችና ኃይሎች መገለባበጥ መግለጥ አለብኝ ብዬ ተነሳሳሁ። በሁኔታዎች የለውጥ ሂደት ውስጥ ቀጥተኛ ተሳታፊ የነበርኩ በመሆኑም፤ ስለግል ታሪኬ በየፍኩት በዚህ መጽሐፍ ውስጥ እነዚህ ጥቅሞችና ኃይሎች በምን መልክ እንደተከሰቱ ለማብራራት ጥሪአለሁ።

መጀመሪያ ከዘመነ ኘራስተር ጀን፤ በኋላም የፖርቱጋል የልዑካን ቡድን ለመጀመሪያ ጊዜ ወደ ሀገሪቱ ከገባበት ከአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን አንስቶ ኢትዮጵያ ከአህጉራዊና ከአውሮፓ ስትራቴጂ አንፃር ከፍተኛ ቦታ የተሰጣት ሀገር ሆና ቆይታለች። የቀይ ባህር ዳርቻንና የባብ ኤል መንደብ መተላለፊያን ለመቆጣጠር ያስቻላት ስትራቴጂያዊ አቀማመጧ፤ ወደር የማይገኝለት የአየር ንብረቷ፤ ድልብ አፈሯ፤ የአባይ ወንዝ ገባር ውሃዎቿ ለዚህ ሁኔታ ዳርገዋታል። ነፃነቷን ጠብቃ እንድትቆይ ያስቻላት የአውሮፓ ኃያላን ያልተፈታ የርስ በርስ ቅራኔ ነበር። ኢትዮጵያ ከፍተኛ ጠቀሜታ ያላት ነፃ ሀገር ብትሆንም፤ ከኃያላኑ ሁለንተናዊ ግብ አንፃር ግን አሳልፈው ሊሰጧት ዝግጁዎች ነበሩ። ስለዚህም በአውሮፓና በዓለም ፖለቲካ ውስጥ በመያዣነት የሚጠቀሙባት መሣሪያ ሆናለች።

ያለፉት አርባ ዓመታት የኢትዮጵያ ታሪክ ሀገሪቱን ተለይተዋት የማያውቁትን የጥቅምና የኃይሎች ግጭት የሚያመለክት ነበር። በዚህ ውስጥም ድንገት ለሚያያቸው የማይመሳሰሉ፤ ግን በተከሰተው ውጥረት ሊነጻጸሩ የሚገባቸው ከ1934 እስከ 1937 በኋላም ከ1974 እስከ 1977 ያሉት ወቅቶች ሁኔታ ተካቷል።

እንግሊዝ፣ ፈረንሳይና ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ የየራሳቸው የሆነ ግልጽ፣ ግን ተፎካካሪ ጥቅም ባይኖራቸው ኖሮ፤ ናዚ ጀርመን ምዕራብ አውሮፓን እንዳይቆጣጠር ለማድረግ ኢትዮጵያን አሳልፎ የሰጠውን የ1935ን የስትራቴጂ ውል ባልተፈራረመም ነበር። አሜሪካም ብትሆን፤ ኢጣሊያ በስትራቴጂ ግንባር ተሰልፋ ፀረ-ሂትለር አቋም ከያዘች

ኢትዮጵያን ጠቅላላ መያዚን እንደ ወሮታ ልትቆጥርላት ፈቅዳ ነበር። በአንፃሩ ሂትለር የወታደር ምልመላ የሚከለክለውን የመጋቢት 1935ን የቪርሳይ ስምምነት በመተላለፍ የምልመላ ጥሪ ማስተላለፉና ልክ በዓመቱም ራይንላንድን በወታደር ኃይል መያዙ፤ የመንግሥታቱ ማኅበርም ሰኔ 4 ቀን 1936 በኢትዮጵያ ጥያቄ ላይ እጇ ንፁሕ ነው ማለቱ፤ የስትሬሳ ግንባር እንደ ስምምነቱ እንዲቀጥል፤ ፍራንኮም በናዚ ድጋፍ የስፓኝን የርስ በርስ ጦርነት እንዲከፍት መንገድ ጠረገ። ሙሶሊኒ ከእንግሊዝና ከፈረንሳይ ወዳጅነት ተተፍቶ ከናዚ ጀርመን ጋር ገጠመ።

ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ማብቂያ በኋላም እነዚያው ጥቅም ፈላጊዎች መልሰው ብቅ አሉ። በ1935 እንግሊዝና ፈረንሳይ በአውሮፓ ሂትለርና ሙሶሊኒ እንዳይወዳጁ ይከላከሉ እንደነበረው ሁሉ፤ ከ1940 ዎቹ ወዲህ አሜሪካም የምዕራብ አውሮፓ ሀገሮች ከሶቭየት ኅብረት ጥቃት እንዳይሰነዘርባቸው ትጠባበቅ ነበር። የቀረው ነገር ሁሉ ለዚህ ግብ መሳካት የሚውልና በሁለተኛ ደረጃም የሚታይ ነበር።

አሜሪካ የናቶን እና የናቶ አባል ሀገሮችን አንድነት ለመጠበቅ ስትል ኢትዮጵያና ግብፅ የሚያሰሙትን ቅሬታ በቅኝ ገዥነት ዓይን መመልከት ጀመረች። ይህን አቋሟን የአፍሪቃና የመካከለኛው ምሥራቅ ሀገሮች በብዛት ከቅኝ ግዛት ነፃ እስከወጡበት 1960 ድረስ ጠብቃው ቆይታለች። በዚህ ጊዜ የመካከለኛው ምሥራቅ የእስላም መንግሥታት ነፃነታቸውን ስለተቀዳጁ በኢትዮጵያ ላይ የነበራቸውን የቆየ ጥላቻ መግለጥ ጀመሩ። የምዕራቡ ዓለም የነዳጅ አቅርቦት እንዳይቋረጥና በአፍሪቃ-እስራኤል ፖሊሲዋ ምክንያት ከዓረቦች የሚሰነዘርባትን ተቃውሞ ዝም ለማለገጥ ስትል፤ አሜሪካ እነዚህ መንግሥታት በኢትዮጵያ ላይ የሚሸርቡትን ደባ እንዳላየች ለማለፍ ተዘጋጅታ ነበር። የቅኝ ግዛት ዘመን ሲያከትምም ሶቭየት ኅብረት በተራዋ አፍሪቃ ውስጥ መግባት ጀመረች። የሶቭየት ኅብረት በአፍሪቃ ቀንድ ውስጥ መገኘት በነዳጅ አምራች ሀገሮች ላይ ፍርሃት አሰከትሎ ከአሜሪካ ጎን እንዲቆየ ያስገድዳቸዋል የሚል ተስፋ በአሜሪካ ፖለቲከኞች ዘንድ አድሮ ነበር። ከሶቭየቶች ጋር መፋጠጥ ያልፈለገችው አሜሪካ፤ በኢትዮጵያ ውስጥ አቋቁማው የነበረውን የመገናኛ ማዕከል ነቅላ ወደ ዲሞክራሲያ በማዛወር፤ ኢትዮጵያን አሳልፋ በመስጠት ከነገር መሸሸን መረጠች። በርግጥም ሶቭየት ኅብረት መላ ትኩረቷን በኢትዮጵያና በአብዛኛው አፍሪቃ ላይ በማድረግ መካከለኛው ምሥራቅ ከተፅዕኖና ከጭንቀት ተንፈስ ብሎ ቆየ።

በነዚህ አርባ ዓመታት፤ የኢትዮጵያ የውስጥ ሁኔታም ሳይለወጥ ቆይቷል። አጋዴን ላይ የፈነዳውና በማከታተልም ከኤርትራ የተሰነዘረው

የ1935-1936 የጣሊያን ወረራ በኢጣሊያ ድል አድራጊነት ሊደመደም የቻለው፤ ፈረንሳይ የአዲስ አበባ ጅቡቲን የባቡር መስመር ዘግታ፤ ኢትዮጵያ የባሕር በር እንዳታገኝ ስለከለከለችት ነበር። በተመሳሳይ ሁኔታ ከ1974 እስከ 1977 ባለው ጊዜ ሶማሊያ አጋዴንን በመውረጅና በኤርትራ የተቀሰቀሰው አመፅም እየገፋ በመሄዱ፤ ኢትዮጵያ በኤርትራና በጅቡቲ የባሕር መውጫ በር ልታጣ የተቃረበችበት ፈታኝ ጊዜ ነበር። አሜሪካ ፊቷን ካዞረችባትና ዓፄ ኃይለሥላሴም ከዙፋናቸው ወርደው ከሞቱ በኋላ ኢትዮጵያ በሶቭየት መገዛገን አሜን ብላ መቀበል ነበረባት። ሌላ አለሁልሽ የሚላት ኃይል አልነበረም። በመሆኑም ግዛቷ በሶማሊያና በነፃዋ ኤርትራ ቅርጫ ከሚሆን ይልቅ የሶቭየትን ገዥነት መቀበል የተሻለ አማራጭ አድርጋ ወሰደችው።

ለዓፄ ኃይለሥላሴ በ1936 መሸነፍና መሰደድ፤ በኋላም በ1974 ከሥልጣን መውረድና መሞት ዋነኛ ምክንያት የነበሩት የውጭ ኃይሎችና ውጥረቶች ናቸው። ባለፉት ሃምሳ ዓመታት በኢትዮጵያ ላይ የደረሱ ችግሮች፤ በሃያኛው ክፍለ ዘመን ማብቂያ ላይ ምን ሊገጥማቸው እንደሚችል ለትናንሽ መንግሥታት ማስጠንቀቂያ ሊሆናቸው ይገባል።

ከፍል አንድ - ጦርነት

ምዕራፍ አንድ

ከፓሪስ ወደ ሰሜን ጦር ግንባር

በ1930 የመጀመሪያዎቹ ዓመታት ላይ ከአዮዋ* ሄዶ ፓሪስ ለሚግር አንድ ወጣት ከወቅትና ቦታ ለውጥ አንፃር ነፃ ለመውጣት የሚደረግ ትግል ነበር። በዚያን ወቅት የአትላንቲክ ውቅያኖስን በአውሮፕላን ለማቋረጥ ዕድል የነበራቸው ወታደራዊ አባላት ነበሩ፤ የአዲስ ዘመን መልካም ምኞት መግለጫ የሰልክ መልዕክት ማስተላለፍ የሚፈቀደውም ለመንግሥታት መሪዎች ነበር። ለአንድ ደብዳቤ መልስ ለማግኘት አራት ሣምንታት መጠበቅ ግድ ነበር። በሕግ ፋኩልቲው ውስጥ በተማሪነት የተመዘገበ ከኔ ሌላ አንድ አሜሪካዊ ብቻ ነበር። የፋልብራይት ምሁራን አልነበሩም። የአሜሪካ ኤክስፕሪስ ጽሕፈት ቤትን፣ ሶርቦንን፣ አሊያንስ ፍራንሴዝን፣ ለደ ማጎን ሞንፓርናንስን፣ ሞንፖርትሪንና ሌጄርሌ በርጂርን የጠላ ሰው አሜሪካዊ ወገኑን ወይም የአሜሪካ የማስታወቂያ ሰሌዳ ላይ ለሣምንታት ሊቆይ ይችላል። ሰማያዊ ጂንስ የለም፤ « ድራግ ሶቶር » የሚል ፅሁፍ የለም፤ ማክዶናልድስ የለም፤ ለአሜሪካዊ እግር የሚበቃ ጫማ የለም። በመንገድ ላይ የሚታዩት ጥቂት አሜሪካ ሠራሽ መኪናዎች ናቸው። ከሸቀጣ ሸቀጦች ውስጥም ከጀዜሬን ቤከር በስተቀር በጥቂቱ ነው ያለው። ከፈል ሞችም ባርባራ ስታንዊክ የምትጫወታቸው በርከት ይላሉ። በአካባቢው

* ለዮዋ ከአሜሪካ ገጣፋች መካከል አገጽ 10 / የተ.ግ. /

ሁሉ የሚታየው፡ በተለይ በቀዝቃዛው ወራት፡ ፈረንሳዊ ብቻ ነው።

ለአራት አመታት ያህል ራሴን ከአሜሪካውያን ወገኖቼና ከአንግሊዝኛ ቋንቋ በማግለል በፔቲ ላሩስ ኢሉስትሪ መዝገበ ቃላት ላይ የሠፈሩትን ቃላት አስቸጋሪ ከሆነው የጾታ መለያቸው ጋር አጠናቅቄ ለማጥናት ችያለሁ። በሰኔ 1935 ላይ በአፍ መፍቻ ቋንቋየ ስናገር ሳላስበው የፈረንሳይኛ የአነጋገር ዘይቤ ይቀላቀልብኝ ነበር። በአራት ዓመቱ መጨረሻ ላይ በሕግ ዶክተረት ዲግሪ ተቀብዬ በበርሊን በሚገኘውና ዕውቅ በሆነው ኢንስቲትዩት ፎር ኮምፓራቲቭ ጽብሊክ ሎው ኤንድ ኢንተርናሽናል ሎው ተባባሪ ፕሮፌሰር ሆኜ ተሾምኩ።

ቪክቶር ብሩንስ በሚባሉ ዲሬክተር ይመራ የነበረው ኢንስቲትዩት ተወዳዳሪ ከሌለው ቤተመጻሕፍቱ ጋር የሚገኘው ኮንግሊሽ ስክሉስ በመባል በሚጠራው ከስፕሪ ወንዝ ዳርቻ በተሠሩው ፕንታዊ ቤተመንግሥት ውስጥ ነበር። በኋላ ግን በአጋር መንግሥታት የቦንብ ድብደባ እንዳልነበረ ሆኖ የሲሚንቶና የድንጋይ ፍርስራሽ ምልክት ብቻ ቀርቶት ካርል ግርከስ ፕላትዝ እየተባለ ይጠራል። 1935 ሂትለር ኃይሉን ያጠናከረበት ወቅት የነበረ ቢሆንም፤ የኢንስቲትዩቱ አመራርና መምህራን ግን ከናዚ ግንኙነትና ተፅዕኖ ነፃ ሆነው ነበር የቆዩት። በግል ጭውውትም ሆነ በቡድን ውይይት ጊዜ በመንግሥቱ ላይ ትችት መደረጉ ያጽናናኝ ነበር። በኢንስቲትዩቱ የሥራ ተባባሪዎች ከሆኑት አንዱ ካውንት ቤርቶልድ ቮንክ ቮን ስታው ፈንበርግ ከታናሽ ወንድሙ ከላውስ ጋር የጠበቀ ግንኙነት ነበረው። ከላውስ ሂትለርን ለመግደል በተደረገው ሙከራ ዋና አንቀሳቃሽና ሐምሌ 20 ቀን 1944 በምስራቅ ፕሩሲያ ራስተንበርግ ውስጥ በሚገኘው የውልፍሻንዝ ጠቅላይ ሰፈር ቦምቡን ያስቀመጠ ሰው ነበር። ቤርቶልድም የወንድሙን አሰቃቂ ፅዋ ዉልጧል። ለሥራዬ እንዲቀርብኝ በማለብ ከስፕሪ ወንዝ ዳርቻ ላይ ከኩፈር ግራብን አጠገብ አንዲት ከምድር ቤት ላይ ያለች ጠባብና ቀዝቃዛ ከፍል የጥቅምት ወር እንደገባ ተከራየሁ። የመጀመሪያውን ወር ኪራይ የከፈልሁት በቅድሚያ ነበር። በዚያን ወቅት በኢጣሊያና በኢትዮጵያ መካከል የነበረውን አለመግባባት ለመፍታት በጄኔቫ፣ በስትራሳ፣ በሎንዶን፣ በፓሪስ፣ በሮም ለወራት የተደረገው ጥረት ውጤት አልባ ሆኖ፤ ለማስማማት የተደረገው ሙከራም ከሸፎ ጦርነት ተከፍቷል። ኢጣሊያ ከኤርትራ ተነስታ ጥቅምት 3 ቀን ኢትዮጵያን ወረረች። የመንግሥታቱ

* ወደ ፓሪስ የደረሱት ካርኔጅ ኢንሳውንት ፎር ኢንተርናሽናል ፒስ ከተባለ ድርጅት በተለጠኝ ትምህርት ፅድል መራት ነው። ከዚያ በፊት በሐርቫርድ ድንገራዊ ት/ቤት ለሁለት አመታት ተምረያለሁ።

** አጋር መንግሥታት በሁለተኛው የዓለም ጦርነት በጀርመን፣ በጣሊያንና በጃፓን ላይ በግዞር ይኖረ የነበሩት እንግሊዝ፣ ሉዊት ጎበረትና አሜሪካ ናቸው። /የተ.ግ./

ማኅበር ምክር ቤትና ጉባዔ ኢጣሊያ የማኅበሩን ውል ተላልፋ በፈጸመችው ወረራ ጥፋተኛ ነች በማለት ወሰኑ በኢጣሊያ ላይ አንዳንድ ማዕቀቦች እንዲጣሉም ሐሳብ ቀረበ። ማዕቀቡም የገንዘብ ቅጣት እንዲሁም በንግድና በጦር መሣሪያ እንቅስቃሴዋ ላይ ገደብ መጣል ነበር።

አንድ ቀን ግታ ወደ ግረፊያ ከፍሌ ሰገባ በሕግ ፋኩልቲ የዓለም አቀፍ ሕግ ፕሮፌሰር ሆኖ እኔን ለአራት አመታት እንደአባት በቅርብ ይከታተልና ያበረታታ ከነበረ ከአልቤር ደጊዩፍር ደላፕራዴል የተላከ ቴሌግራም አገኘሁ። ቴሌግራሙ ለቃለመጠይቅ በአስቸኳይ ወደ ፖሪስ እንድሄድ የሚጠይቅ ነበር። ፕሮፌሰር ደ ላፕራዴል ወግ አጥባቂና ባለፀጋ የሕግ ሰው ነበረሁ በዚሁ ልክ ደግሞ የመንግሥታቱን ማኅበርና የሕዝቦችን የራስ ዕድል በራስ የመወሰን መብት፤ እንዲሁም የማቋቋሚያና የመተዳደሪያ ደንቡ በአብዛኛው የሱ ሥራ የሆነውን የዓለም አቀፍ ቋሚ ፍርድ ቤት በግልፅ ይደገፋል። የትምህርት አሰጣጡ የፈረንሳይውን የሥነ ጽሑፍ ሰው የፕሩስትን ስልት በመከተል በውስጠስብ ምኞት ገላጭና በበርካታ ጥገኛ ሐረጎች የተሞላ ነው። ለዓለም አቀፍ ሕግ ጥናት ከካርኔጅ የሚላከልኝ ገንዘብ በ1933 የአሜሪካ ዶላር ዋጋ መቀነስ ምክንያት ዝቅተኛ ስለነበር፤ ያንን ለሚሟላት ሲል በዓለም አቀፍ ሕግ ላይ የተደረሱ የምርምር ጽሑፎችን ያካተተ ትልቅ ፕራዝ ከእንግሊዝኛ ወደ ፈረንሳይኛ እንድ ተረጉም ተነጋገርልኝ። ይህ ሥራ ግን ከፈረንሳይኛ ወደ እንግሊዝኛ ከሚደረግ ትርጉም እጅጉን የከበደ ነበር። ሥራው በጣም አስፈላጊኝ የነበረውን ገንዘብ እንዳገኝ ከመርዳቱም በላይ ላጣው እችል የነበረውን የፈረንሳይኛ ቋንቋ ችሎታና የጠለቀ ዕውቀት እንድገበይ አስችሎኛል። እንደ ዕውነቱ ከሆነ የዚህ ሥራ መከናወንና ከርሱ ጋር ለአራት አመታት ያደረግሁት ጥናት ነበር የቴሌግራሙን ምስጢር የገለጠልኝ።

አሳንሱሩ በቁጥር 6 ንላስ ሳን ሳልፒስ ላይ ወደ ሚገኘው ሦስተኛ ፎቅ በገጣታ ሊያወጣኝ በልቤ የማሳለለው የዚህ ቴሌግራም እንቅስቃሴ ምን ይሆን እያልኩ ነበር። አንድ የቤት አሽከር ተቀብሎ ውብና ዕዱ በሆነው መተላለፊያ ውስጥ እየመራ ወደ አንድ ሰፊ የጥናት ክፍል ወሰደኝ። በአንድ ወገን ባሉት ተከፋች መስኮቶች ባሻገር የሳን ሱልፒስ ቤተክርስቲያን ይታያል። በክፍሉ ውስጥ ፕሮፌሰር ደ ላፕራዴል ሲጠብቁኝ አገኘሁት። ከትልቁ የመሥሪያ ጠረጴዛው ላይ ከነሐስ የተሠሩ የተለያዩ ቅርፃቅርጾች ከመፃሕፍቱና ከወረቀቶች ቁልል ጋር ተሰባጥረው ተቀምጠዋል። «ወዳጄ» አለና ጀመረ። ይህ አነጋገሩ እኔን አስደነቀኝ። ምክንያቱም በእሱ አመራር ስር ሆኜ ለሕግ የደክተራት ግዕረግ የሚያበቃኝን የምርምር ጽሑፍ ሠርቼ ያቀረብኩት ከሦስት ወራት በፊት ስለነበር።

«ለአስተላለፍኩልህ የቴሌግራም መልዕክት ምላሽ በመስጠትህ ላመሰግንህ ይገባል» አለና ፕሪስ ውስብስብ በሆነ የአነጋገር ዘይቤው እንዲህ ሲል ቀጠለ። «ወደ ፓሪስ እንድትመጣ ያደረግሁት ለአፄ ኃይለ ሥላሴና ለኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት የዓለም አቀፍ ሕግ /የጦርነትንም ሕግ ዉምር/ አማካሪ ሆነህ ብትሠራ ሊከሰት የሚችለውን ፈተና እና አደጋ ለመቀበል ዝግጁ መሆንህን ለመጠየቅ ነው።»

ኃይለሥላሴ ገና አልጋወራሽ ራስ ተፈሪ መኩንን ሳሉ አውሮፓን ለመጀመሪያ ጊዜ በጉበኙበት በ1924 ነበር፤ በጊዜው የፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የሕግ አማካሪ ከነበረው ከፕሮፌሰር ደላፕራዴል ጋር የተገናኙት። ንጉሠ ነገሥቱ በተለመደው ክርቆ አሳቢነታቸውና ጠንካራ የማስታወስ ችሎታቸው በወልወል ግጭት ምክንያት በኢጣሊያና በኢትዮጵያ መካከል ተነስቶ የነበረውን አለመግባባት በስምምነት ለመፍታት በኢትዮጵያ በኩል አንዱ የግልግል ዳኛ ሆኖ እንዲሠራ በ1935 ሾመውት ነበር። አሁን ደግሞ በጦርነቱ ወቅት¹ በዓለም አቀፍ ሕግ የሚያማክራቸው ባለሙያ በመረለግ ንጉሠ ነገሥቱ የደላፕራዴልን ርዳታ ጠየቁ። አማካሪው የማንኛውም አገር ዜጋ መሆን እንደማይችል በግልጽ አስረድተውታል። ዜግነቱ ፈረንሳይ የሆነ ተቀባይነት የለውም። መጀመሪያ ሲመለከቱት ይህ ሁኔታ ግራ የሚያጋባ ነበር። ምክንያቱም ፈረንሳዊው ደላፕራዴል የታመነ ወዳጅ ከመሆኑም በላይ፤ ጋስቶን ገርዝ የተባለ በሕግ ፋኩልቲ ፕሮፌሰር የሆነ ሰው ለመንግሥታቱ ማኅበር የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን አማካሪ በመሆን ይሠራ ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ የተማሩት በፈረንሳይኛ ቋንቋ ከመሆኑም በላይ የመነጋገሪያ ቋንቋቸው ፈረንሳይኛ ነው። ከአጼ ምኒልክ ዘመነ መንግሥት ጀምሮ ፈረንሳይ በኢትዮጵያ ባሕላዊ፤ ኢኮኖሚያዊና ዲፕሎማሲያዊ ጉዳዮች ላይ ከፍተኛ ሚና ነበራት። ከፍተኛ ትምህርት የሚሰጠው በፈረንሳይኛ ቋንቋ ነበር። የንግድ ሕጉ የተፃፈው በፈረንሳይኛ ቋንቋ ነበር። በአውሮፓ ቋንቋ የሚዘጋጀውና ኩሪየር ደ ኢትዮፒ የተባለው ብቸኛ ጋዜጣ የሚወጣው በፈረንሳይኛ ቋንቋ ነበር። የዲፕሎማቲክ መጻጻፍ የሚደረገውም በፈረንሳይኛ ቋንቋ ነበር። የኢትዮጵያ ብቸኛው የባሕር በር መገናኛ ከአዲስ አበባ በፈረንሳይ ሶማሊላንድ ውስጥ

* ኢትዮጵያ በውጭ አጥሪዎች የመጠቀም ልምድ ጥንታዊ ነው። በ 1948 የፖርቱጋል ንጉሥ ጳጉሜ ዮሐንስ ሄረስተር ጆን የተባለው ሰው ስለ የክርስቲያን መንግሥት አለ የሚለውን አገዳፈላግ ፕሮፌሰር ደ ኮቪልሃምን ልከት ነበር። ዶ ኮቪልሃም ወደ ሀገሩ መመለስ ሳይፈቀድለት እፄ እስከነገድርን ሲያገለግል ኖሯል።

** ኢጣሊያ የኢትዮጵያ ገዛት የሆነውን ወልወልን ያጠቃቸው ታህሣሥ 5 ቀን 1934 ሲሆን ይህም የጦረኛ 3 ቀን 1935ን ግልግልና ውሳኔ አስከትሏል። ይህን አገጂ ከአገድ ወር በኋላ በኢጣሊያና በኢትዮጵያ መካከል ጦርነት ተነሳ። በኢትዮጵያ በኩል የተመረጠው ሌላው ገላጋይ ዳኛ ዶክተር ፒትግ ቢ ፖተር የተባለው በጆኔቪ የዓለም አቀፍ ጥናቶች ድጋፍ ረታ ት/ቢት ውስጥ የዓለም አቀፍ ድርጅቶች ፕሮፌሰር የነበረው አሜሪካዊ ነው።

ወደሚገኘው የጅቡቲ ወደብ ከተማ የተዘረጋው የባቡር መስመር ነበር። ከጅቡቲ ተነስቶ ወደ አዲስ አበባ ሰውና ዕቃ የሚያጓጉዘው ሸማን ደረር ፍራንኮ ኢትዮፒያን ሙሉ በሙሉ በፈረንሳይ መንግሥትና ባንኮች ቁጥጥር የሚመራ የፈረንሳይ ኩባንያ ነበር። ፈረንሳይ ይህም አልበቃ ብሏት የበለጠ ተፅዕኖ በማድረግ ላይ ነበረች። ለበርካታ አስርት ዓመታት እንግሊዝና ኢጣሊያ በአፍሪቃ ቀንድ ላይ ከነበራቸው የመሰፋፋት ፍላጎት አንፃር ፈረንሳይ የኢትዮጵያ ተባባሪ ነበረች። አፄ ምኒልክ የፈረንሳይ ሶማሊላንድ አገረ ገዥ የነበረውን የሊዮንስ ላጋርድን ምክር ከማከበራቸው የተነሣ የማዕረግ ስም ሰጥተው ከአዲስ አበባ በላይ ባለው እንጦጦ ላይም ርስት ሸልመውታል። ዝዝ በአማካሪነት የመመረጡ ሁኔታ የቆየ ልምድን የሚያንፀባርቅ ነበር። ይሁንና ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ እንደአሻት እንድትሆን የሚፈቅደው የፕሮ 7 ቀን 1935 የላቫል ሙሶሊኒ ስምምነት መፈረም፣ ከፈረንሳይ ጋር ለረጅም ጊዜ ሰፍኖ የቆየውን የመተባበር መንፈስ በድንገት አቋረጠው።

ንጉሠ ነገሥቱ ከስዊድን አማካሪ እንዲመጣ ቢጠይቁ በወቅቱ የሚጠበቅ ነበር። በኢርትራ ውስጥ ለብዙ ዓመታት የቆየ የስዊድን ወንጌላውያን ከልሉን ኢጣሊያ እስከያዘችበት እስከ 1884 ድረስ የሚያስቀና ዝና እና ወደር የሌለው አገልግሎት አበርክተው ነበርና። ንጉሠ ነገሥቱ አልጋ ወራሽ በነበሩበት በ1924 አውሮፓን ሲጎበኙ ስቶክሆል ምንም ጎብኝተው ከተመለሱ ወዲህ አዲስ የትብብር ምዕራፍ ተከፍቶ ነበር። በኢትዮጵያ ውስጥ የስዊድን የክብር ቆንስል የነበረው ዶክተር ከኑት ሐነርም የአልጋ ወራሹን ሙሉ እምነት አግኝቶ ነበር። በሐነር አቅራቢነትም መጀመሪያ ጆሐንስ ኮልሞዲን፣ ቀጥሎም ሚጀር ጄኔራል ኤሪክ ቨርጂን² በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አማካሪነትና ካፒቴን /በኋላ ጄኔራል/ ቫይኪንግ ታም በወታደራዊ ጉዳዮች አማካሪነት ተሰይመው ነበር። በካፒቴን ታም አዛዥነት በስዊድን መኩንኖች አሠልጣኝነት የሚተዳደር በሆለታ የዕጩ መኩንኖች ማሰልጠኛ ትምህርት ቤት ተቋቋመ። ጦርነቱ ከተከፈተ በኋላ የስዊድን መንግሥት ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ግፊት ቢያደርግም፣ ታም እና አብረውት የነበሩ አሠልጣኞች ግን በኢትዮጵያ ውስጥ ቆይተዋል። ቨርጂን ጦርነቱ ሊከፈት ሁለት ቀናት ብቻ ሲቀረው ጥቅምት 1 ቀን 1935 አዲስ አበባን ለቆ ሄደ። ንጉሠ ነገሥቱ ከስዊድን ምትክ ለማግኘት ቢጥሩም ሳይላካላቸው ቀርቷል። ታም እና አሠልጣኝ መኩንኖቹ በኢትዮጵያ ውስጥ እያሉ የስዊድን መንግሥት ዜጋዋን እጅግ አላሳቢ በሆነው የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አማካሪነት ላይ እንዲቀመጥ ከመላክ እንደአወላወለች መገመት ይቻላል። በኢትዮጵያ ውስጥ የወታደራዊ ልዑካን በድን የነበራት የቤልጂየም ሁኔታም የዚህ ተመሳሳይ ነበር። እንዲያውም የኢጣሊያ አልጋ ወራሽ የንጉሥ ሊዮፓልድ ሁለተኛን አህት ማግባቱ ለቤልጂየም መጥፎ አጋጣሚ ነበር።

እንግሊዝና ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ ለብዙ ዓመታት የመተባበራቸው ነገርና እንግሊዝ ከፈረንሳይና ከኢጣሊያ ጋር አብራ የስትራቴጂ ግንባር መክፈቷ ጥምር እንግሊዛዊ ለአማካሪነት እንዳይመረጥ የከለከለ ሁኔታ ነበር። በመሆኑም ንጉሠ ነገሥቱ ደ ላ ፕራዴሊን ምርጫውን ከስዊስ፣ ከኔዘርላንድስ ወይም ከአሜሪካ ዜጋ እንዲያደርግ ነበር ሐሳብ የሰጡት።

የስዊስ ዜጋ ለዚህ ሥራ መታሰቡ ጥቂት ግር የሚል ነበር። ምክንያቱም ስዊዘርላንድ ዜጎች እንዲህ ያለውን ኃላፊነት እንዲቀበሉ የምትፈቅድ አልነበረችምና። የስዊስ ተወላጅ የሆነው ኢንጅነር አልፍሬድ ኢልግ ከጅቡቲ እስከ አዲስ አበባ ለተዘረጋው የባቡር ሐዲድ ስምምነት /ጥንፊሽ/ ያስገኘ የአፄ ምኒልክ የታመነ አማካሪ ነበር። በዚሁ የወዳጅነት መንፈስ ሜትር ፪/ አበርሰን የኢትዮጵያ መንግሥት የሕግ አማካሪ ሆኖ አገልግሏል።

ነገር ግን ስዊዘርላንድ ቁጥሩ ከፍተኛ የሆነ የጣሊያንኛ ቋንቋ ተናጋሪ ሕዝብ ስለአላትና ከበስተደቡብ ካለው ኃይለኛ ፋሺስት ጎረቤቷ ጋር የወዳጅነት ግንኙነት የመጠበቁ ሁኔታ ስለአሳሰባት በጦርነቱ ሂደት ውስጥ ወገኗ ለፍቃሬ - ፋሺስት አቋም እንድትይዝ ተገድዳለች። ጦርነቱ እንደተጀመረ በዕረፍት ምክንያት ፣ ምናልባትም በመንግሥት ግፊት ወደ ሀገሩ የተመለሰው ሜትር አበርሰን ሳይመለስ በዚያው ቀረ። በዚህ ሁኔታ የስዊስ መንግሥት ሌላ የሕግ ባለሙያ እንደማይልክ ግልጥ ነበር።

ከኔዘርላንድስ የሚመጣ የሕግ ባለሙያ ገለልተኛ ከመሆኑና የፈረንሳይኛ ቋንቋንም ከመቻሉ ጋር ተፈላጊዎቹን ሁኔታዎች ለማሟላት ይችላል። በዚህ አቅጣጫ ስለተደረገው ጥረት ስለማላውቅ ፕሮፌሰር ደ ላ ፕራዴል ያሰበው ሰው ያለ አልመሰለኝም።

በመሆኑም ለምርጫው የቀሩት አሜሪካኖች ነበሩ። አሜሪካ በአለፈው የክፍለ ዘመኑ አንድ ሦስተኛ ዓመታት በዲፕሎማሲያዊ ግንኙነትና በጂኦግራፊያዊ አቀማመጥ ከአፍሪቃ አህጉር ርቃ የመቆየቷ ሁኔታ ኃይለሥላሴ የቅኝ ገዥነት ታሪክ ከሌላት አገር ጋር የቀረበ ግንኙነት ለማዳበር ካላቸው ተስፋ በሙሉ እምነት ወደ እሷ ለመመልከት ተነሳሱ። በአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አቅራቢነት ኤቪሪት ኤ ኮልሰን በ1930 የኢትዮጵያ መንግሥት የፊናንስ አማካሪ ሆኖ ወደ ኢትዮጵያ መጣ። ከቀን

በኋላ ከዚህ ዓለም በምት እስከተለየበት እስከ 1937* ድረስ ከአማካሪዎች ሁሉ በጣም የታመነ ሆኖ ነበር። በጀኔቫ በድህረ ምረቃ ጥናት እንስትቲዩት የነበረውን የክብር ቦታ ለመልቀቅ ፈቃደኛ ቢሆን ኖሮ ከፕሮፌሰር ደ ላ ፕራዴል ጋር በወልወሉ ግጭት የኢትዮጵያ ተደራዳሪ የነበረው ፕሮፌሰር ፖተር ለዚህ ሥራ ግንባር ቀደም ተመራጭ ይሆን ነበር። ነገር ግን በሁለተኛ ደረጃ ታዋቂነትን ያተረፈ አሜሪካዊ አማካሪ በዚህ ቦታ ላይ መገኘት የሚያስከትለውን የተሳታፊነት አመለካከት የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሊያስወግደው የሚፈልገው ጉዳይ ነው። የሚመረጠው ሰው አሜሪካዊ መሆን ካለበት ያ ሰው ለፈረንሳይ ሆነ ለአሜሪካ ፖለቲካ ምንም ዓይነት ችግር የማይፈጥር፤ ለዚህም የማይታወቅ፤ ዝና ያላተረፈ፤ ጥንቁቅ፤ ምናልባትም በችሎታውም ልቆ የሚታይ እንዳይሆን ተስፋ ተደርጎ ነበር። በተጨማሪም ሥራውን በፈረንሳይኛ ቋንቋ ለመቀጠል የሚችል መሆን ነበረበት። ዲፕሎማቲክ ግስታዎቻችን ሲያዘጋጅ የነበረው አበርሰን ወደ ሰዊዘርላንድ የሚመለስበት ጊዜ ስለተቃረነ፤ የኮልሰን የፈረንሳይኛ ችሎታ ለቃል ገግግር የሚያገለግል ቢሆንም የዲፕሎማቲክ ግስታወቫ ለመጻጻፍ ግን የሚያበቃ አልነበረም። የእኔ አለመታወቅና ለዝና አለመብቃት ተፈላጊ ሁኔታዎችን የሚያሟላ ሲሆን፤ በተጨማሪም ግስታወቫዎችንና የስምምነት ረቂቆችን ለማዘጋጀት ያለኝ ችሎታ ለቦታው ያሳዟኛል። ልምዱም ስላልነበረኝ አሜሪካንም ሆነ ፈረንሳይን የሚያሳፍር ስህተት ቢፈፀም ስለኔም ሆነ ስለመሾሜ እንደማያውቁ ለመሸምጠጥ ያመቻቸዋል። በአንፃሩ የሕግ ዶክተሬት ዲግሪየን ለማግኘት የፈረንሳይ መንግሥት ሞቅ ያለ የገንዘብ ርዳታ አድርጎልኝ ስለነበር በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል በሚካሄደው ጦርነት ላይ የሚኖራትን የፖሊሲ አድም በግልፅ አይቃወምም የሚል አመለካከትም ሳይኖር አይቀርም። ከውል የሚገባ ባይሆንም እንኳ አንድ ቅር የሚያለኝ ችግር ነበር-የተወለድኩት ሮም ውስጥ መሆኑ።

ስለዚህም ፕሮፌሰር ደ ላ ፕራዴል የአቀረበልኝ ጥያቄ ለኢትዮጵያ መንግሥት የዓለም አቀፍ ሕግ አማካሪ ሆኜ እንድሠራ ነበር። ስለችሎታዬና የትውልድ ቦታዬ በፈረንሳይ የኢትዮጵያ አምባሳደር እና በመንግሥታቱ ማኅበር ልዑክ ለሆነው ለብላቴን ጌታ ወልደማርያም አስቀድሞ ገልጦ ላቸው ነበር። ከዚህ በኋላ ነበር ከቡለቫርድ ሄነሪ ማርቲን ወጣ ብሎ ከ 30 ፋ ኮርታምቤር ከሚገኘው የኢትዮጵያ ለጋሲየን የመጥሪያ ደወል የደወልኩት።

* ደረሰ ቪርጂን ሚትር ለበርሰን እና ሚስቱ ፋላን ጦርነቱ እስከተከፈተበት ጥቅምት 1935 ድረስ « ሠለስቱ መግዢት » በሚባል ይታወቅ ነበር።

አምባሳደር ብላቴንጌታ ወልደግርጽም አጭር፤ ደልደል ያለ እና ጢግም የሃምሳ ዓመት ሰው ሲሆን የተቀበለኝም በትህትናና ስርዓት ባልተለየው ሁኔታ ነበር። ከጎኑ መካከለኛ ቁመት ያለው፤ አረብ የሚመስል፤ የቀይ ዳግ፤ ከትከሻው ደርበብ ያለ፤ አፍንጫው ቀጥ ያለ ወጣት ቀግሏል። የለጋሲዮች አንደኛ ፀሐፊ፤ አካሊቱ ሀብተወልድ ነበር። በኢትዮጵያ ውስጥ በቆየሁበት ዘመን ለአስራ ሰባት ዓመታት ያህል ከዚህ ሰው ጋር ከግንም በቀረበ ሁኔታ አብራ ሰርቻለሁ—መጀመሪያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ምክትል ሚኒስትር በነበረበት ጊዜ /ሚኒስትርነቱን ንጉሠ ነገሥቱ ይዘውት ስለነበር/ በኋላም የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርና በመጨረሻም ጠቅላይ ሚኒስትር በነበረበት ጊዜ።

ኘርፈሰር ደ ላ ኘራደል በገለጠለት መሠረት ለሥራው በፈቃደኝነት መቅረቢያና ጉዳዩ ከፍተኛ ምስጢር ሆኖ መጠበቅ እንዳለበት ከአምባሳደሩ ጋር አጭር ውይይት አደረገን። ወረቀቶቼ ወደ አዲስ አበባ በዲፕሎማቲክ ፓውች ተልከው ውላኔው እንደደረሰ የሚገለጥልኝ መሆኑም ተነገረኝ። ጃንሆይ በዚያን ጊዜ የሰሜኑንና የደቡቡን የጦር ግንባሮች እየተዘዋወሩ በመጎብኘት ላይ ስለነበሩ መልሱ ሊዘገይ እንደሚችልም አስገንዝበኝ። ሁኔታው ይህን ነበር የሚመስለው። ምክንያቱም በዚያን ጊዜ በ1930 ወደ ኢትዮጵያ በየብስ የሚላክ ፖስታ መልስ ለማግኘት ቢያንስ አራት ሳምንት ይወስድ ነበር። በአጠቃላይ የሁለት ወር መዘግየት ይጠበቅ ነበር፤ የሆነውም ይኸው ነው። በዚህ መሐል መልሱ እስኪመጣ በሥራዬ ላይ ሆኜ ለመጠበቅ በርሊን ወደሚገኘው ኢንስቲትዩት ፋር አውስላንዲሽ ኦፈሽያል ሪፖርት ኡንድ ቮልከርት ተመለስኩ። በታህሳስ መጀመሪያ ላይ ተቀብለንሃል የሚል መልስ ደረሰኝ። ምንም እንኳን በጊዜው ተከታዩ ሥራዬ ምን እንደሆነ በመግለጥ አነስተኛ የጨዋነት አካብሮት ባላላየውም፤ ኘርፈሰር በርንስ መልካም ፈቃዱ ሆኖ በኢንስቲትዩቱ ከነበረኝ ሥራ ላይ አስናበተኝ።

ኢትዮጵያ ከመድረሱ ቀደም ብሎ የነበረው ዲፕሎማሲያዊ ምስቅልቅል፤ ግለትም የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሰር ሳሙኤል ሆርና የፈረንሳይ ጠቅላይ ሚኒስትር ፒየር ላቫል ከመንግሥታቱ ማኅበር ያጠናቀሩት ሐሳብ ለጃንሆይና ለሙሶሊኒ መቅረቡ፤ የኢትዮጵያን በብቸኝነት መቆም ቅልጥጥ አድርጎ የሚያሳይ ነበር። በኢጣሊያ ላይ ማዕቀብ እንዲጣል ቀደም ሲል በመንግሥታቱ ማኅበር የተሰጠው ውሳኔ ይህን ሁኔታ የደበቀ ሆኖ ታይቷል።

ኢጣሊያ ለግጥሽ ምዕተ ዓመት ያህል በአፍሪቃ ቀንድ ላይ ያላትን የትኝ ግዛት ፍላጎት እንግሊዝ ስትደግፍ ቆይታለች። እንግሊዝ በመላው አፍሪቃ ላይ የነበራትን ፖሊሲ አጥብቃ የምትቃወመው ፈረንሳይ ለረጅም

ጊዜ የኢትዮጵያ ተባባሪ የኢጣሊያና የእንግሊዝ ተቃዋሚ ሆኖ ቆይታለች፡፡ የኋላ ኋላ ፈረንሳይ በዐረ ሂትለር አቋሟ ደጋፊ አገኛለሁ በሚል ተስፋ ለረጅም ጊዜ ጠብቃ የቆየችውን ፖሊሲ በመለወጥ ፐር 7 ቀን 1935 የላቫል ሙሶሊኒን ስምምነት በማውጣት ጣሊያን በኢትዮጵያ ውስጥ እንዳሻት እንድትሆን ተስማማች፡፡ እንግሊዝ ቀድሞውንም ከጣሊያን ጎን ስለነበረች ስትራቴጂ ላይ በተደረገው ስምምነት ተረጋግጦ የሚያዝያው የእንግሊዝ፣ የፈረንሳይና የኢጣሊያ ስምምነት ተከተለ፡፡ እነዚህ የፐርና የሚያዝያ ሁለት ከስተቶች በሉንዶን፣ በፓሪስና በሮም በተደረጉ ተከታታይ ስምምነቶች ተጠናክረው የታህሳስ 1935 የሆር-ላቫል ሐሳቦች እንዲወጡ አደረጉ፡፡ እነዚህ ሐሳቦች የመንግሥታቱ ማኅበር ያፀደቃቸው ማዕቀቦች ተግባራዊ እንዳይሆኑና ኢጣሊያም ለረጅም ጊዜ ትደክምበት የነበረው ኢትዮጵያን ጥገኛዋ የማድረግ ምኞቷ ዕውን እንዲሆን የተፈጠሩ ነበሩ፡፡ ሐሳቦቹ የሙሶሊኒን የግዛት ማስፋፋት ፍላጎት የሚያሟሉና እሱንም ከሂትለር ተፅዕኖ ለማውጣት ተስማሚ የሆኑ ሰይጣናዊ መፍትሔዎች ነበሩ፡፡

እንግሊዝና ፈረንሳይ ሙሶሊኒ ካለ ተጨማሪ ጥረት ኢትዮጵያን ሊያስጨብጠው የሚችል ዘዴ ካገኘ እንደማይገፋው እርግጠኞች ሆነዋል፡፡ እንደምንም ብሎ ንጉሠ ነገሥቱ ሐሳቦቹን እንዲቀበሉ ማድረግ ከተቻለ ደግሞ የመንግሥታቱ ማኅበር ከጭቅጭቅ እጁን አጣጥቦ በመውጣት የጣላቸውን የማዕቀብ ርምጃዎች ይሰርዛል ማለት ነው፡፡ ነገር ግን፣ ይህናል ተብሎ እንደተጠበቀው ንጉሠ ነገሥቱ ሐሳቦቹን ያልተቀበሉ እንደሆነ፣ ኢትዮጵያ በማንኛውም ሁኔታ በጦርነቱ እንደምትገፋበት ማስረጃ ስለሚሆን፣ የማኅበሩን አመኔታ አሸቀንጥራ ጥላለች ተብሎ ሲፈዝባት ሊኖር ነው፡፡ ከዚያ በኋላም የተጣለው ማዕቀብ ይነሳል፣ ማኅበሩም ከጉዳዩ ላይ ፈቃን ያዞራል፣ ኢጣሊያም « የማሰልጠን ተልዕኮዋን » ያለሥጋት ትወጣለች ማለት ነው፡፡ እነዚህን መላ ምቶች በማጤን ሙሶሊኒ ስለወቅቱ ሁኔታዎች የዕለት ተዕለት መግለጫ እንዲቀርብለት ተደርጓል፡፡ የመጨረሻዎቹ ሐሳቦች የደረሱት ለንጉሠ ነገሥቱ አንዳች ነገር ከመተላለፉ በፊት ነበር፡፡ የኢትዮጵያ መንግሥት የሆር-ላቫል ሐሳቦች የደረሱት ለመሆኑ በታህሳስ 13 ቀን 1935 አረጋገጠ፡፡ እንደ አጋጣሚ ሆኖ እኔም በአማካሪነት የተቀጠርኩበትን የሥራ ውል ፓሪስ ከሚገኘው የኢትዮጵያ ለጋሊዮን የፈረምኩት በዚያን ዕለት ነበር፡፡ የገና ዕለት ጉዞዬን ወደ ኢትዮጵያ ቀጠልኩ፡፡

እኔ የተሳፈርኩባት የሜሳጀሪ ማሪታይም ንብረት የሆነችው ኤስ ኤስ ስፈንክስ መርከብ በሳዌዝ ቦይና በጅቡቲ አድርጋ ወደ ሳይጉን ፣ ሆንግ ኮንግና ኮቤ ለመሄድ ከማርሰይ ወደብ የተንቀሳቀሰችው በማግስቱ እኩለ ቀን ላይ ነበር፡፡ ይህች መርከብ በሰሜን የአትላንቲክ ውቅያኖስ ላይ በሚንቀሳቀሱት ዓይን ለዕቃ መጫኛ ከመሆን የምታልፍ አልነበረችም፡፡ አንደኛ

ደረጃ የተባለው መኝታ ደረቅ ጣውላና በረርዎች የሚርመሰሰው በት ሲሆን፤ የቧንቧም ሆነ መቅ ውሃ የማይገኝበት፤ በተለይም በዚያ ወቅት በቀይ ባህርና በሕንድ ውቅያኖስ ላይ በሚጓጓዙ መርከቦች ውስጥ የአየር መቆት መቆጣጠሪያ ያልነበረበት ነው። ምግቡ በረሃብ ላለመሞት ብቻ የሚበላ፤ የሚጠጣው ውሃም የሚገማ ሲሆን፤ ፈረንሳዮች ይህን ሽታ የሚከላከሉት ፒናርድ፤ ካልባዶስና አመር ፒኮን በመጠቀም ነው። መንገደኞች ከሚስቶቻቸው ጋር ወደ ሳይጉን የሚሄዱ የቅኝ ግዛቶች ከፍለሠራዊት ሃምሳ አለቆች፤ መቶ አለቆችና ሻምበሎች ነበሩ። ሁሉም ወጣቶች ቢሆኑም፤ ቀን ቀን ጊዜያቸውን የሚያሳልፉት የመርከቡን ግንጃ አግዳሚ ብረት ተደግፈው ሲገራቸውን በማቡነን ብቻ ነበር። የምግብ ፍላጎት መከፈቻ የሚጠጣበት ሰዓት ሲደርስ ግን ሌላ ነገር ነው። ከመርከቡ አውላላ ሜዳ ላይ የተዘረጋው ወንበር ሁሉ በድንገት ይነሳና ከጥቂት ደቂቃዎች በኋላ ወንዶች ሙሉ የከብር ልብስ ለብለው በወገባቸው ላይ ደማቅ ቀይ ጨርቅ ድግ አሰረው፤ ሚስቶቻቸው ደግሞ ዘርፋፋ ቫል ለብለው ይመጡና ሜዳውን ይሞሉታል። በዚያ ጉዞ በኤስ ኤስ ስፈንክስ ላይ የዳንስ ኦርኪስትራ ወይም ለምሽት መዝናኛ የሚሆን ምንም ዓይነት ዝግጅት ስላል ነበረው ያ ሁሉ በወታደራዊ የከብር ልብስ ሽርጉድ ማለት ግራ የሚያጋባ ነበር።

በመርከቡ ላይ ተሳፍረው ከነበሩ ሁለት አሜሪካውያን አንዷ ስለጦርነቱ አዲስ አበባ ላይ ሆኖ እንዲያስተላልፍ ቀደም ብሎ የተላከው የሂርስት ጋዜጣ የዜና ወኪል ሚስት ሚስት ኤች ሲ ኒከርቦከር ነበረች። ሌላው አዲስ አበባ በሚገኘው የአሜሪካ ለጋሲዮን የሬድዮ መልዕክት ማስተላለፊያ ጣቢያ ለማቋቋም የተላከ የባህር ኃይል የበታች ሹም ሊ ፒትስ ነበር። ወደ ኢትዮጵያ ሲመጣ የመጀመሪያ ጊዜው ቢሆንም፤ በጦር ሠፈሩ እያለ ካነበበው ሪፖርት ተነስቶ ስለሚጠብቁን የመኖሪያ ሁኔታ አስቸጋሪነት ሐሳብ የሰጠኝ እሱ ነው። የጦርነቱን ሁኔታ እየተከታተሉ እንዲያስተላልፉ በርካታ የዜና ወኪሎች ተልከው ስለነበር፤ ወደ አሜሪካ በሬድዮ የሚተላለፈው መልዕክት በጣም የተጨናነቀ ነው። ይህም ከለጋሲዮኑ የሚተላለፈውን መንግሥታዊ መልዕክት ለንግዱ በተመደበው መስመር /ፓናል/ እንዲላክ በማስገደድ በአብዛኛው ሳይላክ ይቀር ነበር። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርም ተስማሚ የሆነ የማስተላለፊያ መሣሪያ ለማግኘትም ሆነ ለመላክ አልቻለም። በመጨረሻም የአሜሪካ ባህር ኃይል አንድ የማስተላለፊያ መሣሪያ ከአንድ ያረጀ ባሕር-ጠለቅ መርከብ /ላብግሪን/ ላይ ነቅሎ በማምጣት ችግሩን አቃሎታል። በለጋሲዮኑ ምድረ ግቢ ውስጥ በላምባ ኃይል በሚንቀሳቀስ ሞተር የሚሠራ የማስተላለፊያ ዕቃ ከባሕር ወለል በ7.500 ሜግ ከፍታ ካለው ቦታ ላይ ሆኖ በቂ የሲግናል ጉልበት ለማውጣት መቻሉን እንደሚጠራጠር ፒትስ በጊዜው ነግሮኛል። የነበረው ተስፋ በቨርጂኒያ ግዛት ባለው በአርሲንግተን አቅጣጫና ፊሊፒንስ ውስጥ በሚገኘው ካቪቴ አቅጣጫ ላይ በጥንቃቄ በማስተካከል የሚተላለፍ መልዕክት የአየሩ ሁኔታ

ሲፈቅድ በአጭሪ የባህር ኃይል የገንጽነት መረብ ላይ ያርፋል የሚል ነበር። በጥቂት ወራት ውስጥ የኔ በሕይወት መቆየት በዚህ በሚጻጸመው የመንፍኛ መስመር የተስተካከለ አሠራር ላይ ይመሠረታል ብዬ ግን ዉርሱ በሐሳቤ አልመጣም።

ቀይ ባህርን አጽርጦን እስከ ዘለቅን ድረስ የግጥሙ ዉረቃ ቅርፅ ያለው የሳውዲት ዓረብ የባህር ዳርቻ በርቀት ይታየን ነበር። ወደ ባህሩ የታችኛው ጫፍ በተጠጋን መጠን ባብ ኤል መንደብ መተላለፊያ መዳረሻ ላይ ባህሩ እየጠበበ ፣ ከግራ ቀኝ በአሻገር የሚታዩት የባህር ዳርቻዎችም የሚጋጠሙ ይመስላሉ። ከመርከቡ የፊተኛው አካል ላይ ሆኜ ዳርቻ የለሽ በሚመስለው ባህር ላይ ሰንጓዝ ሁለት ሹል የአለት ምሰሶዎች በድንገት ብቅ ቢሉ ተገረፆኩ። ምናልባትም በባህሩ ውስጥ ከሚገኙት የሃኒሽ፣ የሄኮክ ወይም ምሃባክህ ደሴቶች የቀጠለ ይሆናል። ከ38 ዓመታት በኋላ በእነዚህ ደሴቶች ጉዳይ በቀጥታ ገብቼበት ነበር።

ሲፈንከስ የተባለችው መርከብ ዕሁድ ጥር 5 ቀን 1936 ከንጋቱ 11 ሰዓት ላይ መልሕጽን ከጅቡቲ ወደብ ላይ ጣለች። ከመርከቢቷ የወረዱት ጥቂት መንገደኞች የይለፍ ተቆጣጣሪው እስኪመጣ ከእንግዳ ግረፊያው አዳራሽ ተሰብስበው ይጠብቃሉ። የይለፍ ተቆጣጣሪው መጥቶ ሥራውን በፍጥነት ሲያከናውን ከወገቡ በላይ ራሷቱን ነበር። በዚያ ሰዓት የአየሩ እርጥበት መቶ ፐርሰንት ስለነበር ላቡ እንደጎርፍ ይወርዳል። ከንጋቱ 12 ሰዓት ሲሆን ወደ አንዲት አነስተኛ አርጌ መርከብ ተጋብተን ጥቂት ከተጓዝን በኋላ ድልድይ ከመሰለ ብረት አጠገብ ወረድን። ድልድይ የሚመስለው ብረት የግን እንደነበር የማይታወቅ ቁመቱ ረጅም የሆነና የሰጠመ መርከብ ሆኖ አሸዋ ተዋልቶበት መንገደኛ እንዲወርድበትና ዕቃ እንዲራገፍበት የተዘጋጀ መሆኑን ወዲያው ተገነዘብኩ።

ቀለሙ ረካ ያለ ፣ ዕድሜው በ 35 ዓመት የሚገመት፣ ከአገሬ ላይ ጢም የነበረው ሰው ከመውረጃው ላይ ተቀበለኝ። ልጅ እንዳርጋችው መሣይ እባላለሁ፣ የኢትዮጵያ ቆንሲል ነኝ ብሎ ከተዋወቀኝ በኋላ፣ ያንኑ ዕለት ከሰዓት በኋላ በዘጠኝ ሰዓት በባቡር ወደ አዲስ አበባ ለመሄድ እንድችል ለማዘጋጀት ወደ ጽሕፈት ቤቱ ወሰደኝ። ይህ ዝግጅት እንዳበቃ፣ ወደ ከተማ ወጥቼ ነጭ ናራ የተቀቡትን ባለ አንድ ፎቅ ቤቶች እየተዘዋወርኩ ተመለከትኩ። ከቤቶቹ መካከል ትልቁ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች

* ከዓመታት በኋላ በሚገባ ላውቀው ችያለሁ። ቢትወደድ / በኋላም ራሴን አንዳርጋችው ጣይ የገኘው ነገሥት ልጅ የልልልት ተናገረው ኃይለማርያም ሳለ፣ የድርጅቱ ሚኒስትር፣ በኤርትራ የገኘው ነገሥት እንደራሴ የወድ አማካኝ ነበር።

ሥራዎችን የሚያከናውኑበት ነበር። በዚህ መሠረት ሥራዎች ለገንዘብ በሚባል የሚታወቅ የእገሬው ሰው የሚዘናኛበት ቡና ቤት ለሰው ነገሩ ራሱን የማታላል ያህል ነው። አለም ባለው ምድረባዳ ውስጥ አረንጓዴ የተቀባ ብረት አስቀምጦ ዛፍ ነው ግልት። ምግቡን ግራንድ ሆኖል ይዝ አርካፎ ከመባል በላሁ። ሕንፃው የተወሰነ ቅርፅ በሌለው መልክ በየአቅጣጫው የተዘረጋ፤ ዙሪያውን ሰፋፊ መተላለፊያዎች ያሉት፤ ከላይ የአየር ቀዛፊዎች የተገጠሙለት ሲሆን፤ ተስተናጋጅኛል። አብዛኞቹ የጎላ ጋላሬነት የሌላቸው የበረሃ ልብስ የለበሱ የፈረንሳይ መቶ አለቆች ነበሩ።

ከቀኑ በዘጠኝ ሰዓት በዚያ አገር መቶክ የመጨረሻው ደረጃ የሚደርሰበት ጊዜ ነው። ከእንጨት ግንደ ከሚገኝ ጋደል የሚንቀሳቀስ ሞተር፤ የግራር እንጨት የሞላበት አርጌ ጀልባ፤ የዕቃ መሳሪያ ቱርጎ እንዲሁም በሦስት በአውሮፖ ባቡሮች ዓይነት የተሰሩና ነጭ የተቀቡ የሰው ግንዛቤ ቱርጎዎች እየተተካፍ ጥሩምባ እየነፋ ሰው ወደሚሳፈርበት ጠርዝ ተጠጋ። ከብዙ ሁካታና ጀር የሚሰነጥቅ ተከታታይ የፈሽነ ድምጽ በኋላ መንገደኞቹ ተሳፍረው ቅጥልጥሉ ባቡር ጉዞውን በዝግታ ጀመረ። ለፃያ ደቂቃ ያህል ከተጓዙ በኋላ ባቡሩ ለቀበቃገ መውጣት ተያያዘው፤ ከአርባ ደቂቃ በኋላ ማእከላዊ ተዘዋውረ ያየኋቸው ነጭ ቤቶች በጠራ ውሃ ውስጥ እንደሚያብረቀርቁ ነገሮች ሆነው ነበር የሚታዩት። ሰዓቱ አሰራ ሁለት እንደሆነ ወዲያው ጨለማ ዋጠን። ዳገቱን ስታቃስት የነበረችው ትንሿ ሞተር ፍጥነት እየወጣች ሄደች። በሌሊቱ ጉዞ ባቡሩ አልፎ አልፎ እየቆመ ለሞተሩ የሚሆን እንጨት ይሄን ነበር።

በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ረጅም ጊዜ የቆየንበት የመጀመሪያ ጣቢያ ድረዳዋ ነበር። እዚህም ከብዙ መጫጫህ ጋር ዕቃ ተረተሸ፤ ተጨማሪ እንጨትም ተጓዘ። ከንጋቱ አሰራ ሁለት ሰዓት ላይ ያላለንዳች ግሰጠንቀቂያ የቀን ብርሃን ፈነጠቀ። አቧራ የለበሰ ቁጥቆጦ ከአጠገቤ እየራቀ ወደ ኋላ ሲቀር በመስኮቱ አሻግሮ እመለከት ነበር። ኢትዮጵያ ውስጥ እንደ ሳውዲ ዓረብያ እና እንደቀረው መካከለኛው ምሥራቅ ሁሉ ዓመቱን መሉ ፀሐይ የምትወጣው ከንጋቱ አሰራ ሁለት ሰዓት አካባቢ ነው። የፀሐይ ውጋጋን የሚታየው ለአጭር ጊዜ ነው። የፀሐይዋ በዚህ ዓይነት መውጣት ከሕዝቡ ዘጠና ዘጠኝ ከመቶ ለሚሆነውና የእጅም ሆነ የግድግዳ ሰዓት ለማያውቀው ሰው አስተማማኝ እና ምቹ የጊዜ መቆጠሪያ ሆኖታል።

ብዙም ሳይቆይ ባቡሩ በረጅም ርቀት የተዘረጋውን የተቃጠለ መረት እየሰነጠተ መጓዝ ተጠለ። አልፎ አልፎ የሚታዩት ትናንሽ ቁጥቆጦዎች ሥርዓቸውን በመራቱ ንቃታት ውስጥ ለማስረግ የሚታገሉ ይመስላሉ። እያደር በቁጥቆጦው የተሸፈነው መረት የበለጠ ለምለም አረንጓዴ እየሆነ መጣ። ቀጥሎም ከግራሩና ከአሸዋግው ደን ውስጥ ዓይን የሚሰቡ ሳላዎች፤

ሚዳድዎች ውልብ ሲሉ፤ አልፎ አልፎ የሚዳ አህያ፤ ከርከር ወይም ሰጉን ብቅ እያሉ መታየት ጀመሩ። አዋሽ ጣቢያ ሰንደርስ መንገደኞችና ሱቅ በደረቴዎች በእንቁላል፤ በመንደሪንና እንቁላል በሚያካከል ሚሉን ሸያጭ ላይ ይጨጨሃሉ። ቀኑ እየመሸ፤ ባቡሩም ሽቅብ እየወጣ ሲሄድ፤ ከሐዲዱ ግራና ቀኝ ባሉ ከፍተኛ ቦታዎች ላይ በቋልቋል አጥር የተከበቡ ከብ ቤቶች መታየት ጀመሩ። እንደገናም ያለአንዳች ግስጠንቀቂያ ጨለማ የጠንፎ ነገር ግን በስተቀኙ የእንጦጦ የተራራ ሰንሰለት የምስራቅ ደቡብ ጫፍ የሆኑ ጉብታዎች አየሁ። የእንጦጦ ተራራ አዲስ አበባን ከሰሜን ምዕራብ እስከ ደቡብ ምሥራቅ አቅር ይሟላል።

በከተማው ውስጥ የሚገኘው የባቡር ጣቢያ በፈረንሳይ ሀገር እንዳሉ የከፍተኛ ሀገር ጣቢያዎች አምሳያ ጣራው ከፍ ብሎ የተሠራ ነው። በአብዛኛውም ባዶና ሙብራቅ የደበዘዘ ነበር። ከተጓዝኩበት ልዩ ክፍል ስወጣ በኩቱ ላይ ነጠላ የደረበና ተነፋነፍ ሱሪ የለበሰ መካከለኛ ሰው ተቀበለኝ። ስሙ ዘለቀ ንጋቱ እንደሚባል፤ በገንዘብ ሚኒስቴር ውስጥ በገንዘብ ያዥነት እንደሚሠራ በመግለጥ ራሱን ከአስተዋወቀኝ በኋላ፤ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩን ብላቴንጌታ ሕሩይ ወልደሥላሴን ወክሎ እኔን ለመቀበል መምጣቱን ነገረኝ። ለዚያን ምሽት ወደ ኢምፔሪያል ሆቴል መሄዴ ቀርቶ ኤቨሪት ኮልሶን ወደሚባለው አሜሪካዊ የገንዘብ ሚኒስቴር አግካሪ ቤት እንደምሄድና የሚወስደኝ ሽፈርም እየጠበቀኝ መሆኑን ገለጠልኝ። ሚስተር ኮልሶን ከሚመለከታቸው ሰዎች ጋር ቀጠሮ እንደሚይዝልኝም ነገረኝ።

በዚህ ዓይነት ለአርባ ዓመታት ያህል ትዝታው በሕይወቴ ውስጥ በጥብቅ ከተዋሃደው ከአዲስ አበባ ከተማ መግቢያ ላይ ቆምኩ።

ከፍታው ከባሕር ወለል 7 600 ሜትር ስለሆነ የምሽቱ አየር ቀዝቃዛ ነበር። ከፍታው ከሚያላብሰው የደስ ደስ ጋር አዲስ አበባን የዋጣት የባሕርዛፍ ቃና ስሜት በቀላሉ ይታወቃል። ከባቡር ጣቢያው ፊት ለፊት ቁመቱ 15 ሜትር የሆነው የይሁዳ አንበሳ ሐውልት ቆሟል። የሚስተር ኮልሶን ፎርድ መኪና ልክ እንደ አሜሪካ የበረዶ መንሸራተቻ ተራራ ግ ቦታዎችና የኤሌክትሪክ መስመር የተዘረጋባቸው ምሳሌዎች ግራና ቀኝ በባህርዛፍ በተዋበ ሰፊ ጎዳና ይዘኝ ገሰገሰ። ግራና ቀኝ ጥቅጥቅ ብለው የተተከሉት ዛፎች ያጠሉት ጥላ ተጨምሮ መንገዱ ድቅድቅ ጨለማ ነበር። ጎዳናው ቀጥ ወዳለ ዳጋት አቀና፤ ወዲያው መኪናው ወደግራ ታጥፎ ለአጭር ርቀት ወጣገባ በሆነ የጠጠር መንገድ ላይ ከሄደ በኋላ ወደ አንድ

* ኢምፔሪያል ሆቴል የፋሪስ ግድብ ሆቴል ነው /የተ.ግ./

እነዚህ የውጭ በር ነጻ ሸግና ተፈሪ ሱሪ የለበሰ የሌሊት ዘበኛ በፋን ከከፈተልን በኋላ ወደ መጠበቂያው መደብ ተመለሰ። ከአስተናጋጂ ቤት ደረሰኩ።

ፓሪስን ከመልቀቁ በፊት እንደገመትኩትም የአሜሪካ አምባሳደርም ሆነ አሱ የኔን ለዚህ ሥራ መሾም እንደግኘውቁ ግሰተር ኮልሶን ገለጠልኝ። ያወቁት በውጭ ጉዳይ ግንኙነት ውስጥ የዓለም አቀፍ ሕግ ልዩ አዋቂ ሆኖ የግራ ሰው ጥር 6 ቀን 1936 እንደግደርሰ ብቻ ነበር። የአሜሪካ አምባሳደር ስለጉዳዩ ያለግውቁ ሁኔታ የአሜሪካ መንግሥት በተቻለው መጠን ከኔ ለመራት ካደረገው ጥረት የመነጨ ነበር። የኔ መሾም ያስፈለገበት ምክንያት፤ በኋላ ግልጽ ሆኖ እንደታየው፤ በውጭ ጉዳ : ግንኙነት በአጥካሪነት ይሠራ የነበረውን ስዊድናዊ ጀኔራል ቨርጂንን ለ : ኮከት ነበር።

በዚያ ወቅት ግሰተር ኮልሶን ይሠራ የነበረው በገንዘብ ግንኙነት ውስጥ ሳይሆን በውጭ ጉዳይ ግንኙነት ስለሆነ ሳይውል ሳያድር ለሰጠኝ ምክርና መሪያ ባለውለታው ነኝ። በእርግጥ የልብ ድካም ስለነበረበት ጉል በቀን እንዲቀጥብ ሁኔታው አስገድዶት ነበር። ቢሆንም በየቀኑ ወደ ግንኙነት ቴሩ ሥሪያ ቤት ብቅ ሳይል ውሎ አያውቅም። የጤነኑ ሁኔታ አሳሳቢ እየሆነ መምጣቱ አብዛኛውን ሥራውን በቤቱ ውስጥ እንዲያከናውን አድርጎት ነበር። /ይህም የሥራ ጭነትን ይብሉኑ አከበደበት፤ ከኢራቅም ግዕዝናተ-ዓለም መጥተው አዲስ አበባ ላይ የፈለሱት ጋዜጠኞች እሱን ለማግኘት ከጽሕፈት ቤቱ ይልቅ መኖሪያ ቤቱ ስለቀለላቸው።/

ኮልሶን እኔ ከመድረሱ በፊት ስለነበሩት ሁኔታዎችና ንጉሠ ነገሥቱ የሆር-ላቫል ሐሳቦች የጋራጡባቸውን መለክሎች በምን ሁኔታ በ እንደ ተጋራጧቸው ገለጠልኝ። እንግሊዝና ፈረንሳይ የሆር-ላቫል ሐሳቦችን መሰረዝ እንደግባቸው የተግመኑ ሲሆን፤ ንጉሠ ነገሥቱና ኮልሶን ግን መሰረዝ ሐሳቡን አይቀበልም ብለው ገምተው ነበር። ይህ አመለካከት የተመሠረተው መሰረዝ የጣሊያንን ሕዝብ በኢትዮጵያ ላይ ጦር እንዲመዝ ካሳሳ፤ በመንግሥታቱ ግንባርና በእንግሊዝ ላይም ተመሳሳይ ስሜት ካሳደረ በኋላ ጦርነት በተከፈተ ግግስት ቃሉን ቢለውጥ፤ ከጦር ግዳ ድል በመለስ ሕዝቡን ምንም እንደግኘረካው ስለግንዘብ የፖለቲካ ቁጥር አይጫወትም ከግል ግምት ነበር። ዕድሜው በገፋውና ችሎታ ባልነበረው ግርሻል ደ በኖ ትዕግስቱ በግለቁ ግርሻል ባዶሊዮ እንዲተካው አዘዘ።

* ከዚህ በፊት ሁሉ ግንዛቤና የተረጋገጠ ችሎታ የነበረው ጆርጅ ስቲር የግላው የሉንዶን ቃይዋ ጫል ዘር። የዕቅድ ትክክል ትገባ፤ ረቀ የቀበሮ የመለሰ ተገቢ-ለኛ መሆኑ ከዓይኑ የግንባርና ሆላክስትን ያልጠረበ ሰው ዘር። በኢትዮጵያ ጦርነት ላይ ከገፋቸው ሁለት መጋራት ጫዋ ባሉ እንደግኘው አጥባቂ ተመሳሳይና ተስጋ ያለው ደልፈ ነው።

ውጊያው ከተከፈተ ከሁለት ወር በላይ ቢሆነውም፤ የጣሊያን ሠራዊት በዚህ ጊዜ ውስጥ ሊገፋ የቻለው ከኤርትራ ወሰን 96 ኪሎ ሜትር ብቻ በመግባት ነበር። የሆር ላቫል ሐሳቦች በቀረቡበት ጊዜ እንኳ እነዚህ የጣሊያን ወታደሮች የራስ እምሩ፤ የራስ ካሣና የራስ ስዩም ሠራዊቶች እንዲሁም የደጃዝማች አየሱና የደጃዝማች ኃይሉ ከበደ ወታደሮች በሰነዙሩባቸው ጥቃት ተከታታይ ሽንፈት ደርሶባቸው ነበር። ሙሶሊኒ ታህሳስ 18 ቀን 1935 ጧት ፖንቲኒያ ላይ ባደረገው ቁጣ ያዘለ ንግግር፤ የትጥቅ ትግሉ በድል እስከተደመደመ ድረስ በጦርነቱ እንደሚገፋበት መወሰኑን አስታወቀ። ይህ እንደሚሆን አዲስ አበባ ላይ ያልተጠበቀ አልነበረም።

ስለዚህም ንጉሠ ነገሥቱና ኮልሶን ይደርሳል ብለው የገመቱት ልክ ነበር። የእንግሊዝና የፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር መሥሪያ ቤቶች ግን ተሳስተዋል። የንጉሠ ነገሥቱ መልስ በታህሳስ 19 ቀን 1935 ተላለፈ። መልሱ ጊዜ ለማግኘት የታለመ ነበር። የቀረቡትን ሐሳቦች አጥብቆ የሚኮንን የመደረሻ መልስ ከመስጠቱ በፊት ግን የመንግሥታቱ ማኅበር ልዩ ስብሰባ እንዲጠራ የሚጠይቅ ነበር። ሙሶሊኒ ሐሳቦቹን እሱ ራሱ ተቃውሞ ኢትዮጵያ ተቃዋሚ ነች የሚለውን ኃላፊነት ለማስወገድም ይረዳል በሚል መላምት ላይም የተመረኩዝ ነበር።

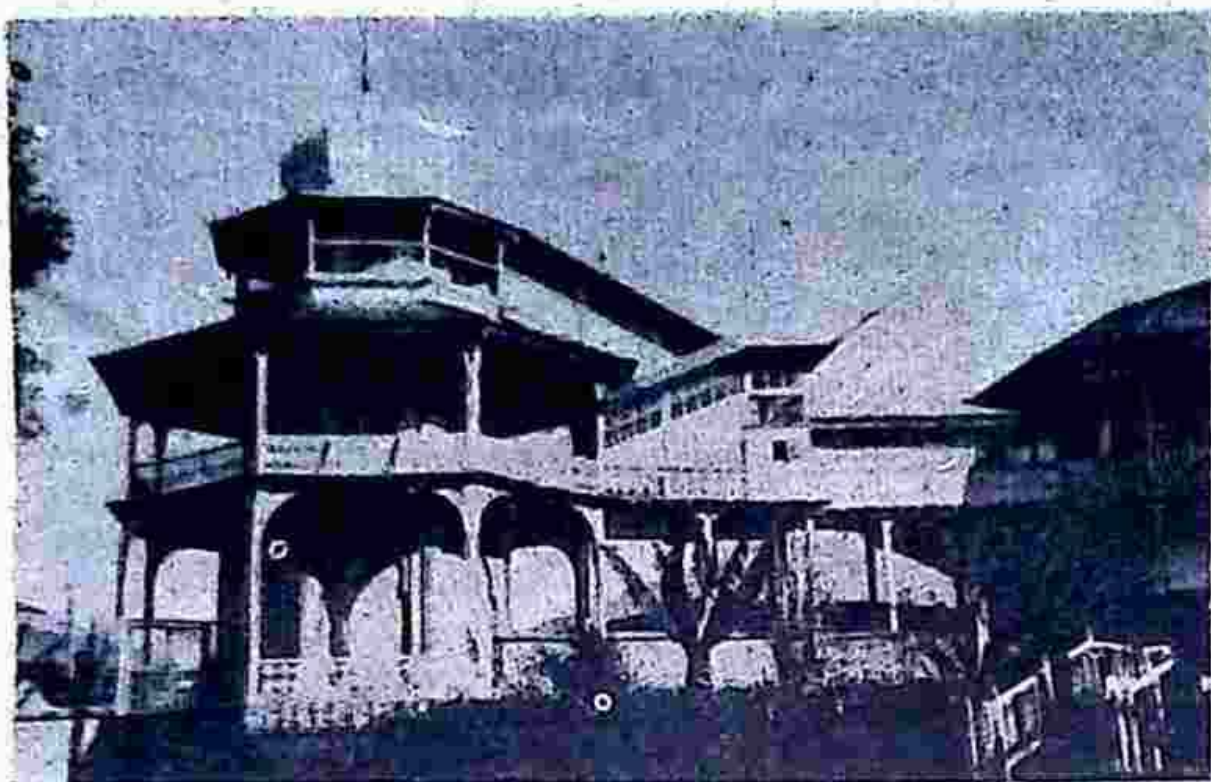
የሐሳቦቹ ይዘት ይፋ ከሆነ በኋላ የሙሶሊኒ አልቀበልም ማለት ቀስቅሶት የወጣው የእንግሊዝ ሕዝብ ተቃውሞውን በቁጣ ከገለጠ በኋላ ነበር። የሕዝቡ ቁጣ ከመበርታቱ የተነሳ ሰር ሳሙኤል ሖር የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነቱን ሥልጣን ለመልቀቅ ተገዷል። እሱን የተካው በጀኔቫ የእንግሊዝ የመንግሥታቱ ማኅበር አምባሳደር በነበረ ጊዜ የኢትዮጵያን አቋም በግልጽ ይደግፍ የነበረው አንቶኒ ኤደን ነው። በዚያው መጠን ለሙሶሊኒ የነበረው ጥላቻ ከባድ ነበር። ማኅበሩ ኢጣሊያን አጥቂ ነች ብሎ ከወሰነና ግዕቀብ እንዲደረግባትም በድምጽ ብልጫ ካጸደቀ በኋላ የኢጣሊያ ሐሳቦችን አልቀበልም ማለት ለኢትዮጵያ እንደ አንድ ትልቅ ድል ሆኖ ነበር የሚታየው። ከዚህ በኋላ እንግሊዝና ፈረንሳይ ከሂትለር ሊሠነዘርባቸው በማንገሩ በላይ ያለውን አደጋ ለማስቀረትና የስትሬገን ግንባር ለማጠናከር ሲሉ ሙሶሊኒ ኢትዮጵያን እንዲያጠቃ መንገድ መስጠትን ጨምሮ ሌላ ዘዴ መፈለግ ነበረባቸው።

* ሙሶሊኒ ሐሳቦቹን አልቀበልም በማለቱ ለገድ ዓን አስቀድሞ ንጉሠ ነገሥቱ ከደሴ ጠቅላይ ሠራዊቱ ላይ ሆኖ ለቀረበው ጥያቄ ተቃውሟቸውን ገልጦ በማገላት ጥንቱ ነገሥቱ በተላለፈ መሪያ መሪት በአዲስ አበባና በጀኔቫ የጦሩት ለፍላጊያ ማለጫዎች ሐሳቦቹን ያለመቀበል ሃሳብ እንዳይገለጥ ከፍተኛ ጥንቃቄ ተደርጓል።

ገና ግክለኛ ጥር 7 ቀን 1936 ይውል ስለነበር በሣምንቱ መጀመሪያ ላይ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች ዝግቢሆኑም፤ ሰኞ ጧት ወደ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ስሄድ ሚስተር ኮልሶን አብሮኝ ነበር። የሚኒስቴሩ ሥራ የሚከናወነው ከንጉሠ ነገሥቱ ጽሕፈት ቤቶች በሁለት ክፍሎች ውስጥ ነበር። ከምኒልክ ቤተመንግሥት / ታች ግቢ / ቀጥሎ ያለው ይህ ቤት ባለአንድ ፎቅ ሆኖ ነጭ ቀለም የተቀባና የቆርቆሮ ከዳን የለበሰ ነው። የተሠራውም ጉብታ ላይ ስለነበር፤ ከዚያ ላይ ሆኖ ለሚገናኝ ምዕራብ አዲስ አበባን መቆጣጠር ይቻላል። የጽሕፈት ቤቶቹን ገድገዳ ተከትሎ ያለው ጠባብ በረንዳ በቀጥታ የሚወስደው ወደ አንድ ሰፊ ክፍል ነው። በሦስት ጎኖች መስኮቶች አሉት። ከክፍሉ መሐል ለመሐል አረንጓዴ ከፋይ ጨርቅ የለበሰ ረጅም ጠረጴዛ ተቀምጧል። ከአንድ ጫፍ አነስተኛ የፋይል ግስቀመጫ ካቢኔት አለ። በስተግራ በኩል በወርቀዘቦ የተንቆጠቆጠ የሐር ጨርቅ የለበሰ፤ የእጅ መደገፊያ ያለው ወንበር ከፍ ካለ ቦታ ላይ ተቀምጧል። ከዚህም በላይ ሰድስት የእንጨት ወንበሮች በክፍሉ ውስጥ ተቀምጠዋል፤ በተረፈ ክፍሉ ባዶ ነበር።

ከዚህ ክፍል ውስጥ ነበር ሚስተር ኮልሶን መምጣታችንን ይጠባበቁ ከነበሩ፤ በሁለመናቸው በጣም ከሚለያዩ ሰዎች ጋር ያስተዋወቀኝ። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ብላቴንጌታ ሕሩይ ወልደሥላሴ አጭር፤ ድቡልቡል፤ ሸበቶ፤ ጢግቸው እንደ ፍየል ያለ ሆኖ ያደገ፤ የሰድሳ ዓመት ሰው ናቸው። መልካቸውም ወደ ጠይምነቱ የሚያደላ ነው። ደንደን ያለው ትክለ-ሰውን ታቸውና ወደኋላ ለመጥ ያለው አቋግቸው ጥቁር ኮፍያ ሰላደረጉና አይናቸው ባለመብለጭለጩ እንጅ ልክ የገና አባት /ሳንታ ከላውስ/ ነበር የሚያስመስላቸው። ምናልባት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነት ሥልጣን በመያዛቸውና የኢትዮጵያን ታሪክ በመጻፋቸው በኢትዮጵያውያን ዘንድ የነበራቸው ታዋቂነት ስለሚሰጣቸው ይሆናል ሲራመዱ የሚቆኑት። ጃፓንን ጉብኝተው ከተመለሱ በኋላም ሕዝቡንና ባሕሉን በማድነቅ አንድ መጽሐፍ አሳትመዋል። ኢትዮጵያ በመንግሥታቱ ግህበር ተወጥሮ በተያዘችበት በዚያ አሳሳቢና አስቸጋሪ ጊዜ እንኳን፤ ብላቴን ጌታ ወደ ጽሕፈት ቤታቸው የሚመጡት አልፎ አልፎ መሆኑን ለማወቅ ችያለሁ። አብዛኛውን ጊዜአቸውን የሚያሳልፉት በቤተክርስቲያን ፋሽስቶች ድል እንዲሆኑ በመፀለይ፤ አለበለዚያም እቲጌይቱን ጨምሮ ከሦስቱ የዘውድ እንደራሴ ምክር ቤት አባላት አንዱ በመሆናቸው፤ ወይም ንጉሠ ነገሥቱ ወደጦር ሚዳ ሲዘምቱ አልጋውን የመጠበቅ አደራ ስላለባቸው እሳቸውን ሲያግኙ ነበር።

* ብላቴን ጌታ ለጅ ሲራክ ማኒስቴሩ መሥሪያ ቤት በየኛ ጸሐፊነት መርቷል። ከሲራክ ስር በሐረግ ተጽፎ የወረደው በኋላም ታዋቂ የገንዘብ ሚኒስትር ለመሆን የደረሰው የሱጉን

ታች ገቢ በሙሉ የሚታወቀው የፖሊስ ቤት መንግሥት /አርገው ቤት መንግሥት/

ከሚኒስትሩ ጋር ያገኘው ተስፋዬ ተገኝ የተባለ ወጣት ዋና ዲሬክተር ነበር። ሰውነቱ ምላ ያለ፣ አጭር፣ በከብ ፊት ላይ ረጅም ሪዝ ያበቀለ ዓይኖቹ ፈጠጦ ያሉ ነበር። የወየበው ፐርሱ መልኩን አጥፍቶበታል። የፐርሱ መሽራረፍ ከልታፋ አድርጎታል። እሱን ከአለቃው በጉልህ የሚለየው አለሁ አለሁ ባይነቱና ተናዳሬ ቀልዱ ነበር። ከፋቱ ገን ጥልቅ አይኖቹ ይህን ባሕርዩን ሊደብቁለት አልቻሉም። ከጽሕፈት ቤቱ አንድም ቀን ቀርቶ አያውቅም፤ ለብዙ ሰዓታት ይሠራል። ለሥራው ያለው ፍቅር ምንጊዜም ያስደንቀኝ ነበር። ምክንያቱም እንደአገልግል አበጥ ያለው ሆዱ እንደሚያስገምተውም ምርጥ በሆነ ምግብና መዝናናት የሚደሰት ነበርና። ሁኔታው ሁሉ ከኢትዮጵያዊ ባህል ወጣ በግለት ወደ አውሮፓዊነት የሚወስደው ነበር። የኖረው በፓሪስና በጂኔቫ ቢሆንም፤ ከቋንጥ ጋር አሳምሮ የሚናገረው ፈረንሳይኛ የፕሮቬንሳል ቤግ ነበረው። በቀን ብዛት በቅርብ ላውቀው ቻልኩ። እንደጓደኛ አድርጌም ወሰድኩት። የሚኒስትር መሥሪያ ቤቱን ሥራ አከናውን የነበረው ከተስፋዬና እስከ ሄደ ድረስም ከኮልሶን ጋር

ሱሉ እና አሁንም የሥራ ደረጃው ነበር።

ነው። ከብዙ ጊዜ በኋላም በሁለተኛው የዓለም ጦርነት የአሜሪካ ሠራዊት ሳሌርኖን በያዘበት በ1943 ካይሮ አግኝቶች በንጉሠ ነገሥቱ ትዕዛዝ ወደ አዲስ አበባ እንድሄድ መጓጓዣውን ያዘጋጀልኝ ተስፋዬ ነበር። ከዚያ በኋላ ከአክሊሉ ሀብተወልድ ጋር ወደ አውሮፓና አሜሪካ ባደረግናቸው በርካታ ጉዞዎች ተለይተን አያውቅም። በመጨረሻም በፓሪስ የኢትዮጵያ አምባሳደር ሆና በመሾም የዕድሜ ልክ ምኞቱን በማግኘት ተካሰ። ከምርጥ ምግብ አንስቶ ፓሪስ ልታበረከትለት የምትችለውን ሁሉ በማግኘት ቢደሰትም፤ በመጨረሻው ግን ያ የተደሰ ተበት ነገር ለጥፋቱ ዳረገው።

የፈረንጅን ባህል ጠንቅቆ ያወቀና ያጣጣመውም ቢሆን፤ ተስፋዬ ከአንጀቱ ኢትዮጵያዊ ነበር። በአግርኛ ጳጳስ የመናገርና የመጻፍ ችሎታው ወደር የሌለው፤ ቅኔና ገብር የተላበሰ የጅ ጽሕፈቱም ልቅም ያለ ነበር። ስለዚህም ለንጉሠ ነገሥቱ የሚቀርቡ ሪፖርቶችና ለውጭ ሀገሮች ኤምባሲዎች የሚላኩ የአግርኛ ዲፕሎማቲክ ግስታወሻዎች በሉ እጅ እንዲጻፉ መደረጉ የሚያስደንቅ አልነበረም። መጀመሪያ ሳውቀው አብዛኛውን ጊዜ ጥለት ያለው ነጠላ መልበስ ያዘወትር ነበር። በግቢው ውስጥ የበፋ ቤቶች በኢጣሊያ አውሮፕላኖች የታለሙ ሰለነበር፤ የሚኒ ስቲር ጽሕፈት ቤታችንን እየተውን በአካባቢው ወደሚገኘው የባሕር ዛፍ ጫካ ለመሄድ የምንገደድበት አጋጣሚ ነበር። አደጋው ግለፉን የሚያበ ሰረው ምልክት እስኪሰጥ ድረስ በጭውውት በምናሳልፈው ጊዜ አፋንና አገጩን በነጠላው ጣፍ የመሸፈን ልምድ ነበረው። መጀመሪያ ይህን የሚያደረገው መጥፎ ጥርሶቼን ለመሸፈን ይመስለኝ ነበር። በኋላ ግን ለኔ ያለውን አክብሮት ለመግለጥ ሲል የሚያደርገው መሆኑን ተረዳሁ። በዕድሜ ከሱ በጣም ለግንሰው ይህን ያህል አክብሮት ግላየቱ ለጊዜው አልተዋጠልኝም ነበር።

በተከታዮቹ ሁለት ቀናት የኤምባሲዎቼን ጋላረዎች እጅ ለመንሳት በሄድኩበት ጊዜ ሚስተር ኮልሶን አብሮኝ ነበር። ያገኘኋቸውም የአሜሪካውን አምባሳደር ሚስተር ቫን ኤች ኤንገርትን፤ የእንግሊዙን አምባሳደር ሰር ሲድኒ ባርቶን / ሴት ልጁ ደብረ ግርቆስ ኗሪ የነበረውን የኢጣሊያ ቆንሲል በማግኘት ችግር ፈጥሮበት ነበር/፤ የፈረንሳዩን አልበር ቦዳርድን፤ የጀርመኑን ሄር ኪርቨሆልትን፤ እንዲሁም የቤልጅየምን ሙሴ ጃንሰንስን ነበር።

የለጋሲዮኖቹ አሠፋፈር በከተማው ውስጥ በተራራቀ ስፍራ ላይ በመሆኑ፤ / ለምሳሌ በአሜሪካና በእንግሊዝ ለጋሲዮኖች መካከል የአስራ አንድ ኪሎ ሜትር ያህል ርቀት አለ/ አዲስ አበባን ለማወቅ ምቹ አጋጣሚ ሆነልኝ። በዚያን ጊዜ የአዲስ አበባ ሕዝብ ብዛት 60,000 አካባቢ ነበር። ከተማው እስከ እንጦጦ ተራራ ወገብ ድረስ ተዘርግቷል። ከባህር ወለል በላይ 7,600 ሜግ ከፍታ ላይ የተንሰራፋው ይህ ተራራ ባለው ተፈጥሯዊ

የቲያትር መመልከቻ ገጽታው ከታች የተገለለውን ግዳና ሸለቆ ወለል አድርጎ ያሳያል። በዚያን ጊዜ ከተለያዩ አቅጣጫ የተዘረጉ የአስፋልት መንገዶች የሚገናኙበት እንደ ግዕዝል እየሆነ ግራና ቀኙን ባለ አንድና ባለ ሁለት ፎቅ ምራ የተቀሱ ቤቶች አካበውታል። አንዳንዶቹ ቤቶች ወጣ ያለ ሰገነት ያላቸው ሲሆን፤ የጣራው ዙሪያ ከፈፍ የሚዘረጋ ብራና ቅርፅ ባለው የአርመኖች ጌጥ ተውሏል። ከከተማው መሐል በስተግራ ሲል የቅዱስ ጊዮርጊስ አደባባይ አለ። ከዚያም እልፍ ብሎ በ1930 የጋይሌሥላሴ ሥርዓተ ንግሥ የተፈጸመበት ስምንት ግዕዝን ያለው የቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን ይገኛል። ከአደባባዩ መሐል ከንጉሠ ነገሥቱ በፊት የነበሩትና የሚከበሩት ፤ የዳግማዊ ምኒልክ ምስል በድንጉላ ፈረሰ ላይ ተቀምጦ ይታያል። በአቅራቢያው ለሥርዓተ ንግሡ የተተከለ የእንጂት ቅስት ምንም ሳይሆን አምስት ክረምት አሳልፎ እንደቆመ ነው። ከቅስቱ በስተጀርባ ለቤተመንግሥቱና ለቀረውም የአዲስ አበባ ኗሪ መኪና የሚያቀርበውና የተበላሸውንም የሚጠግነው የፖሊዮሉግ ወንድማማቾች ጋራዥ ይገኛል።

ከመንገዶች ግራና ቀኝ የእግረኛ መንገድ ስለሌለ አስፋልት የተነጠ ፈባቸውም ሆኑ ያልተነጠፈባቸው መንገዶች ሁሉ ወንዞች ይመስላሉ። እግረኛው፣ ባለፀጋው፣ ታላላቅ ሰዎች፣ አንድ ወይም ሁለት ጋሻጃግራዎች በግስክተል በበቅሎ ላይ ተቀምጠው የሚሄዱ በዕድሜ የገፉ ወፍፍራም ባልቴቶች፣ በዚሁ ላይ በጎች ፍየሎችና አህዮች ተደባልቀው ይጎዳኙ በታል። ዝንተኛለም ለስቃይ የተዳረጉትና ትዕግስታቸው ወሰን የሌለው አህዮች ፤ ድልዳል ሳይደረግላቸው በመጫናቸው የተነሳ ዘለዓለም በማይለ ያቸው ገጣባ ላይ የእንጂት ወይም የሣር ከምር ተጭነው እያቃሰቱ ይሄዱበታል። አልፎ አልፎም ወደ ከተማ የሚመጣ አገረ-ገዢ በተሸለመች በቅሎ ላይ ሆኖ አውራጣቱን በእርካብ ውስጥ አስገብቶ ሲጓዝ ይታያል። ከሱ በኋላ የእልፍኝ አስከልካዩ ቀኝ እጁን ከኮርቻው ደሃራ ላይ አስቀምጦ፣ አንድ አርባ የሚሆኑ ጠመንጃ ያንገቱ አሽከሮች በስተኋላው ያጅቡታል። ወደሰሜን ጦር ግንባር የሚተሙት የዚህ ዓይነት አጀብ የተከተላቸራ አዝማችች የመንገድ ቅድሚያ ይሰጣቸዋል፤ ተላላፊ መንገደኛም በአክ ብሮት እጅ ይነሳቸዋል።

ወንዶች በአብዛኛው ጠጉራቸውን የተላጩና ሸግ የደረቡ ናቸው። ከፋቅ ርቀት የሚመጡት ረጅም ዱላቸውን እንደ ቀንበር ከግጅራታቸውና ከትከሻቸው ላይ አድርገው፣ ግራና ቀኝ እጆቻቸውን ከላይ በማሳረፍ ዘንተው በማወዛወዝ ይጓዛሉ። ቤቶች እጅጊው ጠበብ ብሎ እስከ እግር ጥፍራቸው የሚደርስ ከአቡጀዲ የተሰፋ ቀሚስ ይለብሳሉ። በዚህ ላይ ቤት የተፈተለ ነጭ ነጠላ ከአንገታቸውና ከትከሻቸው ዙሪያ አጣፍተው ይለብሳሉ። በዕውቅ የሚሠራው ዳርና ዳሩ ላይ ጥልፍ ይደረግበታል። ከብር የተሠራ ወይም ሰማያዊ ዶቃ ያለበት አልቦ ከእግራቸው ላይ ላለ አድርገው

በማሰር ያጌጣሉ። አብዛኞቹ ሴቶች ጠጉራቸውን በነጭ ሻሽ በመሸፈን፣ ከላይ በራሳቸው ዙሪያ አጣጥፈው በሚያስሩት ተመሳሳይ ሻሽ ያጠብቁታል። በመንገድ ከሚተላለፉት እግረኞች መካከል ቁሶችም አሉ። የሚለዩት በራሳቸው ላይ ላለ አድርገው ደራርበው በሚያስሩት ጥምጣም ነው። አልፎ አልፎ የንጉሠ ነገሥቱ የክብር ዘበኞች በመንገድ ላይ ይታያሉ። አብዛኞቹ በሰሜን ኢትዮጵያ ከሚገኝ ቁመታም ዘር የሚመለመሉ ስለሆነና ቁመታቸውም እስከ ሰባት ሜትር ስለሚደርስ የሚሳቱ አይደሉም።

ከጥቂት በዕድሜ የገፉ ሴቶች በስተቀር በመንገድ የሚተላለፈው ወፍራም የሚባል አይደለም። አብዛኞቹ ወንዶችና ሴቶች ከዓረብ የሚመሳሰሉ ፊት፣ ቀጠንና ኩራ ያለ ሰውነት አላቸው። ከደቡብ ምዕራብ የሚመጡ አርማዎች፣ ከምዕራብ የሚመጡ ጉራጌዎችና ከሰሜን ምዕራብ የሚመጡ ቤንአምሮች ጠቆር ያሉ ሲሆኑ፣ በአብዛኛው ትግራይና አማራ ወደ ዓረብነት ወሰድ የሚያደርግ ፈገግ ያለ ቀለም አለው። አብዛኞቹ ወጣት ሴቶች፣ በተለይም ፊታቸው የልብ፣ የዓይናቸው ቅድ ደግሞ የእንቁላል ቅርፅ ያለው የአርሲ ልጃገረዶች፣ በማንኛውም ሀገርና ዘር መሐል ቆንጆ የሚባሉ ናቸው። ብዙ ሴቶች የዓይናቸው ሽፋል እንዲያብረቀርቅ ይኳሉ ነበር። በየትኛውም ዕድሜ ያሉ ሴቶች / አሁን እንኳን እየቀረ ሄደል/ መያዣው ከረጅም ሽንብቆ ወይም ቀርካሃ የተሠራ፣ በቀጭኑ በተቆረጠ

*** በተደጋጋሚ የአየር ጥቃት ግብጠንቀሪያ ያካገናት በሚያዟሉ ላይ ጽሕፈት ቤታችን ከቤተ መንግሥት አንዲወጣ ተደረገ። ነገር ግን አዲስ የገባንበት ጽሕፈት ቤት በፍርድ ቤት ጎን ስለነበር፣ የተጋጋችን ድጥጽ መስታችንን ጭር ወገተን እንኳን እኔና ተስፋዬን መሰጥጥት አለብኛል አለን።

**** መጽሐፍ እናርብስ የበረደው ሊጥራልና ሆኖ በአዲስ አበባ ውስጥ የተሻለው ነበር። እንደገላ መጽሐፍ ቤታችን፣ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶችና የገንዘብ ቤቶች ሁሉ፣ ሆኖ የኤሌክትሪክ ብርሃን ሆነ የጋገፊ ወጥ አልነበረውም። ጣራው በቀርቆሮ የተከደነ ባለ ሁለት ፎቅ ሕገነ ነበር። በእያንዳንዱ ክፍል ውስጥ የመንገድ አልጋ፣ የውሃ ባልፋና የውሃ መቅሻ ጣባ፣ የልብስ መቀያ፣ ሁለት ወንበሮችና አንድ ጠረጴዛ ይከጋጃል። እንገላው የራሱን መብራት መቻላ ነበረበት፣ በጊዜው የነበረውም ኩራዝነው የመጋረጃ ገድገላና ኩራዝ የዛሬውን ከእሳት ለመጠበቅ የወጣውን የአሜሪካ ሕግ የሚጠይቀውን ለፖሊስ ይቸላል። ቢሆንም ከቅርብ ቀን ወዲህ የሚሠሩት ቤቶች ከላባቸው ድጥጽ የግለሰብ ችግር እንገር ሲታይ ግን የመጋረጃው አካላዊ አይነት ይሆናል።

+ ተከለግሮቀሰ የሚባለው ሚኒስትር ቀደም ሲል በጽሕፈት ሚኒስትር ውስጥ የኖረውን ሚኒስትር ሆኖ ይሠራ ነበር። በዚህ ሥልጣኑ ላይ ሆኖ የፈለገውን ግሰፊ ሥራ ይቻላል ነበር። ጣሊያኖች ሳይገዙት አይቀርም በሚል ጥርጣሬ ወደ ፖስታ ቴ.ቴ. ሚኒስትር ተዛወረ። ገጉሠ ነገሥቱ የተሳሳቱት ከነበረበት ሥልጣን አውርደውና ግብጠንቀሪያ ሰጥተው ከየኛ ሚኒስትርነት የግብጠን ሚኒስትርነት ሥልጣን መስጠታቸው ነበር። ጣሊያኖች ሀገሪቷን ያስተላልፋ በነበረበት ጊዜ የደህንነት ግዕዝ ሰጥተው የአንድ አውራጃ አስተላልፊ አደረጉት፣ ተከለግሮቀሰ የኢትዮጵያ አርበኞችን ተገታ አያላደደ ያስተላልፋል ነበር። በፖስታ ቴ.ቴ. ሚኒስትር ስር በየኛ ሚኒስትርነት ይሠራ የነበረው ወርቅ ይታጠቁ ያስተላልፋል ለነበረ ምስጢራዊ መረጃ ከጣሊያን ለጋሊዮን በየወሩ ይከፈለው እንደነበር በኋላ ተደርሶበታል።

++ ወፍ በረረ እንጅ በየብስ ግናኝ ከአዲስ አበባ ደሴ 401 ቤተ ግብር ነው/ የተ.ግ/

++ በኋላ ራስ ጌታችን አባተ፣ ፊታውራሪ ብሩ ወልደገብርኤል፣ ደህንነት ጋደለሥላሴ አባይነህና ደህንነት አደፍርሰው ይኖሩ መሆናቸው ተነግሮናል።

በ1920ዎቹ የብሪ የጋብቻ ሥጋሥርግት። የሠርገሞቹን ነጠፋና ተፈሪ ሱሪ ይመለከቷል።
 ከመስተጀርባ የሚታዩት ባሕርዳሮች የአዲስ አበባ አካባቢ ሙሉን ናቸው። ከሙሉ የከብር ልብስ
 ለብሰው፤ ባርጌጥ ለድርገው፤ በበቅሉ ላይ ተቀምጦ የሚታዩት ደሽህማች ገብረሥላሴ ባርያ
 ጋብሮ ናቸው። የኢትዮጵያ ጥገታዊ ዋና ከተማ የሆነችው የአክሱም ገብረዕድ /ቀግረነ ሰላላቸው/
 ሙድ የሚገኝ ሙሉ ለላቸው። ልዩነታቸው፤ ደሽህማች ሙድ ገብረሥላሴ የውጭ ጉዳይ
 ሚኒስትር ለመሆን ችለው። ከበለተቀኙ የአንበሳ ጉፈር ለብሰው የሚታዩት ደሽህማች ጣሰው ጠይቀው
 ናቸው።

መወጠሪያዎች ላይ የአረንጓዴና ቀይ ኅብር ያለው ገሳ የተከፈከ ፈበት ጃንጥላ
 ይዘው ይታዩ ነበር።

ከዚህ የእግረኛ ጎርፍ መሐል ለገበያ በሚቀርቡ በጎች፤ ፍየሎች፤ አልፎ
 አልፎም የቀንድ ከብቶች ዙሪያ የሚርመሰመሱ፤ አላፊ አግዳሚው ዘመዱን
 ወይም ጓደኛውን የሚያገኝበት/ የቤተሰብ የመቀራረብና የመረዳዳት ባህል
 በዳበረበት ኅብረተሰብ ውስጥ የዘመዳሞች መገናኘት የተለመደ ነው/
 አጋጣሚ አለ። እንዲህ ባለ አጋጣሚ ሁለቱ ቢገናኙ ቆመው ጸታ ሳይለይ
 ጉንጭ ለጉንጭ ተላሰመው፤ እንዴት አደርከ፤ አደርሽ ተባብለው፤ የየራሳቸውንና
 የቤተሰቡን ጤንነት በመደጋገም ተጠያይቀው እጅ ተነሳሰተው
 ይለያያሉ። ቤተ ክርስቲያን ባለበት አቅጣጫ የሚያልፍ ወንድም ሆነ ሴት
 በአቅራቢያው ከሆነ ግንቡን ተላልሞ፤ በርቀት ከሆነ ደግሞ ራሱን ይቀርባል።
 ክርስቲያኑ አቅጣጫ አድርጎ እጅ ነስቶ መንገዱን ይቀጥላል። ከምኒልክ ቤተ
 መንገዱ ሆኖ ተቀርቦ የሚገኝበት የሆነው የሀገራችን የጥበቃ ሥልጣን ሲሆን፤

በዚህ የሰውና የእንስሳ መርመራ መካከል አልፎ አልፎ ጥፋምባ እየነፋ፡ እየቆመ፡ እየተጠማዘዘ በዝግታ የሚሄድ መኪና ይታያል።

የሚያስገርመው አልፎ አልፎ ከሚሰማው የመኪና ጥፋምባ ድምጽ፡ የአሁን ማናፋት፡ የበገና የፍየሉች ጩኸት በስተቀር እንስሳቱና በባዶ እግሩ የሚጓዘው ሰው የሚተመው በፀጥታ ነበር።

መንገዶቹን ግራና ቀኝ ያካበደቸው መ/ቤቶች ወይም ጎጆዎች ቅርፃቸው አራት ማዕዘን ወይም ከብ ሲሆን፤ በባሕርዛፍ ፍልጥ ተገድገደው በተሰካ ጭቃና ጭድ ከተለሰኑ በኋላ ኖራ ይቀባሉ። ጣራቸው በሣር ይከፈካል፤ ወይም ቆርቆሮ ይለብሳል። ከነዚህ መንገዶች በስተጀርባ ባሉቻቸውን የሚሰድቡ ሴቶች ከርቀት የሚያስተጋባ ድምፅ፤ ወይም ድምጻቸውን ከፍ አድርገው የሚያወኩ ተጉራባቾች፤ ንጋት አልፎ በረፋዱ ላይ የሚጮሁ አውራጅዎች፤ ወይም ሳያቋርጡ የሚጮኹ ውሾች ይሰማሉ። የንፋስ አለመኖር ትርፋቱን በሕልም የሚታይ ያስመስለዋል። / እንዲያውም በየትኛውም የኢትዮጵያ ክፍል ውስጥ ነፋስ ያጋጠመኝ በከፍተኛ ቦታዎች ላይ ነበር። / ይህ እና ተስማሚ የሆነው የ70 ዲግሪ ፋራንሐይት የአየር ሙቀት የሚታየውንና የሚሰማውን ከዕውነታ የራቀ አስጨናቂና አስፈሪ የሆነ ስሜት ያደርገዋል። ሁኔታውን በጽሕፈት ቤቱ መስኮት አሻግሮ ስመለከተው በቲያትር ቤት ውስጥ እንቅስቃሴና ምልክት እያላዩ በቅደም ተከተል ተራ የሚያልፉ ተዋንያንን የማይ ነበር የመሰለኝ።

ምሽት ተራውን ሲረከብ በዕልመት የተዋጡት መንገዶች / የመንገድ መብራት ስለሌለ/ ባዶ ይሆናሉ። ከወዲያ ወዲህ በፀጥታ የሚተላለፉት ጅቦች ሲሆኑ፤ የከተማው ውሾች ጩኸት ከዚህም ከዚያም ያስተጋባል። የጅ ባትሪዩን በጅቦቹ ላይ ሳበራ የብርሃኑ ኃይል ብርማ አረንጓዴ ቀለም ያለውን ዓይናቸውን ወደላይና ወደታች እንዲያንቀሳቅሱ አስገደዳቸው።

በሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤት የምናከናውነው ሥራ አልፎ ስልፎ በአየር ጥቃት ማሰጠን ቀደምና በሌሎችም ምክንያቶች ይቋረጥ ነበር። አዲስ አበባ ተዋጊ ጦር የሌለባት ከተማ መሆኗ በይፋ በመነገሩ የአየር መከላከያ መሣሪያዎች አልተተከሉም ነበር። በየዕለቱ ጥቃት ያደርሱ በነበሩት ባለሦስት ሞተር ካሻሮኒ በምብ ጣይ አውሮፕላኖች ቤተ መንግሥቱ

* በተደጋጋሚ የአየር ጥቃት ማሰጠን ቀደምና ምክንያት በሚያዝያ ላይ ጽሕፈት ቤታችን ከቢተ መንግሥቱ እንዲጠባብሩን ነገር ገን አዲስ የገባንበት ጽሕፈት ቤት ከፍርድ ቤት ጎን ስለነበር፤ የተጋባዥ ድምጽ መስተካከያን ጭጥር ዘንብን እንዲገኝ እኔና ተሳታፊዎች መሳተግን አላስችልን።

ይመታል ተብሎ የሚጠበቅ ዒላማ ስለነበር፤ የአደጋ ግስጠንቀቂያው ምልክት የሚሰጠው በፈረስ መጋለቢያው ሚዳ/ ጃንሚዳ/ ላይ ከነበረው አርጌ መድፍ አንድ ጥይት በመተኩስ ነበር። የአደጋው ግለፍ የሚገለጠውም ሌላ ጥይት በመተኩስ ነበር። በመሐልም ለምሳ ይወጣል። የሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤትና በአቅራቢያው የነበሩት ቤቶች መታጠቢያና መፀዳጃ ክፍሎች

የኢትዮጵያ ገጽ/ ቅርፅ ከብ ወይም እራት ግዕዝ፤ ከጥቃ፤ ከጥድና ከባሕርዘፍ እንዲት የሚሠራ። /

ስላልነበራቸው ፣ በጊዜአዊነት እንዲያገለግሉ በተተከሉት መጠቀሚያዎች ለመገልገል በከተማው መሐል ረጅም ርቀት አቋርጦ ወደ ኢምፔሪያል ሆቴል መሄድ ግድ ነበር። በተጨማሪም ከሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ከተዘ

ረጋው አረንጓዴ ከፋይ ከለበሰው ጠረጴዛ አጠገብ መቀመጥ የራሱ የሆነ ችግር ነበረበት። ኮልሶንና ተስፋዩ የዚህ ችግር ተካፋይ አለመሆናቸው ገርዋል። አንድ ቀን ከሰዓት በኋላ በጣም ቢቸግረኝ ከጽሕፈት ቤት በመርጥ ወጥቼ፤ መኪናዬ ውስጥ ገብቼ፤ ከተግውንም አቋርጤ፤ ከሆቴል ከፍሌ ውስጥ ገብቼ፤ ከባልደው ወደ ፊት መታጠቢያው ላህን ውሃ ገለበጥኩ። ልብሴን በመሉ አወላልቄ በጀ ብዳብስ በውስጥ ሰፈቀ ላይ ቁንጫዎች ተጣብቀውበት አገኘሁ። ስቃዬን በትዕግስት ችዬ ላለሁ፤ ጂስስ ኮልሶን በከንዴ ላይ የቆዳዬን መቆጣት ዓይታ ወደ አንበሳ መድኃኒት ቤት ሄጄ የዲኝ እንክብል እንድገዛ ገፋፋችኝ። የታዘዘልኝ መድኃኒት በቅፅበት ስለፈወሰኝ፤ ከዚያ ወዲህ እንደ ኮልሶንና ተስፋዩ ሥራዬን በትኩረት ለመከታተል ቻልኩ።

አዲስ አበባ እንደ ደረሰኩ ከመንግሥታቱ ግንባርና ከዓለም አቀፍ የቀይመስቀል ኮሚቴ ጋር የተደረጉ የቴሌግራም መልዕክት ልውውጦች፤ ከፈረንሳይና ከእንግሊዝ ለጋሲየኖች ጋር የተደረጉ የጽሑፍ ምልልሶች፤ ከሰሜንና ከደቡብ ጦር ግንባር ምኒተላለፉ ወታደራዊ መግለጫዎች የነበርኩትን ጥቂት ሰዎች አስወግቀውን ነበር። በከተማ መሐል ከሚገኝ አንድ የአርመን ሱቅ የገዛሁትን አቃፈ፤ የታይኝ መኪናዬንና የታይኝ መጻፈያ ወረቀት ቁልል አሰናድቼ፤ ሰነዶቼንና ቴሌግራሞቼን ከኮምዩኒኬሽን አውጥቼ፤ በሥርዓት ከአስቀመጥኩ በኋላ ሥራዬን ተያያዝኩት።

ተስፋዩ፤ ኮልሶንና እኔ ውጭ ላሉት ለጋሲየኖች በተለይም በግንባሩ እንዲወከል ለተላከው ቡድን ጭምር በዋና መሥሪያ ቤትነት ለሚያገለግለው ፓሪስ ለሚገኘው ለጋሲየን የሚተላለፉ መረጃዎችን፤ ለግንባሩ ዋና ጸሐፊ የሚተላለፉ መልዕክቶችንና በአዲስ አበባ ውስጥ ለሚገኙ ለጋሲየኖች የሚተላለፉ ዲፕሎማቲክ ግስታወሻዎችንና መግለጫዎችን አንድ ባንድ መርምረንና ተወያይተንባቸው ነበር የምንልከው። ሁላችንም ከተሰማማን በኋላ እኔ ረቂቁን በፈረንሳይኛ ጽፈኩ፤ ተስፋዩ ወደ አማርኛ ይመልሰዋል። ከዚያም በወርቃማ ጽሑፉ ተዘጋጅቶ ይላካል። ከፈረንሳይ ለጋሲየን ጋር ይደረግ የነበረው መላላክ በርካታና ግምት የሚሰጠው ሲሆን፤ ከአማርኛው ቅጂ ጋር ፈረንሳይኛውንም አያይዞ በመላክ ነበር። እኛ የምናስተላልፈው የፈረንሳይኛው ጽሑፍ ደረጃ የለጋሲየኑ አንደኛ ፀሐፊ ሊያቀርብ ከሚችለው ዝቅ ያለ ሊሆን ይችላል።

በዚህ ጊዜ ለፋይል ቀሪ መሆን ስለሚገባው ኮፒ ችግር ተፈጠረ። በ1936 የአማርኛ ታይኝ መምቻ መኪናም ሆነ ስክሪፕቱ አልተሠሩም ነበር። የካርቦን ወረቀት የነበረ ቢሆንም፤ ለውጭ ሀገር ለጋሲየኖች የሚላከው የዲፕሎማቲክ ግስታወሻ በእርሳስ ሊገፍ አይችልም። እንደ ልብ የሚታዘዝ የብዕር ጫፍ የአማርኛው ፈደላት ቅጥልጣዮችን ለመጻፍ

ቢያስቸልም፤ ካርቦኑን ዘልቆ ቅጂ ለማስቀረት ግን አያስቸልም። አልፎ አልፎ ተስፋዬ ከፍተኛ ግምት ያላቸውን ሰነዶች በስንት ችግር በድጋሚ ቢጽፍም፤ ብዙውን ጊዜ በሌላ ዘዴ መጠቀም ነበረብን። በአግርኛ በተጻፈው ሰነድ ላይ ስለ የሻሽ ዉርቅ በውሃ አርሰን እናስቀምጣለን። ከዉርቁ ላይ ስለ ወረቀት እንደርብበትና ንብብሩን በመጫን በሚያጣብቅ ነገር መሐል አስገብተን በማዘሪያ እናጠብቀዋለን። በእጅ የተጻፈው ደብዳቤ ጥቂት የተሻሻ ቢሆንም ይላካል፤ ስለ ወረቅት ግን ፅሁፉን ከጀርባው ይዞ ለወደፊት እንዲያገለግል ይቀመጣል።

ውጭ ለሚገኙ ለጋሊዮች በሚላከው የቴሌግራም መልዕክት ይዘት ላይ ያስታችን ከተነጋገርንና ከተሰማንን በኋላ እኔ እመሰገናለሁ። ለንጉሠ ነገሥቱ የሚላከውን ቅጂ ተስፋዬ ወደ አግርኛ ይተረጉመውና አንድም ሳይቀነስ ወይም ሳያጥር ተመስጥሮ ይተላለፍላቸዋል። ወደ ሉንዶንና ፓሪስ የሚተላለፉ ቴሌግራሞችን በጊዜው በሚጎዱት መሥሪያ ቤት ውስጥ በነበረው በፈረንሳይኛ የተዘጋጀው ባለአንድ መቶ ገፅ የባርክለይ የንግድ ሕግ እየተመራሁ በመመስጠር ነበር የግስተላልፍ። የየዋህ ሥራ ነበር። የራሴ ፍጹም የዋህነትና ከኔ በፊት በዚህ ዘዴ ሊሠሩ የነበሩት ተስፋዬ፤ ኮልሶን፤ የንጉሠ ነገሥቱ የግል ፀሐፊና በውጭ የነበሩ ለጋሊዮች በሙሉ መሞኘት ዉርሶ ሊገባኝ አልቻለም። የመመስጠሪያው ቁልፍ ሳይለወጥ ዕለት በዕለት የተጠቀምንበት ከመሆኑም በላይ፤ ለመንግሥታቱ ግንባር ዋና ፀሐፊ እንዲ ተላለፍ ወደ ፓሪስ ለጋሊዮችን የምናስተላልፈውን መልዕክት ለማሳጠር አለመሞከራችን የሚያሳዝን ነበር። የተጠበቀውን ውጤት ደግሞ ከቀን በኋላ በማርሻል ባዶልዮ በጣሊያንኛ ቋንቋ በተፃፈው ላጉራ ዲ ኢትዮፒያ በተሰኘ መጽሐፉ ላይ ባስተላልፍ የኖርኩት መልዕክት ቁጭ ብሎ በማግኘቴ አረጋገጥኩ። ጦርነቱ ሊያበቃ ሲል እጅግ ዘግይቶ ነበር አዲስ የምስጢር መፍቻ እንዲዘጋጅ ኃላፊነት የወሰድኩት። ነገሩ በጣም አስፈላጊ ስለነበርም በከሪኝቶግራፊ የነበረኝ መሐይምነት አልገታኝም። ደቪድ ሐል የሚባል አባቱ ጀርመናዊ እናቱ ኢትዮጵያዊት የሆነ ከልሰና ሀገሩን ለማገልገል በቆራጥነት የተሰለፈ አርበኛ በጀርመን ሀገር ከነሐስ የተሠራ የመመሥጠሪያ አነስተኛ መዛሪያ አመጣልን። አሠራሩ ከሁላችን ውሉን ችሎታ በላይ ስለነበር ሳንጠቀምበት ቀርቷል። በፖስታ፤ ቴሌግራምና ቴሌፎን ሚኒስቴር ውስጥ ለኢጣሊያ የሚሰልፉ ሰዎች ለለመናራቸው አላወቅንም ነበር።

* ተከለግሮቅስ የሚባለው ሚኒስቴር ቀደም ሲል በዩጋንዳ ሚኒስቴር ውስጥ ዋና ሊፊከተር ሆኖ ይራራ ነበር። በዚህ ሥልጣኑ ላይ ሆኖ የፈለገውን ግብረሰዎች ይቸል ነበር። ዓሊጽኝ ሳይገቡት ለይተርም በሚል ጥርጣሬ ወደ ፖስታ ቴ.ቴ. ሚኒስቴር ተመራ። ንጉሠ ነገሥቱ የተሳሳቱት ከነበረበት ሥልጣን አወርደውና ግብጠንቀሪያም ሰጥተው ከዋና ሊፊከተርነት የጥበብና የሚኒስቴርነት ሥልጣን መስጠታቸው ነበር። ዓሊጽኝ ሀገሪቷን ያስተላልፋ በነበረበት ጊዜ የደጃዝማችነት ግዕረግ ስጥተው የአንድ አውራጃ አስተላላፊ አደረጉት፤ ተከለግሮቅስ የኢትዮጵያ ስርዐቶችን ተገት እያላደደ ያስመታቸው ነበር። በፖስታ ቴ.ቴ. ሚኒስቴር ስር በዋና ሊፊከተርነት

ለሰዚህም በኢትዮጵያ ውስጥ እስከቆየሁበት መጨረሻ ጦር ድረስ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሠራተኞች የምንባለው የግይደወጠው ሚኒስትር፤ ዘወትር ከቢርወው የግይደለው ተስፋዩ ተገኝ፤ ሚስተር ኮልሶን፤ በባቡር ጣቢያ የተቀበለኝ ዘለቀ ንጋቱ፤ ሁለት ተላላኪዎችና እኔ ነበርን። ወረቀቶቼ፤ ሠነዶቼ፤ ቴሌግራፎቼ/ በዚያን ጊዜ ስለፋይል የሚነሳ ነገር አልነበረም/ በሙሉና የመልዕክት መመስጠሪያው መጽሐፍ የታጨቁት ኮሚቴና በሚያከል ሳጥን ውስጥ ነበር። እንደ አጋጣሚ ሆኖ የፈረንሳይኛ አናባቢ ምልክቶችን የያዘ፤ በእጅ የሚንጠለጠል፤ በ1928 የተሠራ የራሴ ራሚንግተን የእንግሊዝኛ የታይፕ መኪና ነበረኝ። የቀረው፤ በውስጡ አንድ ረጅም ጠረጴዛና ከፍተኛ ቦታ ላይ ሀር ለብሶ የተቀመጠውን የንጉሠ ነገሥቱን ዙፋን የያዘው ብርሃን እንደልብ የሚገባበት ሰፊ ክፍል ነበር። ለኢትዮጵያ ያበረከትኩትን ረጅም አገልግሎት የጀመርኩትና ከ38 ዓመታት በኋላም በዕድሜ የገፋትንና ሥልጣናቸው በመሸርሸር ላይ የነበረውን ንጉሠ ነገሥት ለመጨረሻ ጊዜ ተሰናብቼ የሄድኩት ከዚሁ ክፍል ነበር።

አዲስ አበባ ከደረሰኩ የጣምንት ዕድሜ እንኳ ሳልቆይ ፤ ንጉሠ ነገሥቱ የሰሜኑ ጦር ጥንባቄ ጠቅላይ ሠራራቸው በነበረው በደሴ ከተማ ላይ ሆነው ግንኙነት ላያውቁ በጭፍን የዓለም አቀፍ ሕግ አግካሪ አድርገው የቀጠሩትን ወጣት ለማየት ስለጓጉ እንድሄድ ላኩብኝ። ወደ ደሴ የሄድኩት ጥር 16 ቀን ነበር። በባለ አንድ ሞተር ፖቴዝ አውሮፕላን ውስጥ ሚጀር ሆልት የሚባል የእንግሊዝ ሚሊታሪ አታገሮ ነበር። የአውሮፕላኗ አብራሪ አባቱ ሩሲያዊ እናቱ ኢትዮጵያዊት የሆነ ሚሽካ ባቢቸፍ የሚባል ክልስ ነበር። የአውሮፕላኑ አካል ከፊሉ ከሸራ ከፊሉ ድግም ከእንጨት የተሠራ ነው። ከአዲስ አበባ ደሴ ያለው ርቀት ከ 260 ኪሎ ሜትር ጥቂት የሚበልጥ ቢሆንም፤ ለመድረስ የአንድ ሰዓት ተኩል ጊዜ ፈጅቶብናል። አውሮፕላኑ ካረፈበት ሚዳ ተነስቶ ከንጉሠ ነገሥቱ ጠቅላይ ሠራሪ ድረስ የነበረው ርቀት 25 ኪሎ ሜትር ብቻ ቢሆንም፤ በነበረው መተራመስ የተነሳ አንድ ሰዓት ያህል ፈጅቶብናል። እዚያ ስንደርስ ጨልሟል።

ለጠቅላይ ሠራርነት የተመረጠው ረጅም በረንዳና የቆርቆሮ ከዳን የነበረው ቤት ነው። አቀጣመጡ ጉብታ ላይ ሆኖ ከበስተጀርባው ከፍተኛ ተራራ ጋርዶታል።

ፊደራል የነበረው ጦር ይታመናል። ለነበረው የሰጠው ርዕሰ ክግሌ ያን ለጋቢያን በየወሩ ይሄዳል። እንደጦር ይላ ተደርጋል።

ጦር ወረር እንጅ በየባለ መገናኛ ከአዲስ አበባ ደሴ 401 ኪሎ ሜትር ነው/ የተ.ግ/

ብዙ ደረጃዎችን ከወጣሁ በኋላ ከንጉሠ ነገሥቱ ፊት ቀረብሁ። ንጉሠ ነገሥቱ የፊልድ ግርሻል ክብር ልብላቸውን ለብሰው፤ ባርኔግ አጥልቀው፤ ፊታቸውን ወደበሩ አድርገው ጠበቁኝ። ከነናቸው በዚያን ጊዜ የሃያ ዓመት ወጣት የነበረው አልጋ ወራሽና ረዥም ቁምግ የለበሰው ትንሹ የሐረር መስፍን ነበሩ። በዚያ የግንኙነት አጋጣሚ ትኩረቴን የላበው የንጉሠ ነገሥቱ እጥረትና ቅጥነት ሳይሆን፤ ከበስተግራዩ እንደሐውልት ገዝፈው የቆሙት አራት ትላልቅ ሰዎች ነበር። ሁሉም ከአንገቱ ላይ ከወርቅ የተሠራ የአንበሳ ምስል መቆለፊያ ያለው ጥቁርና ረጅም ካባ ለብሰዋል። ከኃይለሥላሴ በስተጀርባ አዳራሾችን ከጫፍ እስከ ጫፍ ያለበለው ነጭ መጋረጃ ተዘር ገቷል። የሚሰለመለመው የኩራዝ ብርሃን በነጩ መጋረጃ ላይ ሲያርፍ የሰውየውን ደቃቃ አካልና ቅላታቸውን አጉልቶ ያሳያል፤ ቀጥ ያለ ረጅም አፍንጫቸውን፤ በአጭሩ የተስተካከለ ፀጉራቸውን፤ ጢምና ሪዛቸውንም ለይቶ ለግየት ያስችላል። ከወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስ / በዚያን ጊዜ የንጉሠ ነገሥቱ ልዩ ጸሐፊና በጽሕፈት ሚኒስቴር ዋና ዲሬክተር/ በተሰጠኝ መመሪያ መሠረት መጀመሪያ ከመግቢያው በር ላይ፤ ቀጥሎ ከመሐልና በመጨረሻም ሲጨብጡኝ እጅ ነሳሁ። የተቀበሉኝ ወዲያውኑ የጠፋ ፈገግታ ሰጥተው፤ በጥቂቱ ዓይኖቻቸው አንድ ጊዜ ገርምመው፤ አለንጋ ጣቶቻቸውን ለዓመል ዘርግተው፤ ሲጨብጡኝም ወደታች ጫን አድርገው ነበር። ያን ዕለት የተመለከትኩትና ከዚያ በኋላ በተለያዩ አጋጣሚ ያረጋገጥኩት፤ ቁመታቸው ቢያጥርም ቆመው እንኳን ቢሆን ዓይኖቸውን በቁመት ከሚበልጣቸው ሰው ላይ እንደግያሳርፉ ነው። ሕንፃ ለግየት ወይም የሚበሩ ወፎችን ወይም አውሮፕላኖችን ለመከታተል ከልሆነ በቀር ዓለምን የሚመለከቱት በውስጣዊ የበላይነት ስሜት ነበር።

ንጉሠ ነገሥቱ በዚያን ጊዜ ዕድሜዬ 28 አመት እንደነበር አውቀዋል። ከሁኔታዬ የሚታየው ግን ገና ያልበሰለ የኮሌጅ ተግሪ ገጽታ ነበር። በዚህም ምክንያት ስንገናኝ የተሰጣቸው አስደንጋጭ ስሜት ከፍተኛ እንደነበር አገምታለሁ። ይሁን እንጂ በተለመደው ባሕርያቸው ስሜታቸውን ለኔ አላላዩትም። አንዳንድ ጊዜ በምይዛቸው አዳኞችም ሆነ በግላየው ባሕርይ ቆም ብለው ሊጠይቁኝ ወይም ሊያዝኑ በቂ ምክንያት ቢኖርም፤ ከኃይለሥላሴ ጋር ተባብሪ በሠራሁባቸው አርባ አመታት ውስጥ አንድ ጊዜ እንኳን ያለመደሰታቸውን የገለጡበት ወይም የተኾኝ አጋጣሚ አልነበረም። ነቀፋ የደረሰኝ፤ ለዚያውም በተዘዋዋሪ መንገድ፤ ለሥራ ጉዳይ ወደ ውጭ ሰሄድ /እሳቸው ፈቅደው/ ኢትዮጵያውኑ ሁልጊዜ በሚያደረጉት ዓይነት ከፊታቸው ቀርቤ አለመሰናበቴ ነበር።

* በኋላ ሪስ ጌታቸው አባቱ፤ ፈታውራሪ ብሩ ወልደገብርኤል፤ ደዘዝጥኝ ኃይለሥላሴ አባይነህና ደዘዝጥኝ አደፍርሰው ይናጹ መሆናቸው ተነግሮታል።

በመጀመሪያው ግንኙነት ላይ ንግግር መከፈት ወይም ጥያቄ ግቅረብ ትክክል መስሎ ስላልታየኝ ንጉሠ ነገሥቱ እስኪናገሩ ጠበቅሁ። እሳቸው የሚናገሩት በአማርኛ ነበር፤ ወደ ፈረንሳይኛ የሚያስተረጉምልኝ ወልደጊዮርጊስ ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ በመምጣቱ፤ ከፓሪስ ያለአንዳች እንከን አዲስ አበባ በመድረሱ የተሰማቸውን ደስታ ሲገልጡ/ በኢትዮጵያ ውስጥ እንደተለመደውም/ ስለጤንነቱም ጠየቁኝ። በመልሴ ላይ የኢጣሊያን ሞገዢነት በኢትዮጵያ ላይ ሊጭን ይችላል የነበረው የሆር-ላቫል ሐሳብ ውድቅ በመሆኑ የተሰማኝን እርካታ፤ የወልወሉ ግጭት በስምምነት እንዲፈታ ስላለኝ ተስፋና ንጉሠ ነገሥቱንና ኢትዮጵያን የገጠሟቸውን ሌሎች ችግሮች አንስቼ ተናገርኩ። በመቀጠልም በፓሪስና በበርሊን ውስጥ ስለነበረው የሕግ ሥራዬ በአጭሩ ጠቃቀስኩ። እኔ የገለጥኩት ወደአማርኛ መተርጉም ስለነበረበት ተራ ከሆነ ሥነሥርዓታዊ ጭውውቶች በላይ ለመሄድ አይቻልም ነበር።

ከዚያ በኋላ ከቤቱ አንድ ከንፍ ላይ ወደሚገኘው ግረፈያዬ እንዲወስደኝ ወልደጊዮርጊስ አንድ ወታደር ጠራ። የአየር ጥቃት ዓላማ ላለመሆኑ ታስቦ ይመስላል፤ ሁሉ ነገር ጨለማ ነበር። ይህም በመሆኑ እየተደናበርኩ የሚመራኝን ወታደር ተከተልሁ። ከአንድ ሰዓት በኋላ አንደገና ተጠራሁ። ይህን ጊዜ መጋረጃው ተገልጧል፤ ገበታም ተሠርቷል። ወንበር የተሰጠኝ በወልደጊዮርጊስና በኤርትራው ተወላጅ በአቶ ሉሬንዝ ታዕዛዝ መካከል ነበር። ሉሬንዝ የምንፔሊዬ ዩኒቨርሲቲ ምሩቅ፤ የውጭ ሀገር ሰዎችን የሚዳኙ ፍርድ ቤቶች ፕሬዚደንትና የወደፊት የጋዜጠኞች ዲረክተር ነበር። ጥቂት እልፍ ብሎ በአረንጓዴ ፣ ብጫና ቀይ ቦጋምቢል/ የኢትዮጵያ ሰንደቅ ዓላማ ሕብረ ቀለማት/ ባጌጠና ለብቻው በተሠራ ትንሽ ጠረጴዛ ባሻገር ንጉሠ ነገሥቱ ተቀምጠዋል። ጃንሆይ ምግቡን ሲያነሱ ሐሳባቸው ሌላ ቦታ መሆኑ ያስታውቃል። በፈረንሳይኛ ቋንቋ የመናገር ችሎታቸው እኔ ከጠበቅሁት በታች ሆኖ ስላገኘሁት ለጊዜው ደነቀኝ። ነገር ግን በኋላ እንደ ተረዳሁት አነጋገራቸው እንደዚሁ ነው። ከጎኔ ተቀምጠው ከነበሩት አስተናጋጆቹ ጋር ለመወዳጀት ጊዜ አልፈጀብኝም። ወደ በኋላ ሉሬንዝም እንደ ወልደጊዮርጊስ ሁሉ ጓደኛዬ ሆኖ ነበር። ውሉ አድሮ ግን ሉሬንዝ የወልደጊዮርጊስ ተቀናቃኝ ስለሆነ የሕይወት ዘመኑን በሶቭየት ኅብረት የኢትዮጵያ አምባሳደር ሆኖ ጨረሰው።

በግግስቱ ጸሐይ ስትወጣ አንድ ጠመንጃ ያነገተ ወታደር በቅርጫት ውስጥ ቁርስ ይዞ መጥቶ ከእንቅልፈ ቀሰቀሰኝ። ለደህንነቴ አስቦም የአየር ጥቃት ግስጠንቀቂያ ምልክት የተሰጠ ስለሆነ በተቻለ ፍጥነት ጠቅላይ ሠፈሩን ለመልቀቅ እንድዘጋጅ መከረኝ። በአስቸኳይ ቁርሴን ቀማምጼ ፤ ለብሴን ለባብሼ ወዲያው ወደ ጠቅላይ ሠፈሩ መግቢያ በር ብሄድ ሉሬንዝ

ጥር 17 ቀን 1936 የኢጣሊያን አውሮፕላኖች ጥቃት ሰንጠባበቅ። አቶ ሉሬንዶ ታዕዛዝና ደራሲው ከደሴው ከጠቅላይ ሰራተኞች ሥራ ላይ የደንከልን ቀላጣ ሙሪትና ፍድረበላ አሸጋገር በግሆላይ አፋፍ ላይ።

ቀድሞኝ ሲጠብቀኝ አገኘሁት። ቤቱን በጧት ዐሐይ ላየው ለማመላለል አንዳች ጥረት ያልተደረገበት ሆኖ አገኘሁት።

ከጠቅላይ ሠራራችን ተነስተን ወደ ምሥራቅ አቅጣጫ በመኪና ሄድን። እስከ ቀይ ባህር የተዘረጋውን የደንከልን በረሃ ለማየት ከምንችልበት የገደል አፋፍ ላይ ደረሰን። ንጋት ላይ ከአሥመራ ተነስተዋል የተባሉትን በምብ ጣይ አውሮፕላኖች ሰንጠባበቅ፤ የዐደይ የተራራ አየር ስንምግ ለሁለት ሰዓት ያህል ተቀመጥን። አንድም አውሮፕላን ስላልመጣ፤ የቆላውን ሙቅ አየር እየተከተሉ የሚወጡ የሚወርዱትን ጭልፊቶች እያየን፤ የቆጡን የባጡን እያወራን፤ ጊዜውን አሳለፍንው። በኋላም ሉሬንዶ ወደ አንድ ነጆ ይዞኝ ሄደና የገበሬው ሚስት በዋንጫ ጠላ ሰጠችን። ያልተብላላው እህል ከዋንጫው ስር ዘቅጦ ይታያል።

ይህ ሁሉ ሲሆን ንጉሠ ነገሥቱ ከጦር ሹማምንቶቻቸው ጋር እየተመካከሩ ከጠቅላይ ሰራራቸው ውስጥ ነበሩ። በመጨረሻም የኢጣሊያ አውሮፕላኖች ከደሴ 80 ኪሎ ሜትር ያህል የሚርቀውን ወረይታን ደብድበው ተመለሱ የሚል ወረ ደረሰ። በመልሳችን ላይ የደሴን ከተማ

ለቋርጠን ስናልፍ የኢጣሊያ አየር ኃይል ከአንድ ወር በፊት በቦምብ ያፈራረሰውን የሰባተኛው ቀን አክባሪ ሆስፒታል የነበረበትን ፍራሽ ለማየት ቆም አልን። የሆስፒታሉ አብዛኛው ክፍል ከታካሚዎችና ከሠራተኞች ጋር ወድሟል። እንደ ዕድል ሆኖ ግን ሶረንሰን፣ ቦርግማንና ዳሲየስ የሚባሉ ሐኪሞች ከሞት አምልጠዋል። በኋላም ሦስቱን ልተዋወቃቸው ችያለሁ። ሉሬንዞ ወደ አንድ ባዶ ቦታ እያመለከተ ሆስፒታሉ ከመደብደቡ ጥቂት ቀናት ቀደም ብሎ አውሮፕላኖችን ለማሳሳትና ቦምባቸውን እንዲያፈሉ ለማድረግ ታስቦ በክብረ በዓል ቀን ለጃንሆይ የሚዘረጋው ጃንጥላ ተተክሎበት ነበር ብሎ አጫወተኝ።

በሚቀጥለው ቀን ንጉሠ ነገሥቱ ከሶሜንና ከደቡብ የጦር ግንባር አዛዦች ጋር መልዕክት ሲለዋወጡ ዋሉ። ከሰዓት በኋላ ፖቴ፣ አውሮፕላን ሚስተር ኮልሶንን ከአዲስ አበባ ይዛ መጣች። ጥር 19 ቀን 1936 ለምክክር ሁላችንም በጠቅላይ ሠፈሩ ተሰብስበን ሳለ በድንገት የአየር ጥቃት ግስጠንቀቂያ ምልክት በመሰጠቱ ሰብስባው ተቋረጠ። ወዲያው ሦስት ባለሦስት ፍተር ካፕሮኒ አውሮፕላኖች መጡ። የሚበሩት በጣም ከፍ ብለው ሲለነበር፣ በፀሐዩ ዉረር ውስጥ እነሱን ለማየት ዉርሶ አይቻልም ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ በፍጥነት ከጠቅላይ ሠፈሩ ፊት ለፊት ተዘጋጅቶ በነበረው የመከላከያ ምሽግ ውስጥ ገብተው፣ የብረት ባርዕጣ አጥልቀው፣ በወላግር ላይ ተጠምዶ የነበረውን አርሊኮን አዙረው ማለም ጀመሩ። በእንቅስቃሴአቸው ተመስጧል ካጠገባቸው ቆሜ ስመለከት ከለላ እንድይዝ ምልክት ሰጡኝ። በአቅራቢያው ወደነበረ የባሕርዛፍ በግድየለሽነት ለሜት ተንቀሳቅሼ እሳቸው የሚያደርጉትን ለማየት በሚያስችለኝ ሁኔታ ቆምኩ። አውሮፕላኖቹ አናት ላይ ሲደርሱ መተኩስ ጀመሩ። በዚህ ጊዜ የፀረ አውሮፕላኑ ተኩስ ከየት እንደሚመጣ ጣሊያኖቹ ሊጠራጠሩ አይችሉም። ምናልባትም ኃይለሥላሴን ለማጥፋት የነበረውን ዕድል በመከተል የከሰዓት በኋላ ካምፓሪ መጠጣቸውን የማግኘት ዕድል ለማበላሸት አልፈለጉ ይሆናል። ወደ አዲስ አበባ ከዘለቁ በኋላ ምንም ሳያደርጉ ወይም ሳይደርስባቸው ወደ አሥመራ ተመለሱ። የአውሮፕላኖቹ መምጣት ጊዜ ሳይወስድ ከጠቅላይ ሠፈር ወደ አዲስ አበባ መልዕክት ተላልፏል። እኔን ያስደነቀኝ የጠቅላይ ሠፈሩ የመገናኛ ማዕከል የሚንቀሳቀሰው የቴሌግራፍ ግስተላለፊያውን በሚያሠራው አንድ ወታደርና በእጅ የሚሞላውን ጀነራል ማኖሪላ በሚያዞሩ ሁለት ወታደሮች ብቻ ነበር።

ያንን ዕለት ከሰዓት በኋላ እኔና ኮልሶን ወደ አዲስ አበባ ተመለስን። ለኔ እንደተሰማኝ ንጉሠ ነገሥቱ በኔ መመረጥ ቅር ተሰኝተው ነበር። ምክንያቱም ኮልሶን በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ውስጥ መሥራቴ ቀርቶ የውጭ ሰዎችንና ዜጎችን በሚዳኘው ፍርድ ቤት ውስጥ ተዛውራ እንደሠራ ሐሳብ ስለአቀረበልኝ ነው። እንዲያውም ሚስተር ኮልሶን ወደ ጠቅላይ ሠፈር

የተጠራው ንጉሠ ነገሥቱ ለዚህ በቦርሊን ውስጥ ከግንኙ ስሙ ጥር ኢንስቲትዩት ለመጣ ልምድ የሌለው ሙያተኛ ተሰማሚ ሥራ እንዲፈለግለት ለመንገር ይሆናል። እኔ ከሰ ለግየት የሠለጠንሁ ጻፉ አለመሆኔንና ከዚህ ድረስ የመጣሁትም በሠለጠንሁበት የኃላፊ አቀፍ ሕገ እንድሠራ ተዋውለን መሆኑን ገልገለን። « ጃንሆይ በውላችን መሠረት እንድቀጥል ፈቃደኛ ካልሆኑ በቦርሊን ትጅው ወደመጣሁት ሥራ አሁኑኑ ለመመለስ ዝግጁ ነኝ » አልኩት። ይህን ካልኩ በኋላ ነገሩ በዚሁ ቆመ። ከዚያን ወዲህ ሥራ ስለመለወጥ የተነሣ ሐሳብ አልነበረም፤ ከሙሉ ትበብርና ድጋፍ በስተቀር ከግንኙ የደረሰኝ አንዳች ነገር አልነበረም።

እበረት ኮልሶን ቀልድና ዋዛ ፈዛዛ የግያውቅ፤ ለግረቀርብለት ግንኙውም ጥያቄ ለሥራ መላካት ሲል የግረቀርብ በመሆኑ እኔ ሥራውን እንድለምደው ለመርዳትና ለመምከር ቅን አመለካከት ቢኖረውም፤ ግወደስ የግይወድ ስለነበር ባለውለታዬ ሆኗል። ዕድሌ ባለመቅናቱ ገን የልቡ ሕመም እየተባባሰ ስለመጣ፤ ጤናው ተሻሽሎ ጥቂትም ለመሰንበት ተስፋ የግረቀርብ በባህር ወለል እካባቢ ለረጅም ጊዜ የቆየ እንደሆነ በመገለጡ ባልና ግረቀርብ ኮልሶናች ወደ ግብፅ በመወረሻም ወደ ባድ ናውሃይም ሄዱ። በመጋቢት ወር መወረሻ ከመሄዱ በፊት፤ ምናልባትም ሞቱ እየታየው፤ ግረቀርብ ኮልሶን ስለኢትዮጵያ የወደፊት ሁኔታ አዋየች።⁴ ኢትዮጵያ ከፋሽስት ኢጣሊያ ጋር በምታደርገው ትግል እንደምትሸነፍ እርግጠኛ ነበር። ነገር ገን የተፈጥሮ ባሕርይ ሆኖ ኢትዮጵያ እንደገና ነፃ እንደምትወጣ እንደግረቀርብ ገልጦ፤ በዚያን ጊዜ « ስፔንሰር፤ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰህ መጥተህ ትግሉን እንድትቀጥል እፈልጋለሁ » አለኝ። ስንለያይም « ስፔንሰር፤ አንድ ነገር አስታውስ። ተመልሰህ ስትመጣ አንተ ለሥራው እስካስፈለግሃቸው ድረስ ሊያቆዩህ ይፈልጋሉ፤ ከዚያ በኋላ ገን የምትሄድበትን መንገድ ይጠርጉልሃል » አለኝ።

ማስታወሻዎች

1. ንጉሠ ነገሥቱ ኢትዮጵያ የመንግሥታቱን ግንባር ውል ወይም ዓለም አቀፍ ሕገ ጥላለች ተባለ እንዳትከሰስ ፍላጎት ነበረባቸው። ግጥም ከመነሳቱ በፊት የኢትዮጵያ ሠራዊት ከድገቡ 30 ኪሎ ግትር ወደ ጓላው እንዲመለስ ታየ ነበር። የአላቸው ስጋት እየገላ የመጣው ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ጓላቀር፤ ባርነት ያልተወገደባት፤ ባጠቃላይም የሠለጠነ ባሕል ተግራሪ ነች፤ የግል ጭስ ወረቀት መስከረም 4 ቀን 1936 ለግንባር ካቀረበች በኋላ ነበር። በኋላም የንጉሠ ነገሥቱ የችግሩን መጥጣት አስቀድሞ ግወቅ ምን ያህል ትክክል እንደነበር

ተረጋግጧል። በሰበሰቡ በኢጣሊያ ላይ የተጣለውን ግዕዝ በሰላማዊና የግንባር ሰላም የግንባር ተግባር ለግብረት ነበር ረረገላይ ጊያዝያ 1936 ያቀረቡት ልሳብ ዋና ዓላማ። በመጨረሻም ኢጣሊያ የ1925 ፕሮቶኦል በመግባት የተወገዘውን የመርዝ ጋዝ በመጠቀም በስፋት ተኮነች።

2. የጀኒራል ቨርጂን የአገልግሎት ዘመን ሙሉ በሙሉ የተዋግለት አልነበረም፤ ያዝንያቱም የግንባርን ችሎታው ደካግ፤ ካንግገድ የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት፤ በተለይም ከወርኩ በኋላ ከፍተኛ ሥልጣን ከነበረው ከወልደጊዮርጊስ ወልደዮሐንስ ጋር የነበረው ጥንቅቅ የሻከረ ነበርና።

3. ያስጠርኩት እንዲጠበቅ ከነበረው ትዕዛዝ እንግር በ፤ እያንተ ሹሙቲ እንዲያድት ፓሪስ ውስጥ ለነበረው የአግሪካ ሌዎባሊ ሙገለጥ የነበረበት የኢትዮጵያ አዋባዊር ብላቴገጌታ ወልደግርያም ነበር። እንዲያውም የዚህ ዓይነት ፕረት አልተደረገም። ያናልባትም እያገባንም ከግራ አመለካከትና በተፈጠረው ችግር ውስጥ አግሪካ እንድትገባ ያደረጉትን ፕረት ባለሙያዎች ይመለሳል። በ፤ በኩል፤ የነገሩን ያስጠርኩት በመጠበቅ የአግሪካ የውጭ ጉዳይ ግንባርን በሁለት መንገድ የጠቀሙት ይመስለኛል። እንደኛ፤ በተዘዋዋሪ መንገድም ቢሆን አግሪካ በጥፋት ውስጥ እንዳትገባ ያላትን ስጋት አገጂ ይመስለኛል፤ ሁለተኛ፤ ልምድ የሌለውና የግዴታው ዜጋ ሊፈጥር ለግችለው ስህተት ጋሊነት የለብንም ብሎ በግብተኝነት ከተወቃሽነት እንዲድን። ከቀን በኋላ የደላ ፕሪደል የኢትዮጵያ ተደራጃሪ መሆን በይፋ ሲታወቅ፤ የረረገላይ የውጭ ጉዳይ ግንባር ለብዙ ዓመታት የሕገ አግባሪ ሆኖ ያገለገለውንና በፓሪስ የሕገ ፋኩልቲ ፕሮፌሰርና ስሙጥር የሆነውን ሰው ወርሶ እንደግያውቀው ገልጧል።

4. ኮልሶን ቅድሚያ የግሊጠው አንዱ ጉዳይ የውጭ ዜጎች በአገሩ ሕገ የግጥፋትን መሠረዝ ነበር። ለዚህ አመለካከት መሠረት ያደረገው ኢትዮጵያና ረረገላይ በ1908 የተፈረረው የክሉቡቡስኪ ውል ቅድሚያ የግሊጠው / Most favoured nation clause / አንቀጽ ነው። ውሉ የውጭ አገር ሰዎችንና ዜጎችን በአገሪቱ የግዴታ ፍርድ ቤቶች ሥራ እንዲቀጥል አስችሏል። የውጭ ዜጎች በአገሩ ሕገ መሠረት እንዲከራከሩ የግረቅደውን የግሊጠላ ሕገ የግጥፋት ያይኖረው ሻጋገ፤ ታደላንድ፤ ግብፅና ዋርቱ ናቸው። ከዓመታት በኋላ፤ ነፃነት እንደተመለሰ፤ የኮልሶንን ፈቃድ በመመላት ረረገላይ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረውን የፋሽስት አስተዳደር አውቃ ለሰነበር፤ ያውም ጥባባ ቀደም ሆኖ፤ የክሉቡቡስኪ ውል እንደፀና እንዲቆይ ለመጠየቅ የገዥ መብት እንደሌላት ለረረገላይ አዋባዊር አሳሳብነት። ረረገላይ ሌላ አግራጭ ሰላሳነበራት ተቀበለች።

ምዕራፍ ሁለት

ጦርነት ስለተነሳበት ሁኔታ

የ1935 የሆር-ላክል ሐሳቦች የኢትዮጵያን ዕጣ ፈንታ ለመወሰን በሚከታተሉ ወገኖች መካከል የነበረውን ከፍተኛ የወዳጅነት አሰላለፍ ለውጥ አጋልጧል። ቀጥሎ የሚደርሰውን ሁሉ ለመረዳት፤ እነዚህ ሐሳቦች ብቅ ሊሉ የቻሉበትን ስትራቴጂያዊና ዲፕሎማሲያዊ መሠረት መዳሰስ ተገቢ ይሆናል።

እንግሊዝና ኢጣሊያ በአፍሪቃ ቀንድ የነበራቸውን የመስፋፋት ምኞት ለመከላከል ፈረንሳይ ለአርባ ዓመታት ያህል ከኢትዮጵያ ጎን ቆግለች ። ከአንደኛው የዓለም ጦርነት ፍጻሜ በኋላ ግን ፈረንሳይ ራሷ በአውሮፓ ውስጥ ተጠቂ እየሆነች ስለመጣች ለኢትዮጵያ የምትሰጠው ድጋፍም በዚያው መጠን ቀንሷል። እንግሊዝና አሜሪካ ለፈረንሳይ የስትና በመስጠት የገቡት ውል መፍረስና የአሜሪካ የቪርላይን ውል ለግዕደትም ሆነ የመንገሥታቱ ግንባር አባል ለመሆን አሻፈረች። ግለት፤ ፈረንሳይ ግንባሩን በጥርጣራ እንድታይ አድርጓታል። የግንባሩን ደንብ ከዕውነታው ጋር አጣጥሞ የግየት አቀራረብ ከፈረንሳይ ፖለቲከኞች ተፈጥሮ ጋር የማይሄድ፤ ዉርሶም የማይዋጥላቸው ሆነ። ለምሳሌም የደንቡ አንቀጽ 10 በግንባሩ አባል መንግሥታት ላይ ጥቃት ቢደርስ፤ ወይም ጥቃት ሊደርስ ነው ተብሎ ቢገመት፤ በአንድ ወይም በጥቂት ብቻ ሳይወሰን ሌሎች የግንባሩ አባል መንግሥታት ሁሉ የጋራ ሀላፊነት እንዳለባቸው ሆኖ የሚተረጎም ነበር ። አንቀጹ አግባብነት የሚኖረው ሁሉም አባላት ሲስግሙበት ነው። በተዉማሪ ለሁሉም « ውጣኔዎች » መውጣት ተቃውሞ የሌለበት የአባላቱ ሁሉ የተባበረ ድምጽ መኖር ያስፈልጋል ፤ ውጣኔዎቹም በሐሳብ መልክ የቀረቡ መሆን አለባቸው፤ የዚህ ውጤት ደግሞ እነዚህን ሐሳቦች /ውጣኔዎች / ባከበረ ግንኙነትም ወገን ላይ ጦርነት እንዳይከፍቅ በግንባሩ አባላት ላይ ግዴታ መፍጠር ነበር ። የግንባሩ ምክር ቤት ሊያቀርብ የሚችለው ምክር ብቻ ነበር። በዚህም የተነሳ ፈረንሳይ

ከጀርመን ጋር የሚያዋስናት ድንበር እንዲረጋገጥላትና ጀርመን ወደ ግዕዝላዊ አውሮፓ ከምታደርገው መስፋፋት እንድትጠበቅ ዋስትና የሚሰጣትን የሉካርኖን ስምምነት ፈረመች ። የሉካርኖ ዋስትና ውል እያንዳንዱ ተዋዋይ አገር ለሌላው ተዋዋይ አገር በግል ርዳታ እንዲያደርግ የሚያስገድድ ነበር ። እንደእውነቱ ከሆነ የሉካርኖ ስምምነት ፈረንሳይን አዳክሟል። ምክንያቱም ዋስትና ሰጭ አገሮች ለርዳታ የሚደርሱት የተጠቃች እንደሆነ ነው በሚለው አስገዳጅ ሁኔታ ውስጥ ከፍተኛ ስለነበረውና በግዕዝላዊ አውሮፓ ውስጥ አጋሮቿ የነበሩት ፖላንድና ቴኮሎቫኪያ በተጠቁ ጊዜ የመርዳት ችሎታዋን ስለወሰነባት ነው።

እንደፈረንሳይ ሁሉ ኢጣሊያም ለግዕዝላዊ አውሮፓ መረጋጋት ከፍተኛ ፍላጎት ነበራት። ሂትለር ውሉ አድሮ አውስትሪያን አጠቃልሎ እንደሚይዝና ቀደም ሲል ወደ ኢጣሊያ ግዛት የገባውን ጀርመንኛ ተናጋሪ ሕዝብ የሚኖርበትን ደቡብ ቲሮልንም እንደሚወስድ መሰረዝም ሰጥቶ ነበር። የመሰረዝ ስጋት በአውስትሪያ ላይ ብቻ የተወሰነ አልነበረም። የፋሽዝስት ኢጣሊያን ሕንጋሪንና ሮማንያን ጭምር በፋሽስት አገዛዝ ስር የማግባት ዓላማ ነበረው። በዚህ ሰራ የግዕዝላዊ አውሮፓ ከፍል የነበረው የመሰረዝ ፖሊሲ ከፈረንሳይ ፖሊሲ ጋር ተፈካካሪ ቢሆንም፤ ሁለቱም ሂትለርን ፈርተውታል። ይህ ስጋት ፈረንሳይ የሉካርኖን የዋስትና ስምምነት ጉድለት ለማቃናት ከኢጣሊያ ጋር መግባባት ለመፍጠር መንገድ ሰጣት ። ፈረንሳይ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበራት ልዩ ቦታ ዓላማዋን ለማሳካት በመደራደሪያነት ረድቷታል። በ1933 የሂትለር ሥልጣን ላይ መውጣትና በ1934 የአውስትሪያው ፖሊስኦር ዶልፋስ በናዚ ፓርቲ ነፍሰ ገዳዮች መገደል የፈረንሳይንና የኢጣሊያን መቀራረብ የበለጠ አጠናክሮታል ። ወደ ሮም የተላከው አዲሱ የፈረንሳይ አምባሳደር በሁለቱ አገሮች መካከል የትብብር ስምምነት እንዲኖር ሳያሰልስ ጥሯል።

ግብጽ ውስጥ የነበረውን ያልተረጋጋ ሁኔታ ለማስተካከል በጋራ ለመዘመት እንግሊዝ ለፈረንሳይ ያቀረበችው ጥያቄ ተቀባይነት አጣጠ። እንግሊዝ ብቻዋን ካይሮንና የሰሜን ቦይን በ1882 ያዘች ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ እንግሊዝ በአፍሪቃ ውስጥ የነበራትን የመስፋፋት ምኞት ፈረንሳይ እንደተቃወመች ናት ።

ጥቅምት ፬ 1934 የፈረንሳይ ወላጅ የነበረው የፋሽዝስት ጉሥ አሌክሳንደርና የፈረንሳይ ወጭ ጉዳይ ሚኒስትር የነበረው ሳር-ማርሰይ ላይ ተገደሉ። ነገር ግን በዚህ ለግር የተተካው ላዛል ጊዜ ሳይወስድ ነፍሰ ገዳዮች ሲረዱ የጠነበቡትና የጽድቅ የወለጡትና ማሪያ የታጠቁት ዕዲላዊ ውስጥ መሆኑን ከመሰረዝ ለመሸረን ተግባራት ይኸው መረጃ የነበራት እንግሊዝም ጉዳዩ ለማጠፋ በቀረበ ጊዜ በሰራው መሸረን ላይ ከፈረንሳይ ጋር አበረች።

እንግሊዝ ግብፅን ለመያዝ የወሰነችው፤ ያን አካባቢ የውጭ ኃይል ቢይዝው፤ የነበራት የሕንድ ጉዞ መስመር በቀጥታ አደጋ ላይ ሊወድቅ ይችላል ከሚል ስጋት የመነጨ ነበር። እንግሊዝ በቅኝ ከያዘችው አካባቢ እንድትወጣ ፈረንሳይ ጠይቃ ነበር። ሆኖም በሱዳን ውስጥ የተንቀሳቀሰው የማሕዲስቶች አመፅ እንግሊዝ ይዞታዋን እንድታጠናክርና የማሕዲን ተዋጊ ኃይል ለመደምሰስ ከእንግሊዞችና ከግብጾች የተውጣጣ ጦር በጀኔራል ሂክስ መሪነት እንድትልክ ተገደደች ። ፈረንሳይ በ1885 በጀኔራል ሂክስና በተተኪው በጀኔራል ጎርዶን ላይ በደረሰው ውድቀት ለማትረፍና በሁኔታው ለመጠቀም ጊዜ አልወሰደችም ። እንግሊዝ በግብፅና በቀይ ባሕር የሚያልፈው የሕንድ የማጓጓዣ መስመር እንዲጠበቅላት ፤ ወይም በምዕራብ አፍሪቃ የቅኝ ግዛት መስፋፋቷን እንድትቀጠል፤ ከሁለት አንዱን እንድትመርጥ ፈረንሳይ አስገደደችት ። ምርጫው የሕንድ የመጓጓዣ መስመር እንዲጠበቅላት ስለነበር፤ እስከ ምዕተ ዓመቱ መጨረሻ ድረስ በነበረው ጊዜ እንግሊዝ አብዛኛውን የምዕራብ አፍሪቃ የቅኝ ግዛቷን ለፈረንሳይ ለቀቀች ። የቅርቡ በተንጣለለው የፈረንሳይ ግዛት መካከል አልፎ አልፎ የተሰነቀሩ ጋምቢያ፣ ሴራሊዮን ፣ ጋና እና ናይጄርያ ብቻ ነበሩ።

ፈረንሳይ ግን የእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ከሆነችው ኤደን ባሻገር በአፍሪቃ ቀንድ የባሕር ዳርቻ ላይ ተቆናጣለች። ሊዩንስ ላጋርድ በ1884 በጅቡቲ አስተዳዳሪነት ተመድቦ ለረጅም ጊዜ ከመሥራቱም በላይ ከኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ጋር የቀረበ ግንኙነት ፈጥሮ ነበር።

እንግሊዝ በካርቱም አካባቢና በምሥራቃዊ ሱዳን የነበረው ሠራዊቷና ግብጾች ይዘዋቸው የነበሩ ምሽጎች በማሕዲስቶች ሙሉ በሙሉ ተከበው ስለነበር በግድ ማስወጣት ነበረባት ። ይህን ለማስፈጸም እንዲቻል ከኢትዮጵያና ከግብፅ ጋር የሶስትዮሽ ስምምነት ለማድረግ ምክትል አድሚራል ሂዊት ተልኮ ነበር። የአድሚራሉ ተልዕኮ የተከበበው ሠራዊት ምጽዋ ድረስ ግለፍ እንዲችል የኢትዮጵያን ድጋፍ ማስገኘት ነበር። በሰኔ ወር 1884 በአድሚራል ሂዊት አድዋ ላይ የተፈረመው ስምምነት ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያላትን የይገባኛል ጥያቄ ሲያረጋግጥ ፤ የተከበበው የእንግሊዝ ሠራዊት በኢትዮጵያ መሬት ላይ አልፎ ምዕዋ እንዲገባለማመቻቸት ኢትዮጵያ መስማማቷን ይገልጣል። አፄ ዮሐንስ አራተኛ በድቅድቅ የከረምት ጨለማ ከፍተኛ የርዳታ ሠራዊት በመሳከር ምግብ በማቅረብ የእንግሊዝ ሠራዊት በሰላም ምዕዋ እንዲደርስ በማድረግ ግዴታቸውን በጥንቃቄ ተወጥተዋል። ነገር ግን ፈረንሳይ ወይም ኢትዮጵያ ከቀይ ባሕር እስከ ሕንድ ያለውን የመተላለፊያ መስመር እንዳይቆጣጠሩ ባት ለማረጋገጥ ስትል እንግሊዝ ቃሏን አጥፋ ወዲያውኑ በጥቅምት ወር

ኢጣሊያ ምዕዋንና ኤርትራን እንድትይዝ ገፋፋችሁ* ከዚህ ከፍተኛ ከህደት በኋላ በ1887 በተደረገው ስምምነት ኢጣሊያ ከምዕዋ በታች እስከ ጅቡቲ ድረስ ያለውን የቀይ ባሕር ዳርቻ በሙሉ ተጠናክራ እንድትቆጣጠረዋል አደረገች ። እንግሊዝ ራሷ ከኤደን ባሻገር ያለውንና በኋላ የእንግሊዝ ሶማሊላንድ የተባለውን መሪት ያዘች ። በዚህ የኢጣሊያ ቁጥጥር መስፋፋት ያልረካችው እንግሊዝ ፤ ሞቃዲሾ አካባቢ ያለውን የቤናድርን የባሕር ዳርቻ ከዛንዚባሩ ሠልጣን ላይ በመከራየትና ለኢጣሊያ አላልፋ በመስጠት ዛሬ ሶማሊያ የሚባለውን መሪት በሙሉ እንድትይዝ አደረገች።

በዚህ ጊዜ ውስጥ እንግሊዝና ኢጣሊያ ከባሕሩ ዳርቻ ከሚኖሩ ጎሣዎች ጋር ስምምነት በግድረግ የአፍሪቃን ቀንድ በማካበብ የኢጣሊያና የእንግሊዝ ሶማሊላንድ በሚባለው መሪት ላይ ግዛታቸውን ዘረጉ ። ጎሣዎቹ ሁሉ ዘላናች በመሆናቸውና አዘውትረውም እርስ በርሳቸው ይዋጉ ስለነበር፤ ጥናቸውም ስምምነቶች የወለን ድንበርን የሚመለከቱ አልነበሩም።

አፄ ዮሐንስ አራተኛ ከሞቱ በኋላ በእግራቸው የተተኩት በመጀመሪያ ንጉሠ ሸዋ፤ በኋላም የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ዳግማዊ ምኒልክ በእንግሊዝና በኢጣሊያ በመከበባቸው ወደ ደቡብ የማዘመትና ግዛት የማስፋፋት ፖሊሲ አወጡ። ዘመቻው አመዕና የደም መፋሰስ ያስከተለ ቢሆንም ፤ ሕዝብን የመፍጀትና የማረናቀል ግን አልነበረም። በደቡብ ምዕራብ የነበረውን ሰራ የኦርሞ ክልል በመያዝ ለኢትዮጵያ ተጨማሪ የእርሻና የማዕድን ሀብት ማስገኘትና ከአካባቢው መሪዎች ጋር ዕርቅ ማድረግ ነበር የንጉሠ ነገሥቱ ፍላጎት።

በደቡብ ምሥራቅ በአጋዴን የነበረው ዓላማ ግን ጨርሶ የተለየ ነው።**

* ረረገሳይ ከሌሎች ለመያዝ ከነበሩት ፍላጎት አንዱ እንግሊዝ የኢጣሊያን ወላጅነት መረዳት ግድ ነበር ። ለምን ቢሆን ፤ በ1884 ኢጣሊያ ከረረገሳይ ጋር በግብር ያዘነገሩት ጦርነት ላይ ስለነበሩ ፤ በ1881 ረረገሳይ ባህር ጣሊያን የጊናራባትን ተጓዥ በመያዝ እንግሊዝ አፍሪቃ ላይ በጥቃታዊነት የመስፋፋት እንቅስቃሴ ያዘነገሩት በ1883ቱ የጥስተኛ ወላጅነት ውል የኢጣሊያ አጋርነት ከነበሩት ከጀርመንና ከእስክትራን የሚደርሰባትን ተቃውሞ የኢጣሊያ ጋር በተወሰነ ጥንቃቄ እንደያትችላ ተስፋ አድርጋ ነበር።

** በዚያን ጊዜ ንጉሠ ሸዋ የነበሩት የግድብ የደቡብ ምዕራብ ዘመቻ ያካሄዱት ወደ አጋዴን ጭተው በዚያ ለካባቢ ጣሊያን ፤ እንግሊዝና ግብፁን የሚያደርጉትን የመስፋፋት ጥብራ እንዲያከሙ በንጉሠ ነገሥት ዮሐንስ አራተኛ የተሰጣቸውን ትዕዛዝ በመተላለፍ ነበር። በዚህም የተነሳ የግድብ ትዕዛዝን ለመረዳት ለምሳሌ የሆኑት ጣሊያንና ስላቪክ ፍላጎት ፤ በሰላም ጠረጠሯቸው ትዕዛዞችን በላላቶቹ የግድብ ደዋል ደደር እያሉ የሚሆኑ ከሆነ ፤ ንጉሠ ነገሥቱ ራሳቸው ወራሪነት ይዟ ወደ አጋዴን እንዲሆኑ ተወካዮች ። በመደረግም ነገሩን በቸልታ ይዟት የነበሩት የግድብ ካውንት ፖር የተባለ የኢጣሊያ አገር ለላቪ ልረረ ለካባቢ መገደብን ስለሰሙ ጣሊያንን ለየሰቀደው የንጉሠ ነገሥቱን ትዕዛዝ ለመረዳት ለሙሉ አጋጣሚ ሆነዋል። ስለዚህም የግድብ ገዳች ለመቀላፍ ጥሪዎችንም ከልረረ ከተግ ለማስለቀቅ በግል ወረዱ።

አጋዴን ሰፊ ፣ ምድረ በዳ ሲሆን ፣ ሕዝቡም ዘላን ነው። በዚህ ምክንያት በመሬቱ ላይ ከዓመት ውስጥ አብዛኛውን ጊዜ ሰው እይናርበትም። ምኒልክም የሕዝቡን አኗኗር ለመበጥበጥ ፍላጎት አልነበራቸውም። በዚህ የአፍሪቃ ቀንድ አካባቢ እሳቸውን የሚያሳስባቸው ጉዳይ ግብጻውያን ፣ እንግሊዞችና ጣሊያኖች ወደ ደጋው የኢትዮጵያ ክልል በመዝለቅ የሚያደርጉት እንቅስቃሴ ነበር። በ1887 ግብጻውያንን ከሐረር ለማስወጣት ተሳክቶላቸዋል። እንግሊዞችና ጣሊያኖች ግን በአጋዴን ዙሪያ ያለውን ግዛታቸውን አጠንክረው ለመቆጣጠር ጥረት ያደርጉ ነበር።

ኢጣሊያ ኦርትዶገኖስ ሶማሊያን ከያዘች በኋላ በእንግሊዝ አይዞህ ባይነት ተገፋፍታ በ1889 ከኢትዮጵያ ጋር የውጫሌን ውል ተዋዋለች። በጣሊያንኛ ቋንቋ በተዘጋጀው ውል በአንቀጽ 17 ላይ በተፈጸመው ተንኮል መንስዔ ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ የምግዚትነት መብት እንዳላት ገለጠች ፣ እንግሊዝም ወዲያው አወቀችላት። ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ከቁጥጥሯ ስር ግድረንን በመተማመን አፄ ምኒልክ የታወቀውን የሚያዝያ 10 ቀን 1891 ሰርኩለር እንዲያወጡ ገፋፋቸው። ሰርኩለሩ የኢትዮጵያ የግዛት የይገባኛል ጥያቄ በሐረር ዙሪያ ብቻ ሳይወሰን መላ አጋዴንን የሚጨምር መሆኑን የሚገልጥ ነበር። እንግሊዝ በበኩሏ ይህን ክልል ከእንግሊዝ ሶማሊ ላንድ ጋር ለመቀላቀል ሐሳብ ቢኖራትም ፣ በወዳጇ በኢጣሊያ የተደገፈ የይገባኛል ጥያቄ ለመቃወም ከምትችልበት ሁኔታ ላይ አልነበረችም።

ምኒልክ የፈረንሳይ ድጋፍ እንደማይለያቸው በማረጋገጥ አሳዛኝ የሆነውን የውጫሌን ውል አወገዙ። ምክንያቱም እንግሊዝና ኢጣሊያ በደረሱት ስምምነት ፈረንሳይ ተናዳ የኢጣሊያንም ምግዚትነት አላውቅም በማለቷ ነበር። በዚህ ጊዜ ፈረንሳይ ከኢትዮጵያ ጋር የወዳጅነት ውል ለመፈራረም ሐሳብ ከማቅረብ አልፋ የጦር መሣሪያም አቀበለች። ኢትዮጵያ ከፈረንሳይ ፣ ከጀርመንና ከፋሊያ ባገኘችው የጦር መሣሪያ በመታገዝ በ1896 አድዋ ላይ ወራሪዋን ኢጣሊያን አሸንፋ ከፍተኛ ድል ተጎናጸፈች።

በነዚህ ሁኔታዎች መፈጠር የተነሳ በኢትዮጵያ ውስጥ ያለው የፈረንሳይ ተሰሚነት እየጎላ መጣ። ከአድዋው ድል በኋላ እንግሊዝ፣ ፈረንሳይና ኢጣሊያ ከኢትዮጵያ ጋር ወሰን ለመካለል ፈለጉ። ፈረንሳይ

* ኢጣሊያን ከገባችበት ጭንቅ ለግላን ስትል፣ እንግሊዝ የኢትዮጵያን ጦር ጋይል ለመከፋፈል ወደ ላይኛው አባይ ደንጉላ ጦር ላከች።

አስከሁን የፈረንሳይ ግዛት መሆኑ ከሚታወቀው መሪት እልፍ አድርጌ ስጥቻችሁ አለሁ ። በግለት አስታወቁ ።

ጅቡቲ የኢትዮጵያ ለፍቤላዊ ወደብ መሆኗ ታወቀ ። ድንገት ፈረንሳይ መሪቱን ለቃ የምትወጣ ቢሆን ግዛቱ ለኢትዮጵያ ይተላለፋል የሚል ተጨማሪ የምስጢር ስምምነትም ተደርጎል ይባላል።

የእንግሊዝና የኢጣሊያን ወዳጅነት መዋጋት ለጋራ ጥቅማቸው እንደሚበጅ በመረዳት የፈረንሳይና የኢትዮጵያ ትብብር በቀጣዮቹ ዓመታት እየጎለበተ ሄደ ። ፈረንሳይኛ ሁለተኛው ለፍቤላዊ ቋንቋ ሆኖ ከውጭ አገር ዜጎች ጋር የሚደረገው ግንኙነት በ1908ቱ የኢትዮጵያና የፈረንሳይ የወዳጅነት ውል ላይ ተመስርቶ ይመራ ጀመር ። ኃይለሥላሴ አልጋ ወራሽ ሳሉ በ1924 አውሮፓን ሊጎበኙ የሄዱት የፈረንሳይ መንግሥት እንግዳ በመሆን ነበር። ባቡር ጣቢያ ድረስ መጥቶ የተቀበላቸውም የሪፑብሊኩ ኘራዚደንት ነበር ። በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረው የፈረንሳይ የባንክና የንግድ እንቅስቃሴም የጉላ ነበር።

አንደኛው የዓለም ጦርነት እንግሊዝና ፈረንሳይ በሰሜን ምሥራቅ አፍሪቃ የነበራቸውን መቀናቀን ለአጭር ጊዜም ቢሆን ጋብ አድርጎት ቆየ። በሚያዝያ ወር 1915 ሱዳን ላይ በተደረገው ስምምነት እንግሊዝና ፈረንሳይ አድርገውት በነበረው የሰላም ድርድር ተርባ እና ተበላጭታ ለነበረችው ኢጣሊያ ቃል የገቡላት ከጀርመን ግዛት የተራረፈውን እንድትወስድ ነበር። ኢጣሊያ ከመራቧ ብዛት ከጀርመንና ከአውስትሪያ ጋር በገባቸው ውል መሠረት ልትፈጽም ይገባት የነበረውን ጥላ ከአዲሶቹ ወዳጆቿ ጋር ተሰልፋ ጦርነት ውስጥ ገባች ። ወዲያውም ጊዜ ላትወስድ የምትፈልገውን ጅቡቲን ጠየቀች። የተጣደፈው የኢጣሊያ ጅቡቲን የመውሰድ ጥያቄ ያስከተለው የቁጣ መልስ ነበር። የፈረንሳይ ጠቅላይ ሚኒስትር ፔንላቭ «ወደ ፓሪስ የሚወስደኝን ባቡር እንድይዝ ነው የምትፈልገውን ሁለተኛ ስለ ጅቡቲም ሆነ ስለ ሌሎች ግዛቶቻችን አንድ ነገር ብታነሣ ንግግሩን አቋርጧል ነው የምሄደው» አለ።

ይኸው ጥያቄ እንደ አዲስ በተከታዩ ዓመት፤ እንደገናም በ1917 ቀረበ። ይኸ ሁሉ ግፊት ቢኖርም፤ ፈረንሳይ ጅቡቲን የምትለቅ ቢሆን ለኢትዮጵያ ለማስረከብ በ1897 ለምኒልክ ቃል ገብታለች የተባለውን እንደገና አደሰች ። ፈረንሳይና እንግሊዝ አብዛኛውን የጀርመን ቅኝ ግዛት የነበረውን ተካፈሉት ። በአንደኛው የዓለም ጦርነት ከጎኗ በመቆሟ ለኢጣሊያ ጉቦውን የከፈለች እንግሊዝ ነበረች ። ጉቦው የተከፈለው በ1924 ከኪንያ ጁባንድን ቆርሳ ለጣሊያን ሶማሊላንድ እንድትሰጥ፤ እንዲሁም ጃራቡብ የተባለውን ለምለም ቦታ በኢጣሊያ ቅኝ ግዛት ስር

ለነበረችው ለሊቢያ እንድትለቅ ገብዳጌ በግስገደድ ነበር። በ1925 የእገገ ሊዝና የኢጣሊያ ትብብር ይበልጥ የተጠናከረው በጣና ሐይቅ ስምምነት ነበር። በዚህ ስምምነት መሠረት ምዕራብ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ የተጽዕና ክልል መሆኑን እንግሊዝ አወቀች። በሌላ በኩል፤ ከጣና ሐይቅና ከጥቁር አባይ / ኢትዮጵያ/ የሚፈሰው ውሃ ለሱዳንና ለግብጽ ሳይቋረጥ እንዲደርሳቸው ግረጋገጥ የእንግሊዝ የተለየ ጥቅም መሆኑ በስምምነቱ ላይ ተገለጠ።

የጣና ሐይቅ ስምምነት ንጉሠ ነገሥቱ ሳይጠየቁ የተደረገ ስለነበር ፤ ለመንግሥታቱ ግንባር አቤቱታ ቀርቦ ስምምነቱ በሥራ ላይ እንዳይውል ለማሳገድ ተችሏል።

የጣና ሐይቅ ስምምነትን ከሙሶሊኒ ጋር የተፈራረመው የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሰር አውስተን ቸምበርሌን ነበር። የሙሶሊኒ በኤርትራና በሰሜን ምሥራቅ የግዛቶች ፕሮግራም የተጀመረው ስምምነቱ ከተፈረመበት ጊዜ አንስቶ ነበር።

በ1925 በኤርትራ ውስጥ የነበረው ወታደራዊና ኤኮኖሚያዊ ሁኔታ ኃላፊ ስለሆነ ፤ ሊቢያን ለመቆጣጠር የጀመረችው ዘመቻም ዳር መድረስ ስረነበረበት ፤ ኤርትራን ግዕዝል በግድረግ ኢጣሊያ ቅድሚያ የሰጠችው ከወታደራዊው ይልቅ ለኤኮኖሚው ዘመቻ ነበር። በ1928 በኢጣሊያና በኢትዮጵያ መካከል የወዳጅነት፤ የዕርቅና የግልግል ውል ተፈረመ። ኢትዮጵያውያን ባለስልጣናት በመሐል እንቅፋት ቢፈጥሩም፤ በሰሜን ኢትዮጵያ ውስጥ የኢጣሊያ ቆንስላዎች ተቋቋሙ። እነዚህ ቆንስላዎች ወዲያው የኤኮኖሚና የፖለቲካ እንቅስቃሴ ግዕዝሎች ሆኑ። በአንጻሩ ከሰሜን ምሥራቅ ለጋደገን በወታደር ኃይል ለመያዝ የተጀመረው ዘመቻ ቀጥሎ እስከ 1932 ባለው ጊዜ ውስጥ የኢጣሊያ ወታደሮች እስከ ሞርደርና ወልወል ዘልቀው ገብተው ነበር። በዚህ ጊዜ ነበር ፈረንሳይ የኒትላር መንሳት ስለአስጨነቃትና በሉካርናው ስምምነት ላይ የተንፀባረቀው ጉድለት ደህንነቷን ለአደጋ ያጋለጠው ሆኖ ስለተሰማት ፊቷን ወደ ኢጣሊያ ያዞረችው። ይህ ለውጥ እንዲመጣ ኢትዮጵያም ትልቅ ሚና ተጫውታለች። ፈረንሳይ የኢጣሊያን በጎ አመለካከት ለማጥፋት ስትል ንጉሠ ነገሥቱ ያቀረቡትን የኢትዮጵያን የነፃነት መጠበቅ ውል አልቀበልም አለች። የኢጣሊያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ዲኖ ግራንዲ ከፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ

* በ1884 በሱዳን ላይ የግጥሚያዎች እውነተኛ ከተቀሰቀሰበት ጊዜ ጀምሮ እንግሊዝና ግብጽ የአባይን ውጥጥ ይቆጣጠሩ በግራም ወላጅ ጭብጥ ተጨንቀውበት ነበር። የአባይ ገባር መገዛቸው የጥቅን ላይደረግ ሙናሰክ በግራም ለከት በ1891፣ በ1903፣ በ1925 እና በ1938 ከኢጣሊያ ጋር ስምምነት ተደርገዋል።

ሚኒስትር ፒዮር ላሻል ጋር ከተነጋገረ በኋላ፤ ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ውስጥ እንዲሰጥ እንደትሆን ፈረንሳይ እንደምትፈቅድላት፤ በለውጥ ግን ኢጣሊያ በብሄራዊ ላይ የነበራትን ልዩ መብት እንደትተው መፈለግን አረጋግጧል።

ኢጣሊያ እስከ ሕዳር 1932 ድረስ በኢትዮጵያ ላይ የምትከፍተው ወታደራዊ ዘመቻ ዕቅድ ተነድሮ ነበር ። ኢርትራና ሶማሊያ ለዘመቻው የሰምራት ግዕዝል ሆነው ያገለግላሉ። መሶሊኒ ለወታደራዊ ዘመቻው የበላይ አድርጎ በሶማሊያ የመደበው ሮዶልፎ ግራዚያኒን ነበር ። ግራዚያኒም የደቡቡን ዘመቻ ለመምራት የሚያስፈልገውን ሁሉ በተጥታ ለመሶሊኒ ነገር ለግላዘዝ ችሎ ነበር ። ታሕሣሥ 5 ቀን 1934 መሐል እጋዴን ወልወል ላይ ግጥት ሲጋላ የነበረው ሁኔታ ይህን ይመስል ነበር። በጥር ወር 1935 በመሶሊኒና በላሻል መካከል የተደረገው ስምምነት፤ መሶሊኒ በግዕዝልዊ አውሮፓ ውስጥ ካሉት የፀረ-ሂትለር ኃይሎች ጋር ቢተባበር ኢትዮጵያን ለመረከብ እንደሚችል የሚገልጥ ስለነበር፤ ኢጣሊያ በጀመረችው ዘመቻ ላይ ፈረንሳይ ወዲያውኑ ድጋፋን እንደምትገልጥ የተጠበቀ ነበር። ከዚያ ቀጥሎ ሂትለር በፈረንሳይና በአውስትሪያ ላይ የፈጠረውን ስጋት ለመቋቋም በሚያዝዝ ወር 1935 የሰትረላ ስምምነት ተፈረመ። ይህን የምስትዮሽ ስምምነት በመፈረም እንግሊዝና ኢጣሊያ ለሃምሳ ዓመታት በኢትዮጵያ ላይ በነበራቸው መግባባት ፈረንሳይም ተካፋይ ሆነች።

አፍሪቃን በተመለከተ በእንግሊዝና በኢጣሊያ መካከል ለሃምሳ ዓመት ፀገቶች የቆየው ትብብር፤ ኢጣሊያ በአፍሪቃ ላይ የነበራት ፖሊሲ በእንግሊዝ ባለሥልጣኖች ዘንድ ተተባይነት እንዲኖረው አድርጓል። ስር አውስተን ቺምበርሌን በ1925 የጣናን ሐይቅ ስምምነት ከፈረመበት ጊዜ አንስቶ የመሶሊኒ አድናቂ ነበር፤ እንዲያውም ከባሏ በበለጠ የምታደንቀው ማዳም ቺምበርሌን ነበረች ። ቀደም ሲል የሌበር ፓርቲ መሪ የነበረው ጠቅላይ ሚኒስትር ማክዶናልድ የኤልዱቺ የረጅም ጊዜ አድናቂ ነበር። በጥምር መንግሥቱ ውስጥ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሆኖ የሚሠራው ስር ጆን ሳይመን ከሌበር ፓርቲው ጋር ግንኙነት ቢኖረውም ቅሉ፤ ፋሺዝምን የሚጠላም የሚያወግዝም አልነበረም። ሳይመንን የተካው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ስር ሳሙኤል ሆር፤ በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ቋሚ ተጠሪ የነበረው ስር ሮበርት ቫንሊታርት፤ በኋላ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የሆነው ሎርድ ሃሊፋክስ፤ የገንደር ቦርድ ፕሬዚዳንት ምልቲር ራንሲ ማራና የገንዘብ ሚኒስትር ቀጥሎም ጠቅላይ ሚኒስትር የሆነው ነቪል ቺምበርሌን የፋሺዝም አድናቂዎች ነበሩ። በፈረንሳይ ውስጥ እንደነበሩት ሶሻሊስቶችና ኮሙኒስቶች ሁሉ ስር ስታፎርድ ከሪኸም የፋሺዝም ታማኝ ደጋፊ ነበር።

« ለደድ ጆርጅ አፍቃሪ ፋሺዝም ባይሆንም አፍቃሪ-ኢጣሊያ ክር።
ጥንሰተን ቸርቸል በኋላ ሙሉሊን ገራ የሚያጋባ «ክብር የግደገባው
ለሰላም» ሊለው ፤ በረት የኤልፋቼ የልብ አድናቂ ነበር።

እነዚህ ሁኔታዎች ነበሩ ስር ጆን ሳይመንና ጠቅላይ ሚኒስትር
ግዙዳልድ ስትረሳ ሳይ የኢትዮጵያን ዕጣ ፈንታ የጠረቀው ሮዎክ
ለመውሰድ ምክንያት የሆኗቸው።

የእንግሊዝ መንግሥት እንዲዘጋጅ ያደረገውና በ1935 መጀመሪያ
አካባቢ ለሙሉሊን አንዲደርስ የተደረገው የግፋይ ሪፖርት ይህን ሂደት
ይበልጥ አፋጠነው ። ሪፖርቱ ከጣና ሐይቅ ፤ ከጥቁር ዓባይ እንዲሁም
በእንግሊዝ ሶማሊላንድ የሚኖሩ ንግዶች በአጋዴን ካላቸው የገጠሽ መብት
በስተቀር ፤ በኢጣሊያ ለመያዝ የሚያስጋት ኢትዮጵያ ለእንግሊዝ ውል
ያለው ጥቅም የምትሰጥ አይደለችም የሚል ነበር።

ጥቂት ከመቀስቀሱ አስቀድሞም የእንግሊዝ መንግሥት ወደ ኢትዮ
ጵያ መግሪያ እንዳይላክ አግዶ ያቆየ መሆኑን ፋንሲግን አረጋግጧል።
በኢጣሊያና በኢትዮጵያ መካከል ጦርነቱ ከተጀመረ በኋላ በሎንዶን
ባለሥልጣኖች አካባቢ የጦር መግሪያ ግዕዝ መደረጉን ይቃወሙ ነበር።
በመስተዳድሩ ውስጥ ፋሺዝምን በመቃወም ቆራጥ አጃም የወለደ ግንባር
ቀደም ሰው አንቶኒ ኤደን ነበር። በእንግሊዝ ባለሥልጣኖች አካባቢ
ፋሺዝምን በመደገፍ ቅስቀሳ ቢደረግም ፤ የእንግሊዝ ሕዝብ ግን
በሙሉሊንና በላቫል መካከል የተደረገውንና የስቲፋን ስምምነቶች በግልጽ
ሊቃወም ፤ የመንግሥታቱን ግብር ደግፏል።

የኢትዮጵያ ችግር እንግሊዝን ከማትፈልጋቸው ሁለት ነገሮች መካከል
አንዱን እንድትመርጥ አስገደዳት ። በረከታላይ የጋራ ሳይሆን የግል

* ለደራሲው ካንቲንተር ተቃራኒውን ቢያረጋግጥም እንኳን የእንግሊዝ የባሕር ጋደል በሚፈታለን
ባሕር ላይ ሊጣለጥ ለማጣም ለይቶልም የሚል ፍርሃት ነበር ። እንደ ለውነቱ ከሆነ ግን
የእንግሊዝ የባሕር ጋደል በባለሥልጣኑ ላይ የብዛትም ሆነ የዓይነት ብልጫ ነበረው። የመንግሥታቱ
ግብር ባለሥልጣኑ የግዕዝ መግሪያ መሪነት የሰጠው በደን በመሆኑ ሊጣለጥ ልክ ለግስጥነት
እንደሚቻል ለደራሲው ካንቲንተር ለማጣም ነበር ። ከተገኘ በኋላም ። የኢጣሊያ የጥቅም
መርሶች በሰጠው በደን እንዳይተላለፉ ለሰቆመናቸው ቢሆን ጥር ፤ የባሕር ወይት አይደርሳትም
ነበር ፤ ተከታቱ የዓለም ታሪክም በተለመደ ነበር ። ብሏል።

** በእንግሊዝ ውስጥ ለሌላም በተሰጠው ድምፅ ወረራው የመንግሥታቱ ግብር ለግብይነት እንደ
በተገኘ ግልፅ በመሆኑ እንዳይቀጥ ብርቅ ድጋፍ ተሰጥቷል። ችግሩን ለመፍታት ይህ አቅራቢ
ቀላል ቢሆንም ፤ በሕዝብ ግንዛቤ ግን ድጋፍ ነበረው። በሕዝብ ወር 1935 በተደረገው ምርጫ
ለባሕር ጋደል ለግብር ማጣት ለጥቂቱ ፓርቲ ለዚህ ከመረጠው ሕዝብ ከፍተኛውን ቁጥር ለያደው
ክፍል የግን ድጋፍ መስጠት ነበረበት ። ይህን ዕውን ለግድረግ በመንግሥታቱ ግብር
ለምሳሌርነትና በማግከሩና በጋራ ደህንነት ለረገብነቱ እንቶኒ ኤደን ጭኝ ሚና ተጫውቷል።
በር ሲታደርጉ ክርክሩ ኤደንን የማይሰቃዩት ። ለላላች ጣደ ። ብሏታል።

ለፈረንሳይ የጋራ ሳይሆን የግል ዋስትናን መጠየቅ ያጠቅማታል። የእንግሊዝ ባላታት ግን ተቃራኒው ነበር። በዚህም የከገናች የመንግሥት ተቀማሚ የጋራ ዋስትናን በሚደግፈው ሕግ መሠረት የእግል ያገና የኢትዮጵያን ጠብ እንዲፈታ ጠየቀች። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሰር ሳሙኤል ሆር መስከረም 11 ቀን 1935 ለማህበሩ ጠቅላላ ስብሰባ ባደረገውና ብዙው ሰው በትኩረት ባለቀረጸው ጉጉጉ ለማስረገጥ የሞከረው ይህን ነጥብ ነበር።

ይህ ሁኔታ ማህበሩ ጠባቢ ሊፈታው ካልቻለና ሂትለርም ካጠቃ፤ ፈረንሳይ የማህበሩ ሕግ ቀርቶ በምትኩ የግል ዋስትና ለመጠበቅ የሚሰችለው የሰላም ውል ይሥራ የሚለው ጥያቄን የሚያጠናክር ይሆናል። በአገሩ የጋራ ዋስትናን የሚደግፈው የማህበሩ አሠራር በኢትዮጵያ ሁኔታ ላይ ውጤት ያገኘ እንደሆነ የስትራቴጂው ስምምነት ሊፈርስ ይችላል። መሰረዝም ወደ ሂትለር ይሄዳል። በሁለቱም ቢሆን እንግሊዝ ከኢትዮጵያ ጉዳይ ይልቅ ለቢ ከፍተኛ ግምት ያለው ማለትም ሂትለር ዘመቻ እንዳይከፍት የምትደርገው ጥረት የሚሳካላት አይመስልም። ብዙኛው ለሸናፊ ሂትለር ራሱ ነው። በዚህ አስቸጋሪ ምርጫ ውስጥ የተወጠረው የእንግሊዝ መንግስት አማካይ መንገድ መረጠ። ይኸውም ችግሩን የመፍታት ተቀናሚ ስላረገበት ለማህበሩ በመስጠት፤ ከማህበሩ ውጭ የራሱን የመፍትሔ ሐሳቦች ያመነጭ ነበር። በዚህ ሁኔታ ማህበሩ በእንቅስቃሴው መሰረዝ ወደ ሂትለር እንዳይገፋው ተስፋ ተደርጎ ነበር።

ከዚህ ውጭ መፍትሔ የመፈለጉ ተመሳሳይ አስተሳሰብ ነበር እንግሊዝና ፈረንሳይ በመጨረሻ የሆር-ሳሳል ሐሳቦች ሆነው ወደወጡት ፖሊሲዎች እንዲያመሩ ያደረጋቸው። ኢትዮጵያ ወልወል ላይ በተከፈ ተባት ጥቃት ለማህበሩ አብራሳ አቅርባ ነበር። ፈረንሳይና እንግሊዝ ሌሎች የማስታረቂያ መንገዶችን አየፈለጉ የማህበሩን የአወራር ሥነሥርዓት ለጊዜው እንዲያቆሙት በሁለቱ ጠበኞች ላይ ተጽእኖ አድርገዋል። የመንግሥት ተቀማሚ እንደገና ወደ ችግሩ እንዳይመለስ የሚገባገል መፍትሔ ይዞ ለመሰረዝ ለማቅረብ አደን በሰኔ 1935 ወደ ሮም ሄደ። እሱ ያቀረበው

* የኢትዮጵያና የእግል ሥርዓት በተከፈለ ማህበሩ ፤ ተቃራኒ 4 ቀን 1935 የጠላት ግጥምን በሚለው ጽሑፍ ወልወል አድርጎ እንደተከበረው ፤ መሰረዝ ለሆነ ወደሌ... የሰላም ስትረፈ ቀረሰዋል። ሰላይ ተደርጎ በአፍሪቃ ውስጥ መውጣት ከማይችሉበት ግጥ ወስጥ በመግባት በአውሮፓ ውስጥ ይቆያሉ ለሂትለር በአልፈው ትጠብቅ የበረቱትን አውስትሪያን ይይዛል፤ ወይም ያሸንፋል ፈረንሳይና እንግሊዝ ከሆንና ባለመቆጠር በሞገሱ የደረሰውን ለገሮች ላይ ከሂትለር ድረ ጽድግ ለሆኑ ሆነ በዚያ ሂትለር ለሸንፈ ግለት ነው።

ከተሰጠ ፈረንሳይ በጅቡቲ በኩል በሚወጣው የኢትዮጵያ የውጭ ንግድ ላይ የበራትን ቁጥጥር ታጣለች በግለት በቁጣ ተቃወመ። ከዚያም ጊዜ አንስቶ በስትራጣ ተዋዋይ አገሮች መካከል በሶስት አቅጣጫ የተደረገው ያላሰለሰ ጥረት በመጨረሻ ወደ ታሕሣሱ የሆር-ላቫል ሐሳቦች አመራ።

በመሠረቱም ኢትዮጵያ ከእንግሊዝና ከፈረንሳይ ፖሊሲ ተስፋ የምትጥልበት ውጤት አይኖራትም። ፈረንሳይ በሂትለርና በሙሶሊኒ መካከል መቀራረብ እንዳይኖር ግንኙነት መስዋዕትነት ተከፍሎ እንዲታገድ ለማድረግ ቆርጣ ተነስታለች። የሚከፈለው መስዋዕትነት የግንባሩን የአሠራር ሥርዓት የሚያፈራርስ ቢሆን አንኳን ለመቀበል ዝግጁ ነበረች። ከወልወል ግጭት በኋላ በአዲስ አበባ የእንግሊዝ አምባሳደር የነበረው ሰር ባርተን ንጉሠ ነገሥቱ ወደ መንግሥታቱ ግንባር እንዳይሄድ በመወትወት ከፈረንሳይ አምባሳደር በዳርድ ጋር አብሯል። እዚያም ቢደረስ እንግሊዝ ከውይይት ባሻገር የግንባሩን ሕጎች ትደግፋለች ብላ ኢትዮጵያ አላሰበችም።

ከቀሩት የመንግሥታቱ ግንባር አባላት መካከል ግንባሩ ኢትዮጵያን የሚደግፍ ሮምጃ ቢወስድ የሚቀበሉት ጥቂቶች ነበሩ። ፖላንድ፣ ጅቡቲ፣ ቫኒዩያ፣ ቱንዝያና ሮማንያ የፈረንሳይ ተባባሪዎች ስለነበሩ የሚከተሉት የቧን ፖሊሲ ነው። አውስትሪያም የሂትለርን ጥቃት ትከላከል ልኛለች የምትለው ኢጣሊያን ነው። በአምባገነኑ አድሚራል ሆርዚ የምትመራው ሐንጋሪ የፋሺስት መንግሥት ናት። የቤልጅየም ንጉሣዊ ቤተሰብ ከጣሊያኑ ንጉሣዊ ቤተሰብ ጋር በጋብቻ ተላሰሯል። የፋሺዝም የግዴናወጽ ደጋፊ የነበረው ሶቭየት ኅብረት የስትራጣን ግንባር ደግፏል። ከፈረንሳይ ይልቅ ሂትለርን በጣም ይፈራል። የስካንዲኔቪያ አገሮች የሚመሩት ለናዚ ጥቃት ከነበራቸው ስጋት አኳያ ነው። ስዊዘርላንድ ከግንኙነትም የግንባሩ አባል አገር በበለጠ አፍቃሪ-ኢጣሊያ ነበረች። /የነዚህ ተቃራኒ ሐሳብ የነበራቸው ከክልሉ ግጭት በመራቃቸው የተደፉ ፈሩት፤ በአፍሪቃ የፋሺስትን መስፋፋት የምትፈራው ደቡብ አፍሪቃ፤ በአርጀንቲና የሚመሩት የደቡብ አሜሪካ አገሮች በሙሉ ናቸው። አነዚህ አገሮች የሁሉም አገሮች የግዛት አንድነትና ሉዓላዊነት እንዲጠበቅ በከፍተኛ ስሜት ገለጡ።/

የግንባሩ ጽሕፈት ቤትም በኢትዮጵያ ላይ የነበረው ተጻራሪ አመለካከት አነስተኛ አልነበረም። ተጻራሪ ሀይሎችን ይመራ የነበረው ፈረንሳዊው ጠቅላይ ፀሐፊ የሴፍ አቪኖል ራሱ ነበር። ፋሺስት ነው በሚያሰኘው ደረጃ የቀኝ አክራሪ ሲሆን፤ የለየለት የላቫል-ሙሶሊኒን ፖሊሲ ደጋፊና ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ የተሰለፈ ሰው ነበር። በዚህ

ረገድ የምክትሉ የማሲም ፒሎት ሙሉ ድጋፍ ነበረው። ኢጣሊያ የመስከረም 1935 ጽሑፏን አዘጋጅታ ለማገበሩ እንድታቀርብ የጎተጎተ ይኸው ዋና ፀሐፊ ነበር። ጽሑፉ ኢትዮጵያ ያልሰለጠነችና ለአባልነት የማትበቃ ናት ፣ ስለዚህም ከማገበሩ መውጣት አለባት የሚል ነበር።

በርግጥ ተፅዕኖቸው የማይናቅ የማገበሩ አባላት ያልሆኑ ሶስት አገሮች ነበሩ ። ከነዚህ አገሮች መካከል አንዱ አሜሪካ ስትሆን ፣ እንግሊዝና ፈረንሳይ ሙሶሊኒ ከሂትለር ጋር እንዳይገጥም የሚያደርጉትን ጥረት የምትጋራ ናት ። በዚህም የተነሳ ወደ ኢትዮጵያ የሚላክ መሣሪያ እንዳያልፍ አደረገች። በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል በተፈጠረው ጠብ በአስታራቂነት እንድትገባ ወይም ኢጣሊያ አገሮች ጦር እንዳይግዛዙ የሚከለክለውንና እሷም ወዳ የተቀበለችውን የኪሎግ-በራያንድን ስምምነት ግደታዎች እንድታከብር እንድታላስባት ከንጉሠ ነገሥቱ የቀረበላትን ጥያቄ አልቀበልም አለች። በመጨረሻም ከኤልዱቺ ጋር የነበራትን ግንኙነት ያሻከርብኛል ብላ በመስጋት ስታንዳርድ ቫኩም የነዳጅ አውጭ ኩባንያ ከኢትዮጵያ ተቀብሎት የነበረውን የነዳጅ ፍለጋ ፈቃድ እንዲሰርዝ አስገደደች። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃል በጉዳዩ ላይ ያለበበት ጦርነቱ ከተጀመረ በኋላ ነበር። ለዚያውም ለኢትዮጵያ ዕጣ ፈንታ ደንታ ኖሮት ላይሆን ፣ ግድ አልነበረውምና፤ እዚያ የተቀሰቀሰው ጦርነት የአውሮፓውያን ትኩረት ስቦ ጃፓን በሩቅ ምስራቅ ውስጥ እንዳሻት እንዳትሆን በመስጋት ነበር። ስለዚህም አሜሪካ የኋላ ኋላ የፋሽስትን ወረራ ያለማወቅ ፖሊሲ ልትከተል የቻለችው የጃፓን ቻይናን የመውረር ተግባር ላለማወቅ እንቅፋት እንዳይሆንባት በማሰብ ነው። ኢትዮጵያ ከተያዘች በኋላ የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ንጉሠ ነገሥቱ ወደ አሜሪካ እንዳይገቡ ከልከሏል።

* የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ዮርጊል ሃል ከኢጣሊያ አምባሳደር ጋር ጸሐይ 22 ቀን 1935 ተገናኝቶ ተነጋገሯል። ንጉሠ ነገሥቱ የግዛቱን ሀገራዊ ጥበቃ ማረጋገጥ የሚገባውን ጥረት በዚህ ጦርነት ውስጥ ተገኝቶ ግብ የሚለውን በጥናት ማርያር ለይቷል። አሜሪካ ይህን አላደረገችም ። ግንባሩ ኢትዮጵያን ለመርዳት ይፈልጋል። አሜሪካ ገን አትረዳለችም። ግንባሩ ከኢጣሊያ በሚላኩ ዕቃዎች ላይ ገደብ ለመጣል ይፈልጋል። ይህ መገንጠያ ገን አይረዳለችም። ከላይ አንደተገለጸው ይህ መገንጠያ ከሌሎች መገንጠያት ወይም የበለጸጉ ጋደሎች ጋር ላይተባበር፤ መገባባትም ሳያደርግ የራሱን ነፃ ፖሊሲ በመከተል ላይ ነው። ታዲያ ለምንድነው መገንጠያዎች በባህሩ መቶ ሚሊዮን የሚቆጠር ዶላር ለወታደራዊ ሁሉም አጥፍቶ ለተቀረው ዓለም ጥገታትና አደጋ ከሚጋብዝ ይልቅ እንደ መቶ ሚሊዮን ዶላር ወደ ኢትዮጵያ እስከባቱ ቆልፋን የማይረከብ ብዬ አምባሳደሩን ጠየቅሁት። አምባሳደሩም፤ አንት ሃል፤ በሩቅና በዳርቻ ባሉ የዓለም ክፍሎች ብቅ የሚሉ፤ ነገር ግን ለዚህ ሀገር ምናልባትም ኢጣሊያን ወያኔ ለሌሎች አገሮች ለትውልድ የማይታሰብ ችግር የሚያስከትሉ ሁኔታዎችን እንደሚያገግሩ ግዴታ አለ ብህ። ሌሊት ታህሳስ 2 ቀን «በመጀመሪያ የኢትዮጵያና የኢጣሊያ ጦርነት በጃፓንና በቻይና መካከል እየተፋ በመሄድ ላይ ያለው ችግር ብቸኛ ምክንያት መሆኑ ለኛ እንደሚታሰብን ደግሜ ማለጥ ፈልገሁ።»

የቀሩት ሁለቱ አገሮች ግለትም ጀርመንና ጃፓን፤ ከግንባሩ የወጡት ከ1935 በፊት ነበር። ሁለቱም ከኢትዮጵያ ጋር በወዳጅነት የቀጠሉት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃል ባላበወው መከንያት ነበር። ችግሩ የግንባሩን እባላት ሽባ ለግድረግ እስከቻለ ድረስ ጀርመንና ጃፓን በየራሳቸው በአውሮፓና በሩቅ ምሥራቅ የሚያደርጉትን ዘመቻ ለመግሩት ነፃነት ይሰጣቸዋል።

መሥሪያው አውስትሪያን በመተው በኢትዮጵያ ላይ እንዲያተኩር ግለገደድ እንደሚችል ሂትለር ተገነዘበ። ይህንን ለማመቻቸትም የወልወል ግጭት በተጀመረ ግንባት ፤ በታሕሣሥ ወር 1934 በበርሊን ውስጥ የኢትዮጵያ የክብር ቆንሲል የሆነውን ሚጀር ሐንስ ስቴሪንግ ወደ አዲስ አበባ ላከው። በጥር ወር 1935 ጠላት የመጀመሪያ እንቅስቃሴያቸውን ዳር ከግድረሱ በፊት ግጥቃት እንዲሰነዘርና እንቅስቃሴው እንዲገታ ገጥሞ ነገሥቱን ገፋፋ። በዚያው ዓመት ሐምሌ ላይ ከልሎ ደቪድ ሃል በምስጢር ወደ በርሊን ተልኮ በገጥሞ ነገሥቱ ስም መሣሪያና ጥይት እንዲሰጠው ጠይቆ 10000 መውዜር ጠመንጃ ፤ 10000 ዝናር መላ ጥይት፤ 30 ብረት ሰርሳሪ መድፍ ፤ ጥይትና የእጅ ቦምቦች ተቀብሎ ተመለሰ። ይህ ሁሉ የተገዛው በሂትለር ትዕዛዝ ለውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ከተያዘው ምስጢራዊ ሂሳብ ወጭ ሆኖ ነበር።

በዚያን ጊዜ የምዕራብ አውሮፓ ኃያላን አገሮች በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል በተፈጠረው ጠብ ምክንያት በግንባሩ ውስጥ ባይጠመዱ ኖሮ፤ ሂትለር በቪርሳይ ውል አንቀጽ 173 የተከለከለውን የግዴታ ወታደራዊ አገልግሎት በመጋቢት ወር 1935 ላይ አያውጅም ነበር። ናዚ ጀርመን ለጦርነት የምታደርገው ዝግጅት እስኪጠናቀቅ ድረስ ችግሩ ቢቀጥል ሂትለር የሚፈልገው መሆኑ ገልፅ ነበር። ራይንላንድ በወታደር ኃይል ተጠቅታ በተያዘችበት በ1936 የዚህ ፖሊሲ ተግባር ላይ መዋል አዲስ አበባ ላይ ደርሶ አይቸዋለሁ።

በተመሳሳይ ሁኔታ ጃፓን ከኢትዮጵያ ጋር የነበራትን መልካም ግንኙነት አሟሟቀች። በዚህም በግንባሩ ውስጥ የተፈጠረው ግንባሩን ሽባ የሚያደርግ ችግር ይበልጥ እንዲባባስ አደረገች። ጃፓን በዚህ መስመር እንድትራመድ ያገዘ ሌላ ሁኔታም ነበር-የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የሕፋይ ጠንካራ አፍቃሪ-ጃፓን አቋም። ሁኔታው በፍጥነት እየተባባሰ መሄዱ እየታየም የገደድ ድርጅቶች ወደ ኢትዮጵያ መግባት ጀመሩ፤ የጃፓን ለጋስዮንም ወታደራዊ ሁኔታው ጨርሶ ተሰፋ አስቆራጭ በሆነበት በ1936 የወደይ ወራት ተከፈተ።

በመጨረሻም የጦር ሚዳ ሕግጋት መጣስ ፣ በተለይም የኢጣሊያ በመርዝ ጋዝ መጠቀም ሪፖርት የቀረበለት የዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ እንደ ስዊዘርላንድ ሙሉ በሙሉ የፋሽስት ደጋፊ ሆኖ ተገኘ ። ለነገሩ ይህ የሚያስደንቅ አልነበረም ፣ የስዊዘርላንድ ኘራዚደንት የቀይ መስቀል ኘራዚደንትም ነበርና።

ኢትዮጵያን ለመርዳት የቀረበችው ጀርመን ብቻ ስለነበረች፣ ንጉሠ ነገሥቱ መላ ትኩረታቸውን ወደ መንግሥታቱ ማግበር አደረጉ። በወልወል ላይ ግጥቃት ከተሰነዘረ በኋላ ኢትዮጵያ ለመንግሥታቱ ማግበር ቦታ ሕሳስ ወር 1934 ለላከቻቸው ሁለት መግለጫዎች ምላሽ አልተሰጠም። በዚህም የተነሳ አጠቃላይ በሰላም ላይ ያንኮበበው አደጋ በአጀንዳ ተይዞ ለጉባዔው ውይይት እንዲቀርብ ንጉሠ ነገሥቱ በውሉ አንቀጽ 11 ላይ ተመስርተው ፕሮ 3 ቀን 1935 ጠየቁ። ጥያቄው ፕሮ 15 ቀን በተሟላ ሥርዓት በድጋሚ ቀረበ። በአንቀጽ 11 ላይ የሠረረው ፍሬ ሐሳብ የንጉሠ ነገሥቱን ጥያቄ ለመጣል የሚያስችል አልነበረም። የውሉ አንቀጽ 15 በበለጠ ግልፅ ነበር። አንድ አባል አገር ጉባዔው ጥያቄውን ሊያይልኝ ይገባል ብሎ ሊያስገድድ ይችላል።

አንቀጽ 11-ግንኛውም ጦርነት ወይም የጦርነት ስጋት ከማግበሩ አባል አገሮች እንዲን በቅርብ የሚነካ ቢሆንም ባይሆንም፣ የማግበሩ ጠቅላላ አባላትን የሚመለከት ጉዳይ እንደሆነ መታየት አለበት። ማግበሩም የመንግሥታትን ሰላም ያስጠብቃል፣ ጠቃሚ ነው የሚለውን ርምጃ ይወስዳል። ለስቸኳይ ሁኔታ በአጋጠመ ጊዜ ከግንኛውም የማግበሩ አባል አገር በሚቀርበው ጥያቄ ላይ ተመስርቶ ዋና ዳህረው ወዲያውኑ ጉባዔውን ይሰበስባል።

አንቀጽ 15-በአባል መንግሥታት መካከል ጠብ ቢበቅልና ጠቡም ወደመለያየት የሚያመራ መስሎ በታየ ጊዜ ፣ ጠቡ ለግልግል ዳኝነት መይም ለፍርድ ውጤ ያልቀረበ እንደሆነ የማግበሩ አባላት ጉዳዩን ለጉባዔ እንደሚያቀርቡ ተስማምተዋል። ከጠበኞቹ አንዱ ወገን የጠቡን መኖር ለዋና ፀሐፊው በማላወቅ ጉዳዩ እንዲቀርብ ማስደረግ ይችላል። ዋና ዳህረውም የተሟላ ምርመራ የሚደረግበትንና ወጪውንም በተመለከተ ተገቢ ዝግጅት ያደርጋል።

* በመንግሥታቱ ማግበር የኢትዮጵያ ልዑክ የነበረው ራታውራሪ ተክለሐዋርያት የፈረንሳይ፣ የእንግሊዝና የማግበሩ ዳህረ ሁኔታ በጣም ሰላሳውና ሰላማዊነት ወደሆነ ተመልሶ የግድቀረውን ጦርነት ለመመዝገብ በሚደረገው ዝግጅት ለማግበር እንዲችል ንጉሠ ነገሥቱን ከሥራው እንዲያስናብቁት ለመነፃ ቀደም ሲል በዛሬ ዘመን መንግሥት በኋላም ባለፈው የፊት ዓመት ማለፊያ ላይ በፈረንሳይ የወለደው ወታደራዊ ሥልጣና ፕረቲን እንዲያጠናቅቅ ገፋው ራታውራሪን ተክቶ እንዲሠራ የተላከው እኒን በፓሪስ ለጋሲያን የተቀበለኝ ብላቴንጌታ ወልደጣርያም ነበረ።

እንደተጠበቀው ምክትል ዋና ጸሐፊ ፒሎቲ ዋና ጸሐፊው አቪያል አቤቱታቸውን ቸል እንዲለው ገፋፋው። እንዳለውም አቤቱታው ለአንድ ጊዜ ጥር 3 ቀን 1935 ቀረበና ተረሳ። ይህን በማድረጉም ሲፎከርበት ነበር። ሆኖም ኢትዮጵያ ጥር 15 ቀን ጥያቄዋን በድጋሚ በማቅረቧና ችግሩ እየከረረ በመምጣቱ ፣ ጥያቄውን ቸል ቢለው የአንቀጽ 11 ሁለተኛው ዓረፍተ ነገር በሉ ላይ ሊያስከትልበት የሚችለውን የግል ኃላፊነት ለመሸ ከም ዝግጁ እንዳልነበር ተገነዘበ። ስለዚህም አቤቱታው ጥር 17 ቀን ለጉባዔው በሚቀርበው አጀንዳ ላይ ገባ። እዚህ ላይ እንግሊዝ ከፈረንሳይ ጋር በግብርና ኢጣሊያን ዝም ለማለገጥ ችግሩ ከማጎበሩ ውጭ በጋራ ስምምነት እንዲፈታ እንድትቀበል ኢትዮጵያን አስገደዷት።

መገመት እንደሚቻለው ድርድሩ አልዘለቀም። ኢትዮጵያ ሦስተኛ ወገን ሸምጋይ እንዲገባበት ያቀረበችውን ጥያቄ ኢጣሊያ አልተቀበለችውም። ቀጥሎም ውጤቱ ምንም ቢሆን ለመቀበል አስቀድሞ ቃል በመግባት ነገሩ በግልጽ እንዲያልቅ ኢትዮጵያ ሐሳብ አቀረበች። አሁንም ኢጣሊያ ሐሳቡን አልተቀበለችም። በዚህ መሐል እነዚህ የማዘግያ ዘዴዎች በፈጠሩላት ምቹ ሁኔታ በመጠቀም ሠራዊትና መሣሪያ እያሰባሰበች ወደ ኤርትራና ወደ ሶማሊያ ትልክ ነበር። እነዚህ እንቅስቃሴዎች ወደ መበታተኑ ሊያመሩ ስለሚችሉ ኢትዮጵያ የሕጉን አንቀጽ 15 ጠቅላ መጋቢት 17 ቀን ግመልከቻ አቀረበች።

እስከዚህ ጊዜ ድረስ ዓለም በቅኝ ገዢዎች ቁጥጥር ስር የወደቀው የግንባሩ ጉባዔ ያንድን ያለችበት የማይታወቅና የተናቀች አፍሪቃዊት ሀገር አቤቱታ ለመስማት ከቅሬታ ጋር የተስማማበት ያልተለመደ ትርጓሜ ሊያይነው። የአውሮፓ መንግሥታት በጦርነት አፋፍ ላይ እንደቆሙና ግንባሩ ለችግሩ መፍቻ መሣሪያ እንዳይሆን እንዳያዳከሙት መፍራታቸውን ማመናቸው ግልፅ ነበር። ኢትዮጵያ በአንቀጽ 15 ላይ ተመስርታ አቤቱታዋን ባቀረበችበት ዕለት ሂትለር ጀርመንን መልሶ እንደ ሚያስታጥቅ ገለጠ። ግንባሩም ይህን ተጨማሪ ከስተት መመልከት ነበረበት። የኢትዮጵያ አቤቱታ ቸል የተባለ እንደሆነ ፣ ሂትለርን ዝም ለማለገጥ የሚፈልጉ የግንባሩ አባል መንግሥታት ፈረንሳይ በዚያው አንቀጽ 15 መሠረት የምታቀርበውን አቤቱታ ቸል ለማለት ምክንያት ተገኘ ማለት ነው።

ኢጣሊያም በዚህ ሁኔታ እጇን ልትሰጥ በቅታለች። ከዚህ በኋላ ነገረ በግልጽ አይታይም ማለት አትችላም። በመጨረሻም በግልጽ ዳኝነት የሚሠሩት ሰዎች ተለየሙ። በኢጣሊያ በኩል አልድሮቫንዲና ሞንታኛ ፣ በኢትዮጵያ በኩል ደግሞ ደ ላ ፕራዲልና ፖተር ነበሩ። ዋናው ችግር

የሚወያዩበትን ጉዳይ በመወሰኑ ላይ ነበር። እዚህ ላይ ኢትዮጵያን የሕግ አጥካሪዎች በሚገባ አላገለገሏትም።

በወራት ወይም በዓመታት ጊዜ ውስጥ ሳይሆን በተወሰኑ አሰርት ዓመታት በትልቅም ሆነ በትንሽ መንግሥታት የውጭ ፖሊሲ ውስጥ ጊዜ ጠብቆ የሚመለስ አንድ ዓይነት መጥፎ አመለካከት ይኖራል። ታላላቅ መንግሥታት ይህን እየተመላለሰ የሚመጣ ሁኔታ አብዛኛውን ጊዜ የሚያድበስብሉት ምን ጊዜም ተሉ ተሉ በሚለዋወጡትና ውስብስብ በሆኑት ፍላጎቶቻቸው ነው። ትንሽ መንግሥታት ደግሞ ጥቂቶች ፍላጎቶቻቸው ባጣዳፈ የመንግሥት ጥቅም አስገዳጅነትና የግደለወጠው አመለካከታቸው የተነሳ ተፈትልከው ይወጣሉ። የወልወልን ግጭት በግልግል ለመወረሰ በመወያየው ርዕስ ላይ ለመስግግት ያለመቻሉ ሁኔታ ሲመረመር ከሃያ አራት ዓመታት ድብታ በኋላ ሳይለወጡ ተመልሰው የመጡ እነዚያው ፍላጎቶች፣ ጭብጦችና የፖለቲካ ኃይሎች በመኖራቸው መሆኑን እንረዳለን።

ኢጣሊያ ነገሩ ወደ ግንብሩ እንዳይመለስ ግንብሩ ከሚፈቅደው ሥርዓት ውጭ ለመጠቀም የምትቀይሰውን ዘዴ ሁሉ ኢትዮጵያ መቃወም ነበረባት። ከፋቱ ግን በዚህ ነጥብ ላይ የእንግሊዝና የፈረንሳይ ፍላጎት ከኢጣሊያ ፍላጎት ጋር አንድ ዓይነት መሆኑ ነበር። ኢጣሊያ ወይይቱ እንዳይደረግ የተቻላትን ያህል ስታጓትት እንደመቆየቷ፣ የግልግል መነጋገሪያ ርዕስ በመወሰኑም ላይ ተመሳሳይ ስልት እንደምትከትል የሚጠበቅ ነበር።

የኢጣሊያ መንግሥት በግልግሉ ሥርዓት የሚከተለውን ፖሊሲ ሚኒስጥር 1935 ግልጥ አደረገ። በግልግሉ ጭብጥ ሆኖ መወሰን ያለበት ጉዳይ የወልወልን ግጭት ግን ጀመረው የሚለው እንጅ፣ ከልሱ የኢትዮጵያ ነው አይደለም የሚለው መነሳት የለበትም አለ። ኢጣሊያ ግልግሉ እንዲቀጥል ፈቃደኛ መሆኗን በግንቦት ወር ለኢትዮጵያ አስታወቀች። ሆኖም ዳኞች በምንም ዓይነት የድንበር ጥያቄ ግንሳት፣ ወይም በኢትዮጵያና በኢጣሊያ ሶማሊላንድ መካከል ስላለው ድንበር የተደረገውን ስምምነት መተርጎም እንደሌለባቸው ገለጠች። የዚህ ዓይነቱ የጥከላከል ስልት ወደግልግል እንዳይገባ የተፈጠረ ገደብ ነበር። ምክንያቱም ወልወል በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ መሆኑ በግልጽ ከታወቀ ለግጭት መነሳት ኃላፊነቱ በግያወላውል ሁኔታ ጣልቃ በገባው ሠራዊት ጫንቃ ላይ የሚያርፍ ነው። በመሆኑም የግልግሉ ዓይነተኛ ዓላማ በወልወል አካባቢ ያለው ከሌለ የግን ግዛት ነው የሚለው ነበር።

የኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ማስታወሻውን ከኢጣሊያ ለጋሊያን በተቀበለ ማግስት በፍሬ ነገሩ ላይ የሚደረግን ግልግል በጥብቅ፤ የወልወልን ግጭት በማስመልከት የግዛት/ የሉዓላዊነት/ ጥያቄ መነሳት የለበት መሆኑን በመግለጥ መልስ ሰጡ። ኢትዮጵያ «ፍሬ ነገር» በሚለው ቃል ስትጠቀም የግዛትን ጥያቄና የፋሽስት ሠራዊት በኢትዮጵያ ግዛት ላይ ስለፈጸመው ወረራ በጠቅላላ ሳታነሳ በማለፍ የግልግሉን ዓላማ ከመነሻው ማውገዝ ነበር። ከአስር ቀናት በኋላ ጉዳዩ ለማግበሩ ጉባዔ ቀረበ። ኢትዮጵያን ወክሎ በሚናገረው ዝግና ኢጣሊያን በወከለው ባሮን አሉይዚ ሞክራ የተደረገው የቃል ልውውጥ እንዳመለከተው፤ የኢትዮጵያ ግዛትና ሉዓላዊነት አለተጣሰም የሚለውን የኢጣሊያን አቋም በግልፅ ተቀበለ።

ለኢትዮጵያ የተሻለ ይሆን የነበረው በቅድሚያ ጥቃቱ የተፈጸመው በኢትዮጵያ ግዛት ነው? ወይስ በኢጣሊያ ግዛት? የሚለው ሳይወሰን፤ የግልግል ዳኞቹ ተጠያቂነትን ለመወሰን አይችሉም፤ የሚለውን ግልጽ አቋም መያዝ ነበር። የኢጣሊያን አቋም አልቀበልም ማለት፤ ኢትዮጵያ በውሉ አንቀጽ 15 መሠረት መጋቢት 17 ቀን ያቀረበችው ጥያቄ ጊዜ ሳይወሰድ በአፋጣኝ በጉባዔው እንዲታይላት ለማመልከት ያስችላት ነበር።

ነሐሴ 3 ቀን የማግበሩ ጉባዔ የግልግል ዳኞቹ ኢጣሊያ የግዛት ባለመብትነትን በተመለከተ ለመወያየት ፈቃደኛ አይደለችም የሚለውን እንዲከተሉ አዘዘ። ውጤቱ ጦርነቱ ከመጀመሩ ልክ ከአንድ ወር በፊት፤ መስከረም 3 ቀን 1935 የታተመ ባዶ ፍርድ ነበር። ኢትዮጵያ በሕግ የተረጋገጠ መብቷን ሊያስከብሩላት ባለመቻላቸው ስለሷ እንዲሟገቱ የተሰየሙት ሦስት የሕግ ባለሙያዎች ኢጣሊያ ስትጠብቀው የነበረውን አደረጉላት። ከማግበሩ የሚሠነዘር አንዳችም ተቃውሞ ሳይኖር አራት ወራት ሙሉ ለጦርነቱ የምታደርገውን የመጨረሻ ዝግጅት ለማጠናቀቅ ዕድል አገኘች።

የሚያስገርመው ነገር ኢትዮጵያን ለሞቷ የዳረጓት ስህተቶች የተፈጸሙት በሦስት የሕግ ባለሙያዎች፤ ማለትም ኮልሶን፤ አበርሰንና ዝግብ አጣሪነት አልፈው፤ በተለይም በጉባዔው ፊት በተደረገው ክርክር ማንኛውንም ነገር ለአልዩዚ በሚሰማማ መንገድ የለቀቀው ከፈረንሳይ ለመጥር የሕግ ባለሙያዎችና ፕሮፌሰሮች አንዱ የሆነው ዝግብ መሆኑ ነው።

* ባሮን አሉይዚ... የኢጣሊያ ሙገሥት ለግልግል ዳኞች በ1928 ባደረገው ውል መሠረት የተሰጠውን ተግባር ለመገደብ ሐሳብ ያለው፤ ነገር ገን ማጣራቱን ወደ ድንበር ጥያቄ እንዲያለፉት ጭንጭ ግዴት አንፈቀድም ዝግ... እንሰማግለን / የሙገሥታቱ ማግበር እረሻል ጋዜጣ / ቅጽ 16፤ 1935/

ማንም ሰው የሚያስበው እነዚህ ልምድ የነበራቸው ሦስት የሕግ ባለሙያዎች የኢትዮጵያን ጥቅም በማያንሰራራ ሁኔታ ካቆሰሉ፤ ንጉሠ ነገሥት የሕግ ባለሙያን ዳግመኛ እንዳታላቸው ይላሉ ብሎ ነው። ነገር ግን ይህ በሆነ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ነበር በንጉሠ ነገሥቱ ጥያቄ ደላ ፕራዴል እነዚህን ችግሮች ለመቋቋም የሚያግዝ ገና ያልተፈተነ ወጣት ባለሙያ የፈለገው። የዚህ ዓይነቶች የሚያበላጩ ሁኔታዎች ነበሩ የኃይለሥላሴን ፍጹም የተለየ ባሕርይ የሚገልጡት። ለረጅም ጊዜ በዙፋን ላይ ያቆያቸው በአብዛኛው ተጠራጣሪ በሆነው ባሕርያቸው የግለሰቦችን፣ የመንግሥታትንና የፖሊሲዎችን ተንኮልና ዓላማ ከሌሎች ተፈካካሪ ቡድኖች፣ ተንኮሎችና ዓላማ ጋር እርስ በርስ በማጋጨት ነበር። በዚያው አንፃርና ፈጽሞ ሊታመን በማይችል ተቃርኖ አንድ ጊዜ ዕምነታቸውን በአንድ ሰው ላይ ከጣሉ ለመለወጥ ስለማይችሉ ብዙ ጊዜ ለጉዳት ዳርጓቸዋል። ይህ ደግሞ ተደጋግሞ እንደታየው በግለሰቦች፣ በመንግሥታትና በፖሊሲዎችም የደረሰ ነው። ንጉሠ ነገሥቱ በኮልሶን ላይ የማያጠራጥርና ፍጹም የሆነ እምነት ነበራቸው፤ ዝግነም ያምኑት ነበር። ስህተታቸው ምን ያህል ግልጽ ቢሆንም የላቸው እምነት አልተነፈጋቸውም። ኢትዮጵያን ባገለገልኩባቸው በርካታ ዓመታት ብዙ ጊዜ፣ ለምንድነው እኔ ከማንኛውም የውጭ ጉዳይ አማካሪ ለበለጠ ጊዜ ልቆይ የቻልኩትን እያልኩ ራሴን እጠይቅ ነበር። ሳልገበዝ የታየኝ መልስ የላቀ ችሎታ ስለነበረኝ ሳይሆን፣ ባስቸጋሪው ጊዜ በኔ ላይ ባላደሩት እምነት ነው የሚል ነበር።

የጊዜው ዕውነታና ሁኔታዎች በችግራቸው ጊዜ ከማግበሩ ምንም ርዳታ እንደማያገኙ በግልጽ እያመለከቱ፤ ለምን ይሆን ጃንሆይ አቤቱታ ያቀረቡትና ማታለሉንና ማሳዘኑን እስከ መጨረሻ የተከተሉትን ኃይለ ሥላሴ የማግበሩን ውሳኔ የፈለጉት ሌላ የሚሄዱበት ስላልነበረ ነው የሚል መደምደሚያ ላይ መድረስ የዋህነት ይሆናል። የተደቀነው ፈተና በጣም ውስብስብ ነበር።

አንዱ ሁኔታ በ1926 በማግበሩ አማካይነት እንግሊዝና ኢጣሊያ በምዕራብ ኢትዮጵያ የተዕዕኖ ክልል በመቃረጥ ከአንድ ዓመት በፊት የተፈራረሙት የጣና ሐይቅ ስምምነት ውስጠ ምስጢሩ እንዲገለጥ በማድረግ ተላክቶላቸዋል። ነገር ግን ሌሎችም መጤን የሚገባቸው ሁኔታዎች አሉ።

ከወልወል ግጭት በኋላ ኢትዮጵያ የፈረንሳይን ወዳጅነት አጥታለች፤ ግን እንግሊዝ ወዳጅ ነበረች። ኢጣሊያ በቀይ ባህር አካባቢ የእንግሊዝ ወኪል በመሆን ጠቅማታለች። ፈረንሳይ ከኢጣሊያ ወገን በመሰለፏ ኢትዮጵያን ብሎም የአፍሪቃን ቀንድ ትይዛለች ተብላ የነበረችው ኢጣሊያ

ናት። እንግሊዝ ለቀድሞ ወዳጇ የነበራት ስሜት እየቀነሰ መሄድ በግልጽ ይታይ ነበር። ምንም ቢሆን በግብፅ፣ በሱዳን፣ በእንግሊዝ ሶማሊላንድ፣ በኪንያና በደቡባዊ አፍሪቃ መጠበቅ ያለባቸው የንጉሠ ነገሥቱ ግዛት ጥቅሞች አሉ አይደል? በኢትዮጵያ ውስጥ የጣሊያን ሠራዊት መከማቸት እነዚህን ጥቅሞች በተመለከተ የሚያዝናና አልነበረም። ሱዳንን በተመለከተም የተለየ ስጋት ነበር። ምክንያቱም በሊቢያ ውስጥ በተቋቋሙት የጣሊያን ጦር ሠፈሮችና በኢትዮጵያ ውስጥ በሚደራጅ ጠንካራ የጦር ኃይል መካከል ልትወድቅ ስለምትችል።

ንጉሠ ነገሥቱ እንግሊዝ ሊያድርባት የጀመረውን ጭንቀት አስቀድመው ተገንዝበውት ስለነበር፣ በወልወል ላይ ጥቃት ከመሰንዘሩ ቀደም ብሎ ኢትዮጵያን በምግቢትነት እንድታስተዳድር እስከመጠየቅ ድርሰዋል። ሐሳቡን ባትቀበለውም፣ እንግሊዝ ኢጣሊያን ለመቆጣጠር እንድትችል ኢትዮጵያ ከኢጣሊያ ሶማሊላንድ ጋር የምትዋሰንባቸውና አሳሳቢ የሚሆኑ ቦታዎችን ለእንግሊዝ ሶማሊላንድ የምትለቅበት ስምምነት እንድትፈርም ጠይቃ ነበር። የእንግሊዝ መኮንኖች በቦታው የተገኙት የግጦሽ መሬትን ለመቀየስ የተቋቋመ ኮሚሽን በሚል ሽፋን ነበር። ነገር ግን ዓላማው ይለቀቃል የተባለውን መሬት « ቀይ መስመር» በሚል በከፍተኛ ምስጢር በሚጠበቅ - ለመለየት ነበር። በዚህም የተነሳ ነው ወልወል ላይ የእንግሊዝ መኮንኖች ከኢትዮጵያውያን ጋር የጥቃት ዓላማ የሆኑት።

የእንግሊዝን ጥቅሞች በሚነዳ ሁኔታ ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ውስጥ እንዳሻት እንድትሆን የሚፈቅደው የላቫል - መሶሊኒ ስምምነት ከተፈረመ ከአንድ ወር በኋላ የወልወል ጥቃት መሰንዘር፣ የእንግሊዝንና የኢትዮጵያን የትብብር መሠረት ለማስፋት ረድቷል። ስለዚህም ጠቡ ለማግበሩ ከቀረበ በኋላ ኢትዮጵያ በተቻለ መጠን ከእንግሊዝ ጋር የሚሄዱበትን መንገድ መፈለግ አስፈላጊም ነበር። እንግሊዝና ፈረንሳይ የወልወል ግጭት በማግበሩ የመታየቱ ነገር ለሌላ ጊዜ እንዲተላለፍ ኢትዮጵያን የመገፋፋታቸው ሁኔታ ያለጥርጥር ለኢትዮጵያ ወላጅ ነበር። ኢጣሊያ በማግበሩ መኮላሸት እየተጠቀሙት እንደነበር ግልጽ ቢሆንም፣ ኢትዮጵያ በማግበሩ ታምና የመቆየቷን ምክንያት ገላጭ ይሆናል።

የሆር-ላቫል ሐሳቦች ውድቅ መሆን፣ የኤደን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር መሆንና የእንግሊዝ ሕዝብ ኢጣሊያ በመርዝ ጋዝ በመጠቀሟ ያላየው ቁጣ አፂ ኃይለሥላሴ እንግሊዝን በማግበሩ ውስጥም ሆነ ከማግበሩ ውጭ ለመደገፍ የነበራቸውን ቁርጥ ሐሳብ አጠናክረዋቸው። አዲስ አበባ ከደረሰኩ ከጥቂት ቀናት በኋላ ዶክተር ማርቲን፣ በእንግሊዝ የኢትዮጵያ አምባሳደር ከውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ኤደን ጋር ያደረጉትን የሐሳብ ልውውጥ ፍራ

ሐሳብ አስተላለፈ። ዶክተር ግርቲን ባስተላለፈው መልዕክት ኤደን «እንግሊዝ በምንም መንገድ ኢትዮጵያን አታሳፍራትም» ብሎኛል ብሎ ጽፏል። የዚህ ሪፖርት ትክክለኛነት አጠራጣሪ ቢሆንም ኤደን በየካቲት ወር 1936 ለእንግሊዝ ፓርላማ የሚከተለውን ንግግር ግድረት ተዘግቧል።

በየትም የሚሰነዘር የግጥታት ርምጃ በጋራ መመለስ አለበት የሚለው መርሕ የጀነሆይ መንግሥት ድረ ፖሊሲ መሆኑንና በተግባር አፈጻጸሟቸው ግንቦሩ ባወደቀው ሕግ መሠረት እንደሚመሩ ለቤቱ ለማረጋገጥ እችላለሁ። የሰላም ስምምነት አስከተረረው ድረስም በዚህ ረገድ ግወላወልም ሆነ ድክመት አይኖርም።

ከፍለት ሳምንት በኋላ ሂትለር የራይንላንድን ሠራዊት መልሶ ለማደራጀት የወሰደው ርምጃ የኢትዮጵያ ችግር በማጎበሩ ውስጥ ከሚታይበት ጊዜ ጋር እንዲገጥም ታቅዶ የተደረገ ነበር። የሂትለር ርምጃ እንግሊዝ ጥቅሟን ለማስጠበቅ ጥያቄዎቿን በሙሉ በማጎበሩ የአሠራር ሥርዓት ስር ግምገማት አለባት የሚለውን የኤደንን እምነት አጠናክረለት። ይህ በሉካርኖ ስምምነት መሠረት ፈረንሳይን ለመርዳት እንዳትገደድ መዝጊያ መንገድ ይሆናል ብሎም አስቧል።

ንጉሠ ነገሥቱ በማጎበሩ ላይ ለነበራቸው አመኔታ ዋናው ምክንያት የግላቸው አመለካከት ነበር። በዚህ ጊዜ ውስጥ ኃይለሥላሴ ለጋራ ዋስትና ዕንሰ ሐሳብ ሙሉ በሙሉ ራሳቸውን ተገዢ ሰላደረጉ የሚያስከትለውን መዘዝ ብዙ ሳያጤኑ ለመከተል ዝግጁ ሆነው ነበር። የላቸው ማጎበሩን የመጤኝ ግለት መመዘን የሚገባው በወቅቱ ከነበረው አዝማሚያ አንፃር ነው። በጊዜው ለሕግ የነበረው አክብሮት፣ የማጎበሩ ሕግ፣ በመንግሥታት መካከል የተቋቋመ የመከላከያ ስምምነቶች፣ ዓለም አቀፍ ሕግ- ለሁሉ ነገር መፍትሔ ይሰጣሉ የሚለው አመለካከት መንግሥታትን እንዲታቀቡ ያደርጋል ብለው ተስፋ እንዲያደርጉ ገፋፋቸው። ከአንደኛው የዓለም ጦርነት ፍጻሜ በኋላ በአውሮፓ ውስጥ ለግዛት መረጋጋት የነበረው ጥረት ለዚህ ሁኔታ አስተዋጽኦ አድርጓል። ለዚህም ነበር ውሎችና ግዕዝ ሕግ በአፋጣኝ የበዙት።

* በግንቦሩ መታመን ለንጉሠ ነገሥቱ እንደነ ራስ ሙሉን ያሉትን ጀብደኛ የጦር አዝማችች ለመገታት በመገራያነት አገልግሏቸዋል። እነ ራስ ሙሉን የሠራዊታቸው መገሪያ ጓላ ቀርና ከኢጣልያ ባረት ለበለ ኮር ጋር የማይመጣጠን መሆኑን ሳይመዘኑ ለፋሽስቱ ሠራዊት ገዳይ ራሳቸውን አላፈረው ለመስጠት የተሠለፉ ነበሩ።

የግንባሩ ሕግ በሃያኛው ከፍለ ዘመን ለሕጋዊነት መስፈን የነበረውን ሽርተድ የሚያንፀባርቅ ነበር። የዚህ ተቃራኒ ከተጨባጩ ሁኔታ ጋር የሚለጠጠው የተባበሩት መንግሥታት ቻርተር ነው። የግንባሩ ደንብ እንቅጽ 11 እና 15 ትናንሽ መንግሥታት አቤቱታቸው እንዲለግላቸው የበለጠ ማረጋገጫ ሲሰጥ፤ የተባበሩት መንግሥታት ቻርተር አንቀጽ 34 እና 35 ግን የፀጥታው ምክር ቤትና ጠቅላላ ጉባዔው እንዲህ ያለውን አቤቱታ ቸል እንዲሉ ዕድል ይሰጣል።

በተጨባጩ ዕውነታ ውስጥ ለሚኖሩ ፤ በመገባደድ ላይ ባለው የሃያኛው ከፍለ ዘመን ለዎች በስምምነቶችና በዓለም አቀፍ ሕግ ይህን ያህል መታመን ሊገባቸው የማይችል ጉዳይ ነው። እንዲያም ሆኖ ግርግዩነታቸውና አማካሪዎቻቸው በዚህ ረገድ በዘመኑ ከነበሩ የመንግሥታት መሪዎች የተለዩ አልነበሩም። ፖሊሲዎቿ በጊዜው ዕውነታ የሚመሩ ናቸው ትባል የነበረችው ፈረንሳይ እንኳን የደህንነቷን ዋስትና የኋላ ኋላ እንዲፈርስ ባደረገችው የሉካርኖ ስምምነት የሚታመን ስለነበረ ከሌሎች አልተለየችም። ከሦስት ዓመታት በኋላ ፈረንሳይና አሜሪካ «ጦርነትን የሚያወጣውን» የኬሉግ ብራያንድ ስምምነት በመፈራረምና የስምምነቱን ተራ ነገርነት በማራመድ፤ ወይም በግንፅባረቅ ጥፋት ፈጽመዋል። በጊዜው የነበሩት የምዕራብ መንግሥታት መሪዎች ግልጽ ሆኖ በማይገባ ምክንያት ከፍሬ ነገር ይልቅ ለቅርፁ ትኩረት በመስጠት ተጎጂ ሆነዋል።

አቅማቸውን ለማሳየት የሚፈልጉ የመካከለኛው ምሥራቅ ገዢ እንደ መሆናቸው፤ ንጉሠ ነገሥቱ ይህን ሽርተድ የሚመለከቱት በተለዩ ሁኔታ ነበር።

ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ግብቂያ በኋላ ዓለም ራሷን ስለዓለም ዓቀፍ ሕግ ከዘጠራት በግፍቀር ላይ የተመሠረተ ጭፍን አመለካከት ነፃ እያደረገች መጥታለች ። ኃይለሥላሴ በውስጥ ጉዳይ ከዕውነታ ጋር የሚሄዱት ከጥርጣረ ጋር በመሆኑ ፤ እምነት የማይጣልበት ዕውነታ ከሆነው የዓለም አቀፍ ፖለቲካ ጋር ራሳቸውን ግስተካከል አቃቃቸው።

በጥቅምት ወር 1935 ጦርነቱ በተጀመረ ጊዜ የመንግሥታት ግንባር ኢጣሊያን የጦርነቱ ጀግራኝነት ቢላትም ቅሉ ፤ ፈረንሳይና እንግሊዝ ከዕለት ዕለት የመሰረኑን ፍላጎት በማሟላት ለማስታገስ የሚያደርጉት ጥረት የኢትዮጵያን ለአደጋ መጋለጥ አባብሶት ነበር ። እንግሊዝ ጄኔቫ ላይ ጠቃሚ የጋራ የደህንነት ዋስትና አፈጉባኤ ሆኖ ብትቆይም፤ አሁን ፈረንሳይ የኢጣሊያ ፤ ቀጥሎም የኢትዮጵያ ዋናዋ ጠላት ሆናለች ። በመጨረሻም ኢትዮጵያን ከግታንሠራራበት አዘቅት የከተተች ፈረንሳይ ነበረች ። በሂትለር ቆስጃሽነት በአውሮፓ ውስጥ ትልቅ ጦርነት ይነሳል በሚል ስጋት

ለሚባለው ማኅበር ለቤቱ በማቅረብ የንጉሠ ነገሥቱ ጥያቄ ውል ያለው ድጋፍ ያገኛል ተብሎ አይጠበቅም። ምክንያቱም ማኅበሩ በአብዛኛው ለኢትዮጵያ የወደረጉ ዕድል ግድ ስላላነበረው በሌላ በኩል ደግሞ ዋና ፀሐፊው አፍቃሪ- ኢጣሊያ በመሆኑ።

ወሶሊኒ የሆር- ላቫልን ሐሳቦች በመጣል ወታደራዊ ወረራ ለማካሄድ የነበረውን ቁርጥ ሐሳብ ግልጽ አድርጓል። ስለዚህም ነበር ንጉሠ ነገሥቱ ሰሜን ጦር ግንባር በነበሩበት በ1936 መጀመሪያ ላይ ሦስታችን- ኮልሶን፣ ተስፋዬና የሥራ ጀግራው እኔ ጨርሶ ተስፋ ከሌለው ፈታኝ ሁኔታ ጋር ፈት ለፈት የተጋፈጥነው።

ማስታወሻዎች

1. ረገሳይ ከጀርመን ጋር ያላትን ወሰን የሚያረጋግጠው የሉካርና ስምዖን ትድለት ነበረበት፤ የስትና ከሚሰጡት ከእንግሊዝ ወይም ከኢጣሊያ ግንኙነትም ቢሆን ፣ ግልጽ ወረራ ከሌለ በስተቀር ርምቻ እንዲወስዱ፤ አይገደዱም ለዚሁም እያንዳንዱ የስትና ሰጭ ራሱ ዳኛ ነው። ተለይቶ የማይታወቅ ወረራ የደረሰ እንደሆነ ውሳኔ የሚሰጠው ጉባዔው ይሆናል። በዚህም ቢሆን እያንዳንዱ ለባል አገር ድምጽን በድምጽ የመሻር ውበት አለው። ገበፊ ሁለት ተወግሮ የስትናዎች ነበሯት። አንቀጽ 9 የእንግሊዝ ግዛቶች ከየስትናው ውጪ አድርጓቸዋል። በተወግራም እንግሊዝ ለዚህ ትርጉም የያዘ ማስታወሻ ነበራት። ማስታወሻውም የሚለው የስትናው የሚኖረው የእንግሊዝ ጄኔራልያዊ አቀማመጥና የጦር መግሪያን በተመለከተ ልዩ ሁኔታው በሚፈቅደው መጠን ነው። እንግሊዝና ኢጣሊያ የስትናቸውን ቸል ሊሉት ሲችሉ፤ ረገሳይ ግን ለነሱ በምርኮ የገባች ነበረች።

ሉካርና ረገሳይ ከፖላንድና ከቼኮስሎቫኪያ ጋር የነበራትን ውል ፋይዳ ነበር ያጠፋው። ከጀርመን ጋር በሚጋሩት ድንበር የግም የስትና አልሰጣቸውም፤ ረገሳይ ለርዳታ ለትደርሰላቸው የጥቅላውም የጉባዔው አባላት በውሉ ሊሰግው ነው። ኢጣሊያ ግን በየስትና ስጭነቷ በግዕዝላዊ አውሮፓ ላይ ያላትን የመጠቀም ፍላጎት እንድታወቅቷ ዝ ተዋቅ። የሉካርናን ስምዖን በመረረፍ ረገሳይ ላታወቀው ከግዕዝላዊ አውሮፓ ጋር የነበራትን የስምዖን ዘዴ ለጀርመንና ለኢጣሊያ በሚያውቅ ወልክ አጋልጣ ለጠች።

2 እንግሊዝ ይህን በግድረግ ረገሳይ አላምራ እንደያታወቀው የቧን ግንደ ነበር የተከተለችው። በነሐሴ 1914 የመጀመሪያዎቹ ቀናት ጀርመን የሉካርናን ግልጽ የሆነ ስምዖን ጥላ ጥቃት በከፈተች ጊዜ እንግሊዝ ለመከላከል አልሄድም አለች። ለዚህ የለጠችው ያከንያት በ1867 በተረረመው ውል ላይ ኃላፊነት የጋራ እንጅ የግል ወይም የተወሰነ ወገን አለመሆኑ ተገልጧል የሚል ነበር። በሌላ በኩል ግን በ1839 ስምዖን ላይ በተገለጠው መሠረት የቤልጂየም ገዢነት ግሪግጥ የግል ወይም የተወሰነ ወገን

3. ይህ ሊባሊን የሚደገፍ ለግንባታ ሕገ መንግሥት የተከተለውን የጋራ ደህንነት መርህ የሚታወቅ ፖሊሲ ሊደገፍ አስታራቂ ማህደር እንዲይዝ አስገደደው የጣረው ለሌላ እንደሚችል የማግለልን የሊባሊ ደጋፊ መሆን የሚደገፍ ፖሊሲ መስጠት ማለት፤ ግንባታ ውስጥ የሕጉ ለማሳደር በመሆኑ የሕጉን መርሆች በይፋ ወይም በደብዳቤ ሕዳር 1935 በሕገ መንግሥት የጋራ ደህንነት ለመጠበቅ ከሕግ ሊቀርብ እንደሚችል ለሚሰጥ ለቀረብ መሆኑን አሳይተዋል።

ለፊት - በቀጣይ ጉዞ ለገደባት ብዙ ለገረጸች

ጊዜያዊ የሥራ ምዕራፍ ላይ በትክክል ተገልጧል ተብሎ ቢወሰድ ነው።

ምዕራፍ ሦስት

አዲስ አበባ በጠላት እጅ ስለመውደቁ

የኢትዮጵያ የጦር ኃይል ከነበረበት አጠቃላይ ሁኔታ አንፃር ሲታይ በጥቅምት መግቢያ ላይ የተጀመረው ጦርነት፤ እኔ እስከገባሁበት ጊዜ፤ ለሦስት ወር ያህል መቆየት የሚያስደንቅ ነበር።

ንጉሠ ነገሥቱ ለአስር ዓመት ሲደክሙ የቆዩት ሥልጣናቸውን ለግጥክል ስለነበር፤ በወታደራዊውም ሆነ በሲቪሉ የሥራ መስክ ውጫ የሚሰጡት ራሳቸው ነበሩ። ትውልድ በመቁጠር ወይም በባላባትነት ሥልጣን ይይዙ የነበሩት የየአካባቢ ገዢዎች በላቸው ተፈላጊዎች ተተኩ። አዲሶቹ ተፈላጊዎች ግን የሚያስተዳድሩትን ሕዝብ አመኔታና ድጋፍ አላገኙም። ለሥራው አዲስ በመሆናቸውም ተግባራቸውን ለግክናውን ደፋር መሆን ወይም አዲስ ሐሳብ አመንጭቶ መንቀሳቀስ ፈሩ። ዋናው ችግር ግን፤ ለብርቱ ጉዳዮች ሁሉ ከበላይ እንዲተላለፍላቸው የሚጠበቁት መሪያ ብዙ ጊዜ በወቅቱ አለመድረሱ ነበር። ለዚህም ምክንያቱ በንጉሠ ነገሥቱ ዙሪያ የተቀናጀ የሰው ኃይልና አሠራር ባለመደራጀቱ፤ እንዲሁም መገናኛው ጳላቀር በመሆኑ ነበር። / ለዚያውም ተመስጥረው የሚተላለፉ መልዕክቶች በሙሉ በጣሊያኖች እጅ ይወድቁ ነበር። / የችግሩ ስፋት የሚያስፈራ ነበር። በአንፃሩ ስሙጥር ሴኮት የየአካባቢው ገዢዎች የፋሽስቱን ሠራዊት አጥብቀው ይዋጉ ስለነበር፤ እነሱ የሚሰጡት ድጋፍ ለንጉሠ ነገሥቱ ወላጅ ነበር። ከነዚህም ሙከራ የጦር ግደስትሩ ራስ ሙሉጊታ፤ ራስ ካጣ፤ ራስ ሰዩም፤ ራስ እምሩ፤ ራስ ደስታ፤ ደጃዝማች ነቢቡ ዘአግኑኤል ዋንኞቹ ነበሩ። የድርጅት ድጋፍ ፈጽሞ አልነበረም። ምግብ በሚያልቅበት ጊዜና ሠራዊቱ ከተሰግራበት አካባቢ ምግብ ሲያጣ የሚከዳው ሰው ቁጥር በርካታ ነበር። በጣም ከባዱ ችግር የመግሪያና የጥይት እጦት ነበር። ከሠራዊቱ ዘጠና በፀቀ የሚሆነው የታጠቀው ከተሠሩ አርባ ዓመት ያለፋቸውን ሰናድር፤ ግራስና ለበጎ የሚሰሉትን መግሪያዎች ነበር። በአጠቃላይ የነበረው የመትረየስ ቁጥር 125 ሲሆን፤ በአዲስ አበባ ከተማ ላይ የአየር ጥቃት ሲያንሣብብ ለግስጠንቀቅ ከሚተኩሰው የአረጅ መድፍ በስተቀር መድፍ የሚባል ነገር ጨርሶ አልነበረም። ምንም ዓይነት የጦር አውሮፕላን አልነበረም።

እነዚህ ሁሉ ከባድ ችግሮች እያሉ፤ ከአንድ አቅጣጫ በስተቀር፤ እኔ በደረሰኩበት በጥር 1936 በሰሜንም ሆነ በደቡብ የጦር ግንባር የጣሊያን ሠራዊት እንቅስቃሴ ተገትቶ ቆሟል። የደቡብ ግንባር ውጊያ የተካሄደው በአጋዴን አውላላ ሚዳዎች ላይ ነበር። መሪቱ ለታንክ ውጊያ አመቺ ስለነበር፤ አንድም ተቃዋሚ ታንክ ወይም ብረት ለበሰ መኪና በሌለበት ፋሽስቶች እንደልባቸው ፈንጭተዋል። የጀኔራል ግራዚያኒ ጦር መጀመሪያ ገርሎትቢን፤ ቀጥሎ ሳለቤኔን በመጨረሻም ደገሃቡርን ያዘ። ከደገሃቡር በኋላ ግን የጣሊያን ብረት ለበሰ ኮር በባዶ እግሩ የሚዋጋውን እግረኛ ሠራዊት አልፎ ለመገስገስ አልቻለም። እግረኛው ጦር ግር ብሎ ከታንኩና ከብረት ለበሰ ላይ እየወጣ የነጂውን ጭንቅላት እየቀነጠሰ ያስቆመው ጀመር። የኢትዮጵያው ሠራዊት አዛዥ ደጃዘማች ነሲቡ ዘአግኑኤል ነበሩ። ምክትሉ ደግሞ የሠራዊቱ አስተባባሪ የቱርክ ተወላጅ ውሂብ ፓሻ ነበር። የሱ ረዳቶች የቱርኩ ፋሩቅ በይና ሱዳናዊው ታሪቅ በይ ነበሩ። ኢትዮጵያውኑ በጣሊያን ሠራዊት ጀርባ ዞረው ሳለቤኔን ሲይዙ፤ የጣሊያን ሠራዊት እስከ ጦርነቱ መጨረሻ ድረስ ወደፊት መግፋት ሳይችል ቀርቷል። ጦርነቱ የቆመው ንጉሠ ነገሥቱ ተሸንፈው አገር ጥለው ሲሄዱ፤ ነሲቡ ሌላ ምርጫ ስላልነበረው ወደኋላ ስላፈገፈገ ነው።

በአጋዴን የተጀመረው ዘመቻ ከተገታ በኋላ ግራዚያኒ ትኩረቱን ወደ ምዕራብ አዞረ። በዚህ ግንባር የጣሊያን ጦር ይመጣል ተብሎ ስለታሰበ ራስ ደስታ ጦራቸውን አሰልፈው ይጠባበቁ ነበር። በአስተዳደር ድክመትና በቀለብ እጥረት የተነሳ ተደጋጋሚ አድማ መትቶ ስለነበር የሠራዊቱ የውጊያ አቋም ደካማ ነበር። ግራዚያኒ ይህን ሁኔታ በማወቁ ይመስላል ውጊያ ከፈተ። በሕዳር መጨረሻ ላይ ድል ከተመቱ በኋላ ጫካውን ተገን አድርገው ከሠራዊታቸው ጋር ወደ ገናሌ ዶርዩ ወንዝ አፈገፈጉ። ከቤልጅጉ አማካሪያቸው ከካፕቱን ፍሬር ጋር በመሆን በሚገባ ያልታቀዱ ርምጃዎችን ሲወስዱ ቆዩ። በመጨረሻም ያሉበት ቦታ በአውሮፕላን ታየ። ለመታየት የቻለውም ብዙ ክልከላ ቢደረግም ሊገታ ባልቻለው የጠበንጃ ተኩስ በመመራት ነበር። ከዚያ በኋላ የራስ ደስታ ጦር ተከበበ፤ ከወራት በኋላም ራስ ደስታ ተይዘው ተገደሉ። እንደ አጋዴን ሁሉ፤ በዚህም ግንባር የጣሊያን ሠራዊት እንቅስቃሴ ተገትቶ እስከ ጦርነቱ መጨረሻ ድረስ ነገሌ ላይ ለመቆየት ተገዷል።

* ቀደም ሲል በሲላዎው ገዢ በደጃዘማች ባልቻ ስር ይሠሩ የነበሩት ደጃዘማች ገብረግርጌም በራስ ደስታ ሠራዊት ዘገደ ታዋቂ ነበሩ። በዚህም ምክንያት ከአድማው በኋላ ሠራዊቱን ሥርዓት ለጣሊያን ከአዲስ አበባ ተለከው ነበር።

በሰሜኑ ግንባር የግርሻል ደቦና መከናወን ወራዊት ከኤርትራ ወሰን 110 ኪሎ ሜትር ብቻ ተንቀሳቅሶ መቀሌ ከደረሰ በኋላ አንድ ወጥ አደረጃጀት ባልነበረው እግረኛ ጦር መፈናፈኛ አጥቶ ተከቦ ተቀመጠ። እንደሚነገረውም የራስ እምሩ፣ የራስ ስዩም፣ የራስ ካሳ፣ የራስ አየለና የደጃዝማች ኃይሉ ከበደ ወራዊት ጣሊያኖችን እስከተምቤን የዋርዩ መተላለፊያ በር ገፍተው ወደፊት እንዳይገሰግሱ አቋርጠዋቸው ነበር።

እነዚህ በኢትዮጵያ በኩል የተገኙት ድሎች ከባድ መስዋዕትነት የተከፈለባቸው ናቸው። በመጀመሪያ መሣሪያና ጥይት በአሳሳቢ ደረጃ ተቀንሰዋል። አሜሪካ ወደ ኢትዮጵያ የሚላከውን መሣሪያ አስቆጣለች። ጦርነቱ እስከተጀመረ ድረስም ረረንሳይና እንግሊዝ ተመሳሳሪ ችግራቸው ወስደዋል። ጦርነቱ ከተጀመረ በኋላ ግን፣ በኢትዮጵያ ላይ የተጣለው ግዕዝ ተነስቶ በኢጣሊያ ላይ እንዲጣል ግንባሩ ጠይቋል። የጦር መሣሪያ፣ ጥይትና ሌላም ዕቃ በሙሉ የሚመጣው በጅቡቲ በኩል ነበር። በዚህ ጊዜ ነበር ረረንሳይ አዲሷን ወዳጇን ፋሽስት ኢጣሊያን ለመርዳት ስትል ለኢትዮጵያ ውድቀት ያሻጠረችው።

የረረንሳይና የኢትዮጵያን ምድር ባቡር ለማቋቋም በተደረገው ስምምነት ላይ ወደ ኢትዮጵያ የሚገባው የጦር መሣሪያ ከግንኙውም ጭነት ቅድሚያ እንደሚሰጠው ተቀምጧል። በሰሜኑ ጦር ግንባር ኢትዮጵያ በለስ ከቀናት በኋላ ግን የፋሽስት ተዕዕኖ በላቫል መንግሥት ላይ እየበረታ ሄደ። ወዲያው ለኢትዮጵያ ብቸኛው የባሕር በር በሆነው ጅቡቲ በኩል በሚመጣው የጦር መሣሪያ እንቅስቃሴ ላይ የረረንሳይ መንግሥት ችግር መፍጠር ጀመረ።

ውጤት አልባ ቢሆንም፣ ከመጀመሪያው ሥራዬ አንዱ፣ የረረንሳይ መንግሥት ለኢትዮጵያ በባቡር ጦር መሣሪያ እንዳይደርስ ያደረገውን ከልክላ መዋጋት ነበር። ለዚህ የተሰጠው ምክንያት የባቡሩ መስመር ለኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ማንጓዣ አገልግሎት እስካልዋለ ድረስ ኢጣሊያ በቦምብ እንደማትደበድብ ተስማምተናል። የሚል ነበር። የኢጣሊያ አውሮፕላን አብራሪዎች መሣሪያ ሳይኖራቸው የቀይ መስቀል ግንባር መኪናዎች መሆናቸውን ካረጋገጡ በቀር፣ የጠመንጃ ተኩስ ለላሚፈሩ ዝቅ ብለው አስተካክለው ቦምብ መጣል አይችሉም ነበር። እኔ ያቀረብኩት ሐሳብ የኢጣሊያ አውሮፕላኖች የሐዲዱን መስመር መትተው ያበላሹ ከሆነ፣ የጦር መሣሪያው መግባት እንዳይቋረጥ ለአስቸኳይ ጥገና የሚያስፈልገውን ወጪ ኢትዮጵያ ትችላለች የሚል ነበር። ዋጋ አልነበረውም። ይህም እኔን ያጋጠመኝ የመጀመሪያ ሽንፈት ነበር። የረረንሳይ መንግሥት፣ የረረንሳይ ባንኮችና የረረንሳይ ባለአክሲዮኖች በባቡር ድር

ጅቱያላቸውን ጥቅም ለመጠበቅ ሲባል ለሕልውናዋ ከምትዋጋው ነፃ አገር ጋር የነበረውን ውል ማፍረስ ለፈረንሳይ የመጨረሻው ወራዳነት ነበር።

ኢትዮጵያ ከተያዘች በኋላ የፋሽስትን ጦር መሣሪያ በማንጓዝ የባቡር ኩባንያው በሚያስገኘው ከፍተኛ ጥቅም ፈረንሳይ ተደስታለች። ሆኖም ግን ችግር መከሰቱ አልቀረም። ለኩባንያው በተሰጠው ውል ላይ ድርጅቱ ከንጉሠ ነገሥቱ የጽሑፍ ፈቃድ ሳይሰጠው የጦር መሣሪያና ዕቃ ካንጓዝ የኩባንያው ንብረት በሙሉ በኢትዮጵያ መንግሥት ይወረሳል የሚል አንቀጽ አለ። በዚያ ወቅት የፈረንሳይ መንግሥት ኢትዮጵያ ነፃ ስለመውጣት አለመውጣቷ ገና እርግጠኛ ስላልነበረ፤ ለጣሊያን ጦር ሠራዊት ይጋዝ የነበረውን የጦር መሣሪያና ድርጅት ሁሉ « የግብርና መሣሪያ » በሚል ሽፋን እንዲገባ ተደረገ።

ይኸ ሁሉ አመቺ ሁኔታ እያለው እንኳን፤ የጣሊያን ሠራዊት በለስ የቀናው በደቡብ የራስ ደስታን ጦር ድል በማድረግ ብቻ ነበር። በሌላው ቦታ ሁሉ ግን፤ ካሉበት እንዳይንቀሳቀሱ ተገትተው ወይም ተደጋጋሚ ሽንፈት እየተቀበሉ ነበር የቆዩት። ስለዚህም በታሕሳስ 1935 መጀመሪያ ላይ ፈሳሽ መርዝ በትንንሽ ጣላዎች ውስጥ እየሞሉ መጣል፤ በኋላም መርጨት ጀመሩ። ጣሊያኖች በዚህ ዘዴ እንደሚጠቀሙ በስፍዝ ቦይ ኩባንያ ተቀጣሪ የሆነ ፒየር ፐትሪዲስ የሚባል ግሪካዊ በጁ በገባው የጭነት መረጃ ላይ ተመስርቶ ለኢትዮጵያ መረጃ አስተላልፎ ነበር። እሱ የሚያስተላልፈው መረጃ፤ ዝርዝር፤ ትክክለኛና ቶሎ ቶሎ የሚደርስ ስለነበር፤ እኔ ለማስተላልፋቸው መግለጫዎችና ሪፖርቶች ከፍተኛ ጠቀሜታ ነበረው። ከሰሜንና ከደቡብ ጦር ግንባሮች የሚተላለፈውን የየዕለቱን ሁኔታ በእጅ በሚንጠለጠለው ረሚንግተን የጽሕፈት መኪናዬ በመግለጫ መልክ አዘጋጅ ነበር። ወታደራዊው ሁኔታ እየተበላሸባት ስለሄደ ኢጣሊያ አምቡላንሶችን መምታት፤ በመርዝ ጋዝ መጠቀም መጀመሯን ዘግባለች። ሎሪንዞ ታዕዛዝ የጦር ግንባሩን ዜና በየቀኑ ያመጣልኝ፤ በመግለጫዎቼ ዝግጅት ላይም ይረዳኝ ነበር።

ከጥቂት ቀናት በኋላም ንጉሠ ነገሥቱ የጦር ሚዳ ሕጎችን በመጣስ የሚሠሩ ወንጀሎችን ሁኔታ የሚከታተል ሰው የፈለጉበት ምክንያት ግልጽ ሆኖ ታየኝ። ሕጎቹ የ1907 የሄግ ኮንቬንሽንና የ1925 የጀኔቫ ፕሮቶኮል ነበሩ። አብዛኛው የዕለት ሥራችን በሚደርሱን የጦር ግንባር ሪፖርቶች ላይ

* የቡድን ቀይ መስቀል እያቡላንስ መልካ ሊያገላግል ይችላል። በመመታት በስክላርስ ሊገኝ ይችላል። ለዚህም ከተገኝዎቹ ለአንዱ በተደረገው የቀበሌ ሥነ ሥርዓት ላይ በእያቡላንስ ፕሮግራም መሰጥ ተሳታፊ ከነበሩት ሰዎች ማከል ካውገት ጅን ርወገ፤ ከትት ሀር፤ ሂሳንደርና ኖሪ፤ የተባሉትን

በመሥረት መግለጫዎችን፤ ለማግበሩ የሚተላለፉ አቤቱታዎችን፤ ለዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ የሚቀርቡ ጽሑፎችን ማዘጋጀት ነበር። ጣሊያኖች በበኩላቸው፤ የቀይ መስቀል ምልክቶች የሠራዊት ማከማቻ በመደረጋቸው፤ የኢትዮጵያ ወታደሮች የተከለከለ ጥይት በመተኮላቸው፤ በእስረኞች ላይ የጭካኔ ሥራ በመፈጸማቸው ነው ይህን የበቀል ርምጃ ለመውሰድ የተገደደነው ብለው ከሰሱ። ነገሩ ያልተጠበቀ አልነበረም።

አዲስ አበባ ከመድረሱ በፊት በነበረው ሣምንት ውስጥ በማግበሩ የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን የጦርነት ሕጎችን በመጣስ የተሠራው ወንጀል ገለልተኛ በሆኑ ወገኖች እንዲጣራ ጠየቀ። ጥር 20 ቀን የልዑካኑ ቡድን ጥያቄውን እንዲያነሣ መመሪያ አስተላለፍንለት። የኢትዮጵያ ጦር ሠራዊት የጦርነት ሕጎችን ጥሏል ወይም በነበረው እጅግ ውሱን በሆነ መሣሪያ ሊጥስ ይችላል ብሎ ለማመን ምክንያት አልነበረም። በአንፃሩ በአቪኖል የሚመራው ማግበር በፈረንሳይና በኢጣሊያ ጎትጓችነት የጦርነት ሕጎች የተጣሉት በኢትዮጵያ ነው አሰኝቶ የሆነ ያልሆነ የሐሰት ምክንያት ፈጥሮ ኢጣሊያን ከወቀሳ ነፃ ለማድረግ እንደሚጥር ይገመት ነበር። ይህም ማግበሩን ማዕቀቡ እንዲነሣ ድምፅ ለመስጠትና ከጉዳዩም ጭራሹን ለመውጣት ያስችለዋል። የሚከተለው ጥቅስ እንደሚያመለክተው ጥያቄውን ለማንግት የተላለፈው መመሪያ ይህን ስጋት በግልፅ የሚያሳይ ነበር።

« የኢትዮጵያ መንግሥት በኢጣሊያ ባለሥልጣኖች የተፈጸመው ግፍ እንዲጣራ ያቀረበውን ጥያቄ የኢትዮጵያን ነፃነትና አንድነት ለመድረር ለሚደረገው ዝግጅት እንዲያመች ወደፖለቲካ ጥያቄነት እንዲለወጥ የሚደረገውን ሙከራ ያወግዳለን። »

ከዚህ በኋላ በቀይ መስቀል አምቡላንሶች ላይ የሚፈጸመውን ጥቃትና በመርዝ ጋዝ መጠቀማቸውን በማስመልከት የማዘጋጃቸውን ሪፖርቶች በቀጥታ ወደ ዓለም አቀፍ ቀይመስቀል ኮሚቴ ለሰሰተላልፍ፤ የማግበሩ ዋና ጸሐፊም በግልባጭ እንዲያውቀው እናደርግ ነበር። አቪኖል የሚተላለፍለትን ሪፖርት ቸል እንደሚለው እንገምታለን። የዓለም ቀይ መስቀል ኮሚቴ ግን ይህን ማድረግ አይችልም። ምክንያቱም ከሚጠቁት ውስጥ የነሱም አምቡላንሶች ሰለነበሩ። በመርዝ ጋዝ ጉዳት የሚደርስባቸውን ሰዎች በተመለከተ በጦር ሚዳ ላይ የሚቆስሉና የሚታመሙ ሰዎች በተ

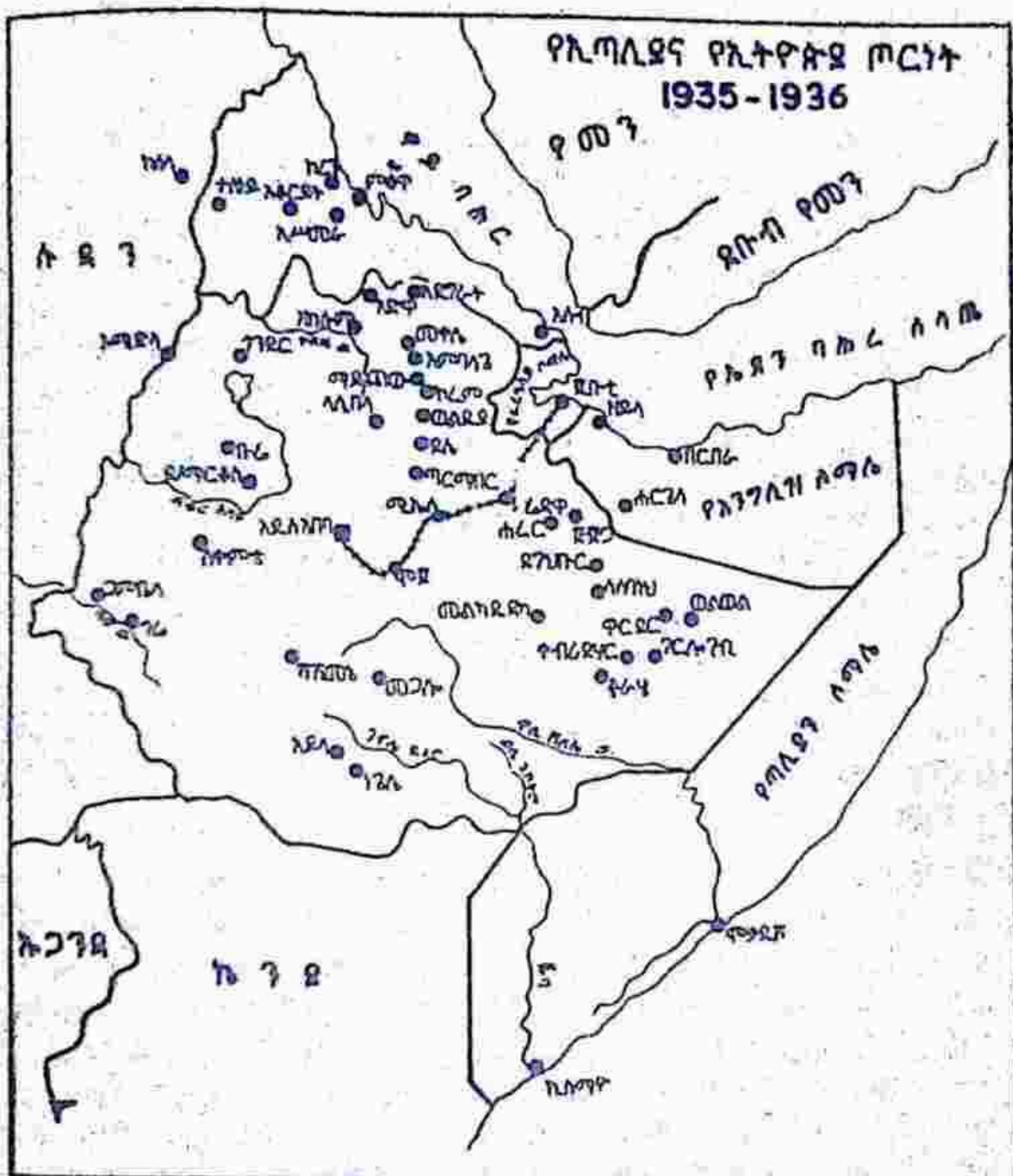
ፊኪዎች አገኘው። አውሮፕላን አብራሪ የነበረው ካውንት ሆን ርወን በጦርነቱ ጊዜ በቀይ መስቀል እንቅስቃሴ ጉልህ ሚና ተጫውቷል። ከነነት በኋላም ለጦር ጋደሉን በማጽደቅ ብዙ ሠርቷል። ሂሳብና ፍርሃት የተባሉት ፊኪዎች ደግሞ ከነነት በኋላ ጉልህ ሥራ ሠርተዋል።

መለከተ በመር ሚዳ ላይ የሚቆሰሉና የሚታመሙ ሰዎችን ሁኔታ ለማሻሻል የወጣው የ1929 የጀኔቫ ኮንቬንሽን ለቀይ መስቀልና በአምቡላንሶች ላይ ለሚተገው የቀይ መስቀል ምልክት ከፍተኛ ድጋፍ ሰጥቷል።

ለዛምንታት ያህል በአምቡላንሶች ላይ ተመድበው የሚሠሩትን የእንግሊዝ፣ የስዊድንና የኖርወይ ሕዚሞች በመሐላ የተረጋገጠ ቃል፣ የመርዝ ጋዝ ያስከተለውን ጉዳት የሚያሳይ ፎቶ ግራፍ በማስጸገፍና በሰዊዝ ቦይ በኩል በመርከብ የሚያልፈውን ይጥራይት የተባለ መርዝ ብዛት ላይ የተጠናቀረ ስታቲስቲክስ ሳሰባሰብ ሰነዦች። ይህን መረጃ በእጄ ካደረገሁ በኋላ የመርከብን ሕግ በመተላለፍ የተፈጸሙትን ወንጀሎች የሚያሳይ ዝርዝርና ረጅም መግለጫ አዘጋጀሁ። መጋቢት 2 ቀን ወደ ዓለም አቀፍ ቀይመስቀል ኮሚቴ አስተላለፍኩ። ሚያዝያ 15 ቀን ደግሞ በመልካ ዲዳክና በኮሪም ለላተፈሰመው ጥቃት የዓይን ምስክሮች የሰጡትን ቃል በማጠናቀር አስከተልን። የተገለጠው ወንጀል የተፈጸመ መሆኑን በማረጋገጥ የስዊድን መንግሥት ግንቦት 4 ቀን የተጓፈ መግለጫ ለማግለፍ አቀረበ።

መግለጫውን በማዘጋጀፍት ጊዜ የኢትዮጵያ ቀይ መስቀል ብሔራዊ ኮሚቴ ተጠባባቂ ኃላፊ ሆኖ ይሠራ የነበረው ኢትዮጵያዊ ዶክተር ሳምሴ ረድቶችል። ትውልዱ አሜሪካዊ የሆነ ይህ ሰው የሱዳን ኢንተርየር ሚኒስትር መሪ በመሆን አዲስ አበባ ውስጥ ብዙ ጊዜ ፍጅል። በዚህ ጊዜ ውስጥ ተፈሪ መኩንን ሆስፒታል በተሰማሩ ሳምሴ ሆስፒታል እየተባለ የሚጠራውን ከከተማ ዳርቻ ሠርቶ አስተዳድሯል። የኢትዮጵያ ሕግ የውጪ ዜጎች መሪት እንዲገዙ ስለማይፈቅድ ለሚለየን አገልግሎት የሚውል መሪት ለመግዛት እንዲያስችለው የኢትዮጵያ ዜግነት እንዲሰጠው ጠይቆ ተፈቅዶለታል። ዜግነቱን በመለወጡም የብሔራዊ ቀይ መስቀል ኮሚቴ ኃላፊ ሆኖ ለመሸም ቻለ። የመርዝ ጋዝ መጠቀምንና የአምቡላንሶችን መመታት በመወቃወም ለሌሎች የቀይ መስቀል ኮሚቴዎች አለምቷል። እሱ ያስተላለፋቸው ሪፖርቶች በተለይ በእንግሊዝ ሕዝብ ላይ የቁጣ ስሜት ቀስቅሰዋል።

አዲስ አበባ የነበሩት ሁለት የዓለም አቀፍ ቀይ መስቀል ተወካዮች ግን ያደረጉት እገዛ እጅግ በጣም ውሱን ነበር። ሚስተር ሲድኒ ብራውን የተባለው እንደ ሴት ወይዘሮ መሸምንምን የሚወድ ሲሆን፣ ዶክተር

የኢትዮጵያና የኢጣሊያ ጦርነት 1935-36

ግርሰል ጁኖ የተባለው ግን በንቃት የሚንቀሳቀስ የሰዊስ ዜጎች ነበሩ።
 ዶክተር ጁኖ የራስ ደስታን የጦር ሠራር አንድ ጊዜ ከመግብጥቱና ወደ
 ሰሜን ኢትዮጵያ ኮረም በመሄድ መጋቢት 17 ቀን የተባለውን የመርዝ ጋዝ

በዓይኑ ከማየቱ በቀር ያደረገው ነገር የለም። ሌሎችም ተወካዮች ቢሆኑ ጉልህ እንቅስቃሴ አልነበራቸውም። ሚስተር ብራውን በኢጣሊያ እስረኞች ላይ ግፍ እየተፈጸመ ነው ተብሎ ለዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ የቀረበውን ሪፖርት አጣርቶ መሠረተ ቢሰ መሆኑን አረጋግጧል።

ኢትዮጵያ ተከታታይ ድሎችን በማስመዝገቧ፣ ከመጋቢት ጀምሮ የመርዝ ጋዝ በአውሮፕላኖች በመርጨት የመፍጀቱ ሁኔታ እየበረከተ ሄዶ ገደብ የለሽ ሆኗል። አጠቃላይ የገጠር ሕዝብ ለዚህ ጥቃት ተዳርጎ ነበር። ጫማ የሌላቸው ኢትዮጵያውያን የሚረገጡት መሬትና የሚጠጡት ውሃ ሁሉ በመርዝ የተበከለ ነበር። ከብቱም መቋቋም አልቻለም። መርዙ በሠራዊቱ እግርና ጫማ ላይ ውሃ የቋጠሩ ቁስሎችን ይፈጥር ነበር። መን ቀላቀስ አልተቻለም። ለእርድ የሚቀርብ ከብት እያጠረ ሄደ። እህልና ጥራጥራ እንዳለ ጠፍቷል። ከዚህ የመርዝ ዝናብ የሚያስጥል ምንም ነገር አልነበረም። ከአሮጌ ጠመንጃዎች አልፎ አልፎ ኮሚተኩሰው በቀር አውሮፕላኖቹን የሚያሰጋ አንዳችም ነገር አልነበረም። የጋዝ መከላከያ ጭምብልም አልነበረም። አዲስ አበባ ላይ የእንግሊዝ አምባሳደር ሚስት ሌዲ ባርተን በጎ አድራጊዎችን በለጋሲዮኑ ቅጥር ግቢ አሰባስባ የመርዝ ግርክሻ መድኃኒት የተነከሩ ቁርጥራጭ ጨርቆችን አዘጋጅታ ለማከፋፈል ጥክራሎች። ጨርቁ በፊት ወይም በሰውነት የተለያዩ ቀዳዳዎች ላይ በማስቀመጥ የሚከላከል ነበር። እነዚህ ጨርቆች ካለቁ በኋላ እያንዳንዱ ሰው በሽግግር ላይ ሽንቱን እየሸና ከፊቱ ላይ በማድረግ እንዲከላከል ለሠራዊቱ ተነገረው።

የኢትዮጵያ መንግሥት የሚያደርገው ቢጠፋው ዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ የጋዝ መከላከያ ጭምብል ከነአጠቃቀም መመሪያው እንዲልኩለት የርዳታ ጥያቄ ለተለያዩ ብሔራዊ የቀይ መስቀል ኮሚቴዎች እንዲያቀርብ አሳሰበ። ዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ ጥያቄውን ውድቅ አደረገው። ለዚህ ያገጠጠና አድላዊ ርምጃው ደጋፊ ምክንያት እንዲሆነው ጭምብሉን ለምን አገልግሎት እንደሚውል ሳይገልጥ በደፈናው አጠቃላይ ጥያቄ ለማስተላለፍ አይቻልም በማለት ገለጠ። ኮሚቴው ጭምብሉ በምን ተአምር ለምን ዓይነት ሌላ አገልግሎት እንደሚውል እንዴት ሳያወሳ አለፈ?

ከቀን በኋላ የዓለም ቀይ መስቀል ኮሚቴ አንድ ቡድን ላከ። የሚገርመው ግን፤ ኢጣሊያ በመርዝ ጋዝ እየተጠቀመች ነው የተባለውን ክስ ለማጣራት የተመደበው ቡድን የተላከው ወደ ጦር ግንባር ሳይሆን፤ ግጣራቱ እንዴት መከናወን እንዳለበት ለመወያየት ወደ ሮም ነበር። ቡድኑ ወደ ጄኔቫ የተመለሰው የከሱ መጣራት መከናወን ያለበት ኢጣሊያ

በሌላገኛው ሁኔታ እንዲሆን ያስገደደችውን ሐሳብ ይዞ ነበር። የዓለም አቀፍ ኮሚቴውም የቡድኑን ሐሳብ በማጽደቅ የኢትዮጵያ መንግሥት እንዲቀበለው ጥሪ አቀረበ። የኢትዮጵያ ለኮሚቴውና ለኢጣሊያ ፈቃድ አለማንብደድ፤ ኮሚቴው በኢትዮጵያ ላይ ያለውን ተቃውሞ እንዲያጠናክር ምክንያት ሆነ።

በዚህን ጊዜ የአሥራ ሦስት አገሮች ኮሚቴ / ኢጣሊያ ስትቀር የማንበሩ ምክር ቤት ማለት ነው / ለዓለም አቀፍ የቀይ መስቀል ኮሚቴ እናቀርበው የነበረው ተቃውሞ ግልባጭ ሁሉ ይደርሰው ስለነበርና የቀይ መስቀል ኮሚቴው ምንም ርምጃ እንዳልወሰደም ስለተገነዘበ! ከሱን በጥልቀት ለማየት የሚያገዝ በእጁ ያለውን ማናቸውም መረጃ እንዲያቀርብለት መጋቢት 23 ቀን ኮሚቴውን ጠየቀ። የቀይ መስቀል ኮሚቴ ጥያቄውን አልተቀበለም። ለዚህ የሰጠው ምክንያት « የዓለም አቀፍ ቀይ መስቀል ኮሚቴ የገለልተኝነት አቋም እንዲይዝ ግዴታ ስላለበት ኮሚቴው ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ይጠበቅበታል » የሚል ነበር።

የጦርነትን ሕግ በመጣስ ተፈጸሙ ስለተባሉት ድርጊቶች የቀረቡትን መረጃዎች አልሰጥም ያለው የዓለም ቀይ መስቀል ኮሚቴ ፕረዚደንት ማክስ ሁብር ከፍተኛ ዕውቅና የነበረው የዓለም አቀፍ ሕግ ምሁርና የሰዊስ ኮንፈረረሽን ፕረዚደንት ነበር። በቋሚው የዓለም አቀፍ ፍርድ ቤት በዳኝነት የሠራና ለሦስት ዓመታትም የፍርድ ቤቱ ፕረዚደንት የነበረ ሰው ነው። በዚያን ጊዜ በስፋት የታወቀውና ኢጣሊያ ያልካደችውን የዓለም አቀፍ ሕግ በመተላለፍ የተፈጸመውን ወንጀል በመሸፋፈን የራሱን መልካም ስምና የዓለም አቀፍ ሕግ ለፖለቲካ ጠቀሜታ ለውጦ ፈርማውን በማስቀመጡ ወራዳ ሽርሙጥና ፈጽሟል።

በተቀናጀ ዘዴ በገጠር የቀጠለው የመርዝ ጋዝ የመርጨቱ ዘመቻ በሰሜን ግንባር በዘመተው ሠራዊት ላይ የሞራል ውድቀት አስከተለ። በመርዝ ጋዝ በመጠቀሚያ ብቻ የኢጣሊያ መከናወን ሠራዊት አምባ አርአዶም፤ እንደርታ ቀጥሎም አምባ አላጌ ላይ ድል ሊያደርግ ቻለ። ከዚያም ጉዞውን ወደ ማይጨውና አሸንጌ ሐይቅ አደረገ። የተፈጸመው አስቃቂ እልቂትና የሠራዊቱም መበታተን ዜና በየዕለቱ ከጦር ግንባር አዲስ አበባ ይደርሰን ነበር።

* የፓላግስ ደላቶችን ጉዳይ በገላጋይነት በጸጥታ ወቅት የሰጠው ውሳኔ በዓለም አቀፍ ሕግ ባለ-ያዎች ገንደ ለክብርትን አትርፍለት ነበር።

መጋቢት መጨረሻ አካባቢ ኮልሶን ሰለሄደ ከሱ ቤት ገባሁ፤
ሠራተኞችም ለኔ መሥራታቸውን ቀጠሉ። በዚያን ጊዜ የንግድና ጥገና
ዋና ዲሬክተር የነበረው ፓሪስ ቆንሰላ ሆኖ የተዋወቅሁት የአክሊሉ
ሀብተወልድ ወንድም አቶ መኩንን ሀብተወልድ በየቀኑ ወደ ቤቴ እየመጣ
መመለሻ ስለሌለው ሁኔታ እንወያይ ነበር። በከተማው ውስጥ ይሠሩ
ከነበሩት ሰልኮች መካከል አንዱ የኔ ስለነበር፤ በዚህ ሰልክ ወደ ሰሜንና
ደቡብ ጦር ግንባሮች እየደወለ ይገናኝ ነበር። የኋላ ኋላ የሰልኩ ነገር
እያግለለው ሄደ።

በዚያን ጊዜ የተዘረጉት የሰልክ መስመሮች በጣት የሚቆጠሩ ነበሩ።
አንዱ ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ጠቅላይ ሠፈር የተዘረጋና በሬድዮ ግንኙነት
የሚታገዝ ሲሆን፤ ሌላው የምድር ባቡር ኩባንያ በሰጠው መስመር
በመጠቀም ወደ ድራዳዋ የተዘረጋው ነበር። እንደሚወራው ከሆነ፤ የአዲስ
አበባው የሰልክ ግዝራ በትልቅ ምስግር ላይ የተበየደ አንድ ሽቦ ሆኖ ይሠሩ
የነበሩት መስመሮች ከሚአከፋፍሉባቸው ቀዳዳዎች ጋር የተያያዘ ነበር።
የሆነ ሆኖ፤ በወቅቱ በሰልክ ለመነጋገር የሚቀርቡ ኢትዮጵያውያን ሁሉ
መናገር ከመጀመራቸው በፊት በአሁኑ ዘመን ማይክሮፎን ለመፈተሽ
እንደሚደረገው በመናገሪያው ላይ ኡፍ ኡፍ ይሉበታል። ሐሳቡ በግልጽ
ለመነጋገር እንዲቻል መስመሩን ለማጥራት ነበር።

በሰልኩ ላይ ይህን ያህል ንትርክ ከተደረገ በኋላ በመጋቢት መጨረሻና
በሚያዝያ አካባቢ አስደንጋጭ ሁኔታ ተከሰተ። የኢትዮጵያ ተዋጊ ሠራዊት
መፍረስ ጀምሯል። ንጉሠ ነገሥቱም ማይጪው ላይ ድል ሆነዋል። አሸንጌ
ላይ ከፍተኛ እልቂት ደርሷል። የሕክምና ርዳታ እንዲደርስ የጣር ድምጽ
ይጫሃል። እኛ ግን ግቅረብ አንችልም። ሜዳው! ማላው! ወንዙ! ከብቱ!
ሁሉ መርዝ ፈሶበታል። እነዚህ አሰቃቂ ዜናዎች በየዕለቱ ገሊናየን ያቆሱሉ
ታል። አቶ መኩንንም ከንፈሩን እያጣመመ ከሚሰተር ኮልሶን ቤት ሰልኩን
ይደውላል።

ዕለት በዕለት በሰልክ ላይ በነበረን ቆይታ እያንዳንዳችን የገጠመን
ጭንቀት ላናውቀው በኔና በመኩንን መካከል የፈጠረው የጠበቀ ጓደኝነት

* በሰልኩ አጠቃቀም ላይ ለገድ ዓይነት ሥርዓት ነበር። ከተቀባዩ ወገን ድምጽ እንደተሰማ ደግሞ
መክ ብሉ የት ነው? ይላል። ከብዙ ጭንቀት በኋላ « ግዙፍ! » ይከተላል። ደግሞ የተቀባዩን
ግንኙነት በመጠየቅ በፊት የራሱን ግንኙነት መግለጽ እንዳለበት ታስቦ ሊያውቅም ይህ ልግድ እስከ
ዛሬ አልተለወጠም። ለገዱ የሌላውን ግንኙነት ለማወቅ የታላት ልዩው ከተደረገ በኋላ፤ ተቀባዩ
የተረፈለገው በውክላህን ተከታታይ ጥያቄ « አገሌ አለገ! » ይሆናል። አብዛኛውን ጊዜ ሙሉ « አዎን »
ይጮናል። « ላናገረው አፈጋሪሁ » ይላታል። ተቀባዩ ወዲያው ነው ሰልኩን የሚጠረትው።
ባፈራረጄው ባሕል ይህን ነው የሚመለሰው-እንግላውን ለው እንዲናገር ግድረግ።

ከ 24 ዓመት በኋላ በተካሄደው የመንግሥት ግልበጣ መዝራ መኩንን እስከረሽን ድረስ የዘለቀ ነበር። እንደእውነቱ ከሆነ ጩራ አገመሰልሁ። እኔ ገና ከኮሌጅ የወጣሁ ክስ በሃያ ዓመት የማገዝ፤ ያልበሰለ ግትርነት የነበረኝ፤ በጣም ተጠራጣሪ፤ እግዚአብሔርን ማወቅ አይቻልም የኖረ፤ ለረገሳይኛ ብቻ የምናገርና የኢትዮጵያውያንን አስተሳሰብ፤ ልማድና ምክንያት የመፍጠር ባሕል የማለውቅ ሰው ነበርኩ። መኩንን ደግሞ ከ30 ዓመታት በፊት በአፄ ምኒልክ ቤተ-መንግሥት ያገለገለ፤ የገጽም ተግራ፤ የቤተ-ክርስቲያን ሰው ነበር።

ሰውነቱ ቀጭን፤ ዙሪያውን በአጭሩ ከሚስተካከለው ፅጉሩ በስተቀር የተመለመነ ነበር። የማይቀጣለት አለባበሱ የቤተ-ክርስቲያን ዕድገቱን የሚገልጽ ነበር። አልፎ አልፎ በግዕዝ ያዜምልኝ ነበር። ምችትና መዝናናትን የማይረዳግ፤ እንቅልፍ የማይተኛ፤ ምግብ የማይደፍርና መጠጥ ፈጽሞ የማይቀምስ ሰው ነበር። አብዛኛውን ጊዜ በሚገሳይኛ ለረገሳይኛው ሚስተር ስፒንሰር፤ እስከ አንድ ነገር አቅድልኝ » ይለኛል። ይህን የሚለው ሰውን ለማቅበርበር ወይም ለመብለጥ ሐሳብ ኖሮት ሳይሆን፤ መልስ ለማይገኝለት ችግር ተግባራዊ መልስ ለማግኘት በመሻት ነበር። ነቃፊዎቹ ንቀህት ያጠቃጥራ/ በሥልጣኑ ያላገባብ ይገለገላል/ በማለት ይወነጅሉታል። ሰውየውን ለረጅም ጊዜ በቅርብ የማውቀውን ያህል ግን ምችትና መዝናናት ያለመውደፍ እንዲህ ካለው ችግር የጠበቀው ይመስለኛል። ያረጀው ልብሱና ከነፃነት በኋላ ይነሳት የነበረችው ሾልስዋንን መኪናው ለማለመለል የተደረጉ አልነበሩም፤ የሰውየውን ባሕሪ ቆልጭ አድርገው የሚያወጡ እንጂ። አንሩን ከልቡ የሚያፈቅር አርበኛ ነበር። ኃይለሥላሴም ይህን በማወቅ በሱ ሳይ መሉ እምነት ነበራቸው።

በጦር ግንባር የነበረው ሁኔታ ይህን ሊመስል፤ ከመንግሥታቱ ግንባር ውጭ ሰላማዊ መፍትሔ ለማስገኘት ውስጥ ውስጡን ብዙ ጥረት ይደረግ ነበር። በሰሜን ጦር ግንባር የነበረው የኢጣሊያ ጦር መቀሌ ሳይ ታገዶ በመቆመባት ጊዜ ሲ ኤስ ኮሊየር የሚባል የኢትዮጵያ ባሕር ገዢ የነበረ ካናዳዊ መፍትሔ ለመሻት ወደ ሮም ሄዶ ነበር። ይህ መከራ ሉገዶን የነበረው የኢጣሊያ አምባሳደር ኮሊየር የመጣው መሰሊኒን ለመገደል ሳይሆን አይቀርም ብሎ ማስጠንቀቂያ በማስተላለፉ ወዲያው ተዘጋ። ሳይደረግ እንዳልቀረ በሚገመተው በዚህ አድማ ውስጥ የእንግሊዝ ጣልያ

* ግድግዳ፤ እነዚህ ሀብተወልድ ሙሉ በሙሉ አውሮፓውያን የሚመታውና ነርን ግጥም የሚድር በመሆኑ የሱ ፍይዝ ተቃራኒ ነበር።
** ቀደም ሲል በኢጣሊያ ድጋፍ ታሕሳስ 1935 ውስጥ በኢሮ የተባለ ሰው የጥከራ ክሸፊል።

አምባ አላጌ-በመጀመሪያው የጣሊያን ወረራና በኋላም የነፃነት ውጊያ የተደረገበት ቦታ።

ገብነት ይጠረጠራል። በ1936 የካቲት መጀመሪያ ላይ ኢጣሊያ ተከታታይ ሽንፈት እንደ ደረሰባት በማየት ፈት ለፊት አነጋግሮ ለማስማማት ቫቲካን ምክራ ነበር። ከሊቀ ጳጳሱ የተላከ ቡድን ግርቤይ ላይ መርከብ ሊሳፈር የተዘጋጀ ቢሆንም ቅሉ፣ ዕቅዱን በመዉረሻው ደቂቃም ለማፍረስ ይችል ነበር። በየካቲት መዉረሻ ላይ በሮም የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረው አፈወርቅ የሰላም ንግግር እንድጀምር በንጉሠ ነገሥቱ ተፈቅዶልኛል ብሎ ጅቡቲ ወደነበረው የኢጣሊያ ቆንሰላ በምስጢር መጥቶ ነበር። አፈወርቅ የጣሊያን ሴት ያገባ፣ የታወቀ የፋሽስት ደጋፊ፣ በኋላም አገሩን የከፋ ሰው

ነው። ከዚህ ጊዜ በኋላ ነበር አጣሊያ የደረሰባትን ተከታታይ ሽንፈት ለመለወጥ በመርዝ ጋዝ መዋጋትን ለማስፋፋት የወሰነችውና የሠላም ንግግሩም የተቋረጠው። በኋላም የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ የብላቴን ጌታ ሕሩይ ልጅ ሲራክ አቴንስ ስለነበር በአጋጣሚው ለመጠቀም ተሞክሮ ሳይላካ ቀርቷል። በመጋቢት መጨረሻ አካባቢ ኮልሶን እስክንድሪያ በነበረ ጊዜ ግልጽ ያልሆነ የቅድሚያ ግንኙነት ለማድረግም ተሞክሮ ነበር። እነዚህ ሁሉ ተከታታይ እፈሌላዊ ያልሆኑ ጥረቶች ምንም ውጤት አላሰገኙም።

የኢትዮጵያ መንግሥት አጥብቆ የያዘው እፈሌላዊ አድም የሰላም ንግግሮች መከናወን ያለባቸው በመንግሥታቱ ማኅበር አማካይነት ብቻ ነው የሚል ነበር። ከሆር-ላቫል ሐሳቦች / ስምምነቶች / በኋላ ይህ ሕድም ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ነበር። የኢትዮጵያ መንግሥት መጋቢት 20 ቀን ለማኅበሩ ባስተላለፈው መልዕክት የገለጠው፤

«ጤን ለማስቀረት በኢትዮጵያ መንግሥትና በአጣሊያ መንግሥት መካከል ቀጥታ ንግግር ተከፍቷል ወይም ሊከፈት ነው ተብሎ የተነገረው እውነት አይደለም። የኢትዮጵያ መንግሥት በቀጥታ ንግግር ውስጥ መግባት የገጊዜያ ፈቃደኛ አይደለም። ለመደራደር የምትሰማግው በማኅበሩ የለው ረር ደንብና ማኅበሩ በሚወክለው ድርጅት አማካይነት ብቻ ነው፤ የሚል ነበር።

መጋቢት 2 ቀን 1936 ማዕቀብ እንዲጣል የወሰኑት 18 የኮሚቴ አባላት ለአጣሊያ የነዳጅ ዘይት እንዳይደርስ በተጣለው ማዕቀብ ላይ ስለሚወሰደው ርምጃ ለመወያየት ተገናኙ። ፈረንሳይ በማዕቀቡ ላይ ውሳኔ ከመተላለፍ በፊት የማዘግያ ዘዴ ፈጠረች። /እንዳለበትውም ነዳጅ ዘይትን በተመለከተ አንዳችም ማዕቀብ አልተጣለም።/ ላቫልን የተካው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ፍላጎዱን ሁለቱ ተፋላሚ ወገኖች ለመስማማት እንደገና እንዲሞክሩ ጥሪ አቀረበ። በዚህም ምክንያት በተከታታይ ቀን የአስራ ምስቱ ኮሚቴ የሚባለው ለአጣሊያና ለኢትዮጵያ « የስምምነት ንግግር አሁኑኑ እንድትጀምሩ አስቸኳይ ጥሪ እናቀርባለን » የሚል መልእክት አስተላለፈ። ከሁለቱ መንግሥታት የሚላክላትን ምላሽ ለማየትም ከጣም ንት በኋላ ለመሰበሰብ በቀጠሮ ተነሣ።

ይህ ፍላጎዱን የቀየሰው ተንኲል ኢትዮጵያ ሌላ የሆር-ላቫል ዓይነት ዕቅድ ወይም የቫቲካን አዲስ ሐሳብ እንዳይኖር የነበራትን ተስፋ ጨርሶ አጨለመው። የተላለፈውን ጥሪ የሚገፋ አልነበረም-በተለይም የስምምነት ንግግሩ በማኅበሩ ሥነ ሥርዓት የማኅበሩን ደንብ ተከትሎ የሚመራ በመሆኑ። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ብላቴንጌታ ሕሩይ፤ ኮልሶንና ተስፋይ

እንቀበለው የሚል ሐሳብ ነበራቸው። እኔ ግን ነገሩ በመርዝ ጋዜ እየተጠቀመ ወደ ደሴ በመገስገስ ላይ ለሚገኘው የፋሽስት ሠራዊት ጊዜ ማግኛ ሌላ መከራ ሆኖ ስለተሰማኝ ተቃወምኩ። ሐሳቡ ከደሴ ሰሜን ለነበሩት ንጉሠ ነገሥት ተገለጠ፤ እሳቸውም የብዙሃኑን ሐሳብ ደገፉ።

ለአስራ ሦስቱ ኮሚቴ መልስ እንዲዘጋጅ ኃላፊነት የተሰጠው ለኔ ስለነበር፤ በኢጋጣሚው እኔን ያሳለበኝን ጉዳይ በአግባቡ ለማስቀመጥ ችግሩ ነበር። ጥያቄው ሁለት ግቦችን የሚዳስስ ነበር— « ውጊያው በአስቸኳይ አንዲቆም » እና « ሰላም እንዲሰፍን ማድረግ » እኔን በተለይ ያሳለበኝ የመጀመሪያው ነበር። በፍጥነት በመበላሸት ላይ ከነበረው ወታደራዊ ሁኔታ አንፃር ተኩስ የማቆመ ጥያቄ ለኢትዮጵያ አሁን የሚበጅ ይመስል ይሆናል፤ ግን ከጀርባው ወጥመድ አልተዘረጋ ይሆን? ውል ያለው ውግኔ ከመገኘቱ በፊት የተኩስ-አቁም ስምምነት ቢደረግ፤ ትንሿ ግጭት ሁሉ በኢትዮጵያ የተቀሰቀሰ ነው ለማሰኘት አመቺ ይሆናል። በዚያ ጊዜ የጀርመን ለጋሲየን ጉዳይ ፈጻሚ የነበረው ዶክተር ጉስታቭ ስትርም ፈልጎ መጥቶ ይህንን አስጠንቅቆኛል። እሱ የነገረኝ አቤኖልና ፍላገዲን ኢትዮጵያ ስምምነቱን ስለጣሰች የተጣሉት ማዕቀቦች በሙሉ መነሳት አለባቸው፤ ማገባቱም ከጉዳዩ መውጣት አለበት ብለው አጥብቀው ይከራከራሉ ብሎ ነበር። ይህን በመሰለ ወጥመድ ውስጥ ያስገቡኛል በሚል ስጋት ነበር ኢትዮጵያ የጦርነት ሕጎች የመጣላቸው ጉዳይ እንዲጣራ ያቀረበችውን ጥያቄ በጥር ወር ላይ አነሳሁ ያለችው። ለአስራ ሦስቱ ኮሚቴ ባስተላለፍነው መልስ፤ ስለተኩስ አቁም ስምምነት ምንም ነገር እንዳይነሳ ጓደኞቼን ለማሳመን ችግሩ ነበር።

ሂትለር የሉዛርፕን ስምምነት ሕጋዊነት በማውገዝና ራይንላንድ እንደገና ወታደራዊ ኃይሉን እንዲያደራጅ በማድረጉ፤ በማገባቱ ውስጥ ከፍተኛ ችግር ስለፈጠረ ኮሚቴው ከኢጣሊያና ከኢትዮጵያ መንግሥታት የተላለፉትን መልሶች ለመመዘን ይዞት የነበረውን ቀጠሮ ለማስተላለፍ ተገዷል። ሰላዚህም በመጀመሪያ ለመጋቢት 10 ቀን ተይዞ የነበረው ቀጠሮ ወደ መጋቢት 23 ቀን ተላለፈ። በኢጣሊያ የተወከለው ባሮን አሉይዚ ወደ ሮም ከሄደ በኋላ የኮሚቴው ሊቀመንበር ባለቫዶር ዳ ማዳሪየጋ ያስተላለፈለትን ጥያቄና የኢደንን የክረረ ተቃውሞ ከምንም ሳይቆጥር እስከ ሚያዝያ 15 ቀን ሳይመለስ ቆየ። ይህ የማጓተት ጥረት ከኢትዮጵያ ሠራዊት

* ያደላሥላል ለገ ሕይወት ተሳታፊው በደፋት መጽሐፍ ላይ ይህን ውጥ የውግኔ ወቅት ጠርቶው እልረውታል። ከዚህ በፊት የሚቻለው ይህን በመላለሉ ከባድ ጉዳዮች ላይ በግል ውጪ ለመስጠት ከማጥፋቱ ይልቅ በለዎች የካር እንደሚተግመኑ ነው።

የመብታችን አስታላቂ ሁኔታ ጋር እንዲጣጣም ሆነ ተብሎ የሚያረግ ነበር።
ከዚህ ግጥም ባለው በተጨማሪ መመሪያ መሠረት በጉዳዩ ላይ ከውጭ ጉዳይ
ሚኒስትሩና ከተሰሩት ጋር በሰሩት ከተወያየንበት በኋላ ስለደረሰው ወታደ
ራዊ ውድቀትና ስለሁኔታው አሳሳቢነት ማወቅ ስለነበረባቸው በሉንዶንና
በፓሪስ ለሚገኙ የኢትዮጵያ ለጋሪዎች የሚላከውን ጽሑፍ አዘጋጅሁ።
መልክቱ ቀደም ሲል በገለጻቸው አስተማማኝነት በሌለውና ቀላል በሆነ
መጻፍ ተመሳሳይ ቀላል።

አሁን በተደረሰበት ሁኔታ ማንኛውም ወገን ተኩስ ማቆም
አልረገገም። ምክንያቱም በሰሜን ወር ግንባር የነበረውና በንጉሠ ነገሥቱ
የሚመራው ሠራዊት ወራ ከማለቁ በፊት እንደሚበተን እርግጠኛ በመሆን
ኢትዮጵያ ሆነች ኢጣሊያ የተኩስ አቁም ውይይቱ ትርጉም የለሽ
እንደሆነ ተገንዝበውታል። ኢጣሊያ ለአሰራ ሦስቱ ኮሚቴ በሰጠችው
መልስ የሰላም ውይይት ማጠራ ሳይቋቋመው ሥርዓት ስለመመራቱ
ያሳያል ነገር ስላልነበረ፤ በማጠራ በሚመራ ሥርዓት ለመደራደር
እንደሚችሉ ተረድተው ነበር። ከዚህ ግንባቢ በመነሳት ምክንያት
እንደሚቆይን ከደንን ጠየቅነውም እሱም አጥብቆ የገሩን ኢትዮጵያ
ለምምኑ በማጠራ አማካይነት ይደረግ የሚለውን አደሚን እንድታጠናክር
ብዎ ነበር።

ከነሱ በስተቀር በጉ ነገር በማይሰማበት በዚያ በሚያዝያ ወር እኔና
ተሰሩዬ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ውስጥ ብቻችንን ተቀምጠን፤ ኢጣሊያ
ለተኩሱ አቁም ስምምነቱ ለምታቀርበው ሐሳብ ኢትዮጵያ ላለማንብደድ
የነበራችን አደም በመደገፍ፤ ለኢደን የነበረንን አድናቆት አንስተን
ተወያየነዋል። ኢትዮጵያ ለኢደን ባለውለታ የምትሆንባቸው አያሌ
አጋማጊዎች አሉ።

አሁን ወደ ሄኔቫ በተመለሰበት ዕለት፤ ሚያዝያ 15 ቀን ከኢትዮጵያ
የልዑካን ቡድን ቴሌግራም ደረሰን። እንደገመትነውም ኢጣሊያ ስምምነቱ
ከማጠራ ውጭ እንዲረዳም መጠየቁን በመግለጥ፤ መመሪያ እንዲላክለት
የልዑካን ቡድን አሳሰበ። የወታደራዊ ትግሉ ማከተም ግልጽ በሆነበት በዚያ
ጊዜ የኢጣሊያን ጥያቄ አለመቀበል ለመወያየት ያለውን ዕድል የመጨረሻ
እንደሚያደርገው በግልጽ ታይቶታል። ኢጣሊያ በምታቀርበው ሐሳብ
መሠረት ካልሆነ በቀር ኢትዮጵያ ምንም ዓይነት የስምምነት ድርድር
አላደርገም የሚለውን አማራጭ መውሰድ አለባት፤ ኮልሶን ሀገራትን ለቆ
ሰለከር፤ ይህ ጥያቄ ነበር ብላቴንጌታ ሕሩይን፤ ተሰሩዬንና እኔን ያጋጠ
መሆኑ ስታይ ውስጥ የከተተን ። የሚያሳዝነው በማይጨውና በአሸንፊ ሐይቅ
እልቂት ከደረሰ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ በመሸሸ ላይ ነበሩ። በየጊዜው ግንኙነት

የነበረን ቢሆንም፤ ለኛ መመሪያ መስጠት በሚችሉበት ሁኔታ ላይ አልነበሩም፤ መመሪያም አልደረሰንም።

በዚያኑ ዕለት ከሰዓት በኋላ ብላቴንጌታ ሕሩይ ምን መደረግ እንዳለበት ከኔ ጋር ለመወያየት መጡ። በቅድሚያ የኔን አስተያየት ለመስማት እንደሚፈልጉ ገለጡልኝ። ልምድ ስላልነበረኝ ብጠራጠርም፤ ጀኔቫ ላይ ዝግግር ወልደማርያምን ይጎተጉት እንደነበረው ሁሉ፤ እኔም ኢጣሊያ ያቀረበችውን ጥያቄዎች በመቃወም ጠንካራ አቋም እንዲይዙ ጎተጉትኩላቸው። በራይንላንድ በተፈጠረው አስቸጋሪ ሁኔታ ኢጣሊያ ከምንግዜውም በበለጠ ለፈረንሳይ አስፈላጊ በመሆኗ ፈረንሳይ ከጎን ሆኖ እየተመለከተችን በሆነው ውጭ ከአሱይዚ ጋር ፊት ለፊት ሆኖ መነጋገር አስቂኝ ነገር ሆኖ ነበር የተሰማኝ። ሁለተኛ፤ አዲስ አበባ በጠላት እጅ ከወደቀች በኋላም ኢትዮጵያ ትግሉን ለመቀጠል ከቻለች ለድርድር አመቺ ሁኔታ ሊፈጠር ይችላል። / በኢጣሊያ የነበረው የፊናንስ አቋም መጥፎ ደረጃ ላይ ስለደረሰ ከፈረንሳይ ርዳታ ታገኝ ነበር። / ሦስተኛ፤ ከባዱ የክረምት ዝናብ ከጥቂት ሳምንታት በኋላ ስለሚጀምር በዚህ ጊዜ ውስጥ የመደበኛውም ሆኖ የሽምቅ ውጊያው ሚዛን ለኢትዮጵያ ሊያደላ ይችላል። በዚያን ጊዜ የደህንነትና በወታደራዊ አቋሚም የተዳከሙት ኢጣሊያ ሂትለርን ለመቋቋም የምትበጅ ወዳጅ አትሆናትም። አራተኛ፤ ኢጣሊያ ንጉሥ ከማኅበሩ ውጭ ይደረግ ያለችውን ኢትዮጵያ ብትቀበል እንኳን፤ ወይይቱ ውጤት ሳያስገኝ አዲስ አበባ እስከተያዘ ድረስ ስለሚጓተትና በመጨረሻም ፍሬ አልባው ንግግር እንዳይቋረጥ በማድረግ ሊጣልባት የታሰበውን የነዳጅ ግዕዝ እያስተላለፈች ትቆያለች።

የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ በኔ ሐሳብ ጨርሶ አልተስማሙም። በእሳቸው አመለካከት፤ የመርዝ ጋዙ የጦሩን ሞራል ከፋኛ የለበረው ስለሆነ፤ በሚቀጥሉት ቀናት ይህ ይሆናል ብሎ መናገር አይቻልም። የኦጋዴን ግንባር ገትሮ ይሟላ፤ በሰሜኑ ግንባር ግን የኢጣሊያ ሠራዊት ወደ ጣና ሐይቅ እንዳይገባ ለመከላከል ያለው የራስ እምሩና የደጃዝማች አያሌው ብሩ ጦር ተዳምሮ 10,000 ቢሆን ነው። ከራስ እምሩ ጦር-አብዛኛው የተመለመለው ከጎጃም ነበር፤ ወታደሮቹም በብዛት እየከዱ ወደ ሀገራቸው ተመለሱ። እነዚህ መሪዎች በየቀኑ የሚጣለውን የመርዝ ጋዝ ተቋቁመው እስከመጨረሻው እንዲታገሉ አይጠበቅም። ከነሱ በስተቀኝ ከኮረም ደቡብና በወልዲያ መካከል የክብር ዘበኛው እየተዋጋ ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ

* በደጃዝማች አያሌ የጦር አለቆች አንዱ ረታውራሪ ሽረው አያሌ ኩኔል ቲሊግንቲ ሚኒስትር ለጣሊያኖች ጋር በምስጢር ይላላኩ ነበር።

የጣርግ በር ተራሮች-የሆለታ ጦር ትምህርት ቤት ዕድል መከፋፈልና
የተከላከለበት

50.000 ያህል ጦር ቢኖራቸውም የሚያጠናክር ኃይል ግን አልነበራቸውም። ጣሊያኖች ከአሰብ ተነስተው ስርዶ ደርሰዋል። ከዚህ ተነስተውም ወደ ዋና ከተማይቱ ለመገስገስና የባቡር መስመሩን ለመቆረጥ ይችላሉ። በተጨማሪም አሁን ለምለም ወደሆነው አካባቢ ስለገቡ ምግባቸውን

ከአካባቢያቸው ሊያገኙ ይችላሉ። ረጅሙ የሰንቅ ዝግገት አካላቸው በአንድ ሣምንት ውስጥ ደሴ መድረስ ይችላሉ። በነዚህ ሁሉ ምክንያቶች ብላቴንጌታ ሕሩይ ከማግበሩ ውጭ የሚደረገውን ንግግር እንደሚደግፉ፤ ለነገሩ መፍትሔ የሚሰጥ ከሆነም አጋደንንና ከፊል ትግራይን ለመልቀቅ እንደሚሰማሙ ገለጡ።

ከዚህ የሐሳብ ልውውጥ በኋላ እኛ ጊዜ አግኝተን ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመገናኘት ከቻልንና የሚኒስትሮች ምክር ቤትንም ከአማካከርን በኋላ የምናስተላልፍላቸውን መመሪያ እንዲጠብቁ ጀኔቫ ላሉት ልዑካን በቴሌ ግራም አሳወቅናቸው።

በማግስቱ የኢጣሊያን አቋም የሚገልጠውን አፈሴላዊ መግለጫ ተቀብልን። ፍሬ ሐሳቡም ስምምነቱ ሊመሠረት የሚችለው ከስድስት ወር ውጊያ በኋላ ባለው ወታደራዊ አቋም መሆኑ፤ ንግግሩ በቀጥታ በሁለቱ ተፋላሚዎች መካከል እንዲሆንና የሚካሄደውም በስዊዘርላንድ ኡቪ በሚባለው ቦታ እንዲሆን ነበር። የንግግሩን ሂደት በየጊዜው ለማግበሩ ለመግለጥም ኢጣሊያ ፈቃደኛ ነበረች።

እስካሁን ከንጉሠ ነገሥቱም ሆነ ከሚኒስትሮች ምክር ቤት የደረሰን ምላሽ የለም። ጀኔቫ ያለው ቡድን ምንም መመሪያ አልተላለፈለትም። በዚህም ምክንያት ቡድኑ ኢጣሊያ ያቀረበችው ሐሳብ ተቀባይነት እንደ ሌለው አቋም ወስዶ፤ የአስራ ሦስቱ ኮሚቴ የኢጣሊያ መንግሥት በማግበሩ ሥርዓትና በደንቡ አንቀጾች መሠረት ለመነጋገር ፈቃደኛ አለመሆኑን እንዲያረጋግጥ፤ በነጻጅ ዘይት ላይም ግዕዝ የሚያደርግበት ጊዜ የደረሰ መሆኑን አስመዘገበ። ከዚህ በኋላ የማግበሩ ምክር ቤት ሚያዝያ 20 ቀን ባካሄደው ስብሰባ ሁለቱን አገሮች ለሚሰማግት የተነሳውን ውዝግብ ለመፍታት አለመቻሉን በይፋ አስታወቀ።

* ምክር ቤቱ ሚያዝያ 20 ቀን ባደረገው ስብሰባ ላይ እንግሊዝ በላግቶታቸው የበራትን አቋም አደን እንደሚከተለው ገልጾታል። «ተደፋ ሲል እንደተናገርኩት የግርግር ንጉሠ ነገሥት መንግሥት ከሌሎች የማግበሩ አባላት ጋር በመሆን ለዚህ ጉዞት ምክንያት ሊጣል በሚገባው ተወግፎ የኤፍፒያ ሆነ የፈናንስ ግዕዝ ለመነጋገር ዝግጁ መሆኑን ገልጾ ግድረግ አለብኝ። ይህን ግድታ ወደደገም ጠላገም መውጣት ፈቅደን የተቀበልንው ነው። በዚህ ነገር የአውስትሪያንና የኤርጅጌትን ድጋፍ አግኝቷል። በሁለት ቀናት በኋላ ግን ግዕዝን ለመወሰን የተጻፉት የአስራ ሦስት ኮሚቴ ሃረዲላንት ኤፍ ጳጳስን ሉብ ከሌሎች በሚቷው አባላት ጋር ከተመዘገበ በኋላ ኮሚቴውን ለድጋግ ስብሰባ ማረፊት ጠቃሚ አደደለም ከሆኑ መደምደሚያ ላይ መድረሱን ገለጠ። ከወር በኋላ እንግሊዝ አቋሟን ለመጠቀም።

ጠንካራው እኛም በመዝለቁ እርይታ ቢሰማንም! ውጤቱ ኃይለ ሥላሴና የሚኒስትሮች ምክር ቤት ዝም በማለታቸው የደረሰ መሆኑ አላለ በኝ።

በዚህ ፈታኝ ወቅት ኤደን ከማግበሩ ውጭ አንደረደርም የሚለውን የኢትዮጵያን የልዑካን ቡድን አቋም አጥብቆ ይደግፍ ነበር። ጠላት አዲስ አበባን ከያዘ በኋላ ግን የአገግሊዝ አመለካከት ተለወጠ። የገንዘብ ሚኒስትሩ ጌሊል ችምበርሌን ሰኔ 10 ቀን «የኢትዮጵያን ነፃነት ለመጠበቅ ሲባል የግዕዝነት ውሳኔ ማዕናት ወይም እንዲጠናከር ማድረግ ለኔ እብደት ይመስለኛል» አለ። ከአንድ ወር በኋላም ኤደን በምክር ቤት ውስጥ ባደረገው ንግግር «ኢጣሊያን ለማስገደድ በነዚህ ዘዴዎች መጠቀም መቀጠል ከአገግሊዝ ጥቅም የለውም» በማለት ገለጠ። ከሁለት ቀናት በኋላ ፈረንሳይ ግዕዝነትን አነሳች።

ንጉሠ ነገሥቱ ግይደውና አሸንጌ ላይ ድል ከተመቱ በኋላ በሱት ለማድረስ ወደ ላሊበላ በመሄዳቸው ተሰወሩ። ብላቴንጊታ ሕሩይ አዲስ አበባ ላይ ያደርጉ እንደነበረው ንጉሠ ነገሥቱም ለሁለት ቀናት አዘኑ! ፀላዩ። ልዩነታቸው ግን የንጉሠ ነገሥቱ ከአውነታ መሸሽ ተከታዮቻቸውን በይበልጥም ራስ ካግኝ በአድራጎታቸው እንዲገረጹ አድርጓቸው ነበር። ላሊበላ ላይ በመዋል በማደራቸው ጣሊያኖች ቀድመዋቸው ደሊንና ወረይቱን እንዲይዙ ዕድል ሰጧቸው። ወደ አዲስ አበባ ሽሽታቸውን ሲተገቡ ሁሪያ ጥምጥም በመሄድ ተገደዋል። የአየር ጥቃት በመፍረት የሚገዙት ወልማን ተገን እያደረጉ በሌሊት ነበር። በመንገድ ላይ የአፄ ምኒልክ አልጋ ወራሽ ልጅ እያሉን የሚደግፈው የወሎ ሕዝብ እየወጋ አላላልፍ አላቸው። ሕዝቡ የሚወጋበት ምክንያት ጃጃሆይ ወደ ሰሜን ግንባር ሊዘምቱ ሲነሱ ሥልጣናቸውን ታቀምተው የበሩት ልጅ እያሉ ሞተዋል። መባልን ሲለሰግ ተቆጥቶ ነው። በተወሰነ ሁኔታ ከኢጣሊያ ገንዘብ ተቀብለዋል የሚባሉት የአዘዎ አርጥዎች አላላልፍ አሏቸው። በዚህም የተነሳ በዚህ አሰቸጋሪ ወቅት እላቸውን ለማግኘት አልተቻለም። አዲስ አበባ የነበረው ሰውም የት እንዳሉ አያውቅም ነበር። በነበረው ያልተጠናከረ የአስተዳደር አደረጃጀትም ግንን ኃላፊነት ለመውሰድ ወይም ርዥ ለመውሰድ አልደረረም።

አዲስ አበባ ከመያዝ በፊት አንዳንድ ርዥዎች ባስቸኳይ መወለድ እንደነበረባቸው ግልጽ ነው። ለጥቂት ቀናት የመንግሥትን አስተዳደር ወደ

* የጥብቅ ልዩነት የሚገኝታቸው ሁለቱ አልተረጋገጡም።

ላሊበላ-ዘላለት የተረፈለፈው ቤተ ጊዮርጊስ፣ የቀሩት የላሊበላ ቤተ ክርስቲያናት በዚህ ዓይነት የተሠሩ ናቸው።

የዕራብ ለግዛወር ውይይት ተደረገ። እኔ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች ወደ ጋምቤላ እንዲዛወሩ ደጋፊ ነበርኩ። ምክንያቱም ጋምቤላ በባር ወንዝ ላይ

እንደ ወደብ ሰለምታገለግልና የእንግሊዝና የሱዳን የንግድ እንቅስቃሴም ስለሚደረግበት። በኋላ የተመረጠው ግን ይህንኑ ወንዝ ተከትሎ ወደ ውስጥ ገባ ያለው ጎራ ነበር። የመንግሥት ሹማምንት ይህን ዕቅድ ተግባራዊ እንዲያደርጉት ብገፋፋም ከውውይት በስተቀር ሥራ ላይ አልዋለም። ለማንኛውም ጥያቄ መልሱ ሁል ጊዜም «አሺ ነን» ሆነ።

በኢትዮጵያ ውስጥም ሆነ ውጭ ያለው የመንግሥት ገንዘብ በኢጣሊያ እንዳይያዝ ለማዳን ብዙ የሚታሰብበት ነበር። በዚህ አንፃር መልካም ውጤት ለማግኘት ቻልኩ። የመንግሥት ገንዘብ ወደ ካርቱም፣ ካይርና ሱዳን በኃይለሥላሴ ስም እንዲዛወር የኢትዮጵያ ባንክ ምክትል ገዢ ከነበረው ሚስተር ራይት ጋርና የሶሊየቴ ናስዮናል ባንክ ሥራ አስኪያጅ ከነበረው ሚስተር አልፍሬድ አቤል ጋር ተነጋግረን ጨረስን። በዚህም ዘዴ ገንዘቡ የግል ሀብት ነው ተብሎ ከመወረስ ለማዳን ታስቦ ነበር። የመንግሥት ቢሆን በ1907ው የሄግ ኮንቨንሽን መሠረት በጠላት ሊወረስ ይችል ነበር። ሱዳንና ግብፅ የእንግሊዝ ግዛቶች ስለነበሩ፣ የእንግሊዝ ፍርድ ቤቶች እንግሊዝ ለፋሽስቱ ወረራ በሕግ ዕውቅና ከሰጠች የንጉሠ ነገሥቱ ንብረት ሊወረስ ይችላል የሚል አዳም ያዙ።

በውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ጥያቄ ከተማው ለወራሪው ሠራዊት የሚተላለፍበትን ዝርዝር ሁኔታ የሚያሳይ መግለጫ አዘጋጀሁ። ከዲፕሎ ግቶች ሁሉ ለረጅም ጊዜ በኢትዮጵያ ውስጥ የቆየው የቤልጅግ አምባሳደር እንዲቀበላቸው ተዘጋጀ። የመንግሥት መሥሪያ ቤቶችን ወደ ጎራ ለማዛወር የተደረገ አንዳችም ጥረት አልነበረም—ምናልባትም የንጉሠ ነገሥቱ መድረስ ይጠበቅ ስለነበር። በቅዠት ዓለም ውስጥ የምኖር ነበር የሚመስለኝ—ወደ ፊት ለመሮጥ በማደርገው መፍጨርጨር በነበርኩበት ሥፍራ ያላጋዥ ጮቤ የምረግጥ።

በዚህን ጊዜ በውጭ ዜጎች ዘንድ የጭንቀት ስሜት እየተስፋፋ ሄደ። መጀመሪያ ለተለያዩ የጦር ክፍሎች በአማካሪነት ተመድበው ይሠሩ የነበሩ የቤልጅግ መኰንኖች ሚያዝያ 19 ቀን እየተርበደበዱ ወደኔ መጡ። እዚህ ቢቆዩ ለኢትዮጵያ ጦር ሠራዊት ትሠሩ ነበር በሚል በጣሊያኖች የበቀል ርምጃ ይወሰድብናል ብለው ፈሩ። ከመንግሥት ጋር የገቡት ውል ጊዜው ገና ያለበቀ ቢሆንም፣ የኢትዮጵያ መንግሥት ለደህንነታቸው ዋስትና መስጠት ስለማይችል መሄድ እንዳለባቸው ነገሩኝ። እኔም የግል ደህንነት የጦር መኰንኖች ተቀዳሚ ጭንቀት ነው ተብሎ አይጠበቅም፤ ለናንተ ወፍራም ደመወዝ የሚከፈለው ከጦር ግንባር ሆናችሁ ሠራዊቱን እንድታማከሩ ነው። እኔ ቢሺሎ እንኳን ለግል ሕይወቴ ዋስትና እንዲሰጠኝ ለመጠየቅ አልችልም፤ ለናንተ ለወታደሮቼ የተሻለ ጥበቃ የሚደረግበት ምክንያት

አይታዩኝም፤ ብዬ መለስኩላቸው፤ እንዲህም ካልኳቸው በኋላ ከሁለቱ በስተቀር የቀሩት በሙሉ ወታደራዊ ተግባራቸውን ጥለው ሄዱ። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ደመወዝ፤ የማንጓዣ ወጪ፤ በአካላቸው ለደረሰ ጉዳት ካሳ፤ ለጠፋ ንብረታቸው መተኪያ ንገዘብ እንዲከፈላቸው ጥያቄ ሲያቀርቡ ተከታትዬ እንዳይከፈላቸው አደረግሁ።

የወጭ ነጋዴዎች አብዛኞቹ አርመኖችና ግሪኮች ነበሩ። በጣም ተሸብረው ነበር። እስከ ሚያዝያ 26 ቀን ባለው ጊዜ 1,500 የሚሆኑ አርመኖች ወደ ፈረንሳይ ለጋሰዮን ሸሽተው ገቡ። በአዲስ አበባ ውስጥ የግሪክ ለጋሰዮን የነበረ ቢሆንም፤ በእንግሊዝ ለጋሰዮን እንዲጠጉ የጠየቁ ግሪኮች ቁጥር በርካታ ስለነበር ጭንቀታቸውን ለማቃለል እንዲረዱ አምባሳደሩ ስር ሲድኒ ባርተን ምድረግቢው በአጥሃግ ሽቦ እንዲታጠር አደረገ።

የሬድዮ አፕሪተሮች አድማ መቱ። ጅሉች ነበሩ። ምክንያቱም መንግሥት የሦስት ወር ደመወዝና የማንጓዣ ወጭ በቅድሚያ ለእንግሊዝ ለጋሰዮን ካልሰጠልን አገሩን ጥለን እንሄዳለን ብለው አስፈራሩ። የትኛውን አግራጭ እንደምንወስድ ለመወሰን አልተቸገርንበትም።

በዚህ ጊዜ እየሸሹ የመጡ ወታደሮች ከተማዋን አጥለቅልቀዋታል። አብዛኞቹ የተጎላቆሉ ነበሩ፤ የኋላ ቀሪ ክፍያ እንዲለጣቸውም ይለምኑ ነበር። መንግሥት የሚሰጠው መልስ « እሺ ነገ » ነበር። በከተማው ውስጥ የሚሰማው የተኩስ ድምጽ እየዉመረ ሄደ። ይህ በጦርነት የሞተን ልጅ ወይም አባት ለቤተሰብ ለማርዳት የተለመደ ነገር ነው ብለው ሰዎች ነገሩኝ። ወደ ጎረ የማዛወሩ ጉዳይ ከምን ላይ እንደደረሰ ደጋግሞ ለማቅርበው ጥያቄ የሚሰጠኝ መልስ ትዕዛዙ አሁንም እንዳለ የሚያረጋግጥ ብቻ ነበር። ስለዚህም ንብረቴን ለማንጓዝ ስድስት ዕቃ የሚሸከሙልኝ ሰዎች ከአንድ ኃላፊ ጋር፤ አንድ ወጥ ቤትና ዘጠኝ በቅሉዎች አለባለብኩ።

* ለር ሲድኒ ባርተን ለግሪክ ግንኙነት የሆነ ለጥር ግራሪክ ለስቀድሞ ሚስቱን ጋላሽኝን ለመርዳት የምታደርገውን ጥሪት ሲያጥሉ ለነበሩት ፈረንሳውያን ትችት ምክንያት ሆነ። የፋሽስትን ፃላማ በመደገፋቸው የነበራቸውን እድል እንዳናጋባቸው በላተገነዘቡ፤ ይህን ለመቆራረን ትችትን ወደ እንግሊዞች አዘሩ። የፈረንሳዊ አምባሳደር ኤፍ ባርድ አዲስ አበባ ውስጥ የሚገኙትን ግሊግን እስረኞች ደህንነታቸው እንዲጠበቅ ለሉ እንድናስርከበው ጠየቀ። እኔ ደገፍ መንግሥት ከሚሄድበት ተከትለው ሚዲያ አለባቸው አልኩ።

** በ1980ዎቹ ሞታት ውስጥ የምንኖረው አንድናመጣጥ ለዚያ ሁሉ ሰው በአሚሪካ ዶላር የሆነውን ወጭ ጤርቢያለሁ። እንዲያም ሆኖ በጦርነት ምክንያት የዕቃና የአገልግሎት የጋ ዉያሮ ነበር። ለ1 የተሻሻሉ ሆኑት ኃላፊ በወር 8 ዶላር፤ ለ 6 ተሻሻሎች ሆኑት ለምሳሌ በወር 5 ዶላር፤ ለ1 ወጥ ቤት በወር 8 ዶላር፤ ለ1 ሠጋር በትሉ በወር 25 ዶላር፤ ለ 8 ለጋሰዮን ሆኑት በወር 13 ዶላር፤ ለ1 ድገኳን ሙጥ 70 ዶላር፤ ለ1 የተሻሻሉ ድገኳን 4 ዶላር፤ ለ1 የወጥ ቤት ድገኳን 6.25 ዶላር፤ ለ 8 የጭነት ኮርቻዎች ሆኑት 75 ጥጥራ ሂሳብ።

ጥያቄ 30 ቀን ንጉሠ ነገሥቱ አዲስ አበባ ተመለሱ። በዚያ ሰዓት የሚኒስትሮች ስብሰባ ተጠርቶ ተጋድሎው ከዚህ ከአዲስ አበባ እንዲቀርብ ወደ ኃረ የማዛወሩ ሐሳብ እስከመደረግ እንዲቆይ ተወሰነ። በሰላምና የአሰራር ጥቅም ቡድን ኃላፊ በካፒቲን ታም አስተባባሪነት የሆለታ ጦር ትምህርት ቤት ዕድሜ መኮንኖች ከሠራዊታቸው ጋር አዳምረው የጣሊያንን ጦር ግስጋሴ ጣርጣ በር ላይ ለማገድ የታዘዙት ራስ ጌታቸው ውጊያውን በአዲስ አበባና በምዕራብ ለመቀጠል እንዲፈቀድላቸው ጠየቁ። አዲስ አበባ ላይ ሆነን ውጊያውን እንቀጥል የሚለው ውሳኔ እኒን በጣም አላስቦኝ ነበር። ምክንያቱም በውጊያው ሊደርስ የሚችለው ጉዳት አስቀድሞ ይታወቃልና። ግርማዊነታቸው ከተያዙና አስቀድመው ራሳቸውን ለመግደል ካልቻሉ፤ በላቸው መያዣነት ጣሊያኖች የፈለጉትን ሊሠሩ ይችላሉ።

በማግስቱ ግንቦት 1 ቀን ትርምስ ሆኖ ዋለ። አፋጣኝ ምላሽ የሚጠይቁ ከባድ ጉዳዮች ቢኖሩም፤ በሚኒስትሩ መሥሪያ ቤት ውስጥ አንዳችም ነገር ለማከናወን አልተቻለም። አዲስ አበባ የሚለቀቅ የሆነ እንደሆነ ከሁለት ቀን ግስጠንቀቂያ በኋላ ወደ ምዕራብ መንቀሳቀስ ስለሚኖር የገዛኸውን ንብረት እንዳትሸጥ ብለው ብላቱን ጌታ ሕሩይ ነገሩኝ። ያን ሰዓት ማከናወን የቻልኩት የምንሠራባቸውን የሚኒስትር መሥሪያ ቤቱን መዝገቦችና የምስጢር መፍቻ ደብተሮች አሰባስቤ ወደ ቤቴ መውሰድ ነበር።

በዚያን ሰዓት ጠዋት የተጠራው የታላላቅ ሰዎች ጉባዔ ውጊያውን አዲስ አበባ ላይ እንቀጥላለን የሚለውን ትናንት የተላለፈውን ውሳኔ እንደገና መረመረ። መጀመሪያ ብዙዎቹ ውሳኔውን ደገፉ። ራስ ጌታቸው፤ ደጃዝማች ይገዙ በሀብቱ፤ ብላቴንጌታ ሕሩይ፤ ብላታ ታከለ ወልደሐዋርያትና ደጃዝማች ፍቅረማርያም ውሳኔውን ደግፈዋል። ከፍተኛ አክብሮትና ሥልጣን የነበራቸው ራስ ካሳ ግን ጃንሆይ ርዳታ ለመጠየቅ ወደ መንግሥታቱ ማኅበር ጀኔቫ እንዲሄዱና ከዚያ ተመልሰው ትግሉን እንዲቀጥሉ ገለጡ። ስብሰባው ከመበተኑ በፊት ንጉሠ ነገሥቱ ወደ አውሮፓና ወደ መንግሥታቱ ማኅበር እንዲሄዱ ተወሰነ። ብላቴን ጌታ ሕሩይ፤ ብላታ ታከለና ደጃዝማች ፍቅረማርያም ሐሳቡን ተቃውመው ነበር። ከዚህ ውሳኔ እንዲደረስ እቲጌይቱ ሚና ተጫውተዋል። በዚያን ጊዜ እሳቸውና ቤተሰቡ በእንግሊዝ የጦር መርከብ ከጅቡቲ ወደ ኢየሩሳሌም

* በተዘጋጅ ቀን ወደ ጅቡቲ ለሚሄድ ቁርጥ ውሳኔ ያደረገ መሆኑን ለንጉሠ ነገሥቱ ለማገር ወደ ቤተመንግሥቱ ማኅበር ማሳተፍ ታም የወጡ ተጓዥ ሚኒስትሩ በዚያ የኢትዮጵያ መደረጉ ልዩ በሚመስለበት ወቅት የኃላፊነት ለማገድ ነገር ገደ ሳይኖራቸው ከእንዲ ጥገ ተቸቶ ነበር። በግላት ገለጠልኳ።

እንዲሁም ከእንግሊዝ አምባሳደር ጋር ስምምነት ተደርጓል። እኔ በቦታው ባለገኝም የሠራዊቱ ሞራል ከፋኝ የተሰበረ ከመሆኑና በሰሜንም ሆነ በደቡብ ከነበረው እርምጃ ጦር መምዘዝ አንፃር የኃይለሥላሴ በፋሽስቶች መግረከና በእስረኝነት መያዝ ተቀባይነት ስለማይኖረው ውሳኔው የሚበጅ ነበር።

የታላላቅ ሰዎች ጉባዔ ሸንሆ ወደ ጀኔቫ ሄደው የኢትዮጵያን አቤቱታ ለማግኘት ያቅርቡ የሚለውን ሐሳብ በፀጋ ነበር የተቀበለው። ምክንያቱም ኃይለሥላሴ በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል የተነሳውን ግጭት ይፈታል ብለው በማግኘት ላይ እምነት ነበራቸውና። በሰውነታቸው ኃይለሥላሴ የቅራኔዎች ደጠር ነበሩ። ደፋር! ፈሪ! ቸር! ንፋግ! ለሌሎች ሰዎች ፍላጎቶች! ሐሳቦችና ተንኩሎች የተፈጥሮ ጥንቁቅነት የነበራቸው! ተጠራጣሪ! ሰውን የሚያምኑ! ቀናተኛ! ቅን አመለካከት የሌላቸው! ግፍቀር የሚችሉና ከአቅማቸው በላይ ብዙ የሚመኙ ነበሩ። በመሠረቱ ራሳቸውን በጣም የሚወዱ ከራሳቸው ሕይወት በስተቀር ለሌላው ሰው ሕይወት ግድ የሌላቸው ነበሩ። በዚያ ከፍተኛ ችግር በደረሰበት ወቅት ወደ ላሊበላ የመሸሻቸው ሁኔታ ሕይወታቸውን ለማትረፍ ከማሰብ ነበር። ይህ ባህርያቸው ወደ ጅቡቲ በሸሹበት ጊዜ! በስደት ላይ ላሉ ከጣሊያኖች ሐሳብ በቀረበላቸው ጊዜና ከነፃነት በኋላ ባላቸው መስገብንብና በመጨረሻም የቅርብ ቤተሰባቸውን በመስዋዕትነት በማቅረብ ባላቸው ሁኔታ ተከሰቷል።

ንጉሠ ነገሥቱ ማይጫውና አሸንጌ ላይ በጀግንነት ስለተዋጉ አይነቶች። በሸንፈት ጊዜ ኢትዮጵያን ጥለው ወደ አውሮፓ ለመሄድ መወሰናቸው ግን መሸሸን ላይሆን በጦር ሚዳ ላይ መውደቅን ባሕል አድርገው ያቆዩ መሪዎች ከነበሯት የጥንታዊት ሀገር እምነት ጋር የሚቃረን ነበር። በሕዝቡ ዘንድ በጣሊያኖች እጅ መውደቅ የለባቸውም የሚለው አስተሳሰብ አልተጠነሰም። ከአሰርት ዓመታት በኋላ ፈሪ ናቸው መባላቸው ሲያሰጩንታቸው ኖሯል። የጎሳ ጉድለት ቢኖራቸውም! ከነፃነት በኋላ ለሰላሳ ዓመታት ያህል በሥልጣን ያቆያቸው ችሎታቸው! የሕዝቡን እምነትና አክብሮት ለማግኘት ያበቃ ግርማ ሞገስ መላበላቸው ነው።

በዚህ ጊዜ እንግሊዝ እንደ ፈረንሳይ ሁሉ የስትሪሳ ግንባር ተጠብቆ እንዲቆይላት ኢትዮጵያን ከናካቴው እንደሌለች መቁጠር መከረል ያለበት ዋጋ ነው ብላ ልትሰርዛት መዘጋጀቷ ግልጽ ሆኖ ነበር። ኃይለሥላሴ

* የዚህ ግጥም ልማድ በደረጃው ስር በአዲስ አበባ/1958/ እና በቡልጋላ/1959/ ያጣለበት ተከሰቷል።

መጀመሪያ ወደ ፍልስጥኤም ቀጥሎም ወደ እንግሊዝ አገር እንዲሄዱ የማድረግ ፋይዳ መሰረዘ ወደ ሂትለር እንዳይሳብና የስትሪሳ ግንባርም እንዳለ እንዲቆይ ይረዳል ከሚል ነበር። ኢጣሊያ በአፍሪቃ ቀንድ ሠራዊት በብዛት በማከማቸት ሱዳንን አቋርጣ ከሊቢያ ጋር የሚያገናኛት መስመር ካበጀች ግብፅና ሱዳን ከቀረው የአፍሪቃ አህጉር መለየታቸው ነው የሚል ስጋት በእንግሊዝ ላይ አሳድሯል። የቢህ ዓይነቱ ዕቅድ እንዳይሰምር ለማድረግ ብዙ ዘዴ ነበር። የሚፀድቀው የትኛውም ቢሆን፤ ለጋይለሥላሴ ጥገኝነት በመስጠት ፋሽስቶች እሳቸውን እጃቸው አስገብተው የኢጣሊያን ገዥነት አሜን ብለው እንዲቀበሉ ለማድረግ ያላቸውን ምኞት መቅወት አስፈላጊ ነበር። በመጨረሻም የእንግሊዝ ሕዝብ ንጉሠ ነገሥቱንና ኢትዮጵያን አጥብቆ ይደግፍ ነበር። ለላቸው ጥገኝነት መፍቀድ የመንግሥታቱ ግላበር ኢትዮጵያን በመከዳት ያስከተለውን የሕዝብ ቁጣ የሚያካክስ ነበር።

በዚያች ቀውጢ ዕለት፤ ግንቦት 1 ቀን ምን ሁኔታ እንዳለ ተደብቆኝ ነበር። ተስፋዬ ተገኘም እንደኔው ምንም አልተነገረውም። ስዊድናውያኑ መኮንኖች ግን ስለሁኔታው የተገለጠላቸው ነገር ሳይኖር አልቀረም። ያከንያቱም ከቤልጅጋውያኑ መኮንኖች ጋር በማግስቱ በልዩ ባቡር ወደ ጅቡቲ ስለሄዱ።

የታላላቅ ሰዎች ጉባዔ ጃንሆይ እንዲሄዱ እንደወሰነ፤ የንጉሠ ነገሥቱ የንስሐ አባት፤ አባሐና፤ አዛዥ ከበደ ተሰማና ፈታውራሪ አስፋው ከበደ የተለያዩ ዕቃዎችንና ሠነዶችን እንዲቀረቅቡና እንዲጭኑ ታዘዙ። ከዕቃው ጋር አንድ ቢዩክና አንድ ከራይስለር መኪናዎች በልዩ ባቡር ላይ ተጫኑ። ንጉሠ ነገሥቱና እቴጌይቱ ለባለሥልጣናቸው መመሪያ ከሰጡ በኋላ ወደ ቅድስት ሥላሴ ካቴድራል ሄዱ። ከዚያ እንደተመለሱ ከምሽቱ 5 ሰዓት ላይ ባቡሩ እንዲጠብቅ ወደ ታዘዘበት የራድዮ ጣቢያ በቀጥታ ሄዱ። አብረዋቸው እንዲሄዱ የተፈቀደላቸው ራስ ካሳ፤ ራስ ጌታቸው፤ ፈታው ራሪ ብሩ፤ ብላቴንጌታ ሕሩይ ነበሩ። በፖለቲካ እስረኝነት ቆይተው የነበሩት ራስ ጋይሉ ተከለሐይማኖትና ራስ ገብረሕይወት ሚካኤልን የመሳሰሉ ከፍተኛ ማዕረግ የነበራቸው ሰዎች አቃቂ ድረስ እንዲዘልቁ ተደረገ። በባቡሩ ሁለት ፋርጎዎች ውስጥ በርካታ ባለሥልጣናትና ቤተዘመዶች እንዲሁም ሻንጣና ሣጥን ተጥፏል። ይህ ሁሉ ጅቡቲ ወደብ ላይ መልሕቋን ጥላ ከምትጠባበቀው ኢች ኤም ኤስ ኢንተርፕራይዝ ከምትባለው መርከብ

እንዲሁም በፖለቲካ እስረኝነት ውስጥ የእንግሊዝ የጥገኝነት አስተሳሰብ እንዲሁም ሕዝቡን ማሳደድ ያንን ዘላለ ጥጥር ዘላለ ጋር መቀላቀል ነበር።
 ፀሐፊው ጌዴ ። ጌዴስ ስለዚህ የሚባለው ለክብር ነው። ይህ መጠሪያ ረድቶ ለመጀመሪያ ጊዜ ለሙስሊም ተሳታፊ ነው። / የተ.ገ./

አቅም በላይ ነበር። በመንገድ ላይ ንጉሠ ነገሥቱ ምንም ሐዘኔታ ሳይሰጥታቸው ተከታዮቻቸውን እንዲወርዱ አዘዙ። አንዳንዶቹ እንዲወርዱ የታዘዙት ሕይወት ለማቆየት ምንም ነገር በማይገኝበት ምድረ በላ ላይ ነበር።

ባቡሩ መኪሶ ሲደርስ ቀደም ሲል በመንግሥታቱ ማኅበር የኢትዮጵያ ልዑክ የነበረው ፈታውራሪ ተከለሐዋርያት ከነሠራዊቱ ንጉሠ ነገሥቱን ተገናኝታል። ግንኙነቱ ቅሪታ የተቀላቀለበት ሳይሆን አልቀረም።

ድረዳዋ እንደደረሰ ንጉሠ ነገሥቱ አብረዋቸው የወረዱትን የፖለቲካ እስረኞች ራስ ጋይሉን፣ ራስ ገብረሕይወትን፣ ደጃዝማች አመደ አሊን፣ ደጃዝማች በላይ አሊንና ሌሎችን ሰብስበው ለመንግሥታቱ ማኅበር አቤቱታ ለማቅረብ ወደ ጄኔቫ የሚሄዱ መሆኑን፣ ለሁሉም ምሕረት ያደረጉላቸው መሆኑን፣ እያንዳንዳቸው የአገሪቱን ጠላቶች በመሰላቸውና በተቻላቸው ሁሉ እንዲያጉ ነገሯቸው።

ከፈረንሳይ ሶማሊላንድ ሲደርሱ ጥቂት ሲቀራቸው የፈረንሳይ ባለሥልጣናት ወደ ግዛታቸው መሣሪያ እንዳይገባ የሚከለክሉ መሆኑ ለግርማዊነታቸው ተገልጠላቸው። በአዛዦቻቸው በቀኝከማች ሙሉሪያ ባንተደርጉ የሚመሩ 15 የክብር ዘበኞች ያለ መሣሪያ እርስዎን ለገጠብቅ አንችልምና ከነመሣሪያችን ከዚህ ወርደን ትግሉን እንቀጥል ብለው የግርማዊነታቸውን ፈቃድ ለመኑ።

በመጨረሻም ባቡሩ ግንቦት 3 ቀን ከሰዓት በኋላ ጅቡቲ ደረሰ። በማግለቱ ጃንሆይና ጥቂት ተከታዮቻቸው የኢትዮጵያው ቆንባል ልጅ አንዳርጋቸው፣ ደጃዝማች አምደሚካኤል፣ ደጃዝማች አበበ ዳምጠውና ደጃዝማች ሀብተሚካኤል አጀበዋቸው ኤች ኤም ኤስ እንተርፕራይዝ ላይ ተሳፈሩ። መርከቧ ግንቦት 4 ቀን ከሰዓት በኋላ ወደ ፖርት ሳይድ ተንቀሳቀሰች።

እኔና ተስፋዬ ስለጃንሆይ መሄድ አላወቅንም ነበር። ግንቦት 2 ቀን ቧት አዲስ አበባ ውስጥ ተኩሉ እየበረከተ/ ሰዓቱን ዓይኔ በየ4 ፊትንድ አንድ ጥይት መተኩሉን አረጋግጧለሁ/ ስለመጣ፣ ወደቢሮ መሄድ አስፈላጊ ሆኖ አላገኘሁትም። የቢት ሠራተኞቹም ፈርተኛል። ሁኔታውን በዓይኔ ለማየት ወደ ባቡር መንገድ ወጣ ለማለት ወሰንኩ። ባቡር መንገድ

* ፈታውራሪ ወደ ኢትዮጵያ ተመለሰ በወጋጋው ውስጥ ለመሆኑ የንጉሠ ነገሥቱን ፈቃድ ወደ እንደነበር ቀደም ሲል ተገልጿል።
** « ባቡር » የሚለው ቃል መሠረት « ባፒር » ማለት ነው።

ከመድረሱ ዶክተር ላምቢ መኪናውን አጠፍ አድርጎ በግፉም ገርግዮ ነታቸውና አብዛኞቹ ሹጥቻቸው ሌሊት በባቡር መሄዳቸውን ነገረኝ።

ግንቦት 2 ቀን ጧት ከጠራው ሰማይ ፀሐይ ፍንትው ያለችበት፤ ደስ የሚል፤ ነፋስ አልባ ቀን ነበር። ዘር ብዬ ወደ ባቡር ጣቢያ የሚወስደውን መንገድ ስመለከት ግን በረዶ የተጋገረበት ይመስል ነበር። አስፋልቀ መንገድ እስከ ጣቢያው ድረስ ሙሉ በሙሉ ነጭ ለብሏል። መንገዱ በማይታመን ሁኔታ እንዲህ የነጣው ሌሊቱን ዘራረዎች ከቤት ቤት እየዞሩ ትራሶችንና ፍራቮችን እየሸረከቱ ላባውን በማፍለላቸው ነበር። ዘራረዎቹ ሊወስዱት ያልቻሉትን መንገድ ላይ እየጣሉት ሄደዋል። ቤቴ ሳይዘረፍ የቀረበት ወይም ምስቅልቅሉን በትኩረት ለመከተል ያልቻልኩበት ምክንያት አልገባኝም። ዘራረዎቹ በየሱቁ እየገቡ ቀለሙን ከግርግላት ወይም ከጣሳ ምግብ ጋር እየደባለቁ ራሳቸውን ያስደሰቱ ነበር። ግርግላ ሳይሆን ሽፍቶች ከተሞችንና ገጠሩን እንዲዘርፉና እንዲመሀብሩ ጊዜ ለመስጠት ሲል ፋሽስቱ ጦር እንዳይገባ ሆነ ብሎ አዘገየው። ይህ ትርፍስ የጣሊያን ወታደሮች ሲገቡ መንገዱን ጠርጎ ይቆያቸዋል፤ ነፃ አውጪዎች ተብለውም አቀባበል ይደረግላቸዋል። ባዶሊዩ ለዘራረዎቹ ሼኒስ የታተመ ግርትራዛ ብር አድሏቸዋል።

ከተግውን በመኪና እየተዘዋወርኩ ላይ ከአንድ የመንገድ ግዕዝን የአሜሪካ ለጋሊዮን ዘበኞችን ጋላረን አግኝቼ በመኪናዬ ውስጥ ጫንኩት።

መኪናዬን እየነዳሁ ላምቢ ሆስፒታል ሰደርሰ ሽፍቶች እንዱን የጥተር ቢለክሉት ነጅ ከበው በዱላና በጎራዴ ሲያሰፈራሩት አገኘሁ። እኔና የለጋሊዮኑ ዘበኛ እያንዳንዳችን መውዘር ጠመንሻ ይዘናል። ከመኪናችን ዘለን ስንወርድ ዘራረዎቹ ተበታተኑ። እንደዚያ ከበው ያሰጪንቁት የነበረው ጄ ኤል ሮርባው የሚባለው፤ ለታይምስ ጋዜጣ በወኪልነት ይሠራ የነበረው ሚሰዩናዊ ነው። በደረሰበት ሁኔታ ብዙ የተጨነቀ አይመስልም። ከዚህ በኋላ ብዙ መድረር ዕውቀት አለመሆኑን በመገንዘብ ወደ መሃል ከተግ ተመለስኩ። ከከተግው መሐል መሣሪያ የታጠቁ፤ ዘራረዎች እንዳሻቸው ይተኩሱ ነበር። የፖሊሱ አዛዥ፤ አስቀድሞ አውቀው ስለነበር ተጨንቆ እኔ ዘንድ መጣና ጃንሆይ ከሄዱ በኋላ ጠቅላላ አመፅ መቀስቀሱን፤ ፖሊሶች ላይቶሩ እርስ በርሳቸው መገዳደል መጀመራቸውን ነገረኝ። የተናገረውን ለማረጋገጥ ይመስላል፤ ከአጠገባችን አንድ መትረየስ ተንጣጣ። የእንግሊዙ ቆንሊል ሆኖ ጌል የፖሊሱ አዛዥ ድረስ መጥቶ ነገሮችን እንዲቆጣጠርና ሥርዓት እንዲያስይዝ ተግዕነው። ምስኪኑ ሰውዬ ግራ ገብቶት ስለነበር ምን እንዳለውም አልለግም።

በራራዎቹ ቤቱ ድረስ እስኪመጡ መጠበቁ የጅል ሥራ መሆኑ ስለተሰማኝ መኪናዬን እየነዳሁ ከትልቁ ገበያ አጠገብ ወደ ነበረው የአሜሪካ ለጋሲዮን ሄድኩ። በመንገድ ላይ ሰሄድ ሰዎች በዘረፉት ንብረት እርስ በርሳቸው ሲጣሉ አየሁ። የአሜሪካ አምባሳደር ሻን ኤች ኤንገርት ጥሩ አድርጎ ተቀበለኝና በቤቱ ውስጥ ከነበረው አንድ የእንግዳ ግረሬያ አስገባኝ። መኪናዬን መልሼ ልኪ በቤቱ ውስጥ የነበረውን ምግብ፣ መግሪያዎች፣ ጥይትና ልዩ ልዩ ዕቃዎች አስመጥቼ ለለጋሲዮኑ አገልግሎት እንዲውል አስረከብኩ። ለጋሲዮኑ የሁሉም ነገር እጥረት ነበረበት። የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርን መዛግብት ከግል ንብረቱ ጋር አስመጣሁ። አምባሳደሩ በችርካቄ የቤት ሠራተኞቼን እንዳመጣ ፈቀደልኝ። ቤተሰቦቻቸውን ይዘው ሲመጡ 18 ተጨማሪ ጥገኞች መግባታቸው ነበር።

ወዲያው 3 አሜሪካዊ ሚስቶናውያን፣ ከሰዓት በኋላ ደግሞ ከቤቶቻቸው ባጥር ዘለው ወደ ጎረቤቶቻቸው ግቢ በመግባት ሸሸተው ያመለጡ 37 ግሪኮች / 24 አዋቂዎች 13 ሕፃናት/ መጡ። በመንገድ ያልጠጡት ሰዎች እንዳይገድሷቸው በመፍራት ነበር። በሚመጡበት ጊዜ ፖሊሶች አግኝተዋቸው በነፍስ ወከፍ 5 ግርትራዊ ብር ከክፈላችሁ ለጋሲዮኑ ድረስ አጅበን እናደርሳችኋለን፤ አለበለዚያ እንገድላችሁአለን ብለው እንዳስፈራሯቸው፣ ግማሽ መንገድ ሲደርሱ ተጨማሪ ገንዘብ እንዳስከፈሏቸው ገለጡ። ከነሱ በኋላ ቤን አሜሪካ፣ ሂሴርደ በሪየር የሮይተር የዚና ወኪል ሐሪሰን የሚባሉ አሜሪካውያን መጡ። እነሱም በየመንገዱ ዝርሬያ እየተጠጠሩ መሆኑንና አንድ ጠርጦስ ሻምፓኝ በአስር የኢትዮጵያ ማገቲያ እየተሸጠ መሆኑን ነገሩን።

ጀምበር ልትጠልቅ አካባቢ ከዚህም ከዚያም ጥቁር ጭስ ቀጥ ብሎ ወደሰማይ እየወጣ ከተማውን አለበሰው፤ ተኩሉም ያለግደረጥ ቀጥሏል። በማግስቱ ግንቦት 3 ቀን ጧት የከተማውን አዳር ለማየት ወጣሁ። በየቦታው እሳት አመድ ያረጋቸው ቤቶች ይታያሉ። ፖስታ ቤቱ የቀረው ግድግዳው ብቻ ነበር፤ የጉምሩክ መሥሪያ ቤት አሁንም እየጤሰ ነው። መንገዶቼም የመስተዋት ስብርባሪና ላባ አልብሷቸዋል። ወደ ለጋሲዮኑ ስመለስ ሦስት ያበጡ ራማዎች አየሁ። ሁለቱ ከፋኛ ተቆራርጠዋል። አንድ ፈረስ እስካጥንቱ በጅቦች ተግጦ ከመንገድ ላይ ወድቋል።

በለጋሲዮኑ ውስጥ የነበረው ምግብና ጥይት እያለቀ ነበር። እንግሊዞች ሴቶችንና ሕፃናትን አሥር ኪሎ ሜትር ርቆ ወደሚገኘው ለጋሲዮናቸው ለመውሰድ ካምፑዮች ላኩልን። ሚስሰ ኤንገርት ከነሱ ጋር አልሄድም ብላ ቀረች። በማግስቱ ጧት እንቁላል ለመግዛት ከግቢው በስተጀርባ ሰንሄድ ከቅርብ ርቀት ተተኩሰብን። የግቢውን ዙሪያ አጠናክረን ዘጋን። እንደምንም

ብዬ የምግብ ቤቱን ወለል በመቀረጥ ምግብ ከተከማቸበት የመሪት ስር ከፍል ጋር አገኘሁት። ከመሰከሩት ላይ በተዘረጋው የብርሃን መከለያ ወደ ውጭ የሚያሳይ መስመር ቀደድኩ። የለጋሰዮችን ዘበኞችና የጌን ሠራተኞች ከውጭ ሠርገው ሊገቡ ከሚችሉ ሰዎች ለመለየት በክንድ ላይ የሚታሰር ምልክት እንዲያደርጉ አደረግሁ። ይህን ከአዘጋጀሁ በኋላ ጥበቃ አቋቋምን። በኋላ የነበረው ተኩስ ወደ ግንባር ዞረ፤ በዚህ ተኩስ ሁለት ኢትዮጵያዊያን ተመቱ፤ ስቃዩን ግን በሚያስደንቅ ሁኔታ ችሎት። ጋዜጠኞችና ዘበኞች ስረዝ ስረዝ ያለው ሱሪና ቡሽ ባርጌጣ ለብለው ነበር በማለት የገለጡልንን አላረጋገጥኩም። ምናልባትም ቡና ለመጠጣት ወጥተው ገዝተውት ይሆናል።

ከጋዜጠኞች መካከል ሦስት በመቃረብ ላይ የነበሩትን ጣሊያኖች ለመቀበል ከለጋሰዮች ቅጥር ግቢ ወጥተው ሄዱ። ከሰዓት በኋላ ጥበቃ ላይ ሳለሁ ኤንገርት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃል ሙሶሊኒ ያስተላለፈውን ተሌግራዊ ኮፒ ልታሳየኝ ይዛ መጣች። በከተማው ውስጥ የተፈጠረውን ትርፍስ ለግስቆም የፋሽስት ሠራዊት ፈጥኖ አዲስ አበባ እንዲገባ የሚነተጉት ነው። በለጋሰዮች የተገኘሁት በኢንግድነት ቢሆንም፤ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃልግልብ አስተላለብ ሰላማዊነት ፊትን አየርኩ። ሐላ ባደልቶ አዲስ አበባ ፈጥኖ ገብቶ ራሳቸው ጣሊያኖች የፈጠሩትን ጥፋትና ትርፍስ እንዲያቆም በየየህነት ሲጠይቀው፤ ባደልቶ በዘጋጀለት ወጥመድ ውስጥ መግባቱን አልተገነዘበም። ባደልቶ እንዲህ ባለው የየህነት ክልቡ ሳይበቅ አልቀረም። በማግኘቴ ጉዳዩ የሙሶሊኒ የቅርብ አጋር የሆነው ፍላንዲን ተመሳሳይ ጥያቄ አስተላልፎለት ነበር።

ጥይቶችን ለላላቀ ሁላችንም ለጋሰዮችን ለቀን የመውጣታችን ነበር የማይቀር ሆነ። የከልክ መስመሮች በመሉ ተበጣጥለው ስለነበር፤ ጠመንጃና ጥይት እንዲላክልን ከተገኘውን አቋርጠው የሚሄዱ ሰዎችን መላክ የግድ ነበር። አንዳቸውም ከእንግሊዝ ለጋሰዮች መድረስ አልቻሉም። በሪድዮ ለመገናኘትም አልተቻለም። ፍሪኮንሊና የግንኙነት ሰዓት ወስነው የመደቡት ከኢደን ጋር ነበረና። በመጨረሻም ቀደም ሲል የአሜሪካ ባሕር ኃይል ከአሮጌ መርከብ ላይ ነቅሎ ያቋቋመውን ሪድዮ አስነስተን አስቸኳይ ርዳታ እንዲመጣልን ለመጠየቅ ተገደን ነበር። መልዕክቱ በሪሊፕንስ ካቪቴ ላለው የአሜሪካ የባሕር ኃይል ጣቢያ ተላለፈ፤ ከዚያም ወደ አሜሪካ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር፤ ከዚያም በከልክ ሎንዶን ወደ ሚገኘው የአሜሪካ ኤምባሲ፤ ከዚያም ወደ እንግሊዝ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር፤ ቀጥሎ ወደ ኢደን በመጨረሻም በፕሮግራማቸው መሠረት አዲስ አበባ ወደሚገኘው የእንግሊዝ ለጋሰዮች ተላለፈ። በአራት ሰዓት ጊዜ ውስጥ ዓለምን አቆራርጦ ከኛ በአሥር ኪሎ ሚትር ርቀት ላይ ብቻ ለሚገኘው ለጋሰዮች ደረሰ። ከፋቱ

ግን ይህ መልዕክት ሲደርስ አጠገቡ የነበረው የቤልጅግ ለጋሰዮን እየተወረረ ነበር። የነበሩት ወታደሮች ጎረቤታቸውን ለማዳን ስለተላኩ ከአሜሪካ ለጋሰዮን የመውጣታችን ነገር ለግብዓተሰው ቀን ተላለፈ።

በማግለቱ ጧት ግንቦት 5 ቀን እንግሊዞች አራት ካሚሮን ሙሉ የሲክ ወታደሮች ላኩልን። የያዙት መሣሪያ አርጌ ነበር። ሚስተር ኤንገርት የለጋሰዮኑ ሠራተኞች ተመልሰው እስኪመጡ ለጋሰዮኑን ለመጠበቅ ፈቃደኛ ለሆነ ለያንዳንዱ ዘበኛ አንድ መቶ ግርትራዛ ብር እንደሚከፍል ቃል ገባ። በተላኩልን ወታደሮች አጃቢነት ከተግደው አቋርጠን አለፍን። ከተጀመረ ሦስት ቀን የሆነው ዝርፊያ አሁንም ጋብ አላለም።

ከእንግሊዝ ለጋሰዮን ደርሰን ጥቂት ሰዓታት እንደቆየን የእንግሊዝ ቀይ መስቀል ሠራተኛ የሆነውና ኮረም ላይ የኢጣሊያ የመርዝ ጋዝ እየወረደበት በድፍረት በአምቡላንስ ውስጥ ቁስለኛ ያክም የነበረ ዶክተር ሚሊ በለጋሰዮኑ ውስጥ ይዋታል ተብሎ እየተጠበቀ መሆኑን ሰማን። አንድ ኢትዮጵያዊ ቁስለኛ በማከም ላይ እንዳለ ነበር በሽፍታ የተመታው።

በዘጠኝ ሰዓት አካባቢ ጣሊያኖቹ በመቃረብ ላይ የመሆናቸው ወሪ ተሰማ። ከሌሎቹ ሰዎች ጋር ሆነን በደሴ መንገድ አጠገብ ወዳለው መግቢያ በር ሄድን። ከከተማው ሸሽተው ወደ ለጋሰዮኑ የመጡት ግሪኮች ድንኳን ተክለው የሠረፉት ከአጥፋ አጠገብ ነበር። አርባ አምስት ደቂቃ ያህል ጠብቆን ከርቀት ነጐድጓድ ዓይነት ጉርምርምታ ሰማን። ቀስ በቀስ ድምጹ እየቀረበና እየጎላ መጣ። በመጨረሻም ግማሽ ሰዓት ያህል ቆይቶ ጥተር ብስክሌቶች ከረት ብቅ አሉ፤ ከነሱ ቀጥሎ የጦሩን የዕዝ መኮንኖች የያዙ አምስት አውቶሞቢሎችና ሦስቱን አሜሪካውያን ጋዜጠኞች የያዘው አውቶሞቢል ተከታትለው መጡ። በመቀጠልም ናፍታ የሚጠጡ አብዛኞቹ አፍሪቃውያን ወታደሮችን የጫኑ ካምፑኖች ባለግድረጥ ተከታትለው መጡ። አልፎ አልፎ በካምፑኖቹ ላይ የኢጣሊያ ሰንደቅ ዓላማና የጥቁር ሸሚዝ ለባሽ ሠራዊት ባንዲራ ተሰቅሏል። ከአንዱ መኪና ጎን /ETIOPIA Θ FINITA / « ኢትዮጵያ አለቀላት » የሚል የተጻፈበት አንሰላ ተዘርግቷል። ከለጋሰዮኑ አጥር ግድ ካሉት ጎጆዎች የሚኖሩ ሴቶች ከመንገድ ዳር ወጥተው ዕልልታውን አቀለጡት፤ በለጋሰዮኑ ግቢ የነበሩት ግሪኮችም እያፏጩ አጨበጩ። እንግሊዞቹ ግን ተሰብስበው ከለጋሰዮኑ

* ከጋዜጠኞቹ አንዱ ፎቶ ጫኖ በጅግ ጭንቅላት ከሚሆንበት ራት ለረት ያለው መስተዋት ጥይት በሰላሳትን አላገኘ። ጥይቱን አሱ ራሱ የተኮሰው መሆኑን ሳይሸግግ ነገረኝ። ለቀጣሪው መሥሪያ ቤት ዐረት መስተዋት በጭንቅላቱ መሰር ጥይት ተተኩሰበት ለጥቂት ዜና ብዙ የተረፈ መሆኑን በቀላላ ማረጋገጥ አስረዳኝ።

ግቢ ውስጥ ተቀምጦታል። ባንዲራቸው ብቻ በሩ ላይ ይውለበልባል። በተቃራኒው ፈረንሳዮች ለጀኔራል ባዶልፍና ለዕዝ መኮንኖች ደግሞ አቀባበል አደረጉ ለት። የለጋስዮች ጸሐፊ ሙሉ የከብር ልብስ ለብሶ ነበር የተቀበላቸው። በአንድ ሰዓት ጊዜ ውስጥ ብቻ ሦስት መቶ ካምፑኖች ወደ ከተማ መሐል አልፈዋል። የመኪናው መገተልተል እስከሌሊት ቀጥሎ ነበር።

በማግስቱ ከተማው ፀጥ ብሎ ነበር። ጥቂት የጣሊያን መኮንኖች በመንገድ ሲያልፉ ይታያሉ። አብዛኛው ኗሪ በነዚያ ጭንቀት የተሞላባቸው ሦስት ቀናት የደረሰውን ጥፋት ከምንም ባለመጣፍ ምንም አዲስ ነገር እንዳልተፈጠረ ከወዲህ ወዲያ ይተላለፋል።

ወደ ጅቡቲ የሚሄድ ባቡር አለ ግለትን ስለሰማን እኔና ግለተር ኤንገርት ወደ ጣቢያው ሄድን። በመንገድ ላይ ባቡሩን የሚያጠቁ ዘራፊዎች ስላሉ እስከ ማግስቱ ግንቦት 7 ቀን እንደማይንቀሳቀስ ተነገርን። ከአዋ ባላደሩ ጋር ወደ ጣቢያው ከመሄዳችን በፊት ሻንጣዬ ይበረበር ይሆናል ብዬ በመፍራት የገል ግለታወሻዎቼንና የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርን መዛግብት ለለጋስዮች ባዶልፍ አስረከብኩ። ምርጫ ባጣ እንጅ እነሱንም መጠርጠሪ አልቀረም።

ሐሙስ ዕለት በአሜሪካዊው ቆንሊል በግለተር ዊሊያም ካምፕ አጃቢነት ወደ ባቡር ጣቢያ ወረድን። ወዲያውም ተሳፍሪ ከአንዱ ከፍል ጥገ ተደበቅሁ። እኔ ለመሄድ እንደተነሳሁ ለጣሊያኖች ግለተር ኤንገርት እንዳስጠነቀቃቸው እርግጠኛ ነበርኩ። ለኔ ግን አልተነገረኝም። ቀጥተኛ መልስ እንደማይሰጠኝ እርግጠኛ ስለነበርኩ እኔም አልጠየቅሁትም። ስለዚህም ከባርኔጣቸው ላይ ቀይ ጉትያ ያደረጉ ካርቢፕሪዎች ባለፉ ባገደሙ ቁጥር ተሸግቅቷል ግለቱ ሆነ።

ወዲያው ግለተርናዊው ግለተር ሮርግው የጋዜጠኛ መታወቂያውን አሳይቶ ገባ። አንገቱን በየክፍሉ እያሰገገ ከፈለገ በኋላ ሲያየኝ ሁሉም እንዲሰማው « ታዲያስ ስፔንሰር! እዚህ ምንድነው የምታደርገው ? » አለ። ከአራት ቀን በፊት አንገትህን ከመቆረጥ ላዳነህ ሰው ውለታውን በዚህ መልክ መከፈል የሚገባህ አይመስለኝም አልኩት።

* የጠረጠርት አልቀረም። ከማግስቱ ውስጥ የተወሰኑ ሰዶችና ከገል ግለታወሻዎቹ ጥቂት እንደጠፉ ተርተዋል።

ባቡሩ ትዕግስታችንን ካስጨረሰን በኋላ በቀስታ ከጣቢያው ወጣ። ብዙም ሳይሄድ የተከሰድምፅ ተሰማ። በመንገድ ላይ የተሰማሩ ሽፍቶች ባቡሩ ላይ ወተተው፤ እንግዶችን አርደው ሻንጣዎችን ለመዝረፍ ተስፋ አድርገው ነበር። የጆርጅ ስቲርን የሦስት ቀን መሽራ ዉምሮ ከኔ ጋር በአንድ ክፍል ውስጥ እምስት ተጓዦች ነበርን። ሻንጣዎቻችን በሙሉ ከጎን ደረደርናቸው። በባቡሩ ላይ ከነበሩት ጠባሪዎች ጋር ተከሰከተለዋወጡ በኋላ ጉዟችንን ቀጠልን። ከዚህ በኋላ ከመነሻችን ጀምሮ በባቡሩ ላይ የነበረው ሴኔጋላዊ ዘበኛ እኛ ከተሳፈርንበት በኋላ ከነበረው ፋርጎ ጣራ ላይ ወጥቶ ሁላችንም እንድናይለት ካርባይን ጠመንጃውንና መትረየሱን እያገላበጠ አሳየ። ሽፍቶች በሐዲዱ ላይ መሰናከል ስላስቀመጡ ባቡሩ ሲጠጥ ብሎ እንደገና ቆመ። ከቁጥቋጦ ውስጥ ተደብቀው ነበር የሚጠብቁን። ሴኔጋላ ውያኑ ዘበኞች የተሟላ ትጥቅ መያዛቸውንና እንደማይመጣጡ ከተገነዘቡ በኋላ እጃቸውን በማወዛወዝ ሰላምታ ሰጡን። መሰናከሉ በከፍተኛ ጥበቃ እንዲነሳ ተደረገ። ጥቂት እንደሄድን መልሰን ቆምን። ከሐዲዱ ጎን የተዘረጋው የስልክና የቴሌግራም መስመር ሽቦ ስለተበጠሰ መጠገን ነበርበት።

ከዚህ ሁሉ መጓተት በኋላ እንደተለመደው ድራዳዋ ሳያድር ባቡሩ በተጥታ ወደ ጅቡቲ እንዲቀጥል ተወሰነ። ባቡሩ በባውዛ መጠቀም ቢችልም፤ በዉለማ መጓዝ የቀረው ሐዲዱ ቢነቀል ዓይቶ ቶሎ ለማቆም ባለመቻሉ ነበር። ስለዚህም ባቡሮቹ ባውዛ አልነበራቸውም። ተሳፋሪውም በሌሊት በባቡር መጓዝ በዉለማ በመርከብ ላይ መጓዝ የሚሰጠውን ስሜት ዓይነት አያገኝም።

እኩለ ሌሊት ላይ ባቡሩ ለአጭር ጊዜ አፍደም ላይ ቆመና ተከለ ሐዋርያት እኔ ወደ ነበርኩበት ክፍል ገባ። ተከለሐዋርያት ከጄኔቫ በወልደ ግርያም ተተክቶ የመጣ ነበር። ለኢትዮጵያውያን ሰደተኞች በሚደረገው እንክብካቤ ለመርዳት ወደ ጅቡቲ መውረዱ ነበር። እኔ ለሱ ፍጹም እንግዳ ሰው ብሆንም፤ ምንም ያህል ሳይቆይ ስለ ኃይለሥላሴ ያለውን አመለካከት ያፈለልኻል ጀመር። ኢትዮጵያን የከዳ፤ ፊሪ፤ ወደ ሰደት ከሸሸ በኋላ ንጉሠ ነገሥት ተብሎ መጠራት የማይገባው ነው አለ። ከነፃነት በኋላ ተከለ ሐዋርያት በፈቃዱ ሰደትን መምረጡ አላስደነቀኝም።

ኢትዮጵያንና የፈረንሳይ ሶማሊላንድን ከሚያዋስነው ድንበር ስንቃረብ ከአሰብ ወደ ሰርዶ የገባው የጣሊያን ሠራዊት በድንበሩ ላይ የባቡሩን መስመር ቆርጦት ይሆን? የሚል ስጋት አደረብኝ። ደግነቱ እንደዚያ አልሆነም ነበር። ከኛ በኋላ ግን ፈረንሳዮች ባቀረቡላቸው ባቡር የተሳፈሩ የጣሊያን ወታደሮች መስመሩን እየተቆጣጠሩ ተከትለው ነበር።

በመጨረሻም ከአራት ወራት በፊት የገደቡ ሃገራችን መንግሥት ለግንባርና ለብሔራዊ ጥበቃ ጥረት ወደገባቸው ጅቡቲ ተመልሷል። መጀመሪያ ስመጣ ጅቡቲ ላይ ተቀብሎ በባቡር ወደ አዲስ አበባ እንደገና የረዳች የኢትዮጵያ ቆንስል አንዳርጋቸው መሃይ በአሁኑ ጊዜ ገደቡ ሃገራችን ከልዩ ባቡራቸው ያስወረዱቸውን ወጭ ልማት የበዛ የኢትዮጵያ ሰደተኛ የግብተናገድ ሽኩቻ ወድቆበታል። መርከብ አስኪመጣ ወደ ሆቲል ደዝ አርካድ ሄደኩት። እዚያ የግንባርና ጥበቃ የረረገሳይ መኮንኖች ነበሩ። እነሱ አብረው የግንባር መጠጥ ከግንባርና አንዲት ድንክ ውሻ እያስመሁ ከመሳታ ሌላ ሥራ አልነበራቸውም። ውሻም እንደ ሰከረ ዓይነት ትንገሳገላለች። በዚያን ዘመን የመቶት መቆጣጠሪያ ባለሙያ ጭቅ ሲበረታብኝ ወደ ባሕር ሄጄ ሁለት መቶ ያርድ ያህል ዋጋ ከሰር ከግንባር ለቀው የምንጭ ውሃ ተዘጋጅ አመለሁ።

የደረሰኝ ኢስት ኤፒስቲክ ላይን ንብረት በሆነችው ኤም ኤስ ኢርያ በተባለችው መርከብ ላይ መኝታ አግኝቼ እስከ ፖርት ላይድ ተጓዝኩ። ከዚያም ወደ ኒው ዮርክ የግንባርና ጥበቃ ጥረት ለመገኘት ለመመገር ወደ ካይሮ ሄደኩ። ላላሰበው ከኢርያ የተላለፈ ቴሌግራም መበቀሻ። ይዘቱ ጃንሆይን ሉንዶን ኢትዮጵያ ለጋብዮን ድረስ ማጥፋት አግኝቼ የግንባር ነበር። በግንባር 24 ቀን ኤም ኤስ መሐመድ አሊ ኤል ከቢር በግንባር መርከብ አስከንድሪያ ላይ ተሳፍሮ ወደ ግርሰይ ተጓዝኩ። ከጥቂት ቀናት በኋላ በ6 ንግሰት ጌት ሉንዶን ከግንባር ለጋብዮን ቀረብኩ።

ግብታዊ

1 ኢጣሊያ የመርከብ ጋዝ ስለመጣ ህጋዊ ልቀቃ ለባህሪ የገረውን ይመለከታል።

ምዕራፍ አራት

ለመንግሥታት ግንባር አቤቱታ ስለመቅረቡ

በሰኔ ወር መጀመሪያ ላይ ወደ ሉንዶን በመምጣቴ ጃንሆይን ዋተርሱ ጣቢያ ሲደርሱ ለመቀበል ቻልኩ። በእንግሊዝ መንግሥት ፕያቂ መሠረት የመጡት ተደብቀው ነው። እንደዚያም ሆኖ ግን ሕዝቡ በሉንዶን ጎዳናዎች ግራና ቀኝ ሆኖ «ኃይለሥላሴ! ኃይለሥላሴ!» እያለ ተቀበላቸው። የሆር-ላ ቫልን ሐሳቦች በመቃወም በታህሳስ ላይ የታየውን ቁጣ የሚያስ ታውስ ነበር። ከለጋስዮኑ እንደደረሱ በጊዜው ሃሳብና ድካም ቢኖርባቸውም ቅሉ፣ ጃንሆይ ለኢትዮጵያ ወዳጆችና ለለጋስዮኑ ሠራተኞች መጠነኛ ግብዣ አደረጉ። ለጋስዮኑ ደመራ የነበረው በአዛዥ ወርቅነህ አበቄ ወይም ከኢትዮጵያ ውጭ በተለምዶ ዶክተር ግርቲን በሚባል ሰው ነው። አክብሮትን ለመግለጥ በቀረብኩ ጊዜ ንጉሠ ነገሥቱ ነገሮች የተምታቀባቸው መሆኑን ለግየት ችያለሁ። ጀርባቸውን ወደመስኮት አድርገው ለፋ ላይ ተቀምጠው ነበር። ከመስኮቅ ባሻገር ሐይድ ፓርክ ይታያል። ሰላምታ ሊሰጡኝ ከተቀመጡበት ተነሱ። አብረዋቸው የነበሩ የፕሮፋክል ሰዎች ተደናግጠው ወደኔ ርጠው መጡና ጃንሆይ በጣም ስለደከማቸው የሚያደርጉትን አያውቁም አሉኝ።

በግንባላቱ ኤደን ንጉሠ ነገሥቱን በይፋ ለመገናኘት መጥቶ ለጭር ቆይታ አድርጎ በከብር መዝገቡ ላይ «የተከበሩ አንቶኒ ኤደን» የሚለውን ዌቻ ጽፎ ተመለሰ። የእንግሊዝ ወግ ለጥባቂዎችና ዋና ባለሥልጣኖች በተቻለው መጠን ከላቸው እንዲርቅ አላድረውበት ከነበረው ተፅዕኖ አንፃር የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ያሳየው በጎ ፈቃድ ንጉሠ ነገሥቱን ደስ አሰኝቷቸዋል።

ሉሬንዝና ወልደጊዮርጊስ የሚናገሩት ፈረንሳይኛ ብቻ ስለነበር፣ ሉንዶን በቆየሁበት ጊዜ ከጋዜጠኞች ጋር የምገናኝ፣ የተለያዩ ንግግሮችና ለሕዝብ የሚቀርቡ መግለጫዎችን የግዝጋጅ እኔ ነበርኩ። በተጨማሪም

ትኩረት የሚጠይቅ በርካታ መፃፃፍ ይደረግ ነበር። በዚህ ጊዜ ጄኔራል ላይ ጃንሆይ ለመንግሥታቱ ማኅበር ጠቅላላ ጉባዔ የሚያስሙትን ንግግር ገዢ በግዝጋጀት ላይ ነበር። ሚስተር ኮልሶን ጉባዔው እስከሚከፈት እስከ ወፋ መዉረሻ ድረስ ለማግኘት ባድናውም ነበር። ረዳቶቻቸው በዚህ አይነት ሥራ ስንያዝ፤ ጃንሆይ ደግሞ ለመዝናናት በመሞከር በግል ሉንዶንን እየተዘዋወሩ ይጎበኙ ነበር። ምንም እንኳን በከተማ ውስጥ መታየታቸው የግይነትና ይፋ ያልሆነ ቢሆንም፤ ጠቅላይ ሚኒስትር ቦልድዊን ዋናዎቹን ባለሥልጣናት እንዲሁም ንጉሡን /በኋላ የዊንድዛርዱክ የሆነውን ኤድዋርድ ስምንተኛ/ ማናደዱ አልቀረም። ለንጉሠ ነገሥቱ የተሰጣቸው ጥገኝነት ወይም የሚደረግላቸው አፈሴላዊ ዕውቅና ሙሶሊኒን ከሂትለር ጋር እንዲተራረብ ይገፋፋዋል ብለው ይሰጉ ነበር።

ወደ ጄኔቫ ከመሄዳችን በፊት በዚሁ በሰኔ ወር ጠቅላይ ሚኒስትሩ ይፈረው የነበረ ችግር አጋጠመው። ጃንሆይ ነገሩን ለኛ ገልጠውልን አያውቁም፤ ምናልባትም ምን ነገር እንደጎደለ አልተገነዘቡ ይሆናል። የዊንድዛር ዱክ የንጉሥ ታሪክ በተሰኘው መጽሐፉ እንደተረከው፤ በሰኔ ወር ውስጥ ጠቅላይ ሚኒስትር ስታንሊ ቦልድዊን ከአንድ የሥራ ባልደረባው ጋር ዌስትሚኒስቴር ከበረንዳ ላይ ተቀምጠው ሻይ ሲጠጡ ጥቂት ሰዎች ልዩ ዓይነት ባርዕጣ ያጠለቀ አጭር ሰው ከመሃከላቸው አድርገው እነሱ ወደነበሩበት ጠረፎዛ ሲመጡ ያያል። ጠቅላይ ሚኒስትሩም እነዚህ እንግዶች እነማን ናቸው? ብሎ አሳላፊውን ይጠይቃል። አሳላፊውም «የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ኃይለሥላሴና ሌሎች ኢትዮጵያውያን ናቸው ጌታዬ» ብሎ ይመልስለታል። እንግዶቹ የጠቅላይ ሚኒስትሩን መውጫ ስለዘጉት የነበረው ምርጫ በግንብ ላይ ወደ ወንዝ መዝለል፤ ወይም መውጫ በር ወይም መተላለፊያ እስኪያገኝ በጠረፎዛዎቹ ስር ተደብቆ መቆየት ነበር። አንድ ንቁ አሳላፊ ቴምስ ውስጥ ከመግባት በዘዴ አዳነው።

ጄኔቫ ስንደርስ፤ ኮልሶን ከባድናውም ስለመጣ፤ የደቡቡ ጦር ግንባር አዛዥ ደጃዝማች ነሲቡ፤ ጦርነት እንደተከፈተ አዲስ አበባን ጥሎ ወጥቶ የነበረው የስዊስ የሕግ አማካሪ ሚትር አበርሶንና ገዢ ሆነን ተሰባስብን። ገዢ ለተላለፈው ውሳኔ እኔ ኃላፊ እንደሆንኩ ሁሉ ቆጣ ብሎ ግርማዊነታቸው በአገራቸው ውስጥ ቆይተው ውጊያውን ከመምራት ይልቅ ወደ ጄኔቫ ለመምጣት በመወሰናቸው ከባድ ስህተት ፈፀመዋል አለኝ።

* እግዚአብሔር ስር የሌለው ደብዳቤ ይላክ የነበረው ከአሜሪካ ሙሉ ገርማኛል።

የጣሊያን ወታደሮች አዲስ አበባ በገቡ ዕለት መሥራቱ በኢትዮጵያ ላይ ድል መገናጸፉንና ግንቦት 9 ቀን ደግሞ በአፍሪቃ ውስጥ አዲስ ግዛት-አፄ መስሪቱን አወጀ።

የኢትዮጵያ አፈ ታሪኮች በጀኔራል ውስጥ መታየታቸውን አልቀበልም በማለት በመንግሥቱ ማህበር ውስጥ የነበረውን የኢጣልያን የልዑካን ቡድን ግንቦት 12 ቀን ወደ አገሩ እንዲመለስ አደረገ።

ንጉሠ ነገሥቱ ሺቢ በተባለ ለጀኔራል ቅርብ በሆነ ቦታ ላይ የግል ሺላ ቢኖራቸውም፤ ከኛ ሳይለዩ ከከተማው ከፍ ብሎ በሚታየው በካርልተን ፓርክ ሆቴል አብረን አረፍን። የሰዊስ መንግሥት አክሮሮ ለያዘው ፀረ-ኢትዮጵያ አቋሙ በመታመን ጉባዔው ልዩ ስብሰባውን እስኪጨርስ በነበረው አጭር ጊዜ እንኳን በግል ሺላቸው ውስጥ እንዳያርፉ ከለከላቸው። ለዚህ የተሰጠው ምክንያት የፖለቲካ እንቅስቃሴ አላደርግም ብለው ግዴታ እስካልገቡ ድረስ ሺላቸው ውስጥ መኖር አይችሉም የሚል ነበር። ይህ ማለት ደግሞ ጥያቄው ለሁሉምና በሁሉም ላይ የሚሠራ ቢሆን የማግበሩ ጠቅላላ ጉባዔ ይዘጋ ነበር ማለት ነው።

እንሆይ ለጠቅላላ ጉባዔው ንግግር ከማድረጋቸው ከአራት ሰዓት በፊት ሰኔ 30 ቀን 1936 በካርልተን ፓርክ ሆቴል ምድረግቢ የተነሳ ፎቶግራፍ። ከግራ ወደቀኝ ጂ አበርሰን፤ ደጃዝማች ነሊቡ፤ ብርሃኑ ማርቆስ /በእንካራ የኢትዮጵያ ጉዳይ ፈፃሚ/፤ ኤቨሪት ዮሐንስ፤ እኔ፤ አቶ ኤፍሬም ተወል ደመድህን፤ ሉሬንዝ ታዕዛዝ

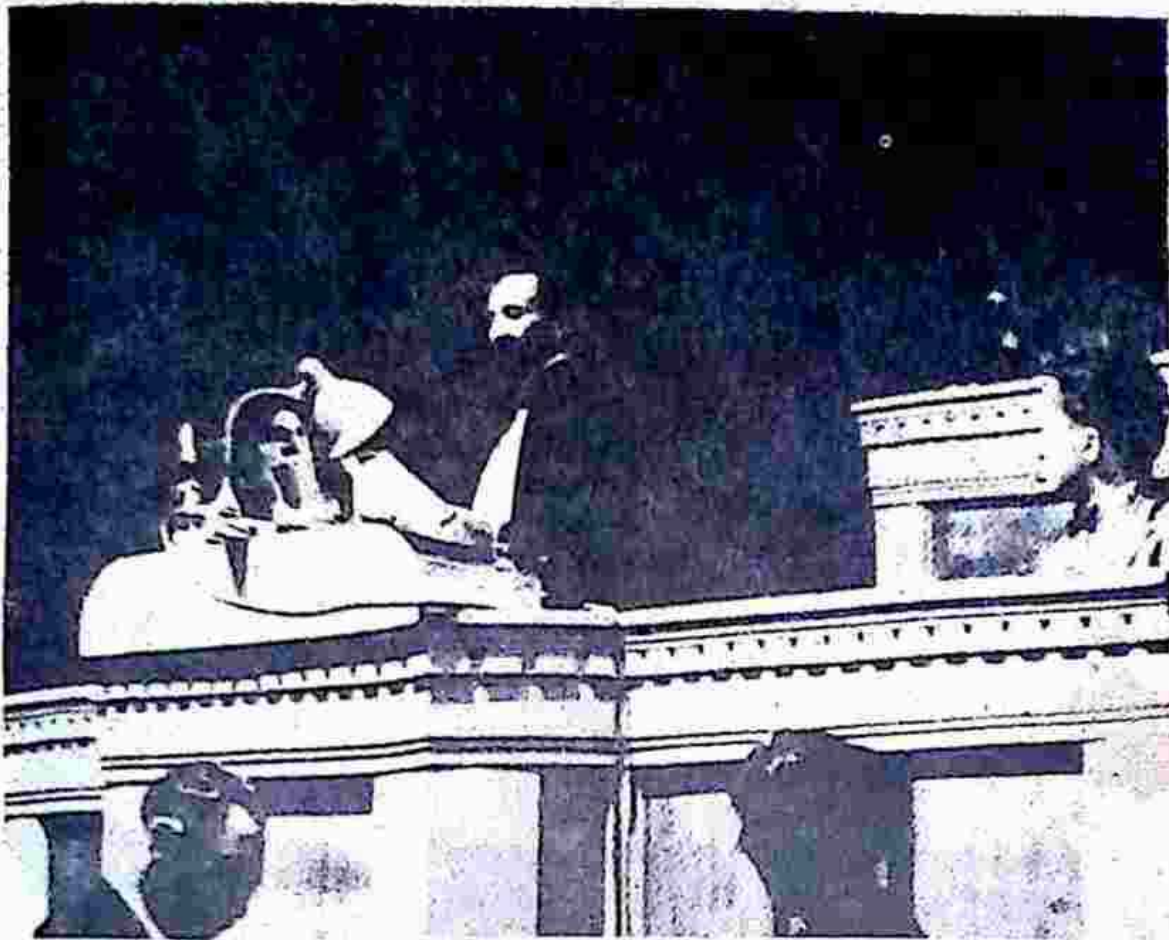
እንሆይ ከጠቅላላ ጉባኤው ፊት እንዲቀርቡ ቀጠሮ የተያዘው ለሰኔ 30 ቀን ነበር። ይህን ለማዘጋጀት አራት ቀናት ወስዶብናል። ኮሌጅና እኔ እንደ ያዘጋጀውን የገገገናን ረቂቅ አጠናን። በአብዛኛው ያው ለጉባኤው የቀረበው ነው። ቁጣ ሊቀሰቅሱ የሚችሉ ዓረፍተ ነገሮች ከገገገና እንዲጠሉ አጥብቄ ተከራክርኩ። ኮሌጅም ደገፈኝ። ገዢ ፈረንሳይኛ ፓሪስ በሚገኘው የሕግ ፋኩልቲ የሕግ ፕሮፌሰር ቢሆንም ቅሉ፤ ብዙ ባለዘብነው ፅሑፉ ለኢትዮጵያ መወረርና ለማገበሩ መፍረስ ዋናዋ ተጠያቂ ፈረንሳይ ናት ብሎ የገዛ መንግሥቱን ዘለፈ።

ሰኔ 30 ቀን ከሰዓት በኋላ ላል ጽ ኮንሴይ ገሮራል በሚባለው የጠቅላላው ጉባኤ አዳራሽ ደረሰን። በቅድሚያ መጠናቀቅ ያለባቸውን አንዳንድ ሰራዎች አከናወንን። የቤልጂየም ጠቅላይ ሚኒስትር ቫን ዚላንድ የጠቅላላ ጉባኤው ሊቀመንበር ሆኖ በመመረጡ የኢትዮጵያን የልዑካን ቡድን አላሰበው - ቤልጂየም በአፍሪቃ ቅኝ ግዛት ስላላትና የአፍሪቃ - ኢጣልያ አቋም ስለያዘች በስብሰባው አመራርም ላይ ተጽዕኖ ታሳድራለች በሚል። ቀጥሎም የኢጣልያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ካውንት ጋሊያዝ ጅያና ኢጣልያ ጦርነቱን ያካሄደችበትን ሁኔታ ለመደገፍ ደብዳቤ አቀረበ። የአርጀንቲናው ልዑካን ጉባኤው እንዲሰበሰብ መንግሥቱ የጠየቀበትን ያከናወነ ገለጠ፤ «በኃይል ግዛትን ግስፋፋት ድጋፍ የለውም» የሚለው መርህ መግስ መንግሥቱን ያሳሰበው መሆኑን አስረዳ።

አውን ንጉሠ ነገሥቱ ወደ መናገሪያው የሚመጡበት ጊዜ ነበር። በዚያን ወቅት ከጀርባችን ሰገነት ላይ ተቀምጠው የነበሩ ፋሽስት ጋዜጠኞች መርህና ግፊታቸው ጀመሩ።

ከኃይለ ሥላሴ ጋር በሠራሁበት ረጅም ዘመን ከዚያ ደቃቃ ሰውነታቸው አንፃር በአንድ ጊዜ የመደመጥ ከበራታ ግግኝት እንደዚያን ጊዜ አጋጥሞኝ አያውቅም። የሩግንያው ቲቶሌስኩ «እነዚህን ያልሠለጠኑ ዘላኖች አስወጧቸው» ብሎ በመመሥረት ሁካታው ፀጥ አለ። የጉባኤው ፕረዚደንት ግን ትንፋሽ አላለም ነበር።

* የሪብ ገሪፋል፤ የፍላጎር ድ እያህ ደረሲ የመርህ ጋዜጣ አስቃሪነት የሚገልጠውን ከፍል ለስተዋለ ለድርጅቱ ሌሎች ልሳሎች ከኢትዮጵያ ወላጆች ሲልጁ ፓዝከረስትና ፕሮፌሰር ሆነ የቀረቡ ነበሩ።

ሰኔ 30 ቀን 1936 ለጉባዔው ንግግር ሲያደርጉ

ጃንሆይ ንግግራቸውን ሁለተኛ ቋንቋቸው በሆነው በፈረንሳይኛ ለማሰማት ተዘጋጅተው ነበር። ንግግሩ በዚያን ዘመን አብዛኛው ሰው በሚሰማው በፈረንሳይኛ ቀርቦ ቢሆን ኖሮ በተለይም የፋሽስትን ወረራ የደገፈችውን ፈረንሳይን አሳምሮ በቆጠቆጣት ነበር። ጃንሆይ በጣም ስለተዉነቁ በመዉረሻዋ ደቂቃ በአማርኛ የተዘጋጀውን ለማንበብ ወሰኑ። በአማርኛ መጠቀም መወሰናቸው በሁለት ምክንያት ጉዳት ነበረው። መጀመሪያ፡ አማርኛ ቋንቋ ባለው የተናባቢና አናባቢ ልዩ ባህርይ ምክንያት የሚያወጣው ድምጽ ደረቅና ያልተሞረደ እንዲሁም በእነጋገር ከፍና ዝቅ የማይል ነው። ሁለተኛ፡ በዚያን ዘመን የኤሌክትሮኒክስ ዕቃዎች ባለመኖራቸውና ወዲያውኑ ለማስተርጓሚ ባለመቻሉ በንግግሩ ውስጥ የተካተተውን ኃይለቃል ሉራንዞ በፈረንሳይኛ እስኪያሰማ ጉባዔው ግማሽ ሰዓት መጠበቅ ነበረበት። ከቀረበው ንግግር፡-

የኢትዮጵያ መንግሥት በቀጥታ ጥቅግቸው ያልተካባቸው ሌሎች መንግሥቶች የመንግሥታትን ግንባር ውል ለመከላከል የወታደሮቻቸውን ደም ያፍስሱ ብሎ አልጠበቀም። የኢትዮጵያ ጦረኞች ጠይቀው የነበሩት ለመከላከያ የሚሆናቸውን ነገር ብቻ ነበር። ስለዚህም ብዙ ጊዜ መሣሪያ ለመግዣ የሚሆን

ገንዘብ ለማጥፋት ጠይቁ ነበር። ይህን ርዳታ ተከለከልሁ። በመንግሥታት ግንባር /ድርጅት/ ውል በ16ኛው አገታጽ የተዳረፈ ቃልና መንግሥቶች እየተባበሩ በመረዳት ፀጥታ እንዳይጠፋ ያደርጋሉ የተባለው የአረጻጸ ትርጓሜ ምን ይሆን?

ከጅቡቲ እስከ አዲስ አበባ ያለው የምድር ባቡር ለኢትዮጵያ የሚሆን መግሪያ እንዲተላለፍበትና ለኢትዮጵያ መንግሥት እንዲያገለግል በተጠየቀ ጊዜ መግሪያው በዚያ በኩል እንዳይገባ ብዙ ችግር ተደርገው ባሁኑ ሰዓት ገን በኢትዮጵያ ውስጥ ያላገባብ ለገባው ለጣሊያን ሠራዊት ዋና የሥጋትና የመግሪያ ግመላለሻ ሆኗል።

...ዛሬ የመንግሥታት ግንባር ዋና ጉባዔ በፊት ያለው ጉዳይ ጣሊያን በአጥቂነት የሠራቀውን ለመወረስ ብቻ አይደለም። በሙሉ የዓለምን መንግሥታት የሚነካ መሆኑን አረጋግጧል አስታውቃለሁ። ይህም ጉዳይ ለዓለም ጸጥታ እንዲሆን መንግሥታት ለመረዳት የሚገባቸው የጋራ ደህንነት /ኮሌክቲቭ ሴኩሪቲ/ የተባለው የመንግሥታት ግንባር ሕይወት የዓለም መንግሥቶች ለተዋዋሉት ውል መስጠት የሚገባቸው አምነት ትንንሾቹም መንግሥታቶች አገራቸውና ነፃነታቸው እንዳይነካ የተቀበሉት ቃል ኪዳን የሚከበርበትና የጋው የሚገመትበት የመንግሥቶች ትክክልነት የተመሠረተበት መሪነት ይህን ለግጽናት ወይም ትንንሾች መንግሥቶች ለኃይለማርያም መንግስቶች፣ ለትተገዥ ለመሆን መቀበል ይገባቸው እንደሆነ ለመፍረድ ነው።

በረቂቅ መንገድ መበላለጥ ዋናውን ነገር ሊለውጠው ወይም የክርክሩን መንገድ በሌላ በኩል ሊመራው አይገባም። ... ኃይለማርያም የሆነው መንግሥት ምንም በደል የሌለበትን የሌላውን መንግሥት ሕዝብ ለማጥፋት የሚገባው መስሎት በተነሳ ጊዜ፣ ተጠቂው ወገን ለመንግሥታት ግንባር የተበደለውን የሚያቀርብበት ሰዓት ነው። እግዚአብሔርና ታሪክ ለምትሰጡት ፍርድ ምስክር ሆነው ይመለከታሉ።

...ታናናሽ መንግሥቶች እንዳይጠፉ፣ ኢትዮጵያ የደረሰባት ዕድል እንዳይደርስባቸው መንግሥቶች እንዲረዳዱ መተማመኛ ለማድረግ ቃል ኪዳን የገቡትም ታላላቅ መንግሥቶች የኢትዮጵያ ነፃነት እንዳይጠፉ፣ ግዛቷም እንዲከበር ምን ዓይነት ርዳታ ለማድረግ አስባችኋል? እዚህ የተሰበሰባችሁ የዓለም እንደራሴዎች ሆይ፣ አንድ ንጉሠ ነገሥት በደረሰበት ሀዘን ማድረግ የሚገባውን ሥራ ለመፈጸም ጀኔቫ ወደ እናንተ መጥቻለሁ። ለሕዝቧ ምን ምላሽ ልውሰድለት?

በዚያኑ ዕለት ምሽት ንጉሠ ነገሥቱ ወደ አሜሪካ የሚሰራጭ ንግግር እንዲያስተላልፉ ወደ ጀኔቫ ራድዮ ጣቢያ ሄድን። በወቅቱም ደረሰን። ለጠ ቅላላ ጉባዔው ካሰሙት ንግግር ዋና ዋና ነጥቦችን አጠር አድርገው ለአሜሪካ ሕዝብ በራድዮ ለማስተላለፍ ተስማምተው ነበር። ሲ.ቢ.ኤስ የተባለው የራድዮ ጣቢያ ምንም እንኳን ኃይለ ሥላሴ ከዚያን ቀን በፊት አንዲትም የእንግሊዝኛ ቃል ተናገረው ባያውቁም፣ የመጀመሪያውን ምን

ባብ በእንግሊዝኛ መናገር አለባቸው በማለት አጥብቆ ያዘ። የሚነበበውን መምረጥ ነበረብኝ። እኔ በእንግሊዝኛ ያዘጋጀሁት ወደ አማርኛ እንዲተረጎም ለገርማዊነታቸው የእንግሊዝኛ ቋንቋ አስተርጓሚ ለአቶ ኤፍራም ተወልደመድህን ተሰጠ። እሱም ንጉሠ ነገሥቱ የመግቢያውን ምንባብ በእንግሊዝኛ ለመናገር እንደሚለማመዱ ቃል ገብቶልኝ ነበር። በዚያን ጊዜ ቴፕ ሪከርደር ስላልነበረ የሚተላለፈው ቀጥታ ነው። ስለዚህም በአሜሪካ ምሥራቅ ዳርቻ መልዕክቱ የሚደርሰው ከቀኑ በሰባት ሰዓት ላይ ነው። በዚያ ሰዓት ደግሞ አሜሪካ ውስጥ መልዕክቱን የሚያዳምጡት ጥቂት ሰዎች ብቻ መሆናቸውን ብንነዘብም ንጉሠ ነገሥቱ በማያውቁት ቋንቋ ሲያነቡ ይላላቱና እናፍራለን ብዬ ሰግኜ ነበር።

ከመናገሪያው ፊት ለፊት ካለው ጠረጴዛ ላይ እንደተቀመጥን ገርማዊነታቸው ከጥቁር ካባቸው ውስጥ ያወጡት በእንግሊዝኛ ታይፕ የታተመ ጽሑፍ ሳይሆን የተወላለበ የአማርኛ ፊደላት የተጻፈበት ቁራጭ ወረቀት በመሆኑ ዕጢዬ ዱብ አለ፤ የያዙት የማይፈለገው ነበርና። ከሁለት ሰዓት በፊት ከጉባዔው ፊት ሲቆሙ በፈረንሳይኛ የተጻፈውን ትተው በድንገት በአማርኛ የተጻፈውን እንደተኩ ሁሉ አሁንም በማያውቁት ቋንቋ የተጻፈውን መተዋቸው እውነት አላቸው። ወዲያው ግን ያዝ እያደረጋቸውም ቢሆን የሚናገሩትን የእንግሊዝኛ ቃላት መስማት ጀመርኩ። የሚሉት ምን እንደሆነ ሳይገባቸው ሲናገሩ ገረመኝ። ለካስ ኃይለ ሥላሴ በእንግሊዝኛ ለማንበብ ቃል የገቡበትን ምንባብ በአማርኛ ፊደላት ለውጦ እንዲያነቡት የሰጣቸው አቶ ኤፍራም ነበር።

ንጉሠ ነገሥቱ ያሰሙት ስሜት የሚነካና ምራት ያዘለ ንግግር በተከታዮቹ ሦስት ቀናት ጉባዔው ውስጥ ለማገበሩ ደንብና ለጋራ ደህንነት መርሆች ያላቸውን የፀና አቋም በመግለጥ ከተናጋሪዎቹ ሊኸገንደንድ ለሰነበ ተው ዲሲኩር መክፈቻ ሆኖ ሰነበተ። በዚህ ክርክር ውስጥ በሊዮን ብሉም የሚመራው የፈረንሳይ ሕዝባዊ ግንባር መንግሥት የላቫልንና የፍላንዲንን ፋሽስት ጓደኞች ያወግዛል ተብሎ ተጠብቆ ነበር። ግን እንደዚያ አልሆነም። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ይቮን ደልቦስ ወደ መናገሪያው ወጥቶ ንጉሠ ነገሥቱ ላሰሙት አቤቱታ መልስ ሳይሰጥ ፋሽዝምን በመደግፍ ተናገረ። ሊትቪናቭ ሶቭየት ኅብረትን በመወከል ተመላሳይ ንግግር አሰማ።

* በዚያን ጊዜ በሉንዶን ለጋሰዮን ቀንስል ነበር። ከዚያ በኋላ በተከታታይ ሙጁሪያ የባሉት ቀጥሎ የባላቲን ጌታ ግዕሪግ አገኝቷል።

** ውበታላት በመደርደር ሳያደርጉ በቀጠለው ንግግር በመልል እኔና የቀረው የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ከተቀመጥንበት በስተቀኝ ለባት ሚትር ተኩል ርቀት ከሚገኘው ለጋዜጠኞች ከተመደበው ግጥ ለገድ ጥይት ተተኮሰ። ሉክስ የሚባል ጭስሉቫቢያዊ ጋዜጠኛ ነበር፤ ሂትለርን በሙታዎ ራሱን በራሱ ተኩሶ የገደለው።

ኔቢላ ቴምበርሊን ከጥቂት ሣምንታት በፊት ሎንዶን ላይ የገለጠውን በመከተል፤ ኤደንም በኢጣሊያ ላይ ተጥሎ የነበረው ግዕዝ እንዲነሣ በይፋ ጠየቀ።

ደግሞ ደጋግሞ በግዝበር ከቅሬታ ጋር የምገልጠው አሁን ባለው ሁኔታ እስካሁን ተጥሎ የነበረው ግዕዝ እንዲቀጥልበት ግድረጉ ምንም ጠቃሚ እንደሌለው መሆኑን ነው።

በመቀጠልም እውቅናን ስለመከላከል የተናገረው በቀርነቱ ልዩ ስሜት አሳደረብኝ። ኤደን ሐሳቡን ለማስረገጥ ቀኝ እጁን ሰያፍ አድርጎ አትር ኖሱን ሁለት ጊዜ በመምታት የተናገረውን አስታውሳለሁ።

ሆኖም በምንም ዓይነት ሁኔታ ቢሆን፤ ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ወርራ መያዟን ይህ ጉባዔ ግዕዝ እንደሌለበት የገርግሮ ገጠሠ ነገሥት እምነት ነው።

አጠቃላይ ሃሳብ የመስጠቱ ውይይት አብቅቶ፤ ጉባዔው ወደ ዝርዝር ውሳኔዎች ሲያመራ ግን፤ እንግሊዝም ሆነች አጠቃላይ የጉባዔ አባላት /ግለት ይቻላል/ ዕውቅና ወደመስጠቱ አዘነበሉ— በኃይል በተያዙ ግዛቶች ላይ ዕውቅናን የመከላከል መርህን መከተል አለብን በማለት ጉባዔ እንዲጠራ ያደረገችው አርጀንቲና ሳትቀር።

ይህ አስከሬ ውጤት የደረሰው ፕሬዚደንት ቫን ዚላንድ ፕረታችንን በብልፃትና በብልጠት ስለሸረሸረብን ነው። የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ሁለት የውጭ ሃሳብ ነጥቦች አቅርቦ ነበር። አንዱ እውቅና እንዳይሰጥ የሚጠይቅ ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ ተጨማሪ ግዕዝ እንዲጣል የሚጠይቅ ነው። ቫን ዚላንድ በፕሬዚደንትነቱ፤ ተወያይቶ ከግንኙነትም የልዑካን ቡድን ቅድሚያ የሚሰጠው የውጭ ሃሳብ አንዲያቀርብ ጉዳዩን ለጠቅላላው ኮሚቴ መራው። ኮሚቴውም የሱን መመሪያ በመከተል «ከልምድ የተገኘ ትምህርት» የሚልና «የደህንነት ዋስትና እንዲጠናከር» የሚል፤ በአንጻሩ ግን ግዕዝ እንዲነሣ የሚጠይቅ ግልጽ ያልሆነ የውሳኔ ሃሳብ አቀረበ። በኮሚቴው የቀረበውን የውሳኔ ሃሳብ የኛ የልዑካን ቡድን ለማየት እንኳን ዕድል ሳይሰጠው ጠቅላላ ጉባዔው እንዲያወድቀው ቫን ዚላንድ ጠየቀ። በመጨረሻም ጃንሆይ ራሳቸው አጥብቀው ስለጠየቁ፤ ቢያንስ የቀረበውን የውሳኔ ሃሳብ ለማንበብ እድል እንድናገኝ ስብሰባው እስከ ምሽት እንዲ ተላለፍ ተደረገ። ፕሬዚደንቱ ድምጽ እንዲሰጥበት በማግኘቱ የኮሚቴውን የውሳኔ ሃሳብ ወዲያውኑ ለጠቅላላ ጉባዔው አቀረበ። ቫን ዚላንድ ዝርዝር ነገሩ በኮሚቴው የውሳኔ ሃሳብ ላይ የተካተተ

* እደገ በጥቂት ወር 1938 ሥልጣን የለቀቀው በከፊል እንግሊዝ የፋሽስት ወረራ ስለደገፈች በሙሉ በሚገኝ ሊገለጽ ይገባል።

ስለሆነ፡ በኢትዮጵያ በኩል የቀረበው የውሳኔ ሃሳብ ለድምፅ መቅረብ የለበትም ብሎ አጥብቆ ተከራክረው በመዉረሻም ዝዝ ማዕቀቡ እንደጸና እንዲቆይ የውሳኔ ሃሳቡ ለድምፅ እንዲቀርብ እንዲስማማ ቢያደርገውም፤ ጠቅላላ ጉባዔው ጣለው። ከዚህ በኋላ ፕረዚደንት ቫን ዚላንድ እሱና ጠቅላላ ጉባዔው ለደንቡ ስላላቸው የማይናወጥ ታማኝነት ካመለከነ በኋላ፤ የመንግሥታቱ ማኅበር ጠቅላላ ጉባዔ 16ኛ ስብሰባ ሐምሌ 4 ቀን የተዘጋ መሆኑን በማብሰር የተናገረው፡-

«የጋራ ደህንነቱን ደንቦች በታማኝነት በሥራ ላይ አውለናል። ማኅበሩ በጋራ ያላለፋቸውን ውሳኔዎች አቅማችን በቻለ መጠን ሳናወላውል ድርሻ ችግን ተፀጥተናል» የሚል ነበር።

ከእንግዲህ ጀንሆይ የቀራቸው ነገር ስላልነበረ ወደ እንግሊዝ አገር ተመለሱ። አንቶኒ ኤደን ባይኖር ኖሮ ይህን ዕድል እንኳን አያገኙም ነበር።

ከዚህ በኋላ ቆይቼ ለጋይለ ሥላሴም ሆነ ለረዳቶቻቸው የምሰጠው የምክር አገልግሎት አልነበረም፤ በተለይም ጀንሆይ በጃቸው የነበረው ገንዘብ ብዙም ሳይቆይ ያልቃል የሚል ስጋት እንዳደረባቸው ወልደ ጊዮርጊስ ከነገረኝ በኋላ። የእንግሊዝ መንግሥትም ቢሆን አገሩ ውስጥ ተቀምጧል ማግከሪን ቢቃወም ምክንያት ነበረው። በዚህም ምክንያት ወደ አሜሪካ ተመለስኩ።

ቤተሰቤን ለማየት አዮዋ እንደደረሰኩ ከቀን በኋላ በሕይወቴ ላይ ለውጥ ሊያመጣ የሚችል የስልክ ጥሪ ደረሰኝ። የደወለልኝ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በሩቅ ምስራቅ ጉዳዮች አፈጉባኤና ግንባር ቀደም ኤክስፐርት ስታንሊ ኪሆርንቤክ ነበር። በሩቅ ምስራቅ ጉዳዮች ክፍል ውስጥ «በምርኮ ላስገባህ እፈልጋለሁ» አለኝ። ጃፓን ቻይናን ለመውረር ባላት ፍላጎት ላይ ጠንካራ አጃም እንዲያዝ የፀና አመለካከት የነበረው ሆርንቤክ ጊዜ ሳይወስድ ክፍት በር የሚባለውን የመደገፍና በሩቅ ምሥራቅ የግዛት አንድነት እንዲጠበቅ የሚለውን የቆየ የአሜሪካ ፖሊሲ እንዳጠና መደበኝ። የአሁኑ ልምድ ፋሽስቶች በኢትዮጵያ ላይ ከፈፀሙት ወረራ ጋር ተዋህዶ በተከታዮቹ ዓመታት የአገሮች የግዛት አንድነት መጠበቅ አለበት ለሚለው መርህ

* ሆርንቤክ ከፐርላ ሐርበር ጥቃት በፊት አሜሪካ በፖሊሲ ትከተለው የበረዶን ፖሊሲ በግፁሞችና በሰራ ላይ በጥዋል የገላ አስተዋፅኦ ያደረገ ሰው ነው። ሆርንቤክ ግትር፤ በጤጤ የሚከታተል፤ ጽሑፉና አነጋገሩ የሕግን ሥርዓት የሚያግዳቅና የበታችኛው የሱን ለርአያት እንዲከተሉ የሚፈልግ፤ ዘጊ የሆነው ፊት ዘለቡ ለረዳቶቹ የሚያስብ ሰው መሆኑን የሸገገበት ሰው ነው። በሩቅ ምስራቅ ጉዳዮች ክፍል ውስጥ የሩት-ታካሃሪ ስምምነት፤ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ባራክ ጃፓን ላቀረበቻቸው 21 ጥያቄዎች የሰጠው መልስ፤ የላንሲንግ-ሊቪ እና የዜጦች ጋይሎች ስምምነቶች፤ የሊቀን ረፓርት፤ እንዲሁም የስቲዮብንን ዕውቅና የማላት ፖሊሲ ጥጥናት ለኔ ትልቅ ሥራ ነበር የፈጠረኝ። በእጋጣሚ ጃፓን ቻይናን በመውረድ፤ የባሩሰል ጉባዔ ስብሰባ ማዘድና የፓናይ ጥቂት በማሳሰብ ቅድሚያ ለሰጠው ያልኩ።

በፍት አንድቶ አድርጎል። በተለይም በሀገሪ ላይ ወረራ ከተፈፀመ ከ1950 በኋላ መርሐ ትርጉም የለሽ ሆኖ ቀርቷል። ከዕውነታው ጋር መራመድ የዘመኑ ዘይቤ በሆነበት በአሁኑ ጊዜ እምነትን ለጥቅም መለወጥ ባለመቻሉ ኢትዮጵያን በተሻለ ሁኔታ ማገልገል ስችል ባጋጣሟል ባልጠቀምበት ቀርቻለሁ።

የማኅበሩ ጠቅላላ ጉባዔ ከሐምሌ ወር 1936 ሲብሰባው በኋላ በመስከረም ወር ለሚደረገው መደበኛ ስብሰባ ዋና ጸሐፊው አቤናል ዝግጅት ጀመረ። የኢትዮጵያ ልዑካን በጉባዔው ውስጥ መገኘት መቻሉ ጉዳይ ችግር ስለፈጠረበት፤ በመስከረም መጀመሪያ ላይ ዘዴ ለመቀየስ ወደ ሮም ሄደ። ንጉሠ ነገሥቱ በመገኘታቸው በሰኔና በሐምሌ ተደርጎ በነፃ ውጊታዊ አልገኝም ያለችው ኢጣልያ፤ ኢትዮጵያን የሚወክል ቡድን ከመጣ ከግህበት ጉባዔ እንደግትገኝ የተረጋገጠ ነበር። ዶክተር ማርቲን የዋና ጸሐፊውን ወገናዊ አሠራር በመንቀፍ ለማኅበሩ ቅሬታውን አሰማ። አቤናል መሶሊኒ ዘንድ ቀርቦ ኢትዮጵያ መቅረቷን የሚያረጋግጥ ዘዴ እንደ ሚያዘጋጅ ቃል ገባለት። ወደ ጀኔቫ ተመልሶ የማኅበሩ ጽሕፈት ቤት የሕግ ክፍል ዲረክተር የሆነው ፓዴስታ ኮስታ ከምክትል ዋና ጸሐፊው ፒሎቲና የሕግ አማካሪና በፓሪስ የሕግ ፋኩልቲ የዓለም አቀፍ ሕግ ታዋቂ ፕሮፌሰር ባስዴቫ በ1935 ለዶክተራት ዲግሪ ያዘጋጀሁትን ጽሑፍ ላቀርብ በሊቀመንበርነት የገመገመ ሰው ነው።

በመስከረም ወር 1936 የተከፈተው 17ኛው የማኅበሩ ጠቅላላ ጉባዔ የልዑካንን የተሳታፊነት መብት የማረጋገጥ ጉዳይ የሕግ እንጂ የፖለቲካ ጥያቄ አይደለም ብሏል።

ባስዴቫ ልዑካንን እንዳይሳተፉ ለማድረግ መሶሊኒ፤ አቤናልና ፒሎቲ በወጡት ዘዴ ተባባሪ በመሆን ጽሑፍ ከማርቀቅና ከማዘጋጀት አልፎ የልዑካንን የተሳታፊነት መብት በሚመረምረው ኮሚቴ ፊት ቀርቦ ተግግቷል።

* ውለተኛው የዓለም ጦርነት ፕሮፌሰር ባስዴቫ ለተረት ወረራ በግርዛል ፔቲያን መንግሥት ውስጥ ከሠራ በኋላ ድጋፉን በአደጋ ላይ ለነበረው የጀኔራል ደገል መንግሥት አዞረ። በኋላም በዲሞክራሲያዊ የዓለም ፍርድ ቤት ለምስት ጊዜ ያህል ተመርጦ በዓሻነት ለገልግሏል። የዓለም አቀፍ ሕግ ይሏትታል፤ ይለውበትሪያ፤ በቸብሎብሆ፤ በፈንገላ፤ በሊራገ፤ በሃገሪ፤ በቡባ፤ በዚያንምና በአፍሪካውያን ላይ የተደረጉ ወረራዎችን አልፎ ከዚህ ደርሷል። በፖለቲካው አዋጅ ጋር የመለወጥ ታላቅ ችሎታ ለገይቷል-እድሜ ለታወቀ ጠበቀችና እን ሁሉና ዓለዲገን ለሙሉ ላያች።

የኢትዮጵያን ልዑካን የማስቀረት የቅርብ ጊዜ ስትራቴጂ የተጠናቀረው በጎብረት ለመስራት በተለለፉት በፈረንሳይና በስዊዘርላንድ ነበር። ጃንሆይ በመስከረም ወር ወደ ጄኔቫ በሄዱ ጊዜ ሺህ ከሚገኘው የግል ሺላቸው እንዳይገቡ ከመከላከላቸውም በላይ ይባስ ብለው ካርልተን ፓርክ ሆቴል እንዳያርፉ ከለከሏቸው። የራዲዮ ቴሌቪዥኒውን ስብሰባ ይከታተሉ የነበሩ የጣሊያን ሙያተኞች እዚያ አርፈው ነበር። ኃይለሥላሴ ግን ሌላ ቦታ እንዲፈልጉ ተነገራቸው። በመጨረሻም ጃንሆይ ራስ ካሳገጠ፣ ወልደ ጊዮርጊስንና አባ ሐናን ይዘው ቦ ሪቫጅ ከሚባል ሆቴል ማረፊያ አገኙ። ከዝግጋር ዶክተር ማርቲንና ሉሬንዝ ታዕዛዝ የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን አባላት እንዲሆኑ ተደረገ። በዚህ ጊዜ ፈረንሳይ ጣልያን ብቻ ዝግጋር አማካሪና ልዑክ ሆኖ እንዳይሰራ ከለከለችው። ይህ በፈረንሳይና በስዊዘርላንድ የተቀነባበረው ተንኮልና በንጉሠ ነገሥቱ ላይ የተፈጸመው አሳፋሪ አቀባበል ከጋዜጠኞች ጀር ሲደርስ ከፍተኛ ውዝግብ በማስከተሉ ሁለቱ መንግሥታት ማስተባበል ነበረባቸው። የፈረንሳይ መንግሥት ዝግጋር በአማካሪነት እንዳያገለግል አልከለከለኩም በማለት ከካደ በኋላ፣ የኢትዮጵያ ልዑክ ሆኖ ቢቀርብ ግን የቡድኑን የመሳተፍ መብት እቃወማለሁ ሲል አስታወቀ። በመጨረሻም ፈረንሳይና ስዊዘርላንድ ዝግጋር ቦ ሪቫጅ እንዲገባና እንዲያርፍ ፈቀዱ። ዝግጋር በጉባዔው እንዳይሳተፍ ፈረንሳይ የምታደርገውን መከላከል ለመቋቋም ወልደጊዮርጊስ ባድናውሃይም ሄዶ ኮልሶንን ታም ከተኛበት አልጋ ላይ አስነስቶ ከዶክተር ማርቲንና ከሉሬንዝ ታዕዛዝ ጋር የቡድኑ አባል እንዲሆን ተመደበ።

ጃንሆይ ቦ ሪቫጅ እንደገቡ የልዑካኑ ቡድን በጉባዔው ይሳተፍ የሚሉትን ጥያቄያቸውን ቢያነሱ፣ ከጋያላኑ መንግሥታት አንዱ ኢጣሊያ ነገሩን በስምምነት ለመጨረስ እሺ እንድትል ያደርጋል የሚል ሐሳብ ቀረበላቸው። የልዑካኑ ቡድን እንዲህ ያለውን ስድብ አከል የጅል ሐሳብ ወዲያውኑ ጣለው። ጃንሆይ ሲመለሱም በአገራችን አንድ አባባል አለ፣ «ጭንቅላትህ በመጋዝ ከሚቆራረጥ በሠይፍ አንድ ጊዜ ተቀንጥሶ ቢያርፍ ይሻላል የሚል» አሉ።

በጉባዔው መሳተፍ ይገባናል የሚለውን ጥያቄ እንዲመረምር የተሰየመው ኮሚቴ የኢትዮጵያ ጥያቄ መውደቁን የሚያረጋግጥ ነበር። ይህን ጉዳይ ለመመልከት ከተሰየመው ዘጠኝ አባላት ያሉበት ኮሚቴ ውስጥ

* ጆርጅያ ደ ኒቨንስ የተባለው ጋዜጣ የመጀመሪያው አሜሪካዊ በጉባዔው ስብሰባ በልዑካኑት ለማገዝ የመጣው ራሱን ከስብሰባ ሲያስወጡት ለመመልከት ይህን ወይስ ይህን ሹት በመቀበል ማገዱ የአባልነት ሁልአቀናትን ለማገዝ እየሞረ ነው፤ ብሎ ለመጠየቅ አዎች ሆነለት።

ለመሥራት ኤደንና ደልቦስ ተስማሙ። ከአባላቱ መካከል የኢጣሊያ ጉዳይ አስፈጻሚዎች አውስትሪያ፣ ሀንጋሪና አልባኒያ ነበሩበት። ኢትዮጵያ በጉባዔው ውስጥ እንዳትሳተፍ የሚደግፍ አብዛኛውን ድምጽ እንደሚያገኝ ኮሚቴው ቢያረጋ ግጥም፣ መራራውን ከኒን በስኳር መሸፈን ያስፈልጋል የሚባለውን የአባላቱን ሁሉ ድምጽ ለማግኘት አልቻለም። ዋና ፀሐፊው የተንኮል ሴራውን ቢያውጠነጥንም፣ እንዲሁም ኤደን በኮሚቴ አባልነት ቢገባም ቅሉ፣ የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ተሳታፊ እንዳይሆን የመከልከሉ ውሳኔ ለአብዛኞቹ የጉባዔ አባላት በተለይም ለስካንዲኔቪያ አገሮች ጉርርአቸውን ተፈጥሮቀው ካልተጋቱ በስተቀር የማይዋጥላቸው ሆኑ። የአባላቱ ሁሉ ድምጽ ካልተገኘ በቀር፣ በሐምሌ ወር ሊጠበቅ ቃል የገባውን መርሆዎች ከዶ ኢትዮጵያን አሳልፎ በመስጠቱ፣ በመንገዳገድ ላይ ካለ ግንባር ምንም ድጋፍ እንደማይኖር ግልጽ ሆኑ። በዚህም የተነሣ ከኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን በቀር ሌሎች ቦታቸውን እንዲይዙ በማድረግ የመጀመሪያው ርምጃ እንዲወሰድ ስምምነት ላይ ተደርሰዋል። የኢትዮጵያ ልዑካን በጉባዔው እንዲሳተፉ ስለተነሣው ጥያቄ ተከታይ ሪፖርት እንዲቀርብ ተባለ። እስከ ዚያው ግን ጉባዔው ፕረዚደንቱን በመምረጥ ሥራውን መቀጠል ይችላል።

ነገሮች እንደተጠበቀው መጥፎ አልነበሩም። የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ያቀረበውን በጉባዔ የመሳተፍን መብት ጥያቄ እንዲመረምር የተቋቋመው ኮሚቴ ቀርቦ እንዲያስረዳ ለቡድኑ ፈቀደለት። ይህም በመሆኑ በቀድሞው የሕግ መወሰኛ ምክር ቤት ፕረዚደንት በወልደዓዲቅ የሚመራ መንግስት ጎራ ላይ ተግባሩን በማከናወን ላይ መሆኑን ቡድኑ ለማስረዳት ቻለ። በአንድ በኩል ይህ የቡድኑ ድል ድንገተኛ ዱብ ዕዳ ቢሆንም፣ በሌላ በኩል ደግሞ ኤደን ጎራ የሚገኘው የእንግሊዝ ቆንሲል ሁበርት ኤርሰካይን ጎራ ያለው መንግሥት ሥልጣን የሌለው ነው በማለት ያስተላለፈውን ሪፖርት ቅጂ ያካተተ ጽሁፍ አባዝቶ በግል ለአባላቱ አሰራጭ። ኤደን ይህ ሪፖርት ለኢትዮጵያውያን እንዲገለጥ ፈቃደኛ አልነበረም።

ኮሚቴው አንድ ቀን ሙሉ ሲነታረክ ከዋለ በኋላ ጥያቄው ወደ ቋሚው የዓለም ፍርድ ቤት ይቅረብ የሚለውን ሐሳብ ሰረዘ። መጨረሻም ኮሚቴው

* እንግሊዞች ጎራ ለተቋቋመው መንግሥት ማሪያ ለመከላከልና የዕራብ ኢትዮጵያን ወደ ሱዳን ለመቀላቀል የበረባቸውን ሕጻናት ለማስፈለግ ጀምሮ ነበር ለግለት ይቻላል።

** በአገሪቱ ውስጥ ኮሚቴው የቋሚ ፍርድ ቤትን ሐሳብ ይጠይቃል፤ ፍርድ ቤቱም ለነገሩ ውጣሪ እስኪሰጥ የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ውጭ እንዲቀይሩ ሐሳብ ያቀርባል ተብሎ ታላቅ ነበር። የዚህ ዓይነት የግዛቱን ዘዴ የግን ያህል ቢሆንም ኢትዮጵያ ውጭ ለአባት ተብሎ የመፀሰን እደጋ ሊያጋጥም ይችላል። በዚያም በላይ ኢጣሊያ ከኢትዮጵያ ጋር ያላትን ጠብ የሚመለከት ጉዳይ በፍርድ ቤት እንዲታይ አትቀበልም።

ቴዎ ዮሐንስ የልዑካን ቡድን በጠቅላላ ጉባዔው 17ኛ ሰብሰባ እንዲካሄድ ሐሳብ አቀረበ። ኢትዮጵያ በመንግሥታቱ ግንባር አባልነቷ ብትቀጥልም፤ በተከታዮቹ የጉባዔው ሥራዎች ውስጥ ተካፋይ አልሆነችም።

ይህ ሁሉ ሲሆን ሙሉሊኒ ደግሞ ንጉሥ ቪክቶር ኤማኑኤል ሳልሳዊና ንግሥቲቱ ዮሐንስና የአዲስቲ ኢጣሊያ ምሥራቅ አፍሪቃ ንጉሠ ነገሥት መሆናቸውን፤ ኃይለሥላሴም ከታሪክ የቆሻሻ ክምር ላይ የተጣሉት ቢያመሆናቸውን በኩራት ሲደሰኩር ሰንብቷል።

* * *

በስደቱ ዘመን ጃንሆይንና ሁለት ዋና ረዳቶቻቸውን ወልደጊዮርጊስንና ሉሬንዝ ታዕዛዝን በቀጥታ አገኛቸው ነበር። ከምናደርገው መጻጻፍ ከፊሉ በአሜሪካ ለጋሰዮን በአደራ የተውኳቸው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር መዛግብት የሚመለሱበትን ዘዴ የሚመለከት ነበር። ከብዙ ውትወታና መጓተት በኋላ ውጤት ተገኘ። ከኮልሶንም ጋር እስከዕለተ ሞቱ የካቲት 1937 ድረስ በቅርብ እንገናኝ ነበር።

በኮልሶን ቤት ውስጥ ስኖር በየቀኑ እየመጣ ይጠይቀኝ የነበረው መኮንን ሀብተወልድም በፓሪስ ውስጥ ኢትዮጵያውያንና የምሥራቅ አፍሪቃ ሰዎች የሚያዘወትሩበት ምግብና ቡና ቤት አቋቁሞ እየሠራ የስደቱን ዘመን አሳለፈ። ከባሕርይው አንፃር ግን ይህን ማቋቋሙ ገርሞኛል። በሰኔ ወር 1940 ፓሪስ እንደተያዘች፤ የኋላ ኋላ ጠቅላይ ሚኒስትር ደረጃ የደረሰው ወንድሙ፤ አክሊሉ ሀብተወልድ በተጭበረበረ ፓስፖርት እንደምንም ወደ ሊዝቦን ለማምለጥ፤ ከዚያም በፖርቱጋል የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር አገዛዛይሮ ለመድረስ ችሏል። የመኮንን ሌላው ወንድም አካለወርቅ ጣሊያን ሲገባ አዲስ አበባ ቀርቶ ነበር። ጣሊያኖቹ በቆዩበት ዘመን ሁሉ ከአዲስ አበባ ወጣ ብሎ ሞጆ ላይ ተራ የኦሮሞ ገበሬ መሰሉ አሳልፏል።

ለጣሊያኖች ያደሩ ሰዎችም ተከሰተዋል።¹ አይቀረምንበርብነዚህካከል ጃንሆይ እስከመጡ ድረስ በመንግሥታቱ ግንባር ዮሐንስና የልዑካን ቡድንን ይመራ የነበረው በፓሪስ ዮሐንስና የልዑካን አምባሳደር ብላቴን ጌታ ወልደማርያም በግንባር ቀደምነት የሚጠቀስ ነው። ጣሊያኖች ፓሪስ በሚገኘው ኤምባሲያቸው የተለየ ሥነሥርዓት አዘጋጅተው ነበር ያስገቡ ሩት። በአንካራ የሊጋሰዮኑ ጉዳይ ፈጻሚ የነበረው ብርሃነ ማርቆስም ተከተለ። ጃንሆይ ትተውት የሄዱት ጓደኛዬ ተስፋዬ ተገኝም ምርጫ

* በጥቅምት 1936 ለታላ መጠይቅ ፓሪስ በሄደው ጊዜ አክሊሉ የሊጋሰዮኑ እገደኛ ዕሐፊ ነበር።

ስላላዘበረው እጁን ሰጠ። ነገር ግን ፋሽስቶች ከያዟቸው ከነራስ እምሩ፤ ይልግ ደረሳና ሌሎችም ጋር ቀላቅለው ፓንዛ ወደምትባል ደሴት በግዝት ላኩት። ለጣሊያን ለማደር ከውጭ አገር ወደ ኢትዮጵያ ከተመለሱት አቡነ ቄርሱስ፤ ራስ ጌታቸው አባተ፤ የትግራይ ራስ ሰዩም መንገሻ፤ የገርማ ዊነታቸው ልዩ ፀሐፊ የነበረው ታደሰ መሸሻ፤ ልዩ ረዳታቸው ሻቃ በልሁ በስተቀር፤ የቀሩት በኢትዮጵያ ውስጥ ያለ ቤተሰባቸውን ያለ ለብሰባ በስደት እስከዘላለሙ መቆየት እንደማይችሉ ገልጠው፤ የጄንሆይን ፈቃድ ተቀብለው ነበር የተመለሱት። ነገር ግን በዚህ አድራጎታቸው ምንም አልተጠቀሙም። ጣሊያኖች አቡኑን ወደ ግብፅ አባረሯቸው፤ የቀሩትን ደግሞ አስረው ፍዳ አስከፈሏቸው። ሻቃ በልሁን፤ ታደሰ መሸሻንና በሻህ ወረድን ከውጭ እንደተመለሱ ወዲያውኑ ግራዚያኒን ለመግደል በተደረገው መከራ ምክንያት ከየካቲት 19 ቀን እስከ 22 ቀን 1937 ከተፈጀው ሕዝብ ጋር አንጠለጠሏቸው። የቀሩት ደግሞ ከሞቃዲሾ ወጣ ብሎ በሚገኘው በደናኔ፤ ከምዕዋ ወጣ ብላ በምትገኘው በናኩራ ደሴት፤ በኢጣሊያ ውስጥ ደግሞ በአዚናራ፤ በፓንዛና በቲቮሊ እስር ቤቶች ታጎሩ።

የአዲስ አበባ በጠላት እጅ መውደቅ ኢጣሊያ ሱዳንን አቋርጣ ኢትዮጵያንና ሊቢያን ለማገናኘት ትሞክር ይሆናል የሚለውን የእንግሊዝን ስጋት አባባሰው። ስለዚህም ማሪየስ ብሮሬል ተባለ የእንግሊዝ ሰላይ የአካባቢው መሪት ከሱዳን ግዛት ጋር እንዲቀላቀል የሚጠይቅ የባላባቶችንና የጎግ መሪዎችን የድጋፍ መግለጫ ለማሰባሰብ ወዲያውኑ ወደ ጎረ ተላከ። በ1936 መጨረሻ ላይ ነቀምት የሚኖረው የወለጋ አሮሞዎች መሪ ደጃዝማች ሀብተማርያም ገብረ እግዚአብሔር የእንግሊዝ መንግሥት ከልሱን በምግዚትነት እንዲያስተዳድረው የሚጠይቅ ጌታቸው ዘውገና ይልግ ደረሳ ያሉበት አንድ ቡድን ወደ እንግሊዝ ቆንሰል ላከ።

ጄንሆይ ሱዳንን ከደረሱበት ዕለት አንስቶ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰው ትግሉን ለመቀጠል ያላቸው አቋም የማይናወጥ መሆኑን ሲገልጡ ቆይተዋል። ይህን ዕውን ለማድረግ የመንግሥታቱ ማኅበር ርዳታ እንዲያደርግላቸው ያቀረቡት ጥያቄና ጉባዔው በመስከረም ወር ባደረገው ስብሰባ ላይ እንዲሰማሙ የቀረበላቸውን ጥያቄ በኩራት መግፋታቸው አቋማቸውን የሚያረጋግጥ ነበር። ከጀኔቫ ወደ እንግሊዝ አገር ከተመለሱ በኋላ ግን ይዋልሉ፤ ዙፋናቸውን እንዲለቁና በኢትዮጵያ የፋሺስቶችን የበላይነት እንዲያውቁ የሚቀርብላቸውን ጥያቄ ለመቀበል ያቅማሙ ነበር።

* በጦርነት ጊዜ ባርራ የአደረሰ ቀይ መስቀል እምቡላንስ ነጂ ሆኖ ሲያገለግል ቆይቷል።

ኃይለሥላሴ፤ ቤተሰባቸውና ተከታዮቻቸው በፈየርሬልድ* ባዝና በሉን ዶን በጨዋ ድህነት ኖሩ። በአንድ ወቅት የኑሮ ወጪያቸውን ለመሸፈን የግል ዕቃዎቻቸውን ለመሸጥ ተገደዋል።

የገንዘብ አቅማቸው አሳስቧቸዋል፤ የኃያላኑ መንግሥታትና የማኅበሩ ከሀደት፤ አሜሪካ እንዳይሄዱባት መከልከል፤ እንግሊዝና ኢጣሊያ የፋሽስቶች ኢትዮጵያን መያዝ በይፋ እንዲታወቅ የደረሱት ስምምነት እጅጉን አሳዝኗቸዋል። እንዲያውም ሙሶሊኒ በሞግዚትነት እናስተዳድራችሁ ያለውን መቀበል ይሻላል ወደሚለው አስተሳሰብ እየመጡ ነበር።

በዚህ ጊዜ ሙሶሊኒ በበኩሉ የራሱ ችግርና ጭንቀት ነበረበት። ግንቦት 9 ቀን 1936 ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ግዛት ነች ሲል ያወጀው የማስመለያ ጉራ እውነቱን ለመሸፈን ነው። አማሮች፤ አሮሞዎችና ጥቂት ኤርትራውያን በደጃዝማች ፍቅረማርያም ይናዱ፤ አምፀሐል ተብሎ በኋላ በተገደለ በበላይ ዘለቀ /እነዚህ ስመጥር በመሆናቸው እንጅ ሌሎችም አሉ/ መሪነት በአገሪቱ በሞላ በተጠላው ጠላት ላይ ተነስተውበታል።² ከመሪዎቹ መሐል ሴቶችም ይገኙበታል።³ ጥቂት አርበኞች ከነፃነት በኋላም የጎላ ሚና ተጫውተዋል። ከነሱ መሐል ራስ እምሩ፤ ብላታ ታከለ ወልደሐዋርያት /በኋላ አፈንጉሥ ወይም የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፕሬዚደንት/፤ ሻለቃ መስፍን ስለሺ /በኋላ ራስ-ከፍተኛ የመሬት ከበርቴ እየተባለ የሚነገርለት/፤ ልጅ አቢይ አበበ /በኋላ የንጉሠ ነገሥቱን ልጅ ያገባና በኤርትራ የንጉሠ ነገሥቱ እንደራሴ/፤ ልጅ መርዕድ መንገሻ /በኋላ ጀኔራልና የ1960 መፈንቅለ መንግሥት መከራን በማክሸፍ ቁልፍ ሚና የተጫወተ/፤ በ1965 ባልታወቀ ምክንያት እስከሞተበት ጊዜ ድረስ በመከላከያ ሚኒስትርነት የሠራ/ ሊጠቀሱ ይችላሉ።

በአርበኞቹ እንቅስቃሴ ምክንያት ጣሊያኖች ኢትዮጵያን ለመቆጣጠር ከማይወጡት ችግር ውስጥ ገብተው ነበር። ያዝን የሚሉት በስም ብቻ ነው። ከተሞችና የመኖሪያ ሰፈሮች መመሸግ ነበረባቸው። በግራዚያኒ ሕይወት ላይ የተደረገውን መከራ ለመበቀል የተፈፀመው ጭፍጨፋ በመላ አገሪቱ ውስጥ የትጥቅ ትግሉን አስፋፋው። እስከ ጥቅምት ወር 1936 ድረስ ወታደራዊ ኃይላቸውን ለማጠናከር፤ ለጦርነቱና ለቅኝ አስተዳደሩ ያፈለሱት ገንዘብ ኢጣሊያን ባዶ አስቀርቷታል። የሊሬምንዛሪ እንዲቀንስ ሆኗል።

* ከግሙታት በኋላ ሸንሆይ ለከረምት ግራሪያ እንዲሆናቸው ደብረወይት ላይ ያሰሩትን ቤት የሰደት ዘመናቸውንና የእንግሊዝን መስተንግዶ ለማስታወስ «ፈየርሬልድ» ብለው ሰይሙታል።

ንጉሠ ነገሥቱ የአንድነት ምልክት እንዳይሆኑ ማስወገድና ዙፋናቸውን እንዲለቁ በማድረግ አገሪቱን በቁጥጥራችን ስር አውለናል የሚል የፈጠራ ወራ መንዛት ለመሰሊኒ ይበጀዋል። ምናልባትም ኃይለሥላሴን የአሻን ጉሊት መንግሥት መሪ አድርጎ መመለስ ይቻላል ይሆናል። ኢል ዱቄ ኃይለሥላሴ የታሪክ ትቢያ ሆኗል ብሎ ካወጀ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱን በቀጥታ መቅረብ አያዋጣውም። መሰሊኒ ስደት ላይ ባሉት ንጉሠ ነገሥት ዉርሶ እንዳልተዉነቀ ሆኖ ዓላማውን በሌላ መንገድ ለማስፈጸም መሞከር ይኖር በታል። የዚህ ዓይነቶቹ መንገዶች በፈረንሳይ፣ በቫቲካንና በስዊዘርላንድ ተገኙ።⁴

ፈረንሳይ መሰሊኒን በቀጥታ ለመርዳት ከመሞከር ይልቅ ሌላ ዘዴ አገኘች። ኃይለሥላሴ በፈረንሳይና ኢትዮጵያ ምድር ባቡር ኩባንያና በኢንዱስትሪያል ባንክ ያስገቡት በቀላሉ የማይታይ የገንዘብ ድርሻ አላቸው። አሁን ደግሞ ለወደፊት መኖሪያቸው ገንዘብ ስለሚያስፈልጋቸው ቢያገኙት ደስ ይላቸዋል። ስለዚህ እሳቸውን በሁለቱ ድርጅቶች አማካይነት መቅረብ አንዱ ዘዴ ነበር። ዙፋናቸውን ቢለቁ የገንዘብ ድጋፍና በሁለቱ ድርጅቶች ውስጥ ላስገቡት ገንዘብ ዋስትና ሊሰጣቸው ይችላል። ሁለቱ ድርጅቶች በበኩላቸው ለዋና ገንዘባቸው ዋስትና በመስጋት ጃንሆይ በቶሎ ንጉሠ ነገሥትነታቸውን እንዲለቁ የሚለውን የፈረንሳይ ሐሳብ ይቀበሉታል።

ባኩባንያዎቹ ደረጃ ሌላ ዕገዛ ያልታከለበት ቀጥተኛ አቀራረብ ጥርጣራ የሚያስነሳ ነው። ምክንያቱም የምድር ባቡር ኩባንያ ለኢትዮጵያ ሠራዊት የጦር መሣሪያ አላገኘም ብሎ ለፋሽስት ሠራዊቶች የጦር መሣሪያ ለማጓጓዝ ግን ወዲያው ፈቃደኛ በመሆኑ። ጣሊያኖች የመዘገቡትና እነሱም የተስማሙበት አንድ አገናኝ መኖር ነበረበት። ለዚህ የተመረጠው ጃንሆይ ሰኔ 30 ቀን ፈረንሳይን በማብጠልጠል ለጉባዔው ያቀረቡትን ንግግር የጻፈው ዝዝ ነበር። ከጥቂት ቀናት በፊት ጃንሆይ ባገራቸው ቆይተው ወራሪውን ጠላት መውጋት ነበረባቸው፤ ጀኔቫ መምጣት አይገባቸውም ነበር ብሎ የወረደብኝ ሰው በድንገት ተለውጦ ዙፋናቸውን እንዲለቁና የኢ ጣሊያን ድል አድራጊነት አውቀው እንዲቀበሉ ይጎተጉታቸው ያዘ። በዚህ ጥረት በባንኩና በባቡር ኩባንያው የተወከለው ሲዮን ዳላ ሾውም ተካፋይ ነበር። ጃንሆይ የቀረበላቸውን ጽሑፍ አልፈርምም ብለው ቢመልሱትም፤ ዝዝ ጽሑፉን ለማጎበሩ ዋና ጸሐፊ ለአቪኖል ለመስጠት በጁ ይዞ ሄዷል። አቪኖል ግን። የኃይለሥላሴ ፊርማ ስለሌለበት አልቀበልም ብሎ መልሷል። ይህ ጥረት ቢከሸፍም ይኸው ዝዝ የሚሰባቸው ሌላ ነገር በተለይም ገንዘብ በመስጠት የተጠናከረ ጥረት እንዲያደርግ ጣሊያኖች አስጠንቀው ያዙት። የፈረንሳይ መንግሥት በመስከረሙ የጠቅላላ ጉባዔ ለበለባ ላይ ዝዝን በአደባባይ ለማዋረድ በዝዝ ላይ ያካሄዱት ዘመቻ

ይህ ጥረት ቢከሸፍም ይኸው ዝግግር የሚሰጣቸው ሌላ ነገር በተለይም ገንዘብ በመስጠት የተጠናከረ ጥረት እንዲያደርግ ጣሊያኖች አስጨንቀው ያዙት። የፈረንሳይ መንግሥት በመስከረሙ የጠቅላላ ጉባዔ ስብሰባ ላይ ዝግግር በአደባባይ ለማዋረድ በዝግግር ላይ ያካሄዱት ዘመቻ በኢትዮጵያውያን ዘንድ ያለውን ታግኝነትና የወገናዊ ስሜት የሚቀንስ አልነበረም።

በነዚህ ወራት ውስጥ ዝግግር ያሳያው ሁኔታ ግትርና አጥባቂ የዓለም አቀፍ ሕግ ባለሙያ ሲባል የነበረውን ዝናውን የሚወክል አልነበረም። ሆኖም የተመዘገበው ነገር እውነት ከሆነ፤ ከጊዜው የፖለቲካ ሁኔታ ጋር አብሮ የመንገድ ችሎታውን እንደሙያ ጓደኞቹ ሑብርናባስዳሽን እንደተካነው ነበር ግለት ነው። እንቅስቃሴውን የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ስለደረሰበት የትም ሳይደርስ ተቋርጦ ቀረ።

ሙሉሊኒ በዚህም ተለፋ ሳይቆርጥ በ1936 መጨረሻ ላይ ፈቱን ወደ ካርዲናል ፓፔሊ የቫቲካን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር /በኋላም ሊቃነጳጳሳት ፓየስ አሥራ ሁለተኛ/ አዞረ። ይህ ሰው ኢጣሊያን ወክሎ በመቅረብ ኃይለሥላሴ ዙፋናቸውን የለቀቁ እንደሆነ አንድ ሚሊዮን የእንግሊዝ ፓውንድ እንደሚሰጣቸው ገለጠላቸው። ይህ ሐሳብ ተቀባይነት አላገኘም— ኃይለሥላሴ በቀረቡት የመደራደሪያ ነጥቦች ሁሉ ለመስጣጣት ባለመቻላቸው። በዚያን ጊዜ ዕምነትን በመለወጥ አሳልፎ ለመስጠት ሳይሆን የመቀራረቢያ ንግግር ለማድረግ ተዘጋጅተው ነበር። ከአንድ ዓመት በኋላ ሁኔታዎች ተለውጠው ነበር። ገንዘባቸው እያለቀ ከመምጣቱም በላይ የእንግሊዝና የኢጣሊያ ስምምነት ወደ መቋቋሙ ተቃርቦ ነበር። ስምምነቱም የእንግሊዝ የባህር መተላለፊያ መስመሯ መብት ሲጠበቅላት፤ በለውጡ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ግዛት መሆኗን እንግሊዝ በይፋ እንድታውቅ የሚጠይቅ ነው። በዚህ ጊዜ ለስምምነት መንገድ ለመክፈት የምክሩት ኃይለሥላሴ ናቸው ተባለ። ባያደርጉት መልካም ነበር፤ መክራው በጣም ዘግይቶ የሆነ ነበርና።

አድራጊነት እንዲያውቅ የሚደረገውን ጥረት ለግለቀረት ያለበ ይመስላል። በ1939ም በልዑል አልጋ ወራት ስም በራስ ጌታቸውና በልጅነት ባደኛው በላራዝ በራስ አጥባቂነት የተደረገው ጥረት በተመሳሳይ ሁኔታ እንዳይለዋጥ ሆኗል። በራስ ከጦርነቱ በፊት ኢትዮጵያ ውስጥ ይዞረ የነበረ የስዊስ ተወላጅ የፈረዳናጅ ቢያንትሪ ኢትዮጵያዊት ሚስቱ ነች። በመሆኑም እንደወረረው ከሆነ፤ እነዚህ የጥግባቢያ ጥረቶች /ሁሉም የኢጣሊያ መንግሥት ድጋፍ ያዘሩት/ አልጋ ወራት የኢጣሊያን ድል አድራጊነት እንዲያውቅና በላውጥ ገንዘብ እንዳይከረለው በኢጣሊያ ውስጥ ማረፊያ እንዳለጠው ታሰበው የተደረጉ ናቸው። እነዚህ ንግግሮች የትም መድረስ አልቻሉም—በገንዘብ መጠን ላይ፤ በግራረግ ስም አጠረርና በሌሎች ጥቅማ ጥቅሞች ውስጥ ጥቅም ስላልተቻለ። እኩል ከብደት የሚለጠው ገንዘብ የእንግሊዝ መንግሥት ስለሁኔታው እንደተረሳ የመቃወም ነገር ነው።

ጃንሆይ ይህ መከራቸው ሲከሸፍባቸው፤ ወደ መጀመሪያው አቋማቸው በመመለስ ኢትዮጵያ ውስጥ ገብተው በጣሊያኖች ላይ የሚደረገውን ውጊያ ለመምራት ወሰኑ። በ1938 በጥቢ ወራት በአውሮፕላን ወደ ጎረቤት ስለሚሄዱበት ሁኔታ ከካውንት ሾን ሮዘን ጋር በምስጢር ዝርዝር ዕቅድ አወጡ። የእንግሊዝ መረጃ ነገሩን ሲደርሰበት ከሸፈ። በ1938 መጨረሻ ላይ በሞንቴካር ጃሩስ⁵ ጥረት በቫቲካን ሽምጋይነት ከኢጣሊያ ጋር ከአንድ ስምምነት ላይ ለመድረስ ጥረት ቢደረግም ውጤት አልተገኘበትም።

ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ሊከፈት በተቃረበበት በ1939 ኢጣሊያ ውላ አድራ ወደ ጦርነቱ እንደምትገባና ከጀርመን ጎን እንደምትሰለፍ በግልጽ ታውቆ ነበር። በዚህም የተነሣ የእንግሊዝ የመጀመሪያው ዓላማ አልያዘም ማለት ነው። ስለዚህም ሁለተኛውን ዓላማ መከተል አስፈላጊ ጊዜ ደረሰ። እንግሊዝ ኃይለሥላሴ የኦርቦቾችን አቋምና እንቅስቃሴ በሚመለከት የተሟላ መረጃ ይዞ እንዲመጣ ሉሬንዞ ታዕዛዝን ወደ ኢትዮጵያ እንዲልኩ ከመፍቀድ ባሻገር አስፈላጊውን ዕገዛ ሁሉ በይፋ አደረገች። ሉሬንዞ በመጋቢት 1940 ይዞት የተመለሰው ሪፖርት የተዋጣለትና የሚያበረታታ ስለነበር፤ ጃንሆይ ሉሬንዞን «የአጥንታችን ከፋይ ውድ ልጆችን ነህ» አሉት። በመጨረሻም ምንም እንኳን ኢጣሊያ በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ውስጥ እስከትገባ ድረስ ከግዞት ቦታቸው እንዲወጡ ባትፈቅድም፤ ጃንሆይ ወደ ኢትዮጵያ እንዲመለሱ፤ ብሉም የነፃነት ምልክትና መሪ እንዲሆኑ ያበቃቸው እንግሊዝ ነች።

1. ለጣሊያኖች ከገቡት ውስጥ የጊያላክኑው ዶክተር ተግላ ላምቢ ነው። የኢትዮጵያ ቀዳሚ መስቀል ብሔራዊ ኮሚቴ ኃላፊ ሆኖ ለመንግሥታቱ ማገበርና ለሃላፊ የቀዳሚ መስቀል ኮሚቴ ለሌላ ጣሊያኖች የቀዳሚ መስቀል አምቡላንሶችን መደብደብና የጋዝ መርዝ መርጨት በጋራ ሪፖርት አስተላልፈዋል። በጣሊያኖች ስር የሚሰዩን ሥራውን ለማከናወን ሲል የጣሊያኖችን ገዢነት ከመቀበሉ አልፎ ሪፖርቶችን እኔ አላዘጋጀሁም እያለ በይፋ መናገሩ ተገልጧል። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ሥራውን ከኢትዮጵያ ይልቅ በሌላ ሀገር መከታተልን መረጠ። በትውልዱ አሜሪካዊ ቢሆንም /የኢትዮጵያን ዜግነት ወስዶ ነበር/ የአሜሪካዊ ዜግነት እንዲረቀቅለት ማመልከት ነበረበት። በመሆኑም ግን ዜግነት አልነበረውም። የጣሊያኖችን ገዢነት በመቀበሉ በአሜሪካ ዘንድ ኢትዮጵያዊ ነው ተብሎ ሊታይ አልቻለም።

2. በአርበኞች ዝርዝር ውስጥ ከብዙ በጥቂት፤ ደጃዝማች አዋሪ ዱሉ፤ ደጃዝማች ዘውዴ አበቱ፤ ደጃዝማች አበራ ካሣና ወገድ። ደጃዝማች አበቱወልን ካሣ፤ ራስ ባልቻና /ዕድሜያቸው የገፋ ቢሆንም/ ደጃዝማች መኮንን ደስታ። ሌሎች መነሳት ያለባቸው በጅርጅ ተሰፋዩ አሰገድ፤ የኤርትራ ተወላጆች ቀኝዝማች ሰለባና ቀኝዝማች አበቱ ባሕታ ሌሎች ሁለት ኤርትራውያን አብርሃ ደቦጭና ዮገስ አስገደም ግርሻል ግራዚያኒን /የኢጣሊያ ቫይስጅ/ ለመገደል ያደረጉት ሙከራ ነበር በግራዚያኒ የተፈጸመውን እልቂት ያሳሳው።

3. ክፍት አርበኞች ሙከራ ከበደች ሥዩም፤ ቀለመወርቅ ጥሩነህ፤ ስሊቫ ረዩድ ገድሌ፤ ላቀች ደምሰው፤ ቆገሺት አብነት፤ ልክየለሽ በያገና አበጀሽ ጨርቆሴ።

4. ጃንሆይ በስደት በነበሩበት ጊዜ በሳቸውና በፋሽስት ባለሥልጣናት ሙከራ በቀጥታ ሆነ በተዘዋዋሪ ስለተደረገው ልውውጥ የተዳረው ፕሮፌሰር አልባርቶ ሰባኪ ባደረገው ምርምር ላይ በመመስረት፤ እንዲሁም ደጃዝማች ዘውዴ ገብረሥላሴ ባበረከተልኝ አንዳንድ ነጥቦች በቃገዝ ነው።

5. በንጉሠ ነገሥቱና በልጅነት አስተማሪያቸው፤ አማካሪያቸውና በሐረር ውስጥ ታግኝ ጓደኞቻቸው በነበረው ሞገሲያር ጃሩሶ፤ እንዲሁም ከካርዲናል ፓፔሊ /በኋላ ሊቃነ ጳጳሳት ፓፕስ አሥራ ሁለተኛ/ ሙከራ በርካታ ደብዳቤዎች ተዳጽፈዋል። እነዚህንም ያበረከተልኝ ደጃዝማች ዘውዴ ገብረሥላሴ ነው።

ምዕራፍ አምስት

ኃይለ ሥላሴ ከጌዴዎን ሠራዊት ጋር ስለመ መለሳቸው

የመንግሥታቱ ማኅበር በኢትዮጵያ ላይ የሞት ፍርድ ከፈረደ ከአራት ዓመታት ከአስር ወር በኋላ ኃይለሥላሴ አዲስ አበባ ተመልሰው ገቡ። ኢትዮጵያም በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ከሦስቱ ጦረኛ አገሮች* የትኝ ግዛት መዳፍ ። በመጀመሪያ ነፃ የወጣች ሀገር። ተብላ ተደነቀች።

የሚገርመው የኢትዮጵያ ጥያቄ የአውሮፓና የሩቅ ምሥራቅ ችግሮች ያስነሷቸውና ሁለተኛውን የዓለም ጦርነት ካፈነዱት ብልጭታዎች እንደ አንዱ ሆኖ መቀጠሉ ነበር።

ኒትላር እንግሊዝና ፈረንሳይ በኢጣሊያ ሁኔታ ተውተብትበው እንዲቆዩ፤ ኢጣሊያም በኢትዮጵያ ላይ በከፈተችው ጦርነት ወደባለ ችግር እየሰጠች እንድትሄድ ፍላጎቱ ነበር። በመጋቢት ወር 1936 ራይንላንድ መልሶ እንዲታጠቅ ካስነገረ ጊዜ ጀምሮ የመንግሥታቱ ማኅበር የሉካርኖን ስምምነትና የኢትዮጵያን ችግር አጣዳፊነት በማያቋርጥና በባዶ የቃላት ጨዋታ / ጭቅጭቅ / ውሃ እንዲጠጣ አደረገ።

ቀድሞውኑ ልፍስፍስ የነበረው ማኅበር የኢትዮጵያን ችግር መፍታት ባለመቻሉ ስለ ተዳከመ ተከታዮቹን ከባድ ምቶች ሊቋቋም አልቻለም። ለዓይነትም በአውስትሪያ፣ በቴኮስሎቫኪያ፣ በአልባኒያና በፖላንድ ላይ የተሠነዘረው ወረራ የሚጠቀስ ነው። የመንግሥታቱ ማኅበር በድን በነ በረበት ጊዜ፤ ኢትዮጵያን ወደ መንግሥታት ማኅበረሰብነት በመመለስ ላይታሰብ የታደጋት ግንዛቤ ለምን?

* በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ጥስታ ጦረኛ አገሮች / ። አክሲስ / በመባል ከመንግሥታቱ ማኅበር ተገራሪ ሆነው ይጥቱ የበሩት ጣሊያና ጀርመን በመጨረሻ ጸፉ ጥምር ናቸው / የተ.ግ./

እንግሊዝ ዘመናት ፡ ምክንያቱም ሙሉኒ ኢትዮጵያን ወር ሲይዝ በመካከላቸው ወገን ተቆየው ወዳጅነት ተለውጦ ለግብፅ፣ ለሱዳን፣ ለኢጣል፣ ለእንግሊዝ ሶግሊላንድና ለኪንያ የሚያሰጋ ጠላት ሊሆን ስለሚችል፡፡ ይህ ስጋት ደግሞ ኢጣሊያ ሰኔ 10 ቀን 1940 ከሂትለር ጋር አብራ በእንግሊዝና በፈረንሳይ ላይ ጦርነት በግወጂ ዕውን ሆነ።

ነገሩ በስፋት ሲታይ፣ የእንግሊዝን አጠቃላይ የቅኝ ግዛት ጥቅሞች ለግስጠበቅ ከኢጣሊያ ጋር ጦርነት መከፈት አስፈላጊ ሆኖ ባይታይ ኖሮ ፣ ጦርነቱ የኢትዮጵያን ነፃ መውጣት ባላስከተለም ነበር። የኢትዮጵያ ነፃ መውጣት ፍትሕን፣ ዓለም አቀፍ ሕግን፣ የግንባርን ደንብ ወይም የጋራ ደህንነትን መርህ ለመከላከል አልነበረም። መሠረታዊ ዓላማው ቅኝ ግዛት ለግስ ፋፋት ባይሆን ኖሮ ፣ / እነዚህን ኃይሎች ደግሞ በ1935 እና በ1936 አለ አጋዥ ተቋቁማቸዋለች / ኢትዮጵያ ነፃ ልትወጣ አትችልም ነበር። እንደዚህም ሆኖ ቅኝ ግዛት የግስፋፋቱ ፍላጎት ነፃነት እንደ ተመለሰም አልተገታም። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ሌተና ኩሎኔል መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ለጉብኝት ወደ ሞስኮ እስከሄደበት እስከ 1977 ድረስ የአፍሪቃን ቀንድ ፖለቲካና ዲፕሎማሲ መርዞ አቆይቶታል።

ከነፃነት በኋላ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረውን / እኔም የተላተፍኩበት / ረጅምና ውስብስብ ትግል መንስዔ ለመቃኘት የስፓኝ የርስ በርስ ጦርነት በመነሻነት ሊያገለግል ይችላል። የዚያ ጦርነት መፍትሔ ከኢትዮጵያ ጥያቄ ጋር የተያያዘ ነበር። ከሁሉም በላይ ያ መፍትሔ እንግሊዝን በኢትዮጵያ፣ በአፍሪቃ ቀንድና በምዕራብ አውሮፓ ራሷን ችግር ውስጥ እንድታስገባ ያደረጋትን ስትራቴጂያዊ ፍላጎት ዕርቃኑን አውጥቶታል።

የዚያ ጦርነት መከፈት ከሂትለር ግብ ጋር የተዋሃደ ፣ ከጊዜ ዕቅዱም ጋር የተቀናጀ ነበር። ለግንባር ውሳኔ የቀረበው የኢትዮጵያ ችግር እስከቀጠለ ድረስ፣ በሂትለር ላይ የተውጠነጠነው የስትሪሳ ግንባር ሕልውና ስጋትም ይቀጥላል። ግንባር የኢትዮጵያን ጥያቄ መልክ ካስያዘ ፣ ትብብሩ የሚፈርስበት ሌላ ዘዴ የግድ መገኘት ነበረበት። ሂትለር ብዙ መጠበቅ አላስፈላገውም። ግንባር ውሳኔውን ከሰጠ ከሁለት ሣምንት በኋላ የስፓኝ የርስ በርስ ውጊያ መቀስቀስ ከሚያስፈልገው ፈንጅ ጋር ሙሉሊኒን ወደሱ ለመላብ እንግሊዝንና ፈረንሳይን ደግሞ የሰላምን መንገድ እንዲቀበሉ ለግስገደድ ጥሩ አጋጣሚ ሆነለት።

የፈረንሳይን ሕዝባዊ ግንባር / ፖፑላር ፍሮንት/ የሚመራው ጠቅላይ ሚኒስትር ሊዮን ብሉም የስፓኝ ፍሬንት ፖፖላር / ሕዝባዊ ግንባር / መንግሥት ለሪፑብሊኩ የጦር መሣሪያና አውሮፕላኖች እንዲልክ በተጠየቀ ጊዜ ጥያቄውን የተቀበለው ወዲያውኑ ነበር። ይሁን እንጂ ስፓኝ ውስጥ

ያሉትን የርዕዮተ ዓለም ጓዶቹን ለመርዳት ያለው ቁርጠኝነት ፤ በእንግሊዝ የወግ አጥባቂ መንግሥት ዘንድ ሌላ የዓለም ጦርነት ለማምጣት እያስፈራራ ነው የሚል ውንጀላን አስከተለበት። መፍትሔ የሌለው የሚመስል ችግር ገጠመው። ወታደራዊ ርዳታ ለመስጠት የገባውን ቃል የጠበቀ እንደሆነ ምናልባት ጦርነት ቢቀሰቀስ ከአራት ወራት በፊት እንግሊዝ ፈረንሳይን በራይንላንድ ችግር ውስጥ ሰጥግ እንድትቀር እንደተወቃት ሁሉ አሁንም ልትደግመው ትችላለች። በአንፃሩም ገና የጠቅላይ ሚኒስትርነቱን ሥልጣን ከመያዙ ፍሪንተ ፖፖላርን አውላላ ሚዳ ላይ የጣለው እንደሆነ እሱና ፓርቲው ወደ ሥልጣን ሲወጡ የተዋጉለትን ሁሉ ዋጋ ማሳጣት ይሆናል። ከዚህም በላይ የተለያዩ ፓርቲዎችና ማኅበሮች ወገን ለይተው የከረረ ግጭት ውስጥ በመግባት ፈረንሳይን ይበታተኗታል። ከብዙ መዉነቅና መጠበብ በኋላ የጦር መሣሪያና አውሮፕላን እልካለሁ ያለውን ቃሉን አጠፈ፤ ወዲያውም ቅድሚያውን በመያዝ ጣልቃ ያለመግባት የአውሮፓ ፖሊሲ እንዲወጣ ጠየቀ።

ስለዚህም የሚከተሉት ሦስት ሁኔታዎች ሐሳቡን እንዲለውጥ አስገደዱት-የሁለተኛውን የዓለም ጦርነት ሊቀሰቅስ ይችላል በማለት የእንግሊዝ ባለሥልጣኖች ያስተላለፉት ማስጠንቀቂያ በራሱ በብሉም የካቢኔ አባላትና በሥልጣን ላይ ባሉና በሌሉ የፈረንሳይ መሪዎች ጭምር መደገፉ ፤ ርምጃው ፈረንሳይን ሊበጣጠሩት ይችላል የሚል ግንዛቤ መኖሩና በመዉረሻም በስፓኝ ውስጥ ከመኒስቴሮችም ሆነ ፋሽስቶች ቢያሸንፉ የሚደብሩትን ባህር ቁጥጥርን አደጋ ላይ ይጥላል የሚለውን ስጋት እንግሊዝና ፈረንሳይ መጋራታቸው።

ጣልቃ ያለመግባትን ፖሊሲ ቸል በማለት ፤ ከኢትዮጵያ ጦርነት በኋላ የጣሊያን ሠራዊት የደረሰበትን ድክመት ለመሸፈን በመፈለግ፤ ሙሶሊኒ ለስፓኝ ፋሽስቶች የጦር መሣሪያ ርዳታ በማቅረብ ከሂትለርም እንደሚበልጥ ለዓለም ለማሳየት ፈለገ። የጣሊያን የባሕር ውስጥ ተጓዥ መርከቦች ለስፓኝ ሪፑብሊክ መንግሥት የሚላከውን አቅርቦት ለማቋረጥ በተለየ ንቃት ይጠባበቁ ነበር። ሆኖም ወላጃ የሆነው የጀርመን አውሮፕላኖች ከባድ ድብደባና 10000 የናቢ ወዶ ዘማቾች መሰለፍ ነበር። በአንፃሩ በብሉም ለሻሊስት መንግሥት የምትመራው ፈረንሳይ ከሪፑብሊካውያኑ ጎን ተሰልፈው ለመዋጋት ለሚመጡ የዓለም አቀፍ ብርጊዶች መንደርደሪያ መሪት በምስጢር ስትፈቅድ፤ አውሮፕላን ግን በይፋ ሰጠች።

በጣልቃ ያለመግባት ስምምነት መፍረስ ፤ የሂትለር ግብ የነበረው የፈረንሳይና የእንግሊዝ ግንኙነት መበላሸት ፤ የስትሪላን ውል መቋረጥና

የፋሽዝምንና የናዚዝምን ኃይሎች ለመቋቋም ችሎታ የሌላቸው መሆኑን ማረጋገጥ ቻለ።

ስለዚህ የሰጥኝ የርስ በርስ ጦርነት ሐምሌ 4 ቀን የግንብሩን ውሳኔ አደባብሶ ያለፈውን ችግር እንደገና በመከፈቱ ኢጣሊያን ወደ ሌላ ሀብት አስጨራሽ ወታደራዊ ዘመቻ ከተታትፎ ወዲያውም በከፋው ተጨባጭ ፅውነታ ልክ ችግር አፍጥጦ መጣባት። በ1936 ጥቅምት ወር መጀመሪያ ላይ መሶሊኒ የሊሬን ምንዛሪ ዋጋ ለመቀነስ ተገደደ፤ ወሩ ከግለቁ በፊትም ሂትለር የኢትዮጵያን መያዝ በይፋ እንዲያውቅ፤ እሱም በአውስትሪያ ላይ የነበረውን የይገባኛል ጥያቄ እንዲለቅ ተስማሙ።

የሮምና የበርሊን ጓደኝነት መከሰት፤ በሜዲቴራኒያንና በቀይ ባሕር ላይ የሚፈጠረውን የፋሽስት ስጋት መልክ ማስያዝ በማስፈለጉ፤ እንግሊዝን እንዳንድ አጣዳፊ ርምጃዎች እንድትወስድ አስገደዳት። በ1937 ከኢጣሊያ ጋር የሜዲቴራኒያን ስምምነት ከሚባሉት ሁለት ውሎች አንደኛውን ተፈራረመች።

ይህ ስምምነት በሜዲቴራኒያን በኩል ለሚያልፈው የእንግሊዝ መገናኛ መስመር የደህንነት ዋስትና ቢያስገኝም፤ ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ወርራ በመያዝ በቀይ ባሕር ዘልቆ ወደ ሕንድ የሚያደርሳትን መስመር ግን ለማረጋገጥ አላስቻለም። በሐምሌ ወር ኤደን እንዲህ ብሎ ነበር።

« ስለ ሜዲቴራኒያን የተናገርኩት ቀይ ባሕርንም ይመለከታል። ግንም ኃያል መንግሥት በቀይ ባሕር ምሥራቃዊ ዳርቻ ላይ እንዳይሠፍር እንደበፈቱ ሁሉ አሁንም የእንግሊዝ ጳጳሪ ፍላጎት ነው። »

ከስምንት ጣምንታት በኋላ ግን የፋሽስት ዲፕሎማሲ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት መሆኗን የመን ያወቀችበትን ስምምነት ለማስፈረም ቻለ። ይህም ሰፋ ያለ ይዘት የነበረውን ሁለተኛውን የሜዲቴራኒያን ስምምነት በ1938 ላይ እንዲፈረም ምክንያት ሆነ። ስምምነቱ ለሰጥኝ፤ ለሜዲቴራኒያን ባሕር፤ ለቀይ ባሕር፤ ለሊቢያና ለኢትዮጵያ ችግሮች አጠቃላይ መፍትሔ እንደ አንዱ ከፍል ሆኖ የሚያገለግል ነበር። ቀደም ያለውን ስምምነት በማረጋገጥም ከኤርትራ የባሕር ዳርቻ ወጣ ብለው በቀይ ባሕር ውስጥ የሚገኙ ስትራቴጂያዊ ደሴቶች እንዳይያዙና ምሽግም እንዳይሠራባቸው፤ ከቀይ ባሕር የምሥራቅ ዳርቻ አገሮች ማለትም ከየ መንና ሳዑዲት ዓረብያ ውስጥ ጣልቃ እንዳይገባ የሚጠይቅ ነበር።

ከነዚህ ስምምነቶች ውስጥ በጣም ከባዱ ጥያቄ ኢጣሊያ ኢትዮጵያን በቅኝ ግዛትነት መያዝን እንግሊዝ የጣወቋ ጉዳይ ነበር።

ከነዚህ ስምምነቶች ጀርባ የነበረው የእንግሊዝ ዓይነተኛ ዓላማ ከመሥራት ጋር የሰጥኝን ጥያቄ በተመለከተ አንድ መፍትሔ በማስጨበጥ የርምና የበርሊን የቃልኪዳን ዓደኝነት እንዳይጠናከር መከላከል ነው። ለዚህ ስምምነት የሚከፈለው ዋጋ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት መሆኗን ጣወቅ ነበር። እንግሊዝ በሀገሯ ለኃይለሥላሴ ጥገኝነት ለመስጠት በመምረጧ ለመሥራት ከፍተኛ ጠቀሜታ የነበረውን ይፋ ዕውቅና እንደሰጠች የሚቆጠርና ወደ እንካ በእንካ ደረጃ ከፍ ያለ ነበር። የሚገርመው የኃይለሥላሴ የእንግሊዝን አስተናጋጅነት መቀበል፣ ለኢጣሊያ የኢትዮጵያ የቅኝ ገዥነት ዕውቅና ተጨማሪ የመደራደሪያ ዕድል መስጠቱ ነው።

መሥራትን ባያረካውም፣ የይግባኙ ፍርድ ቤት ይፋ ያልሆነ / ደፋክቶ / ዕውቅና በ1938 ላይ ሰጥቷል። በቤላ በኩል መሥራት ይፋ / ደጃፊ / ዕውቅና ማግኘትን ቢፈልግም ከአሜሪካ በኩል አስቸጋሪ ሁኔታ የሚያስከትልበት ሆነ። ፕሬዚደንት ሩዝቬልትና የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሐል የኢጣሊያን ቅኝ ገዥነት ጣወቅ በሩቅ ምሥራቅ ለጃፓን ወረራ መጥፎ ምላሴ እንዳይሆን ስለሰጡ ዕውቅና ለመስጠት ፈቃደኛ አልነበሩም። ዕውቅና አለመስጠት በአሜሪካናች ዘንድ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ስለነበር የኢትዮጵያ ሁኔታ በተለይ ይታይ የሚለውን ሐሳብ እንኳን ለመቀበል ዝግጁ አልነበሩም። ላምነር ዌልስ ይህን ሁኔታ «አሜሪካ እስካሁን ጠብቃ ያቆየችውን ዕውቅና ያለመስጠት መርህ በኢትዮጵያ ጉዳይ ላይ ብቻ ባትለውጥ ዋሽንግተን በከፍተኛ ትኩረት የሚከታተለውን የሩቅ ምሥራቅን ጉዳይ በአውሮፓ የፖለቲካ ገበያ በተጭበረበረ ሁኔታ አላልፎ እንደመስጠት ይቆጠራል» በማለት ገልጾታል።

ኤደንም ዕውቅና ለመስጠት ፈቃደኛ አልነበረም። የሰጥኝን ፣ የሊቢያንና የአውስትሪያን / በዚህ ጊዜ ሂትለር ለመያዝ ይፎክር ነበር / ችግሮች ጨምሮ በጥቅሉ ለመነጋገርና ዕውቅናውንም ለመስጠት ዝግጁ የሚሆነው፣ ከርም የሚሰራጨው ፀረ እንግሊዝ ፕሮፓጋንዳ ሲቆም እንጅ፣ እስቀድሞ ዕውቅና ከተሰጠ በለውጡ የሚያገኘው እንደግደኛ፣ በሰጥኝና በሌሎች ጉዳዮች ላይም የሚደረሰው ስምምነት የሚጨበጥ እንደግደሆን ተግምና ነበር። / እንዲያውም ከአንድ ዓመት በፊት የተፈራረመበት የሚዲቴራኒያን ውል ቀለሙ ላይደርቅ ነበር መሥራት ስምምነቱን ጥሶ 4000 ወታደሮች ሰጥኝ ላይ ያፈሰሰው። / ጠቅላይ ሚኒስትር ጃምበርሊን ለጣሊያናች ግፊት በማሸብረክ ተደራዳሪ ቡድን ወደ ሮም ላከ። ቡድኑ

የተላከበት ሁኔታ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት እንደሆነች በይፋ ለግዛት እንግሊዝ መዘጋጀቷን የሚያሳይ ነበር። በዚህ ውጤት ምክንያት ኢደን የካቲት 20 ቀን 1938 ሥራውን በፈቃዱ ለቀቀ። ይህ ድርጊት በሩዝፊልት ዘንድ ዕውቅና ያለመስጠትን ፖሊሲ መተውኘት ተብሎ እንዳይተረጉምና የሁለቱን ሀገሮች ግንኙነት እንዳያሻክረው ሰግቶ ነበር። መርኅን ፕረ ዚደንቱ ለሩቅ ምሥራቅ ፖሊሲው እንደምርኩዝ የሚጠቀምበት ስለነበር።

ኢደን ሥራውን ከለቀቀ በኋላ ድርድሩ በሚያዝያ ወር ሮም ላይ ተጠናቀቀ። በሁለተኛው የሚዲቲራኒያን ስምምነት ላይ ከሠፈሩት አንቀጾች ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት መሆኗን እንግሊዝ በይፋ እንድታውቅና ኢጣሊያ ወታደሮቿን ከስፓኝ እንድታስወግ የሚሉ ይገኙበታል። ውሉ እንደተፈረመ ሙሶሊኒ ይገረማችሁ ብሎ ተጨማሪ ወታደሮች ወደ ስፓኝ ላከ።

ኢደን ሥራውን ከለቀቀ ከሦስት ሳምንታት በኋላ ሂትለር አውስትሪያን ያዘ፤ ቼኮስሎቫኪያን አስገበረ፤ ፈንላንድንና ፖላንድን ወረረ። ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ተጀመረ። ኢደን ከፖለቲካው ተገልጦ ብዙም አልቆየ። እንግሊዝና ፈረንሳይ በጀርመን ላይ ጦርነት ባወጁበት በመስከረም 3 ቀን 1939 የቅኝ ግዛቶች ሚኒስትር ሆኖ ወደ መንግሥት ሥራ ተመለሰ ። በግንቦት ወር 1940 በዊንስተን ቸርችል በሚመራው መንግሥት ውስጥ የጦር ሚኒስትር ሆኖ ተሾመ።

ሰኔ 10 ቀን 1940 ኢጣሊያ በእንግሊዝና በፈረንሳይ ላይ ጦርነት አወጀች ። ቸርችልና ኢደንም ወዲያውኑ ንጉሠ ነገሥቱን በእንግሊዝ አገር በመያዣነት ባቆዩበት ምክንያት ለመጠቀም መንቀሳቀስ ጀመሩ። ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት ነች ተብሎ የተሰጠው ዕውቅና ተነሳ። ኃይለሥላሴ ሰኔ 24 ቀን በአውሮፕላን ወደ ግብፅ ፣ ቀጥሎም ወደ ሱዳን ተወሰዱ። የሳቸው በምድረ ሱዳን መገኘት የኢትዮጵያን አርበኞች በአዲሷ የእንግሊዝና የፈረንሳይ ጠላት ላይ በሰፋት ይቀሰቅላል ተብሎ ታምኖበታል ። ይህ ድርጊት በኢጣሊያ ላይ ስልታዊ በትር ያሳርፋል ከሚል ብቻ የመነጫ ሳይሆን፤ ንጉሠ ነገሥቱን ከዙፋናቸው ላይ ለመመለስ ከነበረው ቁርጥ ሐሳብም ጭምር ነበር። ውሳኔው በእንግሊዝ ወታደራዊና የቅኝ ግዛት ሹማምንት ዘንድ የጋለ ክርክር አስነስቶ ነበር። በቸርችልና በኢደን ብርታት ባይሆን ኖሮ ጃንሆይ ኢትዮጵያ ተመልሰው የመሪነት ሥልጣናቸውን አይዙም ነበር።

የኃይለሥላሴን ካርቱም መገኘትና ጠቅላይ ሠፈራቸውን በቀዩ ቤተመንግስት ላይ ማቋቋም የሱዳን አገረ ገዢ ሰር ስቲዋርት ሳይምስና የአ ካቢኔው ሠራዊት ጠቅላይ አዛዥ ጀኔራል ዊሊያም ፕላት በግልፅ

ተቃውሞ ጀኒራል በጣሊያኖች ላይ የሚደረገውን ዘመቻ በራሱ ጊዜና ሊቃድ ለማካሄድ ረዳ? ስለነበር ስንትና ትጥቅ ሆነ የጦር መሣሪያ በሌለው ጉዞ ነገሥት የሚመራ የነፃነት ዘመቻ የሚያስከትለውን መዘዝ ለመቀበል አልፈለገም። የቅኝ ገዢነት አስተሳሰብ የተዋሃደው በሱዳን ውስጥ የነበረው የእንግሊዝ ሠራዊት፣ ከኢትዮጵያ ነፃ መንግሥት ይልቅ የኢጣሊያ የቅኝ ግዛት ነው። ከእንግሊዝ የቅኝ ግዛት ፍላጎት ጋር የሚጣጣመው የሚል ምርጫ ይዟል። በዚህም የተነሳ ጃንሆይ ሀገራቸውን በጦር ኃይል የያዘባቸውን ወራሪ ለማስወጣት ለሚያደርጉት ትግል መሠረት ለመጣል እንዳይቻል በተዩ ቤተመንግስት ውስጥ ለሣምንታት በቁም እስር ቆዩ። ፕላት ጣሊያኖችን ለመውጋት ጉዞ ነገሥቱ መግባት የለባቸውም የሚለውን አቋሙን እንዲለውጥ የተደረገው ኤደን ዌቨልን ይዞ ካርቱም ከመጣ በኋላ ነበር። ዘመቻው በዚህ መልክ እንዲመራም ዌቨል ኤደንን አስፈቅዶ ኩሉኒል እርድ ዊንጌትን* የጃንሆይ ረዳት አድርጎ ሾመው። ጀንሆይ ካርቱም ከገቡ ከስድስት ወራት በኋላ፣ በጥር ወር 1941 የሱዳንና የኢትዮጵያን ወሰን ተሻግረው አሜሪካ እንደደረሱ የተጀመረው ተከታዩ የነፃ ግዛት ሁሉም በሌላ ቦታ ላይ በዝርዝር ተገልጧል።

የጊደያው ኃይል ዊንጌት ለሠራዊቱ የሰጠው ስም ነበር። በውስጡ የነበረው የሰው ኃይል 50 የእንግሊዝ መኩንኖች፣ 20 የእንግሊዝ የበታች ሹማምንት፣ 800 ኢትዮጵያውያን ተዋጊዎችና ያንኑ ያህል ሱዳናውያን ወታደሮች ብቻ ነበር። ኢትዮጵያውያን ተዋጊዎች በሚያስፈልገው ብዛት አልተገኙም። ከኢጣሊያ ቅኝ አገዛዝ ሸሽተው በኬንያ ውስጥ የነበሩ በርካታ ኢትዮጵያውያን የእንግሊዝ የቅኝ ግዛት አስተዳዳሪዎች የኢጣሊያ የጦር ምርኮኞች ብለው ስላሰሯቸው በይፋም ስለገለጡት ለኢትዮጵያ እንዲዋጉ ሊመለሱ አልቻሉም። የጊደያው ኃይል ወደፊት የተንቀሳቀሰው በ25000 ግመሎች ላይ ተጭኖ ነበር። በርካታ ግመሎች በርሃብና በጭነት ብዛት ከመንገድ ላይ ሞተዋል። የተረፉትም ጃንሆይ አዲስ አበባ ሲገቡ እንጦሮ ላይ ተገድለዋል። የተሰጠው ምክንያት ግመሎች በዚህ ከፍታ ላይ ሊኖሩ አይችሉም የሚል ነበር። ምክንያቱ ግን እስከ እንጦሮ አልፈው የመጡትን የመሪት ሁኔታ ያላገናዘበ ነበር።

* የቀጠረ ግብተላለፍ ተጠቂ የሆኑት ጃንሆይ ብቻ አልነበሩም። በምሥራቅ አፍሪቃ ውስጥ በኢጣሊያ ላይ በተዘፈኑት ዘመቻዎች ሁሉ ተመሳሳይ ጥንተት ታይቷል። ጀኒራል በር አላን ካንገሃም በኬንያና በጣሊያ ወረሮች ላይ በነበረው የጣሊያን ሠራዊት ላይ ለመሃመት ኢጣሊያ ጦርነት ካወጀች በኋላ ለላምቦት ወራት ሳይንቀሳቀስ ባለበት ቆይቷል።

** ኩሉኒል ዊንጌት ነፃነት / ጃምበላ / ዳግላስ ዶድስ ፓርቲዘን ምክትል አድርጎ ሾመው። ብርጋደር ዳግላስ ሳንድርርድም በዚህ ዘመቻ ውስጥ ጉልህ ሚና ተጫውቷል።

*** ስኔር / 1942/ ሪኔል እፍ ሮድ / 1948/ ጥስሊ / 1964/ ይመለከታል።

ኢጣሊያን ከምሥራቅ አፍሪቃ በማስወጣት ረገድ ትልቅ ሸክም የተጣለው በጀኔራል ፕላት ዕዝ ስር ኤርትራ ውስጥ በተከማቸው ሠራዊት ላይ ነበር። ጦርነቱ የተጠናቀቀው ከረን አጠገብ በተደረገው የዶሎጎርዶክ ውጊያ ነው። በዚህ ጊዜ በጀኔራል ካሂንግሃም የሚመራ የእንግሊዝ ሠራዊት ከኬኒያ ተነስቶ በኢጣሊያ ሶማሊላንድ አልፎ ወደ አዲስ አበባ ይገሰገላል። ነገር ግን በደቡብ ኢትዮጵያ በተለይም በቦረናና በሐረር ጦር የነበራቸው ደጃዝማች አበበ ዳምጠውና ብላታ ታክለ ወልደሐዋርያት ቦረና ላይ ከተደረገ ግጭት በስተቀር በዘመቻው እንዳይካፈሉ ጀኔራል ካሂንግሃም

ጀኔራል ስር አላን ካሂንግሃም ገርማዊነታቸውን በገነቱ ልዑል ቤት መገገሥት ሲቀበል። ከግራ ደጃዝማች መኩንን እንዳልካቸው ይታያል ። ግንቦት 5 ቀን 1941

ከልክሏቸዋል። ከሱዳን ወደ ኤርትራ የሚገሰገሰውን ሠራዊት እንቅስቃሴ

እንቅፋት እንዳይገጥሙ በጃንሆይ የተሰጠውን የሚከተለውን አዋጅ የእንግሊዝ ባለሥልጣናት በትነዋል።

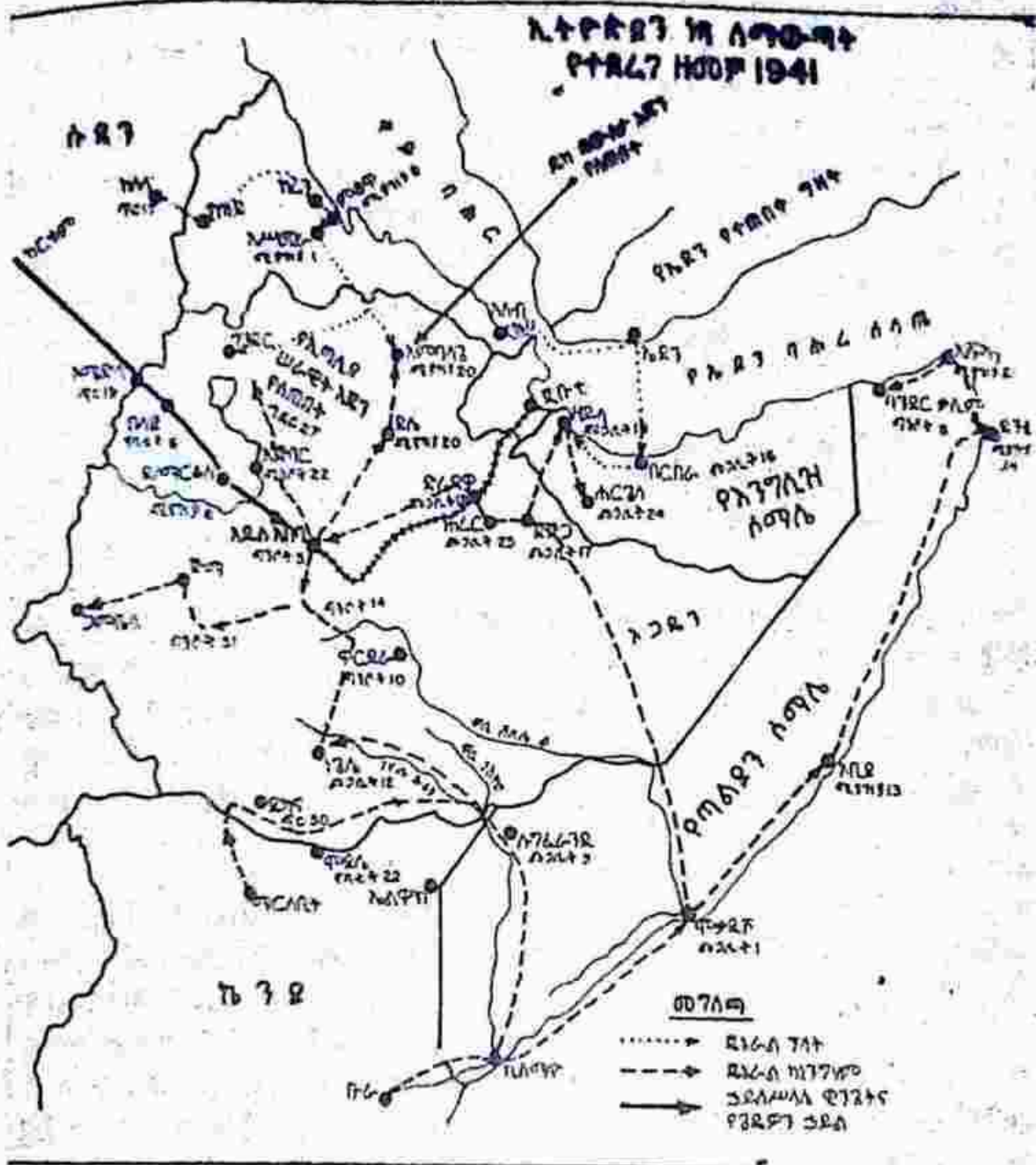
ከመረብ ወዲህም ወዲያም ያላችሁ! በትግሉ ውስጥ ከኢትዮጵያውያን መንግሥታችሁ ጋር ተቀላቀሉ። ዕድላችሁ ከቀረው የኢትዮጵያ ሕዝብ ዕድል ጋር በጥበቅ የተቆራኘ ነው።

በተመሳሳይ ሁኔታ በደቡብ ጦር ግንባር እንግሊዞች ጃንሆይ የሰጡትን ሌላ አዋጅ በትነዋል።

የሀገሪን ነፃነት የኤርትራንና የቦናዲርን/ የኢጣሊያ ሶማሊላንድ/ ጨምሮ ለመመለስ መጥቻለሁ። ከእንግዲህ በኋላ ሕዝቦቻቸው በኢትዮጵያ ለንደቅ ዓላማ ጥላ ስር ይኖራሉ።

ዘመቻዎቹ በሚገባ የተቀነባበሩ ነበሩ። ጀኔራል ፕላት ፐር 19 ቀን በከለላ ላይ ማጥቃት ሰነዘረ። ጃንሆይ ዊንጌትንና የጊደዎንን ኃይል ይዘው በተከታዩ ቀን ወደ ኢትዮጵያ ግዛት ገቡ። ከአራት ቀናት በኋላ ደግሞ ጀኔራል ካኒንግሃም ከኪንያ አዲስ አበባ ድረስ ያለውን ረጅም ጉዞ ጀመረ። ግርማዊነታቸው የመጡበት መንገድ ጀኔራል ካኒንግሃም የመጣበትን አንድ ሶስተኛ ቢሆን ነው። ለዚያውም እሳቸው የመጡት በወገናቸው መሐል ሲሆን፤ እሱ ግን በጠላት መሐል ነበር። እንደዚያም ሆኖ ግን ጀኔራል ካኒንግሃም እሳቸውን አንድ ወር ቀድሞ ገብቶ ነው አዲስ አበባን ነፃ ያወጣት። በኩሉኔል ናታሌ የሚመራ የጣሊያን ጦር ቡራ ላይ ከመሸገበት በጊደዎን ኃይል ተከቦ ምሽጉን እንዲለቅ የተጓደደው በየካቲት መጨረሻ ላይ ነበር። በዚህ ዕድል በመደገፍ የደብረ ማርቆስንና የአዲስ አበባን መንገድ ለመከፈት የጦር መሣሪያና የአየር ድጋፍ እንዲላክ ወደ ካርቱም የተላለፈው ተከታታይ ጥያቄ ምላሽ አጣ። ንጉሠ ነገሥቱ እንዳይንቀሳቀሱ የተገቱት ዋና ከተማዋ በጀኔራል ካኒንግሃም ሠራዊት እንድትያዝ ስለተፈለገ ነበር። የካኒንግሃም ሠራዊት አዲስ አበባን ሲይዝ ጃንሆይም ደብረማርቆስ

* በሰጣን ምዕራብ ኃይለሥላሴ ከቢዝነስና በራስ ፎብህ ተሰጣ፤ በደጃዝማች አሳነ፤ በደጃዝማች ያረጋል፤ በደጃዝማች ላገሰ ተሰጣ፤ በልጅ ነገደ ወገሱ፤ በልጅ የሐንሰ ሊያሱ፤ በፈታውራሪ ታፈሪ ተሰጣ፤ በፈታውራሪ አዩ ታደሰ፤ በፈታውራሪ በላይ ተሰጣ፤ በቀኝሠማች ታደሰ የጣ፤ የሚመሩ እርባዎች፤ በጎጃም በደጃዝማች በላይ ዘለተ፤ በደጃዝማች መንገሻ ጀምበሪ፤ በደጃዝማች ነጋሽ በቀበሌ፤ በደጃዝማች ደበታ እሸቲ፤ በልጅ አበሪ የጣ፤ በልጅ ኃይሉ በላይ፤ በፈታውራሪ ኃይለየሱስ ናላቲ፤ በፈታውራሪ አልጣን ወርቅነህና በፈታውራሪ በቀለ ካጣ የሚመሩ እርባዎች ደግረዋቸዋል። በምዕራብ / በመለጋ፤ በጅግ፤ በዘፋና በኢሊባቦር / የኢትዮጵያ ተዋጊዎች በደጃዝማች መስፍን ስለሺ፤ በደጃዝማች ገረቡ ዱኪና በፈታውራሪ ከበደ ተሰጣ ይመሩ ነበር።

ኢትዮጵያን ነፃ ለማውጣት የተደረገው ዘመቻ 1941

ገቡ። አዲስ አበባን በሥነ ሥርዓት የተረከበው የክፍለ ጦሩ አዛዥ ጄኔራል ሰር ቻርለስ ዊዘርል ነው።

ዓይነት ስርዓት ዋና ከተማቸው መያዝ እንደተነገራቸው አውሮፕላን እንዲቀርብላቸው ጠይቀው ነበር። ጥያቄው ተቀባይነት አላገኘም።

እስኪነገራቸው ድረስ ደብረግርቆስ ላይ አርፈው እንዲቀመጡ ታዘዙ ።
 ለዚህም የተለጠው ምክንያት በንጉሠ ነገሥቱ መመለስ ሕዝቡ የደስታ
 ስሜት ፈንቅሎት ይወጣና በትርምሱ መሐል ዝርፈያና መድፈር ተከትሎ
 ጣሊያኖች እንዳያልቁ በለተሰጋ ነው የሚል ነበር። በኋላ ጀኔራል ካኒንግሃም
 እዚያው ይቆዩ የሚለውን ትዕዛዝ ሸር በየብስ ቀስ እያሉ እንዲመጡ አዘዘ።
 በመወረሻም ከአምስት ዓመት በኋላ ልክ ጀኔራል ባዶሊዮ አዲስ አበባ
 በገባበት ዕለት ግንቦት 5 ቀን 1941 እሳቸውም ገቡ ። ዕለቱን በርካታ
 ሕዝብ ወጥቶ አከበረው። በጣሊያኖች ላይ ምንም ችግር አልደረሰም። እን
 ሆይ እንደተመለሱ ሁሉም ሰው የቀድሞ ጠላቶቻችን በርካታ ሳይንእንዲ
 መለከት ጥሪ አደረጉ የጥሪው ይዘት

« ከቱን በኩል እትመልሱ። ጠላት እስካሁን በኛ የፈፀመውን ዓይነት የጭካኔ
 ሥራ እትፈጽሙ። ጠላታችን የኢትዮጵያን መልካም ስም እንዲያገድፍ ዕድል
 እትሰጡ የሚል ነበር።

ካኒንግሃም በቤተ መንግሥቱ ውስጥ ይፋ ሥነ ሥርዓት ከመፈጸሙ
 በፊት በቅድሚያ እንሆይ እሱ ካረፈበት ዘንድ እንዲሄዱ ፈልጎ ነበር ።
 እንሆይ እምቢታቸውን ከገለጡለት በኋላ ፤ ወዲያው ብልሃት ፈጥረው
 ከላቸው ሽልማት እንዲቀበል ጋበዙት። እንደዚያም ሆኖ ጀኔራሉና አንድ
 የክብር ዘብ የእንሆይን የአቀባበል ሥርዓት ለማክበር በቤተ መንግሥቱ
 ይጠባበቁ ነበር።

በመካከለኛው ምሥራቅ የጦሩ ጠቅላይ አዘዥ በነበረው በጀኔራል
 አርሳ ዌቤል ስር በጠላት የተያዙ ግዛቶች አስተዳደር ዋና የፖለቲካ ኃላፊ
 በነበረው በሰር ፈሊኒ ሚቸል መሪነት የቅኝ ግዛት አስተዳደር ወታደራዊ
 ቡድን በኃይለሥላሴ ላይ ፤ ኃይለሥላሴ ኢትዮጵያን ነፃ በግወጣት ረገድ
 በተጓደኛነት ሚናና ወደ አዲስ አበባ በመመለሳቸው ተቃውሞውን
 አሰምቷል። ብሪታኒያ ምሪስ ኤስ ለሽ በኢትዮጵያ ምክትል የፖለቲካ
 ኃላፊና ሚጀር /በኋላ ሚጀር ጀኔራል ሎርድ ሪኒል ኦፍ ሮድ/ ፍራንሲስኮ
 ሮድ የፈናገስና የሂሳብ ተቆጣጣሪ ተመላሳይ የተቃውሞ ስሜት ነበራቸው።
 እንደ እንግሊዝ የቅኝ ግዛት አስተዳደር ሐሳብ ቢሆን እነዚህም ሰዎች
 የሚያገባቸውት ያንኑ ነው/ ኤርትራን ሲትዮጵያንና የፈረንሳይ

* ለፈላጊ ሚቸል በኃይለሥላሴ ወታደራዊ አስተዳደር ውስጥ ከግልጽ በላይ የወጋገላ እገራ ጥገና
 ነበር ። በፍጥነት ለሸጥ ለባዶ ጊዜ የሱላን ሊቤል አገልግሎት አባልና የሱላን የሰጠን ክፍል ሆኖ
 ጥገና ነበር /የብሪታኒያ ላንደን ሲቲ አሁን እግባቷል/ ፍራንሲስኮ ሮድ በሰርዋ ውስጥ የአስተዳደር
 ሥራ ማድረግ

የእንግሊዝና የኢጣሊያ ሶማሊላንዶችን ከኪንያና ከሱዳን ጋር በግንኙነት የምሥራቅ አፍሪቃን ካርታ እንደ አዲስ በሳሉት ነበር። ይህ አስተሳሰብ ነው ኢትዮጵያን በተመለከተ በአጋደን ላይ ተወስኖ የታላቋ ሶማሊያ ንግድነት ሆኖ መጀመሪያ በእንግሊዞች፣ በኋላ ደግሞ በነፃዋ ሶማሊያ ሲገፃገረት የቆየው። ይህ ፖሊሲ ነበር የኢትዮጵያን የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለሠላሳ ዓመታት ይዞ የቆየውና በመዉረሻም ኢትዮጵያን የሶቭየት ኅብረት ቅኝ እንድትሆን ያደረገው።

በ1941 እነዚህ የእንግሊዝ ወታደራዊ መኩንኖችና የቅኝ ግዛት አስተዳደር ኃላፊዎች ወታደራዊና ፖለቲካዊ ሁኔታዎች ኢትዮጵያን ሙሉ በሙሉ እንድንቆጣጠራት ያስገድዳሉ የሚለውን አቋም ለመደገፍ መረጡ። ኢትዮጵያ እኮ በኢጣሊያ ቅኝ ግዛት ስር ከነበሩ አገሮች አንዷ ነች ይሉም ነበር። በነሱ አመለካከት ከእንግሊዝ ሶማሊላንድ በስተቀር ሊቢያ፣ ኤርትራና ኢትዮጵያ የጠላት ግዛቶች ስለሆኑ የሰላም ንግግር አስኪደረግ በእንግሊዝ ቁጥጥር ስር መቆየት አለባቸው።

ሰፊ የአስተዳደር ፈተኖች ተጋርጠዋል፤ ከዚህ ጋር የዚህን በጣም ሰፊ ክልል አስተዳደር ለማቃለልና ለማቀላጠፍ የጋራ አገልግሎት ማቋቋምና የጋራ ገንዘብ ማሳተፍ ያስፈልጋል። የምሥራቅ አፍሪቃ ሺህሊንግ በኢትዮጵያ ውስጥ ይሥራ የሚለውን ሐሳብ ሎንዶን ያሉት ባለሥልጣኖች የተቃወሙት ቢሆንም ቅሉ፣ በመዉረሻም ጀኔራል ካኒንግሃምና ስር ፈሊኝ ሚቸል ባደረጉት ግፊት የሐሳቡ አራማጆች መሸነፍ ነበረባቸው። ለወታደራዊው አስተዳደር የጋራ አገልግሎትና የአሠራር ሥርዓት መዘርጋቱ አስፈላጊ ቢሆንም፣ ኢትዮጵያ ነፃ መንግሥት ሆና የመቆየቷ ታሪክ በወታደራዊ ባለሥልጣኖች ዘንድ የተለየ አመለካከት የሚያስጥ ፈቃደኝነት ይኖራል ተብሎ አይጠበቅም። የፖለቲካው ሁኔታም የሚያመራው ወደዚህ መደምደሚያ ነው። በቅኝ ግዛት አስተዳዳሪዎች ዓይን ኢትዮጵያ ከሌሎች የጠላት ግዛቶች የተለየች አይደለችም። ኢትዮጵያ በአምስት ዓመቱ የኢጣሊያ የቅኝ ግዛት አስተዳደር ከተጠቀመች፣ በእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ወይም ሞግዚትነት ስር የምትተዳደር ቢሆን ይልቅንም በሰፊው የእንግሊዝ የምሥራቅ አፍሪቃ ግዛት ውስጥ ብትገባ ምንኛ በተጠቀመች? ባዮች ናቸው።

እነዚህ አስተያየቶች ጀኔራል ዌቭል በጥር ወር ለጦር ሚኒስቴር ባስተላለፈው ቴሌግራም ላይም ተንፀባርቀዋል። በቴሌግራሙ ላይ በኋላ በሚደረግ ስምምነት መሠረት ንጉሠ ነገሥቱ እስከሚረከቧት ድረስ ኢትዮጵያ በእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ስር እንድትቆይ ሐሳብ ተርጓሟል። ከኢጣሊያ ጋር የሠላም ስምምነት እስኪደረግ ድረስም እንግሊዝ

በ1938 ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት መሆኗን ያወቀች ስለሆነ፤ እንሆይ ርዕሰ መንግሥት መሆናቸው እንዳይታወቅ አጥብቆ የሚያሳስብ ነበር።

ይህ ስትራቴጂያዊ የቅኝ ግዛት ፖሊሲ ከፍተኛ ተቃርኖ አስከተለ። በሕዳር ወር 1940 ኢጣሊያ በእንግሊዝ ላይ ጦርነት በማወጃ ምክንያት አስቀድሞ ሰጥታው የነበረውን ዕውቅና አንስቻለሁ ብላለች። ይህን ውጤት ሉንድን ያሉት የመንግሥቱ ባለሥልጣናት የሰጡት በመሆኑ በጦር ሚኒስቴር ያሉ ወታደራዊ ሹማምንት ሊለውጡት አይችሉም።

ኤደንና ቸርቺል የያዙት አቋም፤ ዕውቅና ከተነሣ በኋላ የኢትዮጵያን ርዕሰ ብሔር እፄ ኃይለሥላሴ ናቸው የሚል ነበር። ከጦር መሪዎቹ አመለካከት ጋር ተፃራሪ የሆነው ይህ አቋም ችግር ፈጠረ። የካቲት 4 ቀን 1941 የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ኤደን በሕግ መምሪያ ምክር ቤት ፊት ቀርቦ፡-

« የገርግዩ እንሆይ መንግሥት የኢትዮጵያን ነፃ መንግሥት መመለስ ይተባበላል፤ ነገሥት ኃይለሥላሴ ለዙፋኑ ያላቸውን የይገባኛል ጥያቄ ያውቃል። እላለሁ። »

የወታደራዊና የቅኝ ግዛት አስተዳደር ባለሥልጣኖችን ፍላጎት በከፊል ለመመለስም፡-

ገጥሞ ነገሥቱ የውጭ ርዳታና የአመራር ድጋፍ እንደሚያስፈልጋቸው ለመንግሥታችን ገልጠዋል። የእንግሊዝ መንግሥትም በሐሳቡ ሲሰማ፤ የዚህ ዓይነት የኢኮኖሚና የፖለቲካ ርዳታና የአመራር ድጋፍ ዓለም አቀፍ የሰላም ስምምነት ሲደረግ የሚወሰን እንደሚሆን ያምናል። በአበሻ ላይ የግዛት አላማ ተያቂ እንደሌለው ያረጋግጣል። እስከዚያው ለአገዳንድ የአበሻ አገር ክልሎች በእንግሊዝ ሠራዊት የሚካሄዱ ውጊያዎች ጊዜያዊ የወታደራዊ አመራር ድጋፍና ቁጥጥር ያስፈልጋቸዋል። እነዚህም ከገጥሞ ነገሥቱ ጋር በመመካከር የሚካሄዱና ሁኔታው በፈቀደ ጊዜም የሚቆሙ ይሆናሉ።

ጣሊያኖች አዲስ አበባን በይፋ ካስረከቡ በኋላ ፤ በሚያዝያ ወር፤ በእንግሊዝ የመከላከያ ስብሰባ ላይ ቸርቺል፤ ኃይለሥላሴ ባስቸኳይና በይፋ በዙፋናቸው ላይ መቀመጥ አለባቸው ብሎ ገልጦ። ሰር ፊሊፕ ሚቸል ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት ነች በማለት የተሰጠው ዕውቅና በመነሳቱ ሲሰማ፤ በተከታዩ የዕውቅና ውጤቶች ላይ መስማማቱ ግን ያጠራጥራል። ሉንድን ባለው መንግሥትና አዲስ አበባ ባሉት ወታደራዊና

* ኤደን የገለጸው አቋም በሉ በፊት ሚኒስትር የነበረው ሉርድ ሃሊፋክስ ይዞት ከነበረው ነፃ ኢትዮጵያን ሆነ ገጥሞ ነገሥቱን አላውቅም ዘሚለው የተለወጠ ነበር።

ሊቪል ባለሥልጣናት መካከል ሰራ የሐሳብ ልዩነት ተፈጠረ ፤ ልዩነቱም ለረጅም ጊዜ ቆየ።

በመጋቢት ወር 1941 ኢደን የእንግሊዝን ጦር ኃይሎች ኢታ ማህር ሹም ስር ጆን ዲልን አስከትሎ በግሪክ አገር ስለነበረው አሳሳቢ ወታደራዊ ሁኔታ ከጀኔራል ዌቭል ጋር ለመምከር ወደ ካይር መጣ ። ጀኔራሉም በግሪክና በቅርክ ያለውን አሳሳቢ ሁኔታ ለመቋቋም የሚገኘውን ሠራዊት ሁሉ ማሰለፍ በማስፈለጉ፤ « ጣሊያኖች እንደተደመሰሱ » በኢትዮጵያና በአካባቢዋ ጣሊያኖችን በመዋጋት ላይ ያለው የእንግሊዝ ሠራዊት በሙሉ እንዲወጣ እንደሚፈልግ ገለጠ። የዌቭልን ፍላጎት እሱ ለረሀገው ዓላማ በመጠቀም፤ ኢደን በለውጡ ለኢትዮጵያ የምግቢት አስተዳደር አያስፈልግም የሚለውን ስምምነት አገኘ ። ይሁን እንጂ ብርጋዴር ለሽ ጃንሆይ ጠላታቸውን ለመደምሰስ የጦር መሣሪያና የዓየር ድጋፍ ለማግኘት በከንቅ ይጠባበቁበት ወደ ነበረው ወደ ቡራ ስለሁኔታው ለመግለጽ አመራ። የፖለቲካው ኃላፊ ምክትል በመሆኑና ጠላትን አሸንፎ አገር የያዘ ሠራዊት በሚተዳደርበት ሕግ መሠረት የጦር አዛዦችን ሥልጣን የተቀበለ በመሆኑ «በማዕከል ለገጥሠ ነገሥቱ የተሰጠ ምክርና ባካባቢውም በፖለቲካ መኩንኖቹ የተሰጠ ምክር ተቀባይነት እንዲያገኝ ወታደራዊ አስፈላጊ ሁኔታ ያስገድዳል» ብሎ ለሽ ለጃንሆይ ነገራቸው።ይህ አባባል ሉንዶን ያለው የጦር ሚኒስቴር የኤደንን ሐሳብ እንደማይቀበል ያለውን ቁርጥ አቋም ገላጭ ነበር።

የእንግሊዝ ወታደራዊ ባለሥልጣናት በሚቆጣጠሩት አካባቢ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አመለካከት ይልቅ የጦር ሚኒስቴር አመለካከት ቅድሚያ ማግኘቱ የሚያስገርም አልነበረም። የቁጥጥሩ ደረጃ የተገለጠው፤ አዲስ አበባ ገብተው ሣምንት ሳይሞላቸው ንጉሠ ነገሥቱ ሰባት የካቢኔ ሚኒስትሮችን እና የማዕከላዊውን ጠቅላይ ግዛት የሸዋን ገዢ ከሾሙ በኋላ ነበር። ወዲያው ብርጋዴር ለሽ ሹመት ለመስጠት ሥልጣን እንደሌላቸው ገለጠላቸው። በመጨመርም፡-

* የእንግሊዝ የጦር ሚኒስቴርን በተመለከተ ኢትዮጵያ በጦር ጋይላ የተያዘች የጠላት ጥቂት ናት። ስር ፈሊፕ በግል ግብታዊው፡- « በዚያ ሰዓት ከኦሮ ሚኒስትር የተቀበሉት መልስት የሚለው የሱ የልግ ምክር ኢትዮጵያ በጦር ጋይላ የተያዘች የኢጣሊያ የቅኝ ጥቂት መሆኗን የእንግሊዝ መንግስት በይፋ እስከሚረዳ ድረስ የጣሊያን ገዥነት የሚቆይ ነው። » በማለት ገልጾታል።

** ጃንሆይ ሊቀግረው የረሀጉ ሰባት የካቢኔ ሚኒስትሮች፤ ሊቅሃማች / ሪጃ ቤትወደድ ፍጥሐም ሪህ / ሙንገን እንዲልካቸው-የአገር ጥቂት ሚኒስትር፤ ወልደሚካኤል ወልደየልገሰ -የዩጂኒት ሚኒስትርና የወንግሥት ግልተኛ ጠባቂ፤ ሉሪገዞ ታሪካዊ-የወጭ ጉዳይ ሚኒስትር፤ ነጋድሬስ ገብረላግዚአብሔር ደስታ -የገጥኛና ኢንዱስትሪ ሚኒስትር፤ ብላታ ለየለ ኮቢራ-የፍርድ ሚኒስትር፤ በላቸው ያደሩ-የፖሊታ ፤ ቴሌግራፍና ቴሌፎን ሚኒስትርና ሙንገን ደስታ-የቅጥህርት ሚኒስትር ነበሩ።

«ከጣሊያ ጋር የሥላሴ ስምምነት እስኪፈጸም ድረስ ግርግጥነታቸው የገጠመ ነገሥትነት ስያሜያቸውንም ሆነ ሥልጣናቸውን ለመያዝ እይታ ሉም። ይህ እስከተደረገ ድረስ የጣሊያን ነጥሥ የኢትዮጵያ ሕጋዊ ገዢ እንደሆነ ይቆያል።»

እንደነበረ መዝለቅ የሚባለው የዓለም አቀፍ ሕግ መርህ በኢትዮጵያ ላይ ተፈጻሚነት አግኝቷል። ጠላት የኃይል ይዞታውን ለቆ ከወጣ፤ በኃይል ተነጥቆ የነበረው መንግሥት ሕልውና ዉርሶ እንዳልተቋረጠና እንደዘለቀ እንደቀጠለ አድርጎ መቁጠር ይችላል። ስለዚህም ይህ ቀጣይ የሆነ የግንኙነት መግለጫ ከድል በኋላ መልሶ ሥልጣኑን የያዘው መንግሥት ተሸናፊው ጠላት ከመደበኛ የአስተዳደር ርምጃዎች በስተቀር መንግሥትን፤ የሀገሪቱን ደረዎችና ግዛትን በሚመለከት የተከተላቸውን ያስተዳደር ርምጃዎች ቸል እንዲላቸው መንገድ ይሰጠዋል። እንግሊዝ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት መሆኗን በሚመለከት ሰጥታ የነበረውን ዕውቅና ካነሳች በኋላ፤ ኢትዮጵያ እንደነበረ መዝለቅ በሚባለው ዓለም አቀፍ ሕግ መርህ መሠረት መጠቀሟን ለመቃወም አትችልም። ስለዚህም የፋሽስት መንግሥት በኢትዮጵያ ላይ የፈጸማቸውን ድርጊቶች መሻር የሚችለው የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ላይሆነ የኢትዮጵያ መንግሥት ብቻ ነው። በጠላት የተወረሰን፤ ለመንግሥት አገልግሎት የዋለን፤ ወይም የተያዘን ንብረት ለመንግሥትም ሆነ ለዜጎቹ መመለስ የሚችለው የኢትዮጵያ መንግሥት ብቻ ነው። የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳዳሪዎች ይህን የኢትዮጵያ መብት በተገነዘቡ ጊዜ የጣሊያኖችን ንብረት ለመውረስ እንዲመቻቸው በጦርነት የተግረከ ነው ማለት ጀመሩ። የእንግሊዝ ሠራዊት ለኢትዮጵያ ነፃነት ያበረከተውን በማየት፤ ኢትዮጵያ በዚህ መልክ የተወሰደው ንብረት ካልተመለሰልኝ ብላ አልጠበቀችም። ቢሆንም ግን የዚህ ዓይነት ሥራ ከእንግሊዝ ጋር ያላትን ግንኙነት መርዘታል። በተለይ ስር ፈሊጥና ብርጋዴር ለሽ ጣሊያኖች ትተውት የሄዱትን በርካታ የፍጆታ ዕቃና ሌላም ንብረት ለአስተዳደሩ አገልግሎትና ለግላቸው ወሰደውታል የሚል ትችት በሰራው ተሰገዝሮባቸዋል።

ስር ፈሊጥ ሉንዶን ላይ ከሆር ሚኒስቴር ባለሥልጣናት፤ ቀጥሎም ከጀኔራል ዌቨል፤ ከጀኔራል ፕላትና ከጀኔራል ካኒንግሃም ጋር ከተመካከረ በኋላ፤ አንድ ስምምነት ላይ እስከሚደረስ ድረስ አስተዳደሩ ምን ዓይነት መስመር መከተል እንደሚገባው ከጃንሆይ ጋር ውይይት ከፈተ። አሁንም ጃንሆይና የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት «የሀገሪቱን መንግሥት የሚነኩ የውስጥም ሆነ የውጭ ከፍተኛ ጉዳዮች የእንግሊዝ መንግሥት ከሉንዶን የሚልከላቸውን ምክር ጠብቀው እንዲፈጽሙ» መመሪያ ተሰጣቸው። ጃንሆይ የእንግሊዝ ጠቅላይ አዛዥ ቁጥጥር ያስፈልገዋል ወደሚለው ወደየትኛውም የሀገሪቱ ክፍል የእንግሊዝ ሠራዊት ተሰግርቶ መቆጣጠር እንዲችል ተሰግሞ። ከእንግሊዝ መንግሥት ላይ ስረት ማግኘቱም

የወታደራዊ ዘመቻ እንቅስቃሴ ግድረግ አይችሉም። የግብር! የውጪና የገንዘብ ጉዳዮች! እንዲሁም የውጭ ቤታችን የመጻገት ሥልጣን እንግሊዝ እንድትቆጣጠር ሲደረግ! ለዚህ ምላሽ ደግሞ የገንዘብ ድጎማና የእንግሊዝ አግካሪዎች ድጋፍ ጃንሆይ እንዲያገኙ! ስምምነትን/አጠቃላይ ፋይናንስን ጨምሮ/ በሚመለከቱ ሃሳቦች ላይም የመወያየት ዕድል እንዲሰጣቸው ተደረገ።

ስምምነት እስኪፈረም ድረስ በነበረው ጊዜ የተቋቋመው ወታደራዊ አስተዳደር ይህን ይመስል ነበር። በጃንሆይ ላይ ጥብቅ ከትትል ይደረግ ነበር። በግልጽ ጭንቀት ደብዳቤ እንኳን ሳይቀር ቁጥጥር ይደረግበት ነበር። ጃንሆይ ከተመለሱ ከአንድ ወር በኋላ በሰኔ ወር እንግሊዝ « አበሻ አገር ላይ የሞገዚት አስተዳደር ለመመሥረት » እንደምትፈልግ ለአሜሪካ ሳይቀር ግልፅ ሆኗታል። ንግግሩን ጀምሮ ስምምነት ላይ ለመድረስ ከሚገባው በላይ ረጅም ጊዜ ፈጀ። በመጨረሻም ጃንሆይ እንደምንም ብለው ቃል የተገባቸው የስምምነት ንግግሮች እስካሁን ለምን እንዳልተደረጉ ለቸርቸል የቴሌግራም መልዕክት አስተላለፉ። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ያስተላለፈውን አስታራቂ ሐሳብ በኢትዮጵያ ፊደሉ ወዲያው እንዲነገር በግድረግ! የእንግሊዝ ባለሥልጣናት ንግግሩን እንዲቀጥሉ ጭና ፈጠሩባቸው። ስር ፈላጊ በጥቅምት ወር ወደ ሱንዶን ተጠርቶ ከሄደ በኋላ በሕዳር ወር ላይ የመስግሚያ ሐሳቦች ለካቢኔው ቀረቡ። በተከታዮቹ ወራት ቸርቸልና ኤደን ስር ፈላጊን ሲገፋፉ ቆይተው የእንግሊዝና የኢትዮጵያ ስምምነት! እንዲሁም ወታደራዊ ስምምነት የተባሉ ሁለት ስምምነቶች በጥር ወር 1942 መጨረሻ ላይ ተፈረሙ። እነዚህ ስምምነቶች የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያ ነፃ ሀገር መሆኗን ለማረጋገጥ ያለውን የግድታጠፍ ቃል በጨረፍታ ያሳዩ ቢሆኑም! በአብዛኛው የሚያንፀባርቁት በኢትዮጵያ ያለው የእንግሊዝ የሽግግር አስተዳደር በጃንሆይ ላይ የሚኖረውን ጭናና በተግባር እየተገለጡ ያሉትን ሁኔታዎች ነበር።

ማንኛውንም በሚፈረሙበት ሰዓት የጠረፈ ሥጋ ሥርዓት የእንግሊዝ አስተዳደር ባለሥልጣናት ጃንሆይን ልካቸውን ለግላቸው የጠረፈቸውን ቁር ጥፀኝ የሚያንፀባርቅ ነበር። ጃንሆይ የእንግሊዝን ተግባር እንዲቀበሉ ሳይፈቀድላቸው ቀርቶ ጃንሆይን በገጣ ቤተመንግሥታቸው የተቀበላቸው ስር ፈላጊ ነበር። እንግሊዞች ይፋ እንዳደረጉት:-

* የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ግድግዳ፣ ሐይ 18 ቀን 1941፣ ሲፈረሙ ጥቅምት 18 ቀን 1942፣ ሥል 1372፣ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለፕሊዲቲት ሩጅክልት ያ፡ረፀው ማረጋገጫ ሐያሌ 24 ቀን 1942፣ 884.001/ሥል 1 374/1/2 እና ሩጅክል ለጥናት ጠረፈ 4 ቀን 1942 የፈረሙ ጸሐፊ - 884.001 ሥል

የእንግሊዝ መንግሥት ተወካይ፤ ስር ፈሊጎ ሚቸል በመጀመሪያ ደረሰ። የሱ የመኖሪያ ሙከራዎች፤ አዲስ አበባ ውስጥ የነበረው ጦር አዛዥና የመኖሪያ ሙከራዎች እሱን ለመቀበል ከቤተመንግሥቱ ደረጃ ላይ ነበሩ። ጃንሆይና ረዳቶቻቸው ሲመጡ ስር ፈሊጎ ሚቸልና ከፍተኛ የእንግሊዝ ሙከራዎች እሳቸውን ለመቀበል በአዳራሽ ውስጥ በመደዳቱ ሞቱ ነበር።

በዚያ ሥነ ሥርዓት ላይ የተፈረሙት ስምምነቶች ኢትዮጵያ አሁንም በእንግሊዝ ጥብቅ ቁጥጥር ስር መሆኗን አረጋግጡ። የእንግሊዝን መንግሥት ተወካይ ሥልጣኑ የዲፕሎማቲክ ኮር አፈ ጉባዔ የሚያደርገው ሲሆን፤ ከሱ በማዕረግ የሚቀጥለው በምሥራቅ አፍሪቃ የእንግሊዝ ሠራዊት ጠቅላይ አዛዥ ወይም እሱን ወክሎ በአዲስ አበባ ተቀግጦ የሆነ ጀኔራል መኮንን ነው። ንጉሠ ነገሥቱ እንግሊዛዊ አማካሪዎችን፤ የፖሊስ አዛዥ ኮሚሽነርንና ሙከራዎችን፤ ኢንስፔክተሮችን፤ የበላይና የበታች ፍርድ ቤቶች ዳኞችን ይሾማሉ። ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ሳይመካከሩ ሌሎች አማካሪዎችን መሾም አይችሉም። እንደ አስፈላጊነቱ ብዛታቸው በጃንሆይ የሚወሰነው የከፍተኛው ፍርድ ቤት ዳኞች የሚሾሙት ከእንግሊዞች መካከል ነው። አዲስ አበባን የመቆጣጠር ፖሊሳዊ ተግባር የእንግሊዞች ነው። የእንግሊዝ መንግሥት ያስፈልገኛል የሚለውን ሠራዊት ለማስፈር ሙሉ ነፃነት አለው። ወታደራዊው ስምምነት እንግሊዝ በአዲስ አበባና በቀሩትም ትላልቅ ከተሞች ወታደራዊ ቁጥጥር እንድታሰፍን የሚፈቅድ ነው። ሐውድ ተብሎ በሚጠራውና የተጠበቀ ክልል በመባል ከእንግሊዝ ሶሚሊላንድ ጋር በሚዋሰነው ስፍራ፤ እንዲሁም በቀረው የአጋዴን ክልል ውስጥ የእንግሊዝ ቁጥጥር ይቀጥላል።

ጃንሆይ በተለይ አጋዴን እንዲመለስ ፈልገው ነበር። እንግሊዞች ግን አልተቀበሏቸውም። እንግሊዞች ከልሱን በቁጥጥራቸው ስር ለማቆየት የፈለጉበትን ምክንያት ለሕዝቡ ለመግለጥ እንኳን አልተፈቀደላቸውም።

* የእንግሊዝ መንግሥት ተወካይ ከሌሎች መንግሥታት ተወካዮች ቅድሚያ ደኖረዋል ሙሉ፤ ጃንሆይ የሙከራ መንግሥታት ለወሳኝነት ለመቀበል እንደተፈቀደላቸው ያሳያል። ሙከራው የጀመሩት ግን ጭ ቆይተው ነበር። በዚያ ጊዜ /1942/ በዚያ ትመራ የነበረችው ፈረንሳይ በዚያ ጊዜ ተወካይ አልነበራትም-ዐናዚ ቁጥጥር ስር በሞቷ። አሚግላዊስ አበባ ውስጥ ሊጋኝን ለመከፋት የቻላችው ከባድ ውግ ውረድ በኋላ ነበር።

በተከታታይ ዓመት /1943/ እንግሊዝ በያዘችው የአጋደን ሰሜን ጫፍ ላይ ግለትም ጃንሆይ በተወለዱበት በሐረር ውስጥ የሰማሊ ወጣቶች ግንባር/ የሰማሊ ዩዝ ሊግ/ ለታላቋ ሰማሊያ ይፋ ዘመቻ ለማድረግ ተቋቋመ። የታላቋ ሰማሊላንድ ኘርጀክት ለሃያ ዓመት ያታገለ፤ የእንግሊዝና የኢትዮጵያን ግንኙነት በኋላም የአሜሪካና የኢትዮጵያን ግንኙነት በከፍተኛ ደረጃ ያሻከረ ዘመቻ ጅምር ነበር።

ወታደራዊው ስምምነት የእንግሊዝ ወታደሮች ከኢትዮጵያ መንግሥት ፈቃድ ሳያስፈልጋቸው ወደ ሀገር ውስጥ መግባት በሀገር ውስጥ መዘዋወርና ከሀገር መውጣት እንዲችሉ፤ የጦር አውሮፕላኖችና ሠራተኞቻቸው በነፃ ወደ ሀገር ውስጥ በርረው እንዲገቡ፤ እንዲወጡ ሙሉ ነፃነት የሚሰጥ ነበር። የእንግሊዝ ሲቪል አውሮፕላኖች ሰውንና ዕቃን ለማጓጓዝ ብቸኛ ባለሙብት ናቸው። የሥራ ተግባርን በተመለከተ የእንግሊዝ ሠራዊት ባልደረቦች በኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች ላይ አይከሰሱም፤ አይጠሩም። የሥራ ተግባር የሚባለው ምን እንደሆነ የሚወሰነውም የእንግሊዝ መንግሥት ተወካይ ብቻ ነው። የእንግሊዝ ወታደራዊ ባለሥልጣናት ቀደም ሲል የኢጣሊያ መንግሥት ሀብት የነበረውን የማይንቀሳቀስ ንብረት ያለ ክፍያ መገልገልና መያዝ ቀጥለዋል። በምሥራቅ አፍሪቃ የእንግሊዝ ሠራዊት ጠቅላይ አዛዥ የገላ ንብረት ነው የሚለውንና ለእንግሊዝ ሠራዊት እንዲመለስ ወጭ እንዲሆን አዘው ለሠራዊቱ ያስረከባሉ። ከፍተኛ የማስተላለፍ ሲይልያለው የሬድዮ ጣቢያ፤ የስልክ መስመርና የምድር ባቡር በእንግሊዝ ቁጥጥር ስር ይቆያሉ። የኢትዮጵያ ሠራዊት የሚሰለጥነው ከእንግሊዝ በሚላኩ አሠልጣኞች ነው። የጦር እስረኞችን በሙሉ የእንግሊዝ ሠራዊት ይረከባል። ሲቪል ኢጣሊያኖችን ወደ ሀገራቸው የመመለስ ሥልጣንም የእንግሊዝ ነው።

እንግሊዞች ስምምነቱ ሥራ ላይ በዋለበት በመጀመሪያው ዓመት አንድ ሚሊዮን አምስት መቶ ሺህ የእንግሊዝ ፓውንድ፤ በሁለተኛው ዓመት አንድ ሚሊዮን ፓውንድ፤ በሦስተኛው ዓመት አምስት መቶ ሺህ ፓውንድ በድጎማ መልክ ለመስጠት ተስማሙ። በስምምነቱ ላይ የእንግሊዝ የምሥራቅ አፍሪቃ ሺልንግ ኦፍሴላዊ ገንዘብ ሆኖ እንዲያገለግል ተቀምጧል። የኢትዮጵያ ገንዘብ ቦርድ የተቋቋመው አዲስ አበባ ላይ ሳይሆን ሉንደን ላይ ነው። ከሦስቱ የቦርድ አባላት ሁለቱን የሚሰይመው የእንግሊዝ ነው።

* እንግሊዝ የአገር ገዢ መስመር ብቸኛ ባለሙብት እንድትሆን መጠየቅ፤ የአሜሪካንም የገዢ አውሮፕላኖች ሙሉ በሙሉ እንዳይሠሩ የሚከለክል በመሆኑ የአሜሪካ የውጭ ጉላይ ሚኒስትርን ጎክረት የላባ ነበር።

መንግሥት ነው። ገንዘቡ በሱንዶን ውስጥ በመድን መልክ በሚቀመጥ መጣበቂያ ተደግፏል። ገቢና ወጪ ገጽቶች ጥገና የሚደረግበት ከሱንዶን ሲሆን፣ ወደ ውጭ የተላከ ዕቃ የሚያስገኘው የውጭ ምንዛሪ የሚገባው ለእንግሊዝ የገንዘብ መጣበቂያ ነበር። የመኪና አነጻጽ ከቀኝ ወደ ግራ እንዲለወጥ ተደረገ።

ስለዚህም በጥቅምት ወር 1943 ወደ አዲስ አበባ ስመለስ ኢትዮጵያ በግንኙነት ሁኔታ በእንግሊዝ የምግብ አስተዳደር ስር ነበረች።

ማስታወሻ

1 እንደነበረ ሙዚቅ የሚባለው የዓለም አቀፍ ሕገ መርህ በ1943 ከተመለሱ በኋላ በኢትዮጵያ ውስጥ የወላት ገብረት አስተዳደርን በተመለከተ ትልቅ ሚና ተጫውቷል። ምክንያቱም ኢትዮጵያ ይህን በመለሰው ገብረት ላይ ያላትን የባለሙበትነት ጥያቄ የእንግሊዝ አስተዳደር ከነበረው የበለጠ እንዲሆን አድርጓል። ከኢጣሊያ ጋር በተደረገው የዕላም ስምምነት /ጉልህ ቦታ ነበረው። በዚህ ጉዳት የገባው እንቅጽ 35 ከጥቅምት 3 ቀን 1935 ጦርነቱ የተከፈተበት ዕለት / በኋላ ኢትዮጵያን በተመለከተ ጣሊያኖች የወሰደባት ርምጃዎች ለመሰረዝ በኢትዮጵያ መንግሥት የተወሰዱትን ርምጃዎች ሕጋዊነት ኢጣሊያ እንደምትቀበል የሚገልጥ ነበር።

ኃይለ ሥላሴ ከሱዳን ወደ ኢትዮጵያ ሲገቡ፤ ጥር 20 ቀን 1941- ከኋላቸው
አድዊን ቻፕማን አገድሩስ /የወታደራዊና የፖለቲካ አማካሪ/ ይከበሩት፤ እነሱ
ባርኔግ ደፍቶ ካባ ለብሉ የሚታየው ራስ ካላ ነው።

ከፍል ሁለት - እንደ አዲስ መጀመር

ምዕራፍ ስድስት

የኢትዮጵያ ልዑክ ወደ ዋሽንግተን መሄድ

እንደግንኛውም ትንሽ ሀገር ሁሉ፤ ኢትዮጵያም በትንሹ እንኳን ሉዓላዊነቷ ሲነካ ይከነከናታል። የኢትዮጵያ ኅብረተሰብና ቤተ መንግሥቱ ከጥንት ተያይዞ የመጣውን ታይታና ንርቀቱል የሙጥኝ ብለው ስለያዙ፤ የእንግሊዝ ባለሥልጣናት ንጉሠ ነገሥቱን በማኮሰስ ሥልጣናቸውን ለማሳየት የሚያደርጉት ሁሉ ቅር አስኝቷቸዋል። የትም ቦታ የሚታዩት የእንግሊዝ መኮንኖችና ወታደሮች ናቸው። ሕዝቡ የሚያውቀውና የሚወደው የግርትሬዛ ብር። በምሥራቅ አፍሪቃ ሺልንግ ተተከቷል። ኢትዮጵያውያን ለነፃነታቸው ሲዋጉ እንግሊዞች ላደረጉላቸው እገዛ ከፍተኛ ባለውለታ እንደሆኑ ቢገነዘቡም / እንደ ሳሮሽፋ ኮልድ ሁሉ / ውለታው አንድ ሰው በሌላው ላይ ሊጭነው የሚችል ከባድ ሽከም ሆኖ አገኝተውታል። ኢትዮጵያ የእንግሊዝ ጥገኛ ያደረጋትን ሰንሰለት አውልቃ ለመጣል ቆርጣ ነበር።

ጃንሆይና ጂኒስትሮቻቸው በምስት አቅጣጫ ጥረት ግድረግ እንዳለባቸው በግልፅ ተገንዝበውታል። እነዚህም ስምምነቱንና ጥር 31 ቀን 1942 የነበረውን ወታደራዊ ውል የሚተካ ሌላ ውል መፈራረም፤ የምሥራቅ አፍሪቃን ሺልንግ የሚተካ ገንዘብ ግውጣት፤ ኢትዮጵያን ከእንግሊዝ ወታደራዊ ቅኝነት ሊያወጣት የሚችል ወታደራዊ ርዳታ ግጥሟት ነበሩ።

ጃንሆይ አሜሪካን ርዳታ ጠየቁ። በ1943 የአሜሪካ ጦር ኖርማንዲ ለመያዝ ገና አንድ ዓመት ይቀረው ነበር። ዓለም በጦርነት በተለቀቀበት በዚያን ጊዜ፤ ወታደራዊ ርዳታና ለገንዘብ ግላተሚያ ብረትና ወዲህ ለመስጠት የምትችል አሜሪካ ብቻ ነበረች። ንጉሠ ነገሥቱ የተጠላውን የ1942 ውል የሚተካውን ሌላ ውል የሚያዘጋጅ የሕግ ባለሙያ ግጥሚያ አስፈላጊነቱን አሳይቶ፤ የአንገሊዝ ወይም የፈረንሳይ የሕግ አዋቂዎች የሚታሰቡ አይደሉም። ይህንንም አሜሪካ መርዳት ትችላለች። ለዚህ ሥራ እኔ ልመጥን እንደምችል ንጉሠ ነገሥቱ ሐሳብ አቀረቡ።

በዘመነ መንግሥታቸው በሙሉ ጃንሆይ የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ የሚጠይቁት ከአሜሪካ ነበር፤ የግጥሚያ መርፈ ሁልጊዜ ወደ ሰሜን እንደሚያመለክተው ሁሉ። አሁን መለስ ብዬ ሳስበው ሁልጊዜ ወደዚያ የሚላቡበት ምክንያት አይገባኝም፤ መግለጫ ላገኝለትም አልችልም።

ምናልባት / እጅግ ቢያንስ በዘመነ መንግሥታቸው መጀመሪያ ላይ / ኃያላን የአውሮፓ ቅኝ ገዢዎች በአፍሪቃ ላይ ከፈጠሩት መሰሪ ተንኮል ኃያል የነበረችው አሜሪካ ራሷን አግልላ በመቆየቷ ሊሆን ይችላል። ነገሩ እንደዚያ ከሆነ ደግሞ፤ በአፍሪቃ ውስጥ ጣልቃ ላለመግባት የያዘችው ፖሊሲ የኢትዮጵያን ችግር ለመቆታት አለመግባትም ግለት መሆኑን ንጉሠ ነገሥቱ የተመለከቱት በችልታ ነበር። ኃላፊነትና ሥልጣን የነበራቸው ኢትዮጵያውያን በኃያላን መንግሥታት ላይ ስር የለደደና የማይረሳ ጥርጣሬ አላቸው። ጃንሆይ ግን የዚያ ዓይነት አመለካከት አልነበራቸውም። እሳቸውና ሙሉንን ሀብተወልድ ለአሜሪካ ልዩ መውደድ ነበራቸው።

እዚህ ላይም ግራ የሚያጋባ ሁኔታ አለ። ምቹትና መደሰት የማይፈለገውና እንደ ጃንሆይም የኢትዮጵያን የቆየ ባሕል፤ እምነት፤ ልግድና ማየት ለተሳሳተ ሙሉንን፤ የዚያ ሀገር ትዕቃ ከልጅነት ለገሰቀ የታተመበት ይባላል ለጥገኛውም ነገር በአሜሪካ መታመን ይፀዳል። የልጅነት ሙሉንን ያላፈረጠ ግን የአሜሪካ ባሕል ከነምልከቱ በግይታ ወቅት በዚህ ክፍልና በዓጥጥሮ የጊደል በተመንግሥት ነበር። ለጃንሆይ የነበረው ታጥክነትም አይደለም፤ እሳቸው ለአሜሪካ ያላቸውን ስሜት እንዲከተል ያደረገው። ምናልባት ጃንሆይ በአሜሪካ እንዲታመን ያደረገው እሱ ሳይሆን ሌላቀረም። በተጠቃሚነት ይይዛቸውና አንዳንድ ጊዜያዊ ጥጥር በሌለው ተዳይ፤ ከጃንሆይ ይልቅ ሙሉንን ነገር ከአሜሪካናች ጋር እንደሚከርበት የሚገባቸው። ከዚህም የተነሳ እሱ ለሚመራቸው ሚኒስቴር ሙሥሪያ ቤቶች፤ የገገድና ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር በኋላም

የገንዘብ ሚኒስቴር፤ አሜሪካዊ አማካሪዎችን እንዲመጣለት አጥብቆ ይተተጉላቸዋል። እኔ መርጫ ያመጣኋቸው የችሎታ ድክመት ቢያሳዩም እንኳን፤ ከሌሎች የውጭ አማካሪዎች ይልቅ የአሜሪካኖቹን ድክመት ታግሎ ያሳልፍ ነበር። ከጊዜ በኋላ በአማካሪነት ተግባራዊ ለዚህ ምንም ግምት እንደማልሰጠው ተገነዘብህ ብዙ ጊዜም ስለአሜሪካ አመለካከትና ሐሳብ አስጠነቅቀው ነበር። እንደ ጃንሆይ ሁሉ መኩንን አሜሪካኖችን የወደደበት ምክንያት ግልፅ አልነበረም። ምናልባትም እንደ እሳቸው ሁሉ ከኃያላን መንግሥታት መካከል አሜሪካ ኢትዮጵያን በቅኝነት ለመያዝ ዓላማ የላም፤ እንዲያውም በጎ ታስብላታለች ብሎ ስለገመተ ይ ሆናል።*

አሜሪካ በበኩሏ ኢትዮጵያን ለማቅረብ የምትፈልግበት በርካታ ምክንያቶች ነበሯት። ከሁሉ በፊት ኢትዮጵያ የሦስቱ ጦረኛ ሀገሮችን ወረራ በመቃወም ከቅኝ አገዛዝ ነፃ በመውጣት የመጀመሪያዋ ሀገር ነች። አሜሪካ በጠላት አገዛዝ ስር ያሉ ሀገሮችን ያበረታታል በሚል የመልሶ ማቋቋሚያ ፕሮግራም ለመዘርጋት ፍላጎት ነበራት። ፐርል ሐርበር የተመታበት የመጀመሪያው ዓመት በሚታሰብበት በ1942 ኢትዮጵያ ከአሜሪካ ብድርና ርዳታ ልታገኝ ይገባል አለች። በኋላም ኢትዮጵያ የ ዩ ኤን አር አር ኤ/ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የርዳታና ማቋቋሚያ አስተዳደር / ተጠቃሚ እንድትሆን አደረገች። ይህ ርዳታ ጥቂር አሜሪካውያን በዚህ ጦርነት ያላቸውን ድርሻ አሜሪካ በተጨማሪ ማሳየቷን ያመለክታል ተብሎ ታምናም ነበር።** ከርዕዩ ባለም ባሻገርም አሜሪካ ጣሊያኖች ኢትዮጵያ ውስጥ ጥለውት የወጡትን የእርሻ መሣሪያ ወደ መካከለኛው ምሥራቅ ለማጓጓዝ ዝናኢትዮጵያ በአውሮፓና በመካከለኛው ምሥራቅ ለሚካሄደው ጦርነት የምግብ አቅርቦት ምንጭ እንድትሆን ለማድረግ ፈልጋል ነበር ። በተጨማሪም የእንግሊዝ የአየር ማጓጓዣውን መለመር መቆጣጠር የፓን አሜሪካ አየር መንገድ በመካከለኛው ምሥራቅ እንዲያገኝ የተነደፈውን የመብረር መብት ሐሳብ የሚጉዱ ነበር።

እንግሊዝ በኢትዮጵያ ላይ ያሠራቸው ገደብ የለሽ ቁጥጥር በፕረዚዳንት ሩገብልት አመለካከት ከአትላንቲክ ቻርተርና ከተባበሩት

** አሜሪካ በዓለምና በክልል ፖለቲካ ድክመት ወይም ቁርጥ አደም ያለውያን ላተኝነት ማሳየቷ መኩንን ያሳለበው ነበር። ቢይሩትን ከፊደል ከፕሮጀት ወረት በኋላ በ1958 ለቃ መውጣት በአረብ ሀገሮች ግድ ውጥኝ አይደለችም እንዳያለባት ፈራ።

* መኩንን በታሪኩ 1980 መረጃውን ማግኘት መከራ ከሆነ በኋላና በሌሎች ግራት ነበር ጃንሆይ በ1961 ቢልግራድ ላይ ተሰብስቦ በነበረው የገለልተኛ ሀገሮች ጉባዔ ላይ በአሜሪካ ላይ ትችት የሰነዱት።

** የአሜሪካ ብሔራዊ ቤተ መጽሐፍት 884.24/89 ፒኤስ/ኤል ሲ-የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ጽሑፍ ሕዳር 20 1942 የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሐል እንደአፀደቁት ታሪክ 2

መንግሥታት ድርጅት መግለጫዎች ጋር የሚጣጣም አልነበረም። እንግሊዝ የፈለገችው በዚች « ነፃ ለመውጣት የመጀመሪያዋ በሆነች » ሀገር ላይ የምግዚት አስተዳዳሪ ሆኖ መቆየት ነው የሚል እምነት አላድሯል።

እነዚህ ሁሉ ሁኔታዎች ኢትዮጵያ አሜሪካን የመቅረቧን ነገር ተገቢ ቢያደርጉትም፤ ጥያቄው ግንኙነቱ እንዴት ይደረግ የሚለው ነበር። እንግሊዞች የመገናኛ መስመሮችን በሙሉ በቁጥጥራቸው ስር አድርገዋል። ቅድሚያውን የወለደችው በአዲስ አበባ የነበራትን ለጋሰዮን እንደገና መከፈት የፈለገችው አሜሪካ ነበረች። በቆንሲል ጀኔራል ደረጃ ብቻ መቋቋሙ በቂ ነው በማለት ሐሳቡን እንግሊዞች ተቃውሟት። የራድዮ መገናኛውን እንግሊዞች ይቆጣጠሩት ስለነበር፤ የአሜሪካን ለጋሰዮን ለማቋቋም ድርድሩ በሌላ ቦታ መካሄድ ነበረበት። በዚያን ጊዜ ህዳሴ መሬት ወጣ ብሎ የአሜሪካ ጦር ሠራዊት የመገናኛ ኮር ለማቋቋም ያለበውን መልዕክት የመቀበያና የመመስጠሪያ ጣቢያ እንዳያቋቁም እንግሊዞች የተቻላቸውን ሁሉ አደረጉ። እንግሊዞች ተለዋጭ ቦታ ጠቁመው አሜሪካኖች ሳይቀበሉት ቀሩ። በመጨረሻም እንግሊዞች ተሸነፉና አሥመራ ላይ ከኢትዮጵያ ቆንሲል ጋር ተነጋግረው ውጤቱን ወደ ዋሽንግተን ለማስተላለፍ ተቻለ። ለለጋሰዮኑ መቋቋም የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የመጨረሻ ይሁንታውን ከሰጠ በኋላ ይህንኑ በአዲስ አበባ ለኢትዮጵያ መንግሥት ግላወቅ ችግር ሆነ መልዕክቱን አዲስ አበባ ባለው የእንግሊዝ ለጋሰዮን በኩል ግላለፍ ሊሆን ነው። የእንግሊዝ አምባሳደር መልዕክቱን ለረጅም ጊዜ ይዞ ካቆየው በኋላ ለኢትዮጵያ አለመድረሱ ለአሜሪካኖች ስለ ተገለጠላቸው በመጨረሻም በግፊት ለኢትዮጵያውያን እንዲደርስ አድርጓል። የአሜሪካ ለጋሰዮን ቢቋቋምም ቅሉ፤ ከዋሽንግተን ጋር የሚያገናኝ የራድዮ መስመር እስካላቋቋመ ድረስ በግንኙነት ረገድ የነበረውን ችግር ለመፍታት አልቻለም።**

የአሜሪካ ለጋሰዮን በመከፈቱ የኢትዮጵያ መንግሥትም ከዋሽንግተን ጋር የሚነጋገርበትን ዕቅድ ለማውጣት አመቸው። በወቅቱ የገንዘብ ሚኒስቴር ምክትል ሚኒስትር ይልማ ደራሣ በግንቦት 1943 በሆነ

* የዚህ ጣቢያ መቋቋም የላገጠበት የዘጋገበ አምባሳደር ስለ ኖረ ወታደራዊ እንቅስቃሴና በምዕራብ አውሮፓ ሰላላት የጠባቢያ ተቋማት ወደ ቶክዮ መሄድ የሚያስተላልፍበትን « ኢኒግግ » ከፍተኛ ፍጥነት ያለው ረድዶ ቴሌግራፍ ለመገለፍ ታስቦ ነው።

** የአሜሪካ ለጋሰዮን እንደተከፈተ ያገኘው ለአሜሪካ ጦር ሠራዊት ሽያጭ እንዲውል ከተላከው ዕቃ ትርፍ የሆነውን ለማግኘት እንዲችሉ ፈቃድ ጠየቁ። መልዕክቱ በእንግሊዝ ለጋሰዮን አጣጥይነት ወደ አሥመራ ከመላክ ይልቅ ወደ ካይር የጠነበለው ምሥራቅ ጠቅላይ ምኒሽር ተላለፈ። ካይር የበረው የአሜሪካ ጦር ጠቅላይ ሠራተኛ ጥያቄው እንደቀረበለት አሥመራ የነበረው ወታደራዊ ዕቃ በሙሉ ለእንግሊዞች እንዲሰጥ ፈቀደ። በኋላ ግን በእንግሊዞች አጣጥይነት ዕቃው የማይሰጥ መሆኑ ለእነዚያ ለመደብሩ ተገለጠ።

ስፕሪንግስ! ቨርጂኒያ በተካሄደው የዓለም ምግብ ስብሰባ /ወርልድ ቱድ ኮንፈረንስ/ ኢትዮጵያን ወክሎ ተገኝቷል። ይህ ጉዞ ከውጭ ጉዳይና ከገንዘብ ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቶች፣ በኋላም ከፕራዚደንት ሩዝፊልት ጋር ቅድሚያ ትኩረት በሚሰጣቸው ሦስት ጉዳዮች ላይ ለመነጋገር አስችሎታል። እነዚህም ከእንግሊዞች ጋር አዲስ ስምምነት ለማድረግ ቢቻል ለዚህ ጉዳይ የሕግ አማካሪ ሆኖ እኔ እንድላከ፤ ወታደራዊ ተራድእና አዲስ ገንዘብ እንዲታተም፤ ከዚህም ጋር ካናዳዊውን የብሔራዊ ባንክ ገዢ የሚተካ አሜሪካዊ እንዲላክ የሚሉት ናቸው።

ቀደም ሲል በላይቤሪያ የምንሮቪያ ባንክ ገዢ የነበረውና በናንዲንግና በቫንግሃይ የረጅም ጊዜ የባንክ ሥራ ልምድ የነበረው ጆርጅ ኤ ብሎወርስ* ከአሜሪካ ገንዘብ ሚኒስቴር ገንዘብ ለማግኘት በተደረገው ስምምነት ላይ ይልግግ በአማካሪነት ረድቶታል። ገንዘቡንና ብድር ለማግኘት በተደረገው ስምምነት ብሎወርስ ለይልማ ከፍተኛ ርዳታ አድርጎለታል፤ በኋላም ብሎወርስ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ገዢ ሆኖ ተሾሟል። የኢትዮጵያ መንግሥት ከአምስት ዓመት በኋላ በዓይነት የሚመለስ «የኢትዮጵያ ብር» የሚባል አዲስ ገንዘብ ለማውጣት የሚያስችለው 4.252.500 ግራም ብር ብድር እንዲሰጠው ጠየቀ።

የምሥራቅ አፍሪቃ ቪልንግ የኢትዮጵያ ገንዘብ እንዲሆን መደረጉና በየዓመቱ ለድጎማ የሚሰጠው የእንግሊዝ ፓውንድ መሆኑ ከፍተኛ ችግር ፈጥሮ ነበር። በጦርነቱ ወቅት የኢትዮጵያ እህልና ጥራጥራ በውጭ በጣም የሚፈለግ ቢሆንም፤ ገበሬው የምሥራቅ አፍሪቃን ቪልንግ አልቀበለም አለ። ግርትራዛ ካልተከፈለኝ አለ። በዚህም የተነሳ የግርትራዛ ብር በምሥራቅ አፍሪቃ ቪልንግ መመንዘሪያ ዋጋ ሰማይ ወጣ። ለኢትዮጵያ መንግሥት ሠራተኞችን ለእንግሊዛውያን አማካሪዎችና ሠራተኞች ደመወዝ የሚከፈለው ለድጎማ ከመጣው የእንግሊዝ ገንዘብ በምሥራቅ አፍሪቃ ቪልንግ ነበር። እነዚህ ደመወዝተኞች ሁሉ የወር ቀለባቸውን እህል ለመሸመትና ለሠራተኞችም ለመከፈል የምሥራቅ አፍሪቃ ቪልንጉን በውድ ምንዛሪ ወደ ግርትራዛ ብር መለወጥ ነበረባቸው። ይህም ሁኔታ የግርትራዛ ዋጋ እያሻቀበ መውጣትን፤ የምሥራቅ አፍሪቃ ቪልንግ ዋጋ ደግሞ ግብፋልቆልን አስከተለ። **

* በገንዘብና በባንክ ጉዳይ ከጆርጅ ብሎወርስ ጋር በትርብ አንድ ላይ ሆነን ሠርተናል፤ በኋላም የዕድሜ ልዝ ሳይሆን ሆናል።

** 1 ግርትራዛ ብር በ 1.875 ቪልንግ መመንዘር የነበረው በአንድ ጊዜ በ 3 ቪልንግ መመንዘር ጀመረ። በኋላ በ 10 ግርትራዛ ብር ይገዛ የነበረው 1 ፓውንድ በ 7 ብር መመንዘር ጀመረ።

የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያ ውስጥ ረጅም ጊዜ መቆየትን እርግጠኛ ስላልነበረ፤ ገንዘብ ሚኒስቴር ብር ገዝቶ ግርትራዛ እንዲያትም ለማድረግ አልረዘገም። በጥር 1943 ችግሩ ከፍተኛ ደረጃ በመድረሱ እንግሊዝኛው የፊናንስ አማካሪ ፍራንክ ስታርርድና ረዳቶቹ አማካሪዎች ተጨማሪ ግርትራዛ ብር ለማውጣት ጥረውን ብር ከአሜሪካ ለመበደር ሐሳብ አቀረቡ። አዲስ አበባ የነበረው የእንግሊዝ አምባሳደር የእንግሊዝንና የምሥራቅ አፍሪቃን ሺልንግ ክብር ይቀንሣል በሚል ሐሳቡን ቢቃወምም፤ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ነገሩን አስፍቶ በመመልከቱ የአማካሪዎቹን ሐሳብ ተቀበለ።*

ይልማ ጥሪ ብር በብድር እንዲሰጥ ለአሜሪካ መንግሥት ያቀረበው ጥያቄ ስታርርድ በመጀመሪያ ያቀረበውን ሐሳብ በአያሌው የሚለውጥ ነበር። ብሩ ሲመጣ የሚሠራበት ግርትራዛ ብር ወይም የምሥራቅ አፍሪቃ ሺልንግ ሳይሆን የኢትዮጵያ ብር ነበር። ግልፅ የሆነው ዓላማ ከቀን በኋላ ኢትዮጵያ ከስተርሊንግ ቡድን ነፃ መሆኗን ማስታወቅ ነበር።¹

የአሜሪካ ባለሥልጣናት በበኩላቸው በ1943 በኢትዮጵያ ውስጥ በነበረው የገንዘብ ሁኔታ ስላልተደሰቱ ይልማ የነደፈውን ንርጅክት ለመርዳት ተዘጋጅተው ነበር። እንደ እንግሊዝ የንግድ ኮርፖሬሽን የአሜሪካው የንግድ ኮርፖሬሽንም ለመርነቱ የሚውል እህልና ጥራጥራ ከኢትዮጵያ ለመግዛት አቅዷል። የአሜሪካ ቆንሲል ወኪሎች እህሉ ከኢትዮጵያ መላኩን የሚያሳዩ የጥራት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀቶች ቢሰጡም፤ ከሸያጩ የሚገኘው ዶላር ወደ ብሔራዊ ሂሳብ ስለማይገባ የአሜሪካና የኢትዮጵያ ንግድ ችግር ገጠመው። የኢትዮጵያ የፊናንስና የባንክ እንቅስቃሴ በእንግሊዞች እጅ ስለነበረ ለተር ልፍ ክራዲት በመሉ የሚከፈተው ኤደን በሚገኙ ባንኮች አማካይነት ነበር። ይህን ለሚሠሩበት ከትርፋ ከዘጠኝ እስከ አስራ አንድ በመቶ ያስከፍላሉ። በተጨማሪም በኤደን በኩል ወደ አሜሪካ ከሚላከው ወጪ ንግድ የሚገኘው ዶላር ወደ እንግሊዝ ፓውንድ መመንዘር ነበረበት። በአንፃሩ ኢትዮጵያ ወደ ውስጥ የምታስገባው ሸቀጣ ሸቀጥ እንግሊዝ አገር ውስጥ በተቋቋመ በአሜሪካ ጥገኛ ኩባንያዎች ብቻ የተመረቱ አሜሪካ-ሠራሽ እንዲሆኑ ያስገድዳሉ።

ይልማ የ1942 ስምምነቶችን የመተካት አስፈላጊነትና አዲሱን ስምምነት በመንደፍ የሚያገዝ የሕግ ባለሙያ የማግኘቱን ጉዳይ ከውጭ

* እንግሊዝኛው የፊናንስ አማካሪ ፍራንክ ስታርርድ ኢትዮጵያ የተበደረችውን ብር በምትመልሰበት ጊዜ ጦርነቱ ስለሚያበቃ ብሩን በትናሽ የጋ ትገዛለች ብሎ በትክክል ተንብዶ ነበር።

ጉዳይ ሚኒስቴር ባለሥልጣናት ጋር ተነጋገረ።* በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ስለተደረገው ንግግር ሚኒስትሩ ሐል ለፕሬዚደንት ሩዝፊልት እንደ ሚከተለው ገልጾታል።

«እንግሊዞች በሚያዝያ ወር 1941 አዲስ አበባን ከያዙ በኋላ ኢትዮጵያን በወላት እንደተያዙት ሀገር አድርገው አስተዳድረዋታል በግለት ሚስተር ደራሣ የገለጠው እውነት ነው። በጃትን ያለው ግስረጃ የሚያመለክተውም በዚህ ጊዜ ውስጥ እንግሊዞች ሀገሪቱን ረገጠው ግስተዳደራቸውን ነው።

ስለዚህም ጃንሆይና ብዙ የካቢኔ ሚኒስትሮቻቸው አሥመራ ለሚገኘው ቆንሲላችን ገልጦ እንዳደረጉት ኢትዮጵያውያን ከነዚህ እንግሊዛውያን በተቻለ ፍጥነት ለመገላገል ቁርጥ ሐሳብ ይዘዋል።»

በመቀጠልም ሕዝቡን ካለርጎራጂ ከመርገጣቸውም በላይ ዝቅተኛ ትሎታ ያላቸውን እንግሊዞች በመሾግቸው ሁኔታው የከፋ ሆኗል።

አዲስ ስምምነት በመንደፍና በውይይቱም በመሳተፍ የዚህን መንግሥት ዲፕሎማሲያዊ ትብብር የመሻት ጥያቄ፤ አሜሪካ ከእንግሊዝ ጋር ያላትን መልካም ወዳጅነት በመጠቀም የበለጠ ተስማሚ ውል እንድትረርም ፍላጎት መኖሩን እንደሚያመለክት፤ ምናልባትም በጉዳዩ ላይ ስላለን ጥቅም አመቺ በሆነ ወቅት ለእንግሊዝ አምባሳደር መግለጡ ተገቢ እንደሚሆን የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ተቀብሏል።

እኔ የት እንዳለሁ በአሜሪካ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ባለመታወቁ ጃንሆይ በሕግ አማካሪነት እንድላከላቸው ያቀረቡት ሐሳብ እልባት ሳያገኝ ዘግይቷል። በዚያን ጊዜ በሰሜን አፍሪቃ የሪር አድሚኒስቴራል ኮኖሊ ረዳት ሆኜ «ሐሰቢ» እና «አባላንሽ» የተሰኙ ዘመቻዎችን / የአሜሪካንን ጦር ሲሲሊ እና ጣሊያን መሪት ለማስገባት/ እናዘጋጅ ነበር።

የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አሳድዶ ሰሜን አፍሪቃ ላይ አገኘኝና ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰህ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የሕግ አማካሪ ሆነህ

* ጽሕፈት ቤቱ ኒውዮርክ ከተማ የሆነ የአሜሪካን ኢስተርን ኮርፖሬሽን ሠራተኛ በሆነው በግርለል የግር አጣይነት ይልግ ደራሣ ከበርካታ የግድና የኢንዱስትሪ ድርጅቶች ጋር በተለይም በኢትዮጵያ ውስጥ ከገቢሽን ለግጥነት ፍላጎት ከነበረው ከሲንክሌር እያል ኮርፖሬሽን ጋር ለመገናኘት ችሏል። ጣሊያናችን ከምሳጭ ወጣ ብለው በሚገኙት የሃሕላክ ደላቶች ላይ ሁለት ጉዳዮችን ቆፍረን መተናቸዋል ብለዋል። በተወሰነ ሁኔታ ከፍተኛ የነጻጅ ዘይት ከምችት እንዳለው የተረጋገጠለት የፋርስ ባሕረ ሰላጤ የጄኖባቶ ትንብር በአረብ ባህር አድርጎ አጋዴንን ጨምሮ ወደ አፍሪቃ ቀገድ እንደሚዘረጋ ተረጋግጧል።

እንደትሠራ እንሆይ ስለጠየቁ ፈቃደኛ ነህ ወይ? ተባለኩ። ባሕር ኃይሉ እንዲለቀኝ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ጥያቄ የቀረበበት ጊዜ ምክር አልነበረም። የምድር ጦር ሠራዊትና የባሕር ኃይል ሠራዊትን በትንጅት ሳሌርና ለማስገባት የ « አሻላንሽ » ዘመቻ የሚዘጋጅበት ወቅት ነበር። የተፈቀደልኝ ማጥቃቱ ሊሰነዘር ጥቂት ቀናት ሲቀሩት ነሐሴ 21 ቀን ነው። በዚህ የዝግጅት ደረጃ ላይ መለየቴን ብጠላውም፤ የንጉሠ ነገሥቱን ጥያቄ ለመቀበል ስለወሰንኩ አንድ አስታራቂ ሐሳብ መጣ።* በአስቸኳይ ወደ ኢትዮጵያ እንድመለስ ተጀጋጋሚ ጥሪ ቢተላለፍም፤ ሳሌርናን ለመያዝ በሚሠነዘረው ማጥቃት ተካፋይ እንድሆን ተፈቀደልኝ። ሳሌርና እንደገባን ከሥራዬ ሊያሰናብተኝ የባሕር ኃይል ተስማምቷል።

መስከረም 8 ቀን 1943 ከሰዓት በኋላ የአድሚራሉ የዕዝ መርከብ ሲ ቪ ኤስ ቢስካይን ከቀኒዚያ ቢዘርታ ተንቀሳቀሰች። የባሕር ኃይል የመገባታ ባንድም የአሜሪካን የሕዝብ መዝሙር እያሰማ ሸኛት። ጥቂት እንደተጓዘን ፀጥ ካለው ባሕር ላይ የሰው ልብሶች፤ ጦርሙሶች፤ ጣላዎችና ሌላም ብጥስጣሽና ቁርጥራጭ ነገሮች አካባቢውን አልብለውት አየን። ይህ ሁሉ የጀርመን ባሕር-ጠለቅ መርከቦች ከ 30 ደቂቃዎች በፊት መትተው ያሰጠሟት የታንክ ማጓጓዣ መርከብ ቅሪት ነበር። በሕይወት የተረፈ ሰው አይታይም። ጠላት እንቅስቃሴአችንን አያውቅም የሚል የተላላተ ግምት እንዳንይዝ ይህ አጋጣሚ ጥሩ ማስጠንቀቂያ ሆኖናል። ሌሊቱን የጀርመን አውሮፕላኖች ብርሃን-ለበስ ፓራሹት ሰማዩን አበራው።

ወደ ሳሌርና ሰርጥ ስንቃረብ መጀመሪያ ማርሻል ባዶልዮ ኢጣሊያ ተኩስ ለማቆም መስማማቷን እንደገለጸ ሰማን። ቀጥሎም የጀርመን መድፎች ከአካባቢው ተራሮች የሚያወናጭፉት በትክክል የታለመ ጥይት ቢስካይንን/የጠርኩበትን መርከብ/ መውገር ስለጀመረ ከወለሉ ላይ መነጠፍ ነበረብን። ተኩሱ የተኩስ አቁም ስምምነት ዘመቻችንን ያሰናክልብናል የሚለውን ስጋት አስቀረልን። መስከረም 9 ቀን ንጋት ላይ የፈንጅ ጠራጊ መርከቦች የአንክል ገሪንን የባሕር ዳርቻ መቃረቢያችንን አፀዱልን። በአድሚራሉ ትዕዛዝ ቢስካይን ፒስቱም ላይ ወደ ባሕሩ ዳርቻ ብዙ ስለተጠጋች መሪት እንዳትነካ ስጋን። ከዚያች ወቅት ጀምሮ ከተራሮች ላይ ሆነው ለሚተኩሱት የጀርመን መድፎች ጥሩ ድረ ሂሳግ ሆንንላቸው።

* ለሚረዳ ውሳኔ ራስዎ IMPACT ይላ ይገኛል ይላቸ ለሚደረገው ድምጽ ይለዩት እንዲራ ተመድቦ ስለነበር፤ ራስዎ የመርከብ ደረጃ ሆኖ እንድትራ ወደቀች ነበር። ቢገለጽ ውሳኔዋ ለርካት ይዘጥ የላቀ ልዩ ሆነችና ለሰራዊቱ ነበር።

/ፀሐይ ስትወጣ ከፊት ለፊታችን የግሪክ ቤተመቅደስ ፓሌዶንን አየን፤ ይህ ለኛ የመካሰ ያህል ነበር።/

በተከታዮቹ 54 ሰዓታት የተኩሱ ውርጅብኝ ጋብ ሳይል ቀጠለ። ደግነቱ እንደብዛቱ ሳይሆን አብዛኛው ዲላማውን የሚስት ስለነበር፤ የደረሰብን ጉዳት ከቁጥር የማይገባ ነበር። የኛም መድፎች አፀፋውን ሙሉ ሰዓቱ ከሌሊቱ ዘጠኝ ሰዓት የተጀመረው እንቅስቃሴ ከሌሎች ቀጠናዎች ይበልጥ ጠንካራ ተኩስ አጋጥሞት ነበር። ፀሐይ ከወጣ በኋላ ፎክውልፍ 189-ኤ የተባሉ የጀርመን አውሮፕላኖች ጠመዱን።²

በሬዲዮ የሚመሩ ቦምቦች ከአየር ሊወረወሩብን እንደሚችል አስቀድሞ ተነግሮናል። የዘመኑ የመምሪያም ሆነ የመከላከያ ዘዴዎች እጅግ ጳላቀር ስለነበሩ፤ ቦምቡን የሚመራው ራድዮ አቅጣጫውን እንዲስት የኤሌክትሪክ ጢም መላጫ የነበረን ሰዎች ሁሉ እስከተቻለ እንድናሠራው ተነገረን። ከቦምቦቹ አንዱ ግን ዩ ኤስ ኤስ ሳቫና የተባለችውን መርከብ ከሥራ ውጭ አደረጋት።

መስከረም 9 ቀን ረፋድ ላይ የጠላት ድብደባ ብዙ ስላስቸገረ አፀፋውን ለመመለስ ኤች ኤም ኤስ አበርክቻለች የተባለች መርከብ በተጨማሪነት እንድትሰለፍ ተደረገ። አሥራ ሁለት ጥይት ተኩሳ የጠላትን ተኩስ ጋብ አደረገች። የመርከቧ ጸሐፊ በመሆኔ አብዛኛውን ጊዜዬን ያሳለፍኩት በዘመቻ ክፍሉ ውስጥ የታዩና ጥቃት ያደረሱ የጠላት አውሮፕላኖችን ሪፖርት ሳጠናቅር ነበር። አውሮፕላኖቹ ወደ መርከቧ ሲያዘቁገዙ በራዲዮ ይታዩና ከመርከቧ አናት ላይ በረው ይጠፋሉ። ቢሳካይንን ለመምታት የሚመጡት አውሮፕላኖች ወደ ዲላማቸው ሲጠጉ ዕውን ተሳክቶላቸው ይወጡ ይሆን የሚል ሐሳብ ይመጣል። የማይንቀሳቀስ ዲላማ ብንሆንም ይሰነዘርብን የነበረው ጥቃት ግን ደስ ይለኝ ነበር። በባሕር ዳርቻ ላይ የተሰለፍኩ ተዋጊ ብሆን ኖሮ ግን ስሜቴ ሌላ እደሚሆን እርግጠኛ ነኝ።

መስከረም 10 ቀን የጀርመን ሠራዊት ጠቅላይ አዛዥ ሬልድ ግርሻል ከሰልሪንግ ተጨማሪ ግጠናክሪያ ሠራዊት አስመጣ። ውጊያው እየበረታ ስለሄደ መርከቦች ድጋፋቸውን እንዲሰጡ የሚተላለፈው ጥሪም እንደዚያው እየበረከተ መጣ።

ውጊያው እስከ ግታ ቢቀጥልም አሸናፊና ተሸናፊው ስላልለየ ሳሙኤል ቸይዝ* በሚባለው መርከብ መሄድ ነበረብኝ። ሳሙኤል ቸይዝ የሪር

አድሚራል ሆላ የዕዝ መርከብነት። በዚያን ሌሊት አስር በሚሆኑ ደምሳሽ መርከቦች ታጅባ በፓሌርዋ አድርጋ አራን ወደተባለው የአልጄሪያ የወደብ ከተማ መሄዱ ነበር። እኔም ከፓሌርዋ ወደ አልጄርስ ከዚያም ወደ ካይር በሊ-54 አውሮፕላን በረርሱ።

ካይር ወደሚገኘው የኢትዮጵያ ለጋሰዮን ሰሄድ ኃላፊው ጓደኛዬ ተስፋዬ ሆኖ አገኘሁት። ወዲያው ወደ አዲስ አበባ የማልፍበትን አዘጋጀልኝ። በጦርነት ጊዜ ከቦታ ቦታ መጓጓዝ አስቸጋሪ ነው። ካይርን ከአዲስ አበባ ጋር የሚያገናኘው ቢ እ ኤ ሲ አውሮፕላን ብቻ ነበር። የበረራ ፕሮግራሙ በጣምንት ሁለት ቀን ብቻ ስለነበርና ተጓዥም በርካታ ስለነበር ጊዜ ይወስዳል። መሄጃዬ ሲረጋገጥ የሆቴል ሂሳቤን ለመዝጋት ብሄድ ሻንጣዬ የሲቪል ልብሶችን በሙሉ፤ የመርከበኛ ልብሴንና ሌሎች ዕቃዎችን እንደያዘ ከጠባቂዎች እጅ ጠፋ። አውሮፕላን ላይ የተሳረርኩት የቀረኝን እንድ የመርከበኛ ልብስ ለብሼ ነበር።

ጥቅምት 2 ቀን ቅዳሜ አዲስ አበባ ደረሰኩ። አየሩ እንደተለመደው በዚያን ወራት ቀን ቀን ለብያለና ደስ የሚል፤ ሌሊት ደግሞ ቀዝቀዝ የሚል ነበር። የአውሮፕላን ግረፊያው በፊት ጥር 1936 ወደ ደሴ ሰሄድ ካየሁት አልተለወጠም። ምናልባት ጣሊያኖች በመሐል የግዙብኮቢያውን መስመር ሳይሠሩት አልቀሩም። የመንገደኛ መቀበያ ቤት በእንጨትና በቆርቆር ከዳን ተወርቷል። እጆቻቸውን ለሠላምታ እያወራጩ የሚጫጫሁትን መንገደኞችና ዘመድ ተቀባዮች አልፈ ከእንግሊዝ ሹግምንት ዘንድ ደረሰኩ። እነሱም በዚያ የሚከናወነውን ሥርዓት ወዲያው አጠናቅቀውልኝ ፊያት ታክሲ ተከራይቼ ወደ ኢምፔሪያል ሆቴል አመራሁ።

ከእንግሊዝ መቀበያ ቤት ጉን መደዳውን የተሠሩ የወታደር መኖሪያ ቤቶችና የትናንሽ የኢጣሊያ የጦር አውሮፕላኖች ሰብርባሪ አየሁ። ጣሊያኖች ከመግባታቸው በፊትም መንገዱ አስፋልት ለብሶ ነበር። ለውጥ አላየሁበትም። በመንገዱ ላይ እንደቀድሞው እግረኛው፤ አህዮች፤ በጎችና ጥቲት ጥሩምባ የሚያሰሙ ፊያት መኪናዎች ይሄዳሉ። ልዩነቱ ሁሉም የሚጓዘው የግራ መንገዱን ይዞ ነበር። ለመንገዱ ሁለት ተጨማሪ ተጠቃሚዎች ብቅ ብለዋል። ግድየለሽ ጣሊያኖች እያስጓሩ የሚነደቸው የምተር ብስክሌቶችና ጋሪዎች።

ወሙሊል ተቆጣሪ በዚያን ጊዜ ለፍተናት ኮማንደር በጋላ ደግሞ በሌጋኝ የአሜሪካን ሊምባላደር የግድ ጋንዲኒስ ሱጅ አባርኝ ነበር። ለጥቂት የጊዜታን ጥረቶች እንደኔ ብዙም የሚወላቸው አይወሉም ነበር።

ወዲያውኑ ጣሊያኖች ሆስፒታል አድርገው ይጠቀሙበት የነበረ ረጅም ግራጫ ቀለም የተቀባ ቤትና ከጎኑ ለእጅ ሙያ መግሪያ ብለው የሠሯቸው ብሜ ቀለም የተቀቡ ቤቶችን አለፍን። ከፊት ለፊቱ የኢጣሊያ የመብራት ኃይል መሥሪያ ቤት ኮኔል ይታያል። /ጣሊያኖች በአዋሽ ወንዝ ላይ መለስተኛ ግድብ በመሥራት ለአዲስ አበባ ከተማ የኤሌክትሪክ ብርሃን ግስገባታቸውን ልረዳ ችለዋል።/ ከላይ ከገለጥኳቸው ቤቶች በስተቀር ከአውሮፕላን ማረፊያ በሚመጣው መንገድ ላይ ሌላ ለውጥ አልነበረም። ከባቡር ጣቢያ ወደ መሐል ከተማ በሚወስደው መንገድ ግራና ቀኝ ላይ ግን ብዙ ለውጥ ይታይበታል። መንገዶቹ ከሚያቆራረጡበት በስተቀኝ ከአካባቢው ድንጋይ የተሠራና ከጣራው በላይ አትክልት የለግበት ትልቅ የቲያትር ቤት ተሠርቷል። ከበስተቀኙ ብሜ የተቀባው ራስ ሆኗል፤ እልፍ ብሉ ደግሞ በርካታ ባለሁለት ፎቅ ቤቶች ይታያሉ። የጦር ሠራዊቱ ጠቅላይ መምሪያና ዳገቱን ሲያያዙት በስተግራ የፍርድና የአገር አስተዳደር ሚኒስቴሮች ሕንፃዎችና አልፎ አልፎ በግቢና በሌሎች ሥፍራዎች ከሚታዩ ቤቶች በስተቀር ሌላ የጣሊያኖችን ግዛት የሚያንፀባርቅ ከፍተኛ ግንባታ አልተደረገም። ከዚህ በተረፈ በአርመኖች የቤት አሠራር ጥበብ የተሠሩት ቤቶች እንዳሉ ናቸው። ከጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን ፊት ለፊት የነበረው የምኒልክ ሃውልትም እኔ እንደተውኩት ሳይሄን ቆሟል።

የጣሊያኖችን አስተዋፅኦ የሚያስመለክት ሥራ በኢምፔሪያል ሆኗል ላይ ተንፀባርቋል። የክፍሎች አካፋይ መጋረጃ መሆኑ ቀርቶ ግድግዳ ሆኗል። የኤሌክትሪክ መብራት ገብቶለታል። የቧንቧ ውሃ አግኝቷል። ከኮምዩኒኬሽን ላይ የሚሠራ ስልክ ተቀምጦበታል። ጥቂት የመንግሥት ሠራተኞች፤ በመንገድ የሚተላለፈው ሰው፤ የታከሲና የጋሪ ነጂዎች፤ የቤት ሠራተኞች በሙሉ፤ የሱቅ ቤት ሠራተኞችና ሌሎችም ከአማርኛ በተዉግሪ በጣሊያንኛ ይነጋገራሉ። የጣሊያንኛው ቃላት በአብዛኛው ስሞች በነጠላ፤ ጥሪ ዘር ግሶችና ጥቂት ቅጽሎች ሲሆኑ የሚዘወተሩት ቦና እና ናንቦና ናቸው። አብዛኛው ሰው ቋንቋውን በዚህ መልክ የሚናገረው ችሎታው ስላልነበረው ሳይሆን፤ በኢጣሊያ አስተዳደር ዘመን የመንግሥት ሠራተኛው ቋንቋቸውን በግንኙነት ሊለዩባቸው ስለፈለገ ነበር።

ጣሊያን-ሠራሽ የሆኑ ረያቶች፤ ላንቻዎችና ትራንታኳትሮዎች ³ መንገዱን ሞልተው ታል። ጥገኖቻቸው የሚያውቅ አይመስሉም። የትራንታ

* አብዛኞቹ ጣሊያኖች ከኢሊሊና ከደቡብ ኢጣሊያ የወጡ መሆናቸውን ነበሩ። ከፖሊታ ቤት ደብዳቤ ይዞ የሚመጣ ጣሊያን በአጠንቅቅ የሚያረውን ሊትቶኦያሪ ወጣት የሚያስጠባበቅ ሊጋጣሚ ጥቂት አልነበረም።

ኢትዮጵያ ትግሎች በአብዛኛው ያረጁ ስለነበር አንዳንዶቹ የሚን ቀላቀሱት የተበላውን ትግ ቀርድዶ በግውጣት ሌላ ያልተበላ ቁራጭ በብረት በግያያዝ ክር። ከጥቂት የእንግሊዝ ቢድፎርድ ካምፑዮችና የእንግሊዝ ሙከንኖች የሚነደቸው የስፖርት አውቶፖቢሎች በስተቀር የቀሩት በሙሉ ጣሊያን-ሠራሽ ሙከሪዎች ክር። እነዚህ ሙከሪዎች የሚንቀሳቀሱት እርግጋራዊ * ውስጥ ተበላሽተው ከቆሙ ሙከሪዎች ዕቃ እየተወሰደ በሙሉው ክር። የዚህ ሙከሪዎች ትልቁ ችግር ግስጥነቱ ክር። ደገቱ «ግፉ» ይባላል፤ ተገፍተው ይነሳሉ። «ግፉ» የሚለው ቃል ሲለግ ወጣቶችና ልጆች ተሰባስበው ሙከሪውን ተንተኑት፤ እስኪነሳ በደስታ ይገፋሉ። ልጆቹ ሙግፋት ካቃታቸው «ጉራጌ ጉራጌ» የሉ ሙግራት ነው፤ ወዲያው ሙከሪውን ገፍተው የትም ግድረስ የግ ፡ሉ አራትና አምስት ጠረገሎች ከች ይላሉ።

አዲስ አበባ በተመለከተበት ወቅት በኢትዮጵያ ውስጥ 50.000 ያህል ጣሊያኖች ክር። እንግሊዞች በኪንያና በእንግሊዝ ሶማሊላንድ አድርገው ከወጡ በኋላ ደግሞ 14.500 የጦር እስረኞችና ጉልበት ያላቸው ወንዶች፤ 10.000 ያህል ሴቶችና ሕፃናት ጣሊያኖች ክር። ይንሆይ 500 የሚሆኑ ወንድ ጣሊያኖች ለአንዳንድ አስፈላጊ ሥራዎች እንዲቆዩ ጠይቀው ክር። በዚህም ምክንያት የሙከሪ ነጂዎች፤ ሙከሪዎች፤ አናጢዎች፤ የብረት ወራተኞች፤ የኤሌክትሪክ ሠራተኞች፤ ፀጉር አስተካካዮችና ሙዚቀኞች ሳይቀሩ ጣሊያኖች ክር። ከቀን በኋላ አብዛኞቹ ኢጣሊያ ያለ ቤተሰባቸውን እየተወሰዱ የኢትዮጵያን ሴቶች እያገቡ ከጥብረተሰቡ ጋር ተዋህደው ናረዋል። ብዙውን ጊዜ ከጣሊያኑ የትሪንታኳትር ነጂ ጎን በታጥኝነት ምግብን የምታዘጋጅለት፤ በሀገር ውስጥም ሆነ ወደቀይ ባሕር ሲጓዝ የምታበረታታው ኢትዮጵያዊት ሴት ትኖራለች።

እንደተወጋው ሳይሆን በጣሊያኖችና በኢትዮጵያውያን ሙከራ የቀረበ ግንኙነት ክር። አልፎ አልፎ ግን አንዳንድ ኢትዮጵያውያን ቁጭታቸውን ለሙግት ወርሶ የግያውቁትንና የግያውቃቸውን ጣሊያን በመንገድ ላይ እያስቀሙ ባለፈው ወር ያበደርኩህ ሙቶ ሺልንግ የት አለ? ሲሉና የሙላለውን ድርጊት ሲፈፁ ተስተውለዋል። ጣሊያኖች የሌለባቸውን ፅዳ ባለሙከራላቸው ጣቢያ እንዳይቀርቡ በመፍራት ከተጠየቀው ያነሰ እየከፈሉ ይገላገላሉ። መንግሥትም ቢሆን አልፎ አልፎ በዕድሉ ተጠቃሚ የሆነበት አጋጣሚ አልታጣም። ከሻሸሙ፤ ወጣ ብሉ ሰራ የቴግቴም እርሻ

* የሙከሪዎች ዘዴ የፊ ላፒ የሚል ርቢያ ነው። እሱና ሚስቱ ግሩሽ የሚሉት የወጣቱ የጦር ወሳኝ ክር።

አጭር የቴሌቪዥን ድረ ምረቃ በፋብሪካ ያወጣ የነበረ፤ ለገዢው ነገሥቱ ከፍተኛ አገልግሎት ያበረከተ፤ ለብዙ የግንባራ ሽግግር ጥቅ ያለ ገንዘብ ሲሰጥ የጋላ አባባል ሲያደርግ የቆየ ሲኖር ፕቲኔሊ የግብረ ሰው ጣሊያን በግድረባ ምክንያት ንብረቱ ተወርሶ ከኢትዮጵያ ተባራጠ። ለከፍተኛ የፍትሕ ጥያቄ ሆኖ የታየን ድርጊት ለግብረት ያደረገውን ጥረት ተቀባይነት አላገኘም።/ ከአንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳዳሪዎች ወደ ግንባራው የተላኩትን የጠላት ንብረት በግብተኛነት ላይም ተሰጥቶ የሥልጣን መባለግ ታይቷል።

በአንጻሩ ጃንሆይ ከጣሊያኖች ጋር የሰመረ ግንኙነት ለመጠበቅ የተለየ ፍላጎት ነበራቸው። በመጀመሪያ አዲስ አበባ ሲገቡ ልጃቸው ርግጠኛነት ከሆነ ልጃቸው ጋር፤ የወንድማቸው ልጅ፤ የአጎታቸው ልጅ ራስ እምሩ ኢጣሊያ ውስጥ ነበሩ። ከዚያ በላይ ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ሐኪሞችን፤ መሐንዲሶችንና የሌሎች ጥበብ ባለሙያዎችን ትረጋጋለች። ጃንሆይንና ቤተሰባቸውን የሚያከፋቸው የኢጣሊያ ሐኪሞች ነበሩ። በ1942 አጋማሽ ጀኒራል ርግጠኛ አል አላጊን ድረስ ዘልቆ ገብቶ ነበር። ኃይለሥላሴ በኢትዮጵያውያን ዘንድ የተጠሉትን የአንግሊዝ ወታደራዊ ጥቂቶች ለግዳክም በሰው ርግጠኛነት መጠቀም እንደሚችሉ ገምተዋል፤ ተጠቅሞልኩ። በዚያው መጠን ድል ሆነው ከወጡ ገና አምስት ዓመታቸው ስለነበረ ሕዝቡ በነሱ ላይ ያለውን ጥላቻ ግንዛቤ ይገባቸዋል። ከአንግሊዞች ጋር የተደረገውንና በጣም የተጠላውን የ1942 ስምምነት ለመለወጥ እንዲቻል ከጣሊያን ሕዝብ እንቅስቃሴ ጋር ግንኙነት እንዲፈጥሩ የጃንሆይን ምስጢራዊ ተልዕኮ ይዘው ይሄዱ የነበሩትን የኢጣሊያ መኮንኖች ለመጠበቅ ከጃንሆይ ልጅ ከልዑል ጡንን ጋር የተባበረው የአንዳርጋቸው መግደል መታሰር በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችል ነው። የሕዝቡን ቁጣ ለማብረድና የልጃቸውን ድርጊት ለመሸረን ሲሉ አንዳርጋቸው መግደልን ለብዙ ወራት በቁም እሥር አቆይተውታል። ችግሩን በመሸረን ለተግባራዊ ግራ ለግዛቱ ላይሆን አይቀርም ጃንሆይ ልጃቸውን ለአንዳርጋቸው መግደል የዳሩለት።

በጥቅምት ወር 1943 ሰሜን የሁሉም ነገር አጥረት ነበር። ለዕቃዎች የጋላ ለአገልግሎቶች ከፍተኛ የግብረ ሰው በምሥራቅ አፍሪካ ሽልገላ በአንግሊዝ ፓውንድ ነበር። አንድ ኪሎ ዱቂት፤ ሱካር፤ እርሾ፤ አንድ ጥቅል የሸንት ቤት ወረቀት፤ አምቶል እያንዳንዱ እኩል አንድ ፓውንድ / 4 የአግሪካ ዶላር/ ያወጣል። የአምቶልና የኤሌክትሪክ ዕቃዎች ከፍተኛ እጥረት ከመኖሩ የተነግረ ኮኔል ደንበኞቹ በሙሉ መብራቱን 24 ሰዓት እንዲያበሩ ጥሪ አቀረበ። አለበለዚያ አምቶሎች በሙሉ ይቃጠሉ ነበር። ብዙ ዕቃዎች ወርሶ ስለጠፉ የአግሪካ የባሕር ኃይል ጓደኞቹ የቆርቆሩ

ምግቦች፣ ለቤት ውስጥ አገልግሎት የሚውሉ ጨርቃ ጨርቆችና ሌሎች ዕቃዎች በአሜሪካ ለጋሰዮን በኩል እንዲደርሰኝ አደረጉ።

ከሁሉም የሚያስደነግጠው እጥረት የተማረና የሠለጠነ የሰው ኃይል ነበር። ከመርነቱ በፊት ኢትዮጵያ ከሌሎች ከአካባቢው የቅኝ ግዛቶች በተሻለ ሁኔታ በአውሮፓ ትምህርት ቤቶችና የኒቨርሲቲዎች የተማሩ መሪዎች ነበሯት። የኢጣሊያ ወረራ ይህን ሁሉ ለወጠው። ፋሽስቶች ለኢትዮጵያውያን ወጣቶች የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ቢከፍቱም ዓላማው የጣሊያን ቋንቋና የፋሽስትን ታሪክ ለማስተማር ነበር። አዋቂዎችን በተመለከተ ሁኔታው የተለየ ነበር። ለኢጣሊያ ያደሩ የፖለቲካ መሪዎች የፋሽስቶችን የቅኝ ግዛት ዓላማ ለማራመድ የሚያግዙ እስከሆኑ ድረስ በሕይወት የመቆየት ዕድል ነበራቸው። አለበለዚያ ከጣሊያንኛ ሌላ ቋንቋ የሚናገር ወይም ከፍተኛ ትምህርት መማሩ የተደረሰበት ኢትዮጵያዊ እንዲገደል ይወስንበታል። በአጋጣሚ አገር ለቀው ከሄዱት በስተቀር በሕይወት የተረፉ ጥቂቶች ናቸው። አብዛኞቹ በግራዚያኒ ፍጅት አልተዋል።

በ1943 ግንባር ቀደመ አጣዳፊ ተግባር ጣሊያኖች ሆን ብለው ያወደሙትን ሥርዓተ ትምህርት መልሶ ማቋቋም ነበር። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ትምህርት ከምንም መነሳት ነበረበት። ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ከአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በቂ ተማሪዎች እስኪመጡ ለአምስት ዓመታት ያህል መጠበቅ ነበረባቸው። በዚህ ረገድ የእንግሊዝ አስተዋጽኦ ከፍተኛ ነበር። የትምህርቱን ሂደት ለማንቀሳቀስ የብርጋዴር ሳንድፎርድ ሚስት ክርስቲና ሳንድፎርድ የምታስተዳድረው ሳንድፎርድ ትምህርት ቤት በግንባር ቀደም የሚጠቅስ ነው። የብርጋዴር ዊንጌትን ውለታ ለማስታወስም ዊንጌት ትምህርት ቤት ተከፈተ። መልሶ የተቋቋመው የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ሥራውን ሲጀምር ለመጀመሪያዎቹ አሥር ዓመታት የሠሩት እንግሊዞች ወይም ከብርቲሽ ኮመንዌልዝ የተመለሱ አስተማሪዎች ናቸው። በሥራው ከብደት ምክንያት የውጭ የሚሰዩን ትምህርት ቤቶችም እንዲንቀሳቀሱ የተፈቀደ ቢሆንም፣ የአንዳንዶቹ ተግባር ግን ለኢትዮጵያ የሚጠቅም አልነበረም። የኒቨርሲቲ ኮሌጅ ለማቋቋም የነበረው ፍላጎት በወቅቱ ከዕቅድ በላይ ለመራመድ የቻለ አልነበረም። ተጨማሪ አምስት ዓመታት ካለፉ በኋላ ነበር ወደ ባሕር ማዶ የተላኩ ተማሪዎች ከኮሌጅ ወይም ከየኒቨርሲቲ ተመርቀው የተመለሱት። ቀስ በቀስም ለትምህርት ውጪ የሚላኩ ወጣቶች ቁጥር እያደገ መጣ። በአጠቃላይ የሚላኩት ወደ ኢንግላንድ እና ወደ ካናዳ ነበር። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ በነበሩት የመጀመሪያዎቹ ዓመታት በዘር ልዩነት ችግር ምክንያት ወደ አሜሪካ የሚላኩ ጥቂቶች ነበሩ። በካናዳ ይህ ችግር

አልነበረም። ወደ አግሪካ ከተላኩት ጥቂቶች የሄዱት አብዛኞቹ ሚስቶችና ልጆች ወደመጡባቸውና በዚያን ወቅት (1940 እና 1950 ዎቹ) የዘር ልዩነት ጉልቶች ወደሚታይባቸው፤ የመጽሐፍ ቅዱስ መቀነት እየተባሉ ወደሚታወቁት አካባቢዎች ነበር።

የዚህም ውጤት ከፈረንሳይ ለጋስቶን በቀር እንግሊዝኛ ፈረንሳይኛን ተከቶ አፈላጊ ቋንቋ ሆነ። ነገር ግን ለጃንሆይ እንደ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ወልደሂደርደስ፤ እከሊሉ እና መኩንን ላሉ ከፍተኛ ባለሥልጣናት ከአግርኛ ተጥሎ ፈረንሳይኛ የመሥሪያ ቋንቋቸው ሆኖ ተርፏል።

ግስታወሻዎች

1. ይልግ ከአሜሪካ የገንዘብ ሚኒስቴር ጋር ያደረገው ስምምነት ከብር የተሠራ ብርና ኮብርና ከነሐስ የሚሠሩ ግንቲዎች እንዲሁም ቅቦች፤ ሊቶ ግራፍና የወረቀት ገዢ ራሳዊልሪያ በሚገኘው የገንዘብ አታሚ ድርጅት እንዲዘጋጁ ነበር።

እዲህ ገንዘብ ሊትዮጵያ በአብዛኛው ከሲዳሞ ከፍለሀገር ከአዶላ በምታወጣው ወርቅ ሊደገፍ እንደሚችል ብሎወርስ ለአሜሪካ የገንዘብ ሚኒስቴር ግረጋገሚ ሰጠ። የቀረው ድጋፍ የሰትና ባለው የእንግሊዝ ቦንድና የዋስትና ሠነድ ሊሟላ የሚችል ነበር። የምሥራቅ አፍሪቃ ሿልገግ ቀሪ ሲሆን ለዚሁ ገንዘብ በደጋፊነት ያገለገሉ የነበሩት ሠነዶችም የሊትዮጵያ ብር ቢሥራ ላይ እንዲውል ሲደረግ ሊያገለግሉ ይችላሉ።

2. ርክ ውልፍ 189-ኢ የተባለው አውሮፕላን ተዋጊ እንጂ በምብ ጣይ አልነበረም። በተዋጊነት እንደመብረቅ ከሚረገጠው ፒ-38 አውሮፕላን ጋር የሚመጣጠን አልነበረም። የጀርመን ከፍተኛ ዕዝ ይህን አውሮፕላን የመረጠው ፒ-38ን ስለሚመስል ነው። ፒ-38 አውሮፕላኖች ግጥም ተግባርን ለግጥም የተላኩት ከሲሲሊ ነበር።

3. ትረጉታኢትሮ በሊትዮጵያ ውስጥ የፋሽስቱን ሠራዊት እንደአጋሰሰ በግገልገሉ የተከበረ ነበር። ነፃነት ከተመለሰ በኋላም በሀገሪቱ የመገናኛ አገልግሎት ውስጥ እንደ አጋሰሰ አገልጋይ ሆኗል።

ምዕራፍ ሰባት

ንጉሠ ነገሥቱ፤ ሚኒስትሮቻቸውና ሕዝባቸው

የአምስት ዓመት የፋሽስት ረገጣ፤ ፍጅትና አስመላይ ጉራ እንዲሁም የሁለት ዓመት የእንግሊዞች ቅኝ አገዛዝ የሕዝቡን የቆየ ልምድና አመለካከት እንዳልለወጡት ተመለከትኩ ። ሰባት ዓመታት ሲቆጠር አጭር ነው ባይባልም፤ ከሶስት ሺህ ዓመታት የባህል እድገት እንፃር ሲታይ ግን ኢምፓት ነው። ይህም ያስከተለው ነገር ቢኖር ፣ ኢትዮጵያ ታሪኳንና ከሌሎች የአፍሪቃ ሀገሮችም ለየት በማለት ነፃነቷን ለማስከበር እንደገና ቆርጣ እንድትነሳ ማደረጉ ነው። ተመልሼ የመጣሁት በዘመኑ አመለካከት እያረጀና በውስጥ ፋክክርና ቅራኔ እየታመሰ ወደ ነበረ ኅብረተሰብ ነው። ይሁን እንጂ ይህ በጽኑ የተሳሰረው ባለብዙ ፈርጅና ውስብስብ ኅብረተሰብ ለቀረው ዓለም የሚያበረክተው ነገር እንዳለ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሰሠራ ከተመለከትኩት ላረጋግጥ ችያለሁ።

የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ከቤተመንግሥቱ መግቢያ በሮች መካከል በአንደኛው አጠገብ የሚገኝ ባለአንድ ፎቅ የቆርቆሮ ክዳን ቤት ነበር ። አንድ መተላለፊያ / ኮሪደር / ቤቱን መሐል ለመሐል ሲያዳርግ፤ አስሩ የመሥሪያ ቢሮዎች ከግራና ቀኝ ይገኛሉ። የሚኒስትሩ ቢሮ ከመተላለፊያው መጨረሻ ፐ ቅርፅ ያለው ክፍል ነው። ተላላኪዎች/በዚያን ጊዜ መልዕክተኞች / የሚቀመጡባቸው አግዳሚዎች በመተላለፊያዎቹ ጥገ ተቀምጠዋል። ብዙ ሥራ ስላልነበራቸው ቀኑን የሚያሳልፋት ዝግ ብለው ሲያወሩ፤ አንዳንዴም ወረቀት ሲጥሉና ከተቀመጡበት ወደጓላቸው እየተለጠጡ በመንጠራራት ሲያፋሽጉ ነው።

ሁሌ ጧት ጧት ደጀጠኚዎች በግቢው በርና በሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ደጅ አልፈው ጃንሆይ እንዲያየዋቸው ከቤተመንግሥቱ በር ረት ለረት ይቆማሉ። በየቀኑ ከሚመጡት መካከል ድንኩ ምሁር አለቃ አየለ በመስኮቱ በኩል ያልፋሉ። ከብ ፈታቸው ምንግዜም ፈገግታ አይለየውም። በጥገገግ ያኒልክ ዘመነ መንግሥት የጉንደር ከተማ ከንቲባ የነበሩት፤ የጥጥ ገድፍ

የሚሉ ጸጉር የተላበሱት አረጋጂ ገብሩ ደስታም* ከነምርኩዛቸው ይህ ሚኒስትር ሌላው የግድለዩት የመወሰኛ ምክር ቤት ፕሬዚደንት ጠንባቤ ወንገሻ ወቢ/ሐር የመሰለውን ጠጉራቸውን አሳጥረው ስለሚቀረጡት የረገጃቸውን የግድለዩት/የግድለዩት/የግድለዩት

ወደ ኢትዮጵያ ከመመለሱ ከጥቂት ወራት በፊት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የነበረው በጦርነቱ ዘመን መገለጫዎች ሳዘጋጅ ይረዳኝ የነበረው ወዳጅ ሉረንዝ ታዕዛዝ ነበር። በቤተመንግሥቱ «አንድ ልጅ» ቢታይም ሥራውን በሚያከናውንበት ጊዜ ከፍተኛ ችግር ገጥሞታል። ጤንነቱ ተቃውሟል፤ የፖለቲካ ጤንነቱ የባሰ ሁኔታ ላይ ነበር። ኤርትራዊ ሆኖ ከፍተኛ ለሆነ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነት ቦታ በመመረጡ የአግራው ሹግምን ተከትሎ መሾሙንም ካለመቀበል የተነሣ ቅሬታ አድርባቸዋል። ከሁሉም የከፋው ፤ መጀመሪያ ደሴ ላይ ካገኘኋቸው ዕለት አንስቶ የወልደጊዮርጊስ ተፎካካሪ ባላንጣው መሆኑ ነበር። ለዚህ ምክንያት ምናልባት የሉረንዝን መደበኛ ትምህርት ወልደጊዮርጊስ አለመውደዱና በነፃነቱ ትግልም ጃንሆይ የሉረንዝን ሚና በማድነቃቸው ይመስላል። በኤርትራዊነቱ ሳይሆን ተቀናቃኝ በመነሳቱ የተጎዳ መሆኑን የሚያረጋግጠው ጃንሆይ በሉ ምትክ የሾሙት ሌላ ኤርትራዊ ብላታ ኤፍሬም ተወልደመድህንን መሆኑ ነው። ከዚያም ሉረንዝ በሞሰኮ የኢትዮጵያን ለጋሰዮን እንዲከፍት ተላከ። በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሥራዬን እንደ ጀመርኩ፤ ብላታ ኤፍሬም በአሜሪካ የኢትዮጵያ አምባሳደር ሆኖ ተሾመ። እሱን የተካው በወልደጊዮርጊስ አቅራቢነት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ምክትል ሚኒስትር ሆኖ የተሾመው/ከዚያ በፊት በጽሕፈት ሚኒስትር ምክትል ሚኒስትር የነበረው / አክሊሉ ሀብተወልድ ነበር።

ወንድሙ መኩንን ኩስምን ያለ ቀጭን፤ አክሊሉ ግን መካከለኛ ቁመትና ደልዳላ ሰውነት የነበረው ፤ ዋና ስለሚያዘወትርም ትከሻው ሰፊ የነበረ ሰው ነው። እንደ ወንድሞቹ ሁሉ ቀለሙ ረገግ ፤ አፍንጫው ሰልክ ያለ ነበር። የሕግ ዲግሪውን ለማግኘት ወደ ፓሪስ ከመሸገሩ በፊት በአስከንድርያ ፤ ግብፅ የረረንላይ ትምህርት ቤት ብዙ ዓመት ተምሯል። ከሕግ ትምህርት ቤት ዲግሪውን ያገኘው እኔ የዶክትሬት ዲግሪዬን በአገኘሁበት ወቅት ነበር። ስለዚህም የምንጋራው ብዙ ነገር ነበረን። ኢትዮጵያውያን ለሚኒስትርነት ሥልጣን ከፍተኛ ግምት የሚሰጡት ቢሆንም፤ ከኔ ጋር የነበረው ጓደኝነት ግን የደራ ነበር። ከሱ ስር እንዳገለገል

* በ1920 አድግሮ በሰተኛ ፤ በ1911 ጆርጅ አምስተኛ ሥርአት ገገሥ በሚረፍበት ጊዜ የኢትዮጵያ ልዑክ ሆኖ ሉገዳን ተገኝቶ ነበር።
** ሉረንዝ የሚኒስትርነትን ሥልጣን ከሌቀ በኋላ ይህን ሥልጣን ጃንሆይ ራሳቸው ይዘውት ነበር።

የተቀጠረኩ፤ አንዳንድ ጊዜ ምክራን የግይታበል ወይም የግላውጦ ቢሆንም፤ አቋጧን ሙሉ በሙሉ ያከብራል፤ በግራውጦች ሰዎች ፊትም አጥብቆ ይከራከርልኛል። በኢትዮጵያ ውስጥ ከግሪጥ የተለያዩ ሊገሉግቶች ጋር፤ በተለይም ከአግራካ አምባሳደር ጋር ምሲጢርነትን እንድትጠብቅ ተብሎ ለተነገረኝ መረጃ እንድገልጽለት እንደግይታበት እስከመናገር ድረስ ነበር። የግራውጦ ባገኘሁት መረጃ ተመሥርቼ የምሰጠውን ምክርና ግሃናዊ እመለካከት ብቻ ነበር። ግልፅና ግሃናዊ አስተሳሰብ ነበረው። ከውጭ ሀገር ተወካዮች ጋር በግራውጦ ግብግብ ከባድ ተፋላጊ ነበር።

በተለምዶ ኢትዮጵያውያንና የውጭ ከፍተኛ ባለሥልጣናት በየአጋጣጡ ግራው ምን እንዳደረጉ እያነሳን በመገረም እንወያያለን። አብዛኛውን ጊዜ የግንቅረው አልፎ አልፎ መጠጥና ምፅዋት ለመለመን ወደ ቤቱ የግራውጦ ቴሌቸን ነበር። የግራውጦ በመሐይምነታቸው ሲሆን፤ ጠባቸውን ግን በፋቱ ነበር የያዘው። በአንፃሩ ግን በጠቅላይ ግዛቶቹ ውስጥ የሰውን ልደትና ሞት በመዝገብ በግስረር የግራውጦነትን አስተዋፅኦ ያደንቃል። በንጉሣዊ ትዕዛዝ ሥልጣን ላይ የግራውጦነትን ሕልውናቸው በንጉሠ ነገሥቱ መልካም ፈቃድ ላይ የተመሠረተውን የነጋሢ ዘር ነን የግራውጦ መሐይማን ይንቃል። ኢትዮጵያ በፓርላማ ደሞክራሲ ለመመራት ከሞትችልበት ደረጃ እንዳልደረሰችም ያምናል። በዚህ ጥያቄ ላይ ያለው አቋም ግልፅ የሆነው የግንቅረት ተጠሪነት ለፓርላማው ይሁን በተባለ ጊዜ ሐሳቡን በመቃወም ከጃንሆይ ጎን በመቆመ ነው።

ስለ ዓዕምር፤ የሕግ ትምህርትና ከፍተኛ የግስታወቅ ችሎታ እያለው፤ አክሊሉ ጥሩ አንባቢ አልነበረም። የግራውጦ ፓሪስ ግችን፤ ኢሉስትራሲዮን እና ሌሎች የፈረንሳይኛ መጽሐፋትን ነው። አብዛኛውን የምሽት ጊዜውን / እስከ 1950 ወንደላጤ ነበር/ የግራውጦ ከዘመዶቹ በተለይም ከወንድም ከአካለወርቅ፤ ከአጎቱ ልጅ ከመከብብ ዳምጪ አባባልያን እስከተለያዩ ድረስ ከደጃዝማች ጭንጎ ደሳለኝ፤ ወይም ከቅርብ ጓደኞቹ ጋር ነበር። አብዛኞቹ ፈረንሳይኛ ተናጋሪ የውጭ ሰዎች ነበሩ። የግራውጦ በአብዛኛው የፈረንሳይ ተግራዎች ናቸው። ይህንን ልሳን አክሊሉ ኮሌት የምትባል ፈረንሳይት አገጣጠሙ ኮሌት የዘር ነበር። ግንባሪያ በሆነ ቤተመንግሥት ውስጥ የደረሰባትን ማለል ለረጅም ጊዜ ችላ ላላፋለች። ለሱ ግን ከደው ጋር የተዋሃደውን የፓሪስን ስግት አበርክታለች።

ሀብተወልድ ወንድማማቾች ፡ ከገራ / መኩንን / ከቀኝ አካሊት

አካሊት ዕድሜ ልኩን አፍቃሪ-ፈረንሳይ ሆኖ ኖሯል። ይህ አመለካከት እዚያ በመማሩና ቋንቋውን በማወቁ ምክንያት የተፈጠረም አልነበረም። በኢጣሊያና በኢትዮጵያ ጦርነት ወቅት ካልሆነ በቀር! ኢትዮጵያ ከእንግሊዝ ጋር በነበራት ትግል ፈረንሳይ ኢትዮጵያን ስትደግፍ ኖራለች ። ለፈረንሳይ በነበረው ጠንካራ የሀዘኔታ ስሜት ከዳቷን ሰርዛ ኢትዮጵያ ከእንግሊዞች ጋር እየጠነከረ በሄደው ትግሏ የፈረንሳይን ርዳታ ለመጠበቅ አስችሎት ነበር። በ1960ዎቹ ጠንካራው የአፍቃሪ-ፈረንሳይ ፖሊሲው ፈረንሳይ ሶማሊያ በጅቡቲ ላይ ያላትን የይገባኛል ጥያቄ እንድትቃወም! ኢትዮጵያም የዚህ ተጠቃሚ እንድትሆን አስችሏል።

የአካሊትና የእንግሊዞች ግንኙነት በጥርጣራ የተሞላ ነበር። ይህ ያለመተማመን በይበልጥ ሊጎላ የቻለው አምባሳደር ላሴል የአማርኛ ቋንቋን ጠንቅቆ ለማወቅ ጥረት ማድረግ ከጀመረ ወዲህ ነው። አሜሪካ ለኢትዮጵያ በብዙ መንገድ ብትረዳም! አካሊት ከአምባሳደር ጆርጅ መሪል በስተቀር የአሜሪካን ፖሊሲዎችና ሹማምንት ሳያምናቸው ኖሯል። ይህም አለማመን በብዙ ምክንያቶች የተከሰተ ነው።

የፈረንሳይን ፍልስፍና ለተካነው አክሊሉ ከተጨባጩ ሁኔታ ጋር የሚረመድ አልፎ አልፎም በሚያስደንቅ ሁኔታ የሚለወጥ የአሜሪካ ፖሊሲ አይገባውም። እስራኤልን በአባልነት ለመቀበል በተባበሩት መንግሥታት ተደርጎ በነበረው ከርከር አሜሪካ የፈፀመችው « እጅ መጠምዘዝ » ነው በሚል ቅሪታውን ይገልጽ ነበር። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ጊደሰቲር ኢትዮጵያ ከጎረቤቶቿ ዓረቦች ጋር ለነበራት ችግር ምንም ትኩረት አይሰጥም የሚል ስሜት ነበረው። በመጨረሻም አክሊሉ ወደ አሜሪካ በሄደ ቁጥር የሚያጋጥመው በዘመኑ ነገሦ የነበረው የተለምዶ ልዩነት ከልቡ ተሰምቶታል። ፓርክ አቪኑ በሚባል ጎዳና በእግራችን በምንዘዋ ወርበት እንደ ወቅት ፣ ስፔንሰር ፣ « ወንድሜ መት ነው የምልህ ፣ አንድ ጊዜ እንኳን ከምግብ ቤት ካሰወጡኝ ከዚህ አገር ወዲያው እወጣለሁ፤ ሁለተኛም ተመልሼ በእግራ አልረገጠውም » ብሎኝ ነበር። ደግነቱ ምንጊዜም በፈረንሳይኛ ወይም በአግርኛ እንነጋገር ስለነበር የፈራው አልደረሰብንም። በምግብ ቤቶችና በሌሎችም ቦታዎች ሰዎች ያዩት የነበረው እንደ ሕንድ ነው። ለሥራ ጉዳይ ለብዙ ጊዜ ከአገር በወጣንበት አጋጣሚ ሁሉ ሉንድንና ፓሪስ ሲገባ ሲዘና አስተውያለሁ። እንደ ሌሎች ጓደኞቼ ሁሉ አክሊሉ ስለጤንነቱ ብዙ ይጨነቅ ነበር። የደም ግፊት፣ ወባና ጉበቱ ያሳስበዋል። ሐኪም መርምሮ ሊደርስበት በግይችል በሽታ አልጋ ላይ ይውላል። ለሥራ ወደ ተባበሩት መንግሥታት በሚሄድበት ጊዜ የበታቹን ወደ ስብሰባ ይልክና እሱ ከሆቴሉ ተኝቶ ሐኪም አስጠርቶ ይመረመራል። ምናልባትም ወደ ኒውዮርክ በሄደ ቁጥር ሁኔታውን ያባብስበት ይሆናል። ስለዚህም በተቻለው መጠን ላለመሄድ ይጥራል።

ከንጉሠ ነገሥቱ ዙሪያ ከሚውሉ ሰዎች መካከል የአውሮፓዊነት ጠባይ የሚታይበት እሱ ብቻ ነበር። / ወንድሞቼና አልፎ አልፎም ወልደጊዮርጊስ የሀገር ልብስ ሲለብሱ፤ እሱን ግን ለብሶ አይቼው አላውቅም።/ የዓፅዋርውን ፍጥነትና ተከራካሪ የማላመን ችሎታውን ሁሉም ያደንቁ ታል። በሥልጣኑ ምክንያት ሀብት አላግበለበለም። በዚያው ልክ የአውሮፓውያንን ስነልቦና ፣ የግታለል ብልጠታቸውንና ፍላጎታቸውን ከግንም በበለጠ ስለሚያውቅና ጃንሆይም ስለሚያቀርቡት ብዙ ሰዎች በቅናት ይመለከቱት ነበር። በዚህ መልክ በመገለጥ አቋሙና ሥልጣኑ ከጃን ሆይ አቋም ጋር በተመሳሳይ ሁኔታ ወረደ ። ደግነቱ ወንድሞቼ መኩንንና

* ለኢትዮጵያ በጣም ከፍተኛ ናቸው በሚባሉ እንደ ታላቋ ሶማሊያ ፕሮጀክትና እንደ ኤርትራ መለስ ባሉ ጉዳዮች በተቻለ መጠን በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ውስጥ የዓረቦች የክረረ ተቃውሞ መቀነስ አለበት።

** አክሊሉ እንደሌሎቹ ገንዘብ ወደውጭ ባለመላኩ እሱ ከሞተ በኋላ ጊደሰቲር ፈረንሳይ ውስጥ በተጣበበ ሁኔታ ለመኖር ተገዳለች።

አካላዊ የተባረተበትን ውስጣዊ ስነልቦናና የሥራ ዓደጃችን ምስጢራዊ እንቅስቃሴ በግላዊት ይረቱት ነበር። በ1960 መጨረሻ ላይ የጥቅምት ማደል የጃንሆይና የአክሊሉ ውድተት መጀመሪያ ነበር።

ሊያገለግል ሆኖ ልቃዩን ቦታ ካስያዘኩ በኋላ ጣሊያኖች እገር ያድሩን በመርዝ ጋዝ እያተለቀቁ ወደፊት ሲገለገሉ በነበረ ጊዜ በኮልሶን ቤት አብሮኝ ሲሰቃይ ወደ ነበረው ወደ ጥቅምትን ሀብተወልድ ቤት አመራሁ። ፓሪስ ውስጥ ከእጅ ወደ አፍ የሆነ ኑሮ በሚገፋበት በሰደተዘመን ጥንኑነታችን አልተቋረጠም ነበር። ስንገናኝም ለመጨረሻ ጊዜ ከተነጋገርን ወዲህ ምንም ጊዜ እንዳላለፈ ነበር የተሰማን። አንዳች አካላዊ ለውጥ አይታይበትም። በተለያዩበት ጊዜ ወዳጅነታችን የበለጠ ጠንክሮ ነበር። አብረን ባላለፍነው ዘመን የፈጸምኩት ስህተትና የማይረባ ነገር አመለካከትን ፈጽሞ አልነኩትም። ብዙውን ጊዜ ዓረቦችና ኢትዮጵያውያን እንደሚያደርጉት እጄን ይዞኝ ይሄዳል። ይህ በኛ ባሕል ያልተለመደ ስለነበር ያላፍረኛል። ኢትዮጵያዊና የውጭ ዜጋ አንዲህ ተያይዘው ሲሄዱ በግድቀው መጠን የመጀመሪያ ነበር። እንደ 1936 ሁሉ ለሰልክ ያለው ፍትር ያው ነው። ምንጊዜም መኖሪያ ቤቱም ይሁን ጽሕፈት ቤቱ ሲገባ መጀመሪያ ሰልክ ወደ ተቀመጠበት ሄዶ ከተነጋገረ በኋላ ነበር ወደሌላው ጉዳይ የሚመለሰው። ከቤተመንግሥት ውጭ በቤቱ ውስጥ ያስት ሰልክ ያስገባ ኢትዮጵያዊ እሱ ብቻ ነበር።

ለመለስ ጥቅምትን የንግድ ፣ የኢንዱስትሪና የእርሻ ሚኒስትር ነበር። እንግሊዞች ኤዲ ቤተል የተባለ አማካሪ የመደቡለት ቢሆንም፤ የራሱንም ሆነ ሌሎች የሚኒስትር መሥሪያ ቤቶችን በተመለከተ ምክር የሚጠይቀው እኔን ነው። በሚኒስትሩ መሥሪያ ቤት የቤተልን ሥራ የመሻግት ሐሳብም ፍላጎትም በላልነበረኝ ለኔ አስቸጋሪ ነበር።

ባሕርዩ የግደለወጥና የግደደለል በመሆኑ፤ ጥቅምትን የጃንሆይን ሙሉ እያንት አስገኝቶለታል። ከግድቃቸው ኢትዮጵያውያን ሁሉ የተገላ መረጃ የሚያገኝ ሰው እሱን ብቻ አይቻለሁ። የታሕሳስ 1960 መፈንቅለ መንግሥት መከራ ከመደረጉ ከአምስት ወራት በፊት በኋላ በዚሁ ድርጊት ውስጥ ገብተው ስለተገኙ አንዳንድ ሰዎች ያለውን ስጋት ገልጦልኝ ነበር።

ከጥቅምት ተገሉ ወዲያው የጠየቅሁት ሌላ ወዳጄ ወልደጊዮርጊስ ነበር። አሁን የጽሕፈት ሚኒስትርነት ስለተሾመ ጸሐፊ ትዕዛዝ የሚል የግፅረት መጠሪያ ተሰጥቶታል። ጸሐፊ ትዕዛዙ በተለይም ከንጉሠ ነገሥቱ ወደፊት ርዎጃ ወደኋላ ቀረት ብሎ እየተከተለ በጉብኝትም ሆነ ባለጉዳዮችን የሚያጋጥሙት ጊዜ የሚለጡትን ትዕዛዝ እየሰማ የሚጽፍ ከፍተኛ ልልግነት ያለው ሰው። የሚኒስትሩ መሥሪያ ቤት ስያሜም ከዚሁ የመነጨ ነው።

በአፄ ኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት ጸሐፊ ትዕዛዙ ከተመደበለት ተግባር በእጅጉ የላቀ ሥራ ሲያከናውን ቆይቷል። የታላቁ ግንተኛ/ ዋናው የመንግሥት ግንተኛ/ ጠባቂ ነው። ሹመትን፣ የግዕዝ ፅናትን፣ ሽረትን ይመዘግባል፤ ሕጎች፣ ድንጋጌዎችና ሌሎች በግስታዊቷ ለሕዝብ እንዲገለጡ ያደርጋል። ሕጎችንና ድንጋጌዎችን ወዘተ ይዘው የሚጠጡ ግስታዊ ቂያዎች ርዕሳቸው ላይ የንጉሠ ነገሥቱን ስም ቢጠቅሱም፤ ከስር የሚታየው ግን የጸሐፊ ትዕዛዙ ፈርግ ነው። ኢትዮጵያውያን ለፕሮቶኦልና ለሥርዓት ከሚሰጡት ከፍተኛ ግምት አንፃር ጸሐፊ ትዕዛዙ ንጉሠ ነገሥቱን አህሉና መሰሉ እንደችሉታው በመንግሥት ውስጥ ከፍተኛ ተሰሚነት ሊፈጥር ይችላል።

ወልደጊዮርጊስ በለደት ዘመን በእንግሊዝ አገር ተቸግሮ በሚኖርበት ጊዜ ግንኙነት አላቋረጠውም ነበርና ስመለስ ያደረገልኝ አቀባበል ለየት ያለ ነበር። በባሕርይና በጀርባ ታሪክ ከመኩንን ጋር የሚያመሳስለን ነገር በጣም ጥቂት ነው። ከወልደጊዮርጊስ ጋር የሚያገናኘን ግን ብዙ ነገር አለ። በደሴው ጠቅላይ ሠፈር ከተገናኘንበት ከመጀመሪያው ቀን አንስቶ የፈረንሳይኛ ቋንቋ አጠቃቀሙና ፈጣን አመላለሱ ላበኝ ። ለ12 ዓመታት አብረን በሠራንበት ጊዜ ሁሉ በከፍተኛ ቁምነገር ላይ የኮሚቴ ውይይት በሚደረግበት መሐል እንኳን እንተቻች ነበር። የዚህ ዓይነት ነገር ከያዘው ቁምነገር ንቅንቅ ከግይለው መኩንን ጋር የማይሞከር ነበር። እንደ ዓረቦችና የሩቅ ምሥራቅ ሰዎች እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ በተፈጥሮው የውጭ አገር ሰዎችን፣ ኢትዮጵያውያንን ጭምር ይጠራጠራል። ከቀን በኋላ በሰብሰባዎች መካከል የሚፈጠሩ የመካረር ሁኔታዎችን ለማርገብ በራሴ ላይ አንዳንድ ቀልዶች ጣል በማድረግ አጠቀም ነበር። እንደ አክሊሉ ሀብተወልድ ሁሉ ወልደጊዮርጊስም በኢትዮጵያ መኳንንትና መሣፍንት በመቀለድ ራሱን ግስደሰት ይወዳል፤ እናም የነሱን ድክመት ወይም ልዩ ባህርይ የሚገልጡ አጭርና አሰቂኝ ታሪኮችን በግስታተል ይጽፍ ነበር።

የረባ መደበኛ ትምህርት ያልወለደ፤ የኮርኝ ሰፊ ልጅ የሆነው ወልደጊዮርጊስ በጃንሆይ ዙሪያ የሚውሉትን ሰዎች በልጦ በመውጣት በጃንሆይ መታመንን አግኝቶ ነበር። በዚህም ምክንያት መኳንንቱና መሣፍንቱ በወልደጊዮርጊስ ላይ ተነሱበት ። በተፈጥሮ በጣም ተጠራጣሪ የሆኑት ኃይለሥላሴ ይህ ከብዙ አቅጣጫ የሚሰግ ተፃራሪነት በሚደሰት ራቸው ላይ ልዩ ዕምነት ሊጥሉ ምክንያት ሆናቸው ። የጃንሆይ የቅርብ ባለሟሎች ወልደጊዮርጊስ ተናገረው ኃይለሥላሴን እንዳያገባ ተከላክለው። የጃንሆይ ልዩ ረዳት ምክትል የነበረው ሻለቃ መርዕድ የኃይለሥላሴን ልጅ ያገባው ልጅ አቢይ አበበ በኦፊሴል ሰብሰባዎች ላይ ከወልደጊዮርጊስ ቀድሞ ይቀመጥ እንደሆነ ቢጠይቃቸው፤ ጃንሆይ ተናደው በያዙት በትረ

ሙከራንን እየሙከሩት የልጆችን ባል እንዲያንከፍሩት ሚኒስትራችን ቀደም
የሙቀሙን ሙቀት የለውም ባለው መለሱለት።

ሙከራንን እና የጌላ ጓላ ከፍተኛ ተደግጭንት ያገኘች ወንድሞቹ
አክሊሉና አካለወርቅ፤ ወልደጊዮርጊስ በጽሕፈት ሚኒስትርነቱ ለጃንሆይ
ባለው ቅርበትና ሙታውን ከሙሻው ይቀኑበት እንደነበር መናገር ይቻላል።
ለነገሩ ግን ወልደጊዮርጊስ ለብዙ ዓመታት የሙከራንን እና የወንድሞቹ
የትርብ ወዳጅ ነበር። አክሊሉ የጽሕፈት ሚኒስትር ምክትል ሚኒስትር፤
ወንድሙ አካለወርቅ ደግሞ በዚህ የሚኒስትር መሥሪያ ቤት ዋና ዲሬክተር
ሆነው በጃንሆይ እንዲሾሙ ያመቻች አሉ ነበር። በጌላም ጃንሆይ አክሊሉን
የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ምክትል ሚኒስትር አድርገው እንዲሾሙት የነፋፋ
እሱው ነው።

ወደ ሊትዩኔድ ከተመለሱ ከብዙ ዓመታት በጌላ አምሰታችን ከአዲስ
አበባ ደቡብ በተከለለ ቦታ ውስጥ በነበረ ወንዝ ዳር ተዘናንተናል። ያች ዕለት
በከፍተኛ ሙግባባት፤ በቀልድና በዲላግ ተኩስ ልምድ ያሳለፍናት ነበረች
። ለምሳሌ ከቤት ተዘጋጅቶ የሚጣውን የተለያዩ ምግብና የጠበቀነትን በግ
ከበላን በጌላ፤ ጭር ባለው አካባቢ በእግራችን ተንሸራሽረናል። የአካባቢው
ዝግጋሮች ከውጭ አገር ሰው ጋር ተገናኝተው የሚያውቁ አይመስሉም።
የእግሩ መገደቻ ከሚተላለፉበት አጠገብ ከነበረች ጎጆ ረት ለረት እንዲት
አርጊት በርበሬ ስትወቅጥ አየሁ። ሰንጠጋት በጉልበት ተንበርክካ እጅጅ
አጥፍራ « ክርስቶስ! ክርስቶስ! » አለች «ከሙከላችው ነጭ እኔ ብቻ
ሰለሆንኩ፤ ጢያ ባይኖረኝም ሰብዓዊ ድክመቴ ከሚገኝተው በላይ ከብር
የተሰጠኝ ሆኖ ተሰጥኝ። ወልደጊዮርጊስና አክሊሉ ነገሩ በጣም
ለላላረረችው ምገም አልተናገሩም።

በ1950ቹ ላይ ወልደጊዮርጊስ ከሙከራንን እና ከአክሊሉ እየረቀ ሄደ።
እስከዚያን ጊዜ ድረስ በተለያዩ የሚሸጉ ሰብሰባዎች ሁሉ አክሊሉ
ከወልደጊዮርጊስ ሐላብ አይወጣም ነበር።

የውጭና የገንዘብ ጉዳይ የተያያዘ ሰለሃዘር፤ በየዕለቱ የግጥም ሌላው
ባለሥልጣን ይልግ ደረግ ነበር። ጣሊያኖች በድል አድራጊነት እንደገቡ
በጋንዛ ደሴት ላይ ለሁለት ዓመታት ታስሮ ቆይቶ ወደ አዲስ አበባ
መልሰው በፖለቲካው ጽሕፈት ቤት ውስጥ እንዲያገለግል አድርገውታል።
ነፃነት እንደተመለሰ በገንዘብ ሚኒስትር ውስጥ በዋና ዲሬክተርነት፤
በምክትል ሚኒስትርነትና፤ በሚኒስትርነት፤ በአግራካ አምባሳደርነት፤
በጌላም በውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነት፤ በግክተሚያው በሕግ መወሰኛ ምክር
ቤት አባልነት ውርድል። በከፊል ከሙከራንንና ከአክሊሉ ጋር በነበረኝ የትርብ
ወዳጅነት በከፊልም በጠባቤ አስቸጋሪነት የተነሳ ከይልግ ጋር የነበረኝ

ገንዘብ ተላል አልነበረም። ለፆንጥጥ ሐሳብ የተዘጋጀውን ዝርዝር የሕገ
ነጥብና ተጨባጭ ደጋፊ ፍራ ነገር እንዲቀርብ በመደጋገም ለጥላው ጥያቄ
ትዕግስት አልነበረውም። የሱ ምርጫ ገን ለጥያቄዎችና ለድርጅቶች ስረ
/ለንጥጥ ጊዜም አጠቃላይ/ ናቸው የሚላቸውን የመቃረቢያ ማንገዶች
መከተል ነው። በመስከረም 1945 የኢትዮጵያ አየር መንገድን ለጥቋጥ
ከትራንስ ወርላድ ኤርላይንስ ተደራዳሪ ጋር በውሉ ሠነድ መስረር
በላክላባቸው ቃላት በከራከር እስከ ሌሊት 8 ሰዓት ሰላቶሁት ምን ጊዜም
ሲያሳው ይኖራል።

ይህ ነገርችን በአጠቃላይ የግዢ ምርጫ ዕውነትን የመሸፋፈን ወይም
የመሸሸ ባህርይ/ ሁለቱም ከመንግሥት ባለሥልጣናት የግዴታ / ነገር
የካቢኔ ጓደኞችና የውጭ ዜጎችን ያሳስባቸው የነበረው። በስፋት
የሚሰጣቸው ግረጋገጫዎች የሚገደቡበት አጋጣሚ ትንሽ አልነበረም።
በዚህም የተነሳ ለሁለቱም ወገን የሚያሳፍርና አልፎ አልፎ በሱ በኩል
አላደረግሁም ወይም አላልኩም የሚል ቃል የግጥፍ ሁኔታ ይከሰታል።
እንደ ሌላውን በጥንቃቄ ከሚጠባበቁት ሚኒስትሮች አብዛኞቹ በተለይም
ጭንገን እና አክሊሉ ይልግን የሚያዩት በተለየ ፕሮግራም ነበር። አርማ
መሆኑ የረረገሳይን ባሕል ከወረሰው አክሊሉ ይበልጥ ከሌሎች ሚኒስትሮች
ጓደኞቹ ያገለው ነበር። ትምህርቱ በሱን ያለውን ስኬት እና ኤኮኖሚክስ
መሆኑና ሚኒስትሩን ኤልሳቤጥን ጨምሮ ቤተሰቡ በውሉ በእንግሊዝኛ
የሚናገር በመሆኑ በሥራ ጓደኞቹ ያለመታመኑን አጥልቶታል። በእንግሊ
ዝኛ አፋን ሳይዘው አሳምሮ መናገር መቻሉ እነሱን የሚያሳፍር ነበር።
እኔ እንደተረዳሁት አዲሱ ትውልድ በ1960ዎቹ ብቅ
ግለት እስከ ጀመረ ድረስ የወቅቱን ሥነ ጽሑፍ የሚከታተሉ
ኢትዮጵያውያን እሱና ደጃዝ ግች ዘውዴ ገብረሥላሴ² /ከአክሰርርድ
በረሱቦረ የጸከትረት ዲግሪ ያገኘ/ ብቻ ነበሩ።

ሌላው እንግሊዝኛ ፕሩ አድርጎ የሚናገር ኢትዮጵያዊ ተፈሪ ወርቅ
ኪዳነወልድ ነበር። ተፈሪ-ወርቅ ከጦርነቱ በፊት በእንግሊዝ ለጋሲያን ውስጥ
ፖስተኛ ደረጃ አስተርጓሚ ሆኖ ሠርቶ ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ የእንግሊዝ
የሆነ ነገር ሁሉ በትኩረት መከታተል ሥራዬ ብለው ስለያዙት ነበር
ተፈሪ-ወርቅን የግል ጸሐፊያቸው / በኋላ የጽሕፈት ሚኒስትር / አድርገው
የሾሙት። እንግሊዞች ያላደሩባቸው ምረት ጃንሆይን ወደእነሱ እንዲላቡ
አድርጓቸዋል። ኢትዮጵያን ነፃ ለግድግት እንግሊዞች ለከፈሉት
መስዋዕትነት በጃንሆይ በኩል ከልብ የሆነ ከፍተኛ የባለውለታነት ስሜት
አለ። ይኸው ስሜት ነበር የእንግሊዞችን ሥርዓት ለመውሰድ ያነሳላቸው።
የከተማ ቅያሰና አስተዳደር ችግርን ለመወጣት እንግሊዛዊ መፍትሔ
እንዲሰጡ የተጠሩት የእንግሊዝ መሐንዲሶች ነበሩ። ባቡር መንገድ

የቸረቸል ጉዳና ተብሎ ተሰየመ ለቤተመንግሥት ዕቃዎችና የብባር ልብሶች ገድፍ ለግድግዳትና ለግሻሻል እንግሊዛውያን ገድፍ አውጭዎች መውጠባቸውን ማሳደግ ከቀረጠ ከሌላው ጋር የሚገኙት ሁሉ ታላቅ ጋንታ፣ ካንትሪ ላይፍ እና ዘ ላንደን ኢላስትሬትድ ጊዜ ገጽ ሆኖ በልዩ ጸሐፊያቸው አስተርጓሚነት በቤንት ጀምስ ቤተመንግሥት ስላለው የፕሮፋኦር ሥርዓት በየጊዜው ይጠይቁ ነበር። ለጀኔራል ደጉል ከፍ ያለ አክብሮት ነበራቸው። ዘ አርደር እና ዘ ጋርተር የተባለውን ጊዜ በመሸለግባቸው ከፍተኛ ኩራት ተሰምቷቸው ነበር። በ1945 በባንኪንግሃም ቤተመንግሥት የተደረገላቸው አቀባበልና በመልሱም የእንግሊዝ ንግሥት አዲስ አበባን መጎብኘት ለላቸው ታላቅ ክንውን ነበር።

ተፈራወርቅ በእንግሊዝ ለጋሰቦን ውስጥ ብዙ መቆየት ቀለበደችና የእንግሊዝ ለሆነ ነገር ሁሉ እንከን የለሽ አድናቆት እንዲኖረው አድርጎታል። ይህ ስሜት ፀረ እሜሪካ እስከ መሆን አድርጎታል። ከዚህም የተነሳ ሙከራን፣ አክሊሉና ወልደጊዮርጊስ ለእሱ ምንም ምስጢር እንዳልነገረው ያስጠነቅቁ ነበር ለእንግሊዞች አሳልፎ እንዳይሰጥ በመፍራት። እያደር ከሱ ጋር በመቀራረባችን አልፎ አልፎ እስከ መቀላለድ ድርሰን ነበር። ቀልጽ ግን ከወልደጊዮርጊስ ጋር የነበረኝን ግንኙነት ሕይወት ዘርፉ ያቆየው ሼርደዳ ደረጃ የደረሰ አልነበረም። የፕሮፋኦር ጋላሬ ስለነበር በቤተ መንግሥት በጊዘጋጁ ግብዣዎች ሁሉ ለመቀላለድ እንድንችል ከሱ ጉን መቀመጫን ያረጋግጣል። በጊናገሩትም ሆነ በጊጽፉት በጓላ የሚያሳፍር ነገር እንዳይገኝበት ጃንሆይን ምንጊዜም መጠበቅ ነበረበት። ነገር ግን የአክሊሉንም ሆነ የወልደጊዮርጊስን ዓይነት ስል አዕምሮና ነገሮችን ከየአትግግጦ የመልከት ስሜት አልነበረውም። ንጉሠ ነገሥቱ ከሌሎች ሚኒስትሮቻቸው ሁሉ በጣም ያነሰ ችሎታ ያለው የግል ጸሐፊ ለብዙ ዓመታት ይህ መቆየት እስካሁን ለኔ ምስጢር ነው።

እነዚህ ሹግምን ግለትዎ ወልደጊዮርጊስ! የሀብተወልድ ልጆች /ግለሰቦች/፣ ተፈራወርቅና ደልግ ደረግ ባለግጽረጥ ለገና ዓመታትና ከዚያ በፊት የመንግሥትን ከፍተኛ ሥልጣን ይህ መቆየት የጊዜያዊ ነው። ለዚያውም አራቱ ከደሃ ጤራ ቤተሰቦች የመጡ ናቸው። እያንዳንዳቸው ደልግ ደረግ «ልጅ» የጊል የመጠሪያ ትጽል የተሰጠውና የእርሱ ባላቶች ዘር መሆኑን ይናገራል። ከላይ የገለጽኳቸው ሰዎች የኢየሱስ ግላላት ሥርዓት ገላጭ የሆኑና በአሁኑ ጊዜ የግራቸው የቆዳ ክታች ወደላይ የገደገ እንትሰቃሉና ምላሌዎች ናቸው።

የውጭ አገር ሰዎች በአኩልነት ላይ የተመሰረተ ነው እየተባለ ከሚነገርለት የሶማሊዎች የነጻ አስተዳደር ጋር እያነፃፀሩ ፣ የኢትዮጵያ ኅብረተሰብ የመሣፍንት ገዢነትን ተቀባይ ነው የሚሉት የተጣመመና ከዕውነታው ጨርሶ የራቀ ነው።

በርግጥ ከንጉሥ ሣህለሥላሴ የተላለፈ ንጉሣዊ ቤተሰብ፣ ከትግራይ አፄ ዮሐንስ ፣ ከገጃሙ ንጉሥ ተክለሃይማኖት ፣ ከወሎው ንጉሥ ሚካኤል፣ ከወላይታው ጦና እና የከፋው ካፈ የወረዱ የመሳፍንት ሐረጎች ነበሩ። የክልል ደግሞ፣ ይልማ ደራሣ የዘር ሐረግ የሚቆጥርበት፣ መሠረቱ ነቀ ምቹ፣ ወለጋ የሆነ የኦሮሞው ወራ በከሬ ወለን የለሽ ነው። በአጠቃላይ የግዕረግ ሰዎች በዘር ትውልድ የሚወረሱ ሳይሆኑ፣ በአብዛኛው ወታደራዊና እያንዳንዱ ትውልድ በሥራው የሚያገኛቸው ናቸው።³ ለምሳሌም በአርባነት ተጋድሎ ስመጥር የነበሩት ሻለቃ መስፍን ስለሺና ባለምባራስ አበበ አረጋይ የራሱነት ግዕረግ አግኝተዋል። የተወሰነው መሪት ርስተ ጉልት ሲሆን ፣ በብዛት የሚበልጠው ግን በጃንሆይ ትዕዛዝ የሚሰጠውና የሚነጠቀው የግደሪያ መሪት ነው። ግደሪያ መሪት ከሚሰጣቸው ውስጥ ነፍጠኞች ይገኙበታል። መሪቱ የሚሰጠው ለመንግሥት ለተደረገ ወታደራዊ አገልግሎት ነው - በርግ ዘመን መንግሥት የዳር መሪት ይሰጥ እንደነበረው ዓይነት ። በተወግሪያ በደጋው ክፍል አንድ ሰው የአንድ ግላ አላራሽ ይሆንና በሌላው ላይ ጢሰኛ ይሆናል።

ኢትዮጵያ በፊውዳል መሣፍንት ትገዛ ነበር ብለው ብዙዎች የሰጡት ማረጋገጫም የተሳሳተ ነው። የፊውዳሊዝም አሰራር የሆኑት የዘር መወራረስ፣ በኅብረተሰብ ውስጥ በያዘው ቦታ መቸምና ገባርነት የሉም። የመሪት ይዞታ ፣ ባለርስትነትና የሥልጣን ሹመት በአብዛኛው የሚገኙት በንጉሠ ነገሥቱ መልካም ፈቃድ ነበር-« ጌታ ሰጠ፣ ነሳ» የሚለውን ተከትሎ። መሪዳ ላቀረበ ወይም አገልግሎት ላበረከተ / ወይም ወደፊት ለሚያበረክት/ በሽልጣን ግዕረግ ወይም መሪት የሚሰጠው በውርስ እንዲተላለፍ ሳይሆን ተጠቃሚው በሕይወት ዘመኑ እስካለ እንዲገለገልበት መደረጉ፣ በልግዳዊ ሥልጣን ላይ ተመሥርቶ በዘውድ ለሚተዳደር ኅብረተሰብ በአንድ ጊዜ ወደላይ የማደጊያ መንገድ መሆኑን ያመለክታል። የዚህም ውጤት ሲወርድ ሲዋረድ የመጣውን የመሣፍንት ሀይልና ተሰሚነት መቀነስ ፣ እንዲሁም የመደብና የጉሣ ልዩነቶችን ማለወጥ ነበር። ነገር ግን የቆዳ ቀለምና የሃይማኖት ልዩነት ለዕድገት መሰናከል ሆነው ቆይተዋል።

የወልደጊዮርጊስና የህብተወልድ ልጆች / ወንድማማቾች / ከሰር
አድጎ መውጣት ፤ ለዕደ ጥበብ ባለሙያውና ለገበሬው የዓዕምሮ ብልህነት
እስካለ እንቅፋቶችን ጥሶ መውጣት መቻሉን የሚያሳይ ነው። የአክሊሉን
ሁኔታ ብንመለከት ከመሠረቱ የነበረው የተረጋገጠ ችሎታውና በውጭ ሀገር
ለረጅም ጊዜ ተምሮ መምጣቱ፤ በንጉሠ ነገሥቱ መንግሥት ውስጥ
ቁምነገር ያለው አገልግሎት ለመስጠት በሩን ከፈተለት ። በአጠቃላይ
በውጭ ዩኒቨርሲቲዎች መማር መቻል ከታች ወደ ላይ የማድገን ሂደት
በአያሌው አሰራው ፤ አፋጣነው።

በጎበረተሰቡ ውስጥ የጉልበት ሠራተኞችና የዕደ ጥበብ ሙያተኞች
በተለይም ሸማኔዎችና የብረት ቀጥታዎች የሚታዩት ከገበሬው በታች ዝቅ
ባለ ሥፍራ ላይ ነው። ከገበሬው በላይ ከፍተኛ ነጋዴዎች፤ ከነሱ በላይ
ደግሞ በዘመናዊው የንግድና የፈናንስ ሥራዎች የተሰማሩ ሰዎች ይመጣሉ።
ኢትዮጵያ በሌላው የአፍሪቃው ክፍል የሚፈፀመውን ትከታተላለች ።
ንግድና መሰል ሥራዎች ዝቅተኛ ሥራ ተደርገው የሚታዩ ቢሆንም፤
ሥልጣንና ሹመት ያላቸው የጎበረተሰብ ክፍሎች ጃንሆይና እቴጌ ላይቀሩ
በሌሎች ሰዎች ስም ያካሂዱታል። በምዕራብ አፍሪቃ ሊባኖላውያን ፤
በምሥራቅ አፍሪቃ ሕንዶች፤ በኢትዮጵያ ግሪኮች ፤ አርመኖች፤ የሩስያ
ሲደተኞችና ዓረቦች / በተለይ የመኖች / የንግዱን ሥራ ያካሂዳሉ ።
ከፍተኛውን ቦታ የያዙት የፈረንሳይ፤ የእንግሊዝና የቤልጅግ ባለንገዘቦች
ነበሩ። እንደ ተሰፋዩ ቀጀላና ኪኪያ ያሉ የተዋጣላቸው ትጃር ነጋዴዎች
ከአብዛኞቹ የመንግሥት ሠራተኞች እኩል ከጃንሆይ ጋር የመገናኘት ዕድል
አላቸው።

ከሰር ወደ ላይ የመውጣቱ እንቅስቃሴ ያለውን የጎሣ ስሜት / በተለይ
ከፍተኛ ቁጥር በነበራቸው እርምጃዎች ዘንድ / ለማለዘብ አገልግሏል።
ለማደግ አማርኛ የተሻለውን ዕድል ይዘዋል። የዕድገቱ ጎዳና ረጅም ጊዜ
የወሰደ ወደ መጨረሻውም እንቅፋት የተጋረጠበት ቢሆንም መንገዱ
ለእርምጃዎች ከፍት ነበር።⁴ ከሰር ወደ ላይ በማድግ እንቅስቃሴ አማርኛን
ለመፍካከር በሚያስችል ደረጃ ኤርትራውያን በተለይ ተጠቃሚ ሆነዋል።
እዚህም እንቅፋት መጋረጡ የሚጠበቅ ነበር።⁵ እነዚህ በመደብና በጎሣ ላይ
የተመሠረቱ የዕድገት እንቅፋቶች ግልፅ ሆነው የሚታዩት ሁለቱ
በሚቆላለፉበት ጊዜ ነው ። በአጠቃላይ ከሰር ወደ ላይ የማድግ እንቅስቃሴ
ለሕዝቡ መተላለፍና ለአንድነቱ አስተዋፅኦ አድርጓል። ነገር ግን ሊፋቀ
ያልቻሉ ሁለት እንቅፋቶች አሉ - የቆዳ ቀለምና ሃይማኖት ።

ኢትዮጵያውያን በቆዳ ቀለም ምክንያት ልዩነት ይፈጥራሉ። ሻንቅሎች
ና ጉራጌዎች ከአብዛኞቹ ኢትዮጵያውያን ጠቆር ያሉ በመሆናቸው አንደ

ወርቅ ነው የሚታዩት ። እርሶዎች በአብዛኛው ከአግርች ፣ ከትግራይዎችና ከኢርትራውያን ጠቅር ስለሚሉ የቀለም ልዩነት ተጠቋ ሆነው ነበር ። ይህ አመለካከት ጉሳን የሚከተል ሳይሆን ጥቁር ሰው ላይ የሚደርስ ነው። ይኸው ችግር ኢትዮጵያውያንን አግብተው በመጡ ጥቁር አሜሪካውያን ሴቶችም ላይ ደርሷል። በዚህም የተነሳ በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት አምባሳደርና ቋሚ መልዕክተኛ የነበረው የኢርትራው ተወላጅ የጾክተር ተስፋዬ ገብረእግዚእ ሚስት ጥቁር አሜሪካዊት ስለነበረች ጃንሆይ ዘንድ ሳትቀርብ ቀርታለች።

ጥቁር መሆን ተቀባይነት የሚያሳግ ከሆነ፤ ነጭ መሆን ተቀባይነት ግንባር አለበት። ኢትዮጵያዊ ያገባ አውሮፓዊ በቤተመንግሥቱ ተቀባይነት የለውም። የአክሊሉ ሚስት ያጋጠማትም ይኸው ነበር። ስለዚህም ኢትዮጵያውን መውጫ ከሌለው ችግር ላይ ወድቀዋል፤ ግን መውጫ ነበረው። እንደ አረቢያና ሩቅ ምሥራቅ ሁሉ፤ ኢትዮጵያ ውስጥ ነጮች «ቀይ» ነው የሚባሉት እኛ የአሜሪካ ሕገደችን እንደምንጠራቸው።

ከስር ወደ ላይ የመንቀሳቀሱ ሂደት ሳይነካ የተወው ሌላው ችግር ሃይማኖት ነው። በእርግጥ በሃይማኖት ምክንያት ችግር የሚገጥማቸው ኘርቴስታንቶችና ሙስሊሞች ብቻ ናቸው።

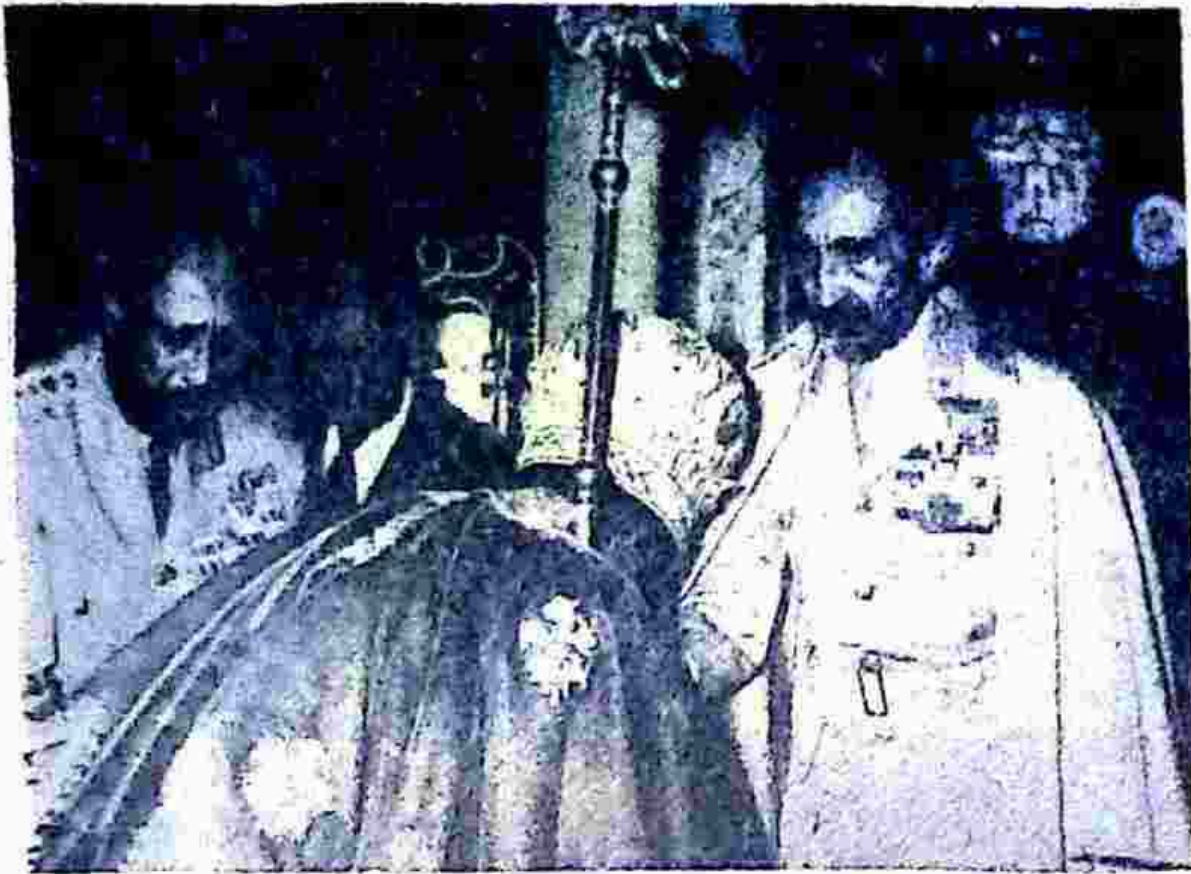
የኦርቶዶክስ ክርስቲያን ሃይማኖት በኢትዮጵያ ጥንታዊነት ያለው ነው። የገባውም በአራተኛው ክፍለ ዘመን ከግብፅና ከሶርያ ነው ። ለብዙ ምዕተ ዓመታት / ነፃነት ከተመለሰም በኋላ/ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የበላይ የአስከንድርያው ሊቀጳጳስ ሲሆን፤ እሱም የኢትዮጵያን አቡን የመሾም ሥልጣን ነበረው። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ እስከተቋረጠ ድረስ ይህ ከፍተኛ መንፈሳዊ ሥልጣን የኢትዮጵያን ሕዝብ ባሕልና ቋንቋ በማያውቅ ግብፃዊ ተይዞ ቆይቷል። ግንኙነቱን እንዲቋረጥ ያደረጉ በርካታ ምክንያቶች ነበሩ ። እነዚህም፡- የውጭ ዜጋን የበላይነት መጥላት ፣ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ የሃይማኖት ተከታዮች በግብፅም ሆነ በሶርያ ካሉት መሰሉቻቸው በብዛት መላቃቸውና ፋሽስት ኢትዮጵያን ይዞ በነበረ ጊዜ የቤተክርስቲያን ሚና ቅሬታ ግሳደሩ ናቸው ። እነዚህ ሁሉ ቤተክርስቲያኒቱን በቅርብ መቆጣጠር እንደሚያስፈልግ ያመለክቱ ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ አቡነን ለመሾም እንዲችሉ በ1947 ከአስከንድርያው መንበረ ፓትርያርክ ጋር ነግግሮ ተጀመረ። ለዚህ ድርድር የሚያስፈልገውን ጽሑፍ እንዳዘጋጅ ተነገረኝ። በ1948 የተፈረመው ስምምነት የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ለዚህ መንፈሳዊ ሥልጣን ብቋ የሆነውን እንዲሰይሙ የአስከንድርያው ሊቃነ እጳሳት ተብተው እንዲልኩ የሚገልጥ ነበር።

ገጠራ ኢትዮጵያ፤ ቁስና ገበሬ ከገጽ ፊት ቆመው

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን በመላ ሀገሪቱ ውስጥ በምታስ ተዳድረው መሪት ሁሉ ተሰራጭተው የሚገኙ በርካታ አብያተ ክርስቲያንና ገደማት አሉ። በተጨማሪም ሲሶ መንግሥት ለቤተክርስቲያን የተመደበ ስለነበር፤ በዚህ ይቦታ ስር ባለመሪት በሆነ ሰው ላይ የሚጣለው ግብር ከመደበኛው የመሪት ግብር የተለየ ነበር። ይህ ሁሉ ሀብት በፋሽስቶች ተዘርፏል፤ ወድጋል። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ መንግሥት ይህን ግብር ያስገባ ነበር። በኋላ በቤተክርስቲያኒቱ ግፊት ከፈሉን ለዳል። የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን በርካታ በአብያተ ክርስቲያንና በገዳማት የሚገኙ ምትክ የግዴታዎችን ድርሳናትና ንዋየ ቅድሳት ከመጠበቅ በስተቀር ማጠራገጃችንን አልተገነዘበችም። መሀይምናንና ስለታም ካህናት ጊዜው አንዳልተለወጠ ሁሉ የተካበተ ሀብቷን መጭጭ ብለው ይዘዋል። የፖለቲካ

* ዕለገሉ ለጋሚ ለሰነድ ቁስ በአጭር የተረፈ ፈቃድ ባዞርባ ለገሉን ተግራ ልጅ ለገሊግባሉት ጠራ። ርዕላጊዬ መሪት ዘባ ነኝ አይደለችም በማለት ቁስን የሚገባት ርዕላ ነዬ የሚታደስተኝ።

ጋደላሥላሊ አቡነ ኢቀበሉ። አቡነ የንጉሠ ነገሥቱን ቀለበት ሲሰጡ።
በሌሎች አብያተ ክርስቲያን ከተለመደው ሥርዓት ውጭ መሆኑን ልብ ይሏል።
ከበለተጀርባ ከግራ ወደ ቀኝ ዕጃንሆይ ልዩ ረዳት ግጥም ጀረራ አለፉ

ንቃት ሌላ ጉዳይ ነበር ። ቤተ ክርስቲያኒቱ ከኢጣሊያ ፋሽስት አገዛዝ ጋር
እንዳደረገችው ሁሉ ከኮሙኒስት ደርግ ጋርም ልክ አለች ።

ቤተክርስቲያኒቱ ለምዕመናን የምታስተምረው እምነትና የምትከተለው
ሥርዓት በመካከለኛው ዘመን ቤተክርስቲያኒቱ የሥላሴን ምስትነት የምት
ቀበል ቢሆንም፤ የክርስቶስ ባህርይ ሰብዓዊና መንፈሳዊ በመሆኑ ሁለት ነው
ከሚሉት በመለየት አንድ ብቻ ባህርይ አለው እሱም ተዋህዶ ነው የሚለውን
እምነት እንደያዘች ናት ። ተራው የተዋህዶ እምነት ተከታይ ስለተዋህዶ
ምንነት ቢጠየቅ ተደናግሮ የሚሰጠው መልስ አይኖረውም። ይሁን እንጂ
ሥልጣን ከሆነት ያላቸው ሰዎች በተዋህዶና በሥላሴ ላይ ጠንካራ እምነት
አላቸው ።

በቅርብ ቀን ጀሆባዎች የአገዛዙ አብሔርን ምስት ባሕርያት ስለሚከዱ
ቤተክርስቲያን ከሀገር እንዲወጡ አስደርጋለች ። ከምትረጅም ጊዜ የሆነው
ግዕዝ የቤተክርስቲያን ቋንቋ ነው። በቤተመቅደስና በሃይማኖት በዓላት
ይዘመርበታል። በዓላት ገና፤ መስቀልና የጥንቱን ሥርዓት ተከትሎ የቆየው

ጥምቀት ናቸው። የጥምቀት በዓል ሲከበር ነጭ ልብስ ተከህኖ የለበሱ፤ ነጭ ሻሽ የጠመጠሙ፤ መቋሚያና ጸናጽል የያዙ ቀሳውስት በፅላቶች ራት ያሸበሸባሉ፤ ይወርባሉ። የጥንቱ የ13 ወራት የዓመት አቆጣጠር እንደተጠበቀ ነው። ዘመኑ ከጎርጎርዮሳዊው የዘመን አቆጣጠር በሰባት ዓመታት ይለያል፤ የረቡዕ የዓርብና ሌሎችም ዓዕዋማት የተጠበቁ ናቸው። ለቤተክህነት ሰዎች ትልቅ ሥራ ሆኖ የቆየው ይህ ሥርዓትና ተምህራት እንጅ ማገበራዊ ንቃት አይደለም።

የተዋሕዶን ዕምነት የምትቀበለው የአርመን ቤተክርስቲያን በምዕመናኗ ላይ ይህን መሳይ ችግር አልፈጠረችም። በተመሳሳይ ሁኔታ የግሪክና የሩስያ አርቶዶክስ ቤተክርስቲያናት ላይም ችግር አልተከሰተም። በአስራ ሰባተኛው ክፍለ ዘመን ኢየሱሳዊያን ከሀገር የተባረሩ ሲሆን፤ በቅርብ ጊዜ ከፋሽስቶች ጋር ካደረገችው ትብብር አንፃር የሮማ ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን ግን በኢትዮጵያ አግኞች ለማበራከትና እምነቱን ለማስፋፋት እንቅፋት አልገጠማትም። የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን የተገነጠለችው በኪልቂዶን ጉባዔ በ451 ዓመተ ምህረት ነው።

ገጽ ነገሥቱንና ቫቲካንን ለማገናኘት ከፍተኛ ጧና የተጫወተው ሞንሲኛር / በኋላ ጳጳስ/ ጃሩሶ የገጽ ነገሥቱ የልጅነት አስተማሪያቸው ነበር።

ዘክርያስ የግጥም ፊትገጽ ሙዚካ የፍርድ የውጭ ጉዳይ የግዛት ሚኒስትር የጠረው ለቅር ለማጽላት ወልደግርጽ፤ የገደና ሊገላለትረ ሚኒስትር የጠረው ብላቴንጌታ ይላቸው ያሉ፤ የሐረር ገዢ የጠረው ብላቴን ጌታ ለየለ ገብረ፤ የሐረትራ መራራ ግጥም የጠረው ነገሥቱ ወልደ ሚኒኤል ይገኛቸዋል።

ጠቅላይ - የላይኛው ክፍል አዲስ ኪሳንን የታችኛው ክፍል ብሉይ ኪሳንን ይጠራሉ።

በአገሪቱ በኢትዮጵያ በርካታ ተከታይ የነበራቸው ፕሮቴስታንቶች ችግር ይፈጥሩ ነበር። በግለሰብ ጎሊና እና የግዴናወፅ ትርጉምን በግቃለል፣ በሥርዓት እና በተምህራንነት ላይ በግጦንከራቸው የፕሮቴስታንቱ ዕምነት የሰደገት እንቅፋት ሊሆን ይችላል። ዕውቅ የፕሮቴስታንቶች ጠሪ የሆነው እግዚአብሔር አብርሃም ሚኒስትርነት ደረጃ ላይ ቢደርስም፣ የሚከተለው

ዕምነት፣ እርምጃና የሽግግር ልጅ ነው መባሉ በሥራው ላይ እንቅፋት ፈጥሮ በታለ።

ከስር የግደግ እንቅስቃሴ ሊያስወግደው ያልቻለው የሃይማኖት እንቅፋት እንደ እስላም / በተለይም ብዛት የነበራቸው መስሊም እርምጃ / ነበር። ኢትዮጵያ በሰሜን ምሥራቅ አፍሪቃና በመካከለኛው ምሥራቅ ሰፊ የክርስቲያኖች ሀገር በመሆኗ ከሺህ ዓመት በላይ የእስላም ጥቃት ዓላማ ሆኖ ቆይታለች። ብዙ አብያተ ክርስቲያንና ገዳማት የወደመብትና ብዙ ሺህ ክርስቲያኖች የታረሱበት የአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን የግራኝ ወረራ፣ እስካለፈው ምዕተ ዓመት ማለቂያ ያላባራው የአቶማን ቱርክና የግብፅ ተከታታይ ወረራ ከስር የግደግ እንቅስቃሴ ሊወጣው ያልቻለ እንቅፋት ተከሷል። ኢትዮጵያ የእስላምን ወረራ ስትከተል ስትከላከል የቆየች ቢሆንም፣ መስሊም ሕዝቧን አቅፋ ለመኖር ችላለች። ሕዝቡ ተሰባ ጥርና ተቻችሎ በመኖር የርስ በርስ የሃይማኖት ጦርነቶችን ያስወገደ ቢሆንም ለኢትዮጵያውያን መስሊሞች እንቅፋትነቱ እንዳለ ነው። በኢትዮጵያ ውስጥ በቆየሁባቸው በርካታ ዓመታት በሥልጣን ላይ ያየሁት መስሊም የመኩንን ሀብተወልድ ወዳጅ የነበረውና የምክትል ሚኒስትርነት ማዕረግ የደረሰው አብዱልሂ መሜ ብቻ ነው። በቤተመንግሥት ምንጊዜም መልካም አቀባበል ተነፍጎት አያውቅም። በ1960 የመንፈቅለ መንግሥት መከራ ከቤተ መንግሥት ውስጥ ከነመኩንን ጋር ተገድሏል።

ወልደጊዮርጊስ፣ የሀብተወልድ ልጆች እና አርሞው ይልማ ደራሳ ከስር ዘልቀው የመጡበትና በዓመታት ውስጥ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ቢትወደድ መኩንን እንዳልካቸው የበለጠ ተሰሚነት ያገኙበት ከስር የግደግ መሻሻ መሠረት ጅምር ይህን መሣይ ነበር።

ከውጭ እንደገባሁ ብዙ ሳልቆይ ጄንሆይ ሊያነጋግሩኝ እንደሚፈልጉ መኩንን ነገረኝ። የሄድኩት የባሕር ኃይል የደንብ ልብሴን እንደለበስኩ ነበር። ከገነተ ለራሴ ቤተ መንግሥት ምድር ቤት ላይ የነበረው የምሥራቅ ክፍል ሁለት ተከፋች በሮች ተከፍተውልኝ ስገባ ከበሩ ላይ አንድ ጊዜ፣ ከአዳራሹ መሐል አንድ ጊዜ፣ የተዘረጋውን እጃቸውን ስጧብጥ አንድ ጊዜ በጠቅላላ ምስት ጊዜ እጅ ነግሁ። ካጠገባቸው አንድ ሰሎግ ውሻ ቀግሯል። በዚያን ጊዜ የ51 ዓመት ዕድሜ ያላቸው ሰው ቢሆኑም፣ እንደመኩንን ሁሉ ከበፊቱ ምንም ለውጥ አላየሁባቸውም። አስተርጓሚም ሆነ ጸሐፊ በሌለበት ብቻችንን ቀረን። መጀመሪያ ደሴ ላይ ስገናኛቸው

* ለሊዊ ሞት ነጥብ የውጭ ሰው ሁሉ በዘልማድ ። ቱርክ ። ይሳል ነበር።

እንደረገፉት ተገቢውን ሰላምታ ከሰጡ በኋላ እሳቸው መናገር እስኪጀምሩ ጠበቅቡ ። እንደሁሉ ጊዜው ድምፃቸውን ዝቅ አድርገው ነበር የሚናገሩት ድምፃቸው ሸካራና በመጠኑ የሚያስተጋባ ነበር ። የሚናገሯቸውን ቃላት በግልፅ የሚያስቀምጡ ቢሆንም አንጋገራቸው ቁርጥ ቁርጥ የሚል ነበር።

ከዓፄ ኃይለሥላሴ ጋር በተገናኘሁባቸው በርካታ አጋጣሚዎች የእኛ እንቅስቃሴ ሳያደርጉ ቀጥ ብለው ይቀመጣሉ፤ ወይም የጣታቸውን ቀለበት ያዞራሉ፤ እለበለዚያም መቁጠሪያውን እያዘዋወረ እንደሚዳብስ ዓረብ ከወርቅ የተሠራ ብዕራቸውን እያገላበጡ ያሻሉ። ስቀው የሚታዩበት ጊዜ ውሱን ነው። አለመንገዱ ሐዘን ይነበብበታል የሚባለው ዓይናቸው አብዛኛውን ጊዜ እንደገና ነገር በማስታወስ ወይም በሚያዩት ግራ ነገር በደስታ ስሜት ሲቁለጩለጭ ይታያል ። የዚህ ዓይነት መቁለጭለጭ አልፎ አልፎ ጥላቻቸውን ወይም ንቀታቸውን ይሸፍነዋል። ይህም ኢትዮጵያ ውያን በመሠረቱ የሩቅ ያሥራቅ ሰዎች መሆናቸውን ያስታውሳል ። ጃንሆይ ያገጊዚያም ለመጠየቅ የማይባዝኑ ሲሆን፤ ሐሳባቸውን የሚገልጡት ገን መደረግ ያለበትን ወይም የሌለበትን በመናገር ነበር። ከንውኖችን ፣ በግል የተገናኙባቸውን ነገሮች በፍጥነት የማስታወስ ችሎታቸው ሁሌም እንደአስደነቀኝ ነበር። በመጨረሻም ይህ ችሎታቸው ጥሏቸው ጠፋ።

በዚያን ዕለት በኔ በኩል የሳሌርኖ ማጥቃት ከሚካሄድበት የጦር ሚዳ በቀጥታ ወደ አዲስ አበባ ለመምጣት በመቻሉ የተሰማኝን ደስታና ማርሻል ባዶልቶ ለአይዘንሐወር ሠራዊት እጁን መስጠቱ የሰጠኝን የእርካታ ስሜት ገለጥኩ ። በተጨማሪም በእግዚአብሔር ቸርነትና ፈቃድ ወደ ዙፋናቸው ለመመለስ በመቻላቸውና ጃንሆይ የዓለም ታናናሽ መንግሥታት ነፃነትና የግዛት አንድነት እንዲሁም የጋራ ደህንነት እንዲጠበቅ ያደረጉትን ተጋድሎ ታሪክ በአጭር ጊዜ ውስጥ በመካሉ የተሰማኝን የላቀ ደስታ ገለጥኩላቸው።

ለዚህ ንግግረ የሰጡኝ መልስ ያልጠበቅሁት ነበር። እሳቸውና ተከታዮቻቸው ብርቱ ተጋድሎ ባያደርጉ ኖሮ ነፃነት ለማስመለስ የማይቻል እንደነበር አወሱ። እንግሊዶች ሰላበረከቱት አስተዋፃኦ በአጭሩ ጠቀስ አድርገው ፣ ስለመንግሥታቱ ማኅበር ፣ ስለጋራ ደህንነት መርኅ ወይም ሰጥታት ስለተጋለጡ ትናንሽ መንግሥታት መብት አንድም ነገር ሳያነሱ አለፉ። እግዚአብሔር የማያጽርጥ ፀሎታቸውን ለምቶ የካላቸው ወይም ብርታታቸውን አይቶ ወይም የተለየ ታሪካዊ ተልዕኮ የሰጣቸው ስለመሆኑ አልተነሳም። እጥብቀው ይዘውት ስለነበረው የጋራ ደህንነት መርኅ ወይም ሕሊላ መርኅ አልማገላታቸው ገርጥኛል። እሁን ወደኋላ ተመልሼ ሳስበው

ወደሊትዮጵያ ስመለስ ጃንሆይ ሊያሳምኑኝ የፈለጉት ውጤት እናገኛለን ብለው ግብ ጥለው የሚሠሩ ሰዎች ለውድቀትም መዘጋጀት እንዳለባቸው ማመናቸውን ነበር። ምናልባትም ከእንግሊዞች ጋር ባደረጉት ትግል ያጋጠማቸው መራራ ሁኔታና ይህም ፍልስፍና ይሆናል የወደፊትን አሽጋግሮ ማየት የሚሳነውን ጥረታቸውን እንዲያጠብቁ ያደረጋቸው ።

በአስራ ሰባት ዓመታት ተከታታይ አገልግሎት ከጃንሆይ ጋር በብዙ ጉዳዮች ላይ ተመካከረናል። እነዚህ በወልደጊዮርጊስ፣ በአክሊሉና በመኩንን አማካይነት የተመለሱትን በርካታ ጥያቄዎችና መልሶችን አይጨምሩም። በአንፃሩ ለጃንሆይ የማቀርበው ጥያቄ ወይም ሐሳብ ቢያጋጥመኝ ቀንም ሆነ ሌሊት በመኩንን አማካይነት ላገኛቸው እችል ነበር። በገንዘብ፣ ንግድ፣ ሥራና ትምህርት ሚኒስቴሮች ውስጥ በሚቋቋሙ ኮሚሽኖች ተካፋይ በምሆንበት ጊዜ የጥያቄና መልሱ ምልልስ ቢኖርም በተዘዋዋሪ መንገድ ነበር የሚፈፀመው። በኮሚሽኖቹ ውስጥ የምሳተፍበት ጊዜ እየበረከተ በመምጣቱ አክሊሉ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርን ሥራ እያበላሸብኝ ነው ብሎ እስከማንገራበድ ደርሷል።

ጃንሆይ ከውጭ ኢምባሲዎች የሚተላለፉ መልዕክቶችን ራሳቸው እየከፈቱ የሚያነቡ ቢሆንም ቅሉ፣ የራሳቸውንና የአገሪቱን የዘለቄታ ዓላማ በመከታተል ታዋቂነትን ያስመሰክሩት በሀገር ውስጥ ጉዳይ ነበር።

ዓፄ ኃይለሥላሴ የዳግማዊ ምኒልክን ፈለግ በመከተል ለኢኮኖሚው ዕድገትና ለሥልጣን መማከል ትኩረት ሰጥተው ነበር። እነዚህን ጥምር ዓላማዎች ከጦርነቱ በፊት አጥብቀው ይከታተሏቸው ስለነበር ሙሉሊኒ በገባበት የጀብደኝነት ዘመቻ በአፍጢሙ እንዲደፋ የራሳቸውን አስተዋፅኦ አድርገዋል። እንግሊዞች ኃይለሥላሴን በአምስት የወረራ ዘመን በደቀቀች ሀገር ዙፋን ላይ መልሰው ሲያስቀምጡ ለሰውየው ልዩ ችሎታና ለነበራቸውም ዓላማ ጆሮ ዳባ ልበስ ብለው የተቀመጡ አልነበሩም።

ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ጃንሆይ ጥረታቸውን በእጥፍ አጠናክሩት። አገር ጥለው ሸሽተው የወጡ ቢሆንም ሥልጣናቸውን በአርበኞች ላይ ለመጫን ችለዋል። ብዙዎቹ አርበኞች ለምሳሌም ባላምባራስ አበበ አረጋይ / በኋላ ራስና የመከላከያ ሚኒስትር / በመንግሥት ውስጥ ከፍተኛ ሥልጣን ይዘው ነበር። ለሌሎች ግን የዚህ ዓይነት ዕጣ አልገጠማቸውም። ለምሳሌም በአሳሳቢ ወቅዥ ጃንሆይ ወደ ጄኔቫ መሄዳቸውን በፅኑ የተቃወመው ስመጥር አርበኛ በላይ ዘለቀ ሊጠቅሙ ይችላል። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ከራስ

ኃይሉ ልጅ ከግም ጋር ግደም ጀመረ። በ1944 በቁጥር 60 የሚሆን እድሜዎች በሰቅላት ተገድለዋል።

ሥልጣን የማማከሉ ሂደት በሁለት ሁኔታዎች ታግዟል። መጀመሪያ ሥልጣን ካልተማከለ የኢኮኖሚ መሻሻል አይገኝም የሚል ድጋፍ አግኝቷል። የመሣፍንትና የመኢንንት ግዕረግና የመረት ባለቤትነት በገገው ንገሥቱ መልካም ፈቃድ የሚገኝ ስለሆነ፤ ጃንሆይ የክልል ሥልጣንን ለመዲኒት መንገድ ሰጥቷቸዋል። በ1941 ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ኃይሉ ሥላሴ በወታደር የሚሰበሰበው ግብርና የክልል ባለርስቶች የሚጠቀሙበትን የግዴታ ሥራ ሽረው፤ እንዲሁም በክልል የሚሰበሰብ ግብርን አጥፍተው በብሔራዊ ደረጃ እንዲሰበሰብ አደረጉ። ባለርስቶች በክልል ተዳዮች ላይ ዳኝነት እንዳይቀመጡ እየተደረገ መጣ። የመረት ቅየሳ በሥራ ላይ እንዲውል ተደረገ። በክልሉ ተገኝተው መሪታቸውን የማያለሙ ሰዎች ለጢሰኛ ለማከፋፈል እንዲቻል ለመንግሥት እንዲለቁ ተገደዱ። ሲወርድ ሲኖረድ የመጣውን የክልል ሥልጣን የማጥፋት ዘመቻቸውን እስከመጨረሻው አልገፉበትም። ምክንያቱም ጉዳዩ የሚነካቸው ወገኖች ጥንካሬ ስለነበራቸው ላይሆነ፤ ዓላማቸው ሥርዓቱን ከማሻሻል ይልቅ ሥልጣንን ማማከል በመሆኑ ነው። እንዲያም ሆኖ ግብር በክልል እንዳይከፈል መደረጉ፤ የግዴታ አገልግሎት መሠረዙና የባለርስቶች በዳኝነት አለመቀመጥ በገጠሩ ሕዝብ ዓይን ትልቅ መሻሻል ነበር።

በተለያዩ ለሥልጣን አክብሮት ከሚሰጥ ሕዝብ ዘጠና ከመቶ ያህሉ ጃንሆይን በአክብሮት ይመለከታቸዋል፤ ያመለግናቸዋል። የገጠሩ ሕዝብ በ1960 የመረንቅለ መንግሥት መከራ ጊዜና እስከ ፍጻሜ መንግሥታቸው ለጃንሆይ ታማኝ ነበር። በ1968 የጎጃም አርሶ አደር ያነሣው አመፅ ጃንሆይ በክልል ባላባቶች ላይ የጀመሩትን ሥልጣን የመሸርሸር ጅምር በቆየው ባሕላዊ የመረት ይዞታ ስሪት ለማስረገጥ ታስቦ ነው። በ1974 አብዮት ደርግ አርሶ አደሩ እንዳይጣላው በመፍራት በመጀመሪያ ላይ ጃንሆይን በግልፅ አልተቃወመም። ከሰልጣን ያወረዳቸው ብዙ ወራት ሲያመነታና ሲያጓጉት፤ ታማኝነቱን ሲገልፅ ከቆየ በኋላ ነበር።

* በዘመናዊ የሚደረጉት ተከታታይ የሰቅላት ቅጣቶች በአንዱ ተገኝሁ። ግራና ቀኝ አገጣጥሞ ተተክለው አራት ጥቦቶች በአገጣጣሪ እንዲሁ ላይ ታሰረው ጫፍቶው ለመረት 3-ሚትር ያህል ሲቀረው ይገባል። ይህም ሁለት እጃቸውን በጠቀሰው የታወሩ አራት ሰዎች የያዘ ቢድርርድ ግልፅነቱን መግባቱ ሁሉም እርሳያት ባለው ሁኔታ ታዩ። አንዱ ከመገናኛው ጎን ጠጋ ብሎ አንድ ሙሉ ገዢን ቀለበት እንዲያወልቅለት ጠየቀው። ሸዋቆዎቹ ከአንገቶቻቸው ውስጥ ዝቅፍ አንዱን ለተሰጠው መግቢያቸው ከተረጋገጠ በኋላ ጫፍቶው ተነስቶ ቀጠለ። የሚገርመው ሰቅላቱን ያስፈጽም ጠባቂው እሱ ራሱ በ1960 የመረንቅለ መንግሥት መከራ በገበያ የመሰቀል ሥጫ የደረሰው መገንጠል ነጥብ ነው።

ጃንሆይ በመጀመሪያ መኩንንን እና አክሊሉን ሳያግከሩና ይሁንታቸውን ሳያገኙ ትልልቅ ጉዳዮችን አይወስኑም። እብዛኛውን ጊዜ የሚወስኑት ሁለቱ ወይም አንዱ የሚገኙበትና ጉዳዩ የሚመለከተው መሥሪያ ቤት ያለበት ኮሚሽን አቋቁመው ካስጠኑ በኋላ ነበር። ምንም እንኳን በሕግ የተቋቋመ የሚኒስትሮች ምክር ቤት፣ የዘውድ አማካሪ ጉባዔ የገጥሠ ነገሥቱ ካቢኔ ቢኖሩም እነዚህ ከጉን የሚቋቋሙ ኮሚሽኖች ወይም ኮሚቴዎች በሥርዓት ከተቋቋሙት አካላት የበለጠ ሚና ነበራቸው። የግርማዊነታቸውን ልዩ ካቢኔ ለማቋቋም ሕጉን ያረቀቅሁት እኔ ነበርኩ። እኔ በግውቀው መጠን ግን ተግባሩ ከዕለት ሥራ ያለፈ አልነበረም። ብዙ ጊዜ ይበበሰብ የነበረው የሚኒስትሮች ምክር ቤት የተወያየበት ጉዳይ ወደ ኮሚሽን ወይም ኮሚቴ ተመርቶ ሪፖርቱ ምክር ቤቱ ሳያውቀው በዚያው ለገጥሠ ነገሥቱ ይቀርባል።⁶

ጉዳዮችን ለኮሚቴዎች ወይም ለታመኑ አማካሪዎች መምራታቸው፣ /በተለይ የውስጥ ጉዳይን በሚመለከት/ ጃንሆይን በመሪነት ሳይሆን በሚፈራ ነገር ሠሪነት እንዲታወቁ አድርጓቸዋል። ይህን የሚያደርጉት በኢትዮጵያ ሹማምንት መካከል ባለው ተፈጥሮአዊ የርስ በርስ መጠራጠርና መቀናናት ባሕርይ ምርኩዝነት በመታመን ነው። ግርማዊነታቸው ተፈጥሮ ያደላቸውን ማለፊያ የሌለው የመሥራት ፍላጎት፣ ውስጣዊ ጥንካሬና ከሁሉም በላይ ዝርዝር ነገር የማስታወስ ችሎታቸውን በሥራ ላይ አውለዋል። ይህ ችሎታቸው በይፋ ስለሚታወቅም የመሾም፣ የማባረር፣ የመሻር፣ የማሰር ወይም የማጋዝ ሥልጣናቸውን ለጥያቄ ያቀረበ የለም። ተቃዋሚዎቹ እንዳይሰለፉበት በመፍራት የጃንሆይን ፈቃድ ሳያገኝ ከብደት ያለው ውሳኔ ለመስጠት የሚደፍር ሚኒስትር የለም። የምዕራብ የፖለቲካ ሹማምንት ራሳቸውን ለማዳን የሠንደቅ ዓላማን፣ የሃይማኖትን ወይም የሰነድ ግባርን ከሌላ እንደሚያበጁ ሁሉ፣ የኢትዮጵያ ሹማምንትም ዕውነተኛ ፍላጎታቸውን የሚደብቁት በጃንሆይ ፈቃድ ከለላነት ነው።

በዚህም የተነሳ ጃንሆይ በሚኒስትሮቻቸው መካከል ያለውን መቆራቆስ በመጠበቅ አንዱን በሌላው ላይ በማስነሳት ብዙ ወራት መረጃ ለማሰባሰብ ይችሉ ነበር። ለዚህ እንዲያመች ማንኛውም ሚኒስትርና የበታችኛ ጃንሆይ ዘንድ በቀጥታ ቀርበው በሥራ ጓደኞቻቸውና በበላዮቻቸው ላይ የሚያሳብቁበት ዓቃቤ ሰዓት የሚባል ልማድ ተቋቁሞ ይሠራበታል። በተጨማሪም ጃንሆይ በሚገባ ባደራጁት የሰላላ መረብ አቤቱታ በመቀበልና በሣምንት አንድ ጊዜ ችሎት ወጥተው የተራ ዜጎችን ጉዳይ በመስማት ይበልጥ አጠናክረውታል። በነዚህ ዘዴዎች በመጠቀም በሰፊው ሕዝብ ውስጥ የሚካሄዱትን ነገሮች ማወቅ ችሎታ፣ ከሰር የማደግን ሂደትና የሥልጣናቸውን ተከባሪነት መሠረት አስያዙ።

ጃንሆይ በሥልጣን ያቆየው ተቆጥሮ የማይዘለቀውን የአስተዳደር ዝርዝር ነገር፤ ከደግ አገር የሚለጠውን ሹመት ፤ ጥቃቅን ወጪዎችን፤ እያንዳንዱ ባለሥልጣን ከሀገር ውጭ የሚያደርገውን ጉዞና የጠየቃቸውን ሰዎች ዝርዝር ፤ የጠቅላይ ግዛት ሹማምንትን ወደ አዲስ አበባ ለማምጣትና ቆይታቸውን ለማራዘም መፍቀድ፤ ወደግዛታቸው እንዲመለሱ መመሪያ መስጠት፤ በሚኒስትሮች መካከል የምትደረግ ትንሿን ጠብና በእጃቸው መካከል የሚከሰተውን ንትርክ የመከታተል የላቀ ችሎታቸው ነው።

ሰዎችን፤ የሰውን ፈትና የገግግር ልውውጦችን፤ የዳር አገር ከልሎችን ልዩ ሁኔታና የሩቅ ጊዜ ከስተቶችን በፍጥነት የማስታወስ ችሎታ ባይኖራቸው ኖሮ ይህን ሁሉ ማድረግ አይችሉም ነበር። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ አንድ ወቅት ጃንሆይ ለተከታዮቻቸው ሽልማት ሲሰጡ አንድ ሰው ከፊታቸው ቀርቦ ለኔም ሳይሰጠኝ ቀረ ብሎ አመለከተ ። ጃንሆይ በቁጣ ። አንት ውሸታም ብለው ሰሙን በመጥራት፤ ለሠራዊቱ አገልግሎት የሚውሉ በቅሎዎችን በማቅረቡ የትና ምን ጊዜ ወሮታውን እንደከፈሉት ነገረው ሸጉት።

ይኸው ከፍተኛ የማስታወስ ችሎታ በማያቋርጥ መረጃ እየታገዘ አስቸጋሪ የሆነውን የመሾምን፤ የመሻርን፤ የማሰርንና የማጋዘን ውሳኔዎች እንዲሰጡ ደግፏቸዋል። ከብዙ ጊዜ በፊት የተሠራና የተረገ ለህተትን፤ ግድፈትን ወይም ጥፋትን ማመንን በዝርዝር ለማስታወስ ስለሚችሉ ቅሪታውን ለመግለጥ የመጣ ባለሥልጣን የሕይወት ታሪኩንና ጠባዩን ዝርዝር አድርገው ሲያስቀምጡለት ምንው አርፈው በተቀመጡ፤ ወዲያ ውጣ ባሉኝና ብገላገል አሰኝተው ይሸጉታል። በተመሳሳይ ሁኔታ በባህር ያቸው እንከን ያለባቸው ሰዎች ምቹ ጊዜ ሲያጋጥም መጠቀሚያ ለማድረግ ተሾመው እንደብርቅ ይጠበቃሉ።

ይህ በመሰሪነት የመጠበብ ችሎታ ያስገኘላቸው መፈራትን ነበር። የሚፈሩት እሳቸው ብቻ አልነበሩም፤ በግርማዊነታቸው ላይ በደል ወይም ከሀይት ፈፅሟል፤ የዚህ ዓይነት ግድፈት ፈፅሟል ብለው የሚያሳብቁ ተቀናቃኞች ጭምር እንጅ ። ለኮሚቴ ሥራ ከሚኒስትሮች ጋር በሠራሁ ባቸው በርካታ አጋጣሚዎች የሚከተለውን ትርጓሜ ተመልክቻለሁ። ስልክ ሲደወል አንዱ ሚኒስትር ተነስቶ ሄዶ ስልኩን ያነሣል፤ ወንበር ስለ

ይህ መጠበብ ኮሚቴት መዘዘል በ1980 የፈንታለ መግለጫ መከራ ነበረበት ተብሎ የሚጠራው ከተግ ይፍሩ ዘር። የግለሰብ ተባባሪዎች ከነበሩትም ጀጌራ መኩንን ደክቦ እየሚሰራና ተፈሪ ሻራ ሊጠቀሱ ይችላሉ።

ይቀመጣል፤ መንጋገሪያውን በዝግታ አንስቶ ወደ ጀርድ ያስጠጋል፤ ወዲያውም ከወንበሩ ተሰፍንጥሮ ይቆጣል፤ እጅ ይነሳና በፀጥታ ያዳምጣል፤ በዚህ ጊዜ ሌሎች ሚኒስትሮች ተነስተው ይቆጣሉ፤ ፀጥታ ይሰፍናል፤ ለልኩን የያዘው ሚኒስትር ድምፁን ደከም አድርጎ ከተናገረ በኋላ እጅ ይነሳል፤ እሺ ይላል፤ መልሶ እጅ ይነሳና መንጋገሪያውን በዝግታ ከቀፎው ላይ ያስቀምጣል።

ይህ የጃንሆይና የሥራ ጓደኞች ፍራቻ በየደረጃው ባሉ የቤተመንግሥት ባለሟሎች በኩል አልፎ የጃንሆይን በጎ ፍቃድ አግኝቶ ለማደግ ውስብስብ የኘሮቱኩል ሥርዓት አስከተለ። ከጦርነቱ በፊት ጃንሆይ ቡና ወይም ሻይ ለመጠጣት ከአንዱ የውጭ ዜጋ መኖሪያ ድንገት አንዳንድ ጊዜም ፈረስ ተቀምጠው ከች የሚሉበት ጊዜ ነበር። ከዚያም በኋላ ሳይታወቁ አዲስ አበባን እየተዘዋወሩ የሚጎበኙበት አጋጣሚ ነበር። እግረመንገዳቸውን በበሬ ሲያልፉ ለሚሰቱና ለልጆ እጃቸውን እያወዛወዙ ሰላምታ የሰጡበት ጊዜ ቀላል አልነበረም። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ግን እንግሊዞች ሲገነቡና ከብራቸው እንዲጠበቅም ሰለፈለጉ ኘሮቱኩል ስር እየሰደደ ሄደ። ውሎ አድርፎ ሞተረኛ አጃቢ ግዴታ ሆነ /በሌሎች ደምከራቲክ በሚባሉት የአፍሪቃ ሀገሮች እንደሚደረገውም/ እሳቸው እስኪያልፉ ድረስ ተላላፊ መኪና ዳር ይይዛል፤ ነጂውም ተነስቶ ይቆጣል።

በሪስፕቨን ግብዣዎች ላይ ጃንሆይ ከአንግሶቹ ጋር አይቀላቀሉም። ወደ ቤተ መንግሥት ከሚጠሩ ኢትዮጵያውያን ከፍተኛ አከብሮት ይጠበቅ ነበር። የማዕረግ ደረጃቸው መለስተኛ የሆኑ ሰዎች ከጃንሆይ ፊት ግራ እግራቸውን ሙሉ በሙሉ ወደኋላ በመዘርጋት፣ የቀኝ እግራቸውን በማጠፍ በግንባራቸው ወለሉን በመንካት እጅ ይነሳሉ። ሚኒስትሮችና ሌሎች ከፍተኛ ሥልጣን ያላቸው ሰዎች እጅ ሲነሱ ብዙ ወደ ታች አይወርዱም። ሆኖም በርካታ ከፍተኛ ባለሥልጣናት ሽልግት ሲሰጣቸው ከግርማዊ ንጉሠ ነገሥትና ከግርማዊት ንግሥት ፊት ሲነጠፉ በመደነቅ ተመልክቻለሁ። ተራዩ ሲደርሰም « በሪፑብሊክ ሥርዓት የኖርኩ የውጭ ዜጋ » እንደመሆኔ እነሱ እንደሆኑት አላደረግሁም።

* በ1954 እግረገን ለመገዛት ሄደው በነበረ ጊዜ በጳጳሮች ከተማ የልዩነት ለስተሪያ ሆተል አርረው ነበር። ጃንሆይን ተከትለው የሄዱ ባለሥልጣናት እሳቸው ከአረቱበት ርቅ በላይ ባሉት በግንኙነት ውስጥ አንገግፎ በላሉ በየርቱ ተበታትነው ይኖራል እንዲያው ተደርጓል።

** ጃንሆይ በሥነ ሥርዓት አከባቢ ላይ ማተራረቅ በተለይ የግላቸው ባሕርይ አይደለም፤ የኢትዮጵያውያን ሁሉ እንጂ። በቤተ መንግሥት ሆነ ሕዝብ በሚሰበሰባቸው ቦታዎች የተገኘ አላባበስ ይጠበቃል። ከዚህ ሥርዓት የወጡ የውጭ አገር ሰዎች ወዲያው ይታያሉ፤ ቅሬታዎች ያላደራሉ። ለትላ ለመድረስ ወደ ልዩነት ቤት ሲከድ የአየሩ ጭቀት የፈለገው ቢሆንም ካፖርት ውልብ ግድ ነው።

በከፊል የዚህ ሁሉ ሥነ ሥርዓት፣ ፕሮቶኮልና ተምሳሌት፤ በከፊል ደግሞ የተደናቂነት መለያ ባሕርያቸው ውጤት፤ ለኃይለሥላሴ መወደድና በመሪነት ተቀባይነት ግግሃትን አትርፎላቸዋል። በግል ሲያገኙት ግጥራቸውና መቅጠናቸው ትውስታ ውስጥ አይገባም። ልክኛ ፈገገታቸው፤ ትክለ - አቋግቸውና የተመጠነው የእጅና የጭንቅላታቸው እንቅስቃሴ ውስጣዊውን የቁጥጥር ጅግቶች የከዱ፤ አረግመዳቸውም አጠቃላይ ሁኔታቸውን ሆነ ብለው የሚጠብቁት መሆኑን ያጋልጣሉ። የመወደድና የመሪነታቸው ተቀባይነት ግግሃት በትክክለኛው ገፅታ መታየት አለበት። እጥረታቸውንና ቅጥነታቸውን ለማሳየት በሚያስፈልግበት አጋጣሚ ወደ ጎን ሊያስቀምጡት የሚቻል መሣሪያ ነው። በ1916 በቤተ መንግሥት ከፍተኛ ሥልጣን የነበራቸውን ሚኒስትሮች ይህን ትንሽና ጠባይ ያለውን ብዙ መቆጣጠር ይቻላል ብለው እንዲያምኑ ባያደርጉ ኖሮ ደጃዝማች ተፈሪ፣ ራስ፣ የንግሥት እንደራሴና አልጋወራሽ ባልተባሉም ነበር። እንደገናም ራሳቸውን የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት መሪ ለማድረግ ሲሉ ፕሮቶኮልንና ክብርን ወደጉን ብለው በግል ከሚንቋቸው መሪዎች ጋር እጅ ለእጅ ተያይዘው በእግራቸው ሄደዋል። ስለዚህ ይህን ባሕርያቸውን እንዳሻቸው ሊቆጣጠሩትና ሊጠቀሙበት ይችሉ ነበር።

ለታይታና ለፕሮቶኮል የነበራቸው ሱስ የአንገት በላይ አመለካከትና አስተሳሰብ ተንፀባርቋል። የኃይለሥላሴ የልደት፣ የዘውድና በድል አድራጊነት መመለስ የሕዝብ በዓላት ነበሩ። በዚህ ዕለት በከተማይቱ ውስጥ ያሉ ዲፕሎማቶች በሙሉ ለሪስፕሽን ግብዣ ይጠራሉ። ትምህርት ቤቶች፣ ሆስፒታሎች፣ መንገዶች፣ ድልድዮችና የአዲስ አበባው አውሮፕላን ማረፊያ፣ በጎ አድራጎት ድርጅቶች፣ ሽልማቶች ላይቀር የሚጠሩት በስማቸው ነው። ምስላቸው በወረቀት ገንዘብና በሣንቲሞች ላይ ወጥቷል። ራሳቸውን «እኛ» ስለሚሉ በንግግርና በዕሑፍ ላይ ችግር ያስከትል ነበር። ለመጸሕፍት ብዙም ፍቅር አልነበራቸውም። ለሣይንሳዊ ርዕሶች የነበራቸው ዝንባሌ ሰረና ጥልቅ ቢሆንም፤ በነዚህ ርዕሰ ጉዳዮች ላይ መጽሐፍ ገልጦ ወይም ጽሑፎችን ማንበብ አይሆንላቸውም። በአንፃሩ መታየት ያለበት ነው የሚሉ ትን ቀዶ ሕክምና፣ የሐኪም ልብስ ለብሰው ማየት ያዘወትራሉ። በ1955 የንግሥ በዓላቸውን 25ኛ የብር ኢየቤልዩ ሲያከብሩ የፈሰሰው ከፍተኛ ገንዘብ ስለራሳቸው የነበራቸውን ግምት የሚያመለክት ሲሆን፤ ከታዳጊው ትውልድ ጋር ግንኙነታቸውን ለማሳደግ ግን አልረዳም። ውጥረት በነበረበት

* ደጃዝማች ባለዎን ዘሥልጣናቸው ያወረደችው በግታላላና በመለከክ ነበር። ተይዘው በሚመለከት ጊዜ «የተፈሪ ሥልጣን አላገኛችሁ ለትዩ» እንደ ግዴታ ጥልቅ ይገባል፤ ሲከሰስ ግን እንደ አገላለጽ ነው። ብለው ነበር።

በየክቲት 1974 መርከቶ ወጥተው ለድሆች ምዕዋት ግደላቸው ከብራቸውን ዝቅ አደርገታል። ይህ ወቅት ኢትዮጵያውያን ምሁራን ከግንኙነታቸው ቀድሞ የሥልጣኔን መንገድ የጀመረች ሀገር አዲስ ነፃ በወጡ አገሮች መቀደሟን የሚያግርሩበት ጊዜ ነበር። ከጃንሆይ ጋር ባደረግሁት ንግግር በአንዳንድ ጉዳዮች ላይ ግልፅና ቀጥተኛ የሆነ ውይይት ለማስነሳት አልቻልኩም። በኔ በኩል ምስጋና ቢሰጥ ቢሆንም፤ እኔ የግብርናውን ሐሳብ ሁሉ አሜን ብለው መቀበላቸው ግን ያላስበኝ ነበር። አብዛኛውን ጊዜ መመሪያቸው ደንበኛ ለደላላው የሚነግረው ዓይነት ነበር። በትንሽ ገዝተህ አትርፈህ ከሸጥክ ቀጥል። የሚል።

ሌላው በታይታና በአፍ ሽንገላ የተኩፈለው ሰብዕናቸው ራስን ከመውደድ አልፎ ወደ ንፋግነት ተሸጋግሯል። ይህ ለብዙ ዓመታት ቸርነታቸው ባልተለያቸው ከፍተኛ ባለሥልጣናት አንደበት ጭምር ሲነገር ቆይቷል። ዘመኝ ቤተመንግሥቶች፤ ድል ያሉ ግብዣዎች፤ ለንግሥ በዓል የሚሳብ ሰረገላን ጨምሮ በውድ ዋጋ የተገዙ መኪናዎች፤ ለኢየሱልፍ ከብር የፈሰሰው ገንዘብ፤ በየዓመቱ የሚደረግ ጉብኝት፤ የቤተሰባቸው የገንዘብ አባዛኝነትና ሌላም ሊጠቀስ ይችላል። ጣሊያኖች ትተዋቸው የሄዱ ቤቶችንና ድርጅቶችን ጨምሮ በአገሪቱ ውስጥ ባሉ በርካታ አትራፊ የንግድና የኢንዱስትሪ እንቅስቃሴዎች ውስጥ ተሳታፊ ነበሩ። እነዚህ ሁሉ ነገሮች ጃንሆይ ከራሳቸው ጥቅም በስተቀር ለማግበራዊና ፖለቲካዊ ለውጦች ግድ እንዳልነበራቸው ለአዲስ አበባ ኗሪዎች በግልፅ የሚያሳዩን ነበር። አንድ ቀን በኒውዮርክ ከተማ ፓርክ አቪኑ 48ኛው መንገድ ላይ እየሄድን አክሊሉ፤ « ስፒንሰር አሁን የምነግርህን በምንም ዓይነት ለማንም እንዳትተነፍስ፤ የተሰማ እንደሆነ አንገቴን ታስቆርጣለህ፤ ወንድሟ መት ነው የምልህ፤ ጃንሆይ ከምትጠረጥረውና ከምትገምተው በላይ መላይ የሌላቸው ሰግብግብና ጥቅም አጋባሽ ሰው ናቸው። » አለኝ። ዛሬ ሰግዬ ይቅለላቸውና በሕይወት ስለሌሉ የገባሁትን ቃል ጥሼ ልፅፈው ችያለሁ።

ስግብግብነታቸው ግን ውሉን ነው። ለግል ወይም ለጋራ ግጣት ግድየለሽ አልነበሩም። ሁኔታዎች ሲያመቹ የቸርነቱ እጅ የሚዘረጋው ለቤተመንግሥቱ ቀራቢነት ላላቸው ብቻ አይደለም። በውጭ ሀገር የረጅም ጊዜ ሕክምና ለሚያስፈልጋቸው ሰደተኞች ረድተዋል። በ1972 በሰሜን ኢትዮጵያ ድርቅ መግባቱን በሰሙ ጊዜ ድርቁ ወደ ባሰበት ወሎ ሄደው ስለሁኔታው ጠይቀው ገንዘብም ችረው ተመልሰዋል። በዚያን ጊዜ እርጅና እጃቸውን ቀይዶ ስለያዛቸው ሚኒስትሮቻቸው ያንን የሚዘገንን እልቂት ከዓለም ለመደበቅ ያደረጉትን ግታለልና መሸረን ገልጠው ለግዮት አልተቻላቸውም።

የአዲስ አበባ ከተማ መንገድ ትዕይንት

ኃይለሥላሴ ብቻቸውን በሚሠሩበት ጊዜ ሌላ ገፅታም አላቸው። በግልጽ በሥራ ላውቃቸው ዕድል ስለነበረኝ ለዚህኛው ገፅታቸው ግምት ለመስጠት እወዳለሁ። በዚህ ረገድ ጩዋ፣ የሌሎችን ፍላጎትና ፍቃድ ቅድሞ እስከማወቅ የሚያደርስ ለሰው አላቢ፣ ለራሳቸው ጥቅም ሳይፈልጉ ወይም ውለታ እንዲመለስላቸው ሳይጠይቁ ብዙ ደግ ነገሮችን የሚሠሩ ናቸው። ሰው ለሚያደርግላቸው ትንሽ ነገር የሚያመለግቱ፣ ቀልድም የሚያውቁ እስከተወሰነ ደረጃም የሚያስደንቅ ታማኝነትና ይቅርባይነት የሚያላቸው ናቸው። በሌላ አባባል መንታ ባሕርይ የነበራቸው ሰው ናቸው። ደፋር፣ ረረ፣ መሰሪ፣ ዕምነት የግደጣልባቸው፣ ምህረት የለሽ፣ ራስን ወዳድ፣ ንፋግ፣ ታይታ የሚወዱ። በአንፃሩ ጩዋ፣ ሰው የሚፈልገውን እንዲወስድ የሚፈቅዱ፣ ሕፃናትን የሚያቀርቡ /እንደ ሂትለርም/፣ ለእነ ሰላትም ደግ ነበሩ።

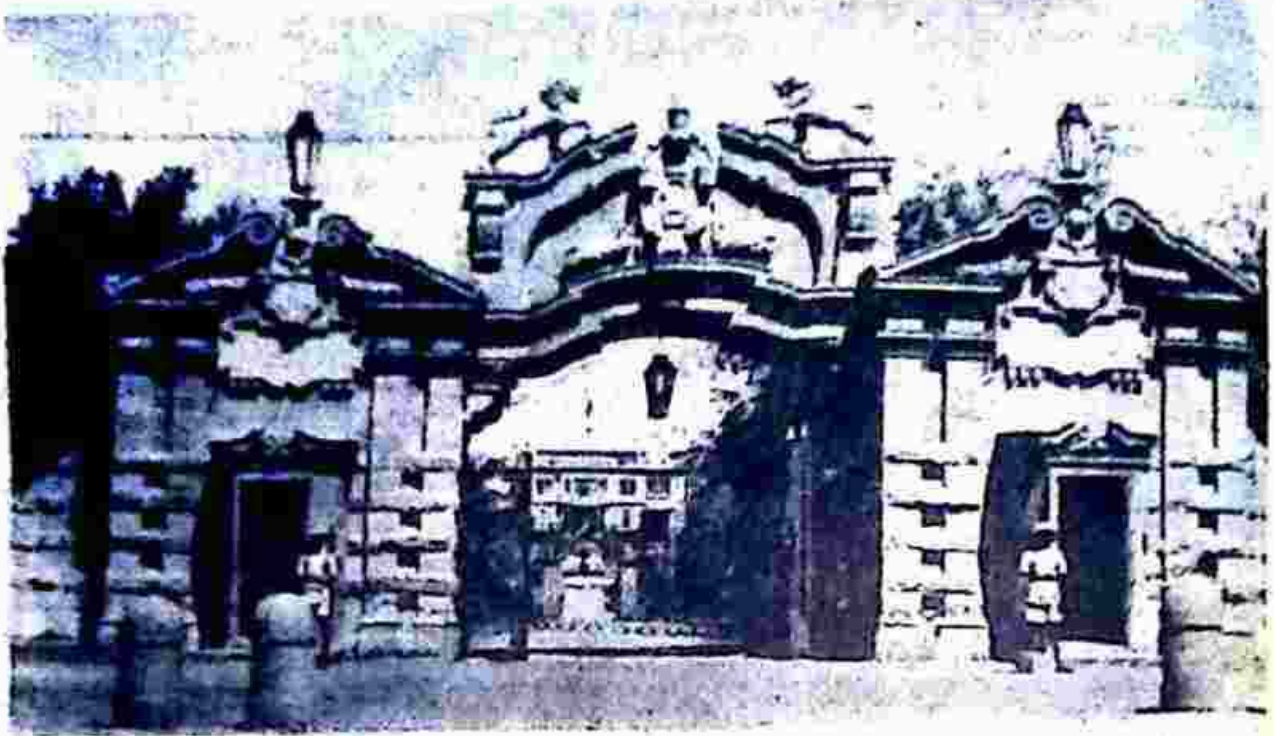
ነፃነት ከተመለሰበት ከ1941 ጀምሮ ጃንሆይ ከሥልጣን እስከ ወረዱበት 1974 ድረስ የኢትዮጵያን ዕድል በእጃቸው ይዘው የቆዩ እኒህ ኃይላኛ ርዕሰ መንግሥትና ጥቂት ታማኝ ሹማምንቶቻቸው ነበሩ። እኒያ ከሕይወቴ 17 ዓመታት ያላለፍኩት ከነዚህ ሰዎች ጋር ነበር።

በኢትዮጵያ የከረምት ዝናም የሚያቆመው መስከረም 27 ግለትያ የመስቀል ዕለት ነው። መስቀል በመላ አገሪቱ የሚከበረው ችቦ በማቀጣጠል

ነው። ይህም ከጥንት ሲወርድ ሲዋረድ የመጣ የመስተሉን መገኘት ለማብሰር ከተራራ ጫፍ ላይ እሳት በማንደድ ዜና የማስተላለፊያ ዘዴ ነው። ወጣት ወንዶች መስቀልን የሚያከብሩት ጅራፍ በማጮህ ነው።

እኔ ኢትዮጵያ የደረሰኩበት ወር ጥቅምት ከዓመቱ ውስጥ በጣም የተዋበው ወር ነው። ሚዳውና ሸንተረሩ አረንጓዴ ምንጣፍ የተነጠፈበት ይመስላል። ከመሐል ደማቅ ብጫ ቀለም ያለውና መዓዛው የሚያውድ እደይ አበባ ይታያል። በአዲስ አበባ ዙሪያ ካሉት ከፍተኛ ቦታዎች እየተወረወረ የሚወርደው አፈር አዘል ውሃ ይግርካል። ከኩራዎችና ረገረግማ ቦታዎች ዝዬዎች ከቅጤግ ጀርባ ተከልለው ይታያሉ። የተንጣለለ ደመና አልባ ሰማይ በሰፋሪ መስኮች ላይ ተሰትሯል፤ አልፎ አልፎ ከሚያቃጥለው የወፍ ድምጽ በስተቀር ፀጥ ያለውን ንጉስ የቀረበች የሚመስልበት የወርሃ ጥቅምት ትዕይንት ከአስደላች ሕልም እንደመቀበቀስ ያለ ነው።

በጥቅምት 1943 ሲጠብቀኝ ያገኘሁት ሥራ ያንን መሳይ ጥሪ የሚያቀርብ ነበር።

ለሰዊድኑ ለአጋጣሚ ለሁሉ ጉሰታሽ ለደላፍ ጉብኝት፤ በ1934 የታነሰው የገዢ ለሁሉ ቤተ መንግሥት

ጥላታወሻዎች

1. የገጠው ነገሥት የሐገስ አራተኛ የልጅ ልጅ የሆነውና ከልዑል አልጋወረሽ ጋር በጋብቻ የተዛመደው ደጃዝማች ዘውዴ ገብረሥላሴ በኢትዮጵያውያን ዘንድ ስለኢትዮጵያ ሌርትራና ትግራይ ታሪክ ተፅዕኖ ለሌሎች ሰውነት እንዲጠብቁ እና ያለፉትንና የአሁኑን የኢትዮጵያ ታላላቅ ሰዎች ገንኙነት ፣ ሙሉ ሥራ ፣ ድክመትና ጥንካሬ እንደሚያውቅ ይነገራል። በፖለቲካው ሕይወት ውስጥ ስለተገለጡት ታላላቅ ድርጊቶች ዳጊ ያሰከር ነው። የአዲስ አበባ ከተማ ከንቲባ ፣ የፍርድ ሚኒስትር ፣ በተባበሩት መንግሥታት የኢትዮጵያ ዳጊ ሙሉክተኛ እና በመጨረሻም የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርና የክትል ጠቅላይ ሚኒስትር በመሆን በተከታታይ ወርቷል። የአግጥሞ ጀኔራል መንግሥቱ ንዋይ ፍርድ በሚታይበት ጊዜ የፍርድ ሚኒስትር ስለነበረ ጃጓሆይ ነፃ አመለካከቱን ስላልወደዱለት ራሱን አገዝ ቆይቷል። በኋላም በጊዜያዊው ወታደራዊ መንግሥት በሐዳር 1974 የቀድሞ ሚኒስትሮች መገደላቸውን በቃወሞ እስከአቀፉ ድረስ በውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነት ወርቷል። የግጥም ግጥ ሲሆንም ፣ የጃጓሆይን መንግሥት በአገላለጽ ሲተኝ ኖሯል። ስለዝርዝር ሁኔታዎች ለግዕዝና ትክክለኛነታቸውን ለማረጋገጥ ጥልቅ ከሆነው ሰውነትና ትውስታው ተጠቃሚ ሆኖለሁ።
2. ለነጋሚያን ዘር ቢሆን እንኳን ፣ በዘር የሚወረስ የግዕዝ ስም የለም። ሁሉ በተጨማሪ ተገባር መገኘት ያለበት ነው። አብዛኞቹ የግዕዝ ሰዎች/ ቀረጾች የሚሰጡት በገጠው ነገሥቱ ሲሆን ፣ የአካባቢው መኳንንት ከራሳቸው ግዕዝ ቦታች ያለውን የግዕዝ ቀረጽ ሲያለብሱ ኖረዋል። በዚህም መሪት ደጃዝማች በታየና በተረጋገጠ ሥራ ለአንድ ሰው እስከ ሕይወት ድረስ እንዲጠራበት የራታውራሪነት ግዕዝ ሊሰጠው ይችላል። የወጣትነትን የትምህርት ዘመን አመልካች በሆነና መከራን በሚያሳዝው ይብላታ በጀመር በዕድሜና በተገኘው ወይት መጠን እያደገ እስከ ብላቴን ጌታ ይደረጋል። ከዚህም ጋር ሻምበል ፣ ሻለቃ ፣ ባላዋባራስ ፣ ግራዝማች ፣ ቀኞዊማች የሚባሉ ወታደራዊ ግዕዝነት ነበሩ። ከብላቴን ጌታ እና ከቀኞዊማች በላይ ራታውራሪ ነው። ይህ የግዕዝ ስም በፍርድ ሚኒስትርነት / በኋላ የመከላከያ ሚኒስትርነት / ለሚሾሙ ሰዎች የሚሰጥ ነበር። ከዚህ በላይ ደጃዝማች ሲሆን የግደታ ወታደራዊ የግዕዝ ስም አይደለም። ቀጥሎም ዐሐፊ ትዕዛዝ ፣ አፈገጉሥ ፣ ቢትወደድ ፣ ራስ ፣ ራስ ቢትወደድ ፣ ልዑል ራስ ደመግሉ። አልጋ ወራሹ ልዑል መርድ አዘማች አሰሩወበን ኃይለሥላሴ የኢትዮጵያ ገጠው ነገሥት አልጋ ወራሽ ነበር ሙሉ መጠሪያው። ንግሥቱክ አቴጌ ይባሉ ነበር። በገንገር አብዛኛውን ጊዜ ጃጓሆይ ይባላሉ። በፍጹሙ ቢት በሥራ ላይ ብዙ ጊዜ ጌቶች ነው የሚባሉት ። አቶ ፣ ወይዘሮ ፣ ወይዘሮት ፣ ጌታ የመጠሪያ እንጂ የግዕዝ ስምች አይደሉም።

3. የእርዋ ተወላጅ ፈታውራሪ ሀብተጊዮርጊስ በተሰማይነት ከጃንሆይ ለጥቁ የሚመጡ እስከ መጨረሻው በጦር ሚኒስትርነት እንደታወቁ ነው ያሉት። በእንግሩ ከታወቁ የእርዋ ባላባት ቤተሰብ የሚወለደው ጊጆር ጄኔራል ሙሉጊታ ቡሊ የምድር ጦር ኤታማሦር ሹም ከተባለ በኋላ የግንባራ ጉዳይ ሚኒስትርነት ተሹሟል። ምናልባት ጃንሆይ ችሎታውን ስለፈሩ ሳይሆን አይቀርም።

4. ብላቴንጌታ ሉሬገዞ ታዕዛዝ ጃንሆይን ወደ አዲስ አበባ እንዲመለሱ ላለፉት ወታደራዊ ዘመቻ ባበረከተው የጎሳ አስተዋጽኦ የተነሣ ከገጥሞቹን ቤተሰብ እንደ እንዱ ሆኖ ነበር። በመጨረሻ ግን የኤርትራ ተወላጅ መሆኑ ለአግራው ወልደጊዮርጊስ ሉሬገዞን ከሚኒስትርነቱ ለማሰነሳት ለነበረው ዕቅድ መገደ ሰጠው።

5. የዘውድ ምክር ቤት እንደመራት ይዞታ፣ ከቤተክህነት ጋር ስላለው ግንኙነት እና ዘውዱን የሚመለከቱ ተያቂዎች የመሰሉ ብሔራዊና ታሪካዊ ጉዳዮች ነበር በተገታ የሚያየው።

6. የአመለካከት አላመስይነታች በጸፋት ታሪካቸው ላይ ተንፀባርቋል። ለመገኘቱ በተግባር ላይ ከአዋጊቸው ሥራዎች የሕገ መንግሥቱን መውጣት፣ የኢትዮጵያ የዓለም መንግሥታት ግሕበር አባል መሆን፣ የባርነት መቅረት እና የግብር መገሻል አላንሰው ሲያቀርቡት፣ በግይደመጣጠን መልኩ የአዲስ የደንብ ልብስ መውጣት፣ የአዲስ ሽልማቶች መቀረጽና የብሔራዊ መዝሙር መውጣት ተመልክቷል። መጽሐፋቸው ውጥረት ስለተጥላበት 1934 ላያወላ የሰዊድን ገጥሥ አልጋ ወራሽ ጉስታፍ አዶልፍ ኢትዮጵያን ለመጎብኘት ስለተጠራበት ዝርዝር ሁኔታና ለእሱና ለቤተሰቡ ማረፊያ እንዲሆን ታስቦ ቤተመንግሥቱ ስለተሠራበት ሁኔታ በዝርዝር ይዟል። ቀጥሎም በዚያኑ ዓመት በታሕሳስ ወር ላይ ጣሊያን ወልወልን ያጠቃችው የሰዊድኑ አልጋ ወራሽ ጉብኝት ለማስቀረት በነበራት ቁርጥ ሐሳብ ነው ይላሉ።

7. ከጃንሆይ መንግሥት መውደቅ በኋላ ደርግ አራት ርዕሰ ርዕሰ፣ አንድ ካዲሳክ እና 23 የሚሆኑ መርቶዲስ መኪናዎችን አሳይቷል። መርቶዲሶቹ በቤተ መንግሥት የተገኙት ለጎብኚ እንግዶች መቀበያና ለአንዳንድ ዝግጅቶች መገልገያ ሳይሆኑ አይቀርም። በእነዚህና በሌሎች መኪናዎችና በቤተመንግሥቶቹ ውስጥ በአጠቃላይ ብር 980.000 በጥሬ ገንዘብ መገኘቱ ተረጋግጧል። በውጭ ባንኮች ተቀምጧል የሚባለውን ገንዘብ መጠን በትክክል ለማወቅ አይቻልም። በቢሊዮን ዶላር የሚገመት ነው የተባለው በሌሎች የአፍሪቃ አገሮች ሁሉ እንደሚደረገው ሕዝቡ ከወታደራዊ መረንቀሻ መንግሥቱ ጋር እንዲቀም ታስቦ የተነገረ የተጋነነ ቅዠት ነው። በሰደት ዘመን ለመኖሪያቸው የግል ዕቃቸውን እስከመሸጥ ከደረሱና ጦርነት ካደቀታት፣ የሕዝቧ የጎሳ የጥቅም መከፋ ገቢ 79 ዶላር የሆነች አገር መሪ ይሆን ያህል ወደቀች። በሚሊዮኖች የሚቀመር ቢሆን እንኳ/ ያካብታሉ ተብሎ አይታሰብም።

ምዕራፍ ስምንት

ከእንግሊዝ ተፅዕኖ ስለ መላቀቅ

በ1943 ንጉሠ ነገሥቱና የቅርብ ባለሟል የሆኑ ሚኒስትሮቻቸው እንግሊዝ በሀገሪቱና በሕዝቡ ሕይወት ላይ ያሳደረችው ተፅዕኖ በጣም ተስምቷቸው ነበር። በ1942 የተፈረመው የኢትዮጵያና የእንግሊዝ ስምምነትና ተዛማጅ የወታደራዊው ውል ግንኙነትም ዓይነት የሀገሪቱን ሕይወት የተቆጣጠረ፤ እኔ ወዲያውኑ እንደተረዳሁትም፤ እያንዳንዱ ሐሳብና ውይይት « ስለዚህ ጉዳይ እንግሊዞች ምን ይሉ ይሆን? » በሚለው ጥያቄ ዙሪያ የሚሸከረከር ነበር። በሁለቱ የስምምነት ሰነዶች ላይ የሠረዘው ጳጳስ አባጣና ትርጉም የሚጋብዝ በመሆኑ ለጥያቄው በርካታ መልሶችን መስጠት የሚያስችል ከፍተኛ ያበጀ ነበር። በያንዳንዱ ርምጃ ላይ ጥንቃቄ መውሰድ ያስፈልጋል ነበር።

ጃንሆይ ብሎውርስን በብሔራዊ ባንክ ገዥነት፤ እኔን ደግሞ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የአግካሪነት አገልግሎት እንድንሰጥ ለመጠየቅ እንዴት እንደደረፉ ሳስብ ይገርመኛል። ውሉ አድሮ እንግሊዞች በኢትዮጵያ ውስጥ የተከሰተውን የገንዘብ ችግር ለመወጣት ከአሜሪካ ብር መበደር ስለነበረባቸው የብሎውርስን ለዚህ ሥራ መታጫት ለመቃወም አልቻሉም። ከሱ በፊት የባንኩ ገዥ የነበረው በትውልድ ካናዳዊ፤ በዚግነት ግን እንግሊዛዊ የሆነው ሲኤስ ኮሊየር ነው። ብሎውርስ ሥራውን ለመጀመር እስኪፈቀድ ለትድረስ ለሳምንታት በኢምፔሪያል ሆቴል ውስጥ ያለሥራ ተቀምጧል። ሁልጊዜ ለሚያቀርበው ጥያቄ የሚሰጠው መልስ « እሼ ነን » ነበር። በመደረሻም ሥራ መጀመር ካልቻለ ወደ አሜሪካ እንደሚመለስ አስፈራራ። በአጋጣሚ ኮሊየር ያልተጠበቀ የመኪና አደጋ ስለደረሰበት ሳይወድ በግድ ሥራውን አሰረከቦ ወደ ሀገሩ መመለስ ነበረበት።

እንግሊዞች የኔን ሹመት ለማስቀረት የ1942ን ስምምነት መከራከሪያ ሊያደርጉ ይችሉ ነበር። ግን ስለሹመቱ ጉዳይ ሐሳብ የቀረበላቸው አልመሰለኝም። ለሽፋን እንዲሆን የጠላት ንብረት አስተዳዳሪ ሆኜ እንድህራ ሐሳብ ቀርቦልኝ አልተቀበልኩትም። ሥራዬን ከመጀመሪያ በፊት የእንግሊዞች ስምምነት እንዲገኝ አጥብቄ ጠየቅሁ። ኢትዮጵያውያን

በእንግሊዞች ላይ የረለገውን ዓይነት ቅረታ/ ለዚያውም ጥልቅና ሁሉን
አቀፍ/ በናራቸውም፤ እኔም ወደሀገር የገባሁት ሳላውቀው በሽፋን ቢሆን
ም፤ እንደም ጊዜ ከመስመር የወጣ ነገር ተናግረውኝም፤ አድርገውብኝም
እያውቁም።

በረጅም የአገልግሎት ዘመኔ የእንግሊዝ ባለሥልጣናት አመለካከት
ቢተዘቅዝ አያስገርመኝም። የሥራ ገዴታዬ ከእንግሊዞች ጋር ብቻ ሳይሆን፤
ከአግሪካና ከፈረንሳይ ጋርም በጣም የተለየ አቋም እንደይዘ አድርጎ
ኛል። የጳላ ጓላም ከእንግሊዝ አምባሳደር ይልቅ ከአግሪካና ከፈረንሳይ
አምባሳደሮች የበለጠ ተቃውሞ ገጥሞኛል።

ለተጨማሪ ጊዜ አብዛኛው ሥራዬ ከበስተጀርባ ሆኜ የዲፕሎማቲክ
ጽሑፍ ልውውጦችን መጻፍና ግግዝር ነበር። የሚቀርቡልኝን ጥያቄዎች
ብዙውን ጊዜ ወደ ሚኒስትሩ እንዲመሩ እያደረግሁ ሰፊ ውይይት ውስጥ
አልገባም ብልም፤ የገኛ ተጽዕኖ አድራጊ ነው ተብሎ በመቆጣጠሪያ ለጥቃት
ተጋልጧል ነበር። ከሦስቱም የዲፕሎማቲክ ልዑካን ጥላቻ ያተረፍኩት
ለቀጣሪው መንግሥት በሰጠሁት አገልግሎት ምክንያት ብቻ እንዳልነበረ
እርግጠኛ ነኝ። አቋሜን ለማሳመን የነበረኝ ከረር ያለ አቀራረብም ትክክል
አልነበረም። ነገር ግን በተደራዳሪ ወገኖች አለመመጣጠን ምክንያት
ኢትዮጵያ አሁንም ያለመመጣጠኗን በመገንዘብ መራር ዕዋ እየተገነጠች
ከአቋሟ ለማረጋገጥ ትገደድ ነበር። ብዙውን ጊዜ እንደናፈገፍግ
የሚገፋፋት ከኔ ይልቅ ኢትዮጵያውኑ ነበሩ። በመጀመሪያ አካባቢ እኔ
በመካከላቸው ባልኖር ኖሮ ምንም ነገር አይሞከርም ነበር። በነዚህ ልው
ውጦች ምክንያት ኢትዮጵያውኑ ይሰማቸው የነበረው ሐፍረት በዓመታት
ውስጥ በግደግ የተከማቸው ዲፕሎማሲያዊ መርዝ በመጨረሻው የራሱን
ጉዳት ሊያስከትል ቻለ። የነዚህ ልውውጦች አለመመጣጠን መታየት ነበር
በተከታዮቹ ዓመታት ለተከሰቱት በርካታ ችግሮች ሁሉ መሠረት የነበረው።

እንግሊዞች የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር አማካሪነቱን ከተቀበሉት ጃንሆይ
እኔን የጠሩበትን ችግር፤ ግለትም በእንግሊዝና በኢትዮጵያ መካከል
የተፈረመውን ስምምነት፤ እንዲሁም የፐር 31 ቀን 1942ቱን ወታደራዊ
ውል የሚተካ ሌላ ውል የማዘጋጀቱን ሥራ ለገባበት እችላለሁ።

* ለሌላ አተያሪ፤ ለኩሉኔል « ሳንዲ » ካርል፤ እና ለዲሪክ ሪችሊ/ ሁሉም በእንግሊዝ ለጋለጥን
ወይም የሚሆኑ/ እንዲሁም ለባሪታኒያ ሳንድርድ እና ለባሪታኒያ ፍራንክስ ቦታርድ / በጳላ
ገልባጭ የሆነ/ ባለውለታ ነኝ። ስንት አስቸጋሪ የሆነው ወቅት ችሎ እንዳላልፈው ረድተውኛል።
** ለርካቶች ጭርታ ጊዜያ ሆነ ነፃነት ከተመለሰ በጳላ በምድር ባቡሩ ጉዳይ በነሱ ላይ በነበረኝ
ጠረፈ ተቃውሞ የከገንታ የፈረንሳይን ወዳጅነት ስለተወኩ ይቅርታ አድርገውልኝ እያውቁም።

ምንጊዜም እንግሊዞችን ላለማስቀየም የሚጠነቀቁት ጃንሆይ፣ የ1942ን ስምምነት የሚተኩ ሌሎች ስምምነቶች ለማዘጋጀት ፍርማን ቤንትዊች¹ የሚባል ስመጥር እንግሊዛዊ የዓለም ዓቀፍ ሕግ አዋቂ በማስመጣት ተገቢውን ጥንቃቄ አድርገዋል። አዲስ አበባ በደረሰኩ ጊዜ ገትዊች ያዘጋጁት ጽሑፎች በጃንሆይ እጅ ነበሩ። እነዚህ ጽሑፎች ከምንም ላይ ባይውሉም፣ የተጠላውን የ1942 ስምምነት ለመለወጥ እንግሊዛዊ ባለሙያ ተጠርቶ ሐሳብ እንዲያቀርብ መደረጉ እንግሊዞችን አርክቷቸዋል።

የ1942ን ስምምነት በሚተኩት መሠረት ሐሳቦች ላይ መነጋገር ኢትዮጵያ ከፍተኛ ግምት የምትሰጠውና ባስቸኳይ እንዲሆንም የምትፈልገው ነው። ሆኖም የስምምነቱ መፈረም የሚያስቀረው ከፈሉን ችግር ብቻ ነው። እንግሊዞች መከላከያውን፣ ዐጥታንና ፖሊሲን፣ መገናኛን፣ የውጭና የውስጥ ንግድን፣ ገንዘብን ሙሉ በሙሉ እየተቆጣጠሩት ነበር። በአገድ መስመር ሰብር መግባት ካልተቻለ እንግሊዞችን ለአዲስ ስምምነት እንዲቀርቡ ለማስገደድ አይቻልም። በ1943 መፀው ወራት ኢትዮጵያ አዲስ ስምምነት ላይ ለመድረስ እንዳትችል በርካታ የግዴታለፋ ችግሮች አጋጠሟት። የተጨበጠ ነገር ላይያዝ በዋናው ስምምነት አንቀጽ 12 ላይ እንደተቀመጠው የሦስት ወር ማስጠንቀቂያ ሰጥቶ የ1942ን ስምምነት ግብታቱን ግላወቁ ምንም ጥቅም አይገኝበትም። እንዲያውም የባለ ችግር ነው የሚጋብዘው። ምክንያቱም እነዚህ ስምምነቶች ከሌሉ ኢትዮጵያ በቀላሉ በጠላት የተያዘች አገር ነች ልትባል ትችላለች። እነዚህ ስጋቶችም የበለጠ ሰፊ በሆነው የባሕር በር የማግኘት ፍላጎት ጥያቄ ስር ሊገቡ ይችላሉ።

ያለባሕር በር ኢትዮጵያ በውስጥ ንግድ፣ በመገናኛ፣ በውጭ ንግድ፣ በውጭ ምንዛሪ፣ በመንግሥት ገቢና በገንዘብ እንቅስቃሴ ወይም በሀገር መከላከያ ረገድ ነፃነቷን ለመቀዳጀት ተስፋ የላትም። ለዚህ ወገብ የሚያገብጥ ችግር አንድ መፍትሔ ከተገኘ፣ የእንግሊዝ ቁጥጥር የሚሰበርበት መግቢያ በር ይገኛል። ብሉም አዲስ ስምምነት ለመፈራረም ይቻላል ማለት ነው። የዚህ ስምምነት መፈረም ለኢትዮጵያ ወሳኝ ነው። ምክንያቱም የዚህ ዓይነት ስምምነት ከሌለ፣ ሌሎች መንግሥታት /በተለይም የአሜሪካ መንግሥት/ ኢትዮጵያ ካለ ሉንድን ፈቃድ መወሰን

* ከሦስት ዓመታት በኋላ ፕሮፌሰር ቤንትዊች በፓሪስ የሰለፍ ስብሰባ ላይ ከዚህ ከጠላቱ ጋር ለኢትዮጵያ የልዩነት ቡድን አግባብ ሆኖ ሠርቷል።

የምትችል ነፃና አቻ መንግሥት አድርገው ለማየት ማቅማማታቸው አይታርም።

የቀረው ፈተና የባሕር በሮችን ማግኘት ነበር። ይህ ችግር ሰፊ ጠባብም ነው። ሰፊ ነው የተባለበት ምክንያት፤ በ1943 ጥያቄ የአፍሪቃን ቀንድ በመላ የሚመለከት በመሆኑ—ነው ኢትዮጵያን ብቻ ሳይሆን ኤርትራን፤ የፈረንሳይ ሶማሊላንድን፤ የእንግሊዝ ሶማሊላንድን፤ የጣሊያን ሶማሊላንድንና ሱዳንንም ጭምር ስለሚመለከት። በአፈጻጸሙ ጠባብ ነው የተባለበት ምክንያት ደግሞ፤ በጊዜው አጠቃላይ የምሥራቅ አፍሪቃ ቀንድ በእንግሊዝ ወታደራዊ ፍጥጥር ስር ስለነበር ነው። እንግሊዝ የምትቆጣጠረውን ክልል ካልለየን በቀር/ በኛ በኩል ግልፅና ቀላል ነው ባዮች ነን/ ዋናውን ጥያቄ እንፈታዋለን ብለን ተስፋ አናደርግም። ስለዚህም «ጋራውን ከፈረሱ ለማስቀደም» ሁኔታው ቢያስገድድም፤ ይህን ስናደርግ ቁልፍ የሆነውን የባሕር በር የማግኘት ጥያቄያችንን እንዳያወልድም ብን እርግጠኛ መሆን ነበረብን። ያለ ባሕር በር ሌሎች የኢትዮጵያን የነፃነት አቋም የሚመለከቱ ጉዳዮች ትርጉም አይኖራቸውም።

ከጦርነቱ በፊት ጃንሆይ በጅቡቲ ወይም በእንግሊዝ ሶማሊላንድ ውስጥ በምትገኝ የዘይታ ወደብ በኩል ወደ ባሕር መውጫ መንገድ ለመከፈት አስበው ነበር። ነገር ግን ፈረንሳይ የፍራንኮ ኢትዮጵያ የባቡር መስመርን የሚወዳደር መስመር በተጓዳኝ እንዲሠራ አትፈቅድም። ምክንያቱም ከኢትዮጵያ በሚወጣውና ወደ ኢትዮጵያ በሚገባው ንግድ የሚኖሩት ጅቡቲና የምድር ባቡር ሕልውና አይኖራቸውም። ጅቡቲ አስተማማኝ ወደብ እንደሆነች የምትቆጠር አትሆንም። በጦርነቱ ጊዜ ሙሶሊኒ ኢትዮጵያን ድል ለማድረግ እንዲችል፤ ላቫል ጅቡቲንና የምድር ባቡርን ዘግቶት ነበር። ዘይታና ጅቡቲ የሚሆኑ አልነበሩም። መፍትሔ የነበረው ኤርትራ ላይ ብቻ ነው።

ኤርትራ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ልዩ ሚና ተጫውታለች። በቅርቡ ዘመን ሁለት የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥታት ጠላትን ሲከላከሉላት በጦር ሚዳ ወድቀዋል። ከኢትዮጵያ ተነጥላ በእንግሊዝ ርዳታ በኢጣሊያ የተያዘችው በ1880ዎቹ ዓመታት ነበር። ባዶልዮ ኢትዮጵያን በብረት ለበሰ ሠራዊቱና በመርዝ ጋዝ እየተጠቀመ የወረራት ከኤርትራ ተነስቶ ነው። ምንም እንኳን ሶማሊያና ኤርትራ በቅኝ ግዛትነት የተያዙ ክልሎች በመሆናቸው የሰላም ውይይቱ የሚመለከታቸው ቢሆንም፤ ኢትዮጵያ ኤርትራን የማስመለስ ዕድል ጠባብ ነበር። እንግሊዞች እየደጋገሙ ሲገልጡት እንደነበርና በኋላም በፓራሱ የሰላም ስብሰባ እንደታየው ቀድሞ በጠላት ይዞታ ስር የነበሩ ግዛቶችን ዕድል የሚወስኑት ሦስቱ ኃያላን ግለትም አሜሪካ፤ እንግሊዝ

ሶቭየት ኅብረት/ በኋላ ፈረንሳይም ተጨምሮለች/ እንደ እንግሊዝ ብቻዋን አልዘበረችም። ድል ከተመቱት መንግሥታት መካከል ኢጣሊያም መልካም ዕድል ሊኖራት ይችላል። ወደ ሶማሊያ ወይም ወደ ኤርትራ ወይም ወደ ሁለቱም ተመልሳ እንድትገባ ልትጋበዝ ትችላለች። ይህን ለመስለው መፍትሔ የፈረንሳይ ድጋፍ የማያጠራጥር ነበር። ኢትዮጵያ በጅቡቲ መጠቀሟን የሚያስቀር ወይም የሚቀንስ ወደብ እንድታገኝ አለመፍቀዷ ብቻ ሳይሆን! ነፃነት የመስጠትን ወይም በኢጣሊያ ቅኝ ስር የነበረን ግዛት ለነፃ የአፍሪቃ መንግሥት ማስተላለፍን ፈረንሳይ ፈጽሞ አትቀበልም—የዚህ ዓይነት መፍትሔ በሌላ የአፍሪቃ ክፍለ አህጉር ባሉት ቅኝ ግዛቶችም ችግር ያስከትልብኛል ስለምትል። ሶቭየት ኅብረት በበኩሏ አፍሪቃን ነፃ በማውጣቱ ትግል ውስጥ ባለመሳተፏ ካሳ እንዲሆናት የቀድሞ ቅኝ ግዛቶች ከነበሩት መካከል አንድ ሀገር ለማግኘት ያላትን ፍላጎት አስቀድሞ ገልጣለች። እንግሊዝ ኤርትራን ይዛ እንድትቆይ ግፊት ይኖርባት ይሆናል። በመጨረሻም የመንግሥታቱ ኅብረት በፈቀደው መሠረት በኤርትራ ላይ አንድ ዓይነት ዓለም አቀፋዊ ቁጥጥር እንዲደረግ የሰላሙ ስብሰባ በድምፅ ብልጫ ሊወሰን ይችላል።

እንግሊዞችን ከኤርትራ እንዲወጡ ሲማድረግ በለውጡ አጋደንን እንደያዙ እንዲቆዩ መፍቀድ ያስፈልጋል ይሆናል። ገና ከ1941 ጀምሮ በአፍሪቃ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የእንግሊዝ! የፈረንሳይና የኢጣሊያ ሶማሊላንድን! እንዲሁም ከኢትዮጵያና ከኪንያ ተቆርሶ የሚወሰደውን መሬት ያካተተ የታላቋ ሶማሊላንድ የመመስረት ሐላብ ሲያዛምት ነበር። በ1942ቱ የስምምነት ድርድር ላይ እንግሊዝ አጋደንን ከወታደራዊ ይዞታው ውጪ አላደርገውም ብላለች።

በ1943 የመፀው ወራት ላይ ኢትዮጵያ መፍትሔ የሌለው ችግር ተጋርጦባት ነበር—ከአጋደን ወይም ከኤርትራ የሚበልጥባትን እንድትመርጥ።

ሁለቱን አግኝታ ከዚህ ጭንቅ ውስጥ ለመውጣት መቻል ፈፅሞ የማይጨበጥ ነገር ነው። በዚያን ወቅት « አቨርሎርድ » የተሰኘው የኖርማንዲ ዘመቻና የባልጅ ጦርነት ገና አልታሰቡም ነበር። ከጃፓን ጋር የነበረው ጦርነትም ገና አልለየለትም። በኢጣሊያ ቅኝ አገዛዝ ስር የነበሩ /ኤርትራን ጨምሮ/ ግዛቶችን የወደፊት ዕድል ለመወሰን የሚደረገው የሰላም ስብሰባ መቼ እንደሚጀመር አይታወቅም። በአንፃሩ አዲስ ስምምነት ላይ ለመድረስ በሚካሄደው ማናቸውም ድርድር ውስጥ የአጋደንን መለስ ጥያቄ ሳይዘገይ መቅረብ ያለበት ጉዳይ ነበር። የኤርትራን ጥያቄ ብቻ ለሰላሙ ስብሰባ ውሳኔ በማስቀረት እንግሊዞች አጋደንን እንዲለቁ

ግራት የሚደረግበት ዘዴ ይኖር ይሆን ? ተፈጻሚነቱ አጠራጣሪ ነው በሚለው ላይ ሁላችንም ተስማምተናል።

የአንግሊኮች ጋር አዲስ ውል የመፈራረም አስፈላጊነት ገፋ በመምጣቱ ተከታታይነት ያላቸውን ሐሳቦች በጽሑፍ አዘጋጅቼ በ1944 መጀመሪያ ላይ ወደ ሉንዶን እንዲላኩ ተደረጉ። የተላኩት ሐሳቦች የአንግሊክ አምባሳደር ከሌሎች አምባሳደሮች ሁሉ የነበረው ቅድሚያ እንዲቀር፤ የቢ.ኤ.ኤ.ሲ. አየር መንገድ ብቸኛ ባለመብትነት እንዲሄድ የአንግሊክ ወታደራዊ ቡድን በኢትዮጵያ የጦር ሚኒስትር ስር እንዲሠራ፤ አጋደንና የተጠበቀ ክልል / ሪዘርቭ ድርጅት / የሚባለው ለኢትዮጵያ እንዲመለስ የሚጠይቁ ነበሩ።

እንደተጠበቀውም የአንግሊክ መንግሥት ሐሳቦቹን አሸቀንጦ ጣላቸው። ሁኔታውን የሚያጠና ቡድን ይላካል አለ። የኢትዮጵያ መንግሥት ግን መልሱ አዲስ ስምምነት ለማድረግ ድርድር እንዲጀመር የሚገልጥ ሐሳብ ስለሌለበት አልቀበለውም አለ።

እዚህ ላይ ጃንሆይና ባለሟሉቻቸው ሚኒስትሮች ውሉን ለመሠረዝ የጥስት ወር ግስጠንቀቂያ ይሰጣል በሚለው ላይ ርምጃ ለመውሰድ አልተነሳሱም። እንግሊዞች በቁጭት ትግራይን፤ ሲዳሞን፤ ጋሞጉፋን፤ ፍጥረትን ወለጋንና ኢሉባቦርን እንዳይዙ ፈሩ። በዚህ ፍርሃት ምክንያት ከኋላ ጋር ያሳለለ ወይይት አድርገናል። ከፍርሃቱ በስተጀርባ የውጭ ምክራ በተለይም የአሜሪካ ዶላር በስተርሊንግ እየተዋጠ የሚሄድበትን ሁኔታ ለመሸከም ከግይቻልበት ደረጃ ተደርሷል። በተጨማሪም ኢትዮጵያ መገናኛን፤ ምድር ባቡርን፤ ቴሌኮሙኒኬሽንን እና የአየር መገናኛን ለዘለዓለም በእንግሊዞች መልካም ፈቃድ ስር መተው አትችልም። ችግሩን ለሦስት ወር ሙሉ ስናገላው ስንገለግል ቆየን። መልሱ በቅኝነት የመያዙ ፍርሃት ውጪ እንዳንደርስ በድን አድርገናል። የፍርሃቱ መጠን ስር የሰደደና የታወቀ ስለነበር በግንቦት መጀመሪያ ላይ በኢትዮጵያ የአሜሪካ አምባሳደር ጄ. ኬ. ካልድዌል፤ ኢትዮጵያውያን የ1942ቱ ስምምነት እንዲፈርስ የጥስት ወሩን ግስጠንቀቂያ እስከመስጠት አይሄዱም በማለት ገለጾልኝ።

* ካልድዌል በምድርና በግንቦት ለባቡር የታወቀውን ስምምነት ለአንግሊካ በአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በሆኑ የፖሊቲካል ውስጥ ወራሮች ጊዜ ያይኖሩ ተከታታይነት ከሠሩ ሰዎች ጋር ተጥቅለው በጥንቃቄ መልካም ዘር የጊዜ ገዥ አለኝ።

ከሦስት ሣምንታት በኋላ ግን አይቻልም የተባለው ሲሆን ታዩ ። ስምምነቱ ከሦስት ወራት በኋላ የግዴባና መሆኑና ለአዲሱ ስምምነት ድርድሩ ከወዲሁ እንዲጀመር፤ ቢቻልም የፈተኛው ስምምነት ከግለሰብ ከሐሴ 25 ቀን በፊት እንዲጠናቀቅ የሚገልጥ ግስተወሻ ግንቦት 25 1944 ለእንግሊዝ ለጋሰዮን ጉዳይ ፈጻሚ ተሰጠው። ግስተወሻው ለእንግሊዝ ለጋሰዮን እስኪሰጥ ጃንሆይ በባቡር ተሳፍረው ወደ ድረዳዋና ወደሐረር ወርደዋል። ምናልባትም ነገሩ ሲፈነዳ እዚህ ባለመገኘት ፈልገው ይሆናል የሚል ሐሳብ መጣብኝ።

ያን ቀን ከሰዓት በኋላ ዋናውን ኮፒ ለጃንሆይ ለመስጠት አርጌ ፈያት መኪናዬን አሰነስኹ ኮሎናልፒ ድረስ ነድፎ ነፋስ ስልክ ላይ ዉርቅ በግ ውለብለብ ባቡሩን ሳስቆመው ይታወስኛል።

የኢትዮጵያ መንግሥት በመዉረሻ ላይ ፍርሃቱን አሸንፎ ውል ግፍረሻውን ግስተወቂያ ለመስጠት ምን አነሳስቶት ይሆን? የሥራ ጓደኞቼ ፍርሃታቸውን አሸንፈው ይህን ግስተወቂያ ካልሰጡ በቀር ነፃነታቸውን ዳግመኛ ሊያገኙት እንደሚችሉ ከዕለት ዕለት፤ ከሣምንት ሣምንት ባልዉቀጥቃቸው ኖሮ ግስተወቂያውን እንደማይሰጡ እርግጠኛ ነኝ ። /መልሳቸው ግን ግስተወቂያው ከተሰጠ በኋላ መልሰው ሊይዙን ይችላሉ የሚል ነበር። የኔን አዳም የሚደግፉት ሁለት ምክንያቶች ነበሩ። ጃንሆይ፤ አክሊሉ፤ ወልደጊዮርጊስና መኩንን የ1942 ስምምነት በኢትዮጵያ ነፃነት ላይ ያደረሰው ተፅዕኖ ያስከተለውን ስቃይ ይገነዘባሉ። ሁለተኛው ምክንያት ኢትዮጵያ ከውጭ ድጋፍ አገኛለሁ ባትልም፤ ብቸኛ ግን አልነበረችም። ድጋግ ለሚሰነዘር ወረራ አሜሪካን ያህል ተመልካች ወዳጅ አላት።

አምባሳደር ካልድዌልም ሆነ የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለአዲስ ስምምነት ስለሚደረገው ድርድር ከግንሳት በጣም ተጠንቅቆዋል። በዚያት ጊዜ፤ በሚያዝያና በግንቦት ወራት፤ አሜሪካ ለኢትዮጵያ የምትሰጠው ርዳታ በተግባር ከሚገለጥበት ደረጃ ላይ ደርሷል። አሜሪካ ኢትዮጵያ ብድርና ርዳታ ለማግኘት ብቁ ነች ካለች በኋላ የጥሪውን ብር ብድር በመፍቀድ፤ የኢትዮጵያ ወረቀት ገንዘብ እንዲታተም ጥንቷውም እንዲ ቀረፅ እየተደረገ ነበር። የአሜሪካ አውሮፕላኖች መብት እንዳያገኙ መከልከላቸው ያሳሰበው የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርም ኢትዮጵያ አውሮፕላን እንድታገኝ ረድቷል። ጃንሆይ የአውራ ጉዳና ችግር ያለባትን ኢትዮጵያን ለመቆጣጠር እንዲቻል እንግሊዞች ሁለት ትናንሽ አውሮፕላኖችና ምስት አብራሪዎች እንዲሰጧቸው ያቀረቡትን ጥያቄ ውድቅ አድርገውባቸዋል። የሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤት በብድርና ርዳታ ስምምነቱ መንፈስ ጥያቄው አነስተኛ ስለሆነ አምንታዊ ምላሽ ሊሰጠው እንደሚገባ ከገለጠ በኋላ፤

በአሁኑ ጊዜ ለኢትዮጵያ አውሮፕላን በመስጠት የምናሳየው ተባባሪነት ለዘላቂታቸው የአየር መስመር ለማግኘትና ምናልባትም ለአሜሪካ ኮሚሽን ማዕከላዊ ለማቋቋም ዕድል ይሰጠናል። በማለት አክሱብታል። ከዚህም በመቀጠል አሜሪካ የጦር ሠራዊት የደንብ ልብስ³፣ ከፕፕተሠሩ ዕቃዎች፣ ጠመንጃዎች፣ መትረፍሶች፣ ጥቂት መድፎች፣ ጥቂት የማንጓዣ አውቶቶችና ካሚሮች እንዲሁም የመገናኛ መሣሪያዎች ለማትረብ ተስማማች። የዚህ ያህል ግምት የሚሰጠው፣ የኢትዮጵያን የኢኮኖሚ፣ የእርሻና የግዕድን አቅም የሚያጠና፣ በሚስተር ፔሪ ፈሎውስ የሚመራ ብዙ አባላት የያዘ የውጭ የኢኮኖሚ ርዳታ ቡድን ወደ ኢትዮጵያ እንዲላክ መወሰን ነበር።

የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሹማምንት በሚያዝያ ወር የአንግሊዝን የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በጎበኙበት ጊዜ የኢትዮጵያ ነፃነት እንዲጠበቅ ያላቸውን ፍላጎት ገለጡ። በዚያው አጋጣሚ የአንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር ሰር ሞሪስ ፒተርሰን እንግሊዝ በኢትዮጵያ ላይ የድገረ-ጦርነት የምግዚት አስተዳደር ለማቋቋም ሐሳብ እንዳላት ገለጠ። ወዲያው የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርን ወክሎ የሄደው ዋላስ ሙሪ፣ በዚህ ዓይነት ንጉሠ ነገሥቱ ኢትዮጵያ ነፃ ከነበረችበት ወቅት ይልቅ፣ ከጦርነቱ በኋላ በባሰ ሁኔታ ላይ ወድቀዋል ማለት ነው በማለት በምጽት መለለለት።

ግንቦት 16 ቀን 1944 ጀምሮ ኤም ላንዲስ የመጀመሪያውን የውጭ ኢኮኖሚ ተራድኦ ቡድን ይዞ አዲስ አበባ ገባ። ከዚህ ጊዜ በኋላ ቡድኑ የፈሎስ ቡድን እየተባለ ይጠራል። ላንዲስ ቀደም ሲል በሐርቫርድ የሕግ ትምህርት ቤት ዲግሪና የኢ.ኢ.ሲ.ሲ.ቀመንበር፣ በአሁኑ ጊዜ ደግሞ ጠቅላይ ሠረዳ ካይሮ የሆነው የአንግሊዝና የአሜሪካ የመከላከል ምሥራቅ አቅርቦት ማዕከል አምባሳደር ሆኖ ይሠራል። ከዲን ላንዲስ ጋር ኩሉኔል ሐይድ እና ራውንትሪ፣ እንዲሁም አንደርሰን፣ ሒግንስ፣ ሩስ፣ ጉንተርና በኢትዮጵያ የውጭ ኢኮኖሚ ተራድኦ ወኪል የሆነው ሒክማን ፕራይስ የተባሉ ሲቪሎች አብረውት መጥተዋል። የፈሎውስ ቡድን ከአሜሪካ ጋር የቀረበና የሰመረ ግንኙነት በመቅረብ ረገድ ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል።

* የፕራይስ ሚስት ማርጋሪት በዚያን ጊዜ የደሞክራሲክ ብሔራዊ ኮሚቴ አባል ነበረች። ረውንተሪ ወኪል ወደቀ የአሜሪካ አምባሳደር ሆኖ ሠርቷል። ጉንተርም በዓለም ባንክ ውስጥ ሠርቷል።

በአገሪቱ አመልካከት የፈላጊውን ቡድን መምጣት የ1942 ስምምነትን ከማድረግ ጋር ምንም ግንኙነት የለውም። በሌላ በኩል የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት ይህ ቡድን በኢትዮጵያ ውስጥ ባለበት ጊዜ ማስታወቂያው ቢሰጥ፤ እንግሊዞች አጸፋውን ከመመለስ ይታቀባሉ በሚል ተፅዕኖ ስለዚህም ጃንሆይና ሚኒስትሮቻቸው ተጨንቀው ተጠበው ወትወታዩን አጠነውና ድፍረት አሰባስበው አስቀድሞ ያዘጋጀሁትን ማስታወቂያ ላኩ። ከኢትዮጵያውያን ባለሥልጣናት ጋር ስላደረግሁት ንግግር ለአምባላደር ካልድዌል በየጊዜው እገልጥለት የነበረ ቢሆንም፤ ኢትዮጵያውያን የዚህ ዓይነት ድፍረት የላቸውም ይል ስለነበር ነገሩ ድንገተኛ ሆነበት። ላንዲስ ግን ቅር ተሰኘ። ምክንያቱም የጊዜው አጋጣሚ መጥሮ ከመሆኑም በላይ፤ እሱ ለሚመራው የእንግሊዝና የአገሪቱ የድርጅት ማዕከል እንቅስቃሴያችን ይፈጥራል ብሎ በመለጋቱ ነበር።

እንግሊዞች ማስታወቂያውን የተቀበሉት በዝምታ ነበር። ሦስት ወራት ተጠብቆ ስምምነቱ ውድቅ እስከሆነበት ነሐሴ 25 ቀን ድረስ በድጋሚ በጦር ጋይል እንደዛለን የሚል ዛቻ አልተሰነዘረም። ይህ ማለት ግን ስጋቱ ቀርቷል ማለት አልነበረም። ነገሩ የፈነዳው ከአምስት ወር በኋላ ለአዲሱ ስምምነት ድርድር በሚጀመርበት ጊዜ ነበር። ሁኔታው ኢትዮጵያውያንን ከወቀሳ ነፃ የሚያደርግ ነበር-እኔን ባያነፃፅም።

በዚህ መሐል ከሉንዶን ምላሽ የሚጠበቁ፤ ግን ወዲያውኑ ርምጃ ሊወሰድባቸው የሚገባ በርካታ ችግሮች ተከሰቱ። የኢትዮጵያ ብር እየተቀረፀ፤ የወረቀት ገንዘቡም እየታተመ ስለ ነበር አዲሱን ገንዘብ በሥራ ላይ ለማዋል ሕግ ማርቀቅ አስፈልጎ ነበር። ይህንን ከብሎወርስ ጋር በቅርብ ተባብረን አከናወንን። የ1942 ስምምነት መደረግ ማለት የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር በባቡር ላይ የነበረው ቁጥጥር መደረግ ማለት ነበር።

ነፃነት በተመለሰበት ጊዜ የፈረንሳይ ሶማሊላንድ በቪቺ መንግሥት አስተዳደር ስር ስለነበረች፤ ከኢትዮጵያ ለሸቹት የጣሊያን መኩንኖች መጠሪያ ሰጥታለች። ስለዚህ የፈረንሳይና የኢትዮጵያ ምድር ባቡር ከጅቡቲ ድንበር እስከ አዲስ አበባ የሚያደርገውን እንቅስቃሴ የሚቆጣጠሩት የእንግሊዝ ወታደሮች ነበሩ። ሁለቱን ሀገሮች የሚያዋስነው ድንበርም ተዘግቶ ነበር። የቪቺ መንግሥት በ1942 መጀመሪያ ላይ ከወደቀና ድንበሩም ከተከፈተ በኋላ፤ ባቡሩ ከአዲስ አበባ ተነስቶ ጅቡቲ ድረስ ይዘልቅ ነበር። በኢትዮጵያ የግዛት ክልል ውስጥ የባቡሩን እንቅስቃሴ የሚቆጣጠሩት እንግሊዞች ነበሩ። በእንግሊዝ የአስተዳደር ዘመን የሂሳብ ሰነዶች ሲመረመሩ ኩባንያው በፈረንሳይኛ ቁጥጥር ስር በሠራባቸው ጥቂት

ዓመታት ውስጥ በየዓመቱ ያገኘው ትርፍ አጠቃላይን ካፒታል እንደሚበልጥ ተረጋግጧል።

የኢትዮጵያ መንግሥት ኩባንያውን ለመምራት የሚያስችል የቴክኒክ ብቃት ያላቸው ሰዎች ካላገኘ እንግሊዞች አንለቅም ለማለት ምክንያት እንደሚሆናቸው ግልፅ ነበር። እኔ ባቀረብኩት ሐሳብ መሠረት የባቡር ኩባንያውን ለመራር ለመረከብ ከአሜሪካው የምሕንድስና ድርጅት ጂ ጂ ጓይትና ከኩባንያው ጋር ንግግር ተጀመረ። በዚህም መሠረት ሚስተር ሮይ ገውስግን የሚባል በኩባንያው ውስጥ የሚሠራ ሲቪል መሐንዲስ ችግሩን ሲያጠናና አመራሩን ለመረከብ የሚያስችለውንም ውል ሲደራደር በኢትዮጵያ ውስጥ ብዙ ወራት ቆየሁ ስምምነቱ የደረሰበት ለአሜሪካ ለጋስፑን በየዕለቱ በሪፖርት መልክ ይቀርብ ነበር። በመጨረሻም ስምምነቱ ተፈርሞ ለለጋስፑን ቀርቧል።

ሌላው የስምምነቱ መጀረጥ ውጤት የአጋዴን መመለስ ነበር። እንግሊዞች ሌላውን የአገሪቱን ክፍል ለመያዝ ያልተንቀሳቀሱ እንደሆነ /። አጋዴን ነጻጅ ይገኝበታል ተብሎ ተስፋ የተጣለበት ክልል ሲሆን፤ ከሲንኮሌር አይል ኮርፖሬሽን ጋር የነጻጅ ዘይት ፍለጋ ስምምነት ግድረገገ፤ ክልሉ ለኢትዮጵያ የሚመለስበትን ምክንያት የበለጠ የሚያጠናክር ነበር። ስለዚህ መሰረዝ ከሉንዶን መልስ እስኪመጣ ድረስ ሲንኮሌር ያቀረበው የመደራደሪያ ሐሳብ ይጠና ነበር። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በውጭ አገር የሚሠሩ የአሜሪካ የነጻጅ ድርጅቶች አፅድቀው የሰጡትን መደበኛ የኮንሰሽን ጽሑፍ አልሰጥም በማለቱ ጥናቱን አስችጋሪ አድርጎታል። በዚህ ጊዜ የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃል፤ የስታንድርድ ቫኩም አይልን ኮንሰሽን እያቢ ያለበትን የ1935ን ሁኔታ አስታወሰኩ። እነዚህ እንቅፋቶች ቢደቀኑም፤ በከረል ሄርበርት ሁቨር / ጁኒየር / በሰጠው እገዛና ምክር መሠረት በቀረበው የኮንሰሽን መነሻ ላይ ዝርዝር ጥናት ቀጠለ።

ስምምነቱ የሚጀረጥበት የመጨረሻው ቀን 8 ቀን ብቻ ቢቀረውም፤ ከሉንዶን መልስ ስላልመጣ ነሐሴ 16 ቀን እኔ ያዘጋጀሁት ግስታወሻ ለእንግሊዝ ለጋስፑን ተላከ። ግስታወሻው የያዘው ፍሪ ሐሳብ በስምምነቱ ላይ በአፋጣኝ ድርድር እንዲጀመር ኢትዮጵያ በግንቦት ወር ላቀረበችው ጥያቄ መልስ ባለመስጠቱ የኢትዮጵያ መንግሥት የባቡር መስመሩን አስተዳደርና ቁጥጥር ለመረከብ፤ እንዲሁም የአጋዴንን እና የተከለሉ አካባቢዎችን መመለስ እየጠበቀ ነው የሚል ነበር። በዚህ ጊዜ ግን ወዲያውኑ ያላሽ ተሰጠ። በግንቦት የእንግሊዝ አምባሳደር ሮበርት / በጸላ ስር ሮበርት / ሐው በላከው ግስታወሻ ላይ፤ ልዩ የስምምነት ተደራዳሪ ቡድን በቅርብ ቀን አዲስ አበባ የሚላክ መሆኑን ገልጦ፤ በመቀጠልም

«እነዚህ ንግግሮች ጊዜ ስለሚወስዱ ውጤቱ እስኪታወቅ ድረስ የአሁኑን ውል ለማቋረጥ የተላከው ማስታወቂያ ይታገዳል ብለን እንገመታለን» አለ። ይህ ውል በግልፅ የሚያመለክተው እንግሊዞች የምድር ባቡርን አስተዳደር ለማስረከብና አጋዴንን ለመስጠት እንደማይደራደሩ ነው።

እንግሊዞች ይበቀላሉ የሚለው ስጋት በኢትዮጵያውን ዘንድ ስለተቀረፀ ስቀስ ከጥያቄአቸው በመጠኑ አፈገፈጉ። ለአምባሳደር ሃው በተላከው ማስታወቂያ ላይ የኢትዮጵያ መንግሥት የስምምነቱን መቋረጥ ከመጨረሻው ነሐሴ 25 ቀን በኋላ ለማስተላለፍ ዝግጁ አለመሆኑን፣ ግን ሁኔታዎችን በማመዛዘን የምድር ባቡርን አስተዳደር የሚረከብበትንና አጋዴንና የተጠበቀውን ክልል የሚመለሱበትን ጊዜ በሁለት ወራት ለማራዘም ፈቃደኛ መሆኑን ገለጠ። ይህ ውል የእንግሊዙን አምባሳደር አላረካውም። ስለዚህም መስከረም 8 ቀን በላከው ማስታወቂያ፣ በስምምነቱ ላይ በመስከረም ወር መጨረሻ ድርድር ለመጀመር ቃል የተገባ ስለሆነ፣ የ1942 ስምምነቶች መቋረጥ ለሁለት ወራት ታግዶ እንዲቆይ አጥብቆ ጠየቀ። እንደገናም አክሊሉ ስምምነቱ የሚቋረጥበት ነሐሴ 25 ቀን የማይተላለፍ መሆኑን፣ የማስረከቡና የመመለሱ ጉዳይ ግን በሁለት ወራት ሊራዘም እንደሚችል በማለጽ መለሰ።

በዚህ ውል የኢትዮጵያ መንግሥት የሀገሪቱን ፀጥታ ለማስጠበቅ 5.000 ጠባቂና ሌላም ወታደራዊ ዕቃ እንዲልክለት የአሜሪካንን መንግሥት ወጥሮ ይዟል። የጥይት ድልድል በርድ እንግሊዛውያን አባላት በዚህ ማሪያ መላክ ምክንያት የእንግሊዝ የምሥራቅ አፍሪቃ ደህንነት ሊታወክ ይችላል በሚል ተቃውሟል።⁵ ከተጠየቀው መሣሪያና ዕቃ አነስተኛነት አንፃር ተቃውሞው በሰሜን ምሥራቅ አፍሪቃ ደህንነት ላይ የተመወረተ ሳይሆን በሌላ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም። ኢትዮጵያ ለደህንነቷ መታመን ያለባት በእንግሊዝ ወታደራዊ ጥበቃ ነው የሚለውና ካለእንግሊዝ ፈቃድም የጦር መሣሪያ መግባት አይችልም የተባለው በቅርብ ቀን አዲስ አበባ ለሚገባው ተደራዳሪ ቡድን ጠንካራ አጭ እንዲኖረው ያደርጋል።

በዚህ አጋጣሚ አሜሪካ ለምታበረከትላት ርዳታ ኢትዮጵያ ከፍተኛ ግምት የምትሰጠው መሆኑን እንድታሳይ ሐሳብ አቀረብኩ። ጃንሆይ አሜሪካ ለለጋሰዩኗ ኪራይ የምትከፍልበትን ቤትና ምድረገቢ በስጦታ እንዲያበረከቱላት፣ እንዲሁም ጣልያኖች ጥለዋቸው የሄዱትንና የአሜሪካ የገደ ድርጅት ለጦርነት አገልግሎት የሚፈልጋቸውን 30 ያህል የእርሻ ትራክተሮችና ትላልቅ ካምዮኖች በረጅም ጊዜ ከፍቶ ለአሜሪካ እንዲፈቅድላት ለመኩንን ሀብተወልድ ነገርኩት። ለመኩንን የነገርኩበት በርካታ

ምክንያት ነበረች። የንግድ፣ የኢንዱስትሪና የእርሻ ሚኒስትር እንደመሆኑ በንብረቱ ላይ ሥልጣን አለው። የዚህ ዓይነት ሐሳብ ሳቀርብ ሌላ ግምት እንደማይወሰድብኝ እርግጠኛ ነበርኩ፤ ዓላማዬን አጣጥም እንደ ግዴታ ከትም አውቃለሁ። ለአሜሪካ ስለነበረው የማይናወጥ በጎ አመለካከት እርግጠኛ ነበርኩ። ጊዜ ሳይወስድ ጃንሆይ ዘንድ ቀርቦ ስለጉዳዩ ከኔ በተሻለ እንደሚያስረዳቸውም አውቅ ነበር። መኩንን እኔ ያቀረብኩትን ሐሳብ በቀጥታ ለጃንሆይ አቅርቦ ወዲያው እንዲሰማሙበት አደረገ። ንብረቱ እኮ ከእናታቸው በውርስ ያገኙት ቢሆንም ምድረ ግቢውና ቤቱ በውስጡ ካለው ቁሳቁስ፣ ጌጣጌጥና የቤት ዕቃ ጋር ለለጋስየኑ እንዳለ ተሰጠ።

መስከረም 26 ቀን በሉርድ ደ ላ ዎር የተመራ ተደራዳሪ ቡድን አዲስ አበባ ገባ።⁶ ሉርድ ደ ላ ዎር የ1942ን ስምምነቶች የሚተካ አጭር ሐሳብ ይዞ መጣ። ከአጥረቱና ከቋንቋው አለመስባሰብ አንፃር በጥድራዎ እንደ ተዘጋጀ ግልፅ ነበር። የአንግሊካን አምባሳደር ተቀዳሚ ዲፕሎማት መሆኑ ተነግሮ ከአንግሊኮች ይልቅ በውጭ ሀገሮች የዳኝነት ልምድ ያላቸው ዳኞች የአንግሊካን ዜጎች ወይም በሕግ የሚጠበቁ ሰዎችን ጉዳይ እንዲያዩ፣ የኢትዮጵያ መንግሥት የተጠበቀውን ክልል ስምምነቱ ፀንቶ ለሚቆይበት ዘመን ለአንግሊካን እንድታከራይ፣ ኦጋዴን የቀድሞ የኢጣሊያ ሶግሊ ላንድን በሚያስተዳድረው የአንግሊካን ወታደራዊ አስተዳደር ስር እንዲቆይ ሐሳብ የሚያቀርብ ነበር። አንግሊካን ትሰጠው ስለነበረው ድጋግ የተነሳ ነገር የለም። ለድርድሩ የተተወ ነበር። ኢትዮጵያ የተላከው የአንግሊካን ወታደራዊ ቡድን በአንግሊካን የምሥራቅ አፍሪቃ ዕዝ ስር እንዲቆይ፣ በሀገሪቱ ሕጎችም እንዳይጠየቅ ይላል።

ወይይቱ ብዙዎቹን ችግሮች ከስር ከስሩ ፈታቸው። የአንግሊካን አምባሳደር የዲፕሎማቶች ቀዳሚ መሆኑ እንዲቀር፣ የአንግሊካን ወታደራዊ ቡድን ከምሥራቅ አፍሪቃ ዕዝ ወጥቶ ተጠሪነቱ ለኢትዮጵያ የጦር ሚኒስትር እንዲሆን ስምምነት ላይ ተደረሰ። በተጨማሪም ኢትዮጵያ ወታደራዊ ቡድኑን ከሦስት ወር ግስጠንቀቂያ በኋላ ወደ አገሩ ልትመልስ ትችላለች። ወታደራዊው ቡድን በጦር ሚኒስትሩ ስር እንዲሆን፣ በምላሹ ግን በሀገሪቱ ሕግ እንዳይጠየቅ ተስማማን። የውጭ አገር ዜጎች በሌሎች አገሮች የተፈተነ ልምድ ባላቸው ዳኞች ሊዳኙ ይችላሉ። አንግሊካን በአየር ግንባላ ላይ የነበራት ብቸኛ መብት ተሻረ። በመጨረሻም የኢትዮጵያ

⁶ የፖለቲካ ሚኒስትር ነበር። የሀገሪቱ ሕዝብን የቅርብ ወዳጅና የፖለቲካ ተባባሪ፣ እንዲሁም የግለሰብ ህይወት የአገሩን ልጅ ነበር።

መንግሥት ለባቡሩ መስመር ያልተቋረጠ አገልግሎት በቂ ዝግጅት ማድረጉን ከገለጠ ከሦስት ወር በኋላ ለማስረከብ እንግሊዞች ተስማሙ።

ይህም ሆኖ ግን ሁለት ጉዳዮች ቀሩ—የኦጋዴንና የገንዘብ ድጎማው ጉዳይ። እንግሊዞች ሁለቱ ጥያቄዎች እንዳሉ እንዲቆዩ ጠየቁ። በሌሎች ጉዳዮች ላይ የሚደረሰው ስምምነት በነዚህ ሁለት ነጥቦች ተቀባይነት ላይ የሚመሠረት ሲሆን ኦጋዴን ምንም ድርድር የማይደረግበት ጥያቄ ነው። አሉ። አስታውሱ። እንግሊዞች በጭን ላይ ተቀምጦ እንደሚሰበሰቡ ድመት ናቸው። ድመት እየተሰበሰበ እስከሆነ ድረስ ደስ ይለዋል፤ ከጭንህ ልታስለቅቀው ስትሞክር ግን ጥፍሩን ይተክልህ።» የኢትዮጵያ ተደራዳሪ ቡድን ነገሩን ግንግር የማይደረግበት የመጨረሻ ሆኖ መቅረቡን እንደማይቀበልና ጉዳዩ ለጠቅላይ ሚኒስትር ችርችልና ለእንግሊዝ ካቢኔ እንዲቀርብ አጥብቆ ጠየቀ። ነገሥቱ አባታቸው በአንድ ወቅት የነበሯቸውን

ይህ ሁሉ ሲሆን ለምድር ባቡሩ፤ ለኦጋዴንና ለተጠበቀው ክልል መመለሻ በሁለት ወራት ተራዝሞ የነበረው የጊዜ ገደብ ጥቅምት 25 ቀን ደረሰ። ይህ ቀን ከመድረሱ ከአንድ ሳምንት በፊት ሎርድ ደ ላ ያር የኢትዮጵያ መንግሥት የማይቻል የመጨረሻ ቃል እያቀረበ የእንግሊዙን ተደራዳሪ ቡድን ግወኩን በቂጣ ገለጠ። ጥያቄው የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር በአንድ ሳምንት ውስጥ ይውጣል የሚል ነበር። ግንግሩን እያንተኩ ችግር የፈጠሩና ይታወቅ ከዚህ ያደረሱ እንግሊዞች መሆናቸው ለሎርድ ደ ላ ያር ተገልጦአት። የመጨረሻ ቃል ለጥታችኋል ያለውን አልተቀበልነውም። በኢትዮጵያ መንግሥት በኩል ርክክቡ ይፈጸማል ከተባለበት ከኋላኛው ቀን ተጨማሪ የሁለት ወር ጊዜ እንደሚሰጥ ተገልጦ እንግሊዞች መልስ ለመስጠት ባለመቻላቸው ከሉንዶን መመሪያ መጠየቅ ነበረባቸው።

እነዚህ ያልልሶች እየተካሄዱ ሳለ ሌላ ችግር ተከሰተ። ለወራት የወጡ ጉዳይ ሚኒስቴርን ከፍተኛ የመልዕክት ልውውጦች የማረቀውና በታይፕ የምጽፈው ራሴ ነበርኩ። የሥራው ጫና እየከበደ ስለመጣ እንግሊዛዊ ያልሆነ የወጭ አገር ሰው በጸሐፊነት ስለተቀጠረልኝ ጭንቅ ቀለልልኝ። ድርድሩ በሚቀጥለው ክፍል እየተካሄደ፤ እኔ ደግሞ ግስታወቅዎችን፤ መግለጫዎችንና ሌሎች ለቀጣዩ ሰብሰባ አስፈላጊ የሆኑ ሰነዶችን እያረቀቅሁ ለጸሐፊው ሰሰጠው በታይፕ ይመታል። ድርድሩ ጥንቃቄ በሚጠይቅበት ወቅት፤ እኔ ለተከታዩ ሰብሰባ ያዘጋጀሁትን በሙሉ ጸሐፊው

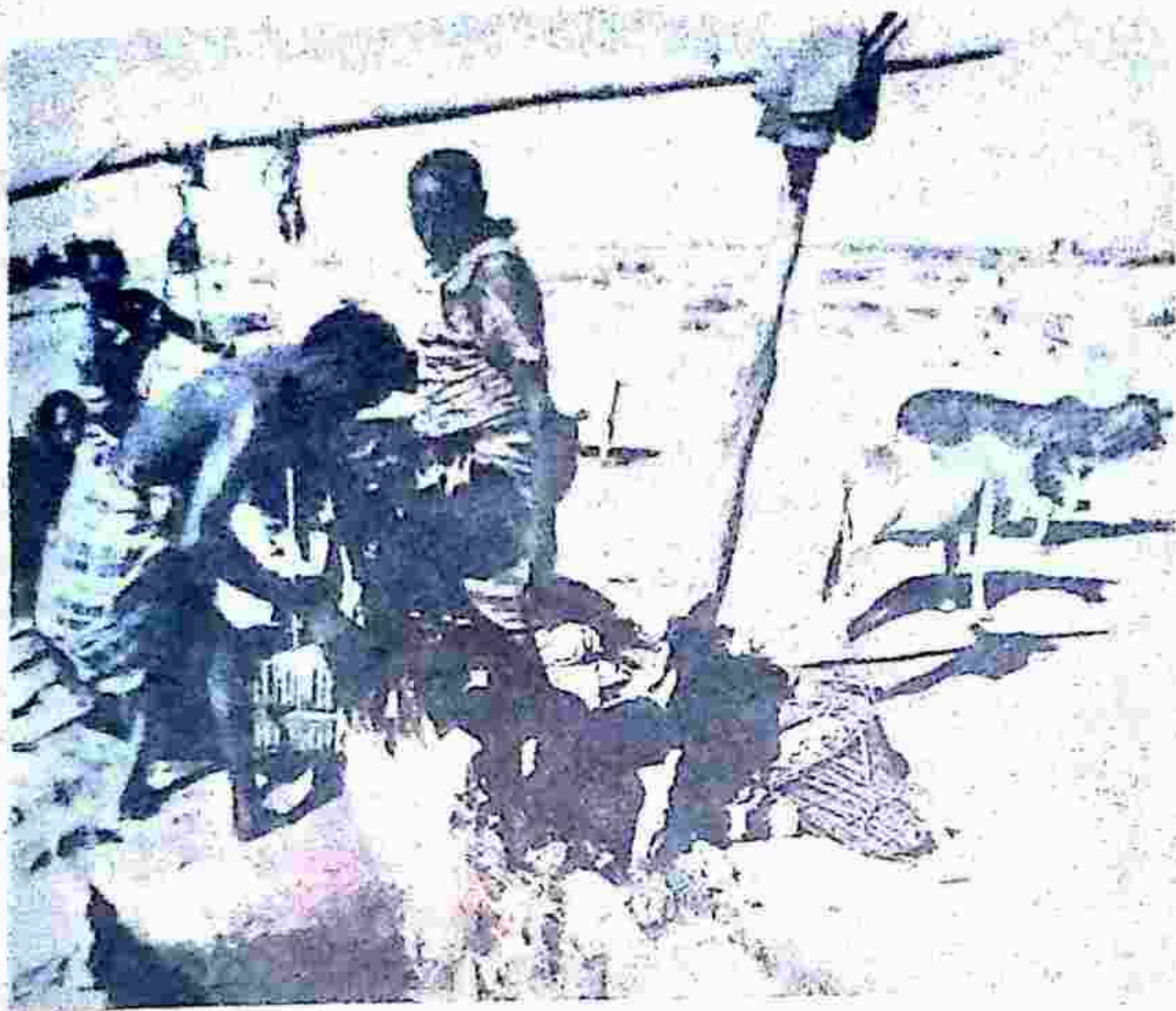
* በቂ ዝግጅት ማድረጉን የሚያረጋግጠው የኢትዮጵያ መንግሥት ብቻ ነው።

ለእንግሊዞች አላልፎ እንደሰጠ የኢትዮጵያ መረጃ ሠራተኞች እንዲረሱበት ተነገረኝ። ይህ መረጃ በሌላ ገለልተኛ መረጃ ትክክለኛነት ስለተረጋገጠ! ንግግሩ ዳር ሊደርስ በተቃረበበት ወቅት ጸሐፊው ተባረረ፤ እኔም የአማካሪነትንና የጸሐፊነትን ሥራ ደርቤ ለመያዝ ተገደሁ።

ከሉንዶን የሚላክልንን መልስ በመጠበቅ ላይ እያለን! የሶቭየት ለጋስቶንን ለመክፈት በቅርብ ጊዜ የተላከው የሶቭየት አምባሳደር ኮስቱቭ ንግግሩ ከምን ላይ እንደደረሰ እንዲነግረው አክሊሉን ውጥር አድርጎ ያዘው። እስካሁን ስምምነት የተደረሰባቸውን ጉዳዮች የሚገልጥ ጽሑፍ ተሰጠው! ሁልጊዜ እንደማደርገውም ተመሳሳዩን ኮፒ ለአሜሪካው አምባሳደር ሰጠሁ።

ይህ ሰነድ የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርን አሳለበው። መሠረታዊው ተቃውሞ ኮስቱቭ ላቀረበው ጥያቄ የሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤት እንዲመልስለት መተው ነበረብህ! ይህን ባለማድረግህ ጽሑፉን ያዘጋጀኸው አንተ መሆንህ ይታወቃል የሚል ነበር። ሶቭየት የእንግሊዞችን ጥያቄ ካወቁ በኋላ / በዚያን ጊዜ የኢራንን አንዳንድ ከልሎች በፀታደር ኃይል ይዘው ነበርና/ ተመሳሳይ ስልት ለመከተል ምክንያት እንዳይሆናቸው በመስጋትም ጭምር ነበር። ሌላው ተቃውሞ እኔም ራሴ የምቀበለው እንግሊዞች « የኢትዮጵያን መሪት ዘርፈዋል » ስለ የተጠቀምኩበት ቋንቋ ዲፕሎማሲያዊና አስፈላጊ ያልሆነ ነበር። « በመሪነት እንዳትጠቀም አደረጓት » ማለት በቂ ነበር። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር አምባሳደር ካልድዌል በጻፈውና አክሊሉ እንዲያየው ባደረገው ግስታወሻ ከአማካሪነት እንድንሳ ለመጠየቅ እንዳለበ ገልጧል። ይህ አባባል ወዲያው የኢትዮጵያን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ቆጣ አስከተለ። « አሜሪካ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴራችን ሰላይ ያስቀመጠች መሰላት እንዴ? » አለ። ነገሩ አክሊሉ በአሜሪካ ላይ ያለውን ጥርጣሬ አጎላለት።

በተጠቀምኩበት ቋንቋ ላይ የተሠነዘረውን ሂስ እቀበለዋለሁ! ከአሜሪካ መሥሪያ መቀበል አለበት የሚለውን አመለካከት ግን በምንም ምክንያት የምቀበለው አይደለም። በአዲስ አበባ ውስጥ ያሉ የውጭ ለጋስቶኖችን በርቀት ባልይዛቸው ኖሮ የአማካሪነት ጠቃሚነት በጠፋም ነበር። ባገለገልኩባቸው በርካታ ዓመታት ውስጥ የቀጣሪዬን የኢትዮጵያን ጥቅም ለመጠበቅ ነፃ እሆናለሁ። በሚል አስተሳሰብ ራሴን ከውጭ አገር ልፀካኝ ድርጅቶች አርቂ ኖራለሁ።/ በአሁኑ ወቅት የአስተሳሰቤን ትክክለኛነት አጠራጠራለሁ።/ አቋሜ የቀጣሪዬን ጥቅም ለመጠበቅ ረድቷል! ለግንልበት ግን አልቻለም። በዚህ ሁኔታ ውስጥ ይህን እንዳደርግ ይህን አድርገልኝ መባባልና ጥቅምን ማመዛዘን ይኖራል። ከተፈጥሮ ባሕሪ

ጅጅጋ-የአጋደን ወደ ሀብት የሆነውን ውሃ ከተደጓደ ሊቀዱ

አንዱ ጉድለት ከግሰፋት ይልቅ በመከላከሉ ላይ የማጥበቅ ዝንባሌ በማሳየቱ፤ አንዳንድ ጊዜ የፖለቲካ ሰውነቱ በሕግ ሰውነቱ እንዲገዛ ማድረግ ነበር። ይህ ድክመት ግን በዓለም አቀፍ ሕግ መሰከ በተሰማሩ መያተኞች ሁሉ ላይ የሚታይ ነው።

ጥቅምት 31 ቀን የእንግሊዝ ካቢኔ በቸርችል ሊቀመንበርነት ባደረገው ስብሰባ፤ የእንግሊዝ መንግሥት አዲስ አበባ የላከው ቡድን በአጋደንና በተጠበቀው ክልል የያዘውን አቋም ያለአንዳች ለውጥ ያፀናው መሆኑና ይህም የማያወላውል አቋሙ መሆኑ ተገልጦልን። በጃንሆይ ልዩ ትዕዛዝ አሜሪካ ከእንግሊዝ ጋር ባላት ወዳጅነት እንግሊዝ አጋደንንና የተጠበቀውን ክልል እንደያዘች ሌላ አዲስ ስምምነት ለማድረግ

የፈለጉትን ምክንያት ግልፅ እንዳልሆነ ብትነግር ብዬ አምባላደር ካልደረግ ልንጠየቅሁት።

ሐዳር 4 ቀን የኢትዮጵያ ቡድን የአንግሊካ ካቢኔ ለላካው መልስ የበኩሉን መልስ ሰጠ። መልሱ የሚከተሉትን ፍሬ ሐሳቦች የያዘ ነበር። የኢትዮጵያን ነፃነት ለማስመለስ እንግሊዝ ያደረገችውን አስተዋፅኦ በአድናቆት እንደምትጠብቀው፤ ነገር ግን ኢትዮጵያ የሦስቱ ጦረኛ አገሮችን ለመውጋት የመጀመሪያ አገር ሆና ሳለ እንደጠላት ግዛት መታየቷ እስካሁን በሦስቱ ጦረኛ አገሮች መዳፍ ስር ያሉ አገሮች ዕድል ምን ይሆን እነሱም እንደ ኢትዮጵያ የጠላት ግዛት ተብለው በሰላም ንግግር ጊዜ መፈታቸው ተቆርሶ ይወሰድባቸው ይሆን? የሚለው እንደሚያሳስባት መልሱ ይገልጻል። እንግሊዝ ኦጋዴንና የተጠበቀው ክልል በፓስፊክ ውቅያኖስ ለሚደረገው ጦርነት አስፈላጊ ናቸው ትላለች። ነገር ግን ጠቅላይ ሚኒስትር ችርችል ራሱ በፓስፊክ መግለጫው አሜሪካ እነዚህ ክልሎች ከጃፓን ጋር ለሚደረገው ጦርነት አስፈላጊ ናቸው የሚል ሐሳብ ካለው፤ የኢትዮጵያ መንግሥት ኦጋዴንና የተጠበቀውን ክልል አዲሱ ውል ፎንቶ እስከቆየበት ወይም ጦርነቱ እስካበቃበት በቀደመው ሁኔታ እንዲመለስ ለእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ለማስረከብ ዝግጁ ነው የሚል ቃል ይዟል። ይህን በተመለከተ የተነደረው ሐሳብ /በኋላም በመጨረሻው ውል አንቀጽ 7 ውስጥ ተካቷል/ከመግለጫው ጋር ተያይዞ ተላከ።

በጃንሆይ ጥያቄ ድርድሩ የደረሰበትን ደረጃ አንድ ባንድ ለአምባላደር ካልደረግ ገለጽኩ። በኦጋዴን ላይ የተፈጠረውን አለመግባባት ለመፍታት ስላለው ፎርማ ግን መወያየት አልፈለግሁም። እስከዚያን ዕለት ከአሜሪካ ለተሰነዘረው ርዳታና ምክር እጅግ ቢያንስ ማድረግ ያለብኝ አምባላደሩን ከእንግሊዞች መጠበቅ ነው ብዬ አሰብኩ—በኋላ አምባላደር ካልደረግ ቢጠየቅ በኛ በኩል ያቀረብነው ሐሳብ የለም፤ የማውቀውም የለም ብሎ በግልፅ መናገር እንዲችል።

የእንግሊዝ ቡድን በመግለጫው ይዘት በተለይም አሜሪካ በመጠቀሷ በጣም ተናደደ። ሉርድ ደላዎር ወደሉን ዶን ለመመለስ ትኬት የገዛ መሆኑን ለመናገር ባስቸኳይ ጃንሆይ ዘንድ ለመቅረብ ጠየቀ። መግለጫው በቃል የተናገርኩትን በኔው ላይ የመለሰ ነው አለ። እዚህ ላይ ግን ተላስቷል። እንግሊዞች ጥቅምት 14 እና 31 ቀን በላኳቸው ሁለት መግለጫዎች ላይ በሠረጸው ጽንጽ ብቻ ለመጠቀም ከፍተኛ ጥንቃቄ ተወስዷል። ከዚህ በኋላ የስምምነት ድርድሩ ስለተቋረጠና የ1942 ስምምነትም ስለተሰረዘ እንግሊዞች መላካን ኢትዮጵያን ለመቆጣጠር ይችላሉ ቢል መናገሩ ተሰማ።

ጃንሆይ በተለምዶ ወደ ፍልውሃ የሚወርዱት በየግንቱ ሰዎች ግታ ነበር። እዚያም ሕዳር 6 ቀን ከዋናዎቹ ሚኒስትሮቻቸው ጋር ረጅም ጊዜ የወሰደ ስብሰባ አካሄዱ። አንድ መፍትሔ ላይ እስኪደረስ ድረስ ሎርድ ደ ላ ምር ያሰበውን ጉዞ ለሌላ ጊዜ እንዲያስተላልፍ ጃንሆይ እንዲጠይቁት ጃንሆይና ሚኒስትሮቻቸው ወሰኑ። ይህን ሲያደርጉ ግን፣ የሱን ማሰራረራት መቀበል ወይም በይበልጥ ለእንግሊዞች ፍላጎት ራስን ተገዥ ማድረግ መሆኑን አልተረዱትም። ሎርድ ደ ላ ምር ለመቆየት ወሰነ፤ በተከታዮቹ ድርድሮች ላንድአፍታ ከገንፈለ በኋላ፤ አጋዴንንና የተጠበቀውን ክልል በተመለከተ ኢትዮጵያ ያቀረበችው ሐሳብ ተቀባይነት አገኘ።

« በጦር ቃል ኪዳን ወዳጅነቷ መሪነት ለጦርነቱ የተሳካ አፈጻጸም አስተዋጽኦ ለማድረግ በግንባርና በግንባሪ ላይ ያላት መብት ላይህን የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት ይህ ስምምነት ጭቆና በሚቆይበት በመን ከስምምነቱ ጋር ተያይዞ በሚገኘው ማጠራጠር እንደተመለከተው አጋዴንና የተጠበቁ ክልሎች በመባል የሚታወቀው የኢትዮጵያ ግዛት በእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ስር እንዲቆይ ተስማምቷል። »

« የጦር ባለ ቃል ኪዳን » የሚለው ቃል ለኢትዮጵያ ብዙ ጠቀሜታ አስገኝቶታል። ይህች ሀገር ከእንግሊዝ ወዲያ ጀምሮ ሚቸል ይል እንደነበረው የጠላት ግዛት አትባልም። ወደፊት በሚደረገው የሰላም ውይይት ላይ ከመሳተፍ ልትከለከል አትችልም—አጋዴንንና የተጠበቀውን ክልል እንድትለቅ አትጠየቀም፤ ለጦርነቱ አስተዋጽኦ ያደረጉ « የጦር ባለ ቃል ኪዳን » አገሮች የግዛት አቋም ይናጋል። ከሁሉም በላይ እንግሊዞች በአጋዴን ውስጥ እንዲቆዩ በመፍቀዱ ኢትዮጵያ ኤርትራን ለማስመለስ ሲታደርገው ጥረት ድጋፋቸው እንዳይለያት ይረዳታል።

ከዚህ በኋላ መፍትሔ የሚረዳ ሀገር አንድ ጉዳይ ብቻ ነበር የቀረው—እንግሊዝ የምትሰጠው ድጋግ። የ1942 ስምምነት ነሐሴ 25 ቀን ሲቋረጥ ከፍያውም ቆመ። ከቡድኑ ጋር የመጣው የእንግሊዝ ገንዘብ ሚኒስትር ባለሙያ ኤ ኤም ዳል ካለእንግሊዝ ድጋግ ኢትዮጵያ ባደዋን ትቀራሰች ሲል ለጃንሆይና ለመንግሥቱ ባለሥልጣናት አሰረዳ። በኢትዮጵያ የመከላከያው ምሥራቅ አቅርቦት ማዕከል የኤሜሪካ ተወካይ ሂክማን ሃራይስም በዚህ ሐሳብ ተሰማማ። የተናገረውን በማሰራጃ ለማስደገፍም የ1943-44 የኢትዮጵያን የውጭ ንግድ ለታቲስቲክ አቅርቦ በማሳየት፤ የንግድ ሚዛን ለኢትዮጵያ ያደላው/ የሚጠቅመው/ በትንሹ መሆኑን አሰረዳ። ምክር እንድሰጥ ስጠየቅ የተለመደና ብዙም ያልታሰበበት ሐሳብ ስጠው፤ ይኸውም ጦርነቱ ገና ስላላበቃ ለኢትዮጵያ በትንሹ ያደላው የንግድ

የፖሊስ ልተጋግሥት /ታች ገቢ/ ገርግዋለች ተባለው ከአገጣጠው ዙፋናቸው ረታ ቶማስ። ከገባቸው የቆመው ከእንግሊዞች ጋር የ1944 ስምምነት የፈረመው መታላይ ግንባር ሲታወድ መኩንን እንዳልነቸው ነው።

ግንባርን አስተግጥሞ አለመሆኑን አስረዳሁ። ሊትዮጽያ የፋይናንስ ርዳታ ከምታገኝበት ሁሉ መውሰድ ይበጃል፤ በተለይም እዲሱ ገንዘብ በስተ ርዕሰ ጉዳዩ የገንዘብ ሥርዓት ውስጥ እንዳትገባ የሚከላከል ሆኖ ስለሚያገለግል ነው። እንደ ዕድል ሆኖ ስለገንዘብ ጉዳይ ከእኔ በእጅጉ የላቀ ዕውቀትና ጥንቃቄ የነበረው ጀርጅ ብሉወርስ ከእኔ ተቃራኒ እቋም ይዞ ነበር። በዚህ ጉዳይ ላይ ሐሳቡን እንዲሰጥ በተጠየቀ ጊዜ ስታቲስቲኩንና አሐዞቼን ያዘጋጀው የእንግሊዝ የጉምሩክ አጣካሪ በገቢ ዕቃዎች ዋጋ ላይ በጣም ከፍተኛ የሆነውን የጉምሩክ ቀረጥ በመጨመር የንግዱን ግንባር በጣም አዛብቶ ነበር ያቀረበው። ብሉወርስ በአሜሪካ ዶላር የሚመጣው የውጭ ምንጭ በስተርዕሰ ጉዳዩ የሚሞጥ ቢሆንም! አመርቂ የውጭ ንግድ ግንባር

* የ1944 የብሪታንያና ስኮትላንድ ከተረረሙ ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ካቢኔና የግንባር ሥራ ለቅርንጫፍ ግንባር ከፈረሰ ይህ ለእትፋቱ ውጭ ንግድ ላይ የስተርዕሰ ጉዳዩ ቀርቶ የእርሱ ግንባር ታወቀና ዕድሜው በጅቡረ ላይ ዕቃዎችን ለግንባታ ለገንዘብ /ትሬዝሪ/ እና ለግንባር የሚጠቀሙ ከሐዘ ስራ ስራ ለዚህ ሁሉ የተቀነሱት ሊትዮጽያ የረዷት መውጫ ካገኙ ይህ ነው።

እንዲሁም አረጋገጠው የዚህን ያህል ተካባቢ መገኘቱ የሚያስደንቅ አይደለም፤ ለመርኅቱ አስፈላጊ የሆነ እህልና ጥራጥራ በገፍ እየወጣ ስለነበር የካዝናው ባዶ የመቅረት ስጋት በጣም ውሱን ነው በማለት ለሌሎች አረጋገጠው በተጨማሪም ኢትዮጵያ ከአደላው የወርቅ ግዕድን በዛቱ እያደገ የመጣ ወርቅ እያገኘች መሆኑን ብሎ ወርሶ ገለጠው ያል ቢያስፈራራም፤ እንዲሁም ሂደቱን ማረጋገጥ ተፅዕኖ ቢያደርግም፤ ጃንሆይ ከእንግሊዝ የምናገኘው ድጎማ የኢትዮጵያን ነፃነት ከመጠበቅና በገንዘብ ጉዳዮች የማድረግ ነፃነትን ከማረጋገጥ የሚበልጥ አይሆንም ብለው በድፍረት ወሰኑ።⁹

ሎርድ ደ ላ ዎር ጃንሆይ ድጎማውን አንፈልግም በማለታቸው ስለሚከተለው የፖለቲካ ሁኔታ አሳሰበው ስለዚህም በጋራ የሚጻጻፉ በርድ የሚቆጣጠረው የአንድ ሚሊዮን ፓውንድ የልማት ገንዘብ እንዲሰጥ ሐሳብ አቀረበ። የኢትዮጵያ መንግሥት ይህንንም በተመሳሳይ ምክንያት ጣለው። ነገር ግን ኢትዮጵያ አጋዴንና የተጠበቀው ክልል ለመርኅቱ ግስፈጽሚያ እንዲያገዝ መፍቀዱ ታይቶ መያዣ የማይሰጥበት፤ ወለድም የማይከፈልበት የአስር ሚሊዮን ፓውንድ የብድር ስምምነት ለመፈረም እንደተዘጋጀች ተገልጦለት። ደ ላ ዎር ይህን ሐሳብ አልተከታተለውም፤ የሚያስደንቅ አልነበረም።

አዲሱ ስምምነት በጠቅላይ ሚኒስትር ቢትወደድ መኩንን አንዳል ካቸው የተረፈውና የፀናው ታሕሳስ 19 ቀን 1944 ነበር። በስምምነቱ ላይ ጃንሆይ አለመፈረማቸው ያለምክንያት አልነበረም። ጃንሆይ ለ 1944 ስምምነት ንግግር በሚደረግበት ጊዜ የነበራቸው ተሳትፎ የውጭ ግንኙነትን በተመለከተ ያላቸውን ሚና ገላጭ ነበር። በዚህ ላይ በሌሎች ሁኔታዎች እንደሚታየው ሁሉ ስር የሰደደ ተቃርኖ ይታያል።

በአንድ ፊት ኃይለሥላሴ ስለ ውጭ ጉዳይ የነበራቸው ከፍተኛ ስሜትና በቀጥታ የውጭ ግንኙነት የማድረግ ፍላጎታቸው መንፈሳቸውን የመረዘ ጉዳይ ነው። የኢትዮጵያ ኢምባሲዎች ከውጭ የሚልኳቸውን መልዕክቶችና ጽሑፎች የሚከፍቱ እሳቸው ብቻ ናቸው። ለጉብኝት የሚመጡ የውጭ አገር ዜጎችን አቅርበው ያነጋግራሉ። በከተማይቱ ውስጥ ለሚገኙ ዲፕሎማቶችና የውጭ አገር ዜጎች የሚያደርጓቸው የሪሰፕሽን ግብዣዎች

* በ1944 ከአዲስ የተወረተ ወርቅ በረ በተሸረኩ ካምፕዎች እየተጓዙ ወደ ቢሔራዊ ባንክ ግብተው በሚደረግ መገባት ጀምረዋል። በአንድ ጠረፍት ወቅት ተልዕኮ ተብሎ ከተገለጠው ወርቅ ወሎ የተወሰኑ ዜጎች የተደላቸውን ብሎ መርሶ ለሰተው ለጉድለቱ የፈራ ርብዓት ያለው የፈራ ተገርፍና ገራ ተጋብቶ ወርቁን ወፍባ አግኝቶ ይሆናል ብሎ መለሰ።

ለኢትዮጵያውያን ከሚዘጋጁት ግብርች ይበልጣሉ። ከመርነቱ በፊት በገምንት እንደ ቀን ግብር መግባት እንደትልቅ ነገር ይታይ ነበር። ለታላላቅ እንግዶች ከብር በሚዘጋጁ የሪሲፕሽን ግብዣዎች ላይ ስመጥር የሆኑት ራስ ሥዩምና ራስ ካሳ ይገኛሉ። እንደተመለከትኳቸው ለማዕረጋቸው የሚመጥን የሀገር ልብስ ለብሰው፤ የሚያደርጉት ሰፋፊ ጥቁር ሚግኖች ታቸውን ቀንሰባቸው እንደሐውልት ድርቅ ብለው አንድ ቦታ ላይ ይቆማሉ። እርጋታና አደብ የሌላቸው የውጭ ሰዎች እንቅስቃሴና ልፍለፋ አይጥማቸውም። ከውጭ እንግዶች ጋር ያለማቋረጥ የሚወያዩት ጃንሆይ እነሱ እስከመኖራቸውም የሚዘከሩ አይመስሉም።

በኋለኞቹ ዓመታት በየዓመቱ አውሮፓን፤ ሩቅ ምሥራቅን፤ ሰሜንና ደቡብ አሜሪካን በይፋ መጎብኘት ጃንሆይ በናፍቆት የሚጠብቁት ተግባር ነበር። የአፍሪቃ አባት የሚለውን ስማቸውን ለመጠበቅም የተለያዩ የአፍሪቃ ሀገሮች ዋና ከተሞችን በተመሳሳይ ሁኔታ ይጎበኙ ነበር። በተደጋጋሚ ለረጅም ጊዜ ከሀገር ውጭ የመቆየት ልምዳቸው ከአገር ውስጥ ጉዳዮች አገለላቸው። የሀገር ውስጥ ጉዳይ ሥልጣናቸውንም በዚያው መጠን ሸረሸረው፤ የሲቪሉን መንግሥት መኮላሸትም በአስከፊ መልኩ አጋለጠው። ወደመጨረሻው ላይ የኢራኑን ሻህ እየመሰሉ ሄዱ—በአምባ ገነገነታቸው የሚኩነት፤ በዚያው መጠን ለውጥ ለማስገኘት በነበራቸው ጉጉት የሚመሰገኑና የኢትዮጵያ መሪ መሆናቸው እየደበዘዘ ስለመጣ። በዓለም ያላቸውን ገፅታ ለመጠበቅ ሲሉ የመሬት ነውጥ ለጎዳቸው የኢራንና የቺሊ ዜጎች፤ የውሃ መላት ላጥለቀለቃቸው ለሕንድና ለፓኪስታን ርዳታ ሲልኩ፤ በሀገራቸው በጉንደርና በነገሌ ያሉ ትምህርት ቤቶች መጻሕፍት አልነበራቸውም። የናቤልን የሰላም ሽልማት ለማግኘት ዘወትር እንደቋ መጡ ነበር።

በሌላ በኩል፤ ከሌሎች የመንግሥት ባለሥልጣናት የበለጠ ጠንክረው መስራታቸው፤ በውስጥ የፖለቲካና በአስተዳደር ጥቃቅኗን ጉዳይ ሳይቀር ግወቅ የቻሉትን ያህል፤ በውጭ ጉዳዩ ዘርፍ ግን ያን ያህል ትኩረትና ጠንካራ ጥረት አላደረጉም። በችግሮቹ ላይ ጥረት ባለማድረጋቸው ይንሳፈሩሉ። የሚያቀርቡት ግልፅና ጥርት ያለ ሐሳብ አልነበራቸውም። ለከባድ የእንኳን በንካ ንግግር አንዳች አስተዋጽኦ አያደርጉም። ከታላላቅ ስምምነቶች ውስብስብ ይዘት ጋር ሳይላመዱ ቀርተዋል።

ከጃንሆይ የሚወርድ መመሪያ ሚኒስትሮችን ያንቀሳቅሳቸዋል በሚል እምነት የውጭ ዲፕሎማቶችና ጎብኚ እንግዶች እላቸው ዘንድ ቀርበው ጉዳያቸውን ለማስረፅም የሚሞክሩበት ጊዜ ጥቂት አልነበረም። ነገሮች ግን እንደዚያ አልነበሩም። ከጥቂት ጉዳዮች በስተቀር ጃንሆይ ለውጭ ዜጋ

አጠቃላይ በፃፃፍነታቸውን በመገለጥ ስለዝርዝር አረፃፀሙ ለሚመለከታቸው ሚኒስትሮች መመሪያ እንደሚያስተላልፉ በመንገር ጭቅጭቅን፤ ውይይትን ወይም ሐፍረትን ያለወግዳሉ። በዚህ መንገድ አልቀበልህም ግለት ሊያስፈልጋቸው፤ የውጭ ዜጋ ያላቸውን ከፍተኛ አላቢነት፤ አርቆ አስተዋይነትና የመረዳት ችሎታ እንዲያምን ያደርጉ ነበር። እምቢ የማለቱን ሽክም ወደ ሚኒስትሮቻቸው ሲያላልፉ፤ ሚኒስትሮቹ ጥያቄውን ተቀብለው በሚፈጽሙበት የተወለነ ጊዜም ምስጋናውን ለራሳቸው ያደርጋሉ።

የውጭ ጉዳይን የሚመለከቱ ማናቸውም ችግሮች የሚቀርቡት ለአክሊሉ ነበር። እሱና እኔ ውስብስቡን ሥራ እንያያዘዋለን። ብዙውን ጊዜ የውጭ ጉዳይ ሥራ በሌሎች የመንግሥት ሥራዎች ላይ እንደሚታየው ዓይነት ጊዜ ከሚወስድ የኮሚቴ ሥርዓት የነፃ ነበር። የሥራው ዝርዝር ለአብዛኞቹ ባለሥልጣናት የማይዉበጥ ነበር። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ብቻ ነበር ዝርዝሩን መረዳት የሚችለው።

ጃንሆይ፤ የግሪኩ ንጉሥ ደውሉስና ንጉሥት ፍረደሪካ፤ እክሊሉ ሀብተወልድ፤ ግዳም እክሊሉ እና ከጆርገ ፀሐፊ ትዕዛዝ ተረራ ወርቅ ይታያሉ።

ጃንሆይ የውጭ ጉዳይን ውስብስብ ሥራ ለአክሊሉ ትተው፤ እሳቸውም እንደ ኘረዚደንት ሩዝቨልት በመንግሥታት መሪዎች በሚደረጉ

ግንኙነት በሰዓታት ውስጥ ለረጅም ጊዜ የቆዩ ችግሮች መፈታት ይችላሉ
በለው ያምናሉ። እነዚህ ችግሮች ከውስጣቸው ሊፈነዱ የሚችሉ ሁኔታዎች
ችን መያዛቸውን አያጠኑም። የዚህ ዓይነት ጥልቀት የሌለው አቀራረብ
የውጭ ዜጎችን ያረጋጋቸው እንደነበር አሉ አይባልም። እንደ ንጉሥ
ባዕድና ንጉሥ ፋይዛል ካሉ፤ እንደ ፕራዚደንት ናሰር፤ ፕራዚደንት ባዳትና
ፕራዚደንት ኒሚሪ ካሉ እስላም መሪዎች ጋር ብሩሕ ተስፋ ባለው ሁኔታ
ለመወያየት አስችሏል። ጃንሆይ ከውስጥ ያለውን ሁኔታ ጠልቀው ቢያውቁ
ናር ግን ይህን ለማድረግ ባልቻሉም ነበር። የዚህ ዓይነት ንግግር ከግብፅ
ጋር በተለይም ከሳውዲት አረብያ ጋር የሰመረ ግንኙነት በመፍጠር መልካም

/1944/ ኃይለሥላሴ ከአሜሪካ አምባሳደር ጆን ኪኒት ካልድዌል እና ሚስት
ካልድዌል ከገነት ልዑል ቤተመንግሥት መግቢያ ላይ። ከጀርባ ብላታ
ኤፍሬምና ሚስት ሔርበርት /ደህ/ ሐንሰን ይታያሉ።

አስተዋፅኦ አድርጓል። ጃንሆይ ከሥልጣን ሲወርዱ ኢትዮጵያ ከእስላም
መንግሥታት ጋር በነበራት ግንኙነት ብዙ አጥታለች። እነዚህ ስኬታማ
ውጤቶችና የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ከተቋቋመ ከ1963 ወዲህ፤
ጃንሆይ በአህጉሩ አረጋዊና ቀደምት መሪነታቸው የተጫወቱት ሚና እና

የአፍሪቃ ሀገሮችን ጠብ ለማብረድ በአስታራቂነት ብቅ ማለታቸው፤ በመገንጠታት መሪዎች ተገናኝቶ መነጋገር ውጤታማነት ላይ የነበራቸውን እምነት አጠናክሮታል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ ስለሀገሩ ታሪክ ለማወቅ የማያቋርጥ ፍላጎት እንዳለው ቢረጋገጥም፤ የውጭ ግንኙነትን በተመለከተ ከአጠቃላይ አስተያየት ባለፈ ስለዝርዝር ነገሮች ማወቁ ያጠራጥራል። በዚህ ላይ ይህን ሚና የሚጫወቱት ጃንሆይ ነበሩ። አጋዴንን አልለቅም በማለታቸውና በ1944 የእንግሊዝን ድጎማ ከመቀበል ገንዘብ አልባ ሆኖ መቅረቱን በመምረጣቸው የሕዝብን ስሜት በአግባቡ አስተናግደዋል። ኤርትራ እንድትመለስ መገፋታቸው ዳግማዊ ምኒልክ ከአድዋ ጦርነት በኋላ ክፍለ ሀገሪቱን ባለማስመለሳቸው ሕዝብ ላደረበት ቅሬታ ምላሽ መስጠታቸው ነበር። ኢትዮጵያ የምትቆጣጠረው የባሕር መውጫ በር ለማግኘት ለሰላላ ዓመታት መፍክራት ማቸውም የሕዝብን ቢታሪክ ላይ የተመሠረተ ፍላጎት ለማሟላት ነበር።¹⁰

የአጋዴንን ጉዳይ እና የእንግሊዝ ድጎማን በሚመለከት የ1944 ስምምነት ሲደረግ የነበረው ድርድር ሁኔታ ይህን መሣይ ነበር። ይህ በታሪካዊ ገፅታው በውስጥ ጉዳይ አንፃር ሊተረጉም ይችላል። እዚህ ላይ ለሚኒስትሮቻቸው አፈጉባዔ በመሆን ታላቁን ዓለም አቀፋዊ ዕውቅናቸውን አበርክተዋል።

አመለካከታቸው የሕዝብን ታሪካዊ ስሜት አላንፀባረቀም፤ ነገር ግን በሁለት መስኮች የግላቸው ሆነው ቀርተዋል። የመጀመሪያው፤ በጋራ ደህንነት የነበራቸው እምነት ነው። ይህን ያዳበሩት አሜሪካና ፈረንሳይ አድናቆታቸውን ፋይዳ በሌላቸው ፎርማሊቴዎች፤ እንደኬሎግ-ብራያንድ ፀረ-ጦርነት ስምምነትና የሉካርኖ ስምምነት ባሉ ባዶ የሕግ ድርሳን በሚገልጡበት ጊዜ ነበር። ሁለተኛው፤ የሚያሳዝኑ ሁኔታዎችና እንቅፋቶች ቢያጋጥሙ እንኳን፤ ጃንሆይ በአሜሪካ ላይ የነበራቸው እምነት አስከመዉረሻው የማይናወጥ ነበር።

ስለዚህ በታሕሳስ ወር 1944 የተፈረሙት ስምምነቶች በ1942 ከእንግሊዞች ጋር ተደርገው የነበሩትን የተጠሉ ስምምነቶች ተኩ። እነዚህ የ1944 ስምምነቶች የኢትዮጵያን ነፃነት ውጫዊ ገፅታ የመለሱ ሲሆን፤ ለዚህ ነፃነት ማዕከላዊ ጥያቄዎች የሆኑት የአጋዴንና የኤርትራ የወደፊት ዕጣ መፍትሔ ሳያገኙ ቀርተዋል። እነዚህ የተያያዙ ችግሮች ለሚቀጥሉት 15 ዓመታት የኢትዮጵያን የውጭ ግንኙነት ተቆጣጥረውት ቆይተዋል። ከሁሉም የላቀውንና የነፃነቷ መሠረት የሆነውን የባሕር በር የማግኘቷን ጥያቄ ገና አልፈታችም።

ጥላታ ወገኖች

1. ፕሮፌሰር ቤንትዊች የአየር ኃይል መኩንን በነበረ ጊዜ በፕረዚደንት ሩዝቬልትና በጠቅላይ ሚኒስትር ቸርችል መካከል በነሐሴ ወር ኩቤክ ላይ በነበረው ስብሰባ እንዲሆኑ ተመድቦ ነበር። ዕድሉ ሲጠም፣ የስብሰባውን አጀንዳ ሳያስተውል ከኮቱ የውስጥ ኪስ ውስጥ እድርነት በሉንዶን ከተማ ሲዘዋወር ከመንገድ ላይ ወድቆ ለስኮትላንድ ያርድ / የእንግሊዝ የሰላላ ድርጅት/ ይደርሳል። የመኩንን ግዕረጉን ተገር ተራ ወታደር ተብሎ ከርያል አየር ኃይል ተሰናበተ። በሕዳር ወር ባቀረበው ረቂቅ ላይ ከጃንሆይና ከአክሊሉ ፓር ለመወያየት ወደ ኢትዮጵያ መጣ።

2. ብሔራዊ ቤተ መሃግብት 884/24164 ፕሮ 14 1944

3. አሜሪካ ያቀረበችው የደንብ ልብስ የኢትዮጵያ ጦር ሠራዊትን ፍላጎት ባለግጧት ተወግፎ የደንብ ልብስ ከሌላ መገዛት ነበረበት። ዶክተር ዚርቦስ የሚባል ግሪካዊ የጃንሆይ ወዳጅና የግል ልኪያ ይህን ተግባር እንዲያከናውንላቸው ሚኒስትር ድራኮፑሎስን አመጣላቸው። ሚኒስትር ድራኮፑሎስ የጦርነት ጊዜ እግዳዎችን ጥሶ በመዘለቅ የሚረላገውን ያህል የደንብ ልብስና ከጥጥ የተሠራ ብስ አቀረበ። በዚሁ ጊዜ የራሱንም ፍላጎት አላምሮ ስላግኑ ከፍተኛ ውዝግብ አስከተለ። የጃንሆይ ባሕርይ ለተሰጣቸው አገልግሎት ወረታውን የሚከፍሉት ያን ሰው በግቅረብ ስለሆነ፣ ድራኮፑሎስን እንደዚሁ እንዲቀርብ አደረጉ። አብዛኛውን ጊዜ የሚኖረው ሚክሊኮ ውስጥ ቢሆንም፣ በየጊዜው አዲስ አበባ፣ ፓሪስ፣ ሉንደን፣ ኒውዮርክ፣ የቨንዛን-ጃንሆይ ከሚገኙበት የትኛውም ቦታ እየተገኘ በበርካታ ጉዳዮች ላይ ምክርና ርዳታ ያበረከት ነበር።

4. በሰኔ ወር 1929 የኢትዮጵያ መንግሥት ጄ.ጂ. ሺይት እና ኩባንያው የተባለ አሜሪካዊ ድርጅት የጣናን ሐይቅና የጥቁር አባይን አካባቢ የውሀና የምሕንድስና ፕረት እንዲያካሂድ ተዋውሎ ነበር። እንግሊዞች ኩባንያውን አንቀበለም ብለውታል።

5. መግሪያ እንዲሰጣት ኢትዮጵያ ያቀረበችውን ጥያቄ በአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የደቡብ አሜሪካ ክፍል ተቃውሞታል። ይህ ክፍል የወሰደው ለጳም፣ በሞንሮ ዶክትሪን በመሠረት አሜሪካ የእንግሊዝም መሃሪያ ወደ አርጀንቲና እንዳይገባ የከለከለች ስለሆነ፣ የእንግሊዝ መሃሪያ በእንግሊዝ የተፀዕና ክልል ውስጥ እንዳይኖር የምትከለክልበት ምክንያት የለም የሚል ነበር።

6. በሐርድ ደ ላ ያር የሚመራው የእንግሊዝ ተደራዳሪ ቡድን ሰር በርናርድ ራይሊ / ከቅኝ ግዛቶች አስተዳደር-በኢደንና በየመን ስመጥር ሰው/፣ ዊሊያም ኤ ኤም ዳል / ከገንዘብ ሚኒስትር/፣ ቸርላስ ደብልዩ ጂ ያክር፣ ሌተና ኩሎኒል ደብልዩ ቢ ኤስ ደቨረል፣ ሚጄር ጂኒራ ኤ ኢ ኩተም / በኢትዮጵያ የእንግሊዝ ወታደራዊ ቡድን አሳዥ/ እና አምባሳደር ሮበርት ሃው ነበሩ።

በኢትዮጵያ በኩል ደግሞ ጠቅላይ ሚኒስትር መኩንን እንዳልካቸው፣ ግን ለዕልት ፀሐይ ኃይሉንም እንብቶ የነበረው አቢይ አበበ፣ ወልደጊዮርጊስ፣ አክሊሉ፣ ይልግ ደራግ፣ የፍርድ ምክትል ሚኒስትር ዶክተር አምባሮ ወልደግርጌም፣ የትምህርት ሚኒስትሩ መኩንን ደሐታ፣ ደጃዝማች / በእንግሊዝኛና በአማርኛ የላቀ ችሎታ ስላለው የተመረጠ/፣ በሉንዶን

የኢትዮጵያ ለጋሰዋን ለንደኛ ፀሐፊ ሆኖ ሲሠራ ቆይቶ የተመለሰው ተክሌ ርዩ በፀሐፊነት ልቦና በጎሳ የአልጋ ወራሹን ሚስት ለሁት ለግብቷል።

7. ነገሩን ወደ ጓሳ ተመልሼ ስመለከተው ለእንግሊዝ መንግሥት በተላከው ጽሑፍ ላይ ዝርዝር ነገር በግስፈሬ፤ አግረካ በፓስፊክ ሰላላት ግና በዉረርታም ቢሆን በመገለጫ ኢትዮጵያን መበደል ይሰግኛል። መላዋ ኢትዮጵያ በድጋግ እንድትያዝ መካካት ወይም በሌርትሬ በኩል የባሕር በር እንድትገኝ የእንግሊዝን ድጋፍ እንድትጣ ግድረግ አንጻች ጠቀሟታ የሌለው ነገር ነው። እስከዚያን ጊዜ ድረስ መልሶ የመያዙ አደጋ ባይከሰትም፤ ከዚያ በኋላ የነበረው አደጋ ግን በጣም ከፍተኛ ነበር።

8. የእንግሊዞች በኦጋዴንና በተጠበቀው ክልል ውስጥ መቆየት በዘላት ኗሪ ዘንድ እነዚህ ክልሎች ለእንግሊዝ ቢሰጡ ነው የሚል እመለካከት እንዲያሳድር የኢትዮጵያን መንግሥት አሳስቦታል። በዚያ አካባቢ ውስጥ ባሉ የእንግሊዝ ጣቢያዎች ሁሉ የኢትዮጵያ ሰንደቅ ዓላማ እንዲውለበላቸው ያቀረብኩትን ሐሳብ እንግሊዞች አልተቀበሉትም። በመጨረሻ ግን የእንግሊዝ ሰንደቅ ዓላማ በሚውለበላቸው ስፍራ ሁሉ የኢትዮጵያ ሰንደቅ ዓላማም ከጉኑ እንዲውለበላቸው ስምምነት ተደረሰ። ውጤቱ ግን እንግሊዞች ኦጋዴን ውስጥ በቆየበት ጊዜ እንዲያ ሰንደቅ ዓላማ አልተሰቀለም፤ የሚጠበቅም ነበር።

9. በመጨረሻም፣ ለምምንታ በሚፈረምበት ጊዜ፣ ከ1944 የውጭ ንግድ ለተገኘው የውጭ ንግድ ክፍያ እንግሊዝ ያቀረበችውን 350.000 የኢትዮጵያ ብር ኢትዮጵያ ተቀብላለች።

10. ከ1924 የአውሮፓ የመጀመሪያ ጉብኝታቸው አንስቶ ንጉሠ ነገሥቱ/ በዚያን ጊዜ እንደራሴ፣ አልጋ ወረሽ/ የባሕር በር፣ በተለይም በምዕዋ፣ በአሰብ፣ በጅቡቲ፣ በዘይላና በበርበራ በኩል ለማጥናት ጠይቀዋል። ጥረታቸው ሁሉ ውድቅ ሆኗል። ስለአፄ ኃይለሥላሴ የግል ታሪክ የተፃረውን « ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ ይመለከቷል። »

ምዕራፍ ዘጠኝ

ለፓሪሱ የሰላም ስብሰባ ዝግጅት

በጥር ወር 1945 የተባበሩት መንግሥታትን ቻርተር ለመገደፍ በሚያዝያ ወር ሳንፍራንሲስኮ ከተማ በሚከፈተው የተባበሩት መንግሥታት ስብሰባ ላይ የሚቀርቡ ንግግሮችንና የአዳድሞ ወረቀቶችን ሳዘጋጅ ሰነበትኩ።

በዚሁ ጊዜ ከያልታ ስብሰባ በመመለስ ላይ የነበረው ፕሬዚደንት ሩዝቬልት ከጃንሆይ ጋር በስዌዝ ቦይ ታላቋ መራራ ባሕር / ግሪት ቢተር ሌክ/ ላይ እንዲገናኙ ጥሪ ደረሳቸው። በግንኙነቱ መጨረሻ ላይ ፕሬዚደንቱ የሚወስዳቸውን መግለጫዎችና ጽሑፎች ለማርቀቅና በታይፕ ለመምታት የነበረኝ ጊዜ አንድ ሳምንት ብቻ ነው።

ትኩረት የተሰጠባቸው ስድስት ነጥቦች ናቸው። 1/ ቅድሚያ ትኩረት የተሰጠው የባሕር በር መግቢያ ሲሆን፣ ለዚህ መፍትሔ እንዲሆን ኤርትራ እንድትመለስ አሜሪካ ለኢትዮጵያ ድጋፏል። እንድትሰጥ፤ 2/ እስከ ጅቡቲ የተዘረጋውን የባቡር መስመር አስተዳደር ኢትዮጵያ እንድትቆጣጠር ስለማስፈለጉና ለዚህ ተግባርም የአሜሪካን ኩባንያ ለመቅጠር ስለተደረገው ንግግር መግለጫ፤ 3/ ስለ ኦጋዴን ችግሮች ፣ ከሲንክሌር የነዳጅ ድርጅት ጋር ስለተደረገው ውይይት መግለጫ እና የአሜሪካ ባለሀብቶች በኢትዮጵያ ውስጥ ገብተው እንዲሠሩ ፍላጎት ስለመኖሩ፤ 4/ የመንግሥታቱን ግንባር ደንብ የሚተካ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ቻርተር ሲነደፍ ኢትዮጵያ ተካፋይ ለመሆን ስላላት ፍላጎትና ይህንንም በማድረግ በግንባሩ የደረሰባት ችግር ተጥክሮ ለሌሎች ግዛፈል ትቻህርት

* ይህ የግንኙነት ጥሪ በዚህ ደረሻ የደረሰው በታሕሳስ ወር 1943 ፕሬዚደንት ሩዝቬልት የሚመራው የኢትዮጵያ ለምባሰደር ሆኖ ወደ አሜሪካ የተሸመውን ባላታ ኤፍሬምን በተቀበለ ጊዜ ባጋሚ ከተናገረው ተነስቶ ነው። ከጃንሆይ በተሰጠው መሪያ መሠረት ባላታ ኤፍሬም ጋደለፋልን ለግንኙነት እንዲረዳ የገለጠውን በግብታዊነት ደጋግቶ ወትውጏል።

ስለመሆኑ፤ 5/ኢትዮጵያ ሦስቱ ጦረኛ አገሮች ላይ በተከፈተው ጦርነት ለመግባት የመጀመሪያዋ አገር ለመሆንና በፓራቱ የሰላም ጉባዔ ላይ በሚወሰዱ ውሳኔዎች ሚና ለመጫወት ሰላላት ፍላጎት፤ 6/በጣም ተፈላጊ ለሆነው የጦር መሣሪያና ትራንስፖርት፤ እንዲሁም ለመገናኛ ዕቃዎች መገዛ የሚውል ገንዘብ ስለምታገኘበት ሁኔታ እንዲመቻች መጠየቅ።

የሚገርመው አዲስ አበባ ያለው የእንግሊዝ ለጋስቶን ንጉሠ ነገሥቱ ከነረዳቱቻቸው በአሜሪካ አየር ኃይል ዲሲ 3 አውሮፕላን ለመሄድ መዘደ ጋጀታቸውን ስለግወቁ አንዳች ምልክት አለግላቸው ነበር። ለግንኛውም በአሜሪካ አየር ኃይል በኩል የተወሰደው ከፍተኛ ጥበቃ ምስጢርነትን ጠብቋል፤ የኢትዮጵያ መንግሥትም ስለጥራው ለእንግሊዙ አምባሳደር አላሳወቀም፤ ጃንሆይ በምስጢር ወደ ተያዘው ጉብኝታቸው ከንጋቱ 11 ሰዓት ላይ ተንቀሳቀሱ። ግንም ስለ እንግሊዙ አምባሳደር ርበርት ሐው ከፍተኛ የመስግት ችሎታ ወይም እንቅልፍ ግጣት አላሰበም። በዚያ ያልተለመደ ሰዓት አውሮፕላን ሲነሳ ሰግ፤ ከአልጋው ተሰፈንጥሮ በመነሳት ወደ ካይሮ የሚወስደውን አውሮፕላን ፍለጋ ገባ። በመጨረሻም ከኤደን አንዲት ባለሁለት ተደራቢ ከንፍ ትንሽ አውሮፕላን አግኝቶ ካይሮ ድረስ ያለውን የ2500 ኪሎ ሜትር ምድረ በዳ በአጭጭር ርቀት እያረፈች እየተነሳች ይዛው ተጓዘች።

ጃንሆይን ተከትለን የሄድነው የግል ረዳታቸው፤ ሁለት አሽከሮች፤ የጎሰሐ አባታቸው አባሐና፤ ራስ ካሣ፤ ወልደጊዮርጊስ፤ አክሊሉ፤ ይልማ፤ እኔና የአሜሪካው አምባሳደር ሚስተር ካልድዌል ነበርን። የካቲት 13 ቀን ከካይሮ ከተማ 8 ኪሎ ሜትር ወጣ ብሎ በሚገኘው የአሜሪካ አየር ኃይል ጣቢያ፤ ፔይን ሬልድ አረፍን። ጃንሆይን የከለሉ ኃይል አዛዥ ጄኔራል ጋይልስ ወደተዘጋጀላቸው ማረፊያ ይዟቸው ሄደ።

በዚያኑ ዳመና በለበሰው ቀዝቃዛ ዕለት ከሰዓት በኋላ ከአዲስ አበባ ያመጣን አውሮፕላን ከሰዌዝ ቦይ ጎን ከሚገኝ የአውሮፕላን ማረፊያ አደረሰን። ሦስት ኪሎ ሜትር ያህል በመኪና ከተጓዘን በኋላ በታላቁ መራራ ሐይቅ ቆም ወደነበረው ዩ ኤስ ኤስ ኩንሲ ወደሚወስደን የአድሚራሉ ጀልባ ተጋባን። ከአውሮፕላኑ ማረፊያ ጀልባው እስከቆመበት በነበረው መንገድ የከብር ልብስ የለበሱ፤ በእጃቸው ላይ ነጭ ጓንት ያጠለቁ ወታደሮች ፈታቸውን ወደ ውጭ አዙረው በየሁለት ርምጃ ርቀት ፈንጠሮ ፈንጠሮ ብለው በተጠንቀቅ ቆመዋል።

ጃንሆይን ወዲያውኑ ፕሪዚደንቱ ወደ አለበት ወሰዷቸው፤ በአስተርጓሚነት የሚያነጋግራቸው ይልማ ነበር። በኋላ እኔም ተጨመርኩ። ጃንሆይ ለሱ በተሰጠው ጽሑፍ ላይ ሰላሰረናቸው ሰድስት ጉዳዮች

በአጭሩ ከገለጡ በኋላ ፤ ሩዝፊልት መናገሩን በሰረው ቀጠለ። ረረዝሞች በፋት ምሥራት የሚገኙ የትኝ ግጥሞችን ስላላለው ከጦርነት በኋላ ይታዩት ወደቀት እንዳለባቸው እምነቱ መሆኑን ነገራቸው።

በኋላም ጃንሆይ የቤተመንግሥት የወርቅ ሠራተኛ ከወርቅ የሠራውን ክፍለ አህጉራቱ ተለይተው የሚታዩበትን ባለ አራት አጥት በፋት ሉል ለሃረዚደንቱ አበረከቱ። ከወርቁ ብዛት በስተቀር ሥራው ግርድፍ እንደነበር አልሸሸግም። የወዳጅነት መገለጫ ለሆነው ስጦታ ሩዝፊልት ያሳየው ከልብ የሆነ ደስታ አስደንቆኛል። ስጦታው እንደዚያ ይሆናል ብሎ ያልጠበቀው ወይም በተለይ ያልፈለገው ከሆነ ዕውነተኛ ስሜቱን በሚያስደኝ ትችሉታል ደብቆታል ግለት ነው። የወርቅ ሉሉን ስጦታ ካበረከትን በኋላ ረዚደንቱን ተሰናብተን ተመለስን። ስንለያይ ለጃንሆይ አራት የዕዝ ሙከራዎችን በስጦታ ግበርከቱን ሩዝፊልት ገለጠ።

በዚያን ምሽት የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ስቲቲኒየስ ከቻርለስ/ቸፕ/ በላንድና አልገር ሂስ ጋር ጃንሆይ ካረፉበት ድረስ ማተሚያ ጠየቁ። በጠቅላላ ጉዳዮች ላይ በወዳጅነት ስሜት ውይይት ተደረገ።

ከሃረዚደንቱ ጋር የተደረገው ግንኙነት በርካታ ኢትዮጵያውያንን ላሰፈነቁት ችግሮች መልስ ያልሰጠ ቢሆንም፤ ጃንሆይ ግን ለአሜሪካ ያላቸውን ጊዜ የግይብረው ልዩ መውደድ ያጠናክረላቸው ስለነበር በጣም ተደስተውበታል። አክሊሉ፤ ወልደጌዮርጊስና ይልግ የተደሰቱ ቢሆንም፤ ደስታቸውን ከግላየት ተቆጥበዋል።

ንጉሠ ነገሥቱ በግግሰቱ ወደ አዲስ አበባ ለመመለስ አስበው ነበር። ሊነሱ ጥቂት ሰዓታት ሲቀራቸው ከአቲንስ በድንገት መጥቶ ሊያገኛቸው የወሰነው ችርቻል ጃንሆይን ካይር ላይ ሊያነጋግራቸው እንደሚፈልግ ሰው። ጃንሆይም አውሮፕላን ማረፊያው ላይ ካለው ማረፊያቸው እንደሚቀበሉት ለፐይን ገለጡለት። ምላሹ ግን ቀድሞውንም ሊያነጋግሩት ያልጠየቁት ንጉሠ ነገሥት ከእንግሊዝ ኤምባሲ ድረስ ሄደው እንዲገናኙት የሚጠይቅ ነበር። በምን ጉዳይ ላይ ለመነጋገር እንደሚፈቅዱ የችርቻል ረዳት በጠየቃቸው ጊዜም ጃንሆይ « ምንም » ብለው መለሱለት። ግንኙነቱ የይስሙላ ነበር። በንግግራቸው መሐል ጃንሆይ ኦጋዴን ለጦርነቱ እንዲያገዝ በእንግሊዝ እጅ እንዲቆይ መፍቀዳቸው ከባድና ከፍተኛ

* ዕለቱም አሜሪካ፤ ለጃንሆይ ካረፈበት ያይኖር እና ኒውዚላንድ የግሊያንን ቅኝ ሸጠት እንዳለው ያውቃሉ።

** ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሃረዚደንቱን ለማግኘት ጥረት አላደረገም።

*** ብሔራዊ ቤተመግባብ 884001 ጋይላሥላል 2-1945 ጠቅረ 1945

መሆኑን አወሰዱ። ቸርችል አጠገቡ የነበረውን ረድቱን « ለመሆኑ አጋደን የሚሉት ምንድነው? የትሰ ነው ያለው? » ብሎ ጠየቀው። ሩዝቬልት ለጃንሆይ የአራት መዜናዎች ስጦታ ማድረጉን ስለሰማ በበኩሉም አንድ ርልስ ርይስ መዜና አበረከተ።

ከታላቁ መራራ ባሕር ጉዟችን እንደተመለስን፤ ለዳምበርተን አካል ቸርተር ማሻሻያ አንቀጾች የማዘጋጀት ሥራ ጠበቀኝ። እነዚህ አንቀጾች በላንፍራሲስኮው ስብሰባ የሚታዩ፤ ለስብሰባው የሚላኩትን የኢትዮጵያን ቡድን የሚመራውን ልዑክ የመከፈቻ ንግግርም የሚገልጡ ነበሩ። የልዑካትን ቡድን እንዲመራ የተመረጠው ጠቅላይ ሚኒስትር መኩንን እንዳልካቸው ነበር። ራስ ቢትወደድ መኩንን እንዳልካቸው ተራራ የሚያህል ግዙፍ ሰው ነው። ከብደቱ ወደ አንድ መቶ ሰላሳ ኪሎ ይጠጋል፤ ድምጹ ቀጭን ነው። ከሱዳን ተነስቶ ወደ አዲስ አበባ በገሰገሰው ጊደምን ዘመቻ ከጃንሆይ ጎን ሆኖ ችግሩንና ብስጭቱን የተካፈለ ሰው ነው። ጃንሆይ አዲስ አበባ ስለሚገቡበት ሁኔታ ለማመቻቸት ከደብረ ማርቆስ የተላከውም አሉ ነበር። የጃንሆይ የወንድም ልጅ ልዕልት የሻሽ ወርቅ ይልማን አግብቷል። አንድ መጽሐፍ የደረሰ፤ በጦርነቱ ጊዜ ሩሽስቶች የፈፀሙትን ግፍ በአጭሩ እንዲመዘገብ ያደረገ ቢሆንም፤ ሌሎች ሚኒስትሮች አቅልለው ነበር የሚያዩት። የጠቅላይ ሚኒስትሩ የቡድን መሪ ሆኖ መለየም ለስም ብቻ ነበር። ላን ፍራንሲስኮ በቆየበት በማናቸውም ጊዜ ከመድረክ ላይ ወጥቶ ተናግሮ አያውቅም። በእንግሊዝኛም ሆነ በፈረንሳይኛ ቋንቋ የተፍታታ አንደበት አልነበረውም። ከዚያ ሰውነት የሚወጣው ቀጭን ድምፅ በጉባዔው ውስጥ የታረነ ላቅ መፍጠሩ አይቀርም። ነበር። ነገር ግን ፍጹም ትሁት፤ ጨዋና ደግ ከዓዕምሮ ስለት ከሚመጣ መሰሪ ነገር የራቀ ሰው ነበር። / ከብዙ ዓመታት በኋላ ልጁ እንዳልካቸው መኩንን ጠቅላይ ሚኒስትር ለመሆን ችሏል።/

አክሊሉ ተጠባባቂ ኃላፊ ሆኖ ተለይሞ ነበር። ሌሎች የቡድኑ አባላት ብላታ ኤፍሪም በዋሽንግተን የኢትዮጵያ አምባሳደር፤ አማኑኤል አብርሃም በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ዲሪክተር፤ ዶክተር አምባዩ ወልደማርያም የፍርድ ምክትል ሚኒስትር /ረጋ ያለ፤ ንቁ ዓዕምሮ ያለውና በሕግ የዶክተሬት ድግሪ ያለው ነበር፤ / አቶ ምናሌ ለማ በገንዘብ ሚኒስቴር ዋና ዲሪክተር / ስለ ዓለም ብዙ የሚያውቅ፤ ከተሜ፤ ዓረብኛ፤ እንግሊዝኛና ፈረንሳይኛ አቀላጥፎ የሚናገር/ እና ጴጥሮስ ሣህሉ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ውስጥ የሚሠራ ወጣት / ለቡድኑ በፀሐፊነት የተመደበ/ ነበሩ።

ከጠቅላይ ሚኒስትሩ ጋር ባለቤቱ የሻሸወርቅ ይልግ አብራው ሂደት ለች። አሜሪካንን ለመጀመሪያ ጊዜ ለመጎብኘት ዕድል በግጥም በጣም ደስ ብሏታል። አሜሪካ የሚያደርሰን የአሜሪካ አየር ኃይል አውሮፕላን እስኪገኝ ድረስ ካይር ላይ ብዙ ቀናት እንድንቆይ ተገደን ነበር። አክሊሉና እኔ ብዙ ጊዜ ምግባችንን በሸፐርድስ ሆቴል ከመኩንን እንዳልካቸውና ከልዕልቲቱ ጋር እንበላ ነበር። እያንዳንዱ የምግብ ሰዓት ጭንቅ ነበር። ምክንያቱም ለኢትዮጵያ ለርቶዶክስ ተዋሕዶ አማኞች ሚያዝያ ትልቁ ጾም የሚውልበት ስለሆነና እንስሳትንና የእንስሳት ተዋጽኦን ስለማይበሉ ነው። ወግ ለጥቂቶቹ ስኳር የገባበትን ምግብ አይበሉም። የሸፐርድስ ሆቴል ወጥ ቤት እውነትም በመካከለኛው ምሥራቅ ስመጥር ነበር። ከጦርነቱ በኋላ በአዲስ አበባ ሆቴሎች የሚቀርበው ምግብ ዓይነትና ብዛት የሚያስደንቅ ነበር። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሰውነቱ የፈቀደውን የሚያልፍ ሰላላነበረ የቀረበውን ምግብ ሁሉ ፐርግ አድርጎ ይበላ ነበር። ልዕልቲቱ ግን እንደዚያ አልነበረችም። በያንዳንዱ የምግብ ሰዓት ባለቤቷ በአማኝነቱ ያለበትን ገዴታ ከማስታወስ ቦዝና አታውቅም። ያለነው ኢትዮጵያ ውስጥ ሳይሆን በእስላም አገር ስለሆነ የአገሩን ባሕል መከተል የተገባ ነው እያለ የሚነግራትን አትቀበለውም ነበር። እግዚአብሔርና ልጁ የትም ናቸው፤ በግብፅም ውስጥ ቢሆን መጾም አለመጾማችንን ያያሉ ብትልም፤ ንግግሯን ከምንም ባለመቁጠር የሥጋ ጥብቡንና አይስከራውን ይከታል። ሚስቱ ብትገላግላቸውም ጉዳዩ አልነበረም።

በመወረሻም የኢትዮጵያን የልዑካን ቡድን /ልዩ ፈቃድ ከተሰጣት ልዕልት ጋር/ ወደ አሜሪካ የሚያሻግረው ሲ 54 የአሜሪካ አየር ኃይል አውሮፕላን ፔይን አውሮፕላን ጣቢያ ቆሞ እንደሚጠብቅ ተነገረን። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ይህን እንደሰማ አሁኑኑ ወደ አሜሪካ ለመሄድ እንደሚነሳና እሷን ይዞ ለመሄድ ግን ፈቃድ እንዳልተገኘ ገለጠላት። አውሮፕላን ላይ ከወጣ በኋላ አየር ኃይሉ አስቦበት በከፍተኛ እንግዶች ከፍል ውስጥ እንዲቀመጥ ያደረገውን ምግብ ያለጭንቅ መመገብ ኖሏል።

ደስታው ብዙ አልቆየም። አውሮፕላኑ ከዛብላንካ ላይ ነዳጅ ሞልቶ ወዲያው ወደ አዞርስ ደሴቶች ተጠለ። ጠቅላይ ሚኒስትሩ ከአውሮፕላኑ ቀኝ ጎን ከፈተኛው ወንበር ላይ ተቀምጦ ስለነበር፤ የአውሮፕላኑን ከንፍ ተነቃናቂ ከፍል ባየ ጊዜ መደነቅም ጭንቀትም አደረበት። ከኋላው ተቀምጦ

* ከ1974 አብዮት በኋላ ልዕልት የሻሸወርቅ፤ በጌይወት የተረፈች። ብቸኛ የሽንፈት የሴት ልጅ ልዕልት ተናገረች። ኃይለማርያም የሽንፈት ተወላጅ ልጅ የሐረር ጳጳስ ሚስት ልዕልት ግሪና ልሎች ገነጣጭ ገቢተኛ ታላላቅ ነበር። ይገራቸውን ተሳትፎ ማረጋገጥ ላይ የተነሳ ፍራጅ ተጋረጸ። እንዲተኝ ተደርገዋል። ልዕልት የሻሸወርቅ በ1980 ተረታታ ነበር፤ ገን ወዲያው ሞተች።

የነበረው አግኑኤል አብርሃም ግስታወክ ሲጀምር፤ ምናሌ ለማና ዲፐሮስ ግህሉ ስለቀጠሉ ነገሩን አባባሰው። ለሦስት ሰዓት ያህል ፊት ለፊት ከገጠመን ነፋስ ጋር ታግለን በመጨረሻ ከላኦ ሚጊል የአሜሪካ የጦር ሠፈር ደረስን። አውሮፕላኑ ሲያርፍ መሬት የነካው እልም ካለው ገደል ጓፍ ላይ ስለነበርና ከታችም የሚቀበለን ባሕሩ ስለነበር ደነገጥን። በዚያን ጊዜ ጠቅላይ ሚኒስትሩ እንደ አጥባቂ አማኝ ሁሉ በአግርኛ የተጻፈ መጽሐፍ ቅዱስ ያክብ ነበር። በሸፐርድ ሆቴል ምግቡን ሲበላ የተወወን እምነት እንስቶ አውሮፕላኑ በድንገት ከሰማይ ወርዶ ቢከሰከስ እንኳ የመጨረሻው ዕዋ መጽሐፍ ቅዱሱን እያነበበ እንደሚቀበል ገለጠልን። እኔ እስከግውቀው ድረስ ኒውዮርክ ከገባን በኋላ አውሮፕላን ላይ ወጥቶ አያውቅም። ወደ ላን ፍራንሲስኮ በአውሮፕላን ለመሄድ የነበረንን ዕቅድ በሉ እምቢ ባይነት መለወጥ ነበረብን። በባቡር ሄድን፤ አምስት ቀንና አራት ሌሊት ፈጀብን። የልዑካን ቡድኑ ያረፈው በሴንት ፍራንሲስ ሆቴል ነበር። ሆቴሉ የጠቅላይ ሚኒስትሩን ፍላጎት የሚያሟላ የምግብ አቅርቦት ነበረው። በተለይ ቁርሱ ቁልል ነበር። በስብሰባዎች ውስጥ ተናግሮ ባያውቅም፤ ቀርቶ ግን አያውቅም። በያንዳንዱ ቀን መጨረሻ ከአሜሪካ ጦር ሠራዊት ለተመደበልን የሃምሳ አለቃ ጦኪና ነጂ አስር ዶላር ጉርሻ ይለጣል።

በላን ፍራንሲስኮው ስብሰባ የመጀመሪያ ግንኙነቶች ወደ ግጭት አመሩ። ያልተጠበቀም አልነበረም። የመጀመሪያው የመሥሪያ ቋንቋዎችን በተመለከተ፤ ሁለተኛው ሶርያና ሊባኖስ የተባበሩት መንግሥታት አባል እንዲሆኑ በቀረበው ጥያቄ ላይ ያተኮረ ነበር። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለተረኒየስ የአስተናጋጂ አገር ተወካይ በመሆኑ አባል ሀገሮች የሚገኙባቸውን ስብሰባዎች በሊቀ መንበርነት ይመራ ነበር። ውስብስብ በሆነ የሥነ ሥርዓት ጥያቄ ውስጥ በመሰንቀሩና ከዚህ ግጥ ለመውጣትም መንተባተብ ስለጀመረ ከፍተኛ ቦታ ላይ የታቀመጠ የአገሪ ሰው እንዲህ መሆኑን ላይ በሐፍረት ረቱ ፍም መሰለ። መቼም ሳይደግስ አይጣላምና አጠገቡ የነበረው አልገር ሂስ አንዳንድ ድክመቱን ሸፈነለት። የሥነ ሥርዓት እንካ ሰላንቲያው እንዳበቃ ስብሰባው ወደ መክፈቻ ንግግሮች አመራ።

* ወደ ላን ፍራንሲስኮ በመጓዝ ላይ እንዳለን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር አገናኝ ጦኩንን የሆነው ሚስተር ሮይ ኮህለር ሚኒስትሩ ምሥሪያ ቤት ለማግኘት ልዑክ ያዘጋጀውንና ለሌሎች የልዑካን ቡድኖች የሚሰጠውን አጥሪ የሕይወት ታሪክ ማለጫ ለአባላቱ አሳያቸው። ማለጫው የትውልድ ዘመናቸውን ያልያዘ ቢሆንም፤ በላታ ኤፍራም የአቶ አግኑኤል አብርሃም ለስተግሪ እንደነበር አስፍሯል። የባላታ ቀጣ ወሰን አልነበረውም። በመጨረሻም ለቡድኖች ታትሞ የሚቃደሰው ማለጫ ላይ ይህ ሃገር እንደግደገግ ሚስተር ኮህለርን ያል አስገባው።

** ዘመኑ ጉዳይ ሚኒስትር ዘመጣ በኋላ ስቲቲኒየስ ተግባራዊነት የሚባል በአፍሪቃ ውስጥ የገንደና የኢንዱስትሪ ተጽዕኖችን ለመደጋት የተጻፈው ድርጅት ኃላፊ ነበር። ወደ ኢትዮጵያ ጭቶ በዕድሃ ሃገር የሚገባ የገንደ ሆነ የፊናንስ እንቅስቃሴ ሊኖር እንደግደገገው ተገዢው ተሰለሰ። በላይሊሪያም ጭቆና ዕኒቃ ነበር ያጋጠመው።

ወዲያው የላን ፍራንሲስኮው የትርጓሜት ሙድረክ የግምገማት ሊቀሳቤስ
ይሰተጋባበት ጀመር።

የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን በፀደቀው የተባበሩት መንግሥታት
ቻርተር በጣም አዝናል። ኢትዮጵያ በመንግሥታቱ ግንባር የደረሰባት
በደል እንዳይደገም በግሰብ በረቂቁ ደንብ ላይ ያቀረበችው ሐግብ ከቀድሞ
ነበር ላይጣፍ ታለፈ። በስምምነቱ አንቀጽ 10 ላይ የሠረረው ቋንቋ ለግላ
እንድነት መጠበቅና መከበር የተረጋገጠ ዋስትና የሚሰጥ ነበር። በምትኩ
የገባው የቻርተሩ አንቀጽ 2/4/ ገን ኃይል መጠቀምን ለግላወገድ ብቻ
በተደበሰበሰ መልክ የተቀረፀ ነበር።

ለሰላማዊ መፍትሔ የተቋቋመውን ሥርዓት የማፍረሱ ነገር ወደፊት
ወረራ ለሚፈጽሙ ወገኖች በቻርተሩ በጥንቃቄ የተጠበቀ ነበር። በሁለት
ሀገሮች መካከል ግጭት ከተከፈተ በኋላ እንኳን፤ ጉዳዩ ለፀጥታው ምክር
ቤት ከመቅረቡ በፊት የሁለቱ ወገኖች ስምምነት መገኘት እንደሚኖርበት
ቻርተሩ ደንግጓል። የወረራ ተጠቂ የሆነ ወገን አቤቱታውን የፀጥታው ምክር
ቤት እንዲያይለት ለማድረግ ያለው መንገድ በቻርተሩ አንቀጽ 37
መሠረት ብቻ ነው። ይህም መንገድ ቢሆን በሥራ ላይ ሊውል የሚችለው
አጥቂው ወገን የተስማማ እንደሆነ ነው። በማናቸውም በሌላ ጉዳይ
የፀጥታው ምክር ቤት የቀረበለትን አቤቱታ በዝምታ ሊያልፈው ይችላል።
ተጠቂው ወገን ግድረግ የሚችለው ጠቡን ወይም ሁኔታውን « የፀጥታው
ምክር ቤት ወይም ጠቅላላ ጉባዔው እንዲያውቀው ግድረግ » ነው።
በአንቀጽ 35 መሠረት ሁለቱም በአጀንዳው ስጥ አናስገባም ወይም መታየት
የሚገባው አይደለም ለማለት ይችላሉ። የመንግሥታቱ ግንባር ደንብ
አንቀጽ 15 ግን ከቻርተሩ ፍጹም ተቃራኒ የሆነ፤ ተጠቂው ወገን ጉባዔው
አጥቂውን ወገን ሳይጠይቅ ጉዳዩን እንዲያይለት ግድረግ ይችላል የሚል
ኃይለቃል ይዟል። የኢትዮጵያ ቡድን ይህ አንቀጽ እንዳለ በተባበሩት
መንግሥታት ድርጅት ቻርተር ውስጥ እንዲገባ ጠይቆ ነበር፤ ሆኖም ይህ
ጥያቄ ወድቆ በምትኩ ዋጋ የሌለውና የሚያናድድ አንቀጽ 37 ተቀረፀ።
/ይህን የመሰለ ጸንቶ ያለ አንቀጽ ተቀምጦ የተባበሩት መንግሥታት
ድርጅት የቪየትናምን ጥያቄ አለማስተናገዱ ሊያስገርም ይችላል?/

ሌላው ችግር ጠቦች በቅድሚያ በክልል ይታዩ መባሉ ነበር። ይህ ፅንሰ
ሐግብ ለጋራ ደህንነት ብቻ ሳይሆን ለኢትዮጵያ ለራሷም ቢሆን ከባድ ችግር
እንደሚኖረው ለቡድኑ አሰጠንቅቄ ነገራ ነበር። በክልል የመሸምገልን
ሥርዓት ለፀጥታው ምክር ቤት ከማቅረብ ቅድሚያ ቢሰጠው የፀጥታ ምክር
ቤቱን ሚናና ተደግፎነት የበለጠ ይቀንሳል። ወረራ የሚፈፀመው ወገን
ነፋ በግልጽ እንዳያልቅ የግዝግያ ዘዴ አድርጎ ለመጠቀሚያ መንገድ

ከመከራቱም በላይ /ኢጣሊያ በማገበሩ ውስጥ እንዳደረገችው/ መጀመሪያ በክልሉ ሥርዓት መታየት አለበት ብሎ አጥብቆ ሊጠይቅ ይችላል።¹ የኢትዮጵያ ነፃነት እንደ ዓረብ ማገበር ባሉ የክልል ድርጅቶች አስጊ ሁኔታ ላይ ሊደርስ ይችላል አልኩ። የአሁኑ ከባድና አስቸጋሪ ሁኔታ የሰጋቱን ትክክለኛነት የሚያሳይ ነው።

ላን ፍራንሲስኮ ውስጥ የተደረገው ዋናና መራራ ክርክር በአንቀጽ 27/3/ ላይ የተረጋገጠውን ሥልጣን የሚመለከት ነበር። « ይህን አንቀጽ » አለ የአውስትራሊያው ዶክተር ኤች ቪ ኤቫት « ሦስተኛ ደረጃ ላይ ያለ የሰከረ የሕግ ባለሙያ ብቻ ነው የሚቀበለው። » የአንቀጹን ተቃዋሚ ወገን የመራው ዶክተር ኤቫት ሲናገር ለነገ የማይልና እዩኝ እዩኝ የሚል፤ ከማንኛውም ልዑክ የበለጠ የመናገር ዕድል የሚጠይቅ ነበር። ትናንሽ መንግሥታት /ኢትዮጵያን ዉምር/ ዶክተር ኤቫትን እነሱ የአውስትራሊያን ጥባባ ቀደምት እንዲቀበሉ ለማግባባት ዓላማ ያለው አሳሳች ነው ብለው ታል። በኋላ ግን አውስትራሊያ ተንበርክካለች። ኃያላኑ መንግሥታት በታናናቸው መንግሥታት ላይ ያሳደሩት ተፅዕኖ የማያባራና ጭካኔ የተሞላበት ነበር።

በተከታዩ ዓመት የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የመንግሥታቱ ማገበር ንብረት ወራሽ ነው ተባለ። ማገበሩ በ1946 የመንግሥታቱ ማገበር ጠቅላላ ስብሰባ በውሣኔ አስካፈረለው ድረስ ሕልውናው የተጠበቀ ነበር። ነገር ያለው ሥራ ባይሠራም። ኢትዮጵያ ማገበሩን ባፈረሰው ስብሰባ ላይ አልተገኘችም። ያልተገኘችው በ1937-40 በነበሩት ዓመታት ባለመወከሏ የተሰማትን ቅሬታ ለማገበሩ ለመግለጥ ስትል ነው። ኢትዮጵያ በነዚህ ዓመታት ውስጥ ለማገበሩ መከራል የሚገባትን መዋጮ አልከረለችም የሚል ማስታወሻ ከማገበሩ ጽሕፈት ቤት ሲደርሳት መልሱን አዘጋጅቻለሁ። በመልሱ ላይ ኢትዮጵያ ራሱ ላወጣው ደንብና ለኢትዮጵያ ታግኝ ሆኖ ላልቆመ ድርጅት ድጋፍ የመስጠት አንዳችም ግዴታ እንደ ሌለባት ተገልጧል። ከዚህ በኋላ ሌላ መልዕክት ወይም ጥያቄ አልተላለፈም።

¹ በላን ፍራንሲስኮ ጥሪ የሚደረገው በፈጸሙ ተራ ነበር። በፖለቲካው ኮሚቴ ውስጥ ጽዮን በደም ያሞላል ብለው ላይ ድምጽ ለመስጠት ተጀምሮ ተራው ኤል ሳልካዶር ላይ ሲደርስ የግሪኩ ልዑክ ፀረቶችን ሰብሰቦ ከአሳራሹ ወጥቶ ሄደ። በጠቅላላ ጉባዔው ስብሰባ ውስጥ በዚሁ ጥብብ ላይ ድምጽ በሚሰጠበት ጊዜ ባላዊን/የግብፅ አምባሳደር በኋላ በሚረዳው የዓለም ፍርድ ቤት ውስጥ ላኝ/ከእንዲ ርቅ ኮሪደር ላይ ከወዲህ ወዲያ ሲገሸረሸር አገኘሁት። የሰኞ ጥሪው እንዲያልፈው ሆኖ ብሎ ያደረገው ነበር።

ፍራንሲስኮ ሳለን በራሴ እነሳሽነት በአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የቅርብ ምሥራቅ ክፍል ውስጥ ለሚሠራው ጀርጅ አለን በልክ ደወልኩለት። የረሀብነት በኢትዮጵያ አየር መንገድ ለማድረግ ፍላጎት የሚኖረው የአሜሪካ አየር መንገድ ይኖር እንደሆነ ለመጠየቅ ነበር። ኢትዮጵያ በትራንስፖርትና መገናኛ ከውጭ ተፅዕኖ ነፃ የምትሆንበትን መንገድ መጥረግ ስላለባት ያሳሁት ሐሳብ አስፈላጊ ሆኖ ተሰማኝ ብተለይም አገሪቱ ያሏት መንገዶች ጥቂት በመሆናቸውና በግያስተላልፉ ምድረ በዳዎችም የተከበበች በመሆኗ። በተጨማሪም ኢትዮጵያ ኦጋዴንን ለማስመለስ በምታደርገው ጥረት የአገር ውስጥ የአየር መስመሮች መከፈት አንተቶኝ ነበር። አዲሱ የ1944 ስምምነት የኢትዮጵያ ግዛት አድርጎ ወደ አፀደቀው ክልል ዳሚ የአየር በረራ ቢደረግና እንግሊዞች ይህን ቢቃወሙ ችግርም ሐፍረትም ያጋጥማቸዋል። ቲ ደብልዩ ኤ የካይር ኒው ዴላዊን መስመር ለማደራጀት ፈቃድ ተሰጥቶታል መባልን ስለሰማሁ፤ የዚህን ኩባንያ ጋላረዎች ግንጋገር እንደሚያስፈልግ አረጋገጥኩ። ወዲያው ደወልኩላቸው። እነሱም በሁለት ቀናት ውስጥ ተወካዮቻቸውን ወደ ሳን ፍራንሲስኮ ላኩ። በቲ ደብልዩ ኤ አስተዳደር ስር የኢትዮጵያን አየር መንገድ ለማድረግ ስለሚቻልበት ተነጋገርን። የልዑካኑ ቡድን ወደ አዲስ አበባ እንደተመለሰ ከቲ ደብልዩ ኤ ጃክ ኒኮልስ ተልኮ ውል እንደሚቋቋም ስምምነት ላይ ተደረሰ።

ከሳን ፍራንሲስኮ ወደ ኒው ዮርክ እንደተመለሱ ለሲንክሌር እይል በሚሰጠው ኮንሴሽን ዝርዝር ላይ ለቀናት ሞቅ ያለ ውይይት ሳካሂድ ሰነበትኩ። ውይይቱ የተደረገው ከራሱ ከሐሪ ሲንክሌር ጋርም ነበር። ሲንክሌር አጥብቆ የተከራከረበት ከአንድ ነጥብ /ሲንክሌር እይል ኮርፖሬሽን በኢትዮጵያ ውስጥ ለትምህርት ቤቶች ግድድሚያ የሚውል ገንዘብ ለመስጠት ስለግለቡ/ በስተቀር ሌላው ዝርዝር ሁሉ ተለይቶ ወጥቷል። የዚህ ዓይነት ደንደር የሕግ ይዘት የሌለው ተራ ነገር ነው ብዬ መለስኩ። ይህ ነገር የቀረበው ለሲንክሌር በማስታወቂያነት እንዲረዳ ታስቦ ነው የሚል ግምትም ወሰድኩ። ሲንክሌር በሰነዞርኳቸው ቃላት ስለተቆጣ ነገሩን ብጠላውም! በመጨረሻው በኮንሴሽኑ ስምምነት ላይ የዚህ ዓይነት ሐሳብ የያዘ አንቀጽ እንዲገባ ተሰማግሁ። እንደገናውቅሁትም ለግለተ ሞቂያነት ብቻ የታቀደው ሐሳብ በተግባር ሳይገለጥ ቅርጽፈል።

በዋሽንግተን በተደረጉ ተጨማሪ ስብሰባዎች ለኢትዮጵያ ንደትንና ሐፍረትን ያስከተሉ ሁለት ሁኔታዎች ተከሰቱ። የአሜሪካ አምባሳደር ካልድ ዊል ጡረታ መውጣት ነበር። እሱን የሚተካው ሰው በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ስለተመረጠ የተለመደው አግሪማ /agreement/ ተጠየቀ። ከሴተ ማገሥት በተሰጠው መመሪያ መሠረት በዋሽንግተን የኢትዮጵያ

አምባሳደር ብላታ ኢፍሬም ሹመቱን ተቃወመ። ያሁኑ ጥያቄ ያንኑ ተቃውሞ የግደስ ነበር። ከብላታ ኢፍሬም ጋር ወደ ተጠባባቂው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ጆሴፍ ሲ ግሪው ጽሕፈት ቤት ሄደን። የተቃውሞው ምክንያት ሰጪው አምባሳደር አብዛኛውን ጊዜውን ያሳለፈው ቅኝ በተያዙ ግዛቶች ውስጥ ስለነበር፤ የኢትዮጵያ መንግሥት ይህንኑ ሰሚትና አመለካከት ይዞ ይመጣል ብሎ ስለፈራ ነው ተብሎ ተገልጦለት። ዊንቅላቱን እያወዛወዘ የቀረበው ተቃውሞ አስቂኝ ነው፤ ኢትዮጵያ በተቃውሞው የምትገፋ ከሆነ አሜሪካ በኢትዮጵያ ውስጥ ተወካይ አይኖራትም አለ። /እንዲያውም አዲሱ አምባሳደር በኢትዮጵያውያንና በንጉሠ ነገሥቱ የሚያረዝ፤ ያሻውን የሚያደርግ በመሆኑ የግይደለግ ሰው ተብሎ ከመባረሩ በፊት እንዲመለስ ተደርጓል።/

ሁለተኛው ስብሰባ በአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የቅርብ ምሥራቅ ክፍል ኃላፊ ከሆነው ከሉይ ሄንደርሰን ጋር ያደረግሁት ነበር። የምድር ባቡርን አስተዳደር ለመምራት ከፂ ጁ ጋይት ኩባንያ ጋር የተስማማሁበት ውል ከሚፈረምበት ደረጃ ላይ ደርሷል ብለው፤ አሜሪካ ከራሷ በስተቀር ሌላ አመራር ለማየት ከማትሻው ፈረንሳይ ጋር ያላትን ግንኙነት ስለሚያሻክር ውሉ መፈረም የለበትም ብሎ መለሰልኝ። እኔ «አራት ወራት ሙሉ ስንገባ ቆይተን አሁን በመፈረሚያው ላይ እንዴት ተቃውሞ ታቆርባላችሁ» አልኩ። እንደገና ኢትዮጵያ ሌላ ውርደት ደረሰባት -በመጨረሻም የባቡሩን አስተዳደር በጣም በሚጎዳ ውል አሳልፋ መስጠት ነበረባት።

የጃንሆይ የልደት በዓል የሚከበርበት ሐምሌ 23 ቀን ከመድረሱ በፊት አዲስ አበባ ተመለሰን። ይህ ፅላት አዲሱ የኢትዮጵያ ብር እንዲሰራው የተመረጠበት ቀን ነበር። ሣንቲሞቹንና የወረቀት ገንዘቡን ሕዝቡ በደስታ ተቀበላቸው። ወዲያው ግን 25 ሣንቲም ችግር አስከተለ። ከብር የተሠራው 50 ሣንቲም 25 ሣንቲሙን የሚበልጠው በትንሽ ነበር። ስለዚህም ብልሃት የማያልቅባቸው የአዲስ አበባ ነጋዴዎች ከነሕስ የተሠራውን 25 ሣንቲም ከቀለጠ ሂሳብ ውስጥ በመጨመር እንደ 50 ሣንቲም ይጠቀሙበት ጀመር። ወዲያው ብሔራዊ ባንኩ በሰው እጅ ያልገባውን ለሙኒ በሙሉ አሰባሰቦ ኦርግ ጋራሹ ልኮ ዙሪያውን ሽርፍ እንዲወጣበት በግድረግ ችግሩን አስወገደ።

* የኢትዮጵያን የምግ እና የያ አምስት ጥቂቶች ቀርቶ የወጣው ሊት ከ 34 ዓመታት በኋላ የሉባ ቢ እንቅስቃሴ ሲቀረጽ በዚያው የአሜሪካ ጥቂቶች መቅረጫ ውስጥ ይሠራ ይገኘ ብሎ መጠየቅ አይቀርም።

ሌላው ችግር ደግሞ የሳንቲሞች ከዝውውር መጥፋት ነበር። ከመገባቱ የቀረፉት ሳንቲሞች ከዝውውር እየጠፉ ስለሄዱ አስር ሚሊዮን የ 5 ሳንቲሞች ሸርፍ በተጨማሪ ከአሜሪካ እንዲላክ ታዘዘ። በኋላም ንበረው ሳንቲሞችን እያስቀላጠ ለሚስቱና ለልጆቹ ጊጣጊጥ እንደ ሚያሠራቸው ተደረሰበት። የሚጠፋው ሳንቲም ብዛትም ከአጉራባጅ ኪንያ በተመሳሳይ ምክንያት ከሚጠፋው በጣም የላቀ ነበር። በዚያን ዘመን የኪንያ ሕዝብ ቁጥር በትክክል ይታወቅ ነበር። በሁለቱ ተጎራባች አገሮች በሳንቲሞች እጠፋፍ እንፃር ተመሳሳይ ባሕል መኖሩን በመገመት የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ከዚህ መረጃ ተነስቶ በ1945 የኢትዮጵያ ሕዝብ ብዛት ሃያ ሚሊዮን እንደሚጠጋ አመለከተ። የዚህ ዓይነት ግምት ሲወሰድ ይህ የመጀመሪያ ጊዜ ነበር። ከመገባቱ የተሠሩ ሳንቲሞች መጥፋት ለኢትዮጵያ መንግሥት የበለጠ መሬቱን ሕዝብ ግምት ለመውሰድ አስችሎታል።

በጉልህ ለሚታየው የወረቀት ገንዘብ መጥፋት ብሔራዊ ባንክ የሰጠው ምክንያት ጨርሶ የተለየ ነበር። ከገጠር ወደ አዲስ አበባ ጥራጥሬ እህልና ሌላም በአህያ ላይ ጥነው የሚመጡ ሲራራ ነጋዴዎች የሸጡበትን የወረቀት ገንዘብ ከሸግዎቻቸው ላይ ወስውሰው በመስፋት ይደብቁታል። በክረምት ዘመናቸውን ቅቤ ስለሚያጠጡት ውሃ አይዘልቀውም። ከመኖሪያቸው ሲደርሱ እንደ ሳንቲሞች ከመሪት ውስጥ ስለማይቀብሩትና በየቦታው ስለሚያስቀምጡት የዓይነቶች ሲላይ ይሆናል።

አዲሱ ገንዘብ እንደ ተሰራጨ ብሔራዊ ባንኩ ውስጥ በለውጥ የገባ ሃያ ሀላት ሚሊዮን የምሥራቅ አፍሪቃ ቪልጋን ተከመረ። ይህ ገንዘብ ወደ ምሥራቅ አፍሪቃ የገንዘብ ቦርድ ወደ ናይሮቢ መላክ ስለነበረበት የማጓጓዣው ጉዳይ ራሱን የቻለ ሐሳብ ሆነ። የወረቀት ገንዘቡ ብቻ ወደ 3500 ኪሎ ይመዝናል። በመኪና እንዳይጓጓዝ የኢንፎራንሱ ክፍያ የትየለሌ ስለሆነ የማይሞከር ነበር። ስለዚህም የወረቀቱን ገንዘብ ቻርተር አውሮፕላን ትክራይቶ መላክ፣ ሳንቲሞችን ግማሹን በመኪና፣ ግማሹን ደግሞ ከጅቡቲ ወደ ሞምባላ በመርከብ መላኩ የቀለለ ሆኖ ተገኘ። ሂሳቡን ለማወራረድ ከብሔራዊ ባንኩ ገዢ ከብሎዊርስ ጋር ወደ ናይሮቢ ሄድን። የተመለሰው የምሥራቅ አፍሪቃ ቪልጋን ሎንዶን ባንክ ውስጥ ተቀምጦ ለአዲሱ ገንዘብ የቀበትና ሽፋን ሆኖ ያገለግላል። የአገሪቱ ስድሳ በመቶ የገንዘብ መጠባበቂያ በዚህ መልክ ሲሸረን፣ ቀሪው አርባ በመቶ ደግሞ እያደገ በመጣው የውጭ ምንዛሪ ንቢያ በአዶላ ወርቅ የሚሟላ ነበር። ቆይቶም ኤርትራና ኢትዮጵያ በፈዴሬሽን ከተሳሰሩ በኋላ፣ ከዚያ ክልል የተሰበሰበው የምሥራቅ አፍሪቃ ቪልጋን የኢትዮጵያን የስተሮሊንግ ሚዛን አሳድጎታል።

ሺልገትን ወደ ናይሮቢ ለማጓጓዝ ቻርተር አውሮፕላኖችን እያዘጋጀን ላለፈ የኢትዮጵያ አየር መንገድን ለማቋቋም ከቲ ደብልዩ ኤ ጋር ከመጨረሻው የስምምነት ደረጃ ላይ ደረስን። በስምምነቱ መሠረት አጠቃላይ የኩባንያው የግብርና ወረት ከኢትዮጵያ መንግሥት የሚወጣ ሲሆን፤ ቲ ደብልዩ ኤ አመራርና የዕቃ ግዥውን ያከናውናል። በተገባው ቃል መሠረት ጃን ኒኮልስ ስምምነቱን ከዳር ለማድረስ በነሐሴ ወር ጉዞ ጀመረ። የሚያሳዝነው ግን አዲስ አበባ አልደረሰም። ይጓዝባት የነበረች አውሮፕላን በሰሜን ኢትዮጵያ በካርታ ላይ ካልሠረረ ተራራ ጋር ተጋጭታ ተከሰከለች። ውሉ የተፈረመው መንጋገሪያ ነጥቦች ላይ እስከ እኩለ ሌሊት ስንወጃቸው ቆይተን መስከረም 8 ቀን ነበር።

የጦር ባለቃልኪዳን አገሮች ድል ከመታዘዝ በኋላ ከካይሮ ወጣ ብሎ በሚገኘው በፔይን የአየር ኃይል ጣቢያ በርካታ ትርፍ አውሮፕላኖችና ወታደራዊ ቁሳቁሶች ተከግችተው ነበር። ከኤክስፖርት-ኢምፖርት ባንክና ከኢንተርናሽናል ፋይናንስ ኮርፖሬሽን በተገኘ ብድር በመጠነኛ የጋ ስድስት ሲ 47 አውሮፕላኖች ተገዝተው ወዲያው ወደ ዲሲ 3 ተለወጡ። መለያወጫዎችና ተጨማሪ ዕቃዎች በካይሮ አካባቢ ከነበረው ጊዜያዊ የወታደራዊ ትርፍ ንብረት ግክግጽ ተገኙ። በካይሮ የአሜሪካ ሠራዊት ዋና አዛዥ፣ በጀኔራል ኃይልስ ትብብርም በርካታ አብራሪዎች ከአየር ኃይሉ እንዲሰናበቱ ተደርጎ / «ቴክስ» ሳልየርስ፣ ግሪን፣ ሙን፣ ኑን እና ሌሎች/ በኢትዮጵያ አየር መንገድ ውስጥ ለብዙ ዓመታት አገልግለዋል። በዚህም ጊዜ አየር መንገዱ በሚሰጠው አገልግሎት ስመጥር እንዲሆን ተደናቂ የደህንነት ሪፖርትም እንዲኖረው አድርገዋል። ለማጓጓዣ አገልግሎት እንዲውሉ ለውጥ ከተደረገባቸው በኋላ በግብፅ የግረፍ መብትም እንደተገኘ አገልግሎት መስጠት ተጀመረ። በጅቡቲ የግረፍ ፈቃድ ተገኘ። አንግሊዞች በሚያስተዳድሯቸው እንደ ኤደንና ናይሮቢ ባሉት ግን የተፈቀደው ለቻርተር አገልግሎት ብቻ ነበር። በቲ ደብልዩ ኤ ለረጅም ጊዜ ካኘቱን የነበረው «ስዊድ» ጎሊየን ሥራ አስኪያጅ ሆኖ እንደወጣ የኢትዮጵያ አየር መንገድ ግደታንና መስፋፋቱን በፍጥነት ተያያዘው በኋለኞቹ ዓመታትም የአየር መንገዱ አገልግሎት በቪክተር ኤች ሃረል /ጁኒየር/ እንከገራለን አስተዳደርና ዕቅድ በአያሌው ደረጃ።

እኔ ለጥባቤ የተከረከርኩባቸው ነጥቦች ቲ ደብልዩ ኤ ቀጥሎ በመጀመሪያ ወደ ኢትዮጵያ የሚላኩትን ሰዎች በተመለከተ አባረላጊ ሆኖ ተገኘ። አውሮፕላኖችና አብራሪዎች እንደተገኙ በአመራር ላይ የበፋ ኃላፊዎች ለረጅም ሽርብርብ ወደ ካይሮ ይዘገቡ ነበር። ይህ የሥራ አመራር ቡድን በኢትዮጵያ ግራት እንዲላክ ተደርጓል። ከመልሳቸው አገሩ በድርት ለሽንጦርነት ይሠራ ነበር።

በ1945 በበጋው ወራት ላይ ከአሜሪካ ጋር የነበረው ግንኙነት አስቸጋሪ ሆኖ ነበር—በአብዛኛው ተጠባባቂ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ጆሴፍ ግሪው ኢትዮጵያ በግዳጅ እንድትቀበለው ባደረገው በአምባሳደር ፊሊክስ ኮል ምክንያት።

በዚያው በነሐሴ ወር ውስጥ በፖትስዳም ስብሰባ የተገኙት አሜሪካ፣ እንግሊዝና ሶቭየት ኅብረት በወዳጅ መንግሥታት ግዛት ውስጥ የሚገኘውን ዉያሮ ግንኙነትም የጀርመን መንግሥት ንብረት የመያዝ ሥልጣን እንዳላቸው አስታወቁ። ከዚህ መግለጫ በኋላ የአሜሪካ አምባሳደር የኢትዮጵያን ተቃውሞ ከምንም ባለመቁጠር በራሱ አነሳሽነት በአዲስ አበባ የጀርመን ለጋስቶንን መዝገብ ቤት ያዘ። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የአሜሪካው አምባሳደር ድርጊት የኢትዮጵያን ሉዓላዊነት መድረር ነው በማለት ቅሬታውን ቢያስግም፣ አምባሳደሩ ቅሬታውን ከምንም ባለመቁጠር የድርጊቱን ተገቢነት ለማስረዳትም ሆነ ምክንያት ለመስጠት አልሞከረም። የእንግሊዝ፣ የፈረንሳይና የሶቭየት ኅብረት አምባሳደሮች እንደ አሜሪካው አቻቸው ተመሳሳይ ሐሳብ ቢኖራቸውም፣ እሱው እንደ ጀመረው ይዘለቅበት ብለው በዝምታ ግየትን መረጡ። ጣልያን ገብነቱን ለአሜሪካ መጠላት፣ እነሱ ከጃንሆይ ጋር ያላቸውን ግንኙነት ለማገልበት ይበጃል ብለው ሳያስቡ እንዳልቀሩም መጠርጠር ይቻላል።

የአሜሪካው አምባሳደር መዛግብቱን ለመያዝ የቻለው የጀርመን ለጋስቶንን ንብረት እንዲጠብቅ አደራ ከተሰጠው ጆሃንስ መርሰ ጂባሽያን ከተባለ ሰው ጋር በመተባበር ነበር። ከዚያም በጠላትህ ቁስል እንወት ሰደድበት እንደሚባለው ኢትዮጵያን ለማሳዘን ሲል ሰመር ጂባሽያንን የአሜሪካ ለጋስቶን ሠራተኛ አድርጎ የዲፕሎማቲ መብት ሰጠው። የኢትዮጵያ መንግሥትም ሰመር ጂባሽያንን ተቀባይነት የለውም አለ። የአሜሪካ አምባሳደር የኢትዮጵያ መንግሥት የሰጠውን መግለጫ ከቁም ነገር አልቀጠረውም፤ እንዲያውም አላሰናበተውም አለ።

በመደረሻም ከቁም ነገር በማይገባ ትንሽ ነገር ሁኔታው ፈነዳ። በሌሎች የአፍሪቃ ሀገሮች እንደሚታየው በኢትዮጵያም በግብዣዎች የተጋላ ልብስ ለብሶ መምጣት ትልቅ ግምት የሚሰጠው ነበር። ጃንሆይ በመሐል ከተማ የቆመ ሃውልት በሚመርቁበት ሥነሥርዓት ላይ እንደገኘ በከተማው ውስጥ ያሉ የዲፕሎማቲክ አባላት በሙሉ ተጠርተው ነበር።

* ከአገድ ሞት በኋላ በ1947 ሰመር ጂባሽያን በለጋስቶን መኪና ውስጥ በመሄድ ላይ እንዳለ በጥይት ተገደለ። በዚያን ጊዜም ሆነ አሁን ስልሁኔታው ያገኘሁት መረጃ ያልተጋላ ነው። ገደቡ ወገንም ትዛዝ ውስጥ ወገኖች ትብብር ላይረዱ አይቀርም የሚል ጥርጣራ አለኝ።

ለሁሉም አምባሳደሮች ሁሉ ሽንትር ሽንትር ያለው ኮት! ባርዲማ ለብለው ሲሙው የአግራካው አምባሳደር ገን የአዘበት ልብሱን ለብሶ ሙግ። አክሊሉ በዕለቱ የተነሳውን ፎቶ ግራፍ አሳይቶኛል። የአምባሳደሩ አለባበስ ሆነ ብሎ ጃንሆይን በአደባባይ ለግጥረድና ለመስደብ ያደረገው ነው ተባለ። በዚህ ጊዜ አምባሳደሩ ወደ ሀገሩ እንዲመለስ ኢትዮጵያ የአግራካን የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ግላሙን ቻለች።

አምባሳደሩን በጆርጅ መሪላ በመተካት የአግራካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የቀድሞ ስህተቱን ለግሪም ቻለ። መሪላ ከግንኙነቱም የአግራካ አምባሳደሮች ሁሉ የተዋግለትና የተደነቀ ሰው ነበር። የአምባሳደሮችን ግብዣ በግቅግግት የሚቀበሉት የኢትዮጵያ ሹግምንት የሱን ግብዣ የሚቀበሉት በደስታ ነበር። የሚያዘጋጀው ግብዣ ፎርግሊቲ የሚጠብቅም የግደጠብቅም ነው። ዝርዝር ነገሮችን በቅርብ በመከታተልና በግል አሸከሩ ቻይናዊው ዶ በመታገዝ በየትኛውም የኅብረተሰብ ደረጃ የሚገኙ ኢትዮጵያውያንን ወዳጅነት ለማፍራት የሚቆጥበው ገንዘብም ሆነ ጥረት አልነበረም። ስለተሰጠው ብድርና ርዳታ ባለውለታነትን ለመግለጥ ፣ ገንኙነታቸውን ለማጠናከር መሪላ ያደረገውን አስተዋጽኦ ግምት ውስጥ በማስገባት ከእንግዲህ በኋላ የሁለቱ ሀገሮች ግንኙነት ወደ ኤምባሲ ደረጃ ከፍ እንዲል በመጠየቅ ኢትዮጵያ ቅድሚያውን ብትወስድ ብዬ ለአክሊሉ ሐሳቤን አካሄድኩት። በዋሽንግተን በኩልም ተመሳሳይ ሐሳብ ሲብላሳ ቆይቷል መሰለኝ። አክሊሉ ሐሳቡን ሲያቀርብ የተቀበሉት ወዲያውኑ ነበር። አግራካ ለእንግሊዝ አክብሮቷን ለመግለጥ በመፈለግ ለጋሰዮኗን ከቧ ቀድሞ ወደ ኤምባሲ ከፍ እንድታደርግ ዕድል ሰጠችት። ከአግራካ ቀጥሎ ለብየት ኅብረትና ፈረንሳይ ለጋሰዮኖቻቸውን ወደ ኤምባሲ አሳደጉ።

መሪላ በጣም የሚከበርና የሚወደድ ሰው ስለነበር ጃንሆይ እንኳ እሱ ባዘጋጀው ግብዣ ላይ ተገኝተዋል። ከአብዛኛው ኢትዮጵያዊ በተለየ ሁኔታ ልክ በሰዓቱ ደረሱ። ይህን በመሰለ አካባቢ ጃንሆይ ይዘናሉ፤ የሽርደዳ ቀልዳቸውም ይፈላል። አንድ ቀን ምሽት መሪላ ቤት ለኮከቱል ግብዣ ተጠርተን ላለ በአጋጣሚ ከኋላቸው ቆሜ ነበር። ተራሮ ደርሶ መጠጥ አልወሰድም ስለ፤ ጃንሆይ በፍጥነት ፈታቸውን ወደኔ አዙረው «እንዴት! ሚስተር ስፔንሰር! ከመቼ ወዲህ ሚስጥናዊ ቴስ ሆኑክ? » አሉኝ።

* የጃንሆይን በዓት የጠበቁ አርአያት የገጥሟ ቤተሰብ አባላት ባዙ አልተከተሉትም። ለዕል አልጋ ወራጅና ለዕልት ለጉባኝት ወደ ኒውተርስ ሄደው ባለ « ግደ ሊፎ ሊፈ » የተሰኘውን ሒያትር እንዲያዩ ጠብቆ እንገድኑት ተጋብደው የአባራጅን ሙሉ ሰው አንድ በዓት አስጠብቀዋል። የጦርግደኝነታቸው የልጅ ልጅ እስከገደር ደስታ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ጋር ለመጽናንት ቀጠረ ጠይቀው ቀጠሮን ረስተው ቀርቷል።

በዚያን ጊዜ ሚኒስትሮች የሚሰየናውያንን መኖር ስለተቃወሙ ኢትዮጵያ እነሱን በተመለከተ ተቸግራ ነበር። የጃንሆይ ተቃውሞ ግን በግልፅ የወጣ አልነበረም።

በ1943 ወደ ኢትዮጵያ እንደተመለሱ ከተቀዳሚ ሥራዎቹ አንዱ የሚሰየናውያንን እንቅስቃሴ ለመቆጣጠር የሚያስችል ሕግ ግዘጋጀት ነበር። የጣሊያን ሚሰየናች ከ1920 እስከ 1930 ለፋሽስቶች ዋና ሰላዮች የነበሩ መሆናቸውን በማሰብ፣ አብዛኞቹ ሚሰየናውያን እንደማይበጁ ኢትዮጵያውያንን በሙሉ አሳምኗል። በተመሳሳይ ሁኔታ ከካይሮ የአል አዝሃር ዩኒቨርሲቲ የሚወጡ የእስላም « ፕሮፌሰሮች » መጥፎ ስም አትርፈዋል። ምንም እንኳን አቡነ ዴፐርሰና አቡነ ሚካኤል ፋሽስቶችን ተቃውመው አርበኞቹን በመደገፋቸው የተሰው ቢሆንም፣ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን በበኩሏ ከጣሊያኖች ጋር በመተባበር ራሷን አዋርዳለች። በብዙ መቶዎች የሚቆጠሩ መነኮሳትና ቀላውስትም መስዋዕትነት ከፍለዋል። ከጠላት ጋር የተባበረች ብትሆንም፣ ቤተ ክርስቲያኒቱ ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ጊዜ ሳይወስድ ንብረቷንና የፖለቲካ ተሰሚነቷን ለማስመለስ ችላለች። ሚሰየናውያን በኢትዮጵያ ውስጥ የሚያደርጉትን ጥረት ትቃወማለች። የእስላም ሚሰየናውያንን በተመለከተ የኢትዮጵያ መንግሥት ሙሉ ድጋፍ ስለነበራት ዘመናዊ አመለካከት የነበረውን የትምህርት ሚኒስትሩን የደጃዝማች መኩንን ደስታን እጅ ጠምዝዛለች። ከነፃነት በኋላ የሮማ ካቶሊክ ሚሰየናውያን ጣሊያኖች ተጠንቅቀው ሲንቀሳቀሱ፣ የፕሮቴስታንት ሚሰየናውያን ግን የግያባራ ግፊት ያደርጉ ነበር።

ፋሽስቶች የተማረውን የኅብረተሰብ ክፍል ካጠፉት በኋላ በትምህርትና በጤና ጥበቃ መስኮች መረዳት የሚቻልበት ግንኙነት ዘዴ መዳሰስ ነበረበት። የሚሰየን ተቋማት ለመርዳት ዝግጁዎች ነበሩ። እንዲሁም ሆኖ በአንዳንድ ሁኔታዎች መጠራጠርና መቃቃር ነበር። የሱዳን ኢንተርየር ሚኒስትር ሆስፒታሉን ለማስተዳደር አልተፈቀደለትም፤ የቢህም ምክንያት በከፊል ዶክተር ላምቤ ጣሊያኖች አዲስ አበባ ከገቡ በኋላ በፈፀመው አድራጎት ነበር። ከፍተኛ ጥላቻና ችግር የገጠመው ይህ ሚሰየን ነበር - ምክንያቱም በአሜሪካን ዶላር ጥቂር ገበያ ያካሂዳል፤ አዲሱን ደንብ በመተላለፍም ይሰብካል ስለሚባል።

* በኋላ የጤና ጀነራላት ተፈሪ መኩንን/አቡነ እገሙ አጠቃላይ / ትምህርት ቤትን በኋላም የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ዮሐንስ ስሙን ስሙን ነበር።

የሚሰጥናውያንን እንቅስቃሴ ሥርዓት ለማስያዝ ሕግ ሳሪት ዘመናዊ ለመለካከትን ተከትሎ ለቀት ባለ ሁኔታ ለማዘጋጀት ፈለገሁ። ግን ከኢትዮጵያ እርቀዶክስ ቤተ ክርስቲያንና ከደጃዝማች መኩንን ደስታ ብርቱ ተቃውሞ ገጠመኝ፤ ጃንሆይም ምንም ድጋፍ አልሰጡኝም። የደጃዝማች መኩንን ዓደኛ የሆነው አክሊሉም የዓደኛውን አመለካከት የመቀበል አዝማሚያ አሳየኝ። በመጨረሻም አስታራቂ ሐሳብ ተገኘ-አብዛኞቹ ረዳዎች የእርቀዶክስ ክርስቲያን እምነት ተከታይ የሆኑበት አካባቢ «የቤተ ክርስቲያን ክልል» እንዲባል፤ አብዛኛው ረዳ ክርስቲያን ያልሆኑበት ደግሞ «ክፍት ክልል» ተብሎ እንዲለይ። በክፍት ክልል ውስጥ ሚሰጥናውያን ገብተው እምነታቸውን እንዲያስፋፉ ተፈቀደ። የቤተክርስቲያን ክልል የተባለው አብዛኛውን መሐል ኢትዮጵያን የያዘ ሲሆን፤ በዚህ ክልል ውስጥ ሚሰጥናውያን ሆስፒታልና ሃይማኖት የማይለበክባቸው ትምህርት ቤቶች ብቻ እንዲያቋቁሙ ተፈቀደላቸው። አዲስ አበባ የሃይማኖት ትምህርት ቤቶች ሊቋቋሙባት የሚችል ክፍት ክልል ተብላ ተመድባለች።

የሃይማኖት ትምህርት በማስተግርና በመስበክ መካከል ልዩነት አለ። አዲስ አበባ ውስጥ በሚቋቋሙ የሃይማኖት ትምህርት ቤቶች ውስጥ የሃይማኖት ትምህርት መስጠት ሲቻል፤ ከትምህርት ቤት ውጪ መስበክ ግን አይፈቀድም። ትምህርት ሚኒስቴር እያንዳንዱ በሃይማኖት ትምህርት ቤቶች የሚመደብ መምህር ሥራውን ከመጀመሩ በፊት ከትምህርት ቤቱ ወይም ከሆስፒታሉ ምድረገቢ ውጪ ሃይማኖት እንዳይለበክ ልክ እንዲገባ ያደርጋል።

ከቀን በኋላ ሁለት የኖርቲስታንት ሚሰጥናች ከኢትዮጵያውያን ባለሥልጣናት ጋር የጠበቀ የመግባባትና የመረዳዳት መሠረት ጥለዋል። እነዚህም የሰባተኛው ቀን አክባሪ አድሼንቲስት ሚሰጥናና የሰዊድን ኤቫን ጀሊካል /ወንጌላዊ/ ሚሰጥና ናቸው። ይህ ሐገሥን የምትባለው የሰባተኛው ቀን አክባሪ አድሼንቲስት አሜሪካዊት ለብዙ ዘመን የቤተ መንግሥቱ ዋና የውስጥ አስተዳዳሪ ሆና ሠርታለች። ጃንሆይ ከሥልጣን እስከወረዱ ድረስ በቤተ መንግሥቱ ውስጥ እንደንጉሣዊ ቤተሰብ አባል አብራ ኖራለች። አቃቂ የሚገኘው አድሼንቲስት ሚሰጥና ትምህርት ቤትና የአዲስ አበባው

* የኢትዮጵያ ባለሥልጣናትን ያስቆጣ ድርጊት የሱላን ኢንተርናሽናል ሚሰጥና በጋራ ረቀቀው ጥያቄ የተቃውሟቸው ሥርዓት ክርስቲያናዊ ግሩ የተጠቀሱት ከክልል ውጭ እንዳይሰበኩ ያልገቡ መምህራን ክፍል።

ሆስፒታል¹ ሌሎች ሚኒስቴሮች ያጋጠማቸው ዓይነት ችግር ደርሶባቸው ሊያውቅም²።

ለአንድ መቶ ዓመት ያህል የሰዊድን ሉተራውያን የኢትዮጵያን የኤርትራን ሕዝቦች ጤንነትና የትምህርት ፍላጎት ለማሟላት ያልተቆጠበ ጥረት እንደሚያደርጉ በሚገባ ታውቆላቸዋል። ዓላማቸው ሌላውን ለመርዳትና ለማስደለት ብቻ መሆኑን እንሆይ ከተረዱ ቆይተዋል። የዚህ በጎ ተግባር ባለውለታነታቸውን ለመግለጥ ነበር በ1924 የአውሮፓ ጉብኝታቸው ስቶክሆልም ድረስ የሄዱት። ነፃነት ከተመለሰ በኋላ እንሆይ ሀገሪቱን መልሶ ለማቋቋም የጠየቁት የሰዊድንን ርዳታ ነበር።

የሰዊድን የሃይማኖት ሚኒስቴሮች ወደር የሌለው ውጤት ያስመዘገቡ ቢሆንም፤ ሌሎች የሰዊድን ልዑካን ግን / በሰዊድን መንግሥት ገንዘብ የሚንቀሳቀሱት ጭምር/ዉርሶ አልተሳካላቸውም።

ከ1945 እስከ 1952 በነበሩት ዓመታት በኢትዮጵያ ውስጥ 700 ስዊድናውያን እንደሚኖሩ የላጋስዮኑ የዜጎች መዝገብ ያመለክት ነበር። በቆጥር 100 ከሚሆኑ ሚኒስቴሮች በስተቀር ሌሎች በፍርድ፣ ባገር አስተዳደር፣ በጤና ጥበቃ፣ በትምህርት ሚኒስቴሮች፣ በፖሊስ፣ በክብር ጸበኝ፣ በቴሌኮሙኒኬሽን፣ በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሆስፒታል/አሁን የካቲት 12 ሆስፒታል/ እና በአየር ኃይል ተሰራጭተው በአብዛኛው በአማካሪነት ነበር የሚሠሩት። በአስተዳዳሪነት የሠሩ በጣም ጥቂቶች ናቸው። አብዛኞቹ እንደናረኝ፣ አገ፣ ሆልምና ኒስትሮም ያሉ ሐኪሞች በጦርነቱ ጊዜ በሰዊድን ቀይ መስቀል አምቡላንሶች ውስጥ ለሕይወታቸው ሳይላሱ አገልግለዋል። በኋላ በደብረ ዘይት የአየር ኃይል ትምህርት ቤት አዛዥ የነበረው ካውንት ጉስታቭ ቮን ሮዘንም ተመሳሳይ አገልግሎት ሰጥቷል።

እንዲህ የጎላ ስም ቢኖራቸውም፤ ወታደራዊና ሲቪል አማካሪዎቻቸው ብዙም አልተዋጣላቸውም። ምክንያቶቹ ጥቂት፤ ግን ውስብስብ ነበሩ። ምክንያታዊነትን የተከተለ ሳይሆን ስነልቦናዊ ነበር። ኢትዮጵያውያን በአገራው ሰው ላይ ንቀትና ትዕቢት የሚያሳዩ የውጭ አገር ዜጎችን ይጠላሉ። ስዊድናውያን በተፈጥሮ የዚህ ዓይነት ጠባይ የሌላቸው ፤ በሥርዓት

¹ የግዛት ይዞታ ወይም «የፍልጣ» ሆስፒታል የሚባለው።

² ለክሊኒክ ተረፈዋልና እኔ ወደ በረራ ትምህርት ቤት በለስቸኳይ የምንሄድበት አጋጣሚ ተፈጠረ። በዚያ ጊዜ የነበረችው «ሳረር» የጥትባል አገድ ለው ብቻ የጥትይዝ ስዊድን ወረሽ ትገኝ ለመርጥ ነበረች። የሁለት አውሮፕላኖች አብራሪዎች ስዊድናውያን የጥተኛዋ ኢትዮጵያዊ ነበር። ለክሊኒክ ተረፈዋልና ትክለኛው ስዊድናዊ ከሚያበረቱ አውሮፕላኖች ውስጥ ነው።

ለክብሪት ተቃውሞ ለሰላምና የሚጠቀሱ ናቸው። ወታደራዊም ሆኑ ሲቪል አማካሪዎች ለሌሎች የውጭ ዜጎች የሚከረለውን ያህል ጥቅ ያለ ደመወዝ እያገኙም። የተረጉ ነፃ ሙብት አልነበራቸውም። ሌላ ጥቅጣጥምም አይሰጣቸውም። ከሞላ ጎደል በየመስካቸው ብቁ ሙያተኞች ናቸው። በሥራ አረጻጽግባቸውም ሆነ በአመለካከታቸው እምብዛም አልተነቀቱም። የውጭ ዜጎችን በእውነት ለሚጠሉና የሚጠራጠሩ የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት በስዊድኑ ጎበረተሰብ ላይ ሚዛናዊነት የጎደለው ጥላቻ አላደሩ።

በ1940ዎቹ መጀመሪያ ላይ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩ እንግሊዛውያን በ1940ዎቹ መጨረሻ ላይ ከነበሩት ስዊድናውያን በቁጥር በጣም ይበልጡ ነበር። የእንግሊዞች በዝቶ መርመሰመሰ ያስከተለው ጥላቻ በተለይ ኢትዮጵያ ልትረራት ከግትችል ገለልተኛ ሀገር የመጡ ጥቂት ስዊድናውያንን የጦሩ ተሸካሚ አድርጓቸዋል። የአካላቸው ግዙፍነትና የቆዳቸው ገጣት ከእንግሊዞች ይለያቸዋል። የእንግሊዝ ወታደራዊ አሠልጣኝ ቡድን ጦር ሠራዊቱን በሚያሰለጥንበት ወቅት የስዊድናኛ ክብር ዘበኛን እንዲያሰለጥኑ መጠራታቸው እንግሊዞችን ቅር ያለጥ ቢሆንም ፤ የስዊድናኛ ሰጣም በጣም የክበደ ሆኖባቸው ነበር። የኢትዮጵያ መንግሥት ስዊድናኛን ያሠራራቸው በካህንቲስና በካህ ፖላሪ ባሉት ቤቶች ስለነበር በቮልቮ መኪናቸው ሲገቡ ሲወጡ ይታያሉ። ወጣቶች፣ ተገባቢዎች፣ ደስ ተኞች በመሆናቸው በሆቴሎችና በምግብ ቤቶች ይሰበሰባሉ። እዚያም የስዊድናን ሰንደቅ ዓላማ በክብር ከመሐላቸው ከጠረጴዛ ላይ አስቀምጠው ከፍ ባለ ድምጽ « እንጠግ » ብለው መጠጠጣቸውን ሲጨልጡ በእርጋታ የሚመገበውን ደንበኛ ያስደንቁታል።

ተገባቢ ቢሆኑም፤ የስዊድናን ጎበረተሰብ ሥርዓት ጠባቂነት፤ የቀጠሮ ሰዓት አክባሪነት ከጃንሆይ በስተቀር ጣንም ሰዓት የግክበር ባሕል ባልተዋሃደው አገር/ ለፕሮፋኦል ያላቸው ትኩረትና ሲቪሎች ሳይቀሩ ወታደራዊ የእጅ አነሳስና በተጠንቀቅ የመቆም ሥርዓታቸው የራሳቸው የሆነውን ባሕልና ወግ የሚያከብሩ ሆነው እንዲታዩ አድርጓቸዋል። ይህ የባሕርይ ጨዋነትና አስተሳሰብ በእንግሊዝኛ ቋንቋ ከኢትዮጵያውያን ጋር በሚያደርጉት ንግግር ውስጥ ሠርጎ ይገባል። በቃል የሚነገረውና በጽሑፍ የሚሠራው አውቀው ሳይሆን ሳያውቁት አጭርና ትዕዛዝ ትዕዛዝ መሰል ነው። እነጋገራቸውን ለዘብ እንዲያደርጉት በተደጋጋሚ ያቀረ ብኩላቸውን ሐሳብ አልተቀበሉትም።

በአማካሪነት ላይሆን በአስተዳዳሪነት የተመደቡት ዕድለቢሶች ለከፋ ችግር ነበር የተጋለጡት። በጦርነቱ ጊዜ በስዊድና የአምቡላንስ ፕሮግራም ውስጥ ለኢትዮጵያ የመገናኛ አገልግሎት ያበረከተውና የመርዝ ጋዝ

ጉዳተኞችን ያከብሩ የነበረው ዶክተር ኤሪክ ኖረፕ ከባድ ችግር አጋጥሞታል። ለሰላሳ ጠባይ የነበረው ዶክተር ኖረፕ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሆስፒታል ኃላፊ ሆኖ ተመድቦ ነበር። ሆስፒታሉን እሱ እንደፈቀደ እንዲያስተዳድረው የተገባለት ቃል ወዲያው ታጥሮ የሕክምና ሙያ የሌለው ኢትዮጵያዊው ተፈራወርቅ የአስተዳደሩ ኃላፊ እንዲሆን ተመደበ። ተፈራ ወርቅ አላወራ ሰላላው ኖረፕ ሥራውን ለቆ በ1950 ወደ ሰዊድን ተመለሰ። ጉኖር ለገና ሐራልድ ኒስትሩም የተባሉ በጦርነት ለኢትዮጵያ ከፍተኛ ውለታ የጥሉ ሐኪሞችም ችግር አጋጥሟቸው ነበር። ዶክተር ኒስትሩም ትግሪኛና አግርኛ ጽንጽዎችን አሳምሮ ስለሚጽፍና ስለሚናገር ብዙ ኢትዮጵያውያን አልወደዱለትም። የቲሌኮሙኒኬሽን መሥሪያ ቤትን በበላይነት ይመራ የነበረው ሚስተር ኖርበርግ ብዙ በመበላጩት ወደ አገሩ ሊመለስ ሲነሳ ቤተ መንግሥት ተርቦ ሽልግት ቢሰጠው መጀመሪያ አል ቀበልም ብሎ ነበር።

ከካውንቲ ካርል ጉስታፍ ሾን ሮዘን በበለጠ በፈቃኝ ወቅት ለኢትዮጵያ የሠራ ወይም ፍቅሩን የገለጠ የውጭ አገር ሰው አይገኝም። እሱም ቢሆን በመጨረሻው ላይ ባይመረርም አገሩ ወደ አገሩ ተመልሷል።

ይህ ሰው መከላከል በግትችል አፍሪቃዊት አገር ላይ ፋሽስቶች ጥቃት መግባታቸው በላናደደውና ኢትዮጵያውያን ቁስለኞች ከጦር ግዳ ሆስፒታል ለመድረስ ከሁለት እስከ ሦስት ወር እንደሚፈጅባቸው በሚረዳት ቁስለኞችን በግም አስፈሪ በሆነ ሁኔታ ውስጥ በፈቃደኝነት ያገኙ ነበር። የፋሽስት አውሮፕላኖች አሳደውታል። የሚበረውም ካርታ! የአየር ሁኔታ መግለጫ፤ ወይም የሪድዮ ግንኙነት ባልነበረበት ተራራማ መሬት ላይ ነበር። የጋዝ መርዝ ቁስለኞችንና የጦር ጉዳተኞችን ቁጥር ሰፍሮ በሌለው በረራ ብቻውን ከሰሚንና ከደቡብ ጦር ግንባሮች ለሕክምና ያደርስ የነበረው እሱ ነው። በጋዝ መርዙ ጉዳት ደርሶበታል! የዓለም አቀፍ ቀይ መስቀል ኮሚቴና ወኪሎቹ ጣሊያኖች በመርዝ ጋዝ መጠቀማቸው እንዳይጋለጥ ያደርጉ የነበረውን ፕረት በብርቅ የታገለ ነው።

ጃንሆይ አገር ጥለው ከሄዱና አዲስ አበባም በጠላት እጅ ከወደቀች በኋላ ሰብዓዊ ተግባሩን በጠላት ባልተያዙ ከልሎች ለመቀጠል ወደ ጎራ ሄደ። ግሪየስ ብሮሬልን አምጥቶ የጦር ጉዳተኞችንና የጋዝ መርዝ ቁስለኞችን ከወደቀበት በአውሮፕላን አውጥቷል።

ኃይለሥላሴ እንግሊዝ አገር በስደት በነበሩበት በ1938 ሾን ሮዘን በአውሮፕላን ወደ ጎረ እንዲወስዱቸውና ፀረ ፋሽስት ትግሉን እንዲቀጥሉ አሳምነውት ነበር። በኋላ ግን ጃንሆይ በጣሊያኖች ተይዘው እንዳይገደሉ ተዟቸውን እንዲያስተላልፉት ከእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ጋር ስለተሰማሙ ቀርቷል። እንግሊዞች ጃንሆይ የጊዴዎንን ኃይል እንዲመሩ በአውሮፕላን ካርቱም ሲያደርጓቸው፤ ግርማዊነታቸው ወዳጃቸው ካውንት ሾን ሮዘን በኢጣሊያኖች ላይ በማይቀረው ድል ትልቅ ድርሻ ሊኖረው ስለሚገባ እንዲመጣ ቴሌግራም አስተላለፉለት። ካውንት ሾን ሮዘን የቀይ መስቀልን አውሮፕላን በዕድሜ በበለጸገው ያሉና ልምድ ያካበቱ ሰዎችን ከጥቅም ውጪ ሊያደርግ በሚችል ሁኔታ ቀን በቀን ለወራት በማከታተል ግብረሩን ገልጦልኛል። አውሮፕላኗ ውልቅልቋ ከወጣ በኋላም ተስፋ ሳይቆረጥ አዲስ ርከር አውሮፕላን አስመጥቶ በተራሮቹ ላይ የነበሩ አርበኞችን ይረዳ ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ ግን በዚያን ወቅት ባዝ ላይ ከጡረተኞች መካከል በድሉት ይኖሩ ነበር።

ነፃነት ከተመለሰ በኋላ ካውንት ሾን ሮዘን ኃይለሥላሴ አገሪቱን መልሶ ለማቋቋም የስዊድንን ርዳታ ጠይቀው እንዲያገኙ በመደገፍ ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርጓል። የንጉሠ ነገሥቱ አየር ኃይል ዲሪክተር ሆኖም ተሾም ነበር። ተቋሙን ከጃንሆይና ከበላዩ ከተፈራ ወርቅ ጋር በቀጥታ በመመካከር ሊገነባው ችሏል። የኋላ ኋላ ግን በሱ ላይ የሚውጠነጠኑ ተገብሎች በተለይም ምክትሉ የነበረው አሰሩ አየነ ሊያሠራው አልቻለም። እሱ ሳያውቀው ከዕዙ ለማሰነሳት የሚያደርገው ሴራ በጣም ስላበሳጨው በ1956 ቤተ ሰቡን ይዞ ወደ ሰዊድን ሄደ። ከመሄዱ በፊት ግን በጦርነቱ ጊዜ፤ ጣሊያኖች ከገቡ በኋላና በነፃነቱ ትግል ላደረገው ውለታ መከፈያ እንዲሆን ኃይለሥላሴ በምዕራብ ኢትዮጵያ አምስት ጋሻ መሬት ለጥተውታል።

ሾን ሮዘን ወደ ሀገሩ ቢመለስም፤ ለኢትዮጵያ የሚሰጠው አገልግሎት ግን የመጨረሻው አልነበረም። በሶማሊያ የኦጋዴን ወረራ ምክንያት ጉዳት የደረሰባቸውን ወገኖች ለመረዳት በ1976 ወደ ኢትዮጵያ ተመልሷል። በ1977 ሕይወቱ ያለፈውም በዚሁ ክልል ውስጥ ነበር።

በመጨረሻም የስዊድን መንግሥት በተለይ ኢትዮጵያን በሚመለከቱ የውጭ ግንኙነት ጥያቄዎች ላይ የነበረው አመለካከት በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረውን የስዊድን ኅብረተሰብ አስተዋጽኦ የሚያበረታታ አልሆነም። ሰዊድን ከኖርወይና ከዴንማርክ ተለይታ በጠቅላላው ጉባዔ ስብሰባዎች በኢርትራ ጥያቄ ላይ በመደጋገም ለኢትዮጵያ ድጋፍን አልሰጠም ብላለች። በዚህ ጥያቄ ላይ ድምፅ አለመስጠት የማይታጠፍና አስቀድሞም የሚታወቅ ፖሊሲዋ ነበር። በኋላም የስዊድን የሕግ ኘርፈሰር ከሶማሊያ ጋር በነበረው

የድንበር ተያቂ በግልጽ ዳኝነት እንዳያገለግል ስዊድን ከልክላለች የሊትዮጵያ ባለሥልጣናት ዋና ፀሐፊ ሐመርሸልድን በከፍተኛ ፕሮግራም የሚመለከቱት።

ከነዚህ አጋጣሚዎች መረዳት የሚቻለው አንደኛ የውጭ ዜጎች በአስተዳደር ሥራ ላይ መመደብ እንደሌለባቸው/አማካሪነትም ቢሆን የራሳችን ሀገር አለበት/ሀገራችን የየትኛውም አገር ዜጋ ወዳጅም ይሁን ገለልተኛ በኢትዮጵያ ውስጥ ጎልቶ የሚታይ የኃላፊነት ቦታ ላይ መቀመጥ እንደሌለበት ነው። ይህ አመለካከት በአሜሪካና በኢትዮጵያ መካከል በነበረው የወዳጅነት ታሪክ ተከስቷል፤ ለብቶችና ኩባውያንም ተመሳሳይ ሁኔታ ያጋጥማቸው ይሆናል።

* * *

በ1945 የበጋ ወራት መላ ጊዜዬን የሚይዝ አዲስ ሁኔታ አጋጠመኝ። በአፍሪቃ የኢጣሊያ ግዛቶች የነበሩ ክልሎች የወደፊት ዕድል ለመወሰን በነቀሱ ወር በፖትስዳም ስብሰባ የተጀመረው ንግግር በመስከረም ወር ሉንድን ላይ በአራቱ ኃያላን መንግሥታት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች መካከል እንደሚቀጥል ተገልጧል።

ሉንድን ላይ በሚደረገው የአራቱ ኃያላን መንግሥታት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ስብሰባ ላይ ኢጣሊያ እንድትገኝ የተጠራች ስለሆነ እኔም መገኘት አለብኝ ስትል ኢትዮጵያ ጠየቀች። ግመልክቻው ውድቅ ሆኖ መግለጫ ብቻ እንድታያይዝ ተደረገ። በተጣበቡ ጊዜ ውስጥ ብዙ ምርምር መደረግ ነበረበት። አንደተለመደውም አብዛኛውን ጽሑፍ እኔው ራሴ በታይፕ መምታት ነበረብኝ። የፕድሬያ ሥራ ነበር። በመጨረሻም ለሉንድን ስብሰባ፤ በኋላም ለፓሪስ የሰላም ስብሰባ የተላለፉት ጽሑፎች ለግሊያንና ኤርትራን የሚሸፍኑ ሆነው በተለይ ግን በኤርትራ ላይ ሰፊ ትኩረት የሚያደርግ፤ « አረንጓዴው መግለጫ » እየተባለ በሚታወቀው ጽሑፍም የተካተተ ነበር።

ስለሁለቱ የጣሊያን ቅኝ ግዛቶች የነበረኝ አመለካከት ከአክሊሉ ይለያል። እሱ ከመነሻው ኢትዮጵያ የሰጣሊያን ጉዳይ ትታ ግተኩር ያለባት በኤርትራ ላይ ብቻ ነው ይላል። ከኤርትራ ጋር ሲነፃፀር ኢትዮጵያ

* በሁኔታዎች ቀደም ለመገኘት በሥራወጥበት ወቅት የአባሪን ጥት የሚያረፋ ቴሌግራም ደረሰኝ። የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት ሥራዬ እንዳይደናቀፍ በማሰብ ቴሌግራሙን ለአንድ ጥጥንት ያህል ሸገው አቆየት። በተከታታይ ንብረት ከፍተኛ ጭነት ያለበትን ሥራ ላከኛውን እንደመቆየት ሥራዬ እንዳይደናቀፍ እየተባለ ከፍተኛ የቤተሰብ ጉዳዮች እንዳይደበቁኝ አለጋ ነበር።

በጣሊያን ሶማሊላንድ ላይ የነበራት የይገባኛል ጥያቄ ደካማ ነበር። ነገር ግን ኢጣሊያ ወደ ሁለቱ ቅኝ ገዛቶቿ እንድትመለስ የተደረገ እንደሆነ ኢትዮጵያ እንደገና በጉጠት ለመጨፍለቅ የነበራትን ስጋት በማየት ስትራቴጂያዊ ጠቀሜታውን ያገኛለች ጥያቄ ነበር። በ1935-36 የኢጣሊያና የኢትዮጵያ ጦርነት ጊዜ ኢትዮጵያ ከሰሜን ከኤርትራ፣ ከደቡብ ከጣሊያን ሶማሊላንድ ነበር ተጣብቃ የተያዘችው። በሶማሊላንድ ላይ የቀረበው የይገባኛል ጥያቄ የዚያ ዓይነት ለሕልውና የሚያስጋ ሁኔታ እንዳይደገም ታስቦ ነበር። ሌላው በኔ በኩል ትኩረት ይገባዋል የምለው፣ በሶማሊላንድ ላይ የይገባኛል ጥያቄ በማቅረብ እንግሊዝ ለታላቋ ሶማሊያ መቋቋም ያቀደችውንም መታወም ስለሆነ ነው።

የአከሊሉ አቋም ከዕውነታ ጋር የተዛመደ፣ ከኔ ሐሳብ ይልቅም፣ የወደፊቱንም የተመለከተ ነበር። ችግሩ ስትራቴጂያዊ ሳይሆን በይበልጥ ፖለቲካዊና ዲፕሎማሲያዊ ነበር። ከ1935ቱ የፋሽስት ወረራ በኋላ ኢጣሊያ ኢትዮጵያን ዳግመኛ ትወራለች ተብሎ አይገመትም። በአንፃሩ ከኢትዮጵያ ጋር ለመዋሃድ የሶማሊያ ሕዝብ ድጋፍ በሌለበት ሁኔታ በሶማሊያ ላይ የሚቀርብ የይገባኛል ጥያቄ የዘርና የዲፕሎማሲያዊ ተቃውሞ ሊቀሰቅስ ይችላል። የኤርትራው ሁኔታ ግን የተለየ ነበር።

ከመነሻውም ኢትዮጵያ ኤርትራ እንድትመለስላት ለመጫወት የበለጠ አሳግኝ ያክንያት ነበራት። ኤርትራ አብዛኛውን የጥንታዊት ኢትዮጵያ ክፍል ያካተተች ናት። ከደቡብ አረቢያ የፈለሉ ሴማውያን ቀይ ባሕርን ተሻግረው መጀመሪያ የገቡት አሁን ኤርትራ ወደ ሚባለው ክልል ውስጥ ሲሆን፣ ከዚያም ተነስተው ወደ አንድ ሺህ ዓመት በሚደርስ ዘመን ውስጥ ወደ ደቡብ በመስፋፋት የፑንት ግዛት ዓፄ/ በዚያን ጊዜ ኢትዮጵያ እንደዚያ ተብላ ነበር የምትጠራው/ በቀይ ባህር ሁለቱ ዳርቻዎች ላይ ሠፈሩ። ለበርካታ ያህል ዓመታት የኢትዮጵያ ዋና ከተማ ቀይ ባህር ዳርቻ ላይ የምትገኝ አዱሊስ ነበረች። ከዚያም ወደ አክሱም ተዛወረ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ዛሬ ኤርትራና ኢትዮጵያ በሚባሉት ክልሎች የሚኖሩ ሰዎች ከቋንቋ በስተቀር በሌላ በማናቸውም ነገር የማይለዩ ሆኑ። እንደ ኢትዮጵያ ሁሉ ኤርትራም ውስጥ የኦርቶዶክስ ሃይማኖት አማኞች፣ በመጠኑም ቢሆን፣ ከሙስሊሙና እምነት ከሌለው ይበልጣሉ። ሁልጊዜ ባይሳካላትም ኢትዮጵያ ክልሉን ከአስላም ወረራ ስትጠብቅ ኖራለች። ዓፄ ቴዎድሮስና ዓፄ ዮሐንስ አራተኛ ወራሪ ጠላቶችን ሲፋለሙ የወደቁት እዚያ ነው። የጉዳጉዲ፣ የተራዕና የዶጋሊ ጦር ሚዳዎች፣ ሁሉም በኤርትራ ክልል ውስጥ የሚገኙ፣ ኢትዮጵያ በእስላም ወራሪዎችና በጣሊያኖች ላይ የተቀዳ ጀቻቸውን ድሎች ይመለከራሉ። ኤርትራ ለብቻዋ የሆነችው በ1884 ኢጣሊያ በጋይል ከያዘችት ወዲህ ብቻ ነው።

አጣሊያ ኤርትራን በኃይል ከያዘችበት ጊዜ እንስቶ ለ 60 ዓመታት ያህል የኢትዮጵያና የኤርትራ ገንዘብ አንጻር በሌላው ላይ ጥገኛ የሚሆን ነበር። ራሳቸውን ለማግኘት ለሚረዱት ኤርትራውያን/ አብዛኞቹ ከጋራ ክፍል ነበሩ/ ብቸኛ መውጫቸው ኢትዮጵያ ነበረች። አረንጓዴው መግለጫ በኢትዮጵያ መንግሥት ውስጥ በተለያዩ ደረጃ የሚሠሩትን የ1.600 ኤርትራውያን ስም፣ እንዲሁም በ1935-36 ጦርነት ከኢትዮጵያውያን ጎን ሆነው ጣሊያንን የወጉ 200 ሰዎችን ስም የያዘ ነበር።

የኢትዮጵያ ውጪ ገንድ ጅቡቷ ላይ በፈረንሳይና ኤደን ላይ በእንግሊዝ ጥብቅ ቁጥጥር ይደረግበት ስለነበር የኤኮኖሚክስ ነፃነቷን አሳጣች። ከሁሉም በላይ የባሕር በር የማግኘቷ ብቸኛ ዕድል በኤርትራ ላይ ነበር፤ ኢትዮጵያ የራሷን ወደቦች ለማግኘት የምትችለውም በኤርትራ ላይ ብቻ ነበር።

በሉንዶኑ ስብሰባ ላይ የተካሄደው ውይይት ለኢትዮጵያ ፍላጎት የሰጠችና የሚሰጥ አልነበረም። ኃያላት መንግሥታት የጣሊያን ግዛቶች ዕጣምን ይሁን በሚለው ላይ አልተስማሙም። አሜሪካ ሁሉም ግዛቶች ለአስር ዓመታት በተባበሩት መንግሥታት የበላይ ጠባቂነት ሥር ይቆዩና ነፃነታቸውን ያግኙ/የሶማሊያ ነፃነት ብቻ ላልተወሰነ ጊዜ ይቆይ/የሚል ሐሳብ አቀረበች። ስላስተዳደሩም በያንዳንዱ የቀድሞ የቅኝ ግዛት ላይ አንድ ገለልተኛ ኢስተዳዳሪ ተመድቦ ከስሩ ከአራቱ ኃያላን መንግሥታትና ከኢጣሊያ የሚላኩ አንዳንድ ሰዎች፣ የክልሉን ሕዝብ የሚወክሉ ሁለት ሰዎች በድምሩ ሰባት አባላት የሚኖሩት የመማከርት ጉባዔ ይቋቋም የሚል ነበር። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ይህን የማይታመን ሐሳብ በማቅረቡ በምስቀ ቅኝ ግዛቶች ውስጥ ለሶቭየት ኅብረት ጣልቃ መግባት በር ከፈተ። ሞሉቶቭ በበኩሉ ኤርትራ፣ የጣሊያን ሶማሊላንድና ቀሪውን ሊቢያን የማይላደሉን ውሃጼ ለአሜሪካና ለእንግሊዝ በመተው ሶቭየት ኅብረት ትሪፖሊታንያን በበላይነት እንድታስተዳድር ጠየቀች። ፈረንሳይ ለነዚህ ክልሎች ነፃነት የተሰጠ እንደሆነ ለቧ የቅኝ ግዛቶች የሚከፈተውን በር በመፍራት ሁሉም ለኢጣሊያ እንዲመለሱ ሐሳብ አቀረበች። እንግሊዝ በአፍሪቃ ውስጥ በተካሄደው ጦርነት በአንድም ቦታ ያልተካፈለችው ሶቭየት ኅብረት ትሪፖሊታንያን በበላይነት ላስተዳድር ማለቷ ዓይን ያወጣ ድፍረት ነው ስትል የሞሉቶቭን ጥያቄ ተቃውመች። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በቪን አሜሪካ ያቀረበችው ሐሳብ ለጊዜው ትሪፖሊታንያን፣ ጢኖር በሊቢያ ላይ እንዲሠራ ሲቀበል በኤርትራና በጣሊያን ሶማሊላንድ ጉዳይ ላይ ገን አቋሙን ለመግለጥ ፈቃደኛ አልሆነም።

እንግሊዝ፣ ሶቭየት ኅብረትና ፈረንሳይ ኢትዮጵያ ባቀረበችው ጽሑፍ ላይ የተነሱትን የይገባኛል ጥያቄዎች በሙሉ ውድቅ አደረጉባት። እንግሊዝ

ግን ኢትዮጵያ በኢርትራ ላይ ያላትን የይግባላ ጥያቄ እንዳትዘጋ ተጠንቅቆ ነበር። እንዲያውም ለታላቋ ሶማሊያ የመስጠቱ ሁኔታ በእንግሊዝ በኩል እንደ መደራደሪያ የተጠበቀና የምትወስደውንም አቋም የሚመራ ነበር። ከመስከረሙ የሎንዶን ሰብሰባ በኋላ ኢትዮጵያ የሶማሊያን ድን ጥያቄ ለጊዜው ተወት አድርጋ በኢርትራ ላይ ማጥበቅ እንደነበረበት ግልፅ ነበር።

ጃንወሪ ከመጀመሪያው የ1924 የአውሮፓ ጉዞቸው አንስቶ ሳያስልሱ የሚከተሉት በእንግሊዝ ሶማሊያን ድን የባሕር ዳርቻ ላይ የምትገኘው በይላ ለኢትዮጵያ ትስፋ የሚለው ዓላማ ነገሩን በይበልጥ ውስብስብ አደረገው። በኔ እመለካለሁ በ1945 የበልግ ወራት ላይ ይህን ሐሳብ ማንግባት ለኢትዮጵያ የሚጠቅም አልነበረም። የዚህ ዓይነት ጥያቄ የኢጋዴንን አንድ ክፍል ምናልባትም የተጠበቀውን ክልልና ሐውድን ሊያሳጣ ይችላል። ለዚህ ጠቀሚ የግጦሽ መራት ልዋጭ ኢትዮጵያ የምታገኘው ወደ ዘይባ የሚያወጣት እንገት መራት ብቻ ሊሆን ይችላል። ይህን ደግሞ እንግሊዞች ባሻቸው ጊዜ ሊያንቁት ይችላሉ። ንጉሠ ነገሥቱ በኢደን ባሕረሰላጤ ላይ ወደሚገኝ ያረጀ ወደብ መተላለፊያ ለማግኘት ሲሉ የ 1935ን ጦርነት የቀሰቀሰውን የኢጋዴንን መራት ለመልቀቅ ይዘጋጃሉ ብዬ ለመቀበል ስኔ አስችጋሪ ነበር። የጋያላን መንግሥታት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ስልጣሊያን ቅኝ ግዛቶች የወደራት ዕድል በሚወያዩበት ወቅት የመራት ልውውጥ የማድረግ ሁኔታ አሚሪካን፣ ሶቭየት ኅብረትንና ፈረንሳይን የእንግሊዝ የታላቋ ሶማሊያን ዕቅድ ዕውን እየሆነ ነው ያስኛቸዋል። ግን በዓፅዋርዬ ሲጉላላ የነበረው ትልቁ ሐሳብ ከጅቡቲ ወረድ ብሎ ያለችን የወላለቀችና ተስፋ የሌላት ወደብ ለማግኘት የሚደረገው ልውውጥ ኢርትራ ከአለብና ምፅዋ ወደቦቿ ጋር ለኢትዮጵያ እንድትመለስ የቀረበውን ጥያቄ አደጋ ላይ የሚጥለው ነበር። ካክሊሉ የዘያላውን ጥያቄ ምንጊዜም ከልብ የደገፈበት ሁኔታ አልገጠመኝም። ላለበው ግን ጃንወሪ ይህን ሐሳብ እንዲደግፍ ያስገደዱት ይመስለኛል።

በጥር ወር 1946 አክሊሉ የጃንወሪን ልዩ ፀሐፊ ተረፈውርቅን አስከትሎ ወደ ሎንዶን የሄደው በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ጠቅላላ ጉባዔ የመክፈቻ ሰብሰባ ላይ ለመገኘት መስሎ ነበር የጋዔው በዚያን ጊዜ በእንግሊዝ የኢትዮጵያ አምባሳደር ብላታ ኤፍሬም ነበር። ከሚረካ እሱን

* የውሳኔው /የልቦና/ ፓርቲ መንግሥት ከግ አጥባቂው መንግሥት በበለጠ በታላቋ ሶማሊያ ሃይማኖት ላይ እየጣመረ ነበር። ከጠቅላይ ሚኒስትር አታሊ ጋር የተጋገጠ የታላቋ ሶማሊያ ልውውጥ ለደረገበት ሐሳብ ። ትንሹ እንግሊዝም በሚለው አመለካከት በተቃራኒ በውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ አርገሰት በሆነ ግራት በዚህ ጥያቄ ላይ በሃርቲል የጠነቀቀ አቋም ነበረው።

የተካው ራስ እምሩ ኃይለሥላሴ ነው። ብላታ ኢፍሬም ለሱና ለተፈራወርቅ በኢትዮጵያ ለጋሰዮን ውስጥ የራት ግብዣ ያዘጋጀላቸው መሆኑን አክሊሉ በመደነቅ ነገሮችል። በጥር ወር 1946 በሉንዶን ውስጥ ዲፕሎማቶች ሳይቀሩ በመርነት ራሽን ነበር የሚኖሩት። የተፈለገው ዋጋ ቢከፈል እንቁላል ተፈልጎ አይገኝም፤ ቡናም እንዲሁ። ኢትዮጵያውያኑን ያስጨነቃቸው የስኳር እመት ነበር። እነሱም እንደ ዓረቦች ቡናቸውን የሚያስደልዱት ብዙ ስኳር በመጨመር ነው። እራት ተብየው እንደተበላ ሠራተኛው ሦስት ሰከ ቡና ከሦስት አንኳር ስኳር ጋር አቀረበ። ብላታ ሦስቱን የስኳር አንኳሮች አፋፍሶ ከራሱ የቡና ስኳር ውስጥ ጨመራቸው። / ከጊዜ በኋላ ብላታ እርሷ በጣም ከመውደዱ የተነሳ በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የልዑካን ቡድን የምግብ አዳራሽ ውስጥ ሲቀርብለት ቶሎ ቶሎ ነበር። ረጠጣው።/

አክሊሉ ወደ ሉንዶን የሄደበት ዕውነተኛው ምክንያት ወደ ዘይላ መተላለፊያ መራት ለማስገኘት እንዲሞክር ጃንሆይ ስላዘዙት ነበር። የዚህ ፖሊሲ ተቃዋሚ ስለነበርኩ ከስድስት ወር በኋላ የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ልሰላው ስብሰባ ፓሪስ እስከመጣ ድረስ ስለተደረገው ንግግር ያወቅሁት ነገር አልነበረም። እንዲህ ያለ ነገር ለምቻልሁ፤ ምንውሳትነግረኝ ብዬ አክሊሉን ባፋጠው፤ ተልዕኩውን ለኔ ሳያማክር እንደተወጣው አረጋገጠልኝ። ያደረገውን ለማድረግ ሙሉ መብት ቢኖረውም፤ ይህን ጉዳይ ከኔ ደብቆ መሥራቱን በውነት መግለጡ የሱን ባህርይ ምንነት በትክክል ያሳያል። አክሊሉ እኔን ዋሽቶኝ አያውቅም። ከኔ የደበቀው ምስጢር ሊኖር ቢችልም፤ በተወሰነ አጋጣሚ ብቻ ያደረገው ነበር። ለዚህ ፕሮጀክት የነበረኝ ተቃውሞ ዕኔ ነው። ምክንያቱም ለዲራቱ ኃያላን መንግሥታት በተለይም ለረረንሳይ⁴ ኤርትራ ለኢትዮጵያ አታስፈልጋትም የሚል ክርክር ልታቀርብበት እንደምትችል ስለገመትኩ። በመጨረሻም የዘይላው ፕሮጀክት በ1949 ወደቀ፤ ዳግመኛም አልተነሳም።

ኢትዮጵያን በማገልገል በቆየሁባቸው በርካታ ዓመታት ውስጥ ጃንሆይና አክሊሉ በአንድ ወገን እኔ ደግሞ ብቻሁን የቀረሁባቸው ጉዳዮች ሁለት ብቻ ናቸው። ሁለቱም የተከሰቱት በ1945 ግብፂያ ላይ ነው። የመጀመሪያው ጃንሆይ በዘይላው ፕሮጀክት ላይ የያዙት ግትር አቋም ሲሆን፤ ሁለተኛው ረረንሳይ ከአዲስ አበባ ጀቡቲ የተዘረጋውን የምድር ባቡር መቆጣጠሯን ብተመለከተ ነበር።

የፓሪቲ የሰላም ስብሰባ ከመከፈቱ በፊት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮቹ ውይይታቸውን ለመቀጠል ለሁለተኛ ጊዜ ተሰብስበው ነበር። ሶቭየቶች በሦስት የጣሊያን ቅኝ ግዛቶች ውስጥ እራት የበላይ አስተዳዳሪ አካላት እንዲቋቋሙ፤ በያንዳንዱ ግዛት አስተዳዳሪዎቹ ከአራቱ ኃያላን አንዱና

የግልጽ ተወካይ እንዲሆኑ የሚል አዲስ ሐሳብ ደዘው ብቅ አለ። ሶቭየት ግብረት በትሪፓሊታንያ ላይ በሚቋቋመው አስተዳደር ተካፋይ ለመሆን እንደምትፈልግ ገለጠች። የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በቪን ለስቀድሞ የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ቢርንሰን ስምምነት በማግኘት መላዋ ሊቢያ ነፃ መውጣት አለባት የሚል ማፋረሻ ሐሳብ አቀረበ። ከዚሁ ጋር አያይዞ ሰኔ 6 ቀን 1946 ከኤርትራ በክፈል ተቀንሶ ለኢትዮጵያ እንዲሰጥ፣ ከኦጋዴን ተቀንሶ ደግሞ በጣልያንና በእንግሊዝ ሶማሊላንዶች ውህደት ላይ ተጨምሮ ታላቋ ሶማሊያ ተብሎ በእንግሊዝ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር እንዲውል ሐሳብ አቀረበ። በዚህም እንግሊዝ ለኢትዮጵያ ድጋፍ የምትስጥበት መሠረተ ዓላማ ታወቀ። የፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ቢዶልት ዮስቱ የቅኝ ግዛቶች ለግልጽን ይመለሱ በሚለው አቋሙ ዘና። በመጨረሻም የሶቭየት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ፍሎቶቭ የፈረንሳይን አቋም ደገፈ። አሜሪካ በበኩሏ ይህን ሐሳብ በመሠረቱ በመቀበል ሊቢያና ኤርትራ ነፃ የሚወጡበት ጊዜ ከወዲሁ እንዲወሰን አሳስበች። ፈረንሳይ ነፃነት ይሰጥ የሚለውን ሐሳብ አልቀበል አለች። አሜሪካም በመስከረሙ የሉንዶን ስብሰባ ላይ ወዳቅረበችው ግልብ ሐሳብ ተመለሰች።

ስለዚህም ምንም እንኳን በመካከላቸው ስምምነት ባይኖርም፣ በፓሪሱ የሰላም ውይይት ዋዜማ አሜሪካ፣ ፈረንሳይና ሶቭየት ግብረት በአንድነት ከኢትዮጵያ በተፃራሪነት ተሰልፈው ነበር። ኢትዮጵያ ኦጋዴንን ለታላቋ ሶማሊያ ከለቀቀች፣ እንግሊዝ በበኩሏ በኤርትራ ጥያቄ ላይ ኢትዮጵያን እንደምትደግፍ አቋም ይዛለች።

በፓሪሱ የሰላም ስብሰባ ኢትዮጵያን ወክለው የሚገኙ አባላትን ባስቸኳይ መምረጥ አስፈልጎ ነበር። በአረንጓዴው መግለጫ ላይ እንደ ተገለጠው በቡድኑ ውስጥ የኤርትራ ተወላጅ መኖር ኤርትራውያን በኢትዮጵያ የመንግሥት አስተዳደር ውስጥ የሚጫወቱትን ሚና ለማሳየት እንደሚረዳ ታምኖበታል። በውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነት ያገለገሉ ሁለት የኤርትራ ተወላጆች ግንባር ቀደም ተመራጮች ነበሩ። በፍሰት የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረውና ተጠርቶ የመጣው ብላቴንጌታ ሎሬንዝ ታዕዛዝና

፩ አራቀ ጋያላን መንግሥታት ኢትዮጵያ ሐወላይን ወደ ፓሪሱ የሰላም ስብሰባ እንዳትልክ ሊከሰክሷት አይችሉም። የጋራ ቢሆን ከሦስቱ ወረሻ አገሮች ባንደኛው የተጠቃች የጅግግ ሆቴል ኢትዮጵያ ነች። የአሜሪካ መንግሥት ኢትዮጵያ ከሦስቱ ወረሻ አገሮች ነፃ ለመውጣት የጅግግ መሆኗን ትልቅ ግምት ለጥቶት ነበር። የተባበሩት መንግሥታትን የጥር 1 ቀን 1942 መግለጫ ወደያውኑ ፈርግለች። በ1945 የተባበሩት መንግሥታት መሥራት ስብሰባ ላይ ባን ፍራንኮስኮ ትገኝታለች። በመጨረሻም እንግሊዝ በሁለተኛው የሰላም ጦርነት ወቅት ኢትዮጵያ የጦር አጋር መሆኗን ባረጋገጠው የ1944ን የኢትዮጵያና የእንግሊዝ ስምምነት አንቀጽ 7 መሠረት (የኢትዮጵያን ልዑክ ጥሪ መታወቅ በፍትህነት ሁኔታ ላይ አልነበረችም።

ብላታ ኤፍሬም። በቅርብ የነበረው ሌላው አባል ሊሆን የሚችል በፓሪስ
የኢትዮጵያ አምባሳደር ተስፋዬ ተገኝ ነው። በተጨማሪም ሁለት
መስሊሞች በቡድን አባልነት እንዲገቡ አሳስብኩ። ይህን በማድረግ
ኢትዮጵያ ለአጋዴን የምትሰጠውን ከፍተኛ ግምት ለማሳየት ትችላለች
የሚል አመለካከት ነበረኝ። ሐሳቤን ጃንሆይም ሆኑ አክሊሉ በደረሱ
አልተቀበሉትም፤ ነገር ግን ሁለት የአጋዴን ተወላጆች ረዳቶች ሆኑ
እንዲሄዱ ተመረጡ። እነሱም ጥምጥሙና ቀይ ጢሙ የሰብሰባውን
ተሳታፊዎች ትኩረት ስቦ የነበረው አረጋዊው ሼህ ዑመር አል አዝሃሪና ሐጅ
ፋራህ ነበሩ። አንዳቸውም ቁምነገር ያለው ሥራ አልሠሩም። በመጨረሻም
የቡድኑ አባል ይሁኑ ያልኩበትን ምላሴን ረገምኩ። የቡድኑ መሪ አክሊሉ
ነበር። በኤኮኖሚ፣ ፋይናንስና ካሣ ጉዳዮች እንዲያማከር በማሰብ በአ
ባልነት እንዲገባ ካስደረግሁት ብሎወርስ ጋር ፕሮፌሰር ኖርማን ቤንትዊችና
እኔም ነበርንበት። ፕሮፌሰር ቤንትዊች የሰብሰባው ወታደራዊ ኮሚሽን
ራፖርተር ሆኖ የተሰየመውን ብላታ ኤፍሬምን በተለይ እንዲያማከር ነበር
የተላከው። እኔ በኢጣሊያ ላይ የተቋቋመው የፖለቲካና የቅኝ ግዛት ጉዳዮች
ኮሚሽን በተንግለለው የጉባዔ አዳራሽ ውስጥ የሚያካሂደውን ስብሰባ
ስከታተል ነበር። የኋላ ተሰብሳቢዎቹ ሁሉ ታችንን ነጭ ኢትዮጵያውያን
ይሉን ነበር።

የፓሪስ የሰላም ስብሰባ ከመከፈቱ አስቀድሞ ፓሪስ ላይ ተሰብስቦ
የነበረው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ጉባዔ ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት
በኋላ ሰላምን በተመለከተ ውሳኔ የሚሰጡ አራቱ ኃያላን መንግሥታት ብቻ
እንደሚሆኑ አባላቱ ተስማምተዋል። ትንንሾች መንግሥታት አስተዋ
ፅኦአቸው ምንም ያህል ቢሆን አይመለከታቸውም። በሦስቱ ጦረኛ አገሮች
ላይ ጦርነት ያወጁ መንግሥታት ሁሉ በፓሪስ የሰላም ውይይት እንዲገኙ
ቢደረግም፣ ተሳትፏቸው አራቱን ኃያላን ከማማከር የሚያልፍ አልነበረም።
አሜሪካና እንግሊዝ በዚህ አቋም ላይ ለዘብ ያለ አመለካከት ሲይዙ፣ ሶቭየት
ኅብረት ግን ትንንሽ መንግሥታት በነዚህ ጉዳዮች ላይ ምንም ዓይነት ውሳኔ
መስጠት አይችሉም የሚል ግትር አቋም ያዘች።

ሶቭየት ኅብረት ይህ አቋሚ ከፀደቀላት በኋላ ደግሞ ሰብሰባው በተራ
ድምፅ ብልጫ ውሳኔ እንዳይሰጥ ለመጫን ከምትችልበት ሁኔታ ላይ ነበ
ረች። ሁለት ሦስተኛ የድምፅ ብልጫ ያስፈልግ ነበር። ይህም በውጭ ጉዳይ

* —በሌ— የቡድን አባል ሐጅ ፋራህ ወደ ኢትዮጵያ ሊመለስ ቢል የፈረንሳይን የገንዘብ ሕግ
በመተላለፍ አዋቢነቱ የውጭ ምክር ቤት ሊወጣ ቢል ተይዟል ተባለ። ከዓመታት በኋላ በ1960
የፈረንሳይ መንግሥት መከራ በቤተ መንግሥቱ ውስጥ ከቆለሉት አንዱ ነበር።

ሚኒስትሮች ጉባዔ ላይም ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። መጀመሪያውኑ አሜሪካ፤ እንግሊዝና ፈረንሳይ ይህን የሶቭየት ጎብረትን የሁለት ሦስተኛ የድምፅ ብልጫ ጥያቄ እንዴት እንደተቀበሉት ሊገባኝ አልቻለም። ስድስቱ የሚኒስትሮች ልዑካን ቡድኖች ግለትም ሶቭየት ጎብረት፣ ባይሉሩሲያ፣ የክሪን፣ ቸኩስሎቫኪያ፣ ፖላንድ እና ዩጎዝላቪያ በራሳቸው ላይ አንድ ድምፅ ቢጨምሩ አንድን ውሳኔ ለማግኘት አንድ ሦስተኛውን ተፈላጊ ድምፅ እንደሚያገኙ ማንም የዲፕሎማሲ ሀሁ የቆጠረ ሊያየው የሚችል ነበር። በዚህም የተነሣ 20 የልዑካን ቡድኖች በተወከሉበት የሰላም ስብሰባ ላይ የፈለገችውን ፎርማላ ወይም መፍትሔ ማሳለፍ ትችል ነበር። በሁለት ሦስተኛ የድምፅ ብልጫ ደንብ ላይ ለሁለት ሣምንታት ያህል የእንኳ ስላንታ ልውውጥ ከተደረገ በኋላ ነበር የሰላም ስብሰባ የተከፈተው። በመጨረሻም ሶቭየቶች እንደፈለጉት ሆነላቸው።

የኢትዮጵያ ቡድን ሳያስበው ኢጣሊያን በተመለከተ በሚነሱ በአብዛኞቹ ጥያቄዎች ላይ ወሳኝነት ያለው ድምፅ ለመስጠት መቻሉን ተረዳ። ኢትዮጵያ የምትፈልገው በኤርትራና ቢቻልም በሶማሊያ ላይ ላለት የይገባኛል ጥያቄ ድጋፍ ማግኘቱን ነው። የኢትዮጵያ ቡድን የሁለት ሦስተኛ የድምፅ ብልጫ ደንብ ያስከተለበት ችግር ሳያንሰው ጊዜው ያለፈበት ስም ጥሪ ታከለበት። እንደ ሳን ፍራንሲስኮው ሁሉ በፓሪስም የሰም ጥሪው በፈደል ተራ ነበር። የፈረንሳይ የጽሕፈት ቤት አደራጆች ኢትዮጵያን « ኢትዮፒ » /Ethiopie / በሚል ሳይሆን « አቢሲኒ » /Abyssinie/ በሚል መጠሪያ ነበር የመዘገቧት። ቡድኑ ቅሬታውን በቁጣ ከገለጠ በኋላ ግን መቀመጫው በቻይናና በፈረንሳይ መካከል እንዲሆን ተደረገ። ከዚህ በኋላ አሜሪካ /Amerique Etats-Unis de/ ነበረች ድምፅ በመስጠት ላይ ግንባር ቀደም ሆኖ የምትጠራ። ይህም ከኛ ቀድመው ድምፅ የሚሰጡ አገሮችን የመጨረሻ ደቂቃ የአቋም ልውጥ ለማየትና ለመመዘን ዕድል ሰጠን። ፈረንሳይ ከኛ በኋላ ነበር ድምፅ የምትሰጠው። ሙሴ ኩሻ ደ መርቢይ አሁንም አሁንም ወደኔ ዘንበል እያለ በምን ዓይነት ድምፅ እንደምንሰጥ ይጠይቀኝ ነበር። ኢትዮጵያ ድምፅ ከሰጠች በኋላ ለድምፅ የቀረበው ጉዳይ ሁለት ሦስተኛ ብልጫ ማግኘት አለማግኘቱ በግልፅ ለማወቅ ይቻል ነበር።

* በ1946 የጎዝላቪያ ከጥብብ ጋር አልተጣላችም ነበር።
 ** ፊደል የኢትዮጵያ ታሪክ ሊቅ ኢገሪክ ፔሩሊ የኢጣሊያ የልዑካን ቡድን አባል ነበር። ፋሽስቶች ኢትዮጵያን በያዙ ጊዜ በዳካ ጻውስታ ስር በኢጣሊያ ምሥራቅ አፍሪቃ ምክትል ፕሬዝዳንት ሠርቷል። እክሊሉ የጦር ወንጀለኛ ስለሆነ በዚህ ስብሰባ ውስጥ መቀመጥ የለበትም ብሎ በይፋ ሲያወግዘው ፔሩሊ ወዲያው ተነስቶ ከአዳራሹ ወጥቶ ሄደ።

በፓሪስ የሰላም ስብሰባ ከተገኙት የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን አባላት ጥቂት /1946/ ከፊት በምስተኛና በአራተኛ ረድፍ ከግራ ወደቀኝ። ሼህ ኡሙር አል አዝዝሪ፤ የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር ልጅ ሙንበረ ያየህይራድ፤ ለት /በጎላም ፀሐፊ ትዕዛዝ/ ተፈራ ወርቅ፤ ብላታ /በጓሳ ብላቴን ጌታ/ አፍሪካ ተፀልደ ሙድጌገ፤ አራተኛ ረድፍ፤ ፐሮፈሰር ኖርማን ቢንትሂትና እኔ።

በከፍተኛ ነጥቦች ላይ ወሳኝ ድምፅ ሰጪ የመሆኑ የሚያስጠነቅቅ ተግባር ከሌሎች ትችት ሳያስከትል የተከናወነ አልነበረም። አንድ ቀን አሰልፏልና ተከታታይ ከሆነው የግስተርጎም ሥራ ለዕረፍት ወጥተን ሳለ ሁለት የፈረንሳይ የልዑካን ቡድን አባላት የሚከተለውን ሲነጋገሩ ሰግ ጓኛው። « ስለ ካሣ አከፋፈል ድምፅ በሚሰጥበት ጊዜ የሆነውን እይ ተሃልገ። »

«የለም፤ ምንድነው እሱገ።» « እንግዲያው፤ ክርክሩ እንደተዘጋጅ በሩስያ ጽንፈ በመተርጎም ላይ እንዳለ ከኢትዮጵያ ቡድን አባላት ምስቱ ወደ ሙጠ ማቅረቢያው ከፍል ርጠው መጥተው አንድ ሊትር ተኩል ሻምፓኝ አዘው፤ በሰከንዶች ውስጥ ገልብጠው ወደ አዳራሹ ርጠው ተፀልለው እንደገፍም እንደገፍም እንደገፍም ብለው ድምፅ ሰጡ። »

ይህ ወላጅ ድምጽ መስጠት የመቻል አጋጣሚ የራሱ የሆነ ጥቅምም አለንኛቷል። በአንዳንድ ጉዳዮች ላይ የኢትዮጵያ ቡድን ሶቭየቶች ውሳኔ ለማገድ የሚያስችል አንድ ሦስተኛ ድምፅ እንዳያገኙ በማድረግ መጠነኛ ለውጥ ማስገኘት ችሎ ነበር። ስለዚህም በትሪየስት ላይ የመጨረሻው መፍትሔ የተገኘው ኢትዮጵያ በሰጠችው የድጋፍ ድምፅ ነበር። ከዚህም በላይ የሰላሙ ስምምነት ከፍል ሰባት ኢትዮጵያን የሚመለከቱት ከአንቀጽ 33 እስከ 38 እኔ ባሻገሩት መልክ ሊፀድቁ ችለዋል። አንድ መንግሥት ወራሪውን ካስወጣ ነፃነቱ እንዳልተቋረጠ ይቆጠራል የሚለውና ኢትዮጵያ በተግባር ያረጋገጠችው መርሕ ፀደቀ። አንቀጽ 38 የተለየ ግምት የሚሰጠው ነው። ኢትዮጵያ ኢጣሊያ በቅኝ አስተዳዳሪነት የፈፀመችውን ተግባራት ለመሻር የሚፈቀድላትና ለደረሰባት ጉዳት ካሳ የምትጠይቀው የመንግሥታቱ ማኅበር ኢጣሊያ በኢትዮጵያ ላይ ወረራ ፈጽማለች ብሎ ካረጋገጠበት ከጥቅምት 3 1935 ጀምሮ መሆኑን በአንቀጹ ውስጥ ተመልክቷል።

የኤርትራና የሶማሊላንድ ችግሮች በጣም ከባድ ነበሩ። የኢትዮጵያ ቡድን በሶማሊላንድና በኤርትራ የይገባኛል ጥያቄ ቢያቀርብም፣ ሶማሊላንድን በተመለከተ ዝርዝር ሁኔታ ለማቅረብ አልፈለገም። የኢትዮጵያ ቡድን የቃልና የጽሑፍ ክርክር ያቀረበው በኤርትራው ጥያቄ ላይ ነበር።

ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ የይገባኛል ጥያቄ ያቀረበችበት አንኳር ነጥብ የባሕር በር ለማግኘት ቢሆንም፣ በሰላሙ ሰብሰባ ለነበሩ ተወካዮች የቀረበው ክርክር ግን የታሪክ፣ የዘር፣ የባሕል፣ የሃይማኖት እና የቋንቋ መተሳሰር፣ እንዲሁም የኢትዮጵያና የኤርትራ በኤኮኖሚ መደጋገፍን አስመልክቶ ነበር። ይህም የተደረገበት ምክንያት ነበር።

በፓሪስ የሰላም ሰብሰባ ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያቀረበችውን የይገባኛል ጥያቄ ዋናዋ ተቃዋሚ ፈረንሳይ ነበረች። ቁልፍ በሆኑት የሰላሙ ውል አንቀጽ 33-38 ፈረንሳይ እንዳትቃወም ማድረግ ግምት የሚሰጠው ጉዳይ ነበር። ኢትዮጵያ የራሷን ወደቦች እንድታገኝ በሚቀርበው ክርክር በወርነቱ ጊዜ ፈረንሳይ ጁቡቲን መዝጋቷን አለማንሳቱ እንደሚጠቅም ታምናበት ነበር። ኢትዮጵያን ከፋሽስት ወራሪዎች እጅ እንድትወድቅ ካደረጓት ምክንያቶች አንዱ መሆኑን የተወሰኑ የሰብሰባው ተካፋዮች ያስታውሱ ይሆናል ተብሎም ተስፋ ተደርጓል።

ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያላትን የይገባኛል ጥያቄ የሚቃወሙ በልጃየምና ብራዚል ነበሩ፤ ሁለቱም በማያጠራጥር ሁኔታ አፍቃሪ -ኢጣሊያ ነበሩ። ሶቭየት ኅብረት በኢጣሊያ ውስጥ ወደፊት የሚካሄደውን ምርጫ ለሷ በሚሰማማ መንገድ ለማስኬድ ተስፋ በማድረግ አፍቃሪ

ኢጣሊያ አቋጧን አሳይታለች። የይገባኛል ጥያቄዋን እንድታቀርብ በተለይ ወደ ስብሰባው የተጠራችው ግብፅ፤ ኢርትራን ለራሷ ስለረገጸችት ይህ ኢትዮጵያና ፀረ ኢጣሊያ አቋም ነበራት። ግብፅ በኢትዮጵያ ላይ የወረደችው ስድብ አካል ንግግር ከባድ ስለነበር ለአክሊሉ መልስ ግዘጋጅነት ነበረብኝ። ፕሮፌሰር ቤንትዊች የንግግሩን ቅጂ በጁ አስገብቶ የግንጋሬታ ላያገኝ ለግብጾች ሰጣቸው። ለምን እንዲህ አደረገህ ተብሎ ሲጠየቅ፤ ግልፅ መሆኑና አስቀድሞ መወያየት በመጨረሻው ይከላል አለ። ከዓመታት በፊት በግብፅ የፍርድ ሚኒስቴር ውስጥ ይሠራ ስለነበር ምናልባት ይህን ርምጃ ለመውሰድ ገፋፍቶት ይሆናል። አክሊሉ በነገሩ ተናጸ እንዲህ ያለውን ጅልነት እንደማይቀበል ገልጾ፤ ከዚያን ጊዜ በኋላ የላዕላክ ቡድን የሚያዘጋጃቸውን ጽሑፎች እንዳያይ፤ ቡድኑ በሚያደርገው ምክክር ውስጥም እንዳይገባ ከለከለው።

ከስብሰባው ተካፋይ አገሮች መካከል አምስቱ ግለትም ገሪክ፤ ሕንድ፤ ካናዳ፤ ዩጎዝላቪያና እንግሊዝ ድጋፋቸውን አልነሷትም። ገሪክና ሕንድ በኢትዮጵያ ውስጥ በንግድ ሥራ የሚተዳደሩ በርካታ ዜጎች ስለነበሯቸውና ተባባሪም ስለነበሩ ነው። የዩጎዝላቪያ ድጋፍ ከኢጣሊያ ጋር ባላት የረጅም ጊዜ ጠብ የተመሠረተ ሆኖ ግልፅና የማይለወጥ ነበር። በተለይ ዶክተር አሌክስ በብለር ሶቭየቶችን መስመር በማስያዝ ይረዳ ነበር። ኢትዮጵያ በኢርትራ ላይ ባቀረበችው የይገባኛል ጥያቄ ካናዳ የሰጠችው ያልተቆጠበ ድጋፍ ፀንቶ ለቆየው የሁለቱ አገሮች ወዳጅነትና ትብብር በርከፍቷል። እንግሊዝ ቁጥብ የነበረች ቢሆንም፤ የቧ ድጋፍ ባይታከልበት ኖርዌይ ኢትዮጵያ ጉዳይ የትም አይደርስም ነበር። አሜሪካ የኢትዮጵያ የይገባኛል ጥያቄ ለውይይት በቀረበበት ጊዜ ንቁ ተሳትፎ ከማድረግ ታቅባለች።

በአፍሪቃ ውስጥ ስላሉት የኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶች ጉዳይ በአራቱ ኃያላን አገሮች መካከል ስምምነት ላይ መድረስ አልተቻለም። ስለዚህም ችግሩ ሳይፈታ እንዳለ ለነሱው ተመልሶ ተሰጣቸው።

የሰላሙ ውል አንቀጽ 23 እና አባሪ 11 ኢጣሊያ በምስቱ ቅኝ ግዛቶች ላይ የነበራትን መብትና አስተዳዳሪነት ሽር የመጨረሻ ዕጣፈንታቸውን ለመወሰን ለአራቱ ኃያላን መንግሥታት ልዩ መብት ሰጥቷል። አራቱ ኃያላን ስምምነቱ ከፀደቀበት ዕለት አንስቶ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ውጤት መስጠት ያልቻሉ ከሆኑ፤ ጉዳዩ ለተባበሩት መንግሥታት ድርጅት

* የላዕላክ ቡድን አባል የሆነ አንድ ዩጎዝላቪያዊ በክፍለ ዘመኑ ሙሉም አካባቢ የተወለዱ ባዙ የዩጎዝላቪያ ሕገመንግሥትና የግንባርና የፍትሕ ሚኒስትር ሆኑ። ለኢትዮጵያ ጉዳይ የተሳተፉትን ድል በግብፅ ለግብፅ ሚኒስትር ገልጸዋል።

ጠቅላላ ጉባዔ ቀርቦ ከመከራበት በኋላ ለራሱ ኃያላን ለመቀበልና በተግባርም ለግዋል በቅድሚያ የሚሰግሙበት የውሃኔ ሐሳብ ያቀርባል። በዚህ ጊዜ ውስጥ የአራቱ ኃያላን የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትሮች በጥያቄ ላይ ውይይታቸውን ይቀጥላሉ፤ ወደ ቀድሞዎቹ ቅኝ ግዛቶች አጣሪ ኮሚሽኖችን በመላክ የጥልሉን ኗሪ ፍላጎት ያረጋግጣሉ።

የኢጣሊያው የልዑካን ቡድን መሪ ጠቅላይ ሚኒስትር ጋስፓሪ የቀድሞዎቹን ቅኝ ግዛቶች ጣሊያኖች እንዲያስተዳድሯቸው፤ ቅኝ ግዛቶቹም የኢጣሊያ ያልተቋረጠ ድጋፍና አመራር እንደሚያስፈልጋቸው በማስተዛዘን አስረዳ። ለራሱ ኃያላን ቁርጥ ውሃኔ ከመስጠታቸው በፊት ኢጣሊያ በዚህ ግዛቶች የነበራትን የገዢነት ሥልጣን ብትተው ሕዝቡ እንደሚቆጣና ከፍተኛ ብጥብጥም ሊነሣ እንደሚችል ተነበየ።

የፓሪስን የሰላም ስብሰባ ከተጠበቀው በላይ ያዘገዩ በርካታ ምክንያቶች ነበሩ።⁶ የሁለት ሦስተኛውን የድምፅ ብልጫ ደንብ ለማፅደቅ ሁለት ግምንት ሙሉ በገትርክ አልፏል። ቀጥሎም የሶቭየቱ ቡድን በኮሚቴ ውስጥ ውድቅ የሆኑት ሳይቀሩ እነሱ የሚያቀርቧቸው ሐሳቦችና ግባዳዎች ለጠቅላላው ጉባዔ ቀርበው ድምፅ እንዲሰጥባቸው አጥብቀው ስለጠየቁ፤ እንዲሁም በሶቭየት ቡድን ውስጥ ያሉ አባል ሀገሮች ሶቭየት ኅብረት ያቀረበችውን ሐሳብ በድጋሚ በስፋት ማስረዳት አለብን ስለሚሉ ነበር። ንግግሮች በሙሉ ለስብሰባው በመሥሪያ ቋንቋነት ወደ ተመራጡት ሁለት ቋንቋዎች በተከታታይ መተርጎም ነበረባቸው።

የመዝጊያው የመጨረሻ ቀን በተደጋጋሚ መተላለፍ ነበረበት፤ እና በኒውዮርክ የተባበሩት መንግሥታት የመጀመሪያው ጉባዔ ሁለተኛው ክፍል እንዲዘገይ መደረግ ነበረበት። የመጨረሻውን የጊዜ ገደብ ለመጠበቅ ሲባል ለያንዳንዱ ተናጋሪ የተሰጠው ጊዜ አስር ደቂቃ ቢሆንም፤ የሶቭየት ቡድን ተናጋሪዎች ይህን የጊዜ ወሰን እክብረው አያውቁም። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ቢዶልት በፕሬዚደንትነት በሚመራው የጠቅላላ ጉባዔው ስብሰባ ላይ ሞሉቶቭ ንግግሩን ከተሰጠው የጊዜ ወሰን አሳልፎ በመቆጠሉና የማያቋርጥም ስለሆነ ቢዶልት ከጠረጴዛው ላይ የነበረውን ትልቅ የነሐስ ደወል በኃይል ማጮህ ጀመረ። ሞሉቶቭ ለምን አቋረጥኩኝ ብሎ በቢዶልት ላይ ተቃውሞውን ሲያቀርብ ቢዶልት « እኔ አይደለሁም ያቋረጥኩህ፤ ደወሉ እንጂ » ብሎ መለሰለት።

ከታችሁ ባሕረሰላጤና ከባብሊል መንደብ መተላለፊያ በስተቀር የፈረንሳይ ለግሊላንድ ዙሪያዋን በኢትዮጵያ ተከባላችሁ

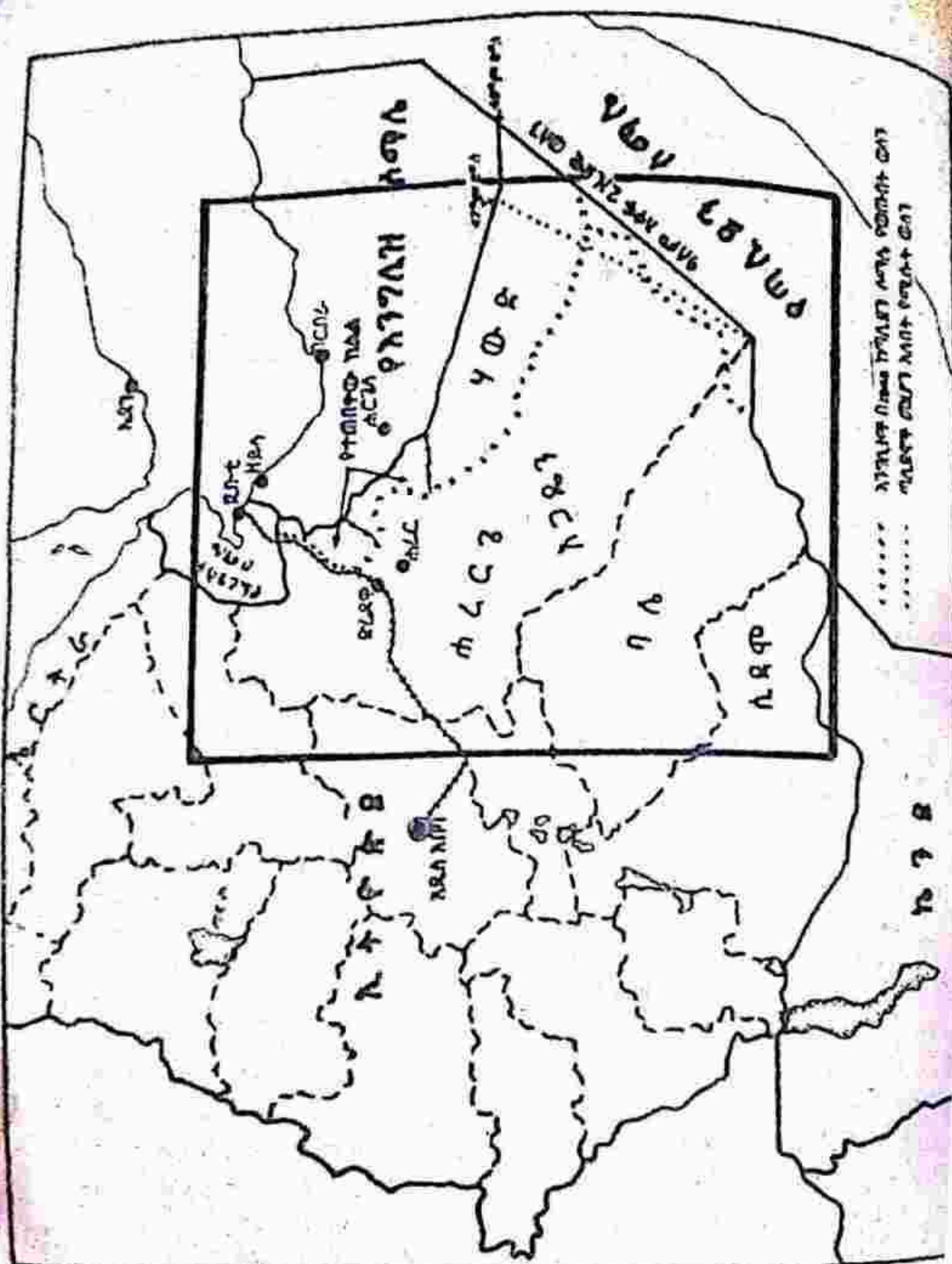
5. በዝሃ መልክ ለኢትዮጵያ የተከፈለው 25.000.000 ዶላር፤ ለአልባኒያ የተከፈለው 5.000.000 ዶላር፤ ለግሪክ ከተከፈለው 105.000.000 ዶላርና ለዩጎዝላቪያ ከተከፈለው 125.000 000 ዶላር አገገር በተለይ በ1980ዎቹ ሊታይ በጣም ዝቅተኛ ነበር። ለኢትዮጵያ ከተከፈለው የዝሃ ገንዘብ አብዛኛው የፈለሰው ቆቃ ላይ በተሠራው የሐይድር ኤሌክትሪክ ግድብ ላይ ነበር። ብቃት የለለው የሙሐንዲሶች ቅየሳ በቦታው ላይ ያለውን የጂዮሎጂ ለህተት መግለጥ ባለመቻሉ የታገተው ውሃ ግድቡን እየጣሰ መውረድ ቻለ።

የተሠራቁ የኪነጥበብ ውጤቶች፤ የሃይማኖትና የታሪክ ቅርሶች እና መዛግብት እንዲመለሱ ስምምነት የተደረገበትን አንቀጽ በግብረኛም ረገድ በኢትዮጵያ በኩል የተደረገው ጥረት ጨርሶ የግንኙነት ነው። የተመለሱት በጣም ጥቂት የመሥሪያ ቤት መዛግብት ብቻ ናቸው። በአሁኑ ጊዜ እንኳን ምሁራን ምርምራቸውን በርምና በፍሉረንስ ግዝናውን እየተገደዱ ናቸው። በአገገሩ አብዛኛው ጥቂት የራሱ የኢትዮጵያ መንግሥት ነው።

ምክንያቱም ሳያስፈልግ ባንዳንድ ሁኔታዎች ላይ መብቱን በገንዘብ ለውጧል። ለዚህም በአሁኑ ጊዜ በርም ውስጥ በምግብና እርሻ ድርጅት አጠገብ ቆሞ የሚታየው ታሪካዊው የአክሱም ሐውልት አንዱ ምሳሌ ነው።

6. ለፓራቲ የሰላም ስምምነት በሄድኩ ጊዜ የቀድሞ መምህራንና ወዳጆች ፕሮፌሰር ዳላይ ፕራደልግ ረልጊ አግኝተው ነበር። ከወንዶቹ ልጆቹ አንዱ በውጭ ጉዳይ አግባብነት ወደ ኢትዮጵያ እንዲመጣ እንደሚፈልግ ገለጠልኝ። የልጁን ችሎታ ባልጠራጠርም የመሾሙን ዕድል በአንድ ዓረፍተ ነገር ድረገጁን አጠፋው። « ነገር ግን በሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤት ውስጥ ሲሠራ ከኢትዮጵያ ወይም ከፈረንሳይ እንዲመርጥ የሚገደድበት አጋጣሚ ቢኖር የፈረንሳይ ጥቅም መቅደም አለበት» አለ። የተነሳው ጥያቄ ውሳኔነት ያለውና በአንድ ወገን ላይ ጉዳት ሳያደርስ ሲፈታ የግዴታ የሆነ እንደሆነ አግኝቼ ሥራውን መልቀቅ ይኖርበታል። በመያተኛነቱም ሥራውን ግዝናውን አይችልም ነበር ግለት ነው፤ አንዱ ሥራው እንዲህ ያለ አሳሳቢ ጉዳይ እንዳይከሰት መከላከል ነው።

እክሊሉ ወደ አዲስ አበባ ተመለሰ፤ እኔም በጥቅምት መጨረሻ ላይ በሚከፈለው የጠቅላላው ጉባዔ ለብሰባ ላይ ለመገኘት ወደ ኒውዮርክ ሄድኩ። በልዑካት ቡድን ውስጥ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሞናዲሪክተር የሆነው ወይቶ ይነሱ ነበረበት። በዚህ ወቅት አየሩ በጣም ይቀጭሳል፤ ዛሬችም ቅጠላቸውን አራግረዋል። አቶ ወይቶም ግራ ንብቶት « እዚህ ትልቅ ቃጠሎ ሳይደርስ አልቀረም፤ ዛሬኛ በሙሉ ቅጠላቸው ረግፏል። በጎዳናው ላይ ካሉት የብረት መከደኛዎች የሚወጣው ጢስስ ምንድን ነው? መንገዶቹ ሁሉ በአሳት ተያይዘዋል ግለት ነውግ። አለኝ።

ከፍል ሦስት - የግዛት አንድነትን መጠበቅ

እና

የባሕር በር መከፈት

ምዕራፍ አስር

ኤርትራንና ኦጋዴንን በተመለከተ ያልተጠናቀቀ ተግባር

ከ1946ቱ የፓሪስ የሰላም ስብሰባ ግብቂያ ጀምሮ ስለኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶች ጉዳይ የሚነጋገረው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ ኒውዮርክ ላይ እስከሚከፈትበት የ1949 የፀደይ ወራት ድረስ የኦጋዴንንና የኤርትራን ጉዳይ ሸፍነው የቆዩ ሌሎች ችግሮች ተከሰቱ።

ግብፅ ባይላካላትም፣ ከ1945 አንስቶ የጥቁር ዓባይን ጉዳይ ለማንላት ስትሞከር ቆይታለች።¹ ወደግብፅም ከሚፈለው የዓባይ ውሃ ሰማኒያ አምስት በመቶ የሚገኘው ከኢትዮጵያ ከሚፈሰው የአከቦ፣ የባሮና የጥቁር ዓባይ ወንዞችና ገባሮቻቸው እንዲሁም ከኤርትራ አትባራ ወንዝ ጭምር ነው። ግብፅ በሰው ጥቅም ያለው ነገር ለኢትዮጵያ ግብርክት ካልቻለች፣ ኢትዮጵያ ከክልሏ በሚወጡ ወንዞች ውሃ ላይ ከግብፅ ጋር ለመስማማት የሚገፋፋት ነገር የለም። በተጨማሪም፣ በሰላም ስብሰባ ላይ ኢትዮጵያ ባነሳችው የኤርትራ የይገባኛል ጥያቄ ግብፅ ተቃዋሚ ስለነበረች፣ ለመንግሥት የሚያቀራርባቸው ሁኔታ አልነበረም። ግብፆች ያቀረቡት ሐላብ ተቀባይ አላገኘም። በሚያዝያ ወር 1947 በጋይለሥላሴ ላይ የመግደል መከራ ይኖር ይሆናል የሚል ጥቆማ ከግብፁ ንጉሥ ፋሩቅ ተነግሯቸው ሁለት የአሜሪካ መኮንኖች ወደ አዲስ አበባ መጡ። ወረው መሠረተ-ቢስ ስለነበር፣ ፋሩቅ የዓባይን ውሃ አስመልክቶ ውይይት ለመክፈት እንዲቻል ግብፅ ከኢትዮጵያ ጋር ያላትን ግንኙነት ለማሻሻል ያደረገው ዘዴ ነው የሚል ግምት አላድሮ ነበር።

ነገሩን ወደኋላ ተመልሼ ስመለከተው ግብፅ ከኢትዮጵያ ጋር የነበረትን ግንኙነት ለማሻሻል ያደረገችውን ጥረት በኔ ምክር መገፋቱ ለኢትዮጵያ

ወታዊ የበረሃ መሆኑን አጠራጠራለሁ። ይህ መገፋፋትም ይሆናል ግብፅን የጎባረ ሸለቆ ነበረት የግራ ሐሳብ ይሳ እንድትቆም ያደረጋት። በዚያን ጊዜም ሐሳብን ከእንግሊዝ ላይ ለመመንጫት ትፈልግ ነበር። ይህ ፕሮጀክት ኢትዮጵያን፣ ኢርትራጎን፣ ኪንያን፣ ዩጋንዳን፣ እንዲሁም የእንግሊዝ የፈረንሳይና የኢጣሊያ ሶማሊላንዶችን በመቁጠል በግብፅ ቁጥጥር ስር ለማድረግ የታቀደ ነበር። ፕሮጀክቱ በ1952 ናስር ሥልጣን ላይ ከወጣ በኋላም የቀጠለ ነበር። ግብፅ በናስር መሪነት የታላቋ ሶማሊያ ፕሮጀክት ደጋፊ ናት። ጥቅም ላቀረበችው ሐሳብ ለሰላሰ ያለ፣ ሠኔታውን ያገኘበት መልስ ሰጥተን ይህን ናር የፕሮጀክት ጉዳይ ሊጠገይ በቻለም ነበር።

በ1946 የጠጋ ወራት የፈረንሳይ ኩባንያ የምድር ባቡርን አስተዳደር እንዲይዝ ከፈረንሳይ አምባሳደር ኤም ደ ብሌሶ ጋር የመጨረሻ ስምምነት ተደረገ። የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ፈረንሳይን ላለማስቀየም ብሎ ጀ ሺ ጓይት እና ኩባንያው ከተባለው የአሜሪካ ድርጅት ጋር እንዳንዋግድ በመከላከል ሌላ አማራጭ አልነበረም።

የፈረንሳይና የኢትዮጵያ የምድር ባቡር ኩባንያ በጦርነት ጊዜ ለፋሺስቶች የጦር መሣሪያ በግንባር ኮንሰሽኑን በፈቃዱ እንደለቀቀ ነበር የሚቆጠረው፣ ነገር ግን በአሜሪካ መንግሥት ጣልቃ መግባት የተነሳ ኤም ደ ብሌሶን የልብ ልብ ተሰምቶት ኩባንያው ኮንሰሽኑን አይለቅም ብሎ ተከራክረ። በዚህም ኢትዮጵያ ለውርደት ተዳረገች። እውነቱን ባይሸፍንም ማምለጫ ይሆነችል ያለችውን ዘፈ ተጠቅማ ኩባንያው እንዲመለስ ለማድረግ ተገደደች። በመጨረሻም በፈቃዱ እንደለቀቀ ይቆጠራል አይቆጠርም የግራው ጥያቄ ለድርድር ቀረበ። ድርድሩ ግን አልተካሄደም።

በ1947 መጀመሪያ ላይ የምድር ባቡር ሠራተኞች የመቀት አድማ በመንግሥቱ ውስጥ የፈረንሳይ ተግራ የሆኑትን፣ በተለይም ጠቅላይ ሚኒስትሩን መኩንን እንዳልካቸውንና ፈረንሳዮች ምንም ስህተት አይፈጽሙም ብሎ የሚያምነው የሥራና የመገናኛ ሚኒስትሩን ብላታ ዘውዴ በላይነህን በጣም አሳስቧቸው ነበር። አድማ ው የትልቁ ችግር አንድ ክፍል ብቻ ነበር። የፈረንሳይ ኩባንያ ተመልሶ ስለገባ ለባቡር መጓጓዣ የሚከፈለው ገንዘብ በጣም ከፍተኛ ሆነ። የትኪቱ ጥጋ ወዲያውኑ ከማሻቀቡም በላይ በጀቡቲ ወደብ ላይ የሚከፈለው የወደብ ኪራይ፣ የመሳሪያና የግራገፈያ እንዲሁም የግስተላለፊያ /ትራንዚት/ ክፍያ በጣም ናረ። የፈረንሳይ መንግሥትና ባንኮች እንዲትፍራንክና ብር እንዲያስተቀር

በዚህ ዓመት የጥናት ሪፖርት በ1949 ዓ.ም. የአገሪቱን የሥራ ነፃነት እንዲጠቀሙ የወሰዱት ፈረንሳይ ከደካማው የፈረንሳይ ፍራንክክፍ እያሸቀለቀለ ከነበረው የእንግሊዝ ፓውንድ ነፃ ሆኖ የተጣመረ የጅቡቲ ፍራንክ በሥራ የሚቀመጥበት ሂሳብ የተከፈተበት ኒው የርክ ፍራንክ-አገሪቱን ባንኪንግ ኮርፖሬሽን የሚባል ድርጅት አቋቋመች። ከኮርፖሬሽኑ መቋቋም በኋላ የባቡሩ ተጠቃሚ ኢትዮጵያውያን የግንባታውን ጥጋና የወደብ፣ የግለሰቦችና የግራገሬያ እንዲሁም የግለሰባዊ ትራንዚት ክፍያዎችን በሙሉ በአገሪቱ የሥራ ጅቡቲ ላይ እንዲከፍሉ ይገደዱ ነበር። በዚህም ፈረንሳይ በኢትዮጵያ ውስጥ አንድም የሥራ እንዳይቀር እንዲጠፍጥፋ ለመውሰድ ሞክራለች፤ ተሳክቶታልም።

በ1947 የባቡር ኪራይ እጅግ ውድ ከመሆኑ የተነሳ፣ ግብርናውን በባቡር ከጅቡቲ አዲስ አበባ ከግለሰባዊ ይልቅ ከኤደን በአውሮፕላን በቀጥታ ባስመጣ እንደሚረከስ መገንዘብ ችለዋል። በዚያን ወቅት የኢትዮጵያ አየር መንገድ ሥራውን ሙሉ በሙሉ ጀምሮ ስለነበር፣ ከጦርነት በኋላ በነበረው የተጣበበ ገበያ ውስጥ ትርፍ የዲሲ 3 አውሮፕላን ሞተርችን ለግንኙነት በዓለም ውስጥ ግለሰባዊ ነበረበት። ላን ፍራንክሊን ላይ አንድ ሰላገኝ ጅቡቲ ድረስ በመርከብ አንጉዞ ከዚያም በባቡር አዲስ አበባ ለግድረስ ወሰነ። የኢትዮጵያ አየር መንገድ ሞተሩን ከላን ፍራንክሊን ጅቡቲ ድርስ ከ28 ሺህ ኪሎ ሜትር በላይ በመርከብ ለግንባታ ከከፈለው ኪራይ ይልቅ ከጅቡቲ አዲስ አበባ 880 ኪሎ ሜትር በባቡር ለግንባታ የከፈለው በለጠ።

የኢትዮጵያ አየር መንገድ አስቸኳይ መፍትሔ የሚሹ ችግሮች አጋጥመውት ነበር። አየር መንገዱ በጅቡቲና እንግሊዝ በምታስ ተዳድርቶው ከልሎች ላይ ለማረፍም ሆነ የጉዞ ፅቅድ ይዞ ለመሥራት ችግር ገጠመው። እንግሊዞች በአጋዴን ላይ በረራ እንዳያደርግ ለመከላከል ባይችሉም፣ ናይሮቢ ላይ የማረፍ ፈቃድ ከልክለዋል። በግል ጅርተር የታዘዘ በረራ ካልሆነ በስተቀር ፕሮግራም ይዞ ለመሥራትም የማይታደብ ነበር። በተጨማሪም በኪንያ ውስጥ የነበረው የቀለም ልዩነት በጣም ጥብቅ በመሆኑ፣ ኢትዮጵያውያን ናይሮቢ ላይ በደረሰባቸው መዋረድ የተነሳ ወደዚያ አንሄድም ብለው አወኩ።

እያደርግ ወደ እንግሊዝ ግዛቶች የሚደረገው የጅርተር በረራ የግድለልቅ ሆነ። አዲስና የተወሰነ የጉዞ መስመር ከግብርናና የመቆመሚያ ወንበሮችን ከግለሰባዊ በፊት የተጣበበ እንኳ ቢሆን መደበኛ በረራ ማድረግ የሚያስችል ስምምነት መፍጠር ግድ ነበር። በአንድ ወቅት ከእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የሕግ ክፍል አባል የሆነ ሰውና ረዳቱ ወደ አዲስ

አበባ ውጥተው የኢትዮጵያ አየር መንገድ አውሮፕላኖች በእንግሊዝ ግዛት ውስጥ ለማረፍ መብት ይኖራቸዋል የሚል የማይጨበጥ ሐሳብ እነሱ ባለፉትና ጥርጣሬዬ በጣም ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ ስለነበር «ያርፋሉ» ከሚለው ቃል ቀጥሎ «እና ይነግሉ» የሚል እንዲከተል አጥብቋል። የእንግሊዝ አምባሳደር ወዲያው በንዴት «ከንፍ አመጣና» በሐርቫርድና በፋኩልቲ ደ ድሯ /የፈረንሳይ የሕግ ፋኩልቲ/ የተግባርነት የሕግ ትምህርት በእንግሊዝ የጥበቅና ፈቃድ መስጫ ጽሕፈት ቤት ከሕግ እናባቢ ችሉታ በላይ እንደማይሆን ነገረኝ።

የኢትዮጵያ ንግድና ትራንስፖርት እንዲህ ባለ ውጣ ውረድ ውስጥ በንባብ ጊዜ በኦጋዴን ውስጥ ተከታታይ ወሳኝ ሁኔታዎች ተከሰቱ።

ኦጋዴንን በተመለከተ ከእንግሊዞች ጋር በ1944 በተደረገው ስምምነት ውስጥ አንዱ ችግር በከርሰ ምድር ሀብት ላይ ስለሚኖረው የመብት ጉዳይ ነበር። ከኢንክሌር የነዳጅ ድርጅት ጋር ንግግር ተጀምሮ ስለነበር፣ የመብት ጉዳይ ኢትዮጵያ ከፍተኛ ግምት የምትሰጠው ነበር። ከ1944 ስምምነት ጋር አባሪ ሆነው በተያያዙ ማስታወሻዎች ላይ ኢትዮጵያ በከርሰ ምድር ውስጥ ላለው ሀብት ባለሙሉ መብት መሆኗን እንግሊዝ በማረጋገጥ ተስማምታለች። የስምምነቱን ይዘት ከጊዜ በኋላ ሲመለከቱት ፉላኖችና ስለዚህም ባለሙሉ መብት ያሉትን ለወጥ አድርገው፣ ኢትዮጵያ ከውኃ በስተቀር በከርሰ ምድር ያለውን ማዕድንና ሌላም ሀብት ማውጣት ትችላለች አሉ። የዚህ ዓይነት ፎርሙላ የሚያስከትለውን አደጋ በማጤን በአንድ አስታራቂ ሐሳብ ላይ ለመስማማት ተገደድን—የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ኢትዮጵያ በከርሰ ምድርና በማዕድን ሀብት ላይ ባላት መብት፣ ከውኃ በስተቀር፣ ሙሉ ተጠቃሚ ከመሆን እንዳይከለከላት። የነዳጅ ፍለጋ እንቅስቃሴ ሲጀመር በዚህ አስታራቂ ሐሳብ ችግር እንደሚያጋጥፍ ጠበቅን ነበር። የጠበቅነውም አልቀረም።

በ1945 መኸር ወራት የኢንክሌር ወኪል ከኒው ዮርክ ተላከ። ይህ በዕድሜ የገፋ በርሚል ሆድ የሆነ ሰው ከአዲስ አበባ ኢምፔሪያል ሆቴል ውስጥ ካለው መኝታ ከፍሎ ውጭ መደርደሪያ ላይ የተቀመጠውን መጠጥ ከመቆጣጠር አልፎ ከተማ እንኳን ወጥቶ አያውቅም። በርግጥ መስክ ወጥተው የናሙና ፍተሻ የሚያደርጉ ባለሙያዎች ገና ሳይመጡ ከአካባቢው ጅማምንት ጋር ከመተዋወቅና በኦጋዴን ውስጥ ለመዘዋወር የእንግሊዞችን ፈቃድ ከመጠየቅ ውጭ የሚሠራው እንደማይኖር የታወቀ ነው። እሱ ግን አልፎ አልፎ ከሰው ጋር ከሚያደርገው ጭውውት በስተቀር ለብቻው መሆንን ነበር የመረጠው። በኋላም ራሱ ቢንደር በሚባል ሰው ተተካ። ራሱን እንዲረዳ የመስክ ስምሪት ጋላሬና ጂዮሎጂስት አብረውት

በጥቅም ጊዜ ያለውን ክብርት ይላላል። በኢትዮጵያ የሲታከራር ተጠሪ የሆነው ቢንደርና ረዳተኛ ሽግግራው በከንቱ ያላለፈውን ጊዜ ለጥካቤ በፍጥነት ይሠሩ ነበር። ቢንከራር የሠራተኞቹን ችግር ቢፈታም፤ በአጋዲን ጭሬት ላይ ፍለጋው ሲተገባ ግን እንግሊዞች ችግር ፈጠሩ።

በከሊፍት የሚመራ የተጠናከረ ቡድን የሴሰሚክና /የመረት መገተተገ/ ሌሎች ቅየሣዎችን ለማከናወን፤ እንዲሁም የኖሙና ጉድጓዶችን ለመቆፈር ተሰማራ። የመስክ ሥራ ሲቀጥል ሁለት ዓይነት ችግሮች ተነሱ። የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ማንኛውም የኩባንያ ተሽከርካሪ፣ ሰቃ፣ የቁፋሮ መሣሪያ ወይም ሰው በቀጥታ ወደ ኦጋዴን መግባት አይችልም፤ መጀመሪያ በእንግሊዝ ሶማሊላንድ በኩል ማለፍ አለበት አለ። ይህ እንግዲህ አጠፈታ መንገድ መሄድን አስከተለ። በኢትዮጵያ የተመዘገቡ ተሽከርካሪዎች በሙሉ በእንግሊዝ ሶማሊላንድ እንደገና መመዝገብ ዘረባቸው። በተሽከርካሪዎችና በዕቃዎች የዋጋ ግምት ላይ የሚሰላ የአንድ ነጥብ አምስት በመቶ ቀረጥ በቅድሚያ እንዲከፈል፤ ኦጋዴን መረት ላይ ንብረት እንዳይቀር ለማረጋገጥ ለያንዳንዱ ዕቃ ከፍተኛ ገንዘብ እንዲያዝ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር አስገደደ። ፍለጋውን ለማከናወን ለእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የሚቀርብ የፈቃድ ጥያቄ በየሦስት ወር መታደስ አለበት። ከ1944 ስምምነት ጋር በአባሪነት የተያያዙት የደብዳቤ ልውውጦች እንደሚያረጋግጡት « በኦጋዴን ያለው የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት በዚህ ክልል ውስጥ ያለውን የክርስ ምድርና የማዕድናት ሀብት የመጠቀም ሙሉ መብት መከላከል አይችልም። »

ሌላው ችግር የክልሉ ጎሳዎች ጉድጓድ ቆፋሪ ቡድኖች በመረታቸው ላይ በመገኘታቸው ያነሱት ተቃውሞ ነበር። የኩባንያው ኃላፊዎች እንደገለጡት ሥርዓት የማሰያዝ ኃላፊነት የለብንም የሚሉት የእንግሊዝ ሹማዎንት ቁፋሮ ከሚካሄድበት አካባቢ በሚደርሱበት ጊዜ ችግሩ ይፈጠራል።

እንደ ወቅት ችግሩ በጣም ሰለከበደ ከባንያው ሠራተኞችን በሙሉ ለጊዜው ከአጋደን አስወጥቶ ኮንሰሸት እንዲሠረዝ ሐሳብ አቀረበ። በተከታቱ ዓመት በ1948 በተፈረመ ስምምነት መሠረት እንግሊዞች ከአጋደን ከወጡ በኋላ ነበር ሲንክሌር ሥራውን መቀጠል የቻለው። ችግሮች ከሁሉም አቅጣጫዎች ብቅ ብቅ በሚሉበት ወቅት ፕሮፌሰር ኤ ኤች ጋሪትሰን አብሮ በመሥራት ተባብሮኛል። ቤተሰቡን ይዞ በመምጣት ለአሥር ዓመታት ያህል ቆይቷል። በዚህ ጊዜ ውስጥ ቁጥር ስፍር የሌላቸው የሕግ! ሕግ የግዛታትና የዕቅድ ችግሮች ፈትቷል፤ የኢትዮጵያ አየር መንገድና የጉዞ

መስመሮች እንዲቆጠሩ በቅርብ ሲከታተል ቆይቷል። ሚስተር ሐጥሮጽ ትሩብላድ የተባለ በውም ለንግድና ኢንዱስትሪ ሚኒስትር በአግባቡት እንዲሠሩ አብርት ማድረግ።

በዚህ ሁሉ ችግሮች ላቀው የሚታዩት አጋደንንና እርትራን በሚመለከት የሚደረጉት ንግግሮች ነበሩ። አጋደን ኢጣሊያ በክልሉ ጦር ግዝግቦች ከጀመረችበት ከ1920ዎቹ አንስቶ ለግጥሽ ምዕተ ዓመት ያህል ጥፍት ያልተለየው አካባቢ ነው። በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል የተደረገውን ጦርነት የቀሰቀሰው የወልወል ግፍት ነበር። ነፃነት ከተሰጠበት ከ1941 አንስቶ እስከ 1977 እና 1978 የኢትዮጵያና የሶማሊያ ጦርነት፣ ፕ ቀጥሎም ሶቭየቶች ኢትዮጵያን በቁጥጥራቸው ስር እስካሁን ለበት ጊዜ ድረስ አጋደን የፍጅት ግዕዝል ሆኖ ቆይቷል። አሃዱ ሲሉ እንግሊዞች የደገፉት የታላቋ ሶማሊላንድ ፕሮፓጋንዳ፣ ቀጥሎም በሶማሊው ግፍት ሊገና በመጨረሻም በቅርብ ነፃ በወጣችው የሶማሊያ መንግሥት እየተራገበ ባይቀጥል ኖሮ ችግሩ ከጦርነቱ በኋላ ባልዘለቀም ነበር። በዚህ ጊዜ የታላቋ ሶማሊላንድ ፕሮጀክት በኤርትራ ችግር ላይም ቀጥተኛ ተፅዕኖ ነበረው።

በ1944 ስምምነት አንቀጽ ሰባት መሠረት ኢትዮጵያ ለሁለተኛው የዓለም ጦርነት አስተዋፅኦ እንዲያደርግ በግብብ በአጋደን ላይ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር እንዲቀጥል ፈቅዳለች። ክልሉ በእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የሚቆየው የውሉ ዘመን ፀንቶ በሚቆይበት ዘመን ሆኖ፣ ከመጀመሪያዎቹ ሁለት ዓመታት በኋላ የሦስት ወር ግብጠንቀረቢያ በመስጠት የሚደረግ ነበር። በ1947፣ ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ካበቃ ከሁለት ዓመታት በኋላ አጋደንን ለማስመለስ እዲስ ስምምነት ማድረግ አስፈላጊ ነበር። የዚህን ስምምነት ረቂቅ የማዘጋጀት ኃላፊነት የተጣለው በዚህ ላይ ነበር። በኋላም የተተኪው ስምምነት ረቂቅና ወንጀል የሠራ ሰው ወደ ሀገሩ ተልኮ እንዲጸኝ የሚያደርግ ሀሳብ ወደ ሉንድን ተላከ። እንግሊዞች በዚህ ሐሳብ መልስ ለመስጠትና የራሳቸውን ዝርዝር ሐሳብ ለመላክ ሰባት ዓመት ፈጀባቸው።

ከኢጣሊያ ጋር የተደረገው የሰላም ውል ተፈጻሚ መሆን የጀመረው መስከረም 15 ቀን 1947 ሲሆን፣ አራቱ ኃያላን በአፍሪቃ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶች የወደፊት ዕድል ላይ ተወያይተው እንዲወሰኑ የተሰጣቸው የአንድ ዓመት ጊዜም መቆጠር የሚጀመረው በዚህ ዕለት ነበር። ይህም የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮቹ ተወግሮ ለብሰባዎች እንዲያደርጉ የሚጠይቅ ሲሆን፣ ለብሰባዎቹ ግን ውጤት አልሰጡም። የሰላም ስምምነት አባሪ ቁጥር 11 ኃረግፋፍ 4 የአጣሪ ኮሚሽን መሾምን የሚጠይቅ ነበር። ቀጥሎም ሽንገሉ

ሉንዶን ላይ ለሚሰበሰበው የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትሮች ኮሚሽን ተሳለፈ።

የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትሮችን ለብሰባ ሂደት በትኩረት በምንከታተልበት በገዳር ወር ላይ የኤል አላሚኒ ግርሻል ለር በርናርድ ሞንትጎመሪ ጃንሆይን መጥቶ ለማየት ወሰነ። ለሱ የአቀባበል ዝግጅት ለግድረግ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች ሁሉ መደበኛ ሥራቸውን ለተናት አቁመው ነበር።

በአቀባበሉ ሥነ ሥርዓት መቋቋሚያ ላይ በቤተ መንግሥት ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ የዳንስ ምሽት ተዘጋጀ። ተጋባዮቹ የተሟላ ልብስ ከነሽልግቶቻቸው ለብሰው እንዲመጡ ተደረገ። ከዚያም ወንዶችና ሴቶች ተያይዘው ደነሱ። በግብዣው ላይ ተገኝተው የነበሩት ራሶች ይህን ሲያዩ በድንጋጤ እግዚአ አሉ። ራስ ካግ በዚህ «የሰይጣን ሥራ» በጣም ስለተቆጡ የዳንስ ምሽት ዳግመኛ ተደርጎ አያውቅም። ሁኔታው በሌላ አስደናቂ ትርጓሜ የታጀበ ነበር። አንድ የውጭ ሀገር ኮሎኔል በአዳራሹ መሐል ሲያነሸገሽ ወለሉ አዳልጦት እሱና ሴት ጓደኛው በጃንሆይና በአቴጊ እንዲሁም በራሶቹ ፊት ተነጠረ። ዳንስ ተጀምሮ ጥቂት አንደኛ የ በጃንሆይና በአቴጊ መሐል ተቀምጦ የነበረው ግርሻል የኪስ ሰዓቱን አውጥቶ ሰዓቱ ከምሽቱ ምስት ሰዓት ተኩል አንደሆነና የመኝታ ሰዓቱ መድረሱን ነገ ራቸው። ፕሮፋከሉ እንግዶች ጃንሆይና አቴጊ እስኪወጡ እንዲጠብቁ የሚጠይቅ ሲሆን፤ እሱ ግን ጥሏቸው ወጣ።

የሰላሙ ስምምነት ከፀና በኋላ የቀድሞ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶችን ጉዳይ የሚመረምር ኮሚቴ ተቋቋመ። ከዚህ ኮሚቴ መቋቋም በኋላ፤ ኢትዮጵያ መጀመሪያ ከምክትል የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ጋር /1947-1949/፤ ቀጥሎም በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ /1948-1952/ ተከታታይና ረጅም ጊዜ በቆየ አዲስ ወይይት ውስጥ ገባች።

በመስከረም ወር 1945 በውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ጉባዔ ላይ እንዳትሳተፍ አንደተደረገው ሁሉ ፤ በ1947 የምክትል ሚኒስትሮች ለብሰባ ላይም ኢጣሊያ መገኘት ስትችል፤ ኢትዮጵያ የሰብሰባው ተከፋይ እንዳትሆን ከተደረገ ሶቭየት ኅብረት ባጋጣሟው ትጠቀምበታለች ብላ አሟላ ስለሰጋች፤ ኢትዮጵያም የልዑካን ቡድን እንድትልክ ተባለ።

ለጋቱ የሚገባ ነበር። በዚያን ጊዜ ሶቭየት ኅብረት ለኢትዮጵያ ርዳታ ግቅረብ ጀምራለች። የመጀመሪያው ጥረቷ ደጃዝማች ባልቻ እየተባለ የሚጠራውን ሆስፒታል ጣሊያኖች በሠሩት ሕንፃ ውስጥ ግዳጃም ነበር። ደጃዝማች ባልቻ የሲዳሞ ገዥ የነበሩና በጣሊያን ጦርነት በአርበኝነት

የታገሉ በመሆናቸው ለሳቸው መታሰቢያ እንዲሆን ሆስፒታሉ በሳቸው ስም እንዲጠራ ያደረጉት ጃንሆይ ናቸው። ደጃዝማች ባልቻ ጃንደረባ ቢሆኑም፣ ኃይለኛ ጦረኛ የነበሩ፣ ከዓመታት በፊት ኃይለሥላሴን ለመገልበጥ ከፍተኛ ጦር አስከትለው ወደ አዲስ አበባ የመጡ ግን ለንጉሠ ነገሥቱ መስሪት ያልተዘጋጁ ሰው ነበሩ። ጃንሆይ ለደጃዝማች ድል ያለ ድግስ አዘጋጅተው ከነሠራዊታቸው ግብር አስገብተው ሳለ፣ የሠራዊቱ አባላት ጉቦ በመቀበል የጦር ሠፈራቸውን ጥለው በቀጥታ ወደመጡበት እንዲሄዱ ተደረገ። ደጃዝማች በመጠጥ ብዛት ሰከረው እየተንገዳገዱ ቢወጡ ሠራዊታቸው በሙሉ ተበትኖ አገኙት። ከብርና ነፃነታቸውን ያገኙት በኋላ ፋሽስቶችን በጀግንነት በመዋጋታቸው ነው። ኃይለሥላሴ በቀድሞ ጠላታቸው ላይ ቂም አልይዝም ግለታቸውና በስማቸው ሆስፒታል እንዲጠራ መወሰናቸው የመንግሥታቸውን ተቃዋሚዎች አይተናኮሉም ለማሰኘት ያላቸውን ቋጊ ፖሊሲ የሚያሳይ ነበር።

ሆስፒታሉ በደመቀ ሥነ ሥርዓት ከተከፈተ በኋላ ብዙ ታካሚዎች ይኮሉኮሉ ጀመር። በሽታው ጤነኛ አይደለሁም ብሎ የመጨነቅ ብሔራዊ ባህርይ ነው። የኮሶ ትልን ለማስወጣት በየወሩ የሚጠጣው ኮሶ ለዚህ ጭንቀት የጎላ አስተዋጽኦ አለው። ለማንኛውም ሕመም መርፈ መወጋት፣ በተለይም መድኃኒቱ ከሰውነት ውስጥ ሲገባ የማቃጠል ወይም ሞቅ የማድረግ ስሜት ካለው፣ ታካሚው ለዘለቄታውም ባይሆን ወዲያው ይፈወሳል፤ ተደግፎ የመጣውም ራሱን ችሎ ይመለሳል። ኪኒን እንደ ቆሎ ይቃጣል። ሐኪም ጽፎ የሚሰጠውን የመድሃኒት ማዘዣ ወረቀት በታካሚው እምነት እጁ ፍቱን ነው የሚለው መድኃኒት አዳይ እስኪያገኝ ወደ ፋርማሲው ገባ ወጣ ሲል ይቆያል። ገባ ወጣ ግለቱ የተፃፈውን በመፍራት ወይም በመጠራጠር ሳይሆን፣ እጁ ፍቱን ያልሆነ ሰው ኪኒን ቢሰጠው አይሠራም ብሎ ስለሚያስብ ነው።

የገጠሩ ኗሪ የራሱ መድኃኒት አለው። ያበደ ውሻ የነከሰውን ሰው የሚያከሙት ዘመናዊ ከሆነው ሕክምና ጋር በተቀራረበ ዘዴ ነው። ያበደው እንሰላ ይገደልና አንጎሉ ተከፍቶ ከወጣ በኋላ ተቀቅሎ ታማሚው መረቁን እንዲጠጣው ይደረጋል። ሌሎች በሽታዎችም የሚፈወሱት ለዘመናት ተያይዞ በመጣ የሕክምና ዘዴ ነው። ለምሳሌም የውስጥ እግር በጋለ ብረት ሲተኩስ የራስ ምታትና የሆድ ሕመም ወዲያው ይጠፋል። በተለይ የሕፃናትን ትኩሳት ለማዳን ግግ መንቀል፣ ጉሮሮ መቧጠጥ አንዱ የሕክምና ዓይነት ነው። ደብተራ በብራና ላይ የጻፋቸው ቃላት በቆዳ ተጠቅለው በረጅም ክር አንገት ላይ ሲታሰሩ ቁርጥማት ያድናሉ፣ ከቡዳ ዓይንም ይከላከላሉ። እስሰት የነካ ሆዱን ይታመማል ስለሚባል እስሰት በእጅ አትነካም።

ግለሰብ ከሌለው አፈታሪኩ ወልደጊዮርጊስ አንዱን እንዲህ ሲል ነግሮኛል። አንድ ቀን አንድ በጭንቅላቱ ውስጥ የሆነ አውራ ይሯሯጣል የሚል በሽተኛ ከአንድ የጀርመን ሐኪም ዘንድ ይተርገል። የታመመበትንም ሁኔታ ሲያስረዳ ለዕዳሪ እንደወጣ አውራው ገብቶ በሆዱ አድርጎ ወደ ጭንቅላቱ እንደወጣ ይነግረዋል። አውራውን ለማስወጣት ያላደረገው ነገር እንደሌለና እንዳልተሳካለትም ለሐኪሙ ነገረው። ሐኪሙም ለግያዊ ኪኒን ሰጥቶ፣ ሽንትህ ለግያዊ እስኪሆን በቀን ሁለት ውሰድ፣ ለግያዊ ሽንት ሲያሸናፍ በሽታውም ጥሩህ ይሄዳል አለው። ከጥቂት ቀናት በኋላ ታካሚው አሽከፋን ወደ ሀኪሙ ልኮ በተፃምር መዳኑንና የሐኪሙን ዝና ላገኘው ሁሉ በመግለጽ ላይ መሆኑን ነገረው።

የአውሮፓውያን ሐኪሞች መምጣትና የጉበትና የኩላሊት በሽታ አለብህ እያሉ ለብዙ ሰው የመንገራቸው ሁኔታ፣ ኢትዮጵያውያን ሹማቸውን ስለጤንነታቸው መስተካከል ያላቸውን ፍርሃት አባባለው። የምዕራቡ ዓለም መድኃኒት ያለጥርጣሪ ተቀባይነት አግኝቷል። ለአብዛኛዎቹ የመሣፍንት ቤተሰቦችም መድሃኒቱ ከፓሪስ፣ ከሎንዶን፣ ከጂኔቫ እየተገዛ ይመጣላቸው ነበር። የስኳር በሽታ የባለጊዜዎች በሽታ መስሎ ይታያል። በአገር ውስጥ የራጁ ምርመራ እንዲደረግለት የሚጠይቀው ታግሚ ቁጥር በርካታ ነበር። የታግሚው ቤተሰብ ራጅ በሚነሣበት ጊዜ እንዲያዩ ስለሚጋበዙ በሚያዩት ይደነቃሉ። እነዚህ ሁሉ የአብዛኛውን ሳልታመም አልቀረሁም ባይ ስጋት አላስቀሩም። አቶ ምንዳ የሚባለው የአክሊሉ የግል ጸሐፊ ታምሚአለሁ የሚለው ፍርሃቱ ለሞት እንዳደረሰው እውቃለሁ። ግለሰቡ የታመመ ይመስለዋል። ቤቱ ሄዶ ይተኛል። ሕመሙ ከባድ ነው ብሎ ግለሰብ ይጀምራል። ተስፋ ይቆርጣል። ከሰዓታት በኋላ ይሞታል። የአስከሬን ምርመራ ሲደረግ ግን ምንም የሕመም ምልክት አልተገኘበትም።

የሶቭየቶች የሕክምና ዘዴ ቀስ በቀስ እየታወቀ ሲሄድ፣ ከደጃዝማች ባልቻ ሆስፒታል በር ላይ የሚከሰቱለት ታካሚ ቁጥርም እየቀነሰ ሄደ። ሶቭየቶች የሕዝቡን ስነልቦና ባለመረዳት በማከታተል አንዳንድ ጊዜም እስከ ሦስት ሣምንት እንቅልፍ የሚያስወስድ መድኃኒት ይሰጣሉ። አስተሳሰቡ የሕመሙን ስቃይ በእንቅልፍ ያሳልፈዋል የሚል ነበር። በኢትዮጵያ ሆስፒታሎች ሕመምተኛው ከሁለት አንድ ጥያቄ እንደሚያቀርብ የታወቀ ነው። የመጀመሪያው መርፌ ውጉኝ የሚል ሲሆን፤ ሁለተኛው የሚያስተኛ መድኃኒት እንዳትሰጡኝ የሚል ነው። አንድ ጊዜ ከሐኪም ቤት ከወጡ በኋላ ተመልሰው የማይመጡ ሰዎች ቁጥር ሲታይ የሶቭየቶች የሕክምና ርዳታ ፕሮግራም ውጤታማ ነበር ለማለት አይቻልም።

የተሻለ ውጤት የነበረው የወታደራዊ ርዳታ ፕሮግራማቸው ነው። በ1947 ሶቭየት ኅብረት ለኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ርዳታ ለመስጠት ታላ የገባች የመጀመሪያዋ ሀገር ስትሆን፤ በተከታዩ ዓመት በኢትዮጵያ በጅኮስሎቫኪያ መካከል የበርካታ የጦር መሣሪያ ግዢ ስምምነት ተደርጓል።

አክሊሉና እኔ በሁለተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ስብሰባ ሂደት የርከ ላይ ተገኝተን በሕዳር ወር የኤርትራጋና የኢጣሊያ ሶማሊላንድን ጉዳይ ለምክትል የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ጉባዔ ለማቅረብ ወደ ሉንዶን ስንመለስ የነበረው ሁኔታ ይህን ይመስል ነበር። የቀረበው ከርከር በአብዛኛው የተለመደውና የባህል መተሳሰርን፤ የኤኮኖሚ ቁርኝትንና ለኢትዮጵያ የውጭ ንግድ መውጫ በርነት ኤርትራ የምታበረከተውን አገልግሎት ያካተተ ነበር። በጦርነቱ ጊዜ የጅቡቲ ወደብ መዘጋት ለኢትዮጵያ መሸነፍ በቀጥታ ያደረገው አስተዋፅኦም እንደነፃ ተወስኖ ነበር። ኤርትራንና የኢጣሊያ ሶማሊላንድን በኢጣሊያ አስተዳደር ሥር ለማቆየት ለተነሳው ሐሳብ ልዩ ትኩረት ተሰጥቶት ነበር። «በሰላሙ ጉባዔ ላይ የጉዳት ካሳ ለመከፈል አቅም የለኝም ያለች ኢጣሊያ፤ ከፍተኛ የንግድ ወጪ እየፈለሰባቸው የሚተዳደሩትን የቅኝ ግዛቶች ከየት አምጥታል ታስተዳድራቸው ነው?» በማለት አክሊሉ ጠየቀ። ከዚህም በላይ ኢጣሊያ ከአንደኛው ግዛት ላይ ተቀምጣ የምትፈጥረውን አዲስ ስጋት ኢትዮጵያ ለመቀበል ፈጽሞ የማትፈቅድ መሆኑን አስረዳ።

በዚህን ጊዜ የሶቭየት የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር አምባሳደር ዛሩቢን ጣልቃ ገብቶ « ኢትዮጵያ ኤርትራን በማግኘት አጋደንን ለመልቀቅ ተዘጋጅታለች ግለት ነው?» በማለት ጠየቀ። «ነውም፤ አይደለምም» የሚለውን መልስ መስጠት ነጂ እንደሆነ ለኛ ግልፅ ነበር። «አይደለም» ካልን ኤርትራ ለኢትዮጵያ መመለስ አለባት በሚለው ከር ከራ ችን የምትረዳንን የእንግሊዝን ድጋፍ ማጣት ይሆናል። «አዎ» ካልን ደግሞ ኢትዮጵያ ከኢጣሊያ ጋር ጦርነት የገጠመችበትንና ከሦስት ዓመታት በፊት ከሱርድ ደላዎር ጋር አጥብቀን የተሟገነችንበትን አጋደንን መልቀቅ ይሆናል ግለት ነው። ይህ ደግሞ ለታላቋ ሶማሊላንድ ጥያቄ በር መከፈት ነው። በነበረው ሁኔታ ግን «አይደለም» ከማለት ውጪ አማራጭ አልነበረንም። የዛሩቢን ጥያቄ ለታላቋ ሶማሊላንድ ጥያቄ የዓለምአቀፍ ገፅታ ሰጠው። የዛሩቢን ተንኮል አዘል ጥያቄ የእንግሊዝን የግዛት ስልጣን የሚቀናቀን በመሆኑ፤ እንግሊዝን በተከላካይነት እንድትቆም አደረጋት። በእርግጥም እንግሊዝ ምሽጓን ማጠናከር ነበረባት። የዚህ የአመለካከት ለውጥ ውጤትም ገና ዓመት ላይሞላ ታየ።

በ1948 መግቢያ በሰላሙ ስምምነት ላይ እንደተገለጠው የአራቱ ጋያላን መርግሪ ኮሚሽን ኤርትራንና ኢትዮጵያን ተዘዋውሮ እንዲያጠና አካሊቱ እና እኔ ዝግጅት ጀመርን።

ኢትዮጵያ በኤርትራው ደጋግ ክፍል ከሚኖረው፣ በአብዛኛው የክርስትና ዕምነት ተከታይ ከሆነው፣ ሕዝብ ጋር ቀጥታ ግንኙነት ለመስፈር ለብዙ ጊዜ ስትጥር ቆይታለች። በኤርትራ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የአንድነት እንቅስቃሴውን አይደግፍም ነበር። እንቅስቃሴውን በመቃወም፣ የኤርትራ ወታደራዊ አስተዳደር የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ያራምደው ከነበረው ፖሊሲ አፈንግ ጧል። የእንግሊዝ መንግሥት ከምዕራብ ኤርትራ በስተቀር የቀረው ከኢትዮጵያ ጋር መዋሃድን አበክሮ ይደግፍ ነበር። የምዕራቡን ክፍል ግን ከሱዳን ጋር ለመቅላቀል ተስፋ አድርጎ ነበር። ይህ ድጋፍ ግን ኢትዮጵያ አጋዴንን ትልቃለች በሚል ተስፋ ላይ የታመነ ነበር።

ከ1942 አገሰቱ የኤርትራው ሷሷን አቡነ ግርቆስ ኤርትራን ከኢትዮጵያ ጋር የግዋሃድ ዓላማ የነበረውን ግሕበር ፍቅሪ ሀገር የሚባለውን ይጫኑ ነበር። በ1945 የአንድነት ፓርቲ አብዛኛውን የክርስቲያኑን ክፍልና ጥቂት መስሊሮችን ይዞ በይፋ ተደራጀ። የአንድነት ግሕበር በኤርትራና በኢትዮጵያ ውስጥ የሚያደርገውን እንቅስቃሴ እንዲመራ በኢትዮጵያ መንግሥት ውስጥ መለስተኛ ሹም የነበረ የኤርትራ ተወላጅ ገብረመስቀል ህብተግርያም /በኋላ ደጃዝማች/ ተመደበ። በዚያው ዓመት በመስከረም ወር በኤርትራ ውስጥ ያሉ የእንግሊዝ አስተዳዳሪዎችን አመለካከት በመቃወም አንድ ሰላማዊ ሠልፍ አደራጅቶ እንግሊዝ ለጋስቶን ድረስ መርቷል። እንግሊዞች ኢትዮጵያ አሥመራ ላይ የቆንሲል ፅሕፈት ቤት እንዳትከፍት ስለከለከሉ፣ በ1946 ኮሎኔል ነጋ ኃይለሥላሴ በአሥመራ የኢትዮጵያ አገናኝ መኮንን ሆኖ እንዲሠራ ተመደበ። ደጃዝማች በኋላ ራስ በጥባሪዜ ለሰሙ የበላይ ነው ቢባልም፣ ተድላ ባይሩ የአንድነት ፓርቲ ፅሕፈ ሆነ። በኋላም የዚህ ፓርቲ የበላይ ሃላፊ ሆነ።

ኤርትራ ነፃ መውጣት አለባት የሚለው የአንድነት ተቃዋሚ ፓርቲ የሚመራው በራስ ተሰግ አስመርምና በልጅ በደጃዝማች አብርሃ ተሰግ እንዲሁም በወልደአብ ወልደግርያም ነበር። ከዚህ ተነስቶ ነበር መርግሪው ኮሚሽን ኤርትራን ለመተባበር ከመድረሱ አስቀድሞ የክርስቲያኑን ክፍል የሚወክለው ፕሮግራሲቭ ሊበራል ፓርቲ የተቋቋመው ይህ ፓርቲ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ሙሉ ድጋፍ ነበረው። ፍላጎቱም ነፃነት ወይም በእንግሊዝ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር መቆየት ነበር።

በነበሩት የደንብ ስር ከክርስቲያን ሊትዮጵያ ጋር አንድ መሆንን አጥብቆ የተቃወመው የመስሊም ሊግ ክርክር ይህንን አንቅስቃሴ የሚመራው የባርነት አገልግሎት የዕራባዊ ተሳታፊዎችን እንዲሁም የምዕራባዊ አካባቢ የሥራ ታሪክ በአቆሞችን ነባርነት ከመስሊም የመራት ከበርቱኦች ነፃ ለማድረግ በተነሳው በሊብራሪያም ሱልጣን ክርክር አንቅስቃሴው ታዋቂ የሆነው የሱሪያን ሚርጋሊ ቤተሰብ አባልና /በባህን አርቅራ/ ከረገ በሚኖረው ሰይጅ አቡበክር አልሚርጋሊ የሚመራው የቫትሚያ ወንድማማች ድጋፍ ነበረው። አቡበክር አልሚርጋሊ በሱሪያን ውስጥ ለባተኛው ትውልድ ሲሆን በነፃይቱ አርቅራ ገን የመጀመሪያው የመሆን ዕድል ነበረው። እሱና ሊብራሪያም ሱልጣን የአርቅራ የዕራባዊ ክፍል ከሊትዮጵያም ሆነ ከሱሪያን ጋር መዋሃድን አጥብቀው ይቃወሙ ነበር። ለአርቅራ ነፃነት የቆሙ ነበሩ። ብዙም ሳይቆይ ሊብራሪያም ሱልጣን የጣሊያኖች ቅጥረኛ ሆኖ ተገኘ። ያልተጠበቀም አልነበረም።

በአንድነት ጋይሎችና በመስሊም ሊግ መካከል ግጥም መነሳት የግይቶር ክርክር እንደተረፈውም አልቀረ፤ በነሐሴ 1946 አርባ የአንድነት ፓርቲ አባላት/ሰዎች/ ሱሪያኖች ናቸው በተባሉ ሰዎች ተገደሉ።

የአንድነት ጋይሎችም ጥቃትን አሟን ብለው የሚቀበሉ አልነበሩም። በመስከረም 1947 በሊበራል ፕሮግራሚክ ፓርቲ መሪ በወልደአብ ወልደሚካኤልም ላይ በምብ ወርውረው ለመግደል ሞከረዋል። በመስሊም ሊግ አባል በደሃኝነት ሐሰን ሃሊ ላይም ጥቃት ሰንዝረዋል። ለተባባሪነቱ ግሰረሽ ለማግኘት ባልችልም፤ አርቅራ ውስጥ አንዳንድ ሰዎች እንዲጠቱ በማድረግ የሱሪያ ነጋ ጋይለሥላሴ እጅ እንዳለበት አጠርጠር ነበር። የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የአንድነት ፓርቲ የወጣት ከፍሎን ቅርንጫፍ ዕሕፈት ቤት በጋይል ሰብር በመግባት የዚህ አይነቱን ድርጊት ለመረፃገፍ የሰነድ ግሰረሽ አግኝተናል ብሏል። ነገር ግን መርግሬው ኮሚሽን በኋላ ባቀረበው ሪፖርት «የሊትዮጵያ ነፃነት እንደተመለሰ ከተደራጀው የአንድነት ፓርቲ በስተቀር ሌሎች ፓርቲዎች መርግሬ ኮሚሽን ይመጣል ከተባለ በኋላ የተቋቋሙ ናቸው» ብሏል።

መርግሬው ኮሚሽን ግጥራቱን የጀመረው በፀደይ ወራት 1948 ከላይ የተጠቀሰው ግጥምና ተከክር በተፋፋመበት ጊዜ ነበር። በዚህ ኮሚሽን ውስጥ የተሰየሙት በእንግሊዝ በኩል ኮሎኔል /በኋላ ብርጋደር/ ፍራንክ ስታርርድና በአሜሪካ በኩል ጆን ኢ ኡተር የተባሉ ሁለት ወዳጆች ነበሩ። ኡተርን በቅርብ ያወቅሁት በፓሪስ የሰላም ስብሰባ ላይ ነበር።

ኮሚሽኑ ሊቢያን፣ ኤርትራን፣ ኢትዮጵያንና የኢጣሊያ ሶማሊላንድን ተቃራኒ ቢመለስም፤ እነዚህን ግዛቶች በተመለከተ የተነሱ አመዛጋቢ ጥያቄዎች ግን መፍትሔ አላገኙም።

በኢትዮጵያ የግዛት የይገባኛል ጥያቄ ውስጥ ሶማሊላንድ ትታከልበት በሚለው ላይ አከሊሉና እኔ በምንወያይበት ጊዜ፤ በ1941 የነፃነት ጦርነት እንግሊዞች ጽንሆይ የሶማሊያ ሕዝብ በኢጣሊያ ወራሪዎች ላይ እንዲነግሩ ከእናት አገሩ ከኢትዮጵያ ጋር እንዲዋሃድ ያቀረቡት ጥሪ በዓዕምርዬ ውስጥ ነበር። በ1945 መግለጫውን በማዘጋጀት ላይ ሳለን፤ አምስተኛው የፓን አፍሪካን ስብሰባ እንዲህ ሲል ገልጧል።

.....ከፍተኛና ከኤኮኖሚ መተላለር አንፃር ይህ ስብሰባ የሶማሊያ የኤርትራ ሕዝቦች በውጭ ኃይሎች ከመበጣጠት ይልቅ ከእናት ሀገራችን ከኢትዮጵያ ጋር እንደባለት ሲሉ የጠየቁትን ከልብ ይደግፋል።

.....ስብሰባው የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ጭካኔዎች መሪት፤ በአስተዳደሩ ላይ እንዲወጣ ይጠይቃል።

ነገር ግን መርማሪ ኮሚሽኑ በ1948 ባቀረበው ሪፖርት ላይ አብዛኞቹ የሶማሊላንድ ኗሪዎች የኢጣሊያንም ሆነ የኢትዮጵያን አገዛዝ እንደሚቃወሙ ግልፅ አድርጎታል።

ኮሚሽኑ ሶማሊላንድን በመጎብኘት ላይ እንዳለ በዋና ከተማዋ በዋቃዲሾ ከባድ ግጭት ተፈጠረ። በግጭቱም 14 ሱማሌዎችና 51 ጣሊያኖች ቆስለዋል። እነዚህ ግጭቶች ነበሩ በ1949 በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ስለዚህ ጉዳይ ወይይት ሲደረግ ዋቃዲሾ ላይ ለተነሳው የፀረ ኢጣሊያ ብጥብጥ በር የከፈቱት። የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር እንዲቀጥልም የሚደግፍ አልነበረም። ሕዝቡ የኢጣሊያን አስተዳደር መቃወሙ እየታወቀ ከአራቱ የኮሚሽን አባላት ሦስቱ ማለት አሚሪካ፣ እንግሊዝና ሶቭየት ኅብረት ኢጣሊያ በክልሉ ላይ በጥግዚትነት

** ደን አተር በጸላ ለጃንደሮ ልዕልት የገል ይሰራ ሆኖ ነበር።

ለስተዳደር እንድትሆን የሚደግፉ ነበሩ። አራተኛዋ ፈረንሳይ ግን የኢጣሊያ የቅኝ አገላለጽ እንዲመለስ በሚለው አድራሻ እንደፀናች ነበረች።

እርቅራቅ በተመለከተ የብዙዎችን ድጋፍ ያገኘች አንድ ሐሳብ ነበር። ከፈረንሳይ በስተቀር /የባያ የሚጠበቅ ነበር/ የኮሚሽኑ አባላት ሊትዮጵያ በኢርትራ ላይ አልፋ የበሕር በር እንድታገኝ የሚለውን ሐሳብ ደግፈዋል። ሆኖም መልኩ ተግባራዊ ይሁን በሚለው ነጥብ አሜሪካና ሶቪየት ኅብረት ወደ እስባ አንድ ነፃ የመተላለፊያ መስመር በመክፈት ሲሉ፤ እንግሊዝ ግን ከሰላም ጋር ለመቀላቀል ካለበት ከምዕራቡ ከፍል በስተቀር ቀሪውን የኢርትራ ክፍል ለሊትዮጵያ በመመለስ የሚል አመለካከት ነበረችው።

ኮሚሽኑ ካቀረበው ሪፖርት የኢርትራ ሕዝብ አጋጣሽ የሚሆን ክርስቲያኑ ከፍል ከፅዋነት መለሱኝ ከሊትዮጵያውያን ጋር ለመገር ከሊትዮጵያ ጋር መዋሃድን እንደሚፈቅድ በግልፅ ይታይ ነበር። የሚገኝው ደግሞ፣ ቅጥራቸው ከፍተኛ የሆነ መስሊሞችም እንደ ክርስቲያኖች ከሊትዮጵያ ጋር ለመዋሃድ ያላቸውን ፈቃድ መግለጣቸው ነው። ይህም የኢጣሊያን መመለስ እንደሚቃወሙና ነፃነት የተመለሰ እንደሆነ በሱዳን ተቆፍሮ ስር እንዳይወድቅ ያላቸውን ስጋት ለግስገንዘብ የታሰበ መሆኑ ግልፅ ነው። ከውህደት በኋላ እያደገ በመምጣት ላይ ያለው የሊትዮጵያ ንግድ በምዕሮ ወደብ ሲተላለፍ ሊገኝ የሚችለውን ኤኮኖሚያዊ ጠቀሜታ ያገኛልም ነው። በዚህም የተነግረኩት አብዛኛው ድምፅ ከሊትዮጵያ ጋር መሆኑን እንደሚመርጥ በግልጽ ሁኔታ አሳይቷል። በድምፅ በሁለተኛ ደረጃ የተከተሉት በእንግሊዝ አስተዳደር ስር ትቆይ የሚሉት ነበሩ። የኢጣሊያ የገንዘብ ድጎች ስለተከለሱ ነፃነትን በሚመርጡት ወገኖች ላይ ጥርጣሬ ነበር።

ከመርግረው ኮሚሽን አብዛኛው ወገን የኢጣሊያ ሶማሊላንድን ለስተዳደር ለኢጣሊያ መመለስ በመምረጡ የኢጣሊያና የእንግሊዝ ሶማሊላንዶችን ከአጋደን ጋር አካትቶ የእንግሊዝ ታላቋ ሶማሊላንድን የማጽደድ ጉዳይ እየራቀ ሄደ።

በመጋቢት ወር 1948 ጠቅላይ ሚኒስትር አትሊ እንግሊዝ ወደ ዘይላ ወደብ መተላለፊያ ይሆናል ተብሎ እስከታቀደው ድንበር ያለውን የአጋደን ክፍል ስለምትለቅበት ሁኔታ ከሊትዮጵያ ጋር ለመነጋገር እንደሚፈልግ ገለጠ። እንግሊዝ ከአጋደን የምትለቀው ግን በምትኩ የተጠበቀውን ክልልና ከአጋደን ውስጥ ህውድ የተባለውን ግላትም በ1946 ሉንዶን ላይ ከእኩል ጋር ስምምነት የተደረሰበትን የምታገኝ እንደሆነ ነው። አክሊሉ፣ ኢፊና ከላዢ ግዛት ሚኒስትር ኮሎኔል /በኋላ ደጃዝማች/ ከፍሉ እርገቱ ሆነ፤ እንግሊዝ ባለሥልጣናት ጋር ነሐሴ 24 ቀን 1948 አዳሪ ነበረ።

የተረፈው ስምምነት የዚህ ውጤት ነበር። በዚህ ስምምነት መሠረት እንግሊዞች የተጠበቀ ክልል የሚባለውን፣ ሀውድንና ከኢጣሊያ ሶግሊ ላንድ ጋር የሚያዋስነውን መሪት እንደያዙ ሲቆዩ፣ ቀሪውን የአጋደንን ክልል ለቀው ወጡ። ፋሺስቶች ይዘውት በነበረ ጊዜ አጋደንን ከቀሩት የሶግሊያ አውራጃዎች ለመለየት ባቋቋሙት የአስተዳደር ክፍፍል ወሰን ላይ በመመስረት ተከልሎ ነበር። እንግሊዝ ሀውድንና የተጠበቀውን ክልል ለራሷ የምታስቀረው በለውጡ ኢትዮጵያ ዘይባን እንድታገኝ የቀረበው ሐሳብ ዳር ሲደርስ ብቻ ነው። ይህም ሐሳብ የእንግሊዝና የፈረንሳይ መንግሥታትን ምክክር የሚጠይቅ ነበር።

ይህ ስምምነት በተከፈተበት በር በመጠቀም የእንግሊዝ መንግሥት የ1944ን ስምምነት የሚተካ ሰፊ ጉዳዮችን የሚያካትት ስምምነት ለማድረግ መንገድ አገኘ። አብዛኛውን የአጋደንን ክፍል ለኢትዮጵያ ለመመለስ መስማማቱ ተጨማሪ ጠቀሜታ ነበረው። ከሰድስት ቀናት በኋላ የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትሮች ጉባዔ አራቱ ኃያላን ያዋቅሩትን የመርግሪ ኮሚሽኑን ሪፖርት ለመስማት ሉንዶን ላይ ይሰበሰባል። ኢትዮጵያም እንድትገኝ ተጠርታለች። ኢትዮጵያ ከአጋደን የተወሰነው ክፍል በእንግሊዝ እጅ እንዲቆይ በማድረግ አምባሳደር ዛሩቢን ከአሁን ቀደም አንስቶት የነበረው ኤርትራን በአጋደን የመለወጥ ጥያቄ እንዳይነሣ አደረገች።

እንግሊዝ እስከተወሰነ ክልል አጋደንን እንድትለቅ ለመስማማት የነበረው ንግግር እስከመጨረሻው ደቂቃ ስለያዘን ሉንዶን ለሰብሰባው ለመድረስ ብዙ ችግር ገጠመን። የንግድ አውሮፕላን ለማግኘት ባለቤቶችን ችሮችል ለጃንሆይ ከሰጣቸው ደሃቢ ላንድ ዶቭ አውሮፕላኖች አንዱ እንድታደርሰን ተፈቀደልን። አውሮፕላኗ ችሮችል ዛይሮ ላይ ለጃንሆይ ለመስጠት ቃል በገባው ሮልስ ሮይስ ሙኪና በልዋጭ የተገኘች ናት። ዝቅ ብላ በምትበረው ትንሽ አውሮፕላን ውስጥ የነበረው ጉዞ ያለ እንከን የዘለቅነው አልነበረም። የታቀደው ማርሴይ ድረስ በቀጥታ በረገ፣ እዚያም ነጻጅ ሞልተን ወደ ሉንዶን ለመቀጠል ነበር። ነገር ግን በሳሐራ በሪሃ ላይ የተነሣው አውሎ ነፋስ አውሮፕላኖችንን ከመስመር አስወጥቶ ነጻጃችንን አስጨረሰን። በመጨረሻም የአውሮፕላኑ አብራሪ አቅጣጫውን ወደ ቆጵሮስ በመለወጥ ሊግሰል ላይ በመኪናዎች መብራት ታግዘን ለማረፍ ቻልን። ሉንዶን ስንደርስ በዓመታት ታይቶ የማይታወቅ ወበቅ ተቀበለን። በሐሴ 1948 የዶርቴስተር አውሮፕላን ሠሪዎች የአየር ማቀዝቀዣ ለግስገባት ገና አላሰቡም ነበር። ምንጊዜም የተመጣጠነውን የአዲስ አበባ አየር ስመዱት አክሊሉና ተስፋዩ ስቃያቸውን ነበር ያዩት። ለጉባዔው እንዲቀርብ ያዘጋጀሁትን ረጅም ጽሑፍ ተስፋዩ ከፈረንሳይኛ ወደ አማርኛ

መተርጎም ስለነበረበት፤ በነበረው የጊዜ ጥበት የተነሳ በጣም የተቸገረው ተስፋዬ ነበር። አሁንም አሁንም ቆም ብሎ ራሱን በመነቅነቅ «የፈጣሪ ያለሁ፤ ምን ሲሉል ገባን» ይል ነበር።

እንግሊዝ በኦጋዴን ላይ የነበራትን የመደራደር ዕድል ካጣች ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያላትን የይገባኛል ጥያቄ ድጋፍ ልታነሳ ትችላ ነበር። ይህን ያላደረገችበት ዋናው ምክንያት ሶቭየት ኅብረት፤ በነሐሴ ስብሰባ ሦስቱን የቀድሞ ቅኝ ግዛቶች በጋራ ሞግዚት አስተዳደር /ማለትም በሶቭየት ኅብረት፤ በአሜሪካ፤ በእንግሊዝ፤ በፈረንሳይና በኢጣሊያ/ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር ይቆዩ የሚል ሐሳብ በማቅረቧ ነበር። ሶቭየት ኅብረት ከኢቢያ ግዛት የትሪፖሊታኒያ አውራጃ ተቆርሶ እንዲሰጣት ከጠየቀችበት ከ1945 የፖትስዳም ስብሰባ አንስቶ በአፍሪቃ ላይ ለመቆናጠጥ የነበራት እንቅስቃሴ መጀመሩ ነበር። በመስከረም 1945ቱ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ስብሰባ አሜሪካ በነዚህ ግዛቶች ላይ የተባበሩት መንግሥታት የጋራ አስተዳደር እንዲመሰረት ያቀረበችው ሐሳብ ያስከተለውን አደጋ የተገነዘበችው ዘግይታ ነበር። ሶቭየቶች አግሪሳ ያቀረበችውን ሐሳብ ገልብጠው በማቅረብ በሜዲቴራኒያንና በቀይ ባሕር ላይ ሊፈጥሩ የሚችሉት ስጋት በጣም አስደንጋጭ ነበር። ለመሆኑ አግሪሳ መጀመሪያውኑ እንዲህ ያለውን ግልብ ሐሳብ በምን አሰበችው? የሚያስኝ ነው።

የሎንዶኑ ስብሰባ ምንም ውጣኔ ላይ መድረስ ሳይችል ተጠናቀቀ የመርማሪው ኮሚሽን የፈረንሳይና የሶቭየት ኅብረት አባላት ኤርትራ ለኢጣሊያ እንድትመለስ ሐሳብ አቀረቡ። እንግሊዝና አሜሪካ ይህን ሐሳብ ሶቭየት ኅብረት ላቀረበችው ሐሳብ አማራጭ አድርገው ለመቀበል ዝግጁ አልነበሩም። መስከረም ላይ የኢጣሊያ ቅኝ ገዢነት በሶማሊላንድ ላይ ብቻ ሳይሆን ትልቁን የኢቢያን ክልል በያዘው በትሪፖሊታኒያ ላይም ይመለስ ይሆናል የሚል ግምት ነበር። በከፊልም ቢሆን ለኢጣሊያ እጅ መስጠት የሚፈለግ አይደለም። በዚህ ሁኔታ እንግሊዝ የፊተኛውን አቋሟን ማለትም የምዕራቡ ክፍል ተቀንሶ ቀሪው የኤርትራ ክፍል ለኢትዮጵያ ይመለስ የሚለውን ያዘች። አሜሪካ ወላጃ የሆኑት የአሥመራና የምዕዋ አካባቢዎች በእንግሊዝ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር ይቆዩ የሚለውን ሐሳብ ደገፈች። ቀደም ሲል እንደተገለጠው ከፐርላ ሐርበር ጥቃት በኋላ አሜሪካ እንግሊዝን አስፈቅዳ አንድ የሬዲዮ መልዕክት መጥለፊያ ጣቢያ አሥመራ ላይ አቋቁማለች። የእንግሊዝ የበላይ አስተዳዳሪ በአሥመራና በምዕዋ ላይ ካለ ግን ሬዲዮ ማሪና እና በወደቡ ላይ የሚገኝ የአሜሪካ ንብረትና ጥቅም እንዲጠበቅ ኢትዮጵያ የአፋር ብሔረሰብ የሚኖርበትን ቆላማ ክልልና ያረጀውን የአሰብ ወደብ ይዛ እንድትቀር ነበር የአሜሪካ ሐሳብ። አሜሪካ

ኢትዮጵያ ኤርትራን በበላይነት ታስተዳድር የሚለውን ሐሳብ ተቃውሟል። ምክንያቱም ኢትዮጵያ በቅኝ ግዛት ስር እሱ ለሚባሉ ጸሐፊዎች ወገናዊነት ስለሚኖራትና በሞግዚት አስተዳደር ምክር ቤት አባልነቷ በምታደርገው ተሳትፎ ሚዛኑን እንዳታዛባ በመፈለግ ነበር።

የሰላሙ ስምምነት አባሪ ቁጥር 11 አራቱ ኃያላን በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ውሳኔ ላይ እንዲደርሱ ይጠበቃል። የአንዱ ዓመት ጊዜ መስከረም 15 ቀን 1948 ላይ አለቀ። በዚህ ጊዜ ውስጥ ውሳኔ ላይ ስላልተደረሰ፣ በስምምነቱ እንቅጽ መሠረት የሦስቱ ቅኝ ግዛቶች ጉዳይ ለተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ተላለፈ።

በ1948 የበልግ ወራት ፓሪስ ላይ በነበረው ጉባዔ በጉዳዩ ለመወያየት የልተቻለባቸው በርካታ ሁኔታዎች ነበሩ። አራቱ ኃያላን ራሳቸው ስላልተገባቸው ጠቅላላ ጉባዔውን የሚያወያይ ሐሳብ ለማቅረብ ከሚችሉበት ሁኔታ ላይ አልነበሩም። ሁለት - ሦስተኛ የድምፅ ብልጫ ይገኛል ተብሎም አይጠበቅም። ሁለተኛም፣ በአሜሪካ የፕሬዚደንት ምርጫ የሚደረግበት ጊዜ እየተቃረነ ስለነበር፣ ጠቅላላ ጉባዔው ውጤቱ እስኪታወቅ ይህን የግል ስፍተኛ ጉዳይ ለውይይት ለማቅረብ አልፈለገም።

ገባዔው በሚካሄድበት ጊዜ አክሊሉ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ጆርጅ ሲ ማርቫልና ኮኖሊና ቫንደንበርግ ከሚባሉ የአሜሪካ ፓርላማ አባላት ጋር ወቃዊ ውይይት አድርጓል። አክሊሉ ከሰናተር ኮኖሊ ጋር በሚወያይበት ጊዜ የኤርትራን ጉዳይ ሲያነሳበት ለአምስት ደቂቃ ያህል ከተነጋገሩ በኋላ ሰናተሩ «ሚስተር ሚኒስትር ኤርትራ የት ላይ እንደምትገኝ በካርታ ላይ ልታሳየኝ ትችላለህ?» አለው። ከማርቫል ጋር ባደረገው ውይይትም ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያላትን ጥያቄ ካወቀችላት በለውጡ አሜሪካ አሥመራ ላይ ያቋቋመችውን ራዲዮ ማሪና እንደያዘች እንድትቆይ እንደምታደርግ ሐሳብ አቀረበ። አሥመራ ለአሜሪካ ስትራቴጂያዊ ዕቅድ አስፈላጊ መሆኗን የጦር ኃይሎች ኤታማኑር ሹሞች ለውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ በቴሌግራም ያረጋገጡ ቢሆንም፣ በኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የቀረበው ሐሳብ ጊዜው ገና ያልደረሰ ነው ብሎ አለፈው። ከጀን ደስተር ዳለስ ጋር የተደረገው ግንኙነትም ፍሬ አላሰገኘም። ዳለስ ጉዳዩን በሚገባ አልተረዳውም ነበርና። የምርጫው ዕለት ሲቃረብ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነቱን ይይዛል የተባለው ሰው ማንነት ግልፅ እየሆነ ሄደ። በጠቅላላ ገባዔው አካባቢም አክብሮት እየተሰጠው መጣ - ከዚያ በኋላ ሚሸሸ እንጂ።

የቅኝ ግዛቱን ጥያቄ የሚያጓትት ሌላም ምክንያት ነበር። ይኸውም የጸብብ አሜሪካ ሀገሮች ጉባዔው በኒውዮርክ ሌክ ሳክሴስ ላይ እንዳይደረግ

በማለት የጠየቁትን በመቀበል በፓሪስ እንዲደረግ መወሰኑ ነበር። ውጤቱም ወዲያው የደረሰ ውድቀት ነበር። በ1948 የደቡብ አሜሪካ ሀገር ከጠቅላላ ጉባዔው አንድ - ሦስተኛውን ድምፅ ለመያዝ ችለው ነበር። ግን የፓሪስ ከተማ መስሕብነት ሁሉም ድምፃቸውን እንዳይሰጡ አደርጓል። በፓሌ ደ ሻዮ አዳራሾች ውስጥ የሚከፈቱ የኩሚኒስት ስብሰባዎች በኮሪም መታጣት የሚዘገቡት አጋጣሚ በርካታ ነበር። የደቡብ አሜሪካ ልዑካን የሚበቃ ቁጥር በፕሪ ለማሰባሰብ በሚቻልበት ሁኔታም ጉዳዩን በቀጠሮ እንዲተላለፍ በመጠየቅ ያሰቡትን ያደርጉ ነበር።⁵

ጉባዔው በአጀንዳ ላይ ያሠራረቸውን ጉዳዮች እስከ ዓመቱ መጨረሻ ዓይቶ ለመሸፈን አለመቻሉ ግልፅ ሆኖ ስለታዩ የሦስተኛው ጉባዔ ሁለተኛው አጋማሽ ስብሰባ በ1949 ጥቢ ላይ በኒውዮርክ እንዲቀረጽ ተወስነ። ጉባዔተኞች በቀጠሮ ከመለያየታቸው በፊት የጠቅላላው ጉባዔ ፕሬዚደንት አውስትራሊያዊው ዶክተር ኤች ቪ ኤቫት የአመራሩ ብልሃትና ጥበብ መቋሜ እንዲሆንለት ልዑካን ፈታቸውን ወደ ቅር ኤፌል አድርገው ከፓሌ ደ ሻዮ በር ላይ እንዲሰበሰቡ አደረገ። ዓላማው የፓሪስ ከተማ ኗሪዎች ለልዑካኑ ያደረጉትን መስተንግዶና እንክብካቤ በማድከም ምስጋናቸውን ለፓሪስ ከተማ ከንቲባ በግንባር ለማቅረብ ነበር። በአጋማሚ ግን ምስጋናቸውን እንዲገልጹ የተጠበቁት ሰዎች በከተማይቱ ውስጥ በሌላ ቦታ በተጨባጭ መንገድ ሲያላዩ ሰንብተዋል። ነገር ግን ዶክተር ኤቫት ባልተገራ የአውስትራሊያ ፈረንሳይኛው ሥነ ሥርዓቱን ቀጠለ። በዚህም የሦስተኛው ጉባዔ የመጀመሪያው አጋማሽ ስብሰባ ተጠናቀቀ። ሁለተኛው አጋማሽ በሌክ ላክሌስ ላይ በሚያዝያ ወር 1949 እንዲከፈት ቀጠሮ ተያዘ።

ከጣና ልዩት የደቡብ ሜሪክ ላይ ተነስቶ የጥቁር ዓባይን መነሻ የሚደሳየው የጢስ አሳት ፏፏት

ጥለታወቃቸው

1. የ18ኛና የ19ኛ ክፍለ ዘመን አገር አሳሾችን ትኩረት ስቦ የነበረውን የእባይን ምጥ የግዕዝ ጥረት ከመካሄዱ ከ2000 ዓመታት በፊት ሉክረሽየስ ደራሪ ምናቱ በተሰኘው ጥጥ የእባይን ዓመታዊ የውሀ ሙላት ምክንያት እንደሚከተለው ገልጧል።

«የኖላባትም ፀሐይ ሙቀት ሰጪ በሆኑ ወረርጃ በኢትዮጵያ ተራሮች ላይ የተገኘውን ነጭ በረዶ እያቀለጠች ወደ ጫው ከሚወርደው ሳይሆን እይቀርም የውሀ ሙላት የሚመጣው።»

2. ስለወንጌቱ ምንም ያህል ስጉ ቢሆን፤ ግንኙነትም ኢትዮጵያዊ ለአንድም ምዕራባዊ ሐኪም የማይገልጠው አንድ በሽታ አለ። በአባላዘር በሽታ መለኮትን ሳይደብቅ የሚናገር ቢሆንም፤ ሙጁኤ የያዘው እንደሆነ ግን ለግንም አይናገርም፤ ምክንያቱም ይህ ዓይነት ችግር የሚከሰተው ጫማ በማያደርጉ ሰዎች ስለሆነ።

3. የደቡብ አሜሪካ ሀገሮችንና የአውሮፓውያንን ድጋፍ በመተግመን አሜሪካ የተለየ ግምት በምትሰጠው ጉዳይ ላይ የኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን ድምፅን ከብዙኃኑ ጋር እንዲያደርግ ግፊት አደረገች። የግሪክን የግዛት አንድነት አስመልክቶ የሚነሳ ጥያቄ ለኢትዮጵያ ቡድን አስቸጋሪ ነበር። ግሪክና አሜሪካ ዩኒቨርሲቲያን ግሪክን እያስፈራራሽ ነው ብለው ሲከታትሉ፤ ግሪክና ዩኒቨርሲቲያን ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያቀረበችውን የይገባኛል ጥያቄ ደግፈዋል፤ በተለይም ዩኒቨርሲቲያን ድጋፏን በግልፅና በተብራራ ሁኔታ ነበር የገለጠችው። ጠቅላላ ጉባዔው በተሰበሰበበት ወቅት በኮሪዶር ላይ በተደረገው ውይይት በኤርትራ ጥያቄ ላይ የአሰላም መንግሥታት ኢትዮጵያን ሊቃውሙ ይችላሉ የሚለውን ፕሮግራምችንን ለማረጋገጥ ጅልገው ስለዚህም የፍልስጥኤምን ጥያቄ በተመለከተ ለአሜሪካ ተጽዕኖ በመን በርከክ የአሰላምን ቡድን ቅር ላለግሰላች የኢትዮ ጽያ ቡድን መጠንቀቅ ነበረበት። በዚያን ጊዜ የመንና የመንግሥቱ ሕግ የእግዚአብሔር ሕግ ነው የምትለው ፓቢሲታን የተባበሩት መንግሥታት አባላት ሆነው ስለገቡ የጉዳዩን አሳሳቢነት ይበልጥ አጠናክረው። ያን ጊዜ ፓቢሲታን ቁርዓን የመንግሥቱ ሕግ ነው የምትል ነበረች-በ1980ዎቹ ዓመታት ኢራን እንደምትለው ሁሉ።

የፍልስጥኤምን ጥያቄ መደገፍ የበለጠ ትኩረት የተሰጠው የሙስሊም አጃም ስልጣን በግሪክና በፍልስጥኤም ጥያቄ ላይ የኢትዮጵያ ድምፅ የመስጠት አጃም ከነገሩ ለመሸሽ ነበር።

4. ለ1980ዎቹ ዓለም የግድታመን ቢመስልም፤ በ1947 ሊቢያ በእራቱ የኮሚሽን አባላት ዓይን ምንም የተፈጠረ ሀብት የሌላት ራስዋን ችላ ሕልውና የማይናረት መናጢ ድሃ ሀገር ሆና ነበር የታየችው። ከሊቢያውያን የአካባቢ

መሪዎች ጋር በተደረገው ውይይትም የተንፀባረቀው ይኸው ነበር። ነፃ እንዲ
ወጡ ቢገደቡ ከድህነታቸው የተነሳ በአንድ የውጭ ጋደል እጅ ይገባሉ የሚል
ፍርሃትም ነበር። በዚህም የተነሳ እንግሊዝ ሲረናይካ በመባል የሚታወቀው
የምሥራቃዊው ክፍል በይዘታዋ ስር እንዲቆይ ፈረንሳይም ፈፃኝ የሚባል
ውገና ከተኒዚያ ጋር የሚዋሰነውን የምዕራቡን ክፍል ለመቆጣጠር ሊጣሊያ
ትሬፓሊታኒያ በመባል የሚታወቀውን ሰራውን መሐከለኛ ክልል እንዲሰጣት
ጠየቁ። በዚህ ሁኔታ አንድነቷ የተጠበቀ ነፃ ሊቢያ ወይም በፈደራል አስተዳደር
የተወሃደች ሊቢያ የመፈጠሯ ሁኔታ የግድታሰብ ሆነ። መርግሪው ኮሚሽን
በፊፖርቱ እንደገለጠው «ፈደረሽን» የሚባለው ዕንሰ ሐሳብ ለክልሉ ኗሪዎችም
ሆነ ለመሪዎቻቸው አደናጋሪ ነገር ነበር። ሆኖም የተባበሩት መንግሥታት
ጠቅላላ ጉባዔ፤ የራስን ዕድል በራስ የመወሰን መርኅ አስፈጻሚ ሆኖ በመቅረብ
በሁለት ዓመት ውስጥ ሊቢያ ነፃ እንድትወጣና በሦስት ዓመት ጊዜ ውስጥ
ፈደራል መንግሥት እንዲቋቋም ድምጽ ሰጠ።

5. የጠቅላላው ጉባዔ ሦስተኛ ስብሰባ የመጀመሪያው ክፍል ሲጠናቀቅ በተቃረኑ
ረባረባ ጊዜ ከልውዓት ቡድን የተወሰኑት የአንድራይ ቪቪኒስኪ / የቀድሞ
የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ዓቃቤ ሕግ / ጥቃት ዲላማ ሆኑ። የፊሊፒንስ ካርሎስ
ሮሙሉና የአርጀንቲናው ዶክተር አርቸ ረጅም ጊዜ ወስደው ባደረጉት ንግግር
የቪቪኒስኪን ቁጣና ሽርደዳ በራሳቸው ላይ ጋብዘዋል። ካርሎስ ሮሙሉን « ባዶ
በርሜል » ሲለው የሕክምና ዶክተሩን አርቸን ደግሞ « የልምድ አዋላጅ »
ብሎታል። ምናልባትም ፓሪስ ዕውቅ ምሁራንን ባለመላቧ የጎደለውን ለግጊ
ላት ተስፋ በግድረግ ይመስላል ቪቪኒስኪ በክርክሩ ሂደት ላይ የተዋጣለት
ተላላቢና የድራግ ሰው ሆኖ የታየው።

ምዕራፍ አሥራአንድ

የጣሊያኖች አሻጥር

እኛ በምንመለስበት ጊዜ አዲስ አበባ ላይ የደቡብ ጦር ገንባር አዛዥ የነበሩት የራስ ደስታና የልዕልት ተናኘወርቅ ኃይለሥላሴ ልጅ የልዕልት አይነ ደስታ ሠርግ ዝግጅት ነበር። እርሱም የዓፄ ዮሐንስ አራተኛ የልጅ ልጅ፣ በሰሜን ጦር ገንባር የተዋጣላቸው የሠራዊት አዛዥ የነበሩ የትግራይ ራስ ሥዩም መንገሻ ልጅ፣ ደጃዝማች መንገሻ ሥዩም ነበር።

ይህ የጋብቻ መተላለር ጃንሆይ ብዙ ጊዜ እያመፀ የሚያስቸግራቸውን ትግራይን ለመቆጣጠር እንዲያስችላቸው ያቀዱት ነበር። ቀደም ሲልም አልጋወራሽ ልዑል አስፋወሰን ኃይለ ሥላሴ የልዑል ራስ ሥዩም መንገሻን ልጅ ልዕልት ወለተአስራኤልን አግብቶ ነበር። በቤተክርስቲያን ሥርዓት የተፈፀመ ጋብቻ እንዳይፈርስ ክልክል ቢሆንም፣ ሁለቱ በጋብቻው ሳይዘልቁ ቀርተው ተፋቱ። ይህ የጃንሆይ የልጅ ልጅና የራስ ሥዩም ልጅ ጋብቻ ያን የፈረሰውን ጋብቻ ለመጠገን ታስቦ የተደረገ ነበር።

እኛ ስንደርስ ብዙው ዝግጅት ተጠናቋል። በአልጋ ወራሹ፣ በእህቴቱ ልዕልት ተናኘ ወርቅ፣ በወንድማቸው በልዑል መኩንን፣ በራስ ሥዩም፣ በራስ ካግ የተንጣለሉ ግቢዎችና በግዘጋጃ ቤቱም ሳይቀር ታላላቅ ድንኳኖች ተጥለዋል። አሮጌው የምኒልክ ግቢ ለቢሁ ሥርዓት ተወጧል። ለሠርጉ ድምቀትና ከብር የሚመጥኑ ልብሶች ከፓሪስ፣ ከሎንዶንና ከካይሮ እንዲመጡ ተደርጓል።

በከተማይቱ ያሉ የዲፕሎማቲክ አባላትና ከፍተኛ ባለሥልጣናት በሙሉ በቅድስት ሥላሴ ካቴድራል ውስጥ በሚደረገው ሥርዓት ፀሎትና በተከታታዮቹ የሪሰፕሽን ግብዣዎች ላይ ሁሉ እንዲገኙ ተጠርተዋል። በካቴድራሉ ውስጥ የሚከናወነው ሥርዓት ከንጋቱ 11 ሰዓት ላይ የሚጀመር ቢሆንም፣ የውጭ ሀገር ሰዎች ከጧቱ 2 ሰዓት በፊት እንዲመጡ አይጠበቅም። ግርማዊ ጃንሆይና ግርማዊት እቲጌ ከበስተጓሳ ከፍ ብሎ በተዘጋጀላቸው ስፍራ ላይ ሲቀመጡ መሽሮቹ ጉን ለጉን ሆነው ከፊት ለፊት ቡራኪ ከሚሰጥበት አጠገብ ተቀምጠዋል። የግዕዙ ንባብና ዝማራ ለሦስት ሰዓት ቀጥሎ እንዳበቃ፣ መሽሮቹ ከነአጃቢዎቻቸው ወደ ደጅ ሲወጡ የፀሐዩ ብርሃን ዓይን ያጥበረብር፣ በካቴድራሉ ዙሪያ የነበሩ ሴቶች

እላለታም ጀር ይወጋ ነበር። በኢትዮጵያ ባሕል መሠረት ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከ ሌሊት ዘመን ሰዓት ድረስ መሽራት ለሕዝብ መታየት አለባት። / በተከለል ጋብቻ ተቆራኝተው በመንገዝገዝ ላይ ያሉ መሽራቶች ከባላቸው ተፋትተው እንደገና ጋብቻ መፈጸምን ቢፈሩ አያስደንቅም።

ከዚህ ሥርዓት ለየት ያለው የብሔራዊ ጋብቻ ሥርዓት ፣ ፍችን ከመፍቀዱም በላይ በማገበራዊ ህይወት ውስጥ ለመከበር ተፈላጊነት ነበረው። የአካባቢው እስላም ሀገሮች ተፅዕኖ የኦሮሞውን የገጠር ኗሪ ክርስቲያኑንም ጭምር ከአንድ ሴት በላይ እንዲያገባ አድርጎታል። በከተማ ለሚኖሩ አማሮች ግን በአንዲት ሴት የመወሰኑ አስገዳጅ ሁኔታ በፈለጉ ጊዜ በመፍታትና መልሶም በግግባት ተካክሏል። በዚሁም የተገኘ ብዙ ጊዜ አግብተው የፈቱ መልሰውም ያገቡ በርካታ ሴቶችና ወንዶች ፣ ችሎታ እንዲሁ ለገገሥት ጣይቅ አምስተኛ ባል ነበሩ ። ንግሥት ዘውዲቱም አራት ጊዜ አግብተው ነበር። እኔን መነን ልጅ ራስ ሰገድን ሲያገቡ ምስተኛቸው ነበር፤ እሳቸውም ከፈቱ በኋላ አጎታቸው ልጅ ኢያሱ ለደጃዝማች ተፈሪ መኩንን / በኋላ ኃይለሥላሴ / ዓረት።

በተጨማሪም የግድቀረውና የተለመደውም ከጋብቻ ውጭ ግንኙነት ነበር። ይህንም ሁሉም ስለተቀበለው ፣ አንድ ለአንድ የሚገለጸውን ጋብቻ ወደ አንድ ለብዙ ለውጦታል። የዚህ ዓይነት ግንኙነት የተለመደ ነበር። ሃገር ግን ኢትዮጵያውያን ጓደኞች የግንኙነቱን ምስጢርነት ለመጠበቅ ሊጥፉ ሳይሆኑ ሁልጊዜ ግራ ይገባኛል። የጃንሆይ የግል ፀሐፊ ተፈሪወርቅ በአንድ ወቅት የሥራና መገናኛ ሚኒስትሩ ሚስት ከነበረች ሴት ሁለት ሴት ልጆች መውለዱ በይፋ እየታወቀ ፣ እኔ ባጋጣሚ ሳንሳው ሰው ሁሉ ሲስቅ እፈራለሁ። ከአሂ የሐገሥ ዲቃላ ከራስ መንገሻ አንበቶ እስከ ኃይለሥላሴ ድረስ የገዢው መደብ ከሕጋዊ ጋብቻ የተወለዱ «የውስጥ» ፣ ከጋብቻ ውጭ የተወለዱ «የውጭ» ልጆች ያሉበት ነው።

በአንድ ወቅት አክሊሉ እኔ ባለሁበት ለአንድ የአውሮፓ ሰው / ፈረንጅ / የውጭ ሀገር ሴት አታግባ፤ ኢትዮጵያዊት ብታገባ ይሻልሃል ሲለው ለምቻለሁ ። « ብዙ አድርገልኝ አትልህም፤ ግን ትንከባከብሃለች ፣ ስትሰለችህም ከቤትህ እንድትወጣለህ ትነገራታለህ ፣ እኔም ያላንዳች ችግር ትሄድልሃለች » ብሎታል።

ኢትዮጵያውያን ባል ለባላቸው እንዲያገቡና እንዲወቅሱ ይጠበቃል።

ለሁለቱም ደታዎች ግንኙነት እንዲህ ልቅ መሆን ሌላም ገፅታ አለው።
 አብዛኞቹ ሴቶች ብዙ እያገቡ የሚፈቱ በመሆናቸው የቤተሰባቸውን ስም
 እንደጠበቁ ነው የሚኖሩት። የክርስቲያን ኢትዮጵያ ሴቶች በእስላም ዓለም
 ካሉት እህቶቻቸው የተሻለ መብት አላቸው ። አንዲት ሴት በምታገባበት
 ጊዜ የግሏ የነበረውን ንብረት እንደያዘች የመቆየትና በጋብቻ የተፈራውን
 ህብትና ንብረት እኩል የመካፈል መብት አላት ። ከባሏ እኩል ፍቺ መጠየቅ
 ትችላለች ። ከፍቺ በኋላ እንደ ደንቡ ከጋራ ንብረታቸው እኩልነታውን
 ለመካፈል፤ አምስት ዓመት ያልሞላቸው ልጆቿን ከሷ ጋር እንዲቆዩ
 ለማድረግ ትችላለች ። ዕድሜያቸው ከአምስት ዓመት በላይ የሆናቸውን
 ልጆች እባት ወስዶ የማሳደግ ኃላፊነት አለበት።

ኃይለሥላሴ በችሎት የፈረዱት ነው ተብሎ በአዲስ አበባ ውስጥ
 የሚገኝ አለ።

አንድ ነጋዴ ከአንዲት ሴተኛ አዳሪ ጋር ይወዳጅና በቀንጅናዋና
 በችሎታዋ ምክንያት ገንዘብ የሚያስገባ ምግብ ቤት ያቋቁማል፤ መጠነኛ
 ሀብታም ያገኛል። አዳኛ ሲገባለት ጊዜ የዘጠኝ ዓመት ጓደኛውን አሸ
 ቀንጥሮ ሊጥል ወሰነ። እሷም እንለያይ ግን የጋራ ሀብቱን አካፍለኝ ብላ
 ከሰለችው ። በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሰላልረካች ለጃንሆይ ችሎት
 አቤቱታ አቀረበች ። ሰውየው እሷ ውሽግዬ እንጂ፤ ያገባኋት ሚስቱ
 አይደለችም፤ ስለዚህም ከፍቺ በኋላ እንደሚደረገው የንብረት ክፍያ
 አይገባትም በማለት ተከራከረ። ጃንሆይ የሁለቱን ክርክር ሰምተው
 እንዳበቁ፤ በመሐከላቸው ጋብቻ ስለሌለ የጋራ ሀብቱን አካፍለኝ ልትይው
 አትችይም ብለው ለሰውየው ፈረዱ ። ነገር ግን ከሱ ጋር ለዘጠኝ ዓመት
 የኖረችው በሴተኛ አዳሪነት ስለሆነ፤ አብሯት ላደረበት ለያንዳንዱ ሌሊት
 በቀን አስራ ሁለት ብር ሂሳብ ሊከፍላት ይገባል አሉ። በዚህም መሠረት
 ኃይለሥላሴ ሰውየው ለሴትዬዋ ብር / 123659 = 39.420 /
 እንዲከፍላት ወሰኑ።

በአንፃራዊ አመለካከት ለቀቅ ያለው የሴቶች መብት የተሻሻለውን
 የ1955 ሕገ መንግሥት ለማስፈፀም የወጣው የምርጫ ሕግ፤ ሴቶች
 ለፓርላማውድድር እንዲቀርቡ አስችሏል። ባንዳንድ ነገር ሴቶች ከወንዶች
 እኩል መብት ያላቸውና በአርበኝነት ትግልም ዕውቅና ያገኙ ቢሆንም፤
 አሜሪካውያኑ ሴቶች ከተጎናፀፋት መብት አንፃር ግን ርቀቱ የሰማይና
 የመሪት የሚያህል ነው። የትምህርት ዕድል ባለማግኘታቸው በግብዣዎችና
 ግንብራዊ ሰብሰባዎች ላይ ከምዕራባውያኑ ጋር ለመቀላቀል አይችሉም
 ነበር። በጣት ከሚቆጠሩ አጋጣሚዎች በቀርም ከፍተኛ የመንግሥት
 ሥልጣን ተጎናጃቸዋል። ስለማኅበራዊና ፖለቲካዊ ጉዳዮች ያላቸው

አሙላካከት ታፍኗል። ወይዘሮ ስንዱ በዚህ መስክ ባደረገችው እንቅስቃሴ ከፍተኛ አድናቆትን ያገኘች ቢሆንም፤ ከጾታ መሰሎቿ ግን የንጥል ጽጽ አላገኘችም። ተቀጣጥነቱ አዲስ አበባ ላይ የሆነ የፍራንኮ ኢትዮጵያ የምድር ባቡር ኩባንያ ተወካይ ግለሰብ ግዳም አሪዮል የኢትዮጵያውያን ሹግምንት ግለሰቦችን በግብባብ የልብስ ስፈት ከበብ አጽቶ ደህኝን ለግልበስ ሰላደረገችው ጥረት ነግራኛለች። ሁሉም የግለሰቦች መልእክት አሪዮል « ግዳም፤ እናመሰግናለን። ግን ይህ እኛ የምንሠራው ሳይሆን አሽከርኝችን የግሠሩት ነው» የግሉ ነበር።

ለልዕልት አይዳና ለደጃዝማች መንገሻ ሠርግ የሪሲፕሽኑ ግብዣ የተጀመረው መሽሮቹ ከካቴድራል ከወጡ ከአጭር ጊዜ በኋላ ነበር። በቀን ብርሃን የግለሰቦችን ኢትዮጵያውያን ታላላቅ ሰዎች ብቻ ነበሩ። የምሽት ግብዣ በሁለት ሰዓት ላይ እንዲጀመር ሆኖ የተዘጋጀና የውጭ ሀገር ዲፕሎማቶችና ኢትዮጵያውያን ታላላቅ ሰዎች የተጋበዙበት ነበር። ሲመጣም የተጋላ ልብስ ከነሽልግቱ መልበስ ግድ ነበር። ከጥቂቱ ንጉሳውያን ቤተሰብ አባላትና ከራሶች በስተቀር እንግዶችን የግብረ ጋባዦቹ አልነበሩም። ምናልባትም ተጠሪው ከሺህ በላይ ስለግሆነ ይሆናል።

የሪሲፕሽን ግብዣ በተዘጋጀበት በያንዳንዱ ሥፍራ ስፋቱ መቶ ሚትር በሰባ ሚትር የሆነ የተንጣለለ ድንኳን ተጥሏል። ውስጡ በገመድ ተቀጣጥለው በታሰሩ የኤሌክትሪክ አምፑሎች ብርሃን ፈክቷል። ተጠጋግተው በተቀመጡ በያንዳንዱ ትናንሽ ጠረጴዛ ላይ አንድ ጠርመሽ አምቦ ውሃ፤ አንድ ጠርመሽ ጠጅና አንድ ጠርመሽ ዊስኪ ተቀምጧል። ከመግቢያው በሮ ፊት ለፊት መሽሮቹ በተዘጋጀላቸው ከፍተኛ ቦታ ላይ ተቀምጠዋል። በሁሉም የሪሲፕሽን ግብዣ ላይ በአንድ ጣሊያን ኮንዳክተር የግመራ ስድስት የመዘቃ መሣሪያዎች የግጫወት ባንድ ይገኛል። የግብርበው መዘቃ የጣሊያን ታንኮ፤ ፎክሰትሮት ዎልትዝ በአውሮፓ ጣዕመ ዘግ የተቀመረ « አንቺ ልጅ/ አንቺ ልጅ » የግሉው የኢትዮጵያ ዘፈን ነበር።

ከድንኳኑ ግራና ቀኝ ግድግዳዎች አጠገብ የቡሬ ጠረጴዛዎች በቁመት ተዘርግተዋል። የተደረደረው ምግብ ነጭ ዉርቅ ለብሶ፤ ከላይ ላይ የኢትዮጵያ ሠንደቅ ዓላማ አረንጓዴ፤ ብጫ፤ ቀይ ገብር እንዲታይ ሆኖ በአበባና በሪባን ተጊጧል። በየምሽቱ የግብዣ የሪሲፕሽን ዝግጅቶች ተሰላሳይ ነበሩ። የመሽሪቷ ወጣት አጎት የሐረሩ መስፍን ዝግጅት ግን ለየት ያለ ነበር።

እነዚህ ሰዎች የግል ገጽ ልዩነት ለማድረግ ለሚችሉት ሰዎች ስለሚባሉት ሰዎች

የተጠሩት እንግዶች በሙሉ እስኪገቡ ሙሉን ሀብት ወደ ከግል ገጽ ልዩነት የሚገኝ ፍቅር ግንባር የሚገኝ ጥበብ የለበሱ ዘዴዎች ፤

ሙዚቀኞችና ፣ የመድረክ አጃቢዎች የገባውን እንገዳ ያጠናቁ ፣ እንደመካከለኛው ምሥራቅና እንደ ሰሜን አፍሪቃ ሀገሮች ሙዚቃ ተብሎ በሌላ ብሉ የሚወጣውን ቃና የሚያሰሙት መሣሪያዎች የሸንቱ፤ ከፊርማ ማሲንቆ ናቸው።

ወዲያው ያለአንዳች ድምፅና ትርምስ የቡፌ ጠረጴዛዎች ላይ ወገ በየዓይነቱ ፣ እንጀራ፣ የዶሮ ጥብስ፣ የሥጋ ጥብስ፣ በየዓይነቱ የአትክልት ምግብ ፣ በትንንሽ የተቆረጠ ጥሬ ሥጋ፣ በቁሟ የተጠበሰች በግ፣ በቁሟ የተጠበሰች አሳማ፣ የተለያዩ ጣፋጭ ክሬሞች፣ ዓይቦች ፣ እንጀራ፣ ከውጭ የመጣ ብርቱካንና ፍራፍሬ ተከመረ።

ከዚያም በሁሉም የሪሶፕሽን ግብዣዎች ላይ የታየው ሥነሥርዓት ተጀመረ ። ለሌላው በማይታይ ምልክት አንጋፋው ራስ በመጀመሪያ ይነሳል፤ ቀጥሎ ጠቅላይ ሚኒስትሩ እጅ ነስቶ ራሱ እንዲቀድም የእጅ ምልክት ስጥቱ ወደኋላው መለስ ይላል ። ሁለቱም ተመራርተውና ሚስቶቻቸውን አስከትለው ከቡፌው ለማንሳት ይሄዳሉ ። ከነሱ በመቀጠል ዲፕሎማቶችና የውጭ ሀገር እንግዶች ይከተላሉ። ሰልፉ ሥርዓት ያለው ነበር። ችግር የሚፈጠረው ጥሬ ሥጋውን በማንሳቱ ላይ ነበር ። ሥጋውን በሹካ ገልበጥ ገልበጥ አድርጎ ፣ ከዚያም ወግቶ በማንሳት በራስ ማሕን ላይ ግጋባት ብዙ ጊዜ የሚፈጅ ነበር ። ለሥጋው ማባያ ሐምት፣ ሰናፍጭ፣ ድልህ ከትንሽ ላሕን አውጥቶ ከጎን ፈሰስ ይደረጋል። ጋባዦችን ለማስደሰት ላሕን ምልቶ ማምጣት ሁለት ሦስት ጊዜም መመላለስ ይጠበቅ ነበር።

እናቱ እኔን ለማየት ከአሜሪካ መጥታ ስለነበር፣ ይህን ሁሉ ፎር ማሊቲ፣ ሥነሥርዓት እና የተትረፈረፈ ምግብ ዓይታ ተመስጣለች ። በሐረሩ መስፍን ቤት በነበረው ግብዣ ውሸቴን ይህ በመካከለኛው ምሥራቅና በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የሚታወቅ ያልተወለደ ግመል ሥጋ ነውና ቅመሺው አልኳት - የበጉን የቁም ጥብስ ። ትንሽ ቆርጣ ቀመስ አደረገችና በየዋህነት ተደንቃ « ጀን፣ ጣዕሙ እንደ በግ ጠቦት ሥጋ ነው » አለችኝ ። በቀሪው የሕይወት ዘመኗ ሁሉ በሐረሩ መስፍን ቤት ያልተወለደ ግመል ሥጋ በላሁ እያለች ላገኘችው ስትነገር ኖራለች ።

ተጋባዦችን ለማስደሰት ከፓሪስና ከካይሮ ተቀጥረው የመጡ አስግተኞች ብቅ አሉ። ሆኖ ዕቃቸውን የሚያገላብጡ ሴቶች ፣ በርካታ ኳሶችና ጽላዎች በማከታተል ወደላይ እየወረወሩ መረት ሳይወድቅባቸው የሚቀልቡ ሰዎች ፣ ፣ ምላሮችን አንድ በአንድ ከዋጠ በኋላ በክር አያይዞ የሚያወጣ አስግተኛ ትርፂት ታይቶ በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ ጉድ ትንጥር ቢላል ሰጠተ።

ከረቡዕና ዓርብ በስተቀር የሪቦንሽ ገብዝ ለሁለት ጥምንት ሙሉ ቀጠለው የመንግሥት መደበኛ ሥራ የተጠለውና እኒያ ስለአጣጥፈው የሥራ ጉዳይ ከሹጥምንት ጋር ለመነጋገር የቻሉት ከአንድ ወር በኋላ ነበር ። ከብርቱኦች ጉዳዮች አንዱ ፈረንሳይ የወሰደችው ርምጃ ነበር።

ፓሪስ ላይ ተጠርቶ የነበረው የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባኤ የተደጥመው የኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶችን በተመለከተ ለመነጋገር ሳይችል ቢተርፍ፤ በ1949 መጀመሪያ ላይ ኢትዮጵያ ቢያንስ በአሰብ በኩል ወደ ቀይ ባሕር የሚያወጣት በር እንደሚፈቀድላት ግልፅ ሆኖ ነበር ። ኢትዮጵያ ትልቅ ጥምት የምትሰጠውን ይህን ጉዳይ ግን ፈረንሳይ የምትቀበለው አልነበረም። ምክንያቱም በፈረንሳይ ሶማሊላንድ ላይ የምታረሰውን ወጪ የምትሸፍነው ከፍራንኮ ኢትዮጵያ የምድር ባቡር ኩባንያ በምታገኘው ትርፍና ከጅቡቲ ወደብ ላይ ዕቃ በመጓጓዣ በማራገፍና በማስተላለፍ ከምታገኘው ከፍተኛ የክፍያ ገቢ ነበር። ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ የራሷ የሆነ ወደብ ታገኛለች በሚል ስጋት ነበር ፈረንሳይ በ1949 ከዋናው የፈረንሳይ ገንዘብ ነፃ የሆነ፤ በአሜሪካ ዶላር የተደገፈ የጅቡቲ ፍራንክ ልታወጣ የበቃችው ። ኢትዮጵያ የራሷ የሆነ ወደብ እስከታገኝ ድረስ ፈረንሳይ የተቻላትን ያህል የውጭ ያንዛሪ ለግለብ ቆርጣ ተነስታ ነበር።

በዚሁ ጊዜ ፈረንሳይ ኢትዮጵያ ከጅቡቲ በስተቀር ሌላ ወደብ መያዝ የለባትም የምትለውን ተቃውሞ የሚያጠናክርላት አጋጣሚ አገኘች ። አክሊሉ በ1946 ሉንዶን ላይ ከእንግሊዞች ጋር የጀመረው ወደ ዘይባ መተላለፊያ የማግኘቱ ንግግር ወደ ስምምነት መቃረብ ነበር ለፈረንሳይ አጋጣሚውን የከፈተው ። ስምምነቱ ከሦስተኛ ወገን ምስጢር ሆኖ እንዲጠበቅ አክሊሉ ገና ከመነሻው አበክሮ አላስቦ ነበር። ግን እንደ እሳብበው አልሆነም። እንግሊዞች ኦጋዴንን ለቀው እንዲወጡ ስምምነት ከተደረገበት ከ1948 መጀመሪያ አንስቶ ስለመተላለፊያው መስመር ከፈረንሳዮች ጋር ሲነጋገሩበት ቆይተዋል። የእንግሊዝ መንግሥት ለ ኢትዮጵያ ሳያሳውቅ ወይም ሳያማክር ከፈረንሳይ ጋር ያደረገውን መጻጻፍ ይፋ አወጣው ። በዚህ የጽሑፍ ልውውጥ መካከል ፈረንሳይ ኢትዮጵያን ለሦስት ጋያላን ተፅዕኖ የሚከፋፍለውን የ1906 የእንግሊዝ - ፈረንሳይና ኢጣሊያ ስምምነት አንቀጽ 9 ጠቀሰች ። ይህ አንቀጽ እንግሊዝም ሆነ ኢጣሊያ በምንም መንገድ የጅቡቲ አዲስ አበባን የባቡር መስመር የሚወዳደር መስመር እንዳይከፍቱ ግዴታ የሚጥል ነበር። ይሁን እንጂ ፈረንሳይ ሆነች እንግሊዝ የኢጣሊያን የኢትዮጵያ ገዢነት ሲያውቁ፤ ይህን ስምምነት ያቋረጡት ስለሆነ፤ የ1906 ስምምነት ይፀናል ብሎ ለመከራከር በሚያስችላቸው አቋም ላይ አልነበሩም።

እንደረገጠ የተባለው የፈረንሳይ መንግሥት የሕግ አጥካሪ/በጋላ በሰራው ዓለም አቀፍ ፍርድ ቤት በዳኝነት የሠራ ግለሰብ / የ1906 ስምምነት አውገድ የፀና ነው የሚለገጠው ያለፈበትና የግዴታውን ከጋራ አቀረቦ = ከእሱ በፊት እንደነበሩት እንደ ሁብርና ባስደካገ ግርሰዎ በዓለም አቀፍ ሕግ ልዩ አዋቂነቱ ሐሳቡን የሚቀርቦው የ1955ው ከፍተኛ ዘመን ኢኮኖሚያዊ እንደሚፈልገው፤ የፖለቲካ ጥቅም አለው ብሎ በሚያስበው ብቻ ነበር። እሱም ሆነ ፈረንሳይ ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ግብዓት በኋላ ዓለም በከፍተኛ የሰው ሂደት ውስጥ መሆኗንና እኩ የቀመለት ኩሎኒያሊዝም ተቀባይነት የሚያገኝ እንዳልሆነ ለግዛት አልቻለም። የእንግሊዝ አቻው የ1906 ስምምነት እንደፀና ነው አላለም። እንግሊዝ ከፈረንሳይ ያደር ባቡር ጋር የሚወዳደር ወደ ባሕር የሚያደርሳት መስመር እንዳትዘረጋ አጋጅ ሆኖ መቆየቱን ግን ሳይገልጽ አላለፈም።

የኢትዮጵያን ግዛት አስመልክቶ በሚደረጉ ስምምነቶች ጓይ የሆኑትና ወገን ስምምነት ግብዓት ኢትዮጵያ በብርቅ በመቃወም፤ የ1906 የእንግሊዝ፣ የፈረንሳይና የኢጣሊያ ስምምነት ተግባራዊ እንዳይሆን የፓስታ ተርቲስን መርሕ ጠቅሳ በይፋ ጠየቀች። በዚህም ተባለ በዚያ፤ ኢትዮጵያ ወደብ እንዳይኖራት የፈረንሳይ ተቃውሞ እንደሚያጋጥም የሚጠበቅ ነበር። ስለዚህም ኢትዮጵያ ወደ ቀይ ባሕር መውጫ በር የገጥሟ ነገር ፊት ለሆነ መቃረቡን እንግሊዝ ስለተረዳች የዘይላው ወይይት ያስጠር እንዲወጣ ያደረገችውም ውሉ የሚፈርስበትን መንገድ ለማመቻች ስትል ነው የሚል መላምት ይዘናል። በዚህም የተነሳ በ1946 ሉንዶን ላይ ተጀምሮ የነበረው ንግግር ተቋረጠ። በመቋረጡም ያከንያት በኢትዮጵያ ላይ ሊደርስ ይችላል ብዬ ያስብኩት ጉዳይ ላይደርስ መቅረቱ ግን የሚያበረታታ ነበር። ኢትዮጵያ ወደ ዘላይ መተላለፊያ በር ለማግኘት አጋደንን በሙሉ እንድትለቅ ትገደዳለች የሚል ስጋት የነበረኝ ቢሆንም፤ የ1948ው ስምምነት እንግሊዞች ከአጋደን እንዲወጡ፤ ለዚህ ሰው ሀውድንና የተጠበቀውን ክልል ብቻ ይዘው እንዲቆዩ አስቻለ። ወደ ዘይላ መተላለፊያ መስመር ለማግኘት ተጀምሮ የነበረው ንግግር ከተቋረጠ፤ እንግሊዞች ሀውድንና የተጠበቀውን ክልል ይዘው የሚቆዩበት ያከንያት አልነበረም። ስለዚህም ይኖል ይደር እንጂ እነዚህም ክልሎች ለኢትዮጵያ መመለሳቸው አይቀርም።

በጠቅላላ ጉባኤው ያስተኛ ሰብሰባ ሁለተኛው አጋጥሞ ላይ ለመሳተፍ እኔና አክሊሉ በሚያዝያ 1949 ወደ ሊክ ሳክሰስ ተመለስን። እስራኤል የተባበሩት መንግሥታት አባል ትሁን አትሁን የሚለው ጥያቄ ብዙ ሰላዊቱዬ፤ የቅኝ ግዛቶቼ ጥያቄ ለጊዜው ትኩረት አልተሰጠውም ነበር።

ከከፍተኛ ውዝግብ በኋላም ግንቦት 11 ቀን እስራኤል አባል እንድትሆን በድምፅ ብልጫ ተወሰነ ። ውይይቱ በሚካሄድበት ጊዜ ሁሉ እስራኤል የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት አባል እንድትሆን በመደገፍ ድምፅ እንድትሰጥ አሜሪካ በኢትዮጵያ ላይ ተፅዕኖ አድርጋ ነበር ። በኤርትራ ጥያቄ ኢትዮጵያ የአሜሪካ ድጋፍ አስፈልጓታል። በዚያው መጠን አሜሪካ በምትፈልገው ዓይነት ድምፅ መስጠት ግለት የኤርትራ ጥያቄ ለኢትዮጵያ በሚበጅ ሁኔታ እንዳይወሰን የእስላም አገሮችን ተቃውሞ መጋበዝ ነው። ከእስላም መንግሥታት ይልቅ የአሜሪካ የበቀል ስሜት ይቀላል በሚል እምነት በእስራኤል ጥያቄ ላይ ቡድኑ ከእስላም መንግሥታት ልዑካን ጋር ተመሳሳይ የሆነ ድምፅ ሰጥቷል።

አሜሪካ በእስራኤል የአባልነት ጥያቄ ተውጣ ስለነበር በቅኝ ግዛቱ ጥያቄ ላይ የልዑካኑ ቡድን የተሟወተው ሚና የጎላ አልነበረም። በዚህ ጉዳይ ቀደምቱን ቦታ ይዘው የነበሩት እንግሊዝና የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች ናቸው።

በጠቅላላው ጉባዔ ውስጥ ሁለት ቡድኖች የኤርትራን ለኢትዮጵያ መመለስ አጥብቀው ተቃውመዋል-የእስላም መንግሥታትና ፈረንሳይኛ ተናጋሪ የሆኑ የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች ። እነዚህ መንግሥታት በሙሉ የሚከራከሩት ካለኢጣሊያ የበላይ አስተዳዳሪነት የቅኝ ግዛቶቹ ሕልውና አይኖራቸውም በማለት ነበር።

የዚህም ውጤት በዚህ ጥያቄ ላይ በሚነሳ የመፍትሔ ሐሳብ ላይ የድምፅ ብልጫ ግጥኝት አለመቻሉ ነበር። በዚህን ጊዜ በሉንዶን ከካውንት ስፎርዛ ጋር በመወያየት የተደረሰበት የበቪን-ስፎርዛ ፎርሙላ ቀረበ ። የቀረበው ፎርሙላ ሊቢያን ከሦስት በመካፈል እንግሊዝ በሊረናይካ ላይ፣ ፈረንሳይ በፊዛን ላይ፣ ኢጣሊያ ደግሞ በትሪፖሊታኒያ ላይ የበላይ አስተዳዳሪ እድርጎ የሚመድብ ነበር። ኢጣሊያ ወደ ሶማሊላንድ ተመልሳ የበላይ አስተዳዳሪትሆናለች። ምዕራቡ የኤርትራ ክፍል ለሉዳን የሚሰጥሆኖ፣ ቀሪው ለሕዳጣኑ መብት ጥበቃ ዋስትና በመስጠት ከኢትዮጵያ ጋር ይዋሃዳል።

ጠቅላላ ጉባዔው የሰየመው የፖለቲካ ኮሚቴ የበቪን-ስፎርዛን ሐሳብ አፅድቆ ለጠቅላላ ጉባዔው ውይይት አሳለፈው። ኢትዮጵያ የበቪን-ስፎርዛን ሐሳብ የምትደግፍበት ምክንያት ነበራት። የምዕራቡ ክፍል ሊቀር ከኢትዮጵያ ጋር የሚዋሃደው በአብዛኛው ከርስቲያኑ የኤርትራ ክፍል ይሆናል። ነገር ግን የምዕራቡ ክፍል ለሉዳን ይሰጥ የሚለውን የደቡብ አሜሪካና የሶቭየት ቡድኖች ስለተቃውሙት ውድቅ ሆነ ። ሕዚም የኤርትራ አጠቃላይ ጥያቄ ለውጫው በሚቀርብበት ጊዜ የምዕራቡን ክፍል በተመለከተ ተለዋጭ ሐሳብ አልተነሳም።

አሳባቢ የነበረው በትሪፖሊታኒያና እና በሶማሊላንድ ላይ የሚሰጠው ድምፅ ነው። በትሪፖሊታኒያውያን በሶማሊላንድጥያቂ ተፈላጊው ሁለት ሦስተኛ የድምፅ ብልጫ ያልተገኘ እንደሆነ የበቪን-ስፎርዛ ፎርሙላ ወደ ማለት ነው፤ ኢትዮጵያም ኤርትራን አጣች ማለት ነው። ነገር ግን ትሪፖሊታኒያና እና ሶማሊላንድ ለኢጣሊያ ይመለሱ የሚለውን የኢትዮጵያ ቡድን ጨርሶ የማይደግፈው ነበር። የድምፁን ሚዛን በቆጠራ ከደረሰኩበት በኋላ የማይጥም አስታራቂ ሐሳብ አቀረብኩ-በትሪፖሊታኒያ ላይ የድምፅ ተአቅቦ ለማድረግ፤ በሶማሊላንድ ላይ « አንደግፍም » ለማለት፤ የትሪፖሊታኒያጥያቂ ለድምፅ በቀረበ ጊዜ የሐይቲ ያልተጠበቀ የድምፅ ለውጥ ነበር አጠቃላዩን የበቪን-ስፎርዛ ሐሳብ ውድቅ ያደረገው። ወዲያውኑ የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች ወደ ቀድሞው አቋማቸው በመመለስ የቅኝ ግዛቶቹ በሙሉ ለኢጣሊያ ይመለሱ አሉ። የፈረንሳይ አምባሳደር ሾቩ ልም አጠቃላዩን ሐሳብ እንደሚቃወም ገለጠ ። በዚህም የበቪን-ስፎርዛ ሐሳብ ውድቅ ሆነ።

ከዚህ በኋላ ማድረግ የሚቻለው አጠቃላዩን /በአፍሪቃ/ የኢጣሊያ የቅኝ ግዛቶች ጉዳይ ለአራተኛው ጠቅላላ ጉባዔ ማቅረብ ብቻ ነበር።

ሶማሊላንድ ለኢጣሊያ ትመለስ የሚለው የበቪን-ስፎርዛ ሐሳብ በተሰማ ጊዜ ሞቃዲሾ ላይ ብጥብጥ ተቀሰቀሰ። የሶማሊ ዩዝሊግ ወኪልና የወደፊት ጠቅላይ ሚኒስትር አብዱላሂ ኢሳ ለጠቅላላ ጉባዔው እንዲህ ሲል ገፈ።

« ሕዝባችን በኢጣሊያ ስር ከመገዛት ሞትን እንደሚመርጥ ለተከበራችሁ የጉባዔው አባላት ደጋግመን ገልጠናል። በሶማሊላንድ የኢጣሊያ አስተዳደር በተባበሩት መንግሥታት የበላይ ተቆጣጣሪነት የሚሠራ ነው የተባለው ሐሳብ ዝም የሚያሰኘን አይደለም። »

ጉባዔው እንዳበቃ፤ የተባበሩት መንግሥታት አባል ያልሆነችው ኢጣሊያ የቅኝ ግዛት ጥያቄን በተመለከተ በጠቅላላ ጉባዔው ውስጥ ሚዛን

* ሰይገት ኦ የተባለው የሐይቲ ልዑክ ከግሪብ ቡድን ጋር ከተነጋገረ በኋላ ነበር ድምፁን የለመጠው ሐሳብ በዚችው አገላት ድምፅ የወደቀው 33 በመደገፍ፤ 17 በመቃወም እና 8 ድምፅ ተገትቦ በሙሉ ነው። በሶማሊላንድ ጥያቄ ላይ የቀረበው ሐሳብ በ35 ድምፅ ተደግፎ 19 ተቃውሞ 4 ድምፅ ተገትቦ ተሰጥቶታል።

የሚደፉ ድጋፍ እንዳላት ግልፅ ሆኖ ነበር። በደንበኞቿ የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች አማካይነት እሷ የምትቃወመውን ጉዳይ ውሳኔ እንዳያገኝ ለማድረግ ትችል ነበር። በተጨማሪም ኢጣሊያና ደጋፊዎቿ በሊቢያና በሶማሊላንድ ላይ የበላይ አስተዳዳሪ ሆኖ እንድትሰየም ይገፋፋ ነበር። በቻርተሩ አንቀጽ 77 ላይ እንደተገለጠው እነዚህ ክልሎች « በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ምክንያት ከአንድ መንግሥት የተገነጠሉ... ክልሎች » ሊባሉ ስለሚችሉ ፣ በምግቢት አስተዳደር ስር ሊውሉ ይችላሉ። ነገር ግን ኢትዮጵያ እንደጠቆመችው በነዚህ ክልሎች ላይ ተመልሶ የሚጫነው ተነጥሏቸው የሄደው የቅኝ ገዢ አስተዳደር ነው።

አክሊሉ የደቡብ አሜሪካ መንግሥታት የሶማሊላንድንና የኤርትራን የራሱን ዕድል በራስ የመወሰን መብት እንዲያውቁና ኢጣሊያ ወደነዚህ ክልሎች እንዳትመለስ እንዲቃወሙ ለማሳመን ተስፋ አድርጎ በከረምቱ ወራት የደቡብ አሜሪካ ሀገሮችን እየተዘዋወረ ነበረ። ይህ ረጅም ጉዞ ስድስት ሣምንታት የፈጀበት ቢሆንም ፍሬ ቢስ ነበር። ኢጣሊያ በጠቅላላ ጉባዔው ውስጥ ከተቀዳጀችው ውጤት አንፃር ይህን ታደርጋለች ብሎ ለማሰብ የማይጠበቅ ቢሆንም አክሊሉን እግር በእግር እየተከተለ እሱ የገነባውን የሚያፈርስ ቡድን ልካ ነበር።

በዚያኑ ጊዜም የኢጣሊያ መንግሥት በሌላ ቦታ ይንቀሳቀስ ነበር። በአንድ የደቡብ አሜሪካ ሀገር ከዳት ምክንያት የትሪፓሊታኒያን የበላይ አስተዳዳሪነት በአንድ ድምፅ ፣ የሶማሊላንድን ደግሞ በሁለት ድምፅ አጣች። ወዲያውም ውጤት ለማግኘት የእስላም መንግሥታት ድጋፍ እንደሚያስፈልጋት በአፋጣኝ ተገንዝባው ነበር። ድምፅ ከመስጠቱ በፊት ችግሩንና መፍትሔውን በብሩሕ ሕሊና ደርሳበት ነበር-ይኸውም ነፃነታቸውን እንዲያገኙ መደገፍ። በዚያው የብልጠት መነፅር ስትመለከተው የዚህ ዓይነቱ ፎርሙላ የእስላም መንግሥታትን ድጋፍ የሚያስገኝላት ከመሆኑ በላይ ፣ ነፃነታቸውን እንዲያገኙ በማድረግ ረገድም ገንባር ቀደም ሆኖ ስለምትታይ በቀድሞ የቅኝ ግዛቶቿ ዘንድ ተሰሚነቷ የተጠበቀ ይሆናል። /ይህ መላምት ከአስር ዓመታት በኋላ ፈረንሳይና ቤልጅግ ለአፍሪቃ ቅኝ ግዛቶቻቸው ነፃነት በመስጠት ተጠቅመውበታል፤ ከፍተኛ ውጤትም አግኝተውበታል።/

* በርካታ የኢትዮጵያ የጊዜ ሽልግጥኝ ይዞ ሄዶ ነበር-የንግሥት ለባ ኒቫን፤ የሥላሴ ጊቫን፤ የኢትዮጵያ የጣብር ኮከብ ። ደርሶ ሲመለስ አንደገለጠልኝ በአረፈበት የአውሮፕላን ጣቢያ ላይ ሁሉ የፕሮቱስታ ሾጦች የሚያቀርቡለት ጥያቄ « ምን ያህል ኒቫናች አምጥተዋል? » የሚል ነበር።

ይህ መፍትሔ የራሱ ችግር ነበረው። ኢጣሊያን የሚያህል ትልቅ መንግሥት የሐሳብ መለዋወጥ ግላዊ አንድ ነበር። ከአራት ወራት በፊት በፓሪስ የሰላም ስብሰባና በተባበሩት መንግሥታት ሦስተኛ ጉባዔ ላይ የቀድሞዎቹ ቅኝ ግዛቶች ለነፃነት አልተዘጋጁም፤ የኢጣሊያ ድጋፍና አመራር ያስፈልጋቸዋል ያለችውን ሙሉ በሙሉ መለወጥ ይሆናል። ከጠቅላላ ጉባዔው አባላት የአንድ ሦስተኛው ድጋፍ ስለነበራት አቋሟን በድንገት ለውጣለች ስለሚለው ትችት አልተጨነቀችበትም።

ሆኖም አንድ ከባድ ችግር ነበረባት። ነፃነት የመስጠቱ ውሳኔ ለሁሉም ነፃነት የሚያስጥ ከሆነ ኢጣሊያ የተባበሩት መንግሥታት አባል ከሆነች በኋላ የቅኝ ግዛቶች አስተዳደር ኮሚሽን አባል ለመሆን ያላትን የቆየ ፍላጎት ያስቀርባታል። እንዲህ ያለውን አላሳቢ ሁኔታ ለማለፍ ቢያንስ አንድ ከልል በቧ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር መቆየት አለበት። ስለዚህም መምረጥ ይኖርባታል። እንግሊዝ በእግሯ የሚተካ የበላይ አስተዳዳሪነት በምንም ዓይነት እንደማትቀበል ስለምታውቅ ኤርትራ ከጥያቄ ውጪ ሆነች። ታዲያ ሊቢያ ወይስ ሶማሊላንድ? ሊቢያ የሜዲቴራኒያን የባሕር ዳርቻ ያላት ስትራቴጂያዊ ጠቀሜታዋም የጎላ በመሆኑ ከፓትሰዳም ለምምነት አንስቶ ሶቭየት ኅብረት ዓይኗን የጣለችባት ሀገር ስትሆን፤ በአንፃሩ ሶማሊላንድ በርቀት የምትገኝ ለኢጣሊያ ኤኮኖሚ ሽክም የምትሆን፤ በ1940 ከሊቢያም የባለች ድሃ ሀገር ነበረች።

ታዲያ ለምንድነው ኢጣሊያ በሩቅ ርቀት ያለችና ያጣች ድሀ ሀገር በቧ አስተዳደር ስር እንድትቆይ፤ ሊቢያና ኤርትራ ግን ነፃ እንዲወጡ ሐሳብ ያቀረበችው? ሊቢያ ነፃ ትውጣ ከተባለ በሦስት ተከፍላ በሦስት የተለያዩ መንግሥታት አስተዳደር ስር መውደዱን ያስቀረዋል። ግብፅ ከድንበሯ ባለችው ሲረናይካ ላይ የእንግሊዝ የበላይ አስተዳደር መቋቋሙን ትቃወማለች። ግብፅ በመካከለኛው ምሥራቅና በአፍሪቃ ሀገሮች ዘንድ ካላት ተሰሚነት አንፃር ቅሬታዋ ቸል ተብሎ የሚታለፍ አልነበረም። ኢጣሊያ የአስላም መንግሥታትን ከጎኗ ለማሰለፍ ቁርጥ ሐሳብ በመያዝ ዓይነተኛው ዘዴ በአጠቃላይ ለሊቢያና ለኤርትራ ነፃነት እንዲሰጥ፤ በሶማሊላንድ ላይ ግን የበላይ አስተዳዳሪነት እንዲፈቀድላት ሐሳብ ማቅረብ ነበር።

ይህ የመፍትሔ ሐሳብ መጠነኛ ችግር ነበረበት - የራሱን ዕድል በራስ የመወሰን መርሕ ጉዳይ። ከአራቱ ኃያላን መንግሥታት የተውጣጣው መርገሪ ኮሚሽን የሊቢያ ሕዝብ መሪዎች ከሀገሪቱ ደካማነትና ተጠቂነት አካር ነጠትን እንደሚፈሩ አረጋግጧል። በአሁኑ ወቅት ኢጣሊያ የጥቅምተኛው ነጠታቸው እንዲሰጣቸው ከሆነ ግን፤ የሕዝቡ ፍላጎት ቸል

ተባለ ግለሰብ ነው። በአንጻሩ ለግላላንድን በተመለከተ ኮሚሽኑ ያቀረበው ሪፖርት፣ የአብዱላሂ ኢሳማላጌና በሞቃዲሾ የተቀሰቀሰው አመፅ ከሕዝቡ አብዛኛው ክፍል የኢጣሊያን የበላይ አስተዳዳሪነት እንደሚቃወምና ነፃነትን እንደሚፈልግ የሚያሳዩ ነበሩ። በዚህም ሁኔታ ነፃነት የሚገኝበት ጊዜ ላይወሰን የኢጣሊያን የበላይ አስተዳደር ለመጫን የነበረን ፍላጎት ለማሟላት የሕዝቡ ፍላጎት ወደ ጉን መጣል ነበረበት። ኢጣሊያ የአሜሪካን፣ የእንግሊዝን፣ የፈረንሳይንና የደቡብ አሜሪካን መንግሥታት ድጋፍ እስከያዘች ድረስ የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መርሕ እያሳለባትም፣ ሊጣሰም ይችላል። እስላም መንግሥታት በሊቢያና በኤርትራ ነፃነት ግጥሞች የተገዙ ስለሆነ ከነሱ የሚቀርበው ተቃውሞ የይስሙላ ይሆናል።

በመርግራው ኮሚሽን ሪፖርት ላይ እንደተገለጠው በመጠነኛ የሕዝብ ድምፅ ብልጫ ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር መወሃዷን የሚደገፍ መሆኑን የሚያሳይ ማስረጃ አለ። ነፃነት አንዲሰጥ የሚጠይቁ ቡድኖችን ለማቀናጀት ከተቻለ ይህን ችግር ማለፍ ይቻላል። ኢጣሊያ የዚህ ዓይነቶችን ቡድኖች በኤርትራ ውስጥ በማወቀር ላይ ነበረች። የነፃነት እንቅስቃሴውን ለማሳልበት የነፃነት ቡድን ለተባሉት የገንዘብ ርዳታ አበርክታለች። የነፃነት ቡድን የተሰኙት በኢብራሂም ሱልጣን የሚመራው የሙስሊም ሊግ፣ የሊብራል ፕሮግራሲቭ ፓርቲ፣ ናሽናሊስት ፓርቲ፣ ኢንዲፔንደንት ኤርትራ ፓርቲ፣ የጣሊያን ሠራዊት ተጠሪ የነበሩት የአባት ጡረተኞች ግንባር፣ ኒው ኤርትራ ፓርቲ፣ የኤርትራና ኢጣሊያ ግንባር እና የኤርትራ ያህራን ነበሩ። የጠቅላላው ጉባዔ አራተኛ መደበኛ ስብሰባ በሚከፈትበት ጊዜ የነፃነት ቡድን የኢጣሊያ ገንዘብ እየፈለሰለት ለምልሞ ነበር።

አራተኛው የጠቅላላ ጉባዔው ስብሰባ በፍላጂንግ ሚዶውስና በሌክ ላክሌስ ተከፈተ። በ/ሥራ ከገውት ሊታወቅ የቻለ ግን አልነበረም።⁵

እንደተለመደው የቃል ከርክሩ የደቡብ አሜሪካ ልዑካን በሚያቀርቡት ረጅም ዲስኩር የተያዘ ነበር። ጠቅላላ አባላት በተሰበሰቡበት ላይ ነበር የዚህ ልዑካን ንግግር የበለጠ የሚረገጠውና ስሜት የሚታከልበት። አሁንም አሁንም በመናገርና ረጅም ንግግር በማቅረብ ከትርጉት አቅራቢዎቹ ሁሉ ተወዳዳሪ ያልተገኘለት ዲስኩረኛ የኡራጓዩ ቋሚ ተወካይ ነበር። አንድ አሰልፎ የነበረ ስብሰባ ግብቂያ ሰዓት ሲቃረብ፣ ፕሬዚደንቱ ንግግር ያሰሙትን ሰዎች ረጅም ዝርዝር መልክት ብሎ «በቀጠሮ ከመለያየታችን በፊት የምንለግው አንድ ተናጋሪ እንዳለ ዝርዝሩ ያመለክታል። የተከበሩ የኡራጓይ ተወካይ እንዲናገሩ እጋብዛለሁ» አለ። በዚህ ጊዜ ከስፓኝ ወደ እንግሊዝኛ ቋንቋ የሚያስተረጎሙ ሰው ከድካሙ

ብዛት መናገሪያው በእጁ ውስጥ መናፋት ዘንግቶ « አይ ፈጣሪ! አሁንም ያው ሰው! » ብሎ ሲያግርር በሰብሰባው አዳራሽ ውስጥ የተሰበሰቡ ልዑካን ሰምተውታል።

የደቡብ አሜሪካ ልዑካን የጠቅላላ ጉባዔውንም ሆነ የኮሚቴዎችን ሥራ በጃቸው አድርገው ስለነበር የሚደሰቱበት በቂ ምክንያት ነበራቸው። የአፍሪቃ ቅኝ ግዛቶችን በተመለከተ መድረኩን የተቆጣጠሩት ከኢጣሊያ መመሪያ በመቀበል ነበር። በተሰጣቸው ትዕዛዝ መሠረትም ለኢቢያና ለኤርትራ ነፃነት እንዲሰጥ፣ ኢጣሊያ በሶማሊላንድ ላይ የጊዜ ገደብ የሌለው በበላይነት የግስተዳደር ሥልጣን እንዲሰጣት ጠየቁ።

ሶቭየት ኅብረት በበኩሏ ሦስቱ ግዛቶች ለተወሰነ ጊዜ ራሷ የምትሳተፍበት በተባበሩት መንግሥታት የበላይ ተቆጣጣሪነት በሚቋቋመ የመግዛርት ጉባዔዎች አስተዳደር ስር ከቆዩ በኋላ ነፃነታቸውን እንዲያገኙ የሚለውን ሐሳብ አቀረበች።

የእስላም መንግሥታት ለሶማሊላንድ ነፃነት መከልከሉ ቅር ቢያሰኛቸውም፣ ኤርትራ ነፃ ትውጣ የሚለውን የኢጣሊያን ሐሳብ በደስታ ደገፉት። ይህን ያደረጉበት ምክንያት በኤርትራ ውስጥ የሚኖሩ መስሊሞች በክርስቲያን አስተዳደር ስር እንዲወድቁ ባለመፈለጋቸው ነበር። ግንባር ቀደመተቃዋሚ፣ ነፃ ከወጣች ገና ሁለት ዓመት የሆናት የፓኪስታን ልዑክ ነበር። የአገሪቱ አፈ-ጉባዔና የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ዛፍ ፋላህ ከሃን ለኤርትራ ነፃነት እንዲሰጥ ሲጠይቅ የሚከተለውን ብሎ ነበር። «ዛሬ ኢትዮጵያ ራሷ ከኤርትራ ባልተሻለ ሁኔታ ባለችበት ጊዜ ያችን ተስፋ የሌላትና የፈራረሰች ግዛት ውስጅ የምትሏት እውነት በወዳጅነት ሰሜት ተነክታችሁ ነው? « የኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር መወሃድ ግለት » ለኔ የቢግ ምላጭ ድሪ ግሰር ይመስለኛል። የራሷን የኢትዮጵያን ነፃነት አደጋ ላይ አይጥለውም? » በግለትም ጠይቆ ነበር። በዚያኑ ጊዜም ኢትዮጵያ የአጋደንን ክልል ለኢጣሊያ ቆርሳ ትሰጥ ብሎ ነበር።

በጊዜያዊነት በተቋቋመው የፖለቲካ ኮሚቴ ውስጥ ተቀምጧ ይህን መርዛግና የግድረባ ዘለፋ ስሰግ ለአፍታ ቁርዓን ከዓዕምሮዬ ውስጥ ተደቀነ። ወደ ኒውዮርክ የሕዝብ ቤተመጻሕፍት ተንደርድሮ ሐጂ የምፈልገውን ካገኘሁ በኋላ ብላታ ኤፍሬም ዛፍፋላህ ለወረወረው ዘለፋ

* የፓኪስታን የልዑክ ዐደገ መሪ፣ በኋላም የሚው የዓለም ፍርድ ቤት የክትል ፕሬዝዳንት ልንድ ራት ለኤርትራ ነፃነት ደሰጥ ቢል፣ ወላጅዎ « ተስፋ የሌላትና የፈራረሰች » ግለት የልዑክ ለመግዛርት ፕሬዝዳንት እንዲዘረበት ያለፈ።

እጅግ እንዲመልሰላት ሰጠሁት ። ተከታዮቼ በእምነታቸው ምክንያት ሞትና ስደት በደረሰባቸው ጊዜ ነቢዩ መሐመድ ወደ ኢትዮጵያ እንዲሄዱ የመራቸው መሆኑን ፤ ኢትዮጵያንም « ግንም የማይበደልባት የእውነትና የፍትሕ ሀገር ናት » ግለቱንና ከእንግዲህ ወዲያ ኢትዮጵያ እምነት ከሌላቸው አረመኔ ሀገሮች መካከል እንዳትቆጠር መደንገጉን ለፓኪስታኑ ልዑክ ገለጠለት።

እንዲጋጣሚ ሆኖ በተከሰተልኝ ዘዴ ብላታ ኤፍሪም በንግግሩ የፓኪስታንን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር አፍ ቢያሲይዝም ፤ እኔ ከግጥሞቻቸው ኢትዮጵያውያን ባለሥልጣናት ሁሉ ብላታ የመጨረሻው ድንገተኛ አፋር ነበር። ጃንሆይ ፤ ወይም እላቸው ኃላፊነት የሰጡት ባለሥልጣን በግልፅ መፍቀዱን / ቢቻልም በጽሑፍ / ላያረጋግጥ፤ ጉዳዩ የገም ያህል ትንሽ ቢሆን ፤ ውሳኔ ሰጥቶ አያውቅም። ይህ ድክመቱ በተባበሩት መንግሥታት የኢትዮጵያ ልዑካን ቡድን ኃላፊ በነበረበት በዚያን ጊዜ የዛሬን እንለረው የሚያስብል አልነበረም። ለያንዳንዱ ጥያቄ የቴሌግራም መልስ እስኪመጣ ሥራው ቆመ። በሚቀርብለት ጽሑፍ በእያንዳንዱ ዓረፍተ ነገር ላይ ፤ ከቡድኑ አባላት ጋር በሚደረግ ውይይትም በሚሰነዘረው ላይ ጥያቄ የማቅረቡ አባዜ ከዓዕምር ስለት ላይሆን ከፍርሃት የመነጨ ነበር። የኋላ ኋላ በዚህ ፍርሃት ተጠቃሚ ለመሆን ተገደድኩ ። እንደ ቀን ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ስላላት የይገባኛል ጥያቄ በጊዜያዊነት በተሰየመው ኮሚቴ ውስጥ እንዲታይ ተይዞ የነበረው ቀጠሮ ለግንባታ መተላለፉ ሲነገር ብላታ ኤፍሪም በሆቴል ክፍሉ ውስጥ ለግረፍ ወሰነ። ከምሽቱ ሦስት ሰዓት ከሩብ ሲሆን የኤርትራው ጥያቄ ለኮሚቴው መቅረቡን በሰልክ ነገርኩ። ኮሚቴው ለኮሪዶር ውይይት ጊዜ ለመስጠት የ15 ደቂቃ ዕረፍት መስጠቱና ከዚያ ተመልሶ ግን በዚህ ጥያቄ ላይ የመጨረሻ መፍትሔ ለመስጠት ድምፅ እንዲሰጥ መወሰኑን ገለጥኩለት። በዚህ አጭር ጊዜ ውስጥ ከተባበሩት መንግሥታት ሕንፃ ለመድረስ እንደማይችል ስለተገነዘብኩ መመሪያ እንዲሰጠኝ ጠየቅሁት ። ሲመልሰልኝ የድምፁ መገተቀጥ የሚያስደነግጥ ነበር። ጭንቀቱ የልዑካን ቡድን መሪ ተደርጎ የተላከበትን የሥራ ኃላፊነቱን ትቶ በሆቴል ውስጥ ይዝናል የሚል ለጃንሆይ ቢደርሳቸውስን ከሚል የተነሳ ነበር። በጭንቀት ራሱን እንዳይሰት ስለሰጋሁ ወዲያው ውሽቴን ስቀልድ ነው ብዬ ማረጋጋት ነበረብኝ።

ጊዜያዊው የፖለቲካ ኮሚቴ በጉዳዩ ላይ በአጠቃላይ ከተነጋገረበት በኋላ መፍትሔ ፈልጎ ለውሳኔ የሚያቀርብ ንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 የተባለ ተሰየመ። ሊቢያ ነፃ ትውጣ ሲሉ ፈረንሳይ፣ ኢጣሊያ፣ የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች ያቀረቡት ሐሳብ ያለችግር አለፈ። ወዲያው ምንም እንኳን ኢጣሊያ ቢሆን ሰዓት የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት አባል ባትሆንም፤ ለአዲሱ

የሊቢያ መንግሥት ሕገ መንግሥት ለግርባቅ የተሰየመውን አግባሪ ገባዔ እንድትረዳ የጉባዔው አባል ሆነች።

ንዑስ ኮሚቴው ቀጥሎ የተመለከተው የሶማሊላንድን ጥያቄ ነበር። ይህን የአሠራር ሥርዓት ኢትዮጵያና ላይቤሪያ ተቃውሟት ። በሶማሊላንድ የኢጣሊያ የበላይ አስተዳደር መሆን የግደቀር ከሆነ ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ በላላት የይገባኛል ጥያቄ በቅድሚያ መታየት ይገባዋል ስትል ኢትዮጵያ ተከራክረች ። ኢትዮጵያ ኤርትራ የምትመለስለት መሆኑን ካሳረጋገጠች ኢጣሊያ ከምትቆጣጠራት ሶማሊላንድ የሚጋረጥበትን አደጋ በተመለከተ በቻርተሩ አንቀጽ 37 እንደተደነገገው ጉዳዩን ለፀጥታው ምክር ቤት ለማቅረብ ትገደዳለች ። እንደ 1935 ከሰሜንና ከደቡብ ለመጨፍለቅ አትረፈልግም። ሁኔታው እንዲህ ከሆነ ደግሞ በቻርተሩ በአንቀጽ 12 ላይ እንደተደነገገው ፣ ጠቅላላ ጉባዔው በጉዳዩ ላይ ለመወያየት ሥልጣን አይኖረውም ። የኢትዮጵያና የሶማሊላንድ ወሰንም በከፊል ብቻ የተከለለ በመሆኑ ኢትዮጵያ የተባበሩት መንግሥታት ቻርተር አንቀጽ 79ን እንደምትጠቅስ ለንዑስ ኮሚቴው ገለጠች ። አንቀጽ 79 በተባበሩት መንግሥታት ተቆጣጣሪነት ስር የሚቆይ የያንዳንዱ ክልል ጉዳይ ፀንፋ በቀጥታ በሚመለከታቸው መንግሥታት ስምምነት ያልቃል። ይላል።

ከሶማሊላንድ ጋር ወሰኗ ሙሉ በሙሉ ባለመከለሉ ይህ ጉዳይ ከማንኛውም የተባበሩት መንግሥታት አባል ሀገሮች በበለጠ የሚመለከተው ኢትዮጵያን ነበር ። በዚህም የተነሳ በሶማሊላንድ ላይ የሚቋቋምን የምግዚት አስተዳደር ትቃውማለች ። ሌላው ኢትዮጵያ ያነሳችው ጥያቄ በቻርተሩ መንፈስ የተባበሩት መንግሥታትን ወክሎ በበላይነት ሊያስተዳድር የሚችለው አባል የሆነ መንግሥት ብቻ ነው ኢጣሊያ አባል አይደለችም ። ስለዚህም ሶማሊላንድን በበላይነት ማስተዳደር አትችልም የሚል ነበር። የቻርተሩን ሁለት አንቀጾች ትርጉም የሚጠይቀው ይህ ጉዳይ ለቋሚው የዓለም ፍርድ ቤት ተላልፎ ሐሳብ ይሰጥበት ብለን ነበር ። ነገር ግን የአሜሪካው የልዑካን ቡድን ኃላፊ አምባሳደር ፊሊፕ ሲ ጀሰፕ ስለወለገደ ሐሳባችንን ከዳር ግድረስ አልተቻለንም።

በደቡብ አሜሪካ መንግሥታት ተፅዕኖ ስር የወደቀው ንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 የኢትዮጵያን ተቃውሞ ውድቅ አደረገው። ዛሬ የለሙት አገሮች የሦስተኛው ዓለም ሀገሮች በሚያቀርቡት ጥያቄ ሲንቀጠቀጡ ፣ የአፍሪቃ ሀገሮችም የተባበሩት መንግሥታትን በቁጥጥራቸው ስር ሊያደርጉት መቃረባቸው ሊታይ፤ በ1949 አብዛኞቹ የተባበሩት መንግሥታት አባላት ለኢትዮጵያና ለላይቤሪያ የክብራቸው ጉዳት ከሚገመት በላይ ነበር። በንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 ውስጥ ላይቤሪያ ያለ ፍርሃት በፅናት የቆመች የኢትዮጵያ

ደጋፊ ዘላለም በመሆኑም የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች ያፈዙባትና ይላለቁባት ዘር። እንደ ቀን ጧት የአርጀንቲናው ዶክተር አርቼ የተለመደውን «ኢጣሊያ! የዳንቲ ሀገር» የሚለውን ውዳሴ ካስቀደመ በኋላ የላይቤሪያው ልዑክ ለምባሳደር ኩፐር ኢጣሊያ ወደ ቀድሞ ቅኝ ግዛቶቿ የመመለሷን ጉዳይ ለመቃወም በመድረሩ ከፍ ዝቅ አድርጎ ተናገረው። በመቀጠልም «ለመሆኑ በላይቤሪያ በአሁኑ ጊዜ እንኳን ሰውን ሰው የሚበላበት ሀገር አይደለም?» አለ። የቤልጅግ ልዑክም በጊዜያዊነት በተቋቋመው የፖለቲካ ኮሚቴ ፊት በላይቤሪያ ሰውን ሰው ይበላጥል ብሎ ደገመ።

አሜሪካ በአራተኛው ጠቅላላ ጉባዔ ለቅኝ ግዛቶች ጥያቄ ሙሉ ትኩረት ሰጥታ ዘር። በጠቅላላው ጉባዔ የኮሪደር ውይይት ላይ ለበርሊን መከበብ መግቢያ መንገድ በማግኘት የቀናው አምባሳደር ጀሰፕ በንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 ውስጥ ቀጥተኛና ንቁ ተሳትፎ አደረገ። የደቡብ አሜሪካ አገሮች ሶማሊላንድን ለኢጣሊያ ለመመለስ የሚያደርጉትን ጥረት ደግፎ፣ ኤርትራን በተመለከተ ከኢትዮጵያ ጋር በፈዴሬሽን ብትተሳሰር ይሻላል የሚል ሐሳብ አቀረበ። የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች በንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 ውስጥ የጠራቸው ተሰሚነት ከፍተኛ ስለነበር፣ የጀሰፕ ሐሳብ ለመዝለቅ ተስፋ አልነበረውም። በዕለቱ በለስ እንዲቀናን የአሜሪካ ሆነ፣ ትልቅ አክብሮት የተሰጠው የአምባሳደሯ ድጋፍ በቂ አልሆነም፤ በተለይም እንግሊዝ ሐሳቡን ስላልተቀበለችው።

ንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 ኢጣሊያን በምግቢት አስተዳዳሪነት ወደ ሶማሊላንድ ለመመለስ በመወሰኑ፣ በእንግሊዝ አስተዳደር ስር የታላቋ ሶማሊላንድ መፈጠር ሕልም ሆነ፤ ለጋደንም ጠቀሜታው አከተመ፤ ስለዚህም እንግሊዝ ኤርትራ ለኢትዮጵያ መመለስ አለባት የምትልበት ምክንያት የለም። ከእንግሊዝ ለጋደን በኤርትራ ማካካሻነት አታገለግልም። እንግሊዝ በኤርትራ ጥያቄ ላይ ለኢትዮጵያ ትሰጠው የነበረ ድጋፍም አያሸቀለቀለ ሄደ።⁶

የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች የኤርትራ ጥያቄ ለኢትዮጵያ በሚበጅ መልኩ እንዳይፈታ የነበራቸው ተቃውሞ ንዑስ ኮሚቴውን መፍትሔ ለመስጠት ወደግዴታልበት ሁኔታ አየገፋው ሄደ። በመጨረሻም የኢትዮጵያ የልዑክን ቡድን አምርሮ እየተቃወመ በደቡብ አሜሪካው ቡድን ግፊት አብዛኞቹ የንዑስ ኮሚቴው አባላት ሌላ አጣሪ ቡድን ወደ ኤርትራ ተልኮ የሕዝቡን ስሜት አለባባሰ እንዲመለስ ወሰኑ። ይህን ያልወሰኑ ወገኖች የጠበቁት፣ የሁኔታው እንደገና መታየት ቀደም ሲል የተላከው መርግሪ ኮሚሽን ላቀረበው ሪፖርት ዝቅተኛ ግምት አሰጥቶ ብዙኃኑ ሕዝብ ነፃ መውጣቱን ይደግፋል የሚል ነበር። ንዑስ ኮሚቴ ቁጥር 17 ለጊዜያዊ የፖለቲካ ኮሚቴ

በጸፈው ሪፖርት ላይ ሊቢያ ነፃ እንድትወጣ ፣ ሶማሊላንድ በኢጣሊያ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር እንድትቆይ ፣ በኤርትራ ድጋግ የሕዝብ አስተያየት እንዲጠየቅ የሚል ሐሳብ አቀረበ።

ኢትዮጵያን በመወከል የተናገረው አክሊሉ እንደ አዲስ ይጣራ ተብሎ የቀረበው ሐሳብ በነፃነት ሽፋን ጊዜ አግኝቶ ኢጣሊያ ትመለስ የሚል ጥያቄ ለማስነሳት የታቀደ ሐፍረተቢስ መከራ ነው በማለት አወገዘ። ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያላትን የይገባኛል ጥያቄ ለመመርመር እንደ አዲስ ማጣራት አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ ፣ ኢጣሊያ ወደ ሶማሊላንድ መመለስ አለብኝ የምትለውንም የሚያጣራ አዲስ ኮሚሽን መላክ ግዴታ ይሆናል። ይህን የኢትዮጵያ ጥያቄ ፍርዴይና ላይቤሪያ ደገፉት ። ነገር ግን የአሜሪካና የፈረንሳይን ድጋፍ ያገኙት የደቡብ አሜሪካ ሀገሮች ጥያቄውን ወዲያው ተቋነው ለማስቀረት ቻሉ።

በጊዜያዊነት የተቋቋመው የፖለቲካ ኮሚቴ ፣ አምስት አባላት ያሉት ኮሚቴ ተቋቁሞ፣ ኤርትራ ተልኮ ሁኔታውን ያጣራ የሚለውን ሐሳብ ተቀብሎ ተግባራዊ በማድረግ ፣ አራቱን አባላት ኤርትራ ወደ ኢትዮጵያ መመለስ የለባትም ከሚሉ ከፓኪስታን ፣ ከጓተማላ ፣ ከበርማና ከደቡብ አፍሪካ መረጠ። ኢትዮጵያን ላለማላዘን ፍርዴይ አምስተኛው የኮሚቴ አባል እንድትሆን ተመረጠች። ዛፍሩላህ ከሃን በኢትዮጵያ ላይ የሠነዘረውን ውርድብኝ በማውላት የፓኪስታንን በኮሚሽን አባልነት መመረጥ አክሊሉ በይፋ ተቃወመ። ተተኪ መፈለጉ ቀርቶ የፖለቲካው ኮሚቴ የአምስቱን ሀገሮች መመረጥ ተቀብሎ ወዲያውም ለጠቅላላ ጉባዔው ስብሰባ አቅርቦ አፀደቀ። አዲሱ የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽን ሪፖርቱን በብራዚላዊው አምባሳደር መኒዝ ሊቀመንበርነት ለሚመራው ለጠቅላላ ጉባዔው ጊዜያዊ ኮሚቴ « ትንሹ ጉባዔ » እንዲያቀርብ ታዘዘ።

አክሊሉ በጠቅላላው ጉባዔ ባደረገው ጠንካራ ንግግር የተባበሩት መንግሥታት ጉዳዩ የሚመለከታቸውን ሕዝቦች ወይም የወረራ ሰለባ የሆኑ ወገኖችን ግምት ውስጥ ያላስገባ ፣ በአንፃሩ ግን ወራሪው ፍላጎቱን ለማስፈጸም የቻለበት የብልጣብልጥ ንግድ ማከናወኛ መድረክ ሆኗል በማለት አወገዘ። ንግግሩንም በመቀጠል፣ አጥቂው ወደ ሶማሊላንድ እንዲመለስ የቀረበው ጥያቄ ምላሽ እስኪያገኝ ተጠቂው በንዑስ ኮሚቴ 17 እና

* የተባበሩት መንግሥታት በአጽደው ኮሚሽን ውስጥ ደቡብ ላፍሪካ የተመረጠች የላፍሪካን ህገር በመወከል ነው በተከላከሉ 30 ዓመታት የተዘጋጠመን ለውጥ ማት እርካታ የሚለጥ ነው። ዛሬ ግን በተባበሩት መንግሥታት ለመገድ የተቃረበች ደቡብ ላፍሪካ አገዳህ ላለው ሥራ ለመረጥ የመጨረሻው ሀገር ናት።

በጊዜያዊ የፖለቲካ ኮሚቴ ውስጥ ተከልሎ መቆየት ነበረበት አለ።
ኢትዮጵያ ስለ ኤርትራ ጥያቄ ድምጿን በምታሰግበት ጊዜ የሕዝቡ ፈቃድ
ለውለተኛ ጊዜ እስኪጠየቅ እንድትጠብቅ ሲነገራት ፤ ይኸው የአሠራር
ሥርዓት በሰግሊላንድ ላይም ተፈጻሚ መሆን ይገባል ያለችው ሐሳብ ግን
ወዲያው ተጣለ በግለት አስረዳ ። ኢትዮጵያ ለጋራ ደህንነትና ለሕዝቦች
የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መርሕ ቆግረዋል። በሚል ድርጅት
ሰትኩረኩም የመጀመሪያዋ አለመሆኑን ገልጾ ፤ የተባበሩት መንግሥታትም
እንደመሰሉ የመንግሥታት ግንባር የዝቅጠት ጉዞውን ተያይዞታል በግለት
ነጥሩን ደመደመ።

እከሊሉ ያራቅን የገለጠው የተባበሩት መንግሥታት አባል ላልሆነች
ሀገር አጭሩ በሆኑት የደቡብ አግሪካ ሀገሮችና አውሮፓም ለአፍሪቃ
ውያን አባል ሀገሮች ንቃታቸውን በግልፅ ባላቸው በተለይም በቤልጅግ ላይ
ነበር። ነገር ግን የርዕይና ደንግርክ ሳያውላውሉ ተጀምሮ እስኪወረስ
ድጋፋቸውን ለኢትዮጵያ ሰጥተዋል። በተባበሩት መንግሥታት ውስጥ
ኤርትራን በተመለከተ ለብዙ ወራት ከርከርና ወይይት በተካሄደበት ጊዜ
በኢትዮጵያ ውስጥ በርካታ ዜጎች የነበሯት ሰላምን በድምፅ አስጥጥቶ ሆነ
በሌላ ሁኔታ እንድትገኝ ጊዜ እንኳን ኢትዮጵያን ደግሞ አታውቅም ።

ኢጣሊያ ፍላጎቷን ግስፈጸም በመቻሏ ከኢትዮጵያ ቀጥሎ ቅሬታ
የጣት ሌላዋ የተባበሩት መንግሥታት አባል ሀገር ፈረንሳይ ነበረች። ከውጭ
ሚኒስትሮቹ ጉባዔ አንስቶ የበሺን-ሰርርዛ ፎርማ ውድቅ እስኪሆንበት
ጊዜ ድረስ የኢጣሊያን ጥያቄ በታግኘነት ትደግፍ የነበረችው ፈረንሳይ ፤
ኢጣሊያ አቋጧን በድንገት ለውግ የሊቢያን ነፃነት በመደገፏ ከተቸገሩት
በቀንቀት ባንና ነቃች። ሰርሰር ከልብ ውስጥ የገባ ችግር ገጠማት ። ጎረቤቷ
ለሆነችው ቱኒዲያ ወዲያው ነፃነት መስጠት ግለት ነበር። ፈረንሳይ ነገሮችን
በሚገባ አለመመዘድ የታያት በጣም ዘግይቶ ነበር። ለሊቢያ ነፃነት የተነሳው
እንቅስቃሴ ወደ ቱኒዲያ ፤ አልጀሪያና ሞሮኮ ቀጥሎም ወደ ጊኒና ወደ
ሌሎች ከሰሐራ በታች ወዳሉ ቅኝ ግዛቶችም ተዛ መተ።

* የሚገኘውን ለወቅቱ የአምባሳደር ሂርዋድ ላጎንገን ብልሕና የወላጅ ምክሮች ኢትዮጵያ ስለ
ወረት ተተባብረች። በተባበሩት መንግሥታት የፖለቲካና የወጥታ ጥያቄ ጉዞች የከተለ ይህ
የሕገ-ደራሰባዊ ፕሮቴስት ከመስራት ሳይቆይ በዚያ ረባሽ ጊዜ የኢትዮጵያ የልዑክን ቡድን
የጠቅላይ ሥነ ስርዓት ችግር በመፍታት ከኢትዮጵያ ነፃ ቀጥሏል።
** ኢትዮጵያ የኢጣሊያ ለገጣ በሰግሊላንድ ላይ ላገመች ለገላጭጣ፤ ያውያን የዚያ ክልል ሕዝብ
በዚያ ተቃውሞ አያቀርብ ፤ ተቃውሞ ያሰማች፤ የሰግሊ የዚያ ገንዘብና በመጨረሻም
ነበረ እንዲላባት የጠየቀች ብቸኛ የተባበሩት መንግሥታት አባል ሀገር ነበረች።

ኢትዮጵያ በአራተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጥያቄ
ያጋጠማት ሁኔታ ለምዕራቡ ዓለም የነበራትን አመለካከት እንድትለውጥ
አደረጋት። ይህም በቅርብ ቀን በተባበሩት መንግሥታትና በኢትዮጵያ
የውጭ ግንኙነት በግልጽ መታየት ጀመረ ።

በዚያን ጊዜ አሜሪካ ያለ ጥያቄ የዓለም መሪ ነበረች ። ኃይል የጠረው
የደቡብ አሜሪካ ቡድን የአሜሪካንን ትዕዛዝ ይከተላል። ምንም እንኳን
አምባሳደር ጀሰፕ በኮሚቴ ቁጥር 17 ውስጥ ለኤርትራ መፍትሔ በመረጠ
ላይ ተባባሪ የነበረ ቢሆንም፤ በቅኝ ግዛቶች ጥያቄ ላይ አሜሪካ የደቡብ
አሜሪካ ሀገሮችን እንዲህ አድርጉ፤ አታድርጉ ብላ ባትመራም ርምጃቸውን
በምስጢር ላትደግፍ አትቀርም የሚል ጥርጣራ በኢትዮጵያ ቡድን ላይ
አድሯል።

ከዚህም በላይ ኤርትራ በኢትዮጵያ የበላይ አስተዳዳሪነት ስር ትቆይ
የሚለውን ሐሳብ አሜሪካ ተቃውሟ ነበር። የተቃውሞው ምክንያት በቅኝ
አገዛዝ ስር ለቆዩ ሕዝቦች ባላት ሀዘኔታ በሞግዚት አስተዳደር ጉባዔ /
Trusteeship Council/ ውስጥ ሚዛን ታቃውላለች በሚል ነው።
ኢትዮጵያ ይህን አመለካከት ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ ለለውጥ፤
ለመልሶ ግንባታና ለነፃነት ቆርጦ በተነሳ ዓለም ውስጥ ዘመን ያለፈበትን
ኢምፔሪያሊዝምን የሚወክል ነው በሚል ነበር የተገነዘበችው ። የዓለም መሪ
ሆነች የሚል ኃይል ወደ ዘመነ ኢምፔሪያሊዝም የመዝቀጡ ሌላው ግረጋገጫ
የኢጣሊያ የናቶ የጋራ መከላከያ ድርጅት አባል መሆን ነበር። በዚህ
አጠቃላይ ሁኔታ ውስጥ የምዕራቡ ዓለም የኢጣሊያን ፍላጎት ለማሟላት
መሯሯጡ የሚያስደንቅ አልነበረም። ይህ አመለካከትና ሂደት ተቃውሞ
የገጠመው ከሶቭየት ቡድን፤ ከዴሞክራሲና ከኖርወይ እንዲሁም ወጥነት
ባይኖረውም ከእንግሊዝ ነበር።

በወቅቱ ለተባበሩት መንግሥታት የቀረቡ ሌሎች ጥያቄዎችም
ኢትዮጵያ ገና ከቅኝ ግዛት አስተሳሰብ ጋር ካልተፋታው የምዕራቡ ዓለም
ያላትን የአመለካከት ልዩነት ይበልጥ አጉልተውታል። ራሳቸውን በማያስተ
ዳድሩ ግዛቶች ስላለው የፖለቲካ ሁኔታና እነዚህን ክልሎች በተባበሩት
መንግሥታት የሞግዚት አስተዳደር ስር ለማድረግ በቀረበው ሪፖርት ላይ
የኢትዮጵያ ቡድን ከሕንድ፤ ከሶቭየት ጎብረትና ከሌሎች የመካከለኛው
ምሥራት ሀገሮች ጋር በመተባበር ደግፏል ። ይኸው መተባበር ፖርቱጋል
የተባበሩት መንግሥታት አባል እንዳትሆን በመቃወም / በጣም ኋላ ቀር
ቅኝ ገዢ ሀገር በመሆኗ /፤ በደቡብ አፍሪቃ በሚገኙ ሕንዶች ላይ
የሚፈጸመው ግፍና የአልጀሪያና የቶጵርስ ነፃነትን አስመልክቶ በተረቡ
ጉዳዮች ላይ በግልፅ ተረጋግጧል። በነዚህ ጥያቄዎች ላይ ኢትዮጵያ ተባባ

ወደገ ያላቸው ለጊዜካንንና ቅኝ ገዢዎችን በመቃወም ነበር። በአንገሩ ለባዶ መብትን / የመረጃ ነጥብን ወደገ / እና በገሪክና በደቡብ ኮርያ ላይ የተሳተፉ ወረራዎችን መቃወምንና የግዛት አንድነትን መከላከልን ለመላከቱ በተረቡ ጥያቄዎች ላይ የኢትዮጵያ ቡድን የምዕራቡን ዓለም ያገኛል።

በዚህ ጊዜ በምዕራባውያኑ ላይ የቆየ ፕሮግራም የነበራቸው በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴርና በውጭ ሀገር የኢትዮጵያ ኤምባሲዎች ውስጥ የሚሠሩ ኢትዮጵያውያን በአራተኛው ጉባዔ ሂደት የተከሰተው ሁኔታ ፕሮግራሙን እንዲያረጋግጡ አድርጓል። ከነዚህ ውስጥ በሞሽንግተን የኢትዮጵያ ኤምባሲደር ራስ እምሩ ፣ በዚሁ ኤምባሲ ቆንስል ወዲያው የውጭ ጉዳይ ሞክታል ሚኒስትር የሆነው ሐዲስ ዓለማየሁ ፣ በጦርነቱ ዘመን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የነበረው ልጅ ሲራክ ሕሩይ ፣ ሠይፋ ይነሱ እና ለክሊሉ ጠቅላይ ሚኒስትር በነበረ ጊዜ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የነበረው ከተግይዩሩ ሊጠቀሱ ይችላሉ። ራስ እምሩ ፣ ሐዲስ ዓለማየሁና የፖለቲካ ለመለካከቱን ለመግለጥ በደረሱ ኪሱ ቀይ የአበባ ጌጥ ያደርግ የነበረው ሲራክ ሕሩይ በግልፅ የኮሚኒስቶች ደጋፊዎች ነበሩ። ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ውጭ የራስ እምሩ ልጅ ሚካኤል እምሩ የአባቱን አፍቃሪ ኮሚኒስት መስመር ተከትሏል።

የኤርትራ ጥያቄ በአምስተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ መፍትሔ ካገኘ በኋላ የዐረ ምዕራባውያን እንቅስቃሴ በፍጥነት እየዳበረ መጣ፤ ይህም በተባበሩት መንግሥታት የድምፅ አሰጣጥ ሂደት ውስጥ ይገጣጠሙ ጀመረ። በኤርትራ ጉዳይ ድምፅ ከተሰጠ በኋላ ኢትዮጵያ ከቸኩስሎቫኪያ ጋር የጦር መካሪያ ሽያጭ ስምምነት አደረገች፤ በተከታዩ ዓመት ኢትዮጵያ ለሶቭየት ኅብረት ወደሌላው የአፍሪቃ ክፍል መግቢያ ሆነች። በተከታዩት ሦስት ዓመታት ውስጥም የሶቭየት ኅብረት እንቅስቃሴ እየጎለበተ መጣ።

ከአጊሪካ ጋር መተባበር አስፈላጊ እስከሆነ ድረስ አክሊሉም በውጭ ጉዳይ ሚኒስትርነቱ የሁሉን ወዳጅነት ሚዛን አድርጎ መጠበቅ ግዴታው ነበር። ነገር ግን ትዕግስቱ ውሱን ስለነበር ተከታዮቹ ሁኔታዎች ሚዛን ለመጠበቅ አላስቻሉትም። የሶቭየት መስመር ባይሰበውም ከዓመት ዓመት

1. በተባበሩት መንግሥታት ማህበረ ሀይት የሶቭየትን ወዳጅነት ጥገና ይህም በሆነ፤ በኢትዮጵያውያን ለቆየት ገብረት የኤርትራን ለኢትዮጵያ መለስ ስትቃወም እንደኖረች አልተጠበቀም።

በአግሪካ ላይ የነበረው ጥርጣረ እየተለወጠ ሂደት በአሳሳቢነትና በተጠራ ጣሪነት ከእንግሊዝ ጋር እኩል ሊያያቸው በችሏል።

በዚህ ከስተትና ሂደት ውስጥ የጃንሆይ አመለካከት ጠቃሚ ነበር። ለአግሪካ የነበራቸውን በጎ አመለካከት አልለውጡም፤ የዓለም ሰላም የግጥሞች ወረራን በጋራ ደህንነት መርኅ በመቋቋም ነው የግለሰብ እምነታቸው የፀና ነበር። በዚህም ከሌሎች ሹግግን ተቻቸው ይለያሉ። በተባበሩት መንግሥታት አራተኛው ጠቅላላ ጉባዔና አምስተኛው ጠቅላላ ጉባዔ መካከል የኮርያ ግጭት በተቀሰቀሰ ጊዜ ኃይለሥላሴ አክሊሉንም ሆነ እኔን ሳያማከሩ ከተባበሩት መንግሥታት ሠራዊት ጎን የሚሰለፍ አንድ የሻለቃ ጦር ለማዘመት ቃል ገቡ። የአግሪካ በግጭት ውስጥ መግባትና የጋራ ደህንነት መርኅ ነበር። ጃንሆይን ከዚህ ውሳኔ ላይ ያደረገው አክሊሉ ገን የተወሰደውን ርዎጃ አልደገፈውም።

በዚህ ጥያቄዎች ላይ የጃንሆይና የአክሊሉ ሐሳብ መለያየት በተከታዮቹ ዓመታት እየተለየ መጣ። የጃንሆይን አፍቃሪ አግሪካ አመለካከት ከልቡ ይደገፍ የነበረው መኮንን ሀብተወልድ በ1960 የመረንቅላ መንግሥት መከራ በመሞቱ አጉድሏቸዋል። ጃንሆይ አግሪካንና የምዕራቡን ዓለም በግልፅ የተከታተለ በዩግዝላቪያ ዋና ከተማ ቤልግራድ ላይ በ1961 ተደርጎ በነበረው የገለልተኛ አገሮች ስብሰባ ላይ ነበር። እሳቸውም መንግሥታቸው አስቀድሞ በቀደደው መስመር መራመድ ጀምረው ነበር።

ጃንሆይ በውጭ ጉዳይ እንቅስቃሴ ውስጥ ብዙም እንደማይገቡ፤ ሂደቶችና ሁኔታዎች ቀስ በቀስ እየገፉ ከግያስደስታቸው አጭር ላይ እንደሚያደርገው ከዚህ የሐሳብ መለያየት መረዳት ይቻላል። የራሳቸው መንግሥት፤ በተለይም አዲስ አበባ ላይ የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ጽሕፈት ቤት ከተቋቋመ በኋላ፤ ኢትዮጵያን ከምስተኛው ዓለም ጋር ለማቀራረብ ነበር የሚጥረው። ኃይለሥላሴ ዕድሜአቸው እየገፉ ሲመጣ ከአራተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ በኋላ እየተፋጠነ የመጣውን ከስተት ፍሪን በመያዝ መገታት ብቻ ነበር ሥራቸው።

ደግሞ የጥቂት የዕለት ወታደሮች ቀጥሮ ከታወቁ ይላ ጃንሆይ በተባበሩት መንግሥታት ስር የግለሰብ እንደ ባለቤት ስር ወደገደብ ለመላክ በመወሰናቸው በሀገር ውስጥ ትችት ለስነተላባቸው። ከዚህም በኋላ የግዛቱ ግዴታ ለመፈጸም በ1960 መረንቅላ መንግሥት መከራ የተገደለው ያለ ለዚህ ሕረግ የተባበሩት መንግሥታት ለኮርያ ግጭት የሰነዱን ገንዘብ በልቷል ተብሎ ተወግዶ ነበር። ነገር ግን የተላኩ ገንዘብ አልወሰደም፤ እሱም አልሰጠም።

በዚህ ሁኔታ ውስጥ ንጉሠ ነገሥቱ እየጎለበተ በመጣው የለውጥ ሂደት ውስጥ ዓይነተኛው ወግ አጥባቂ ሆኑ ። እንዲሁም ሆኖ ሥልጣናቸውና በውጭ ጉዳይ ላይ የነበራቸው ተደግፎት ቀስ በቀስ በታዳጊ ኃይሎች ተሸርሸሮ እየተዳከሙ መሆኑን ጠልቀው ያልተረዱት ምዕራባውያን መንግሥታቸውን እየተው ወደ አላቸው መሄድን ቀጠሉ ። ጃንሆይ ፈላቸውም ቢሆኑ ይህን የሁኔታ መለወጥ አልተረዱም ነበር። ለግላቸው ዲፕሎማሲ ሲሉ የውጭ ሀገሮችን መጎብኘት መውደዳቸው ሳያውቁት ምዕራባውያኑንም ሊያሳስታቸው ችሏል።

ግስታወሻዎች

1. እንዲህ ባለው ሁኔታ በግብረ ሥጋ ግንኙነት በላሚረዐም ወንጀል የምዕራቡ ናላም አመለካከት ወርሶ የግይገባ ነው። ምንጊዜም የተቃራኒው ይታያል። እንዲህ ይገመታል። በአሥመራ ጣቢያ ተመድቦ የነበረ የአሚሪካ ጦር ወራጃት ጭንጥ ሚስት በመደረግ ተገቢው የሕግ ርዎሽ አንዲወሰድበት በተደጋጋሚ ያደረገውን ጥረት ከፍተኞቹ ባለሥልጣናት አድራጎቱ ወንጀል ነው ብለው ስላልተቀበሉት ሙና ቀርቷል።
2. በ1960 ዓ.ም. ለኮንጎ ነገነቷን በመስጠቷ ፈረንሳይ ተመሳሳይ አመለካከት መያዟን በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ኩቭ ደ ሙርቪይ አጥካይነት አሳውቃለች። በዚያን ጊዜ ፈረንሳይ ከቢልጅየም ጋር በ1884 / በ1891 እንደታደሰ / የተረፈረፈችን ስምምነት ጠቀሰች። ስምምነቱ ቢልጅየም ከኮንጎ ለመውጣት ስትወስን ሀገሪቱን ለፈረንሳይ አሳልፋ ለመስጠት ቃል የገባችበት ነበር። ስለዚህም ኮንጎ ነገ የመውጣት መብት የላትም ስትል ፈረንሳይ ተከራክረች። ነገር ግን ፈረንሳይ በ1960 አስራ ሁለት የአፍሪካ ሀገሮች በአዲስ አበባነት እንዲገቡ ያደረገውን ነገ የመውጣት ግራት ከተመለከተች በኋላ ጥያቄዋን ተወች።
3. ድምፅ ከመሰጠቱ በፊት ኩቭ ደ ሙርቪይ የግብፅን የልዑካን ቡድን የምዕራቡን ክፍል ወደ ሱዳን እንዲቀላቀል የሚያሳስበው ሐረግ ለብቻው ድምፅ እንዲሰጥበት እንዲጠይቅ በግላጭ ከጠየቀው ውስጥ አስገባው። ግብፁን ባይታያቸውም እሱ ግን ሐሳቡ ውድቅ እንደሚሆንና ግብፁና እንግሊዝ ለሱዳን ተወግሪ መሪት ለግስጥነት የነበራቸው ምኞት እንደሚከሸፍ አስቀድሞ ታይቶት ነበር። ፈረንሳይ ከግብፅና ከእንግሊዝ ጋር የነበራትን የወዳጅነት እድል ለመጠበቅ ከልሉ ለሱዳን ይሰጥ ብላ ድምፅ ብትሰጥም ሐሳቡ ግን ኩቭ ደ ሙርቪይ አስቀድሞ እንዳሰበው ውድቅ ሆነ።
4. በአራተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ ለመገኘት ወደ ኒውዮርክ ከመጓዝ በፊት ገንዘብን በተመለከተ ምክር ተጠየቀው ። መስከረም 18 ቀን የእንግሊዝ

ፓውንድ የጋ ተቀነሰ። ፓውንድ በመዳከም ፣ የኢትዮጵያ ቡናና ቀለበላ ገበያዎች ጥሩ የጋ በግጥም፣ የኢትዮጵያ ጥቅም በአግሪካ ዶላር ላይ ከተመሠረተ ገንዘብ ጋር መቆራጥቅ እየታወቀ መጣ ። ጥያቄው የኢትዮጵያ ብር የስተርሊንግ / ፓውንድ / መሠረት ካለው ገንዘብ ጋር ቂርኝቱን ጠብቆ አብሮ ይወረድ ፣ ወይስ የአግሪካ ዶላር መሠረት ወደ አለው ገንዘብ ይለወጥ የግራ ነበር።

ፍላጎቱ ኢትዮጵያ ከእንግሊዝ የገንዘብ ፅጥፍ ሃን እንድትሆን ቢሆንም ፣ በርግጥ መለየት መቻሉን ገን ተጠራጠርኩ ። ይህ ርዕዮቿ የስተርሊንግ ሽፋን ለግዕራረድ በተቀነሰው የጋ መከላከልን ያስከትላል። በተጨማሪም የፓውንድን የየጋ ቅዝባሌ ባለጠቀሰው ገንዘብ በአግሪካ ዶላር ላይ ይሠራል። በባል፣ የኢትዮጵያ የገንዘብ ተቆጣጣሪ ለካላትና የፓሊቱ ክፍል ዕብቃት የግደዳዊት ጥቂር ገበያ ይከፈታል። በዚህም መሠረት የጌ ሐሳብ የኢትዮጵያን ብር የጋ ቀንሶ ከፓውንድ ጋር ሚዛኑ እንዲጠበቅ ግድረግ ነበር።

በፋይናንስ ጉዳዮች እኔ የሰጠሁት ምክር አውሃድ የተሳሳተ ነበር ። በ1944 ስዎችት ላይ ንግግር በግደረግበት ጊዜ ኢትዮጵያ ያለቱ ለትናናዋ ከግራ ስጋት የእንግሊዝ ስተርሊንግ ድጋግ እንዲቀጥል ሐሳብ አቅርቤ ነበር። በወቅቱ የብሔራዊው ባንክ ገዢ የነበረው ብሉጦርስ ገን ተስፋ ከዘል በሆነው አመለካከት ይንሆንን ለሳዎና ድጋግ እንዲቀር አደረገ። ትክክልም ነበር ። ለሁን ደግሞ ከአራት ዓመታት በኋላ በገንዘብና በፋይናንስ ጉዳዮች የነበረኝ አጠቃላይ የችሎታ ግብ የረጠረው ፍርሃት ወደ ተሳሳተ መደዋደሪያ መራኝ ። አፋሪ የብሔራዊ ባንክ ገዢ ይኸ ይነት ከእንግሊዝ ፓውንድ ለላቀ ከአግሪካ ዶላር ጋር ግቆራጥቅን ደገፈ ። በአግሪካ ላይ የግደዳዊት እዋነት የነበረው ጭንገን ባይደግፈው ኖሮ የሱ ሐሳብ የጌን ለሸገድ ባልጠግኖ ነበር።

ይነት የጀርጂያ ገዛት ተወላጅ ፣ የዓለም ባንክ ገዢ የነበረው ዓደኛው ዩጂን ብላክም የጀርጂያ ተወላጅ ነበር። ፓውንዱን በፍጥነትና በብልሃት በጥንቃቄ ከፍ ያለውን የፓውንድ ሽፋን አውርዶት ነበር፤ እኔ እንደረራሁት በአግሪካ ዶላር ገዢ የተከሰተውን ጥቂር ገበያ ለግብቀረት ገን አልተቻለውም።

- 5 የእንግሊዝ ልዑክ ሄክተር ሚካኒል የደቡብ አግሪካው ቡድን አሥመራ ዑስጥ የሚቀሩ ጣሊያኖች ደህንነት ስለሚረጋገጥበት ፣ ለእስላም ጠገን ታትሞ የምፅዋ መስለዋ ሕዝብ ደህንነት ስለሚረጋገጥበት ሐሳብ ይዞ ቀርቦ ነበር። ያቀረበው ሐሳብ ለሁለቱ ከተሞች የተለዩ የግዛጋዜ ዜጎች ቻርተሮች ይጠጡ የግራ ነበር። የኢትዮጵያ ቡድን ይህን ሐሳብ መቃወም እንዲለበት ተሰግጦ ሐሳቡን መቀበል ግለት መጥፋት የተሳካ እንደሆነ ልዩነት አይደረግባቸውም ተብሎ የግዛጋውን ቃል እንዲለ መቀበል ግለት ነበር ። ለአሥመራና ለምፅዋ ከተሞች የደፍኳቸው ልዩ ቻርተሮች ዑስ-በስብነት ለሐሳቡ ደጋፊዎች በጣም በዛቶ ስለታያቸው ሊቀር ችሏል።

ምዕራፍ አሥራ ሁለት

የኤርትራ ጉዳይ ስለመመርመሩ

የተባበሩት መንግሥታት በቀድሞዎቹ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶች የወደፊት ዕድል ላይ የሰጠው የውጣኔ ቁጥር 289 IV አራት ክፍሎች ያሉት ነው-ለሊቢያ ነፃነት መስጠት ሁለተኛ ዙር አጣሪ ኮሚሽን ወደ ኤርትራ መላክ ፤ በሶማሊያ ላይ የኢጣሊያን የሞገዚት የበላይ አስተዳዳሪነት ጥቋቋም እና የግዛቶችን ድንበር ለመከላከል የሚዘረጋውን ሥርዓት ጥጥነት የሚሉ ። እነዚህ ውጣኔዎች ፈጣን የአፈጻጸም ርምጃዎች የሚጠይቁ ናቸው።

የተባበሩት መንግሥታት የኤርትራ ኮሚሽን በመባል የሚታወቀው ለምስት አባላት ያሉት አካል ፤ የኤርትራን ሕዝብ በግንባር ተገኝቶ በግንጋገር ፤ በጉዳዩ ያገባናል ከሚሉ መንግሥታት ጋር በመመካከር ስለደረሰበት ውጤት ሪፖርት ለማቅረብ ተገቢውን ዝግጅት ማድረግ ነበረበት። ሪፖርቱ የሚቀርበው ጠቅላላ ጉባዔው ለሰየመው ጊዜያዊ ኮሚቴ ሆኖ ይኸው ኮሚቴ በበኩሉ ሐሳቡን አክሎበት ለአምስተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ውጣኔ ያቀርባል።

በሶማሊያ ላይ ስለሚቋቋመው የሞገዚት አስተዳደር አንድ ስምምነት መዘጋጀት ነበረበት። ስምምነቱ ከመጽደቅ በፊት ግን በከልሉ የኢጣሊያ አስተዳደር መቋቋም ይኖርበታል። በከልሉ የነበረው የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ወጥቶ በምትኩ አስተዳደሩን ኢጣሊያ መረከብ ይኖርባታል።

በመደረሻም ጠቅላላ ጉባዔው የሰየመው ጊዜያዊ ኮሚቴ ቀደም ሲል በዓለም አቀፍ ስምምነት ያልተከለሉ የቀድሞ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛቶች ወሰን የሚከለልበት የአፈጻጸም ሥርዓት አቋቁሞ ከመደምደሚያ ሐሳብ ጋር ለአምስተኛው የጠቅላላ ጉባዔ ሰብሰባ እንዲያቀርብ ታዩ ነበር።

ከሌሎች ነጥቦች ሁሉ የወሰኑ ጉዳይ ቅድሚያ ትኩረት የሚሰጠው ነበር። ከሦስቱ የቅኝ ግዛቶች ቢያንስ ሁለቱ የተሟላ የከልሉ ወሰን አልነበራቸውም። በኢትዮጵያና በሶማሊያ መካከል በውል የተለየ ወሰን ባለመኖሩ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ከሶማሊያ የሚወጣበትን መስመር መለየት አስቸጋሪ ነበር። ይህ መስመር ደግሞ የሞገዚት

አስተዳደሩ ተቀባይነት ከግግሩ በፊት መወሰን ነበረበት ። እንግሊዞች ከሁለት ዓመታት በፊት ከፍልስጥኤም እንደወጡ ሁሉ ፣ የጥገዚት አስተዳደር ስምምነት ኖረም አልኖረ ከ1950 ግለቂያ በፊት ሶግሊያን ለቀው እንደሚወጡ አሳወቁ ። በዚህም አንፃር ጊዜያዊው ኮሚቴ ችግሩን አጥንቶ ለተከታዩ ጠቅላላ ጉባዔ ሪፖርት እንዲያቀርብ ታዘዘ።

ይህ የመጨረሻው መመሪያ ኢትዮጵያንና ሶግሊያን አሜሪካን ያቃቃረ የሥልጣን ጥያቄ አስነሳ። ከኢጣሊያ ጋር የተደረሰው የሰላም ስምምነት አባሪ ቁጥር 11 ጠቅላላ ጉባዔው የቀድሞ ቅኝ ግዛቶችን የወደረጉ ዕድል በተመለከተ ለአራቱ ኃያላን የውጣኔ ሐሳብ ለማቅረብ ይችላል። የቅኝ ግዛቶችን ፋወስን በአገባቡ መስተካከልም ። ለአራቱ ኃያላን የሚተው እንደ ጠቅላላ ጉባዔው የውጣኔ ሐሳብ የሚሰጥበት አልነበረም። ይህም ግለት ጠቅላላ ጉባዔው በወሰነ ግክለል ላይ ምንም ሥልጣን አልነበረውም ግለት ነው። በተጨማሪም የዚህ ዓይነቱን ሥልጣን ለጠቅላላው ጉባዔ መስጠት ተፃራሪዎች አገሮች ወሰናቸውን በስምምነት ለመጨረስ ያላቸውን መብት መግስ ይሆናል።

አምባሳደር ጄሴን ኢትዮጵያንና የሚያጥነውን ድንበር ለማክለል የተባበሩት መንግሥታት ሥልጣን አለው አለ። ይህ አመለካከት የአሜሪካ መንግሥት ብቻ ሳይሆን የኢጣሊያና በጊዜው የተባበሩት መንግሥታት የና ጸሐፊ የነበረው የዳግ ሐመርሾልድም ጭምር ነበር። ኢትዮጵያ በበኩሏ ግንም ሦስተኛ ወገን የአንድን አገር ላይ ድንበር የመወሰን ሥልጣን የለውም በግለት ተከራክረች ። የና ጸሐፊው በዚህ ጉዳይ ውስጥ ጣልቃ የገባው የቻርተሩን አንቀጽ 2 ፓራግራፍ 7 ተላልሮ ነው። አንቀጹ የወሰነ መካለል ጉዳይ የድንበርተኛ ሀገሮች መብት መሆኑን ያስቀምጣል። የኮሙኒስቱ ቡድን ሀገሮች ፣ ጸቡብ አፍሪቃና ፔሩ የአሜሪካን ፣ የኢጣሊያን እና የሐመርሾልድን አጭም በመቃወም የኢትዮጵያን አጭም ደግፈዋል።

የተባበሩት መንግሥታት የጥገዚት አስተዳደር ምክር ቤት በሶግሊያ ላይ ስለሚፈጠረው የጥገዚት አስተዳደር ስምምነት ለመንደፍ በጥር ወር 1950 ጀኔቫ ላይ ተሰበሰበ። በዚህ ድምፅ በማይሰጥበት ስብሰባ ላይ ፣ ኢትዮጵያ ስምምነት ለማርቀቅ ብቻ እንድትገኝ ከምክር ቤቱ ጥሪ ቢተላለፍላት እንዳትቀበል ሐሣብ አቀረቡ ። በዚህ ስብሰባ ላይ ከተካፈሉት ምክር ቤቱ የሚያወጣውን ስምምነት በቻርተሩ አንቀጽ 79 ላይ መሠረት

* እንደ ምክር ቤቱ ኮሙኒስቶች በፊት በተባበሩት መንግሥታት የበላይ አስተዳሪት ሊሠራ ይገባል ብሎ ገዛት ሙሉ የደርጅት አገልግሎት ሆኖ ሀገር እንዲቀመጥ ለማድረግ የተደረገው ግርዛት የቻርተሩን መግለጫ የሚፈር ነው የጊዜ ይፋ ተቃውሞ አስተላለፋል።

« ተቆይ የሚመለከተኝ ሀገር ሃሻና » አልደገፍም የግለት መብቷን አውቃ
 እንደተወች ያስቆጥራል። በሰብሰባው ላይ በተመልካችነት ብቻ እንድትገኝ
 ልሳብ አቀረብኩ። በዚህም ዘዴ ድንበርን አስመልክቶ በሚሄደው ጉዳይ
 ተቃውሞን ግስመዝገብ ትችላለች።

የመጀመሪያው ችግር የክልሉን ወሰን መለየት ነበር። ወሰኑ በ1908ቱ
 የኢትዮጵያና የኢጣሊያ የወሰን ውል ላይ ስምምነት የተደረሰበት ቢሆንም
 ትላቱ በመሪነት ላይ የተከለለው ግን በከፊልና ምልክትም ያልተደረገበት
 በመሆኑ ነበር ችግሩ የተነሳው። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የጉላዎችጽንከር
 ለመለየትና በ1908ቱ የስምምነት ሰነድ ላይ የወረደውን በመሪነት ላይ
 ለማስቀመጥ ተጨማሪ ችግሮች ተከስተዋል። ጣሊያኖች በውሉ ላይ
 የተጠቀሰው ርቀት በሙሉ ኖቲካል / በባሕርና በወንዞች የርቀት አለካክ /
 ግድለስ ነው ሲሉ ፤ ኢትዮጵያ ደግሞ ያለም ስታትዩት / በመሪነት ላይ
 የርቀት አለካክ / ግድለስ ነው ትላለች።

አጋደንን በግስመልክት እንግሊዝና ኢትዮጵያ በ1948
 በተረፈረፈው ስምምነት ላይ እንግሊዞች የምንለቀው ኢጣሊያ ክልሉን
 በትኝነት ከያዘች በኋላ የኢጣሊያ ሶግሊላንድንና አጋደንን ለመለየት
 አስከፊነት የአስተዳደር ድንበር ድረስ ያለውን ነው ብለው
 ተከራክረው ነበር። በ1950 ለምግብነት አስተዳደር ምክር ቤት የቀረበለት
 የወሰን መስመርም ይኸው ነበር። ይህ መስመር በመሪነት ላይ ያልተለየ
 ስልጠር፤ በሶግሊያ ላይ የምግብነት አስተዳደር እንዳይቋቋም « ጉዳዩ
 በቀጥታ የሚመለከታት መንግሥት » በሚለው በቻርተሩ አንቀጽ 79
 መሪነት ኢትዮጵያ ተከላከላለች።

የምግብነት አስተዳደሩ ከመቋቋሙ በፊት በውል ካልተከለለ ወሰን
 ሻግር ከሚቀመጥ የኢጣሊያ አስተዳደር ጋር ግጭት ሊፈጠር መቻሉን
 በግዛት ኢትዮጵያ በተባበሩት መንግሥታት ውስጥ ከጣሊያኖች ጋር ይፋ
 ያልሆነ ግንኙነት መፍጠር አስፈላጊ ሆኖ አገኘችው። ግንኙነቱን
 በመንግሥት ሹግምን ተግባራዊነት ግድረት ሊያሳፍር ወይም ሊያስቸግር
 ይችላል ተብሎ ለሰተገመተ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የሕግ አግካሪነቱ
 የቅድሚያ ፍተሻ እንዳደርግ ከአክሊሉ ጋር ተሰማማገ። በዚህም ምክንያት
 በትንንሹ ነገር ለመርዳት ፈቃደኛ ከሆነውና የደስ ደስ ካለው ዲፕሎማት
 ከካውንት ሊዮናርዶ ቪተቲ ጋር ለመገናኘት ቻለኩ። ከካውንት ቪተቲ ጋር

1 የቲላ ግድል = 1.151 ስታትዩት ግድል፤ 1 ስታትዩት ግድል = 1.609 ቢሉ ግድል ነው
 / የተ.ግ. /- በግንኙነት የርቀት መሰረድ ብቻ ሲሆን በኋላ ሰኔ 1934 የፍልስጥ ተቃት
 የተረፈው በሙሉ በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ ጠልቆ የሚገኝ ክልል ነው።

ያደረግሁት ንግግር ፍሬ አልባ ስለነበር ፤ በ1950 ለሶግሊያ የጥገዚት አስተዳደር ለመስጠት ስምምነት ለመንደፍ የጥገዚት አስተዳደር ምክር ቤት ጀኔቭ በሚያደርገው ስብሰባ ላይ ለመገኘት ወደዚያው ሄድኩ ።

ጀኔቭ ስደርስ በኢትዮጵያ መንግሥት ውስጥ በተለያዩ የሚኒስቴር መሥሪያ ቤቶች በኃላፊነት የሠራውን አበበ ረታኝና ከፓሪስ ከተማ የመጣውን የቀድሞ ጓደኛዬን ተስፋዬ ተገኝን አገኝቻቸው በሆቴል ደ በርት አረፍን ። ስብሰባው ገና ከመጀመሩ አንድ ቀን ጧት አበበ ረታኝና ተስፋዬ ከሆቴሉ አልጋ አጠገብ ሞቶ ተገኝ ብሎ ነገረኝ ። ተስፋዬ እንዲያ ያደንቀውና ይወደው የነበረ የፈረንሳይ ምግብ ያስከተለበት የልብ ድካም ስለባ ሆነ።

የጥገዚት አስተዳደር ምክር ቤት ያነሳው የመጀመሪያው ጥያቄ ለጥገዚት አስተዳደር ይሰጣል የተባለውን ክልል መለየት ነበር ። በተመልካችነትነትነት አበበ ረታኝ ስምምነት የተደረገበት ወለን እንደሌለ አስረዳ ። የ1948ቱ የወለን ስምምነት ጊዜያዊ ስለነበር ፤ ከእንግሊዞች ጋር የሚኖረውን የመደራደር ነፃነት በግጥም እንግሊዞች የሚሰጣሉበት መስመር በስምምነት እንዲወሰን ፈለገ ። ባጋጣሚ በሶግሊያ የወለን ችግር ላይ የአሜሪካና የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቶች ተነጋግረው በጋራ ያወጡትን ጽሑፍ ጀን አተር አላይቶች ነበር ። አሜሪካ የኢትዮጵያን ጥያቄ በመደገፍ የተቀበለችው የወለን መስመር የመወረሻው የሰሜን ጫፍ ሦስት መስመሮች የሚገናኙበት 8 ዲግሪ ሰሜን እና 48 ዲግሪ ምሥራቅ ነጥብ እንዲሆን ነበር ። ይህን መረጃ በጤናማ በፓሪስ ደ ናስዮ ውስጥ በሚገኙ ትላልቅ እንግሊዝ ሠራሽ ካርታዎች በመጠቀም ጊዜያዊ የወለንና እንግሊዝ የምትሰጣሉበት መስመር የሚከተለው እንዲሆን በምክር ቤቱ የእንግሊዝ ተወካይ የሆነው ሚስተር ፍሌቸር ኩክን አላ መንኩት-መስመሩ ከላይ ከተገለጠው ነጥብ ተነስቶ ወደ ደቡብ ምዕራብ በፈርፈረ ፤ በየትና በዶሎ አድርጎ በ1912 በኢጣሊያና በኢትዮጵያ ስምምነት ከተረጋገጠው የደቡብ ጫፍ ነጥብ ጋር እንዲገናኝ ። ይህ መስመር እንግሊዞች ከሶግሊያ የሚሰጣሉበትና በ1935 የወልወል የግልግል ዳኝነት ጊዜም ኢትዮጵያ የወለኔ ድንበር ነው የምትለው ነበር።

ይህን መስመር በሚመለከት ኢጣሊያ ኃይለኛ ተቃውሞ ያላት መሆኑን አስመዘገበች። ያልተጠበቀ አልነበረም። በታሪክ ውስጥ ለሁለተኛ ጊዜ የወልወልን ግጥም የከፈተች ኢጣሊያ ናት መባልን አልፈለገችም ። ስለዚህም የኦጋዴንና የወለኑ ጉዳይ የፋሽስት ወረራ ሊከፈት በተቃረበበት ከሥራ አራት ዓመታት በፊት የመንግሥታቱ ግንባር ከተወበት ነጥብ ላይ ከኢጣሊያ ጋር እንደ አዲስ ተከፈተ።

በሰማሊያ ላይ የምግብ አስተዳደር ለግጽጽ ስምምነት እንደተነደፈ ወዲያውኑ ሊግሊያ የበላይ አስተዳዳሪነቱን ሥልጣን እንድትይዝ ተደረገ። ይህ ሲሆን ስምምነቱ በጠቅላላው ጉባዔ ለመፅደቅ አሥር ወራት ይቀሩታል። በስምምነቱ መሠረት ሰማሊያ ነፃ የምትወጣው ከአሥር ዓመታት በኋላ ነበር። በግርግል ግራዚያኒ / በቤተመንግሥት ውስጥ ሕዝብ ጦርነት ንግግር ሲያደርግ በምብ ስለተወረወረበት ከሞት ተርፎ በአዲስ አበባ ላይ የጥፍጨፋ ዘመቻ ያዘዘ / ስር የሐረር ገዢ የነበረውና በኋላም በፋካ ላውስታ ስትም የኢትዮጵያ ምክትል አገር ገዢ ሆኖ የሠራው ጄኔራል ናዚ ለፋሽዝም ላበረከተው ውለታ ለመክረል ታስቦ የምግብ አስተዳደር የበላይ ሀላፊ ሆኖ ተሾመ።

የኢትዮጵያ የእግሊዝ ሶግሊላንድና የግሊያን ሶግሊላንድ ወላጆች የግጽነት በጉባዔ ላይ ላይ ምሥራቅ የተተከለ ያልከት

እንግሊዞች ከሰማሊያ ሲወጡ ከልሎንና አስተዳደሩን ለሊግሊያ ያስረከቡት ምንም ነገር ሳያስከፍሉ ነው። ግሊያኖች የከፈሉት የምሥራቅ አፍሪቃ ሺልገንን ለመሰብሰብ የወጣውን ወጭ ለመተካትና የሊግሊያ ግንግሥት እንዲቀርሉት ለጠየቀው ድርጅትና ለንቅ ብቻ ነበር። ከዚህ አድራጎታቸው በተቃራኒ ግን በኤርትራ ላይ መሠረታዊው ውጤት ከተላ ለፈ በኋላ ኢትዮጵያ የፌዴራል አስተዳዳሪነት ሥልጣንን ከመረከቧ በፊት ሁለት ዓመት መጠበቅ ነበረባት። ከልሎን ለቀው ከመውጣታቸው በፊት ጸገም እንግሊዞች ኤርትራን ለማስተዳደር የወጣ ነው ያሉትን ከቆተኛ ገዝብ መክረል ነበረባት።

የምግብ አስተዳደር ምክር ቤት ሥራውን እንደወረሰ ፤ የተባበሩት መንግሥታት የኤርትራ ኮሚሽን የካቲት 15 ቀን 1950 በአሥመራ ቤተ መንግሥት ላይ የተባበሩት መንግሥታት ሰንደቅ ዓላማ እንዲውለበልብ አደረገ ። የመጀመሪያ ዙር ምክክሩም በአሥመራና በሌሎች የኤርትራ ክልሎች ውስጥ ተደረገ ። የኤርትራ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደርን በመወከል በውይይቱ ውስጥ የተገኘው ፍራንክ ስታፎርድ የኮሚሽኑ አባላት የሚረዱትን ፍሬ ነገርም ሆነ መደምደሚያ ራሳቸው እንዲደርሱበት በግሰብ አከራካሪ በሆኑ ጉዳዮች ላይ እጅን አላስገባም አለ። ሆኖም የእንግሊዝ መንግሥት የምዕራቡ ክልል ከሱዳን ጋር እንዲገናኝ ያለውን ፍላጎት ገለጠ ። ኮሚሽኑ ሥራውን በመቀጠል ጉንደርና ደብረ ዘይትን ተባብሮ ፤ አዲስ አበባ ላይ ሚያዝያ 10 ቀን የኢትዮጵያ መንግሥትን መግለጫ ተቀበለ ። ስለወሰኑ ችግር ጄኔራል ለሚደረገው ስብሰባ የሚቀርበውን ጽሑፍ ለግዘጋጀት ከፍተኛ የጊዜ እጥረት ነበረባቸው።

የበርግወ፤ የደቡብ አፍሪቃውና የኖርዌይ ተወካዮች ጥቂት የጉባዔ ይፀግ ጥያቄዎች አቀረቡ። እንደተጠበቀውም የጓተግለው ተወካይ የሚስተር ሚንደዛ ትልቁ ስጋት ወደፊት በሚደረስበት ውሳኔ የጣሊያናቹ ቦታ ምን ሊሆን ይችላል የሚለው ነበር ። በተጨማሪም ለምዕራቡ ክፍል የተለየ አስተዳደር ሊኖር ስለሚችልበት ሁኔታ ፤ የመወሃድና በፈዴሬሽን የመተሳሰር አግራጮችን በተመለከተ በተለይም አልፎ አልፎ ይከሰታል ስለተባለው የውግብድና ተግባር ጥያቄዎች አነሳ። የፓኪስታኑ ተወካይ ሚስተር ሚን ዚያድ-ዲን የመስሊሞችን የወደፊት ሁኔታ አስመልክቶ ጠየቀ። አነጋገሩ ጥላቻውን ገላጭ ነበር። የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ በኢትዮጵያ ላይ ነቀፈታ ካህጉ-ደጉ-ደ ወዲህ የዚህ ሰው እንዲህ መሆን የሚጠበቅ ነበር።

አክሊሉ በኢትዮጵያ ውስጥ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ጣሊያናች መኖራቸውና ወደ አገራቸው ለመመለስ ፈቃደኞች አለመሆናቸው ፤ በደል ቢደርስባቸው ኖሮ ቀደም ብሎ ወደ አገራቸው ይመለሱ እንደነበርና በኤርትራ ውስጥ አለ ስለሚባለው የውግብድና ሥራም ኢትዮጵያን እንደማይመለከት በመግለጥ መለሰ። ኢትዮጵያ ውስጥ ስላሉት መስሊሞች ሊናገርም ፤ ከመንግሥት ሠራተኛው መካከል አንድ ምስተኛው መስሊሞች እንደሆኑ አስረዳ። ከሰድስት ወራት በፊት በተባበሩት መንግሥታት ውስጥ ብላታ ኤፍሪም ነቢዩ መሐመድ ስለኢትዮጵያና ኢትዮጵያውያን

ፎቅ / 45 እጥቤገ / ፤ ጸጉላ/ከርሰ ጋር/ ሰር / ፤ ፍርድ/ ኤርሊገ ከገል/ ፤ ፤ ጸሊገ/ ጌን ዲያ - 43 / እና ደቡብ አፍሪቃ / ሚር ደረሰ ኤፍ ሊቸ ፎቅ/።

የጥቅምት ፩ ቀን ለፖሊስ ተቃውሞ ጥቅምት ፩ ቀን ለፖሊስ ተቃውሞ
 ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ
 ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ
 ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ

ጥቅምት ፩ ቀን ለፖሊስ ተቃውሞ ጥቅምት ፩ ቀን ለፖሊስ ተቃውሞ
 ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ
 ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ
 ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ ለፖሊስ ተቃውሞ

ኮሚሽኑ የኢትዮጵያ ጉብኝትን ከወረሰ በኋላ ከግብፁ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሳህ ሌል ዲን ጋር ለመግኘት ወደ ግብፁ አመራ። ፓኪስታን የኮሚሽኑ አባል ቢካተተው እንኳን ሳህ ሌል ዲን በኢትዮጵያ ውስጥ ሙስሊሞች በደል ይፈጽሟቸዋል የሚለውን አልተቀበለችም። ከፓራሉ የሰላም ስብሰባ ወዲህ የግብፁ አመልካከት በጣም ተለውጧል። ምላሽ የኔ ናት የምትለውን ትታለች። በሱዳን የአንግሊካና የግብፁ የጋራ አስተዳደር እየፈረሰ ስለነበርና እንግሊዝም የሱዳንን ነፃ መውጣት ወደገና ስለጀመረች ምዕራቡ የኤርትራ ክልል ለሱዳን ይሰጥ የሚለውንም ሐሳብ ትታለች። ስለዚህም ሳህ ሌል ዲንን ኮሚሽኑ በጠየቀው ጊዜ የምዕራቡ ክልል ለሱዳን ይሰጥ አለግለቀ የሚያስገርም አልነበረም። በሦስተኛው ጉባዔ ላይ የኤርትራ ምዕራቡ ክልል ለሱዳን ይሰጥ የሚል አጭር ይዘት የነበሩ የዓረብ አገሮችም ግብፁን ተከትለው አጭራቸውን ለወጡ።

ኮሚሽኑ ርዎ ሲገባ ካውንት ስፎርዛ ኢጣሊያና ጣሊያኖች ኤርትራን ለማልግት ስላደረጉት አስተዋዕክ አጠንክሮ ተናገረ። ወዲያውም ኤርትራ ራሷን ችላ ሜዳ አትችልም፤ የኢጣሊያ ድጋፍና አመራር ያስፈልጋታል በማለት ቀደም ሲል የገለጠውን በመለወጥ በገደባለችበት ኤርትራ ለነፃነቷ ዝግጁ ናት አለ። እንደ እንግሊዙ አቻው ኤፍ ኢ ስታፎርድ ሁሉ ፤ የፈረንሳይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሮበርት ሹጥንም በግንኙነት ጥያቄ ላይ አጭር አንደኛው አለ።

አምስቱ የኮሚሽኑ አባላት ጀኔቫ ከተመለሱ በኋላ አንድ ውጣኔ ላይ ለመድረስ አልቻሉም። ትተግላና ፓኪስታን የአነስተኛውን ድምፅ ሪፖርት አቀረቡ። የሕዝቡን ቁጥር ወይም በክርስቲያኖችና በሙስሊሞች ማከል ያለውን ክርክር ወደገን ትተው ። ሕዝቦች ነፃ የመውጣት መብት አላቸው። አብዛኛው ሕዝብ ነፃ መውጣት አለብን ስለሚልና ሌላ ሥርዓት ለመከተልም በሕግ ላይ የተመሰረተ ምክንያት ስለሌለ ኤርትራውያን ነፃ ለመውጣት መብት አላቸው። የሚል ሐሳብ አቀረቡ።

አነስተኛው ወገን ሪፖርት አብዛኛው ክፍል በኢትዮጵያ ሙስሊሞች ላይ ይደርሳል ስለሚባለው በደል ፤ ኢትዮጵያ ታካሂዳለች ስለሚባለው ውጤቷም፤ የአንድነት ፓርቲ ተከታዮች ያታልላሉ ስለመባሉ እና ነፃነት ሊገነባ የሚችልበት የኢንዱስትሪና የኤርሻ መሠረት አለ የሚል ሐሳብ ያካተተ ነበር። ኢትዮጵያ ወደ ባሕር መውጫ እንድታገኝ በምዕሮና በአሰብ ወደቦች ነፃ ክልሎች ሊሰጡ ይችላሉ። እዚያ ስለሚደረስበት ሁኔታ ከኢትዮጵያ የተገለጠ ነገር የለም። ትተግላና የፓኪስታን ተወካይ ኮሚሽኖች የምዕራቡ ክልል ለሱዳን ይሰጥ የሚለውንም ሀገር ተለይቶ ለማግኘት አስተዳደር ይሰጥ የሚለውን ሐሳብ ተቃውሞ ። ያ ክልል ብቻውን ሙናር

እርሳቸው ስራዎች ከሱሳን ጋር መሃድን ተቃውሞ ሙታል፤ መከፋፈሉ የኢትዮጵያን አንድነት ይጥሳል። በተጨማሪም «የምዕራቡን ክፍል ከቀረው የኢትዮጵያ ክልል መንግሥት ግለት መስላውን ሕዝብ መበታተን በመሆኑ ለሀገሪቱ የማይበጅ ነው።» የኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያናትና መስላው ተግባራት ቁጥር ስለነበረው የመጨረሻው ሐረግ ያላግ ግልፅ ነበር። ከሙሉ የኢትዮጵያ ሕዝብ 52 በመቶ ይኖርበታል የሚባለው የምዕራቡ ክፍል መገጠል፤ በተቀረው የኢትዮጵያ ክልል ያሉትን ክርስቲያናት የቁጥር ብዛደነት በጣም የላቀ ያደርገዋል። የፓኪስታን ተወካይ ደገም ይህን ለሳህሊ ሁኔታ ለመቀበል ዝግጁ አልነበረም።

እነዚህት ወገን በሪፖርቱ ያቀረበው የውጣኔ ሐሳብ ኢትዮጵያን አንድ አካል ሆኖ ነፃነት እንድታገኝ የመጨረሻው ግብ ሆኖ ፤ በመጀመሪያ ግን በተባበሩት መንግሥታት የምግብ አስተዳደር ስር ለአሥር ዓመታት እንድትቆይ የሚጠይቅ ነበር። በተጨማሪ የአሜሪካ ፤ የኢጣሊያ ፤ የኢትዮጵያ ፤ የአንድ እስላም መንግሥት፤ አንድ የደቡብ አሜሪካ መንግሥት ተወካዮችና የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ክርስቲያኖችን ፤ መስላዎችንና ሕፃናትን የሚወክሉ ሰዎች ያሉበት አንድ የመግከርት ጉባዔ እንዲቋቋም ሐሳብ ቀርቧል።

የኮሚሽኑ አብዛኛው አባላት ግለትም የበርግ፤ የኖርወይና የደቡብ አፍሪቃ ተወካዮች ያቀረቡት ሪፖርት የሕዝቡን የጎሳ ፤ የቋንቋ ፤ የባህልና የእምነት ስብጥር በዝርዝር የመረመረና በስታቲስቲካዊ መረጃ የተደገፈ ነበር። በክልሉ ስለተቋቋመው የፖለቲካ ፓርቲዎችም ጥልቀት ያለው ትክክለኛ አድርጓል። « ነፃነትን የሚደግፈው ቡድን ካወቃቀሩና ከስብጥሩ የኢጣሊያን የፖለቲካ ዓላማ ለማራመድ የቆመ መሆኑን ከቅኝ ገዢዋ ሀገር ጋር ያለው ትብብር ያመለክታል » ተብሎም ተገልጧል።⁴

የኮሚሽኑ ለጉባዔነት በመግባት ጊዜ ለነፃነት የቆመው ቡድን የሰከነ ሁኔታ ላይ አልነበረም። ምንም እንኳን የመስላዎ ሊግ መሪ ኢብራሂም ሱልጣን የኢጣሊያ አፈቀላጤ ነው ቢባልም፤ የቀይ ባሕር አካባቢና የቆላው መስላዎች በኤኮኖሚ ያከንያት ከኢትዮጵያ ጋር መሃድን ይደግፋሉ። ከዚህም በላይ የተለያዩ የጣሊያን ፓርቲዎች ፤ ለምሳሌ የኢጣሊያና የኤርትራ ግንባር፤ የአርበኞች ፤ በኤርትራ ውስጥ የሚኖሩ ጣሊያኖችን የሚወክል የኮሚቴ መንሰራፋት በኢጣሊያ ቁጥጥር ስር የምትወድቅ « ነፃ » ኤር

⁴ የዘርቀው ጉባዔ ለባላት ከሌላ አፍሪቃዊ ሀገር ይልቅ የደቡብ አሜሪካ ሀገር መረጠና እንግሊዝና ሶቪየት ኅብረት መገለፃቸው ለባ ተባሉ መታየት አለበት።

የአንድነት ፓርቲ ግለሰብ ለማህተም ማሳተፍ ማህተም የሰጠበት የግንባታ
1950

ትራ ለመፍጠር ነው የግራ ፍርሃት ተስተካክሎ የግንባታ ሰድን ፍርሃት
አንድ ወግ ያደረገው ይኸው ፍርሃት ነው።

ግለሰቦች በግንባታ ሰድን ላይ የፈጠሩት ቀጥተኛ አገልግሎት ደረሰ ላይ
በአደረሰበት በሙሉ የግንባታ ፓርቲያችን እየተለያየ ለየባቸው ሆኑ። በደቡባችን
አብርሃም ተስፋፋ በወል ደረሰበት የግንባታ ፓርቲያችን ለበራሱ ለበራሱ
የአደረሰበት ለግንባታ አዲስ መሬት / ለግንባታ ፓርቲያችን ለፍትህ ፓርቲ /
ግንባታ ፓርቲያችን ለፍትህ የፍትህ ድምር ለግንባታ ፓርቲያችን ለፍትህ / ለ
ግንባታ ፓርቲያችን ለፍትህ ለግንባታ ፓርቲያችን ለፍትህ ለግንባታ ፓርቲያችን ለፍትህ
ወሰኑ ፍትህን ፍትህን በየራሳቸው ቆሙ ። ከነዚህ በታች በታች ፍትህን ፍትህን
ፍትህን የግንባታ በግንባታ ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን
ወሰኑ ፍትህን ፍትህን / ግንባታ ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን
ፍትህን ፍትህን ፍትህን / በፍትህ ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን ፍትህን
አሁን ፍትህን በግንባታ አስተዳደር ስር ቆይቶ ከዚያ በኋላ ይደረግ

እነዚህን ጠይቆ ነበር። እንገሊህ ከድህነት የተነሳ ወራሽ ለመቼ ተሰፋ፣ ጠላቱን ከሌለ ለመገናኛ ሊታደግ አለመሆኑ ሊታወቅ፤ ፓርቲው ከሊት ጋር መወገድን መረጠ። ከሱላን ጋር ተዋሕዶ በተርካሪ ተገኝቶ ጸሐፊው ደጋፊ ይሉት ከሊትጥቅያ ጋር መወገድ የተሻለ ልዩል ያስገኘልን ሆኖ ለመለካከት ነበረው።

የጥራቱን ክልል በተመለከተ የአንድነት ፓርቲ ጠላቱ ደረዎች የሚታዩትን መፍትሔ ለመተበል ሃገሩ ነበር። ይህ ቢሆን አይታደግ፤ የክንያቱም የፓሊቲካ ተወካይ አንድነትን የማግኘት ውጤት ለአንድነትና ለተባባሪዎቹ ፓርቲዎች ጠቃሚ ስለሚሆን። አብዛኞቹ የብሔራዊ አባላት ባቀረቡት ሪፖርት ላይ የሰሊዎችና የጠርስቲያኖች ጭነት መቀረብ ተመግግኝ ወደሆነ የፖለቲካ ግጥን መለወጥ አይቻልም ሊቀጠልም። ከጠርስቲያኖች በሰሊዎች ፓርቲዎች ውስጥ መግታቸው ባይቻልም አብዛኛው ሕዝብ በግንኙነት በደጋፊ ክፍል በጠቅላላ የአንድነትና ሌሎችም የጠርስቲያኖች ፓርቲዎች ውስጥ በርካታ ሰሊዎች ተከታታይ ነበሩ። የክንያቱም ከጠርስቲያኖች ጎረቤቶች ጋር የቀረበ የጥያቄ መተላለፍ ስለነበራቸው ነው። በጥራቱ ክፍል ከረገ አካባቢ ለአንድነት ሰሊዎች ሊገቡ ደጋፊዎችን ለአንድነት ተከራካሪዎች ለማግኘትም የበቃ ነው የብሔራዊ አባላት ሪፖርት፡-

«የአንድነት ደጋፊ ፓርቲዎች በደጋፊ ክፍል ከፍተኛ፤ በሌሎች አካባቢዎች ደግሞ መስተካከል የሕዝብ ድጋፍ ያላቸው መሆን በተመለከተ አብዛኛው የኢትዮ ሕዝብ ከሊትጥቅያ ጋር የፖለቲካ ጎረቤት ይመስላል ሆኖ ለመቆየት አገሩ ነበር ግን አሁን በኢትዮ ውስጥ ባለው ፍጅት የሕዝብ እንደሚገጥም አይቻልም ። ይህንን ይቃረናል።

ጠላቱ በርግ በተመለከተ የጠላቱ አባላት ሪፖርት፤ ኢትዮጵያና ኢትዮ በሌሎች ሪፖርት ላይ ያላቸውን መተላለፍ ለጠላቱ ገልጿል። ኢትዮ በተተረፈረፈው የኢትዮጵያ መሐል ሀገር ሀብት ተጠቃሚ በመሆኑ ኢትዮጵያ በጠላቱ በኢትዮ የተረገበገበና የወደብ አገልግሎት ተጠቃሚ በመሆኑ፤ የኢትዮ የተፈጥሮ ሀብት የተመናመነ፤ የጠባቢ ያገጣ ደካማ፤ ከጠንካራ አጋር ርዳታ ካላገኘ በተር ራሷን ለግብተኛና የግብተኛ አካል በመሆኑ አካላት ሊታይ የሌላውና የራሷን ጎረቤት ወርሶ የግብተኛ ሀገር ነው።

የጠላቱና የደቡብ አፍሪቃው ተግባራት በኢትዮ ጉዳይ ላይ የጠላቱን ውጤት ግብተኛና ለጥላሊቱ ወደፊት ነገት የሚሰጥ ሆኖ የጠላቱ አስተዳደር ስር ግብተኛ የፖለቲካ አለመረጋጋትና ተወሳኝ እንደሆነ ያላቸውን ስጋት ገለጡ። አጥባቂዎች ጸሐፊው ያቀረበውን

በፈረረሽን የመተላለፍን ሐሳብ በመሠረቱ ኢትዮጵያም ያልተረፈው ወይም ያልጣለችው ስለሆነ በዚህ መሠረት ቢወሰን ሲሉ በርግና ደቡብ አፍሪቃ የውጣኔ ሐሳብ አቀረቡ። አክለውም ለኤርትራ ሕገ ግዛትና ግስፈፀም አውቀናጂ እንዲኖራትና የመከላከያ የውጭ ጉዳይ የገንዘብ ፤ በመንግሥታት መካከል የሚደረግ የንግድ ግንኙነትና የመገናኛ ጉዳዮች የፈረራሉ መንግሥት ተግባራት እንዲሆኑ ፤ አንድ ዓይነት ዜግነት እንዲኖር፤ የሕዳግን መብት እንዲከበርና የጉምሩኮች ሥራ በአንድነት እንዲጠቃለልም አሳስበዋል። የበርግው ዳኛ ካይን የፈረራሉን አወቃቀር በተመለከተ ተጨማሪ ዝርዝር አቅርቧል።

የውጣኔው መዘገየት ትርምስ ይፈጥር ይሆናል ብሎ የሰጋው የኖርዌ ተወካይ ሚኒስትር ከቫለ፤ ለምዕራቡ ክልል ከኢትዮጵያ ወይም ከሱዳን ሕዝቡ ከመረጠው ጋር እንዲዋሃድ በሩን ገርበብ አድርጎ በመተው ኤርትራ ባስቸጋይ ከኢትዮጵያ ጋር እንድትዋሃድ የሚል ሐሳብ አቀረበ። በግናቸውም መንገድ ራሷን የቻለች ነፃ መንግሥት ። ዕውን ያልሆነ የትፍስህት ሕልም። ይመስለኛል አለ። ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር ትዋሃድ ያለበትንም ምክንያት ሲያስረዳ፤ የኤኮኖሚው መተላለፍ ፤ ክርስቲያኖችና ሙስሊሞች ለዘመናት በፍቅርና በመተላለብ የመኖራቸው ታሪካዊ ዕውነታ፤ ። አብዛኛው የኤርትራ ሕዝብ ከኢትዮጵያ ጋር መዋሃድን እንደሚደግፍ በመታየቱ። ነው ሲል ገልጧል። በተለይ ደገኛው የኤርትራ ሕዝብ ምንጊዜም ራሱን እንደ ኢትዮጵያዊ የሚቆጥር ከመሆኑም በቀር ፤ ከ1946 በፊት አንድም ተቃዋሚ ፓርቲ እንዳልነበረም ለከሉ ገልጧል። በመቀጠልም ፈረረሽን አደጋ ባያመጣም ከፍተኛ ችግሮችን ያስከትላል ብሏል።

« ፈረረሽን የሚመረጥ ሕገ መንግሥታዊ መፍትሔ ስለመሆኑ ግን ላይታወቅ፤ ኢትዮጵያ ከኤርትራ ጋር ያላትን ግንኙነት በፈረራል ለወቃቀር እንድትደራጀ መግን ፤ ዐደፊት ግጭትና ለመረጋገጥ ሊያስከትል ፤ በመጨረሻም የምሥራቅ አፍሪቃን ሰላም አደጋ ላይ ሊጥል ይችላል። »

ይህ አመለካከት በኋላ ከተከሰቱት ሁኔታዎች አንፃር ሲታይ እንደ ትንቢት የሚቆጠር ነው። ነጋሪ ሳያስፈልገው የተጋረጠውን ችግር ባሕርይ ጠልቆ ለመረዳት ችሎ ነበር። ፈረረሽኑ ከኤርትራ ይልቅ ለኢትዮጵያ በርካታ ችግሮችን አስከትሎባታል።

የኤርትራን ጉዳይ እንዲያጣራ ከተቋቋመው የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽን አምስት አባላት መካከል አራቱ ኢትዮጵያን በመቃወም የተመዘገቡ ናቸው። ዝነት ይሰጥ የሚለውን ሐሳብ ይዘው ይቀርባሉ በሚል በጥንቃቄ የተደረገ ምርጫ ነበር። እንዲያም ሆኖ አብዛኞቹ ከኢትዮጵያ ጋር

ትጥቅ ወይም በፈረረሽን ትተሳሰር የግራ ሐሳብ ይዘው መቅረባቸው የሚያስገርም ነበር።

በዚህ ጊዜ ኢጣሊያ ያጠናቀረችው የነፃነት ፎርማ የብዙኃኑ ሕዝብ ድጋፍ እንዳልነበረው በግልፅ ታይቶ ነበር። ኢጣሊያ ከአትሚ በላይ ብትንጠራራም አልተሳካላትም።

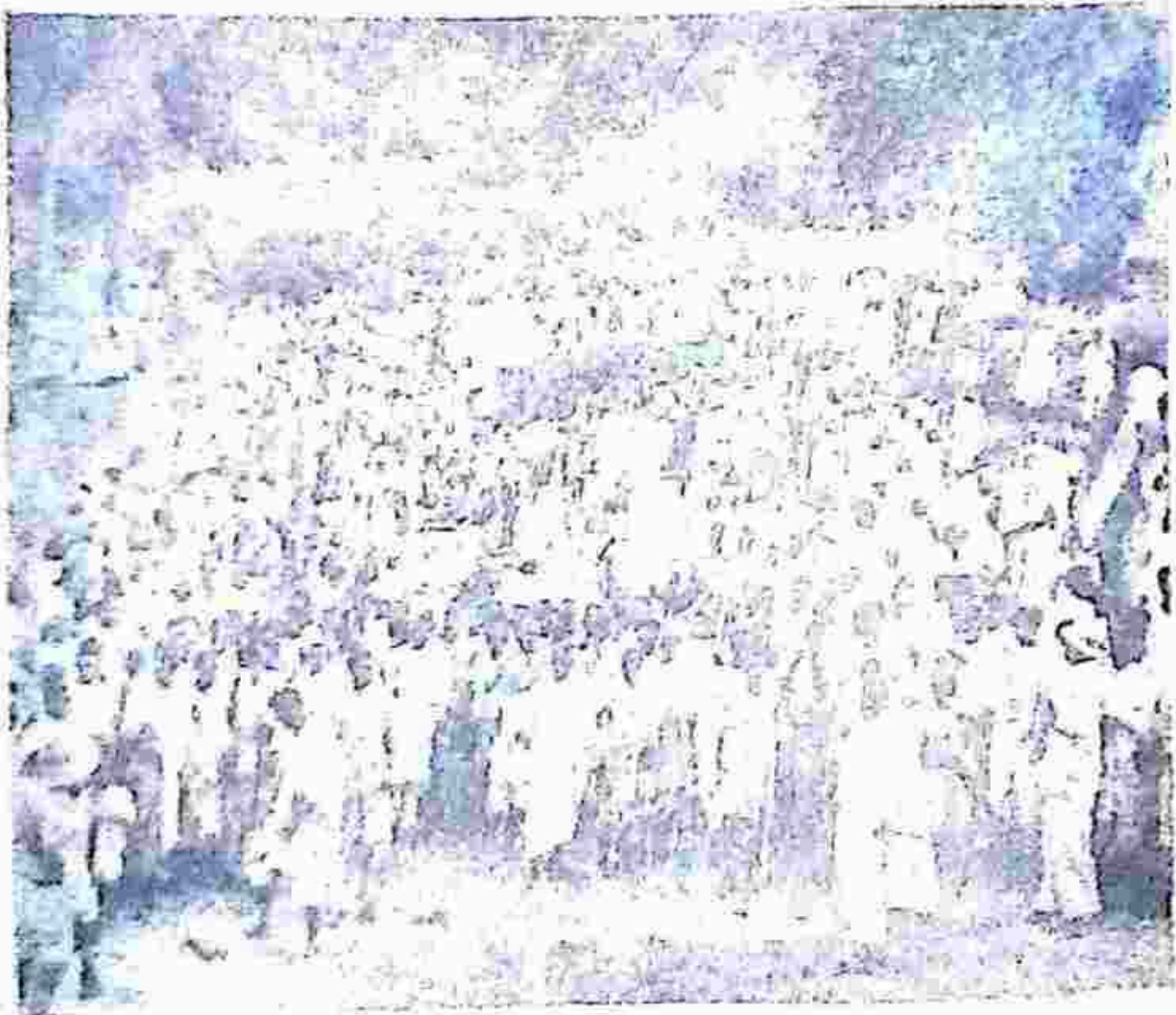
መጀመሪያው እንደታዘዘው የኮሚሽኑ ሪፖርት ለጊዜያዊው የጠቅላላ ጥገና ኮሚቴ ቀረበ። በጊዜያዊው ኮሚቴ ውስጥ የተደረጉት ክርክሮች ጻር የደረሱ አልነበሩም። በ1950 የበጋ ወራት /በሀገራችን የክረምት ወራት/ ትልቅ ግምት የተሰጠው የጊዜያዊ ኮሚቴ ፕሬዚደንት የብራዚሉ አዋ ሳይር መኒዝና የጊክሲኮው አዋባላይር ፓዲላ ነርቮ ከኢትዮጵያ ጋር በድብቅ ያደረጉት ምክክር ነበር።

እነዚህ የድብቅ ንግግሮች በመኒዝ፣ በነርቮ፣ በወዳጅ የአንገሊዙ ልዑክ ስታይርድ፣ በአሜሪካው ልዑክ ፓርላስ ኖየስ አገናኝነት ከኢጣሊያ ጋር ተተኛ ወዳሊህን ስምምነት ተሸጋገሩ። ከመኒዝና ነርቮ ጋር የተደረጉት ንግግሮች የተካሄዱት በተባባሩት መንግሥታት የና ጽሕፈት ቤት ውስጥ ሲሆን፣ ከስታይርድና ኖየስ ጋር የተካሄደው የኢትዮጵያ የልዑክን ቡድን ባረፈበት በዋልዶርፍ አስቶሪያ ሆቴል ውስጥ ነበር። እነዚህ የስምምነት ንግግሮች በፈጠሩት የስልክ ትራሬክ ጭነት የተነሳ የተለየ መስመር እንዲገባ ተደርጓል። እኛ ወደ ውጭ የምንደውለው ሁሉ በሌላ ሆቴል ጣሊያኖች ወደ አረፋበት ክፍል እየሄደ ስለተቸገርን ብዙ ተወታዊቀን « ስህተቱ » ታርሞ መስመሩ ተጠብቋል ተብሎ ተነገረን።

በድብቅ ለተደረጉት ወይይቶች የበርግው የኮሚሽን ተወካይ ያቀረበው የፈረረሽን ፎርማ መገኘት ሆኖ አገልግሏል። ሐሳቦቹ የተመሠረቱ በትን መገኘት አክሊሉ አልተቀበለውም። የቀረበው ፎርማ ገጥሞ ነገሥቱ ሥልጣን ሳይኖራቸው በምልክትነት የበላይ እንዲሆኑ፣ የፈዴራሉ መንግሥት በኢትዮጵያ መንግሥትና በኤርትራ መንግሥት ላይ ተደራቢ እንዲሆን የግራ ነበር። ይህ አቀራረብ ተቀባይነት የለውም ተብሎ ወደቀ። ለብዙ ያዕተ ዓመታት ነፃና ሉዓላዊነቱ የተጠበቀ መንግሥት የከበረት

1 ለምሳሌ ነርቮ ከተገደለ በኋላ በጊዜያዊ ሕግ ኖርድ ቤት ወጥኖ ሄደ።
2 ጥያቄው ተወግዶ የቀረበው የጥራት መግለጫ ነፃነቱ የለው የፈረረሽን ፎርማ ጊዜ ላይወላድ ችግር አስከተለ። ይህን የመሰል ፎርማ የሚጣጠው ከአፍሪካ ስር ከግድዛልት መጥሮ የገደብና የጌታ ለስተሳሰብ ነው።

ኢትዮጵያ ሕዝቧ የኢትዮጵያን አገድ ገደብ ከግሪግ ፡ ሃገሪክ ከግብፅ
 አካባቢ ጋር በረድረሽን ለመተላለፍ በትልቅ ሉዓላዊነትና ጥላ ከግሪግ
 መድረክ ለመጥፋት ህግጁ አልጠረችም ። ኢትዮጵያ ታሪካዊና ግለሰብ
 አቀፍ ሕልውናን የግትጦብት ከሆነ ። አለአክሊሉ ለአራት ተደራጅቶ ።
 በጥንቱ ግድነት ረድረሽን የግሪግ አይኖርም ፤ የኢትዮጵያ ጥቅም ምኞት
 አያገኝም ። ተቀባይ አጥፋ የወደቀው የኢጣሊያ የጥንት ፎርማ ነፍስ

የጥንት ወይን ሙሉ ሲሆን ። የተወሰነ ሙሉ የኢትዮጵያ
 ነገር 1950

አገሪቱ ከሆነ የግሪግ ፤ ኢትዮጵያ በሕግ ደህንነት አደጋ ላይ
 እንደወደቀ ትቆጥረዋል ፤ ጥንቱ ሆኖት ላይኖር ኢጣሊያ የሰጣለች
 የግለሰብ አስተዳደር ሆኖ በሙሉ በኢትዮጵያ ተደራጅቶ ከግሪግ ተቀባይ
 አካባቢ የግሪግ ወረራ ስጋት ለመቀነስ ጥንቱ አይነትን የሰጠ

የፌዴራሊዝም ፎርም ተቀባይነት አልነበረውም ። ሐምሌ 25 ቀን
ጤተቲ « ሦስት መንግሥታት » የሚለው ቀርቶ ። ሁለት
መንግሥታት ። ቢሆንና ኤርትራና ኢትዮጵያ በኢትዮጵያ የዘውድ ጥላ ስር
ፌዴራሊዝም ቢተሳሰሩ ይቻላል የሚል ሐሳብ ይዞ ቀረበ። ለመርዳት
ዛሬክተው ዲፕሎማሲያዊ አመለካከት ምስጋና የሚገባው ቢሆንም ፤
ሐላፊው መሠረታዊውን ችግር የሚፈታ አልነበረም። ከፋቱ የጤተቲ
መንግሥት በግንኙነት መልክ ለሚቀርበው የፌዴራሊዝም ሐሳብ ተቃዋሚ
ነበር። በግንኙነት ፎርም ላይ ኢጣሊያ የምታቀርበው ተቃውሞ
ደግሞ በጣም ሊጎዳ ይችላል ። ምንም እንኳን ነፃነት ይሰጥ በግለት
ኢጣሊያ ያቀረበችውን ሐሳብ የተባበሩት መንግሥታት የኤርትራ ኮሚሽን
ወደት ያደረገው ቢሆንም እና ኢጣሊያ የተባበሩት መንግሥታት አባል
ሆኖም፤ ጠቅላላ ጉባዔው በመፍትሔነት በሚያቀርበው በግናቸውም
ፈላጊ ላይ ውጥጥን አስተያየት የምትሰጠው እሷው ነበረች።

እዚህ አበባ ላይ ቸንሆይ በፌዴራሊዝም ፎርም በጣም እያዘኑ ነበር።
የጤተቲን ሐሳብ ተቀብለን አመለካከታቸውን እንዲገልጹለን ጠይቀን
ጠነክር አስተያየታቸውን ከሁለት ቀናት በኋላ ልከውልናል ። ኢትዮጵያ
የሚኖራት ተስፋ ቢበዛ ፌዴራሊዝም ግለገላት መሆኑን በመረዳት ፤ የሚበቃ
የዘገየት ላይና በኤርትራና በኢትዮጵያ ውስጥ ያለውን የመወሃድ ድጋፍ
ይደርሰው በፌዴራሊዝም እንደግልጽ ገለጡልን። ሐሳባቸውን የሚለ
ወጡት ጠቅላላ ጉባዔው ፌዴራሊዝም እንዲቀበሉ ያስገደዳቸው መሆኑን
የግለገላት ሲቸሉ ብቻ እንደሆነ ገልጠናል ። ለዚህ እንዲረዳ ኩባላ
ያቀረበውን የውሕደት ፎርም የሚመስል የውጣጂ ሐሳብ እንደናቀርበና
ፊት የወደቀ እንደሆነ ከዚያ በኋላ የፌዴራሊዝምን ፎርም ከመቀበል
በተቀር ሌላ ምርጫ አልነበረኝም ለግለት ቸንሆይ ያቀረቡት ሐሳብ
በጣም ላይ በነበረው የሰዎችን ውይይት ስለተቀደመ በተግባር ላይ
ማል አልቻለም።

ኤርትራ ችግር መፍትሔ ግለገላት ከተፈለገ የሦስት መንግሥት
የፌዴራሊዝም ፎርም ውድቅ መሆን እንዳለበት ግልጽ ነበር። አምባሳደር
ወገዝ አምባሳደር ነርቮ ኢትዮጵያ ከኤርትራ ጋር በፌዴራሊዝም
ትኩረት ላይሆን ፤ ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር በዘውዱ ሥልጣን ስር
ፌዴራሊዝም ትተሳሰራለች የሚለውን የኢትዮጵያን አጽኖ ተቀበሉ። ይህ
ፎርም እውን እንዲሆን ስታርርድና ናየስ ከፍተኛ ርዳታ አድርገውልናል
፤ የላቀ የሕገ መንግሥት ሕግ ዕውቀት ያለው ቻርልስ ናየስ የተደገፉ
እውነታውን በመለወጥ የኢትዮጵያ መንግሥት የፌዴራሊዝም መንግሥት
ማን አለበት በግለት ከአሜሪካ የሕገ መንግሥት ፕረዶ የተለየ
እውነታውን አራምዷል። አምባሳደር ነርቮ በተመሳሳይ ሁኔታ

እስተላለቡን ደግፎታል ። እነዚህ አራቱ ፤ በተለይም ሙኒክ ይህ የተለየ
ፎርማ ተቀባይነት እንዲያገኝ አድርገዋል።

አዲስ በቀረበው የፈዴሬሽን ፎርማ ላይ ለውጥ የተደረገበት
የፈዴሬሽን ማንገሥቱ የሕግ አውጭ ዘርፍ ነበር ። ሙኒክ ፤ ክርስቲ
ስታፎርድ ፤ ናየስ ፤ አክሊሉና እኔ ለብዙ ሰዓት ከተወያየን በኋላ በጊዜው
ያለው የኢትዮጵያ ፓርላማ ከኤርትራ የግጭት እንደራሴያችን
እንደግጭታዊ ሆኖ ከሰፋ በኋላ የፈዴሬሽን ፓርላማ እንዲሆን ተስግግን።

የአንድነት ፓርቲ አባላት ደራሲያን በሆኑት የፖሊቲካ ክፍል ማለፍ
ሲቀርብ የተባበሩት ማንገሥቱ የኦርቶዶክስ ኮሚሽን 1950።

ይህ የሕግ አውጪ አካል እንዲጽፍ ለምክር ቤቱ ለግንኙነት ሲባል
ኢትዮጵያና ኤርትራ እኩል ፍቃድና የግንኙነት ሥራው በግጥም ላይ
በቻ የግጥም የጥጥ ሥራ ፈዴሬሽን የግጥም ጉባዔ እንዲጽፍ
ተስግግን። በዚህም ማሰብ የሕግ አውጭን አካል በተለየ ፍቃድ
ከሕዝብ በላይ ጋር የተጠቀሰ እንዲሆን የግላው ርዕሰ የተጠቀሰ
ሲሆን በግጥም ተግባር ላይ ደግሞ ለኤርትራውያን እኩል ዕድል
ይሰጣቸዋል። የጥጥ ሥራ ፈዴሬሽን የግጥም ጉባዔ ዕውቀት ላይሆን
በሕላብ ደረጃ በቻ ቀረ።

በአግባቡ ውስጥ እንደግደረገው የተለየ የፈዴሬሽን ፍርድ ቤቶች
ሕግጽታ ይልቅ በኤርትራ ውስጥ የግደረገው የኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች
ቅርንጫፎች የፈዴሬሽን ፍርድ ቤቶች ሆኑ ይሠራሉ ። የኤርትራ ፍርድ
ቤቶች የፈዴሬሽን ያህል ጉዳዮችን ያያሉ ። በፈዴሬሽን ፍርድ ቤቶች
በካል ፍርድ ቤቶች ማለት የላሽነት ሥልጣን ለይተ ለውጥ

ወዲያው ለረዲረሽኑ አንድ ዜግነት ብቻ እንዲኖርና የክልል ዜግነትን በተመለከተ በኤርትራ ሕገ መንግሥት መሠረት እንደሚወሰን ለምኞት ላይ ተደረሰ ። ከዩኑኑ ቀጥሮ የክልራቸው የጣሊያኖችና የክልሶች ጉዳዮች ጥርፈጠረ ። ብዙዎቹ የጣሊያን ፋሽስቶች ኢትዮጵያን እንዲውሉ ወይም በነፃ ግዛቱ የመንግሥት መግዛት የኃላፊነት ቦታ እንዲይዙ ያመጧቸው እንደመሆናቸው ፤ እዚህ በመኖራቸው ብቻ የኢትዮጵያ ዜግነት ሊሰጣቸው አይገባም ብዬ ተከራክርኩ። ከወላጆቻቸው ወይም ከአያቶቻቸው አንዱ ወይም ከአንድ የበለጠ የኤርትራ ተወላጅ ከሆነ /ክልሶች በሙሉ ገዡ ግለት ነበር/ ያለ ጥያቄ ዜጎች ናቸው የግሏ አስታራቂ ሐሳብ ያህን ። ከክልሶቹ ሙሉ ቀደም ሲል የውጭ /ኢጣሊያ / ዜግነት ይዞ ከሆነ ፤ በዚህም ሆነ በዚያ ኤርትራ ውስጥ የመፃየት ፅድቁ እንደተጠበቀ ሆኖ በሰድስት ወር ጊዜ ውስጥ አንደኛውን ዜግነት መቀረጥ ይኖርበታል። ሙሉ በሙሉ የጣሊያን ደያ ያላቸው የኢትዮጵያ ዜግነት እንዲሰጣቸው ለመጠየቅ በጠቀሁሉ ያገኛል ግለት ገንዘብ ይደረሰው/ የተረቀደ ሲሆን ፤ በግንኙነት ወኪል ኤርትራ ውስጥ የመፃየት መብታቸው ይጠበቃል።

በሰብዓዊ መብቶች አጠባበቅ ላይ ከሰምምነት ለመድረስ እንዲችሉ ትግር እሳጋጠመም። ኢትዮጵያ በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ ግንባር ተደምጦ እንድትገኝ አከሊሉና እኔ ብዙ የምናስብበት ጉዳይ ነበር።⁵ ኢጣሊያ መሪዋል፤ ነርቮና ሌሎችም ያቀረቧቸውን ሐሳቦች ለመቀበልና ለመመዝገብ የሚያስገድዱ ተጨባጭ ምክንያቶች ነበሩ። የሰብዓዊ መብቶችና መሠረታዊ ነፃነቶች መከበር መርኅ የዓለም ዓቀፍ ሕግ አካል ሆነው በተባበሩት መንግሥታት ችርተርና በሰብዓዊ መብቶች ሁለንተናዊ አዋጅ /Universal Declaration of Human Rights/ ውስጥ ተካተዋል። ስለዚህም እነዚህ ጉዳዮች በውጭ ጉዳይ ኃላፊነት ስር የሚታዩ የፈጸራ ሕግ መንግሥት ግለትም የኢትዮጵያ መንግሥት ጣጣናቸው። ኢትዮጵያ እንዲህ ያለውን ሐሳብ ከእያንዳንዱም ከጥቅሷል አንፃር የምትደግፍበት በቂ ምክንያት አላት። ። ንጉሠ ነገሥቱ በኤርትራ ክልል ውስጥ በተፈፀመ ወንጀል ላይ ጭር የሚወሰን የሞት ቅጣት ለመለወጥ መብት እንዲኖራቸው ስምምነታቸውን በግጥም የአምባሳደር መሪዝና የነርቮን ፍላጎት ለግሰፋት ትያለሁ።

እነዚህን ሁኔታዎች በግጤን የሃብት መብትን ለመጠበቅ በቀረበው ረዕይ አንቀጽ ውስጥ የአገሪካ ሕገ መንግሥት « በሕግ መሠረት » /Due Process / የሚሉት ኃይለቃላት እንዲገቡበት አጥብቄ ጠየቅሁ። በዚህም ጉዳይ «በውጭና በሁለቱም መንግሥታት መካከል የገገድ ልውውጥ ላይ» እንደታቀደው ሁሉ ኢትዮጵያ የመሠረታዊ መብት የተለመደ አፈጻጸም ተግባራዊ እንዲሆን ለመጠየቅ ትችላለች።⁶

በመጨረሻም በስተኋላ የተባበሩት መንግሥታት ብሔራዊ ፣ ፖለቲካዊ ፣ ግንባራዊና ባሕላዊ መብቶችን አስመልክቶ ባወጣቸው ሕጎች ውስጥ ሊገቡ የቻሉ ቃላት በመጠቀም ቀጥሎ ያለውን ትርጉም የለሽ ሀረግ እንዲሆኑ ተስግግን።

« ከላይ የተገለጹት መብቶች የሚገቡበት የሌሎችን ሰዎች መብቶችና ነፃነቶች ለመጠበቅ እና ለሕዝብ ፀጥታና ደህንነት ሲባል ብቻ ነው። »

ፈጸረሽኩን ያጽድሙ ሕግ /ፈጸራ ሕግ/ በኤርትራ ሕዝብ መፅደቅ አለበት የሚለው መረዘ ያቀረበው /ካደረግነው የንግግር ልውውጥ በጣሊያናች ግራት የቀረበ ነው የሚል አስተሳሰብ አድርገናል / ሐሳብ ጠቅላላውን ስምምነት ወርሶ እስከ መፍረስ አድርሶት ነበር። ሐሳቡ

* ሕዝብ ጉዳይ ታሪክ 8 ሐገ 1948 ያደረገውን አገልግሎት ድር የግጥም መብት የሚከታተል ሪፖርት ከተዘጋጀት አገልግሎት ሲታይ የገጸው ሲሆን ነው።

ረዕሳቸውን ያጽደቁ ሕግ የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽን ለኤርትራ የሚደጋጀው ሕግ መንግሥት ውስጥ መካተት አለበት፤ በተጨማሪም ሕግ መንግሥቱ በኤርትራ ሕዝብ ስም ፈጠራ አክቲን ግዕድት አለበት፤ ሕግ መንግሥቱ በተራው የኤርትራ ሕዝብ በመከላከል እንደራሴዎች መፅናት አለበት የሚል ነበር።

የቀረቡት ሐሳቦች ከኔ ይልቅ አከሊሉን ሰላም ክት = በሉ አመለካከት ኤርትራ ዓለም ያወቀው የራሷ ሕልውና የነበራት ከሌላ አይደለችም፤ በመሆኑም አሁን እየቀረበ ባለው ሥርዓት እንደተመለከተው ከኢትዮጵያ ጋር ዓለም አቀፍ ስምምነት ለመፈራረም ችሎታ የላትም። ሰብዓዊ መብትን ለመጠበቅ ሰፊ ዋስትና ከተሰጠ የዚህ ዓይነቱ ስምምነት ኢትዮጵያም ሆነች ኤርትራ ድብቅ በሆነ የተባበሩት መንግሥታት የሞግዚት ለስተዳደር ስር ወደቁ እንደግለት ነው ብሎ አለበት። ስለዚህም አንዳንድ አልቀበልም አለ። አከሊሉ በአንድ ወገን፤ ጣሊያኖች፤ ሙረካና ነርቮ በሌላ ወገን ይገኙት የያዙትን የተለያዩ አጭሮ ለማቀራረብ መፍትሔ ያገኙት ለታርድና ናየስ ነበሩ። በኢትዮጵያና በኤርትራ ፓርላማዎች መካከል ብቻ ስምምነት የሚደረግ መሆኑ እርግጥ ነው አሉ። ይህ ስምምነት የተባበሩት መንግሥታት በፈጠረው ላይ አንዳች ተፅዕኖ ከማድረግ ውጭ የሚደርገው ነው። ያናልባት ወደፊት የኤርትራ ፓርላማና ኢትዮጵያ ስምምነቱን ለማፍረስ ቢሰግሙ የተባበሩት መንግሥታትን ይሁንታ ሳይጠይቁ ወይም ድርጅቱ ጣልያ ሳይገባ ፈጠረው ራሱ ወዲያው ፈራሽ ይሆናል።

ከነዚህ ውይይቶች በኋላ ነጥር የወጣውና ኢጣሊያ የተቀበለችው የመፈረሻው ፎርማ አንድም ለውጥ ሳይደረግበት በፕረዚደንቱ አምባሳደር ሙረካ አግካኝነት ለጊዜያዊው ጠቅላላ ጉባዔ ቀረበ። ቀጥሎም አንድም ለውጥ ሳይደረግበት ለአምስተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ጊዜያዊ የፖለቲካ ኮሚቴ ተመራ። አሁን ደግሞ ካውንት ስርዓቱን በድንገት ሐሳቡን ለወጠ። / ከመስከረም 29 ቀን አንስቶ አምባሳደር ነርቮ ይህ ዓይነቱ ለውጥ ሊከሰት እንደሚችል አስጠንቅቆ ነበር። / በመፍትሔነት የቀረበውን ሐሳብ በመንቀፍ ሌላ መፍትሔ እስኪገኝ የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር በኤርትራ ውስጥ እንዲቀይሩ ሐሳብ አቀረበ። ሐሳቡን በኤርትራ ጥያቄ ላይ የነበራቸውን አመለካከት የለወጡት እንግሊዞች ደገፉት። ለእንግሊዝ የቀይ ባሕርን ስትራቴጂያዊ ቁጥጥር በመልቀቅ የሕንድ የመጓጓዣ መስመሯን ለመጠበቅ በዚህ ከሌላ ላይ የነበረውን የሃምሳዓመት ፖሊሲ መለወጥ ግለት ነበር። አዲሱ የኢጣሊያ ሐሳብ እንግሊዞች በአጋዴን ላይ የነበራቸውን የመግቢያ ይዞታ ሲያጡ

በኤርትራ ላይ ለዘላለም እንዲኖሩ ያስችላቸዋል። የልዑካት አባላት ፎርሙላውን እንዳይደግፉት አምባሳደር ታርኪያኒ ብዙ ለማሳመን ጣረ።

የአሜሪካው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ኤክስን የስፎርሃ ሐሳብ መለወጥ እያነትን መግስ ነው በሚል የፈዴራሽኑን ፎርሙላ በመደገፍ አስተያየት ሰጠ። አሜሪካ በእንግሊዞችና በጣሊያኖች ላይ ተፅዕኖ ባታላድር ኖር የኤርትራ ጉዳይ መፍትሔ ሳያገኝ ይቀር ነበር።

ፎርሙላው ለጊዜያዊው የፖለቲካ ኮሚቴ ውይይት በቀረበ ጊዜ የሶቭየት ቡድን ፣ ፓኪስታንና ባተግላ በጣም ተቃውመው ግብፅ ፎርሙላውን አልተቃወሙትም ፣ የቀሩት የዓረብ አገሮችም የሷን አቋም ተከተሉ። ለአምባሳደር ሙኒዝና ነርቮ ያስጋና ይገባቸው ፡ ዘወትር ፀረ ኢትዮጵያ አቋም የነበራቸው የደቡብ አሜሪካ አገሮችም ሳይቀሩ ድጋፋቸውን ሰጡ። የፈዴራሽኑ ፎርሙላ የመጨረሻው የድምፅ ድጋፍ ያገኘው ታሕሳስ 2 ቀን 1950 በውሳኔ ቁጥር 390 V ነበር።

ውሳኔው የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽኑ ከእንግሊዝ አስተዳደር ፣ ከኢትዮጵያ መንግሥትና ከኤርትራ ኗሪዎች ጋር በመመካከር ለክልሉ ሕገ መንግሥት እንዲያዘጋጅ ይጠይቃል። ለዚህ ተግባር ብቁ የሕግ ባለሙያ ያስፈልግ ነበር። ጠቅላላ ጉባዔው ግን በጊዜው በመንግሥታቱ ውስጥ በነበረው ስር ነቀል ለውጥ ያከናወነው ያለሥራ ተቀምጦ የነበረውና የሕግ ያሁር ያልሆነው የቦሊቪያውን ተወላጅ ኤድዋርዶ አንዝ ግቲዮንዝን ለዚህ ሥራ መረጠው። በዚህም ላይ ነገሮች የደቡብ አሜሪካ ቡድን በመራው ነበር የሄዱት።

ትውልዱ ኤርትራዊ የሆነው ብላታ ኤፍሬም ተወልደመድህን ለኢትዮጵያ የሚበጅ ውሳኔ ለማሰጠት በጠቅላላ ጉባዔው ውስጥ ደጋሪ ለማሰባሰብ ጠንክሮ ሲሠራ ቆይቷል። በኤርትራ ጥያቄ ላይ የመጨረሻው ውሳኔ ተሰጥቶ ወደ አዲስ አበባ እንደተመለሰ ጃንሆይ ድካሙን ተመልክተው ወርታ ይከፍሉኛል በሚል ከሆቴሉኛ አጠገብ ለቢሮ አገልግሎት የሚውል ሕንፃ ለማሠራት አስቤያለሁና ርዳታ ይደረግልኝ ብሎ ጠየቀ። በመቀጠልም ይህ ርዳታ ላበረከትኩት አገልግሎት ዕውቅና መስጠት ይሆናል አለ። ጃንሆይ ግን ጥያቄውን አልተቀበሉትም።

ለኤርትራ ችግር መፍትሔ ለማግኘት በደክምንባቸው አራት ዓመታት ውስጥ አኔ እስከ ግውቀው ድረስ ፣ ጃንሆይ እኛ የምናቀርበውን ሐሳብ ሳይቃወሙ አየተቀበሉ ተባባሪ ሆነው ነው ያላለፉት። የኤርትራ ፎርሙላ ዳር በደረሰበት ወትት ለጊዜው ባይታወሰኝም አንዲት ሐሳብ ስንዝረው ነበር።

አክሊሉና እኔ ያደረገው አስተዋፅኦ በአብዛኛው አፍራሽ ነበር። ጉዳት እንዳይደርስ በግላሁሉ ላይ ብቻ ተወስነን ነበር። በአምስት ዓመታት የህይወት ሂደት በግልጽ እንደታየው ትልቁ ተግባር ኢጣሊያ በሦስት የኝ ጥቆሟ የወደረገ ዕድል ላይ ተፅዕኖ እንዳትረገፍ ግላሁላ ነበር።

ከኢጣሊያ ጋር የተደረገው የሰላም ስምምነት በሰጠው ሥልጣን መሪነት ጠቅላላ ጉባዔው ተቀዳሚ ተግባሩ አድርጎ የወሰደው አጥቂ የበረካውን የኢጣሊያን ጥያቄ የግንጋላቱ ጉዳይ ነበር። ጥቃት የደረሰባት የኢትዮጵያ ጉዳይ የታየውም ከዚያ በኋላ ነበር። ለችግሩ ምንም ቅድሚያ ስልጠኑት ጠቅላላ ጉባዔው ከሰላም ዜጎች ዘጠና በመቶ የሚሆነው የኢጣሊያን መመለስ እንደሚታወቅ የቀረበላቸውን ግስረጃ እንደሌለ ሊያሰቡት ኢትዮጵያ ዝም ብላ ከመመልከት በስተቀር ሌላ የምታደርገው ነር አልነበራትም።

አሜሪካ ለኢትዮጵያ አዳም ድጋፋን የሰጠችው ኤርትራ ከኢትዮጵያ ጋር በሆነ ዘዴ የመቆራኘቷ ጉዳይ አይቀራ እንደሆነ ግልፅ ከሆነ በኋላ ነበር። የአሜሪካ የልዑካን ቡድን አሜሪካ በኤርትራ ውስጥ ቆይታ ከአሥመራ ወጣ ሁኔታ የተቋቋመውን ሪፎር ግሪና ለማደራጀት እንዲፈቀድላት አክሊሉና እኔ በመደጋገም አጥብቆ ጠየቀን። ነገር ግን ከሁለት ዓመት በፊት አክሊሉ አሜሪካ ኢትዮጵያን ብትደግፍ በጣቢያው እንድትጠቀም ትፈቅዳለች ያለውን የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ውድቅ አድርጎት ነበር።

ተጠቃሉ ሲታይ አክሊሉና እኔ ለብዙ ወራት ያደረገው ጥረት ለመደራጀቱ ውጤት ያደረገው አስተዋፅኦ በጣም ትንሽ ፤ ለዚያም ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ ነበር። የኤርትራና የኢትዮጵያን የጥቅም መተሳሰር በተመለከተ ያሰባሰብነው ዝርዝር መረጃ ጠቃሚ አስተዋፅኦ አድርጎ ሊሆን ይችላል፤ ነገር ግን ይህ መተሳሰር በአንድ መስመር ብቻ የሚታይ ነው፤ ኤርትራ ለምግብ ፍላጎቷ ፤ ለመተላለፊያነቷ ፤ ለንግድ እና ለኤኮኖሚ ሕልውናዋ የኢትዮጵያ ጥገኛ እንድያታሆን ፤ እኔ እርግጠኛ ነኝ የታሪክ ፤ የባሕር ፤ የጉሳና የሕዝብ ቁጥር ፤ የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን ፤ የሊሆንበት ጥበቃ ፤ የባሕር በር መውኬ የግስፈለጉ ሁኔታዎች አንድ ድምፅ እንዲገኝ ምክንያት አልሆኑም።

* በ1948 የአሜሪካ የፍር ጋደሶች የኛ ሊቃጥፍ ፑዋ የበረካው ለደህረ-ል ዊልያም ዲ ሊዊ አሜሪካ ኤርትራ ውስጥ የተቋቋመውን ሪፎር ግሪና እንዲላ የግዛት ጥያቄ በሆነ መንገድ የሚለፅ መሆኑን የለበሰው ባሏል። ከዚህ አባባል አሜሪካ ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ የበረካትን የደግሞ ጥያቄ ለመደገፍ ህጉ እንዲያስፈልግና በሌላ ዘዴ እዚያው ለውጭት እንደምትችል አድርጎ እንዲሰጥ መደደድ ይቻላል።

እኔና አከሊሉ ትኩረት በሚጠይቅ አንድ ጉዳይ ላይ ያደረገው ጥረት ግፉ ቢል ለመደረግ ውጤት አስተዋዕሉ ያደረገው በተዘዋዋሪ መንገድ ነበር። የጠቅላላ ጉባዔው አምስተኛው ሰብሰባ እስከ ተከፈተ ድረስ እንግሊዝ የኢትዮጵያን አቋም ስትደግፍ ባትቆይ ኖሮ የፈደረሽኑ አስታራሽ ሐሳብ ባልተገኘም ነበር። የዚህ ድጋፍ ቁልፍ የአጋዴን ና የኤርትራ ጥያቄ መያያዝ ነው። መሠረቱም ሎርድ ደ ላ ያር በ1944 ላይ አጋዴን በእንግሊዝ እጅ እንዲቆይ መጠበቅ፤ አለበለዚያ ላይ ኢትዮጵያ በደጋጋ እንደያትያዝ ግስፈራራቱ ነበር። ሁለተኛው የዓለም ጦርነት እየተጋጋ በዘጠረበት በዚያ ወቅት የኤርትራ የወደፊት ዕድል ገና የሰጠ ጋያላ መንግሥታት ተሰብስበው እስኪወሰኑ የግይታወቅ ነበር። የአጋዴን ጥያቄ መልክ ከያዝ በጓላ ኤርትራን በተመለከተ የኢትዮጵያን አቋም የመደገፍ አዝማሚያ እንዳለው ሎርድ ደ ላ ያር አሻራ በሆነ ሁኔታ ቢናገርም፤ የሰላምን ስምምነት ሊያደናጅቱ የሚችሉ ያልታወቁ ሁኔታዎችና ንግግሮች ሁሉ ተስፋ የግይጣልባቸው አድርገዋቸው ነበር። በዚህ ሁኔታ በኤርትራ ላይ በሚገለጥ ባዶ ተስፋ አጋዴንን አሳልፎ መስጠት ቂልነት ይሆናል። በ1944 የሰጠሁት ያከር የወደፊት ሁኔታ በኤርትራ ላይ የመደራደር ዕድል ሊከፍት እንደሚያስችል ተስፋ በግድረግ በአጋዴን ላይ ግን ጠንካራ አቋም እንዲያዝ ነበር።

እንግሊዞች ራሳቸው የመሠረቱት የአጋዴንን ጥያቄ ከኤርትራ ጥያቄ ጋር የግብረኝነት ሁኔታ በኤርትራ ላይ ውይይት እስከሚደረግበት የመደረግ ወቅት ድረስ ጠፍሮ ይዟቸው ነበር። ይኸው የግብረኝነት ሁኔታ የኤርትራ ጥያቄ ለውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮች ጉባዔ፤ ለፓሪስ የሰላም ሰብሰባና ለተባበሩት መንግሥታት በቀረበበት ጊዜ ሁሉ የነበረ ነው። የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በቪን በፓሪስ የሰላም ሰብሰባ የዚያ አጋዴን በእንግሊዝ የጥግዚት አስተዳደር ስር ለጥቅምቱ ታላቋ ሶማሊላንድ እንድትሰጥ ሐሳብ በመስጠት፤ ኢትዮጵያም በኤርትራ ላይ ባላት የይዝኛል ጥያቄ እንድትደሙ በመጠየቅ የሁለቱን ጥያቄዎች መቀራኝነት የበለጠ አጠናክሮታል። ከዚያን ጊዜ አንስቶ የኢትዮጵያ የኖ ደጋፊ እንግሊዝ ሆነች። ካለ እንግሊዝ ድጋፍ የኢትዮጵያ ጥያቄ ከሌ ጣሊያ፤ ከደቡብ አሜሪካ አገሮች፤ ከአሜሪካ፤ ከሶቭየት ኅብረት፤ ከፈረንሳይና ከእስላም መንግሥታት የሚወግዘርባትን የተባበረ ጥቃት አልፎ ባልዘለተም ነበር። አብዛኛው የኤርትራ ከፍል አሁኑኑ ለኢትዮጵያ ይሰጥ

የጊዜው የበጀት-ስርዓት ፍርድ ለጉዳዩ ያቀረበው ሐሳብ ነበር ። ሐሳቡን የጓዳ ጓዳ የደቡብ አግሪካ ሀገሮች የግሉት ቢሆንም ፣ ካለዚህ ሐሳብ የኤርትራ የፈደረሽን ፍርድ ባልተነሳም ነበር።

በሐርድ ደ ላ ያር የጊዜው ቡድን በመጣ ጊዜ አጋደንን አጥብቀን ይህን ኤርትራን ጥጥት ለሌብን ወይ ፣ የጊዜው ጥያቄ መፍትሔ ያገኘው ለህጋዊነት በጥልቀት የጥጥት ብስለት ፕሮግራም ሳይሆን ፣ በአገግሊያችን ይላቸው ነው። ሊትዮጵያ በመጨረሻም ሁለቱንም አገኘች ። ለጉዳዩ ጊዜ ጥናት ድርጅት ያዋግል።

ለምሳሌው ጠቅላላ ጉባዔ ሊሰበሰብ በተቃረበበትና የተባበሩት መንግሥታት የኤርትራ ኮሚሽን ሪፖርትን ካቀረበ በጓዳ የጊዜያዊ መሳተፍ ታይተዋል ። ለጉዳዩ ሶማሊያንና ኤርትራን ለቃ ብትወጣ በዚያ ፣ በፍይርቢ ወይ ዳርኤሰላም ያላትን ተከባሪነት የጊዜያዊነቷን አይሆንም ። የ1936 የአገግሊያና የጉበኔ ስምምነት እንዲተካ ገጥሮ የጊደረሽን ጊዜ በጉበኔ ላይ አላሳቢ ችግሮች ጎልተው ለየው ነበር። በመጨረሻም ፖሊሲ የሶቪየቶች እንቅስቃሴ ለያደገበት የሰፍነው ይህ ዓይነት አላሳቢ እየሆነ ነበር። የጊዜ ህጋዊነት መከፋፈል የኤርትራን ክትትልነቷን የገጠመ ዳርጅቶች ለሊትዮጵያ ለቆ ሚኒስትር የአገግሊያን ፍርድ አባባሎ ኤርትራ ወደ ሊትዮጵያ መጥጣት አይቀራ መሆኑን አስተረጋግጦ የኤርትራ ጥያቄ ርቃ የቆየችው አግሪካ ሪፖርት ግሪፍን ለግብርና ለገደ ወል ያለው ነበር ለጉዳዩ በጊዜ ተስፋ ሊትዮጵያን ማድረግ ጀመረች።

የፈደረሽን ፍርድ ቤት አግሪካ በስተቀር ጥንቻ ለሰደሰትም ፣ ለጉዳዩ ቀጥታዊ ፖሊሲያዊ አጋደንን ሳይሆን ኤርትራንም ለትላት ሆነ ። ሶማሊያ ለሊግሊያ በተሰጠች ታላቋ ሶማሊያን የግዴታው ነበር ሕግ ሆኖ መቅረብ ነው። ፈረንሳይ በበኩሏ አገልግሎት በመጨረሻም ሊትዮጵያ የገጠመ በር አገኘች ። የፈደረሽን ፍርድ ውጤት በሆነው በቀይ ባሕር ዳርጅ ላይ የጊደረሽን ተሰጧት ለሚሆኑት ሰዎች ለገደ ገቢት አጥብቃ ተቃውሟል ። ሊግሊያና የደቡብ አግሪካ ለግሪፍን ኤርትራን በሊግሊያን ስር የጊደረሽን ግዴታ ሆነች ይረዳት ነበር። የሌላው መንግሥታት ለገደም ኤርትራዊ ሌላው በጥንቃቄ የገጠመችን አስተዳደር ስር መደባት የገጠመች ይታወቃል። ሊትዮጵያም በትህግ ፈደረሽን ለአውሮፓና ለደቡብ አግሪካ የትኝ ጥንት አራግጦች እንደ ድል ነበር የቆጠረችው። በጠቅላላ ጉባዔው ውስጥ ሊግሊያና የደቡብ አግሪካ ወኪሉን በመቃወማቸው በበጀት-ስርዓት ሐሳብ መቅረብ በተጥቃ የመጥፋት ዕድል ተርቶ ፈደረሽን መተካት በብቃት

ሊትዮጵያውያን ዘንድ ለትድግ ጦርነት ፋሽዝም እጅ እንደ መስጠት ነበር የተቀጠረው ። በግንኙነት ሁኔታ መሰማት ያለበት የፋሽስት ፎርማ ነበር። ነገሩንም ያህል ከላኩ ያለፈ ወይም ግዛናዊ ቢመስለም የተጠሩት መንግሥታት ኮሚሽን ሊደግፉ እንደ ግብረሰብና ረዳተኛ አሥረው ከደረሱበት ከጥቂት 9 ቀን 1951 አንስቶ በተከፈተው ረጅም ጊዜ የፈጽሰውን የሊትዮጵያ መንግሥት አቋም ይህን ይመስል ነበር።

ግለሰብ ወሻያች

1 የሰዎችን አንቀጾች የሰጣለን ፤ የቤንያና የሊትዮጵያ ወሰኖች ከግጥምነት ከደቀ ተከቶ እስከ የቢ ሸበሌ ወንዝ ድረስ መስመር የግዛረጋ ነበር። ከዚያም በመተባበል መስመሩ የሊጣሊያ መንግሥት በ1897 የተቀበለውን የሰሜን ያሥራትን እቅዱን ተከትሎ የግዛረጋ ሆኖ ። ከዚህ መስመር እስከ ባሕር ዳርቻ ያለው ከሌላ የሊጣሊያ እንዲሆን ። እና ። የአጋደን ክልልና የአጋደን ተሳቾች የግዛረጋነት እካዊ ዕቅድ የሊትዮጵያ እንዲሆን ነበር። በ1912 ከሊጣሊያና ከሊትዮጵያ የተወጣጣ የድንበር አካላዊ ኮሚሽን ከደቡብ የወሰን ጫና ተከቶ በሰላ የወሰን ያልከት ከተከላ በኋላ በሁለቱ ወገን ኮሚሽኖች መካከል በተካሄደው መዋወቅያ ሥራው የቢ ሸበሌ ድረስ ሳይዘልቅ ተርፏል። ከወንዙ ሰሜን ያሥራት ቢል የጣዎችን አውጥረው ተከትሎ ግዛሊያ ስላረፈለችና የሊጣሊያ መንግሥት በ1897 የተቀበለው መስመር የተለያየ ትርጉም ስላሰጠተለ ግዛሊያና ያልከት ግድረግ ለላሰጋለም።

በዚያን ጊዜ የሊጣሊያ መንግሥት ግዛሊያ ሸለቆ ነገረችና እና ሳጥግግ 98 ያህል ከሊጣሊያና ከሊትዮጵያ ግዛሊያ የድንበር መስመር ይሆናል ተግባራዊ የተሰማመደን ተቀብሎ ነበር። ያም መስመር ከባሕሩ ዳርቻ በጥምት 300 ኪሎ ሜትር ወደ ውስጥ ዝብ ባሉ በተጓዳኝ ከሰሜን ጫና 8 ሰሜን 48 ዲግሪ ያሥራት ጋር ይጋጫል። ጣሊያኖች የርቀቱ መሰሪያ ፕሮጀክት ግድለስ ስለሆነ የሰሜን የወሰን መስመሮች የመጋጠሚያ ነጥብ በ8 ርቀት ዲግሪ ሰሜን 47 ዲግሪ ያሥራት ላይ ነው የግጥም ባሾች ናቸው። ሊትዮጵያ ግን የርቀቱ መሰሪያ ስታትቶት ግድለስ ነው ባይ ነች። በዚህም ተግባር በዚያው መሰሪያ በኋላ ጥቅምት 1934 ፋሽስቶች በሊትዮጵያውያንና በእንግሊዝ ኮሚሽኖች ላይ ጥቃት ጠረቀባት ወልወል ከወሰኑ ባሁ ወደ ሊትዮጵያ ግንት ውስጥ ነበታ የጥቅምት በታ ነች። ለዚህም ነበር ሊጣሊያ የግንት ልዩነት ጥያቄ በግልጽ ሂደት ውስጥ መሳት የለበትም ያለችውና ሊትዮጵያም በመንግሥታት ግንባር ጉግግ ጣልቃ-ጉባ ተፅዕኖ የግንት ልዩነትን ጥያቄ እንደያለው ለግለት የተገደደችው።

2 ልዩነት የግዛረጋነት ጊዜ ሰጣለን ስትፋትጂያዊ ክልል እንድትባል ሊጣሊያ ሊጋጥም ነበር። በዚህም መሠረት በክልሉ የጥገዚት የወላይ አስተዳዳሪ የሆነው ጥያቄ የግዛረጋነት የጥቃት እስከሰራው ኮሚቴ ባቻ ስለግዚት ፤

3 እንግሊዞች ለጉበደች ሳያላውቁ ለሱላን አዲስ ጌት መገንባት አውጥተው የገበያና ሱላንን ለጥጥር እንትስቃሏውን የፈጠሩት አሰራር ዘርፍ በ1949 መጨረሻ ላይ የገዥን እንትስቃሏውን ለጥላላቸው ሲሉ የእንትስቃሏውን መሬት ሌላን የመገንባት የበላይ ኃላፊ አድርገው አስተመጡት። በ1950 የሱላንን የወደረጉ ዕድል በተሰጠው በእንግሊዝና በጉበሬ መካከል ተጀምሮ የከፈለው ንግግር ተፈጠረ።

[illegible]

7. በይዞች ልሳት ታሪክ 2 ቀን 1950 ጠቅላላ ጉባዔ የኢጣሊያ የፕግሊት ለስተዳደር በሰጣለያ ላይ እንዲኖር የቀረበውን ስምጥነት በድምፅ አወደተው በድምፅ የተቃውሟል ኢትዮጵያ ብቻ ነበረች። ጠቅላላ ጉባዔ ር ጉዳዩ ስተተ የግራሰክተው » የውንግሥት ስምጥነት ያስረዳል የግራሰክተውን የኖርተሪን አንተጽ 79 ኃይል ቃል ወደ ነፃ ይውላል የፕግሊት ለስተዳደር

ALL THE ABOVE

በተከታዮቹ አባራ ስምንት ወራት ውሉ የሥራ ጊዜዬን የሰጠሁት
 ሊረዱን ተግባራዊ ለማድረግ ነበር። ቅድሚያ ትኩረት የሚሰጠው
 ተቃር የኤርትራን ሕገ መንግሥት ግርባቅና የሥልጣንና የመንግሥትን
 ነቂት የግስተላላቶ ጉዳይ ነበር። ከኢትዮጵያ መንግሥት ሠራተኞች ሁሉ
 በተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽኑና ከእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር
 ተቃዋሚ ጋር በመነጋገር በአሥመራ ውስጥ ለረጅም ጊዜ የቆየሁ እኔ ነኝ።
 እከላቱ ባዙውን ጊዜ አዲስ አበባ ላይ ሆኖ የሚኒስቴሩን መሥሪያ ቤትና
 የሚሰታርች ምክር ቤትን ሥራ ይከታተል ነበር። እንደተለመደው
 ጽሁፊ የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽኑ ሲጠይቅ የላቸውን ይሁንታ
 በሚላጉ ጥቂት ጉዳዮች ላይ ውግጥ ከመስጠታቸው በቀር፤ ከግበረታታት
 አላፊ ይህ ይሁን፤ ያ አይሁን የሚሉበት አጋጣሚ አልነበረም። ይህን
 ደብዳቤ ጉዳይ ሰራ አስተያየት ይይዛሉ፤ ችግርም ፈጥረው አያውቁም።

አምራ ላይ የኢትዮጵያ ግንባራ አገልግሎት ሆኖ ሲሠራ የጠረፈ
ጸሐፊ ነጋ ኃይለማርያም ተግባርና ገብረ ዮሐንስ ለው በሆነ ኢትዮጵያዊ
ጩኔ አምደሚካኤል ደሳለኝ ተተካ። አምራ ላይ በተለይ የኢንዱስትሪ
ጥቆማ በግንባራ አገልግሎት በግድረግ ከተጠበሩት ግንባራዎች ጋር
ተባብሮ በመሥራት ውጤታማ ተግባር እከናውኗል። በጣሊያኖች ተወካዮች
አባል ሆኖ የጠረፈ ጥናት ቆንሰላ ካፖግቦ ይባላል። ከኢትዮጵያውያን
ጥንቃቄ ጋር ስንገናኝ በቀል ውልክ መሥራት ራስ እያልኩ ነበር
የጣሊያኖች ትርጉም ይህን በመሆኑ በረድረሽ ዝርዝር
ጥያቄ ላይ ደገታ አልነበረውም፤ ትልቁ ሥራ የጣሊያኖችን ግንባራ
ዘረት ከግለሰብ ላይ ነበር።

ኮሚሽኑ በተባበሩት መንግሥታት ውጤ ቴሮ 390V ላይ ተሰርቶ የኤርትራን ሕገ መንግሥት ለመገደድ ባደረገው ጥረት እንቅፋት በጠቃሚ ከኢትዮጵያ ወገን ክርክር ውጤት የተላለፈው በጠቅላላ ጉባዔው ዘርፍ ውስጥ ኢጣሊያና የደቡብ አሜሪካ ቡድን በአንድነት ቆመው ኢትዮጵያ ላይ የከረረ ተቃውሞ ካለው በኋላ በመሆኑ ውጤቱን እንዲያስረዳው የተመረጠው ሰውም የቦሊቪያው /በደቡብ አሜሪካ

የምትገኝ ሀገር/ እንደ ግብርና በመሆኑ የኢትዮጵያ ባለሥልጣናት ጥርጣሬ ክፍቶች የኢትዮጵያ የሕግ አግዛዥና ዋናው ተደራሳሪ እንደሚሆን ለደቡብ አግሪካል ኮሚሽን የምለቀው ነገር ሁሉ ከጉዳዩ ግልገልገን ሊያስከትል እንደሚችል በቅረታና በጥርጣሬ የሚታይ ውሳኔ በመሆኑም ነገሩ ወርሶ ሊፈርስ እንደሚችል ተገንዝቤ ነበር። እንደ ዕውነቱ ከሆነ የደቡብ አግሪካል የአህጉር ወንድምቱ ያሳዩትን ግትርነት ለግዛዛስ እንደ ግብርና የሚደነቅ ጥረት አሳይቷል፤ ውጤቱ የሰመረውም በሱ ጻገሉ ግሊያዊ ችሎታ ነው።

ከኩሉም ቢያ ዩኒቨርሲቲ የሕግ ትምህርት ቤት ከመጣው ፕረረሰር ኤ አርዘር ሺለር/ በርግውያን ሕግ ልዩ አዋቂ/ በስተቀር እንደዕድል ሆኖ ከቀሩት ያስቀጥረው ጋር ጥሩ ግንኙነት አልነበረኝም። ኤግራ ገርብ ሰር ሊቮር ጀኒንግስና ፖል ጉንገሃይም ከተባሉት ፕረረሰሮች ጋር የጎሉ ልዩነቶች ነበሩን። በሕገ መንግሥት ሕግ ልዩ አዋቂ የሆነው ረረንሳዊው ገር በረደራል የሥልጣን ተቀረፅ ያለውን የልምድ ግዝብና በተመሳሳይ ጉዳዮች ላይ ቀደም ሲል የውሳኔ አጽዋ የተወሰደባቸውን አለግውቃን በግንጋልጥ ሙልክ ስለምጋተረው አልወደደኝም። በሌሎች የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽን ረዳቶች ዘንድም ተወዳጅ አልነበረም። የኤርትራን ሕገ መንግሥት ለግዝጋጀት ለብዙ ሳምንታት አሥመራ ውስጥ ለግዳየት የተገደደን ሰዎች ያረፍነው በቻም ሆኖ ውስጥ ነበር። ለያንዳንዱ ፎቅ የነበረው እንደ የመታጠቢያ ቧንቧ ነው። ፕረረሰር ገር ደንደን ያለና በሙከራው ዕድሜ ላይ ያለ ሰው ሲሆን፤ በውነቱን ለግላየት ሲል ሆነ ብሎ በወትር ቧት አብረውት በሁለተኛ ፎቅ ላይ የሚኖሩ ወንዶችና ሴቶች እያዩት እርቃኑን ይታጠባል።

የገርና የጀኒንግስ የረደራል ሕገ መንግሥት ሕግ ዕውቀት አሃዳዊ በሆኑ እንደ ረረንሳይና እንደ አገላለጽ ባሉ መንግሥታት ሕገ መንግሥት ላይ የተመሠረተ ነበር። በዓለም የዳበረው የረደራል ሕገ መንግሥት የንድፈ ሐሳብ ግንዛቤና የተግባራዊ አፈጻጸም ልምድ ይጎድላቸው ነበር። ሺለር ከነሱ ይለያል። የስዊስ ዜጋ የሆነው ፕረረሰር ጉንገሃይም በዓለም አቀፍ ሕግ እንደ በሕገ መንግሥት ሕግ በሳል አልነበረም። ስታፎርድ ገን በፖለቲካና በሌኮኖሚ በሳል በመሆኑ ይሆናል ለውጥ አምጪ ሆኖ ያገለግል ነበር።

ግሪኮች ግብርና እና ገርብ ጀኒንግስና ጉንገሃይም የተባሉት ፕረረሰሮች የደቡብ አግሪካል ቡድን ፈቃድ አስፈጻሚዎች እንደሚሆናቸው ዘተቻለ መጠን ላል የሆነ የረደረሽን ፎርማ ለመፍጠር ይደክሙ ነበር። የመፈረሻው ውጤት እነሱ እንዳሰቡት ሳይሆን ጠበቅ ያለ ሆኖ መውጣቱ ለእያንዳንዳቸው።

የተሰጠውን መንግሥታት ኮሚሽኑና የሕገመንግሥቱን ቁርጽ ሐሳብ ሙታገልና የሁለቱን የፈጠራ ክፍሎች ቅንጅት ጠንካራ ግድረግ የኔ ተግባር ዝርዝር ይህን ለመጨበጥ ትኩረቱን ከተባበሩት መንግሥታት ውሳኔ ቁጥር 390 V ላይ ግድረግ ዝርዝርባቸው

እነዚህ 2 የኤርትራ መንግሥት በውስጥ ጉዳዮች ላይ ሕገ የግድግዳግጥ፣ የጥጥርና የጥራት ሥልጣን ይኖረዋል።

እነዚህ 7 የፈጠራና የኤርትራ መንግሥታት በኤርትራ ውስጥ የሚኖሩ ሰዎችን ሰብዓዊ መብቶችና መረታዊ ነገሶች በዚህን፣ በዘር፣ በጾታ፣ በድንጋጭ ወይም በሃይማኖት ልዩነት ሳይከለክሉ።

የእንግሊዝ አስተዳደር ሕገ አውጪውን አካል ግለሰብ ከመቻሉ በፊት የክርቤት እስላምና ክርስቲያን ተብሎ ለሁለት እንደሚከፈል ይታይ ዘርዘር። ሰብዓዊ መብቶችን / በተለይ ሃይማኖት/፣ ትምህርት እና እንደ ግሊያናች ያሉ የውጭ ዜጎችን መብት በተመለከተ ሰፊ መለያየት የሚታይ ልዩነትና የሚበቃ ውጪት መጨበጥ የግድግዳ ይሆናል። በኤርትራ መንግሥት በኩል የዚህ ዓይነቱ የመብቶች የስትና በአስፈጻሚውና በፍርድ ፎቶች አግካይነት በሥራ ላይ መዋል ይችላሉ። የኢትዮጵያ መንግሥት የፈጠራ መንግሥት በመሆኑ ሰብዓዊ መብቶችን በተመለከተ ተግባራዊ ኃላፊነት አለበት። በተለይ የግሊያናችን ሰብዓዊ መብቶችና መረታዊ ነገሶች በመጠበቅ ረገድ ፣ ይልቁንም የውጭ ጉዳይን በተመለከተ የኢትዮጵያ ኃላፊነት ሲሆን፣ ብቸኛ ባለሥልጣንም ናት። ይህም ሥልጣን እስፈጻሚውን እንጂ ሕገ አውጪውን አካል የሚመለከት አልዘበረም። ሰብዓዊ መብቶችን በተመለከተ በሁለቱ መንግሥታት በንድ የሚከሰተው እስከዚህ ድረስ የዕለት ተዕለት ችግር እንዳይኖር ግሪጋገጥ የሚቻለው የኢትዮጵያና የኤርትራ መንግሥታት አስፈጻሚ አካላት ሥራቸውን ሲያስተባብሩ ብቻ ነው።

የፈጠራ አስፈጻሚ አካል የጥሩን ጠቃሚነት አጠንክሮ በመገለጥ፣ የኤርትራ ሕገ መንግሥት ዘውዱን የሚወክል ባለሥልጣን መኖሩን እንዲያውቅና ከኤርትራ መራሐ መንግሥት ጋር በመተባበር እነዚህን የተረጋገጡ መብቶች እንዲያስከብር ጠየቅሁ። የዘውዱ ተወካይ ሲሆን መንግሥት የተለየ ሥልጣንና ኃላፊነት ስር የተመደቡትን የመከላከያ፣ የንግድና የፋይናንስ፣ የውጭና በሁለቱ መንግሥታት መካከል የሚረገጥ የገደል ልውውጥን እንዲሁም የአሰብና የጥፋት ወደብ ጨምሮ የጥጥር ጉዳዮችንም በዚያው ለመቀጣጠርና በአግባቡ መከናወናቸውን

ጭነት ይቸላል። ሰብዓዊ መብቶችን የሚመለከተውን ከፍላጎት አንገሉ ላይ አስተዳዳሪ ጀኔራል ዳንከን ካሚንገስ ደገተት። እንዲሁም እነሱም የኤርትራው ፓርላማ የማስከበሪያ ሕጎችን ግጥሞች እንዲለበት አምነስቲ ክሮስ በኋላም ምንም እንኳን የተባበሩት መንግሥታት ውጤት ቁጥር 390V የዘውዱ ተወካይ ኤርትራ ውስጥ እንዲሆን ባይገልጽም፤ ኮሚሽኑ እንደ ግብረሰብ ግን ሐሳቡን ተቀብሎታል።

የኤርትራን ፓርላማ ድክመት ለግዛቱ ጠንካራ አስፈጻሚ አካል በማሰለጠን፤ ምንም እንኳን መራሐ መንግሥቱ በፓርላማው የሚመረጥ ቢሆንም፤ የአሜሪካን ፕሪዚዳንታዊ አወራር በመከተል ከፓርላማ ዘሆና እንዲሠራ በኤርትራ ሕገ መንግሥት እንዲደነገግ ነተነትኩ። የኢትዮጵያ መንግሥት እንደ ፊደራል መንግሥት እና የኤርትራ መንግሥት ግንኙነት የአንገሉ ዘመድ ራሳቸውን ከሚያስተዳድሩና የጋራ ንብረት አባል ከሆኑ ሀገሮች ጋር እንዳለው ዓይነት እንደሚሆንም እግረ መንገዱን ገለጥኩ። በካናዳ ውስጥ የሚገኘው የዘውዱ ተወካይ የሚወጣውን ሕግ አግዶ ለግዳየት ባለው መብት ዘውዱ እንዲያወድቀው ግስተላለፍ፤ በየዓመቱም ዙፋኑን በመቀበል ንግግር ግድረግ አለበት አልኩኝ። ስታፎርድ ይህን አቀራረቢን አልጠላውም፤ የሚያስደንቅም አልነበረም። በሉ ርዳታ እንደ ግብረሰብ የኤርትራ ሕገ መንግሥት የዘውዱ ተወካይ መኖር እንዳለበት እንዲያውቅ፤ የፓርላማውን ውጤት የግድ መብት እንዲኖረው፤ ሕጎችን እንዲያውጅና ጦሩ ሕገ መንግሥቱ በፓርላማው ከተመረጠ በኋላ ሥልጣን መንግሥቱን እንዲይዝ የግዕድ ሥልጣን እንዲፈቅድ ተስማማል።

ለዚህ ግዛብ ኤርትራ የራሷ ሰንደቅ ዓላማ እንዲኖራት፤ ትግርኛና ንግዛቱ የኤርትራ የሥራ ቋንቋዎች እንዲሆኑም ተቀባልን። የፊደራል ሥልጣን የፊደረሽኑን አንድነት ለመጠበቅና ለመከላከል በኤርትራ ውስጥ ሠራዊት ግስተመገንም እንደሚወግድ በሁሉም ዘንድ ታወቀ።

በአብዛኞቹ ነጥቦች ላይ ሰዎችን ከተደረሰ በኋላ በሰድስተኛው ጠቅላላ ጉባዔ ላይ ለመገኘት ከአበበ ረታ ጋር ወደ ፓሪስ ሄደው ነበረብኝ። እንደ ግብረሰብና ረዳቱ የሕግ ሐላባቸውን ለመዳፍና ለኤርትራ ፓርላማ የሚቀርበውን ሕገ መንግሥት ለማርቀቅ ወደ ጀኔቫ መጡ በጠቅላላ ጉባዔው ውስጥ የነበረኝን ሥራ ለጊዜው አቋርጫ ባንዳንድ ጉዳዮች ላይ የጀመርኩን ንግግር ለግጠናቀቅ ወደ ጀኔቫ ሄድኩ።

ጀኔቫ ላይ የተደረገው ረቂቅ ሕገ መንግሥት ቢቀርብልኝ ። የኤርትራ ክልል የሚባለው የተደጥ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት የነበረው ክልል ነው። የሚለው በአገቱ 2 ላይ የሠረረው ኃይል ቃል ። የኤርትራ ክልል

የወጣው የቀድሞ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት የነበረው ከሌላና ደረሰው የጥር
ውስጥ ተቆጥሮ እንዲለወጥ አጥብቆ ያገዙ። የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ
ዊክስት ልዩ ልዩ የነበረውና በኋላ በተከተለው የእንግሊዝ አዋቂነት የሆነው
ሥጅ ጆርጅ ከላተን ኢጣሊያ በቀይ ባሕር ላይ ከባብሊል ሙንደብ
ተዋላፊያ በላይ የግንጥ ስትራቴጂያዊና ከዚህ በፊት የግንጥ ያልሆኑ
ጤቶች እንዲሰጡት የጠየቀች መሆኑን አረጋግጦልኝ ነበር። በተጨማሪም
ከየቀደምት ባሕር ላይ ወጣ ብለው በግንጥ የሚሰጡ ደሴቶች ላይ የኢጣሊያ
ፍላጎት የሚገኝ ከባንያ አገር የሚገኝ ዘይት ጉድጓዶች ቆፍረዋል።

የኤርትራ ሕገ መንግሥት ምንም እንኳን በጊዜው ለኢትዮጵያ
ማንኛውም ባለሥልጣናት አርቢ ባይሆንም፤ የግሪክ አንድ ግብርና የላቲን
አገልግሎት ችሎታ ውጤት ነበር። የሕግ ባለሙያ ባይሆንም በችሎታው
ተጠቅሞ ለምንጥ ላይ ደረሰ ከላይ እንዲደርስ ለግድረግ እንዳንድ ነገሮችን
መለቀቅ ነበረበት። የሕግ ባለሙያ አለመሆኑ በዚያው መጠን የግል ጭንቀት
አደርገዋል ነበር። ኤርትራ የተላከበትን ተግባር ሲፈጽም በአገሩ የሊቢያ
ወጥ ለገ መንግሥት ለውጥ በመደረጉ በመንግሥቱ የግድፈላግ ሰው/
Persons Non Grata / ተብሏል። በዚህም የተነሳ የግሪክ አገር
ወጥ በአርጀንቲና ለውጥ ተገዷል። እዚያም ጠቀሞ ያለ የገንዘብ ክፍያ
የሚሰጥበትን ሥራ በመፈለግ የሕግ ችሎታ ያለው መሆኑን ግላዊነት ከቻለ
ይሁኑ ለራሱ እንደሚሆን ተረዳ። እንደ ዕድል ሆኖ በቅርብ ቀን አሥመራ
ወጥ የተከፈተው ላይ የሕግ ትምህርት ቤት ሥራውን ወርሶ ከኤርትራ
ላይ ሲል የሕግ ጠብር ይከትረው ዲግሪ ስለሰጠው አርጀንቲና ላይ
የግንጥ ላይ ጠቀሞበት አልቀረም።

ከእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ባለሥልጣናት ጋር በሁለት መንገድ
ነገሮች ሲካሄዱ ቆይተዋል። አንደኛው በውጣኔ ቁጥር 390V መሠረት
እንግሊዝ የኤርትራን አስተዳደር የግድራጀት፤ ሕገ መንግሥቱን የግድፈ
ሰ የኤርትራውያን እንደራሴዎች ስብሰባ የውጥረት፤ ከኢትዮጵያ ጋር
ህያዊ የጉፍራክ አንድነት ስለሚፈጠርበት የመስጠት ጋላረነት
ነበረው ዕለተኛው ግሊያኖች ትተውት የሄዱ የተለያዩ ግብረት ርክክብ
ሰጥተዋል። ሁኔታውን መገንጠል ያስፈልጋል። ይህም የትኛው ግብረት
ሆነው መንግሥት፤ የትኛው የኤርትራ መንግሥት ይሰጥ በግልፅ ላይ
ነበረው ጥብብ መወሰንን የሚጠይቅ ነበር።

ሰጽጦሪው የመደያ ነጥብ አብዛኛው ጉዳይ ያለብዙ ፍጥነት ነበር
ነበረ። የጊዜ ላይ ካሚንግ ዋና ረዳት የሆነው ስታርሮድ በኢትዮጵያ
ማንኛውም የሕግ አግባብነት እንዲጠበቅ የፈለገጋቸውን ጥበትናዎች
እንግሊዝ መንግሥት ባለሥልጣናት እንዲተበሏቸው ለግላጭ ችሎ

ዘር። እሱ ባይኖር ኖር ከእንግሊዞች ጋር ብቻ ሳይሆን ከአንዝ ግድግዳ
ጋርም በዝግጅት ከርከርና አድካሚ የሕግ ዝብዝብ ግጥ ውስጥ ተሰንቅረው እቅር
ዘር። ነገሩ ሲጀመር አዲስ አበባ ላይ የነበረው የእንግሊዝ ኤምባሲ ተባባሪ
አልዝጋሪም ብቸኛው ምክንያት ግን የፈዴራሉን ሥርዓት ያለግወቃቸው
ዘር። ችግሮቹ ይፋ ወጥተው ከታዩ በኋላ ግን አምባሳደር ዳግላስ ባስከ
ሙሉ በሙሉ ተባባሪ ነበር።

በአንፃሩ የሕዝብና በከፊል የመንግሥት የሆኑ የጣሊያን ንብረቶችን፣
ድርጅቶችን፣ ኮንሰስዮኖችን አከፋፈል በተመለከተ ግን ከእንግሊዞች ጋር
ከፍተኛ ውዝግብና ቅሬታ ተፈጥሮ ነበር። እንግሊዞች ኤርትራን የመለስ
ስትራቴጂያዊ ክልል በመላቀቃቸው የተሰጣቸው ልዩነትና ቅሬታ ግልፅ
ሆኖ ወጥቷል።

የነበረትና የኮንሰስዮኖች ግስተላለፍ ጉዳይ ፓሪስ ላይ በተካሄደው
ስድስተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ ውይይት ተደርጎታል። በኤር
ትራ የነበረት ግስተላለፍ ጉዳይ ላይ የተባበሩት መንግሥታት ያላለፈው
ውሳኔ ቁጥር 530VI በአጠቃላይ ቀደም ሲል በሊቢያ ውስጥ ስለነበረው
የነበረት ግስተላለፍ የተሰጠውን ውሳኔ ሲመስል፣ የእንግሊዝ ወታደራዊ
አስተዳደር የቆየበትን ጊዜ እንዲሸፍን አልፎ አልፎ ለየት እንዲል
ተደርጓል። በዚህ ላይ አበበና እኔ ጠንካራ ተቃውሞ አቀረብን። ሊቢያ
በተመለከተ የተሰጠው ውሳኔ አግባብነት ያላቸው ማንኛውም በሙሉ
ያለአንዳች ክፍያ ወዲያውኑ ለሊቢያ እንዲተላለፍ የግሪክ ሆኖ ላለ፣
በኤርትራ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ግን የእንግሊዝ አስተዳደር የሕዝብ
ማንኛውንም ለኢትዮጵያ ሆነ ለኤርትራ አልሰጥም የግለት ሙብት
እንዲኖረው አድርጓል። የእንግሊዝ አስተዳደርና የኢጣሊያ መንግሥት
በጥያቄ ማንኛውም ለመለዋወጥ በሙሉ ግጥም ተቃውሞ ማንኛውም
ሆነ በኤርትራ እጅ እንዳይወድቁ አድርገዋል። ከሁሉም የግሪክ ግዛት ግን
ለኢትዮጵያና ለኤርትራ የግሪክ ግዛት የቀድሞ የጣሊያን ንብረቶች ቀደም
ሲል የእንግሊዝ አስተዳደር ያልሸጣቸውን ነው ተብሎ ማስረጃ ነበር። የኔን
ወትወታ ባለሙያዎች ጠቅላላ ጉባዔው እንግሊዝ እስከዚያን ጊዜ
የሸጠችውን ሆነ ፈዴራል አስተዳደር እስከዚያው የጥንቃቄውን ሁሉ
ለራሷ እንድትደርግ ፈቀደላት። /በዚያን ጊዜ በኤርትራ ውስጥ የነበሩ አጂኖች
የተከላቸው ተቋማት በሙሉ ለሺል አይል ኩባንያ በመተላለፍ ላይ
እንደዘገቡ ደርሰዋል።/ ከሁሉም እንደ በሬቱ የኢትዮጵያ የልዑካን
ቡድን ለጠቅላላ ጉባዔው ያቀረበው ተቃውሞ በምዕራቡ ዓለም ውድቅ ሆነ።

የእንግሊዝ ብስጭት ለትዝብት በግሪክ ግዛት መልክ ጎልቶ የወጣው
የመንግሥት ንብረት ለኢትዮጵያ መንግሥት ስለግሪክ ግዛት ብቻ ነበር።

ይገኘበታል። ሌላው ትኩረት የተሰጠው ጉዳይ በኤርትራ ውስጥ የግዛት የፈጠራ ከሶችን በይግባኝ መርምሮ የግዛቱን የኢትዮጵያ የፈጠራ ከፍተኛ ፍርድ ቤትን ግጽጽግ አዋጅ ግዑግነት ነበር። ይህን ተግባራዊ ለግድረገጥ ፈጠራ መንግሥቱ ፈጠራዊነትን የግዴታ ጉዳዮች የቀረቡ ለሌህን መግባት አለብኝ ብሎ በጠየቀ ጊዜ ተከራካሪ ሆኖ መቅረብ እንዲችል የግፈቅድ ነበር።

ኢትዮጵያ ኤርትራን በተመለከተ ካደረጋቸው ስምምነቶችና ውሎች በስተቀር ኢትዮጵያን የግዴታ ጉዳዮች ኤርትራንም እንዲመለከቱ እርግጠኛ መሆን ነበረብኝ። ከዚህ ውጭ ያሉት ውድቅና ፈራሽ ናቸው። ኤርትራ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት መሆኗ ሲቀር፤ ኢጣሊያ ይችን ቅኝ ግዛት በተመለከተ ያደረገቻቸው ስምምነቶች / ከኢትዮጵያ ጋር ያደረገቻቸውን አይመለከትም / ቀሪ ይሆናሉ። ቴክላስ ከአግሪካ /ከተባበሩት የአግሪካ መንግሥታት/ ጋር ስትቀላቀል የተደረገው ይኸው ነበር። ልዩነቱ ግን ኤርትራ ነፃ መንግሥት የሆነችበት ጊዜ አልነበረም።

ልዩ ትኩረት የጠየቀ ሌላው ጉዳይ ኢትዮጵያ የባሕር በር ከግጥም ጋር ተያይዞ የመጣ ነበር-በሕግ የግዴታው የባሕር ክልል ጉዳይ፤ የትልልቅና ትንንሽ ደሴቶች፤ ፃግ የግዴታና የመርከቦች ምዝገባ ጉዳዮችን የግዴታነት። በነዚህ ውስብስብ ጉዳዮች ውስጥ ፒየር ፕትሪኤስ* እና በሥራ ግንኙነት የግዴታ ካፒቲን ግላሱኖስ ከፍተኛ ርዳታ ለድርገው ልኛል። የተለያዩትን ሕጎች በሥራ ላይ በግጥሙ ረገድ የፃፀ የሕግ ለራተኛ የልጅ ልጅ የሆነው ደጃዝማች ዘውዴ ገብረሥላሴ ርዳታ ለድርገልኛል።

ከባሕር መሐል የበሩትና ለመጀመሪያ ጊዜ በኤስ ሌስ ስፈንክስ ላይ ሆኖ ወደ ጀቡቲ ሰንዝ ያየጓቸው ከመርከቦች መተላለፊያ መስመር ግራና ተኝ የተነጠፉ አለትግ ደሴቶች ከፍተኛ ስትራቴጂያዊ ጠቀሜታ ያላቸው ናቸው። እነዚህና የዳህላክ ደሴቶች የጦር ተቋማት ለግዴታ ምኞት ናቸው። የመከላከያው ዘርፍ የግዴታነታቸው በመሆናቸው በፈጠራው መንግሥት ሥልጣን ስር የግዴታ ናቸው።

ፃግ የግዴታ መብት ለየት ያለ ሁኔታ ነበረው። ፃግ የግዴታነት በኤርትራ ባሕር ላይ ያለው ከፍል ብቻ ነበር። በግድባት ግራብና በየመን ባሕር ላይ በኩል የገጥሞ ፃግ አልነበረም። ነገር ግን የፃግ ሀብቱን

* ከፍተኛ ጊዜ ሊጣሉ ይገባል ይህ ሰነድ በዚህ መደብር የሚገኝ ግን ኢትዮጵያ መሪያ የሚገኝ የዚህ ሰነድ ላይ ነው።

ፌርድ የአገጣጠሙ ወታደራዊ አስተዳደር ጀነራል ደንከን ካግኒገስ ልጅ ሆደግቤል ደላላችው አሥራሪ ኤርትራ ግንባታ 1952

የቀረፀውት ኤርትራውያን ዓጣ አስጋሪዎች ሳይሆኑ የግዕዲት ዓረብና የዓጣ ዓጣ አስጋሪዎች ነበሩ። በተከታታይ ትውልዶች ያገኙት የበረከት ተቶ ወርሶ ለመንፈግ የግይቻል ነበር። ስለዚህም የወጣው ሕገ ቂጥጥር ለግድረግ የታሰበ ነበር።

የአባራ ሁለት ግደል ወይም 22.2 ኪሎግራም የባሕር ክልል በዓለም አቀፍ ሕገ ተቀባይነት ያገኘና ሳውዲት ዓረብ በሥራ ላይ የገለጠችው ሕገ ነር። ስለዚህም የባሕር /ግሪታይም / አጥጅ የፈደረሽኑ የባሕር ክልል እስከ አሥራ ሁለት ናቲካል ግደልን እንደግደርሰ ደንገገው የዚህ ክልል ለከ ሙሴር ወይም መወሰድ ያለበት የባሕር ጥገድ ተገብተው የመፈረሻ

ከፍታ ከሚደርስበት እንጂ ከሚወድቅበት እንዳይሆን ጥንቃቄ አደረግሁ። ይህም ያስፈለገበት ምክንያት ከባሕሩ ዳርቻ አንስቶ ወደ ባሕር መሐል የተቻለውን ያህል ርቀት በፈዴራሽኑ ቁጥጥር ስር ለማድረግ እንዲያስችል ነበር። በዚህም መንገድ የወደብ ክልሎችንና የመርከብ መጠለያዎችን በባሕሩ ዳርቻ በመሥራት ላይ የነበሩትን በርካታ የጨው ግምረቻ አውድግዎች በፈዴራሉ መንግሥት ቁጥጥር ስር እንዲውሉ ግድረግ ተቻለ።

በመጋቢት ወር 1952 ግለቂያ ላይ ከአሥመራና ከምዕዋ ከተሞች በስተቀር የኤርትራ ፓርላማ አባላት ቀጥተኛ ባልሆነ የድምፅ አሰጣጥ ዘዴ ተመርጠው ነበር። የአሥመራና የምዕዋ ከተማዎች ምርጫ ግን በተጥተኛ የድምፅ አሰጣጥ ዘዴ የተከናወኑ ነበሩ። የእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር የምርጫ ሂደቶችን በሙሉ ተቆጣጥሯል። ለምክር ቤቱ እንደራሴነት የተመረጡ 66 ሰዎች ሲሆኑ፤ ከነዚህ ውስጥ 32 የአንድነት ፓርቲ አባላት ነበሩ። አሥራ አራቱ ከኢትዮጵያ ጋር መቆራሃትን የመረጠው የምዕራቡ ክልል ሙስሊም ሊግ አባላት ነበሩ። ከቀሩት 18ቱ የኢጣሊያ የበላይነት ያለበትን ነፃነት የሚደግፉ ነበሩ። እንደተጠበቀውም የአንድነት ፓርቲ መሪ ተደላ ባይሩ የምክር ቤቱ ፕሬዚደንት፤ የምዕራቡ ክልል ሙስሊም ሊግ መሪ ዓሊ ሙሐመድ ሙሃራዳይ ምክትል ፕሬዚደንት ሆነው ተመረጡ።

ከዚህ በኋላ ፌዴራሽኑ እንዲንቀላቀስ የመጨረሻዎቹን ርዎዞዎች መውሰድ ይችላል። የኤርትራን ሕገ መንግሥት ምክር ቤቱ ሐምሌ 10 ቀን፤ የተባበሩት መንግሥታት ኮሚሽነር ደግሞ ነሐሴ 6 ቀን 1952 አፀደቁት። በንጉሠ ነገሥቱም ነሐሴ 11 ቀን ዐደቀ። ልክ ከአንድ ወር በኋላ መስከረም 11 ቀን 1952 / መስከረም 1 ቀን 1945/ በምኒልክ ቤተ መንግሥት በተዘጋጀ ከፍተኛ ሥነሥርዓት ላይ የተባበሩት መንግሥታት ውጫ ቁጥር 390V እምብርት የሆነውን ፌዴራሽኑን ያጽዳመውን ስምምነት/ ፌዴራል አካት/ ገርግዩ ጁንሆይ በፈርማቸው አፀደቁት። በዚሁም ፌዴራሽኑ በተግባር ላይ ዋለ።

መስከረም 15 ቀን 1952 እንግሊዞች አስተዳደሩን እንዲያስረከቡ በተባበሩት መንግሥታት በተቆረጠበት በመጨረሻው ቀን፤ ኃይለሥላሴ

* ተጥቶ ተደላ ባይሩ የኤርትራ ጥናት ሰነድ፤ ከሊ ራዲዮ ደገፍ የምክር ቤቱ ፕሬዚደንት ሆነው የምክር ቤቱ ተመረጡ።

ኤርትራን ከኢትዮጵያ ጋር
ያገኘው ራዲዮ ለክትባ ለግራ
ሪፖርት ጊዜ በታችኛው ጊዜ
የክብር ሥነ ሥርዓት ካግራ
ቻች ከግራቸው በስተ ጀርባ
ከግራ ወደ ቀኝ በሐረ ጎረቤት
ወለደ ጊዬርጊስ ከበስተኋላ
የሐረር መስፍን ልዑል ሙሉን
እና ከሱ በስተኋላ ልዑል ገህላ
ሥላሴ መስከረም 11 ቀን 1952

ቀደም ሁለቱን አገሮች በግራቸው መረብ ወንዝ ላይ የተዘረጋውን ጥብጣብ
በቀረጥ ወንዙን ተሻግረው ወደ ኤርትራ ገቡ። ወዲያውም ኢትዮጵያ ወደ
ገንባታ ባሕር በሯ የተመለሰችበትን ዕለት ለግንባታ ወደ ፍፁም ሄዱ። ይህ
ዝግጋቸው ከ1924 ጀምሮ ሲታገሉለት የኖሩበት ነው።

እኔይቱ ጃንሆይን አጅበው ወደ ፍፁም ሄደው ነበር፤ ነገር ግን በአዲስ
አበባ ተዘጋግ አየር ውስጥ ለኖሩት እኔይ የፍፁም ሙቀት አስጨናቂ ነበር።
በአጀራቸው መካከል አዉጊው ሙሉ ልብስ ተከህኖአቸውን እንደለበሱ
አጋ ወራሽ፤ የሐረሩ መስፍን፤ ራስ ካሣና ራስ ሰዩም የቀሩት የዘውድ
እግሮች እና አብዛኞቹ የግራቸው ምክር ቤት አባላት ይገኙበታል።
እንዲሁም ከአስራ ስድስት ዓመታት በፊት በጅቡቲ የኢትዮጵያ ቆንስል
የክብርን ቤት ወደድ አንዳርጋቸው መግይን ያገባቸው የጃንሆይ ልጅ
ሌላት ተናገረው ነበረች። ጃንሆይ በኤርትራ የዘውዱ ተወካይ አድርገው
በሙቀት አንዳርጋቸው መግይን ነበር።

ከክብር በልጉና በዓሉን አስመልክቶ የግራቸውን ንግግር
ተከትሎ እንዳበቁ ጃንሆይና ተከታዮቻቸው የአግራካል የእንግሊዝ
ቤሬገላ እና የኢጣሊያ አምባሳደሮች በቀይ ባሕር ላይ በተመደበው

—በከረፍ 11 ቀን 1952፡ ኦርትዶግ ከኢትዮጵያ ጋር የገናኘው ራዲዮ ለቤት በታችኛው ግቢ በተዘጋጀ ሥጦርነት ቢረረፍ፡ ተደግቦ ባይሩ የኦርትዶ ግብር ማግኘትና ሕዝብ ግቢ ማግኘት ራዲዮ የኦርትዶ የክርስቲያን ፍቅር ይታይል፡፡ ከዚህ ቀደምት ጋር የኢትዮጵያ ለምሳሌ ለምሳሌ ለምሳሌ የላቲን ግብር ተቀባሪ እና ግብር ሕዝብ፡፡

የአገሪቱ የባሕር ኃይል አሳዥ በሪሪ አድጋሪ ሕዝብ የዕዝ ሙርክብ ላይ ተሳፋሪ፡፡ በሙርክብ ላይ ሆነን የምፅዋን ወደብ አካባቢና በጃንሆይ ጥያቄ ከላህላክ ደሴቶች ትልቁ የሆነውን ናኩራን ተዘዋውረን ሕገገን፡፡ ናኩራ ሰንደርስ ጃንሆይ በደሴቱ ላይ በፋሽስቶች ታሰረው የጥቂት ገና የተተላለፉትን በርካታ ኢትዮጵያውያንን በግሰብ ወደ ባሕር ዳርቻ ሄዱ፡፡ በባሕር ሙከራ በተንግለለው ቀይ አሸዋ ላይ ለዓይኑት ለንድ ዓፍ ቀርቶ

ጋደሥላሴ ጥቅምት 4 ቀን 1952 ከበሬታ የኤርትራ ወሰን ላይ የወረብን ወንዝ ለርቆ የተዘረጋውን ጥበጣብ ሲቆርጡ በስተግራ ካጠገባቸው የሥራ ሚኒስትሩ ልጅ ጸሐይ ለበበ ይታያል። ከበበተኋላ ከግራ ወደ ቀኝ በመጀመሪያ ረድፍ ልዑል ራስ ካሣ፤ እጁን ከበስተግራቸው ካሜራ ይዞ የሚታየው ኩሎኔል / በኋላ ጀነራል / ነጋ ጋደሥላሴ ነው። የጃንሆይ ረዳቶች ከልጅ አርአያ በስተኋላ ይታያሉ።

ለገዳት የግር ለንበሌጥ አይታይበትም። የሰማዩ አድማስ ቅልጥጥ ካለው ያደረበዳ ጋር ተጋጥሞ ይታያል። የኢጣሊያው አምባሳደር ከጃንሆይ ጋር ወደ ደሴቱ መሄድን ስላልፈቀደ ከመርከቡ ላይ ቀረ።

ወደ ምዕዋ መልስ ስናደርግ ወሽባ ከሆነው የባሕር ዳርቻ በስተጀርባ ትዝቃዜ የታደለው የኤርትራ ደጋግው ከፍል በሩቅ ይታያል። ከመርከቧ ከመረዳችን በፊት ጃንሆይ በሐሳብ ተውጣው ተቀምጠውበት ወደነበረው የመርከቡ የግንባር ከፍል አስጠሩኝ። አንድ ግብፃዊ የመጨረሻ ሪፖርቱን በግሪፍቀብበት በለባተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ ላይ ለመገኘት ወደኒውዮርክ መሄጃዬ ተቃርቦ ነበር። እንደተለመደውም የከበደ ርጋታቸው ጣሕር በር ለግግኝት ከተደረገ የሰላላ ዓመት ትግል በኋላ ሊታይባቸው የሚገባውን የርካታ ደስታ ውጦታል። ዕለቱ በግል የርካታ ስሜት የሚሰጥ ገበያ በኢትዮጵያውያን ዓይን ዳግማዊ ምኒልክ ከአድዋው ድል በኋላ ኤርትራን ያለግሰመለላቸው ትልቅ ስህተት ነው የተባለውን ለርዘው የታሪክ

እርግጥ ግድረኛው ነበር። በቅርብ እውቀት የመሄደን ነገር በግድረኛው ሊተቸቸ ከረጅም የተጋረጠበትን ፈተና አስመልክተው እንዲህ አሉኝ፤ ። ስትኔድ ሊተቸቸ ታላቁ ሀገር መሆኗን ለአግሪካኖች እንድትነገራቸው። ርዳታ እንዲሰጡን ጠይቃችሁ አላሉም፤ ሐተታ አልጪመሩም፤ የነገሩን ይህን ብቻ ነበር።

በዓለም ጥንታዊ መንግሥት አላቸው ከግሪኩ አገሮች አንዱ የሆነችው ሊትቶኦያ በርካታ ምዕት ዓመታት ያስቆጠረው የፖለቲካና የባሕር አገደንቷ የተመለሰበትን ዕለት ስታከብር በመገኘት እንቅጥልሽና ጥልቀት የተመለሰበትን ትርጉት ግዛት ያልታሰበ አጋጣሚ ነበር።

። ስጦ ፀይሩ አነጋገራቸው ኤርትራ ወደ ሊትቶኦያ በመመለስ የግሪኩክትለውን የዕድገትና የልግነት ፈቃድ ሁኔታ ከወዲሁ ግድታቸውን የግሪኩክት ነበር። ሕገ መንግሥት ያላት ከጎሳ ። ሠረት በላይ የሆነ የአውሮፓውያን ዓይነት ሕጎች የወጡላት ኤርትራ ስትቀላቀል የሊትቶኦያ ሕገ መንግሥታዊና የሕግ አውጪ አካላት አወቃቀር በአፋጣኝ መለወጥ እንዳለበት ግልፅ ነበር። ሕገመንግሥት ከመለወጡ በፊት የሕግ አውጭን አካል አወቃቀር ዘመናዊ ግድረግ ቅድሚያ ሊሰጠው ይገባል ተብሎ ተወስኗል። ወዲያውም የሊትቶኦያ የፍትሕ ብሔር፤ የሥነ ሥርዓት፤ የባሕርና የወንጀል ፍትሕ ሕጎች ዘመናዊ ስለሚሆኑበት የአፈጻጸም ሥርዓት ሐሳብ እንዳቀርብ ተጠየቀው።

የተጠላብኝ አደራ ብዙ አግራሞችን እንድላሰቡ አስገደደኝ። አንድ ነገር ግን ግልፅ ነበር። ወግ አጥባቂ ለሆነ ጉብረተሰብ ጉብረትንና ጋብቻን በተመለከተ ትልቅ ለውጥ አመጣለሁ ብሎ ተስፋ ግድረግ ዕውነታን አስመልክቶ ይሆናል። በተመሳሳይ ሁኔታ በወንጀል ሕጎች የሚደረገው ለውጥም የጎሳ ሊሆን አይችልም። በልግድ የወንጀል ፍትሕ ሕግ ሆኖ የሚሠራበት ፍትሕ ነገሥት ከአሥራ ሦስተኛው ክፍለ ዘመን አንስቶ የመጣ ነበር። ነገር ግን ከዘመናዊው ዓለም ጋር ዕለት ተዕለት የሚያገናኙት የንግድና የኢንዱስትሪ/ የውጭ ንግድን ወያኔ/ መስኮች ያለችገር በዘመናዊ መልክ ሊቀረፁ የሚችሉ ናቸው። ይህን ሰራ ችግር ለመግባት ቅድሚያ ትኩረት የሰጠሁት ለፍትሕ ብሔርና ለንግድ ሕጎች ዝግጅት ነበር።

ከሁሉ በፊት ሊትቶኦያ የእግሊዝንና የአግሪካንን ወይስ የኮንቲኔንታል አውሮፓን የሕግ ሥርዓት ትክተል? የግሊኩ ፍርግ መወሰን ነበረበት።

የኮንቲኔንታል ሥርዓት ትከተል የሚለውን ምርጫ በመደገፍ የፍርድ ህዝቦች ለነበረው ለወልደጊዮርጊስና¹ ለአክሊሉ የግብርብበት በርካታ የጠየቀች ነበሩ። በመጀመሪያ ምንም እንኳን ከነፃነት በኋላ እንግሊዞች የፍርድ ቤቶች ውስጥ የሠሩ ቢሆንም፤ በተግባራዊ ክፍል የፈረንሳይ ተፅዕኖ የዘነበሩ። አክሊሉ የሕግ ዲግሪውን ያገኘው ከፓሪስ ነበር። ወልደጊዮርጊስ ሚዛኑ የውጭ ጽንጽ ፈረንሳይኛ ነው፤ ጃንሆይ በይበልጥ የሚረዱት የውጭ ጽንጽ ፈረንሳይኛ ነው። ከፋሽስት ወረራ በፊት በሥራ ላይ የሰው አሁንም ያልተሻረው የንግድ ድርጅቶችን /ኮርፖሬሽኖችን/ የሚመሩ የሚቆጣጠረው ሕገክፈረንሳይ የተገኘ ነው። የፈረንሳይ ሕጎች በቅደም ተከተል ተሰባስበው እጥር ምጥን ብለው መዘጋጀታቸውን ሁለቱ ሆኖ ያደንቃሉ። እኔ በሥራ የተገናኘኋቸው ኢትዮጵያውያን ህዝባዊና በሙሉ ለሚያቀርቡልኝ የሕግ ጥያቄዎች አጭርና ከመጽሐፍ የጣ መልስ ይጠብቁ ነበር። በፍርድ የተወሰኑ ጉዳዮች መጠቀሳቸውን ቢቃጠሉም የአሠራር ደንብ ሆኖ አንዱ ጉዳይ ከሌላው የሚለይበትን ዓይነት የአንዱ በሌላው ውስጥ ተጠቃሽ የግዴታነትን የግንኙነት ዓላማ ወረድ አይተግኛቸውም። ይህ አመለካከታቸው ግን ግራ የሚያጋዝ ነው። የከንያቱም ኢትዮጵያውያን በፍርድ ቤቶች ውስጥ ሲገኙ ጥቃቅን ልዩነቶችን በግሳየትና የቀደሙ ፍርዶችን በመተቀስ ሙከራ ብለው ለሚከራከሩ ነው። መሪያ እንዲሆናቸው ግን ምንጊዜም እንደ ፍትሕ ዘላቂ ያለ የተጻፈ ሕግ ግዮት ተፈጥሮአዊ ልግዳቸው ነው።

ሁለተኛው ምክንያት የኮንቲኔንታል አውሮፓ የሕግ መጻሕፍት ዘመን መልኩ ወደ ውጭ ለመሠራዊት መቻላቸውን የመገንዘብ ጉዳይ ነው። ለዓይነትም በፓሪስ የሕግ ፋኩልቲ ፕሮፌሰር የነበረው ገርጌን ኤስካራ ዐረፉና የወሰዳቸውን የሰዊስን ከውል ውጭ ግዴታ የፍትሕ ብሔር ሕግ ማተኮር ይቻላል። ጃንሆይ የጀርመንን የንግድ ሕግ ተቀብላ በሥራ ላይ እውላለች። የመንግሥታቱ ግንባር የሐዋላ ወረተቶችን፤ የመርከብ ጭነት ጽሕፈትንና እነዚህን ያቋቋሙትን የሕግ ደንቦችን፤ የባሕር ኃይል የሚፈጥሩ ድርጊቶች የመንግሥት ተጠያቂነትን የሚገልጡ የብሩሴ ለስደቶችን የሕግ መጽሐፍ ሆነው እንዲወጡ አድርጓል። የባሕር ኃይልን ዘመለከተ የሚወጡ ሕጎች በመሠረቱም የመነሻነት ከኮንቲኔንታል

¹ ወልደጊዮርጊስ ለመንግሥት ሥራዎች ውጭ የፍርድ ህዝቦች፤ የሕግ ውስጥ ጉዳይ ህዝቦች እና የፍርድ ህዝቦች ነበሩ።

እንደሚታወቅ ጋላሬነት ተሰጠች። በመጀመሪያ ሙሉ በሙሉ በኮንቲኔንታሉ የሕግ ሥርዓት ውስጥ ላለው ግዛት ከሁለቱ የሕግ ሥርዓቶች አውጣጥተው ለመተግለጽ የሚባሉትን የሰባንዲነቢያ ሀገሮች ባለሙያዎችን መፈለግ ጀመርኩ። ስሙጥር የሆነው የሕግ ባለሙያና የኢትዮጵያ ወዳጅ ቤተግርብ አምባሳደር ላኩንን ከዴንማርክና ከፍርጄይ የሕግ ባለሙያዎች ጽላገናገኝ። ራሴ በሰዎች አግዛይነት ባደረግሁት ጥረትም ከሰዊድን የሕግ ሙያዎች ጋር ተገናኝሁ። እንደ ዕድል ሆኖ ከነዚህ አገሮች አንድ እንኳን ለሥራ እንዲገኙልን ግድረግ አልቻልንም። ይህ መስመር በመዘጋቱ ተከራካሪ ወደ ጆርጅ ሪፐብሊክ የፈረንሳይ የሕግ ተኩልቲ ዲን አደረግሁ። ሙሉ አግዛይነት ፕሮፌሰር ኤስባራ የባሕር ሕጉን እንዲያዘጋጅ ለመቅጠር ተቻለ። የፍትሐብሔር ሕጉን የሚያዘጋጅ ከፋኩልቲው አንድ ፕሮፌሰር ዚኒቫ ዩኒቨርሲቲ ደግሞ የወንጀለኛ መቅጫ ሕጉን የሚያዘጋጅ ፕሮፌሰር አገኝ።

በሚጠቅሙ የሕግ ባለሙያዎች ሥራ ዉርሶ አልረካሁም ነበር። ምክንያቱም ሥራቸው ነጥብ የሚመታ ሳይሆን በአጠቃላይ ሐሳብን የሚግባርቅ ስለነበር ነው። ከዚህም በላይ በተለይ የፍትሐ ብሔር ሕጉ ማድተ ያለበደ ምክንያት ከሚገባው በላይ ዘገየ። ከዚህ ፕሮፌሰር ጋር ፀረራረፍኩ። ውል ውስጥ መላ ጊዜውን ለዚህ ሥራ እንዲያውልና የኢትዮጵያ መንግሥትን የጽሑፍ ፈቃድ ከግጥሃቱ በፊት ሌላ ሥራ እንዳይጀምር ግዴታ አስገብኜው ነበር። ነገር ግን ለፍርድ ሚኒስትሩ ግዳጄን እየተጣው ነው ብሎ አያረጋገጠውኝ ሌላ ሥራ መቀበሉ ተደረሰበት። ህጋዊ «የትኛው ግዳጄ?» ብሎ ለመጠየቅ የሚያሳስብ ነበር። እንዲሁም እሆነ የሕግ መጻሕፍትን የግዘጋጀት ሥራ አልፎ አልፎ ለዚህ ተብለው ዘጸጸሙት ኮሚቴዎች ዘንድ ቀርቦ እየታየ በ1960 ላይ ተጠናቀው ለሕትመት በቀፊ የመወረሻው ውጤት አጥጋቢ ነው ለግለት አይቻልም። ሌላ ተርቶ የገገድ ሕጉን እንዲለ መተበል ሀሳቡ የሚያስገድድ ሆኖ እንዲህ ያለው ውጥ በቀል ሥርዓት ተቃውሞ ሳይገጥመው እንዲህ በሥራ ላይ ይውላል ተብሎ አይጠበቅም።

አስተዳደራቸውን በመናዊ የግድረግ የጃንሆይ ጥረት ሕጎችን የግፍግት ብቻ አልተወሰነም። ከሞርኮት በኋላ የሚጣው ትውልድ ግፈትና ህፃናዊ እድገት ቢያንስ የሕግ መንግሥቱን መሻሻል እንደሚጠይቅ ጃንሆይ አስተዳደሩ ተገንዝበውታል። በኤርትራ ውስጥ የሕግ መንግሥት

፡ አምላክ ሕግን ለሕዝቡ ማግለጽ ይገባል። የኢትዮጵያን የሕግ ጥያቄ ለመሙላት ሌላ ማረፊያ ለውጥ ነው።

መኖር ከ1848 የፕራሲያ ሕገመንግሥትና ከ1889 የጃፓን ሕገመንግሥት ተፈጻሚነት ወጥቶ በሥራ ላይ የዘረመን የ1930 የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ባለቅዱስ ግዛት ለሰገድደላው ስለዚህም በወልደጊዮርጊስ ሊቀመንበርት የሚመራው ከሚቲ የዕለት ተዕለት ሥራውን ሲያከናውን ግርግርነታቸው ከዘውድ መግዘርት ጽሕፈት ቤት ተቀምጦ ይጠባ በታላቁ ከወልደጊዮርጊስ ጋር አከላለሱ ጋራት ስን እና ከጥዝንግተን ሊሊ የመጣው ስመጥር የዓለም አቀፍ ሕግ ሊቅና ከአሜሪካን ጆርጅ ሌፍ ሊንት ርናሽናል ሉው አዘጋጆች እንዲሁ የሆነው ሌድጋር ተርሊንግተን ዘር።

የርዕዩ የግድረጉና አብዛኛውን የመጀመሪያውን ረቂቅ የግዘጋጅቶ ተግባር የኔ ዘር።

ተርሊንግተን በኤርትራ የገዢው ነገሥቱ ተወካይ ለሆነው ለቢትወደድ እንዳርጋቸው የሕግ አግባብ እንዲሆን ሐሳቡን ያካረለኝ አዎባባሪ ጄኔራል ዘር። የርዕዩ መያተኛ ከመሆኑ በላይ በጣም ትሁትና ተግባራዊ ሰው ዘር። ባዙ ሊትዮጵያውያንና ኤርትራውያን በወትር የሚደንቁበት የተለየ ሁኔታ ዘር። ጆርጅ የግደለግ ስልጣን በቅድመ-ዘመን-ትራንዚሲተር ለመሰረዝ የሚጠቀሙ በግራ ጆርጅ ውጥስ የሚገባው መግሪያ በሸሚኒ ኪስ ውስጥ ከሚቀመጥ ባትሪ ጋር በሽቦ በግያያህ ዘር። በዚህ መግሪያ በመጠቀም በጥሪ ሁኔታ ውስጥ ይችላል ዘር። ተርሊንግተን ሐኪም የራድዮ ጆር ለየተባለ ይጠራ ዘር። ሁልጊዜ የፖሊሲ መልዕክትና መግሪያ ይቀበላል ለየተባለ ይጠራል።

ጆረት ስን፤ ተርሊንግተን ለኔ ከቤተ መንግሥቱ አጠገብ በሚገኘው የዘውድ መግዘርት ጽሕፈት ቤት ወይም ዳክ ቤት በየጊዜው ከወልደጊዮርጊስ ከአካላትና ከሰውነት የታሪክ ሰው ከብሉት መርህ ገዢ ጋር እንደነበረ ዘር። ወይም ታችኛው ከወረሰን በጋላ ወልደጊዮርጊስ አካላትና ብሉት መርህ ገዢ ስለሌለው ከገዢው ላይ ወደ መግዘርት መግለጻቸው ያቀርባሉ፤ መግዘርቱ ደግሞ በተፈጸመ ለገዢው ነገሥቱ ያቀርባሉ። ባዙውን ጊዜ የዘውድ የክር ቤት በጣም ወግ አጥባቂ በዘር። በራስ ካግ ተሰላፊ ስር የወደቀ ስልጣን የፖለቲካውን ሐሳብ ውድቅ ለሚያደርጉበት አስታራቂ ሐሳብ ይዘን ለመቅረብ እንጥር ዘር። በዚህ የተገኘ ሥራው በጣም ይጓዣል ዘር። ከራሱ ሁሉ ቀደምት የሆኑት ራስ ካግ ጋደሉ አዘውትረው ቤተመንግሥት በመገኘት ተወዳጅ ለልዝራ ጥዕና በመከላከል ከፍተኛ የዕድሜ ልዩነት ቢኖርም ለኔ የወዳጅነት አጠቃላይነት ዘር። ከሀገር ልብ ልብ ወጥቶ ለብሰው ያህል በጊዜ እጅግ የተወሰነው ግድግዳ ለግያና ዘግተኛ የሆኑት ራስ ካግ በወትር የሚገኝ መያዣው በእንደገና ያለው ከወርት የተሰራ ጥቂር ካግ ይለባሉ። በሥራ

የኢትዮጵያ የተወሰነ መንግሥት ስርዓት እያወጣ ያደርጋል። ተወላጅ
ወይንም አጥባቂነታቸው ቤተሰባቸውም ላይ ችግር የሚፈጥር ክር።
ወይንም በምንብ ሰዓት አብረው እንዲበሉ፤ አብረውም እንዲተኙ
ሊቀድሳቸውም ክር። ወልደጊዮርጊስ አልፎ አልፎ በሚገኝ ቀለም
ላይ ላለው አጠክርቻቸውን በራሳቸውና በባለቤታቸው መካከል ከፍተኛ
ሕልውና አለው ላይ እንደሚያስተኙ ገልጾልኝ። ራስ ካለ አጠክርቻቸው
የሆኑ እንቅልፍ የወሰዳቸው ሲመስላቸው ከመራት ላይ የተኙ
ሚመስሉትን ሰዎች በቀስታ እየተራመዱ አልፈው ወደ ባለቤታቸው
ሸታ ከፍላ እንደሚሄዱ አጠክርቻቸው እንደገለጡለት ነገርኛል።

እዚህ ሕገ መንግሥት በምናዘጋጅበት ጊዜ የዘውድ መግከርት ጉዳይ
የሆነው የሥራ ያላቸውን የግዴታ ሥልጣን አጠናክረን እንደገለጥ
ነበርን ክር። አክሊሉና ወልደጊዮርጊስ ምንጊዜም ተቀነውን
ሆነው። የ1930 ሕገ መንግሥት ጃንሆይ ለሕዝባቸው የሰጡት እንጂ
ሥልጣን የሕዝብ መሆኑን በግወቅ የተዘጋጀ በሕዝብ የበላይነት ላይ
ተመሰረተ የወጣ ባለሙያ ሥራችን ያንኑ አስተሳሰብ ግብፃ ብቻ ክር።
የግብፃውያን በአብዛኛው ውጤት የለሽ ውይይት ይካሄድ የጠረው የጉጉ
ወጥ ቤተሰብን የገል ሀብት ከግዴታ ከግዴታው የቤተ መንግሥት
ዘዴት በመለየቱ ላይ ክር። በመጨረሻም ይህን በሚመለከት የወጣው
አንቀጽ 19 ችግሩን የሚያብራራ አልነበረም። ትልቅ ጥያቄ ከሚሰጠው
አንቀጽ 13 ይልቅ የውርስ የቅደም ተከተል መብትና የወራሴ መንግሥትን
ላይ የሚመለከተው ብዙ ውይይት አላስፈለገውም። አንቀጽ 13 ውስጥ
የረገደው አሻራ ቋንቋ አልጋ ወራሹ ዙፋኑን ለመውረስ የጠረበትን ችግር
የሸፈነ ታሰቦ የተደረገ ነው። ይህም ፕሮግራም ድንገተኛ ሕግ
ሊሆን ይቻላል። አንቀጽ 13 ንጉሠ ነገሥቱ ዙፋኑን ለመውረስ
ተሳሳታዊነቱን የሚያረጋግጥ ወንጀል ልጅ የሌለው እንደሆነ ከዘውድ ምክር
ቤት ጋር በመግከር አልጋውን የሚወርሰውን ሰው መርጦ ለሕዝብ
በቃውኑ ላይ ክር። ይህ አንቀጽ እያለም ንጉሠ ነገሥቱ ፍጻሜ
ማግኘታቸው ጥቂት ወራት እስከቀረው ድረስ አልጋ ወራሽ ሳይበይጡ
ይታያል።

ጃንሆይ የኢትዮጵያን ሕገ መንግሥትና ሌሎችንም ሕጎች የተባበሩት
ማኅበራት ለኤርትራ ባወጣው ሕገ መንግሥት ውስጥ ከተካተቱት
ዘዴዎች ጋር ተመጣጣኝ እንዲሆን በዘመናዊ መልኩ እንዲዘጋጅ
ሆኑት ለተቃራኒ ሁኔታዎችን ለመፍጠር በመፈለግ አልነበረም። ነገር
ተቃራኒ ክር። ከዚህ ሁኔታ በስተጀርባ ለረጅም ጊዜ የቆየውን ሥልጣን
የገለጸ ፖለቲከኛውን ያራግዳልና ነገሮች ለተቃራኒ እንዲሉ እየተ
ወጡ ተቃውሞ ግስተንፈሻ ያበጁ ክር። / በመጨረሻው ግን አላቸው

በጥቅም ሕጎች ለመተርጎም የአገሪቱን ሕጎችና የፍርድ ቤቶች ውሳኔዎችን የጥፋት ሁኔታ እንዳይኖር ከፈለገ ሰብሳቂ መብቶችን ለመስተጋገል ግን ይህ እንዲሆን ፍላጎት ነበረኝ።

የጥክር ቤት አሠራር ሥርዓት ለግምገማት ከፍተኛ ጥረት ባደርገው በሌላ ተሳታፊነት የሚወጡ ሕጎች ሁሉ የጥክር ቤቱን ይሁን ታግጥነት እንዲገባቸው ቢገለጥም፤ ጃንሆይ ድንጋጌ በግዴታ ሊጠ ቀመረው የሕግ መወሰኛ ጥክር ቤት አባላት በጃንሆይ የሚሾሙ ሲሆን፤ የሕግ መጥሪያ አባላትን ግን በሕዝቡ ተመርጠው የሚመጡ ይሆናሉ። ሕጎች የመጥረጥና ለመንግሥት ሥልጣን የመረጥ መብት ተረጋግጧል። ወኪላቸው በሕዝብ ብዛት ላይ የተመሠረተ እንዲሆን በግድረግ 200.000 ሺህ በሚገኙበት የጥርጴጭ ክልል ሁለት እንደራሴዎችን እንዲመረጡ ተወስኗል። የመጀመሪያው ቢሔራዊ ጥርጴጭ የጥርጴጭ አዋጅ ከወጣ ወዲያ በ1957 ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ ሁለቱን ጥክር ቤቶች የመብተን ሥልጣን ቢኖራቸውም፤ ይህን ግድረግ የሚችሉት በአራት ወር ጊዜ ውስጥ እንዲታዩ አዲስ የመወሰኛ አባላት የሚሾሙ ወይም የሕግ መጥሪያ አዛዥ የሚያስመርጡ ከሆነ ነው።

በፓርላማው ሥርዓት ውስጥ የመደበኛ ፓርቲ ሕልውና ለግጥም እጅግ ጠቃሚ መረራትን ያስከትላል ከሚል ፍርሃት ከኤርትራ በስተቀር ይላው የኢትዮጵያ ክልል የረዕራሳ ሥርዓት ሐሳብ ተቀባይነት አጣጥሞ።

አሳቢው ችግር የሚኒስትሮች ጥክር ቤት ለሕግ መጥሪያው ጥክር ቤት ተጠሪ ነው በሚለው ጥበቃ ላይ የተዛወረ ነበር። በዚህ ጉዳይ ላይ ሕገ ጥገሥቱ ከመውጣቱ በፊት ብቻ ሳይሆን ከወጣው በኋላ ተሳክቶልኝ አውቅም። የግብርናው ሐሳብ ሁሉ ጠንካራ ተቃውሞ ያስከትላል ነበር። የሕግ ለውጥ እንኳን የተገኘው በሁለት የክንያቶች ነበር። አንደኛው ወዲያ በፍርድ ቤት ሕግ ሲሆን፤ ሁለተኛው ሚኒስትሮች፤ የወደ ጥክር ቤት እና ጃንሆይ የጥክር ቤት አሠራር ሥርዓት ለማግኘት ነበር። ይህ ግን ሁኔታው ግልፅ ስላልነበረ ወይም ከግብረላት ጉድለት የተፈጠረ አልነበረም። የሚኒስትሮች ጥክር ቤት የጋራ ጋላፊነት ጠንካራ ተቃውሞ ከሆነ የወደተ ቢሆንም የእያንዳንዱ ሚኒስትር፤ በተለይም የጠቅላይ ሚኒስትሩ ተጠያቂነት እንዲኖር ሆኗል። ወዲያ በፍርድ ቤት አባላት ጠቅላይ ሚኒስትር ላይ የነበረው ንቅናቄ ለሁለቱ ጥክር ቤቶች የሚረዳ ተጠሪነት ነጥሉ በግስተመጥና ጠቅላይ ሚኒስትሩ ለግብረላት እንዲራራ ለሚቀርብለት ፓርቲ የተገኘ መልስ ለመስጠት

አቶቶ ሲሸግቱ በዓይነ ሕሊናው ይታየዋል። አንቀጽ 72 «ጠቅላይ ሚኒስትሩ ከፓርላሚንቱ አንደኛው ምክር ቤት በሚያደርገው ስብሰባ ወይም ሁለቱም ምክር ቤቶች ባንድ ላይ በሚያደርጉት ስብሰባ በድምጽ ብልጫ ሲጠይቁት ራሱ ወይም እሱ የሚወክለው የመሥሪያ ቤቱ አባል ተርቦ መሥሪያ ቤቱን ስለሚነኩ ጉዳዮች በታላ ወይም በጽሑፍ መልስ መስጠት አለበት» ይላል። / ጠቅላይ ሚኒስትሩ እሱ የሚወክለው ሰው የሚለው እነጋገር እንዲገባ ለማድረግ ችሏል። / የሚኒስትሮች የገል ጋላሬክ በተመለከተ ሊገባ የቻለው ይህ ብቻ ነበር።

ወልደጊዮርጊስ እንዲህ ያለው የግሻግያ ለውጥ እንዲደረግ አጥብቆ የያዘው ከነፃነት በኋላ ወደ ውጭ ተልከው የነበሩና መመለስ የጀመሩ ተግራዎች ለውጥ ረገዳትና በኢትዮጵያ ውስጥ የኮሙኒስት ቅስቀሳ መከሰት ስላለጋው ነበር። አንድ ቀን ጧት እነዚህን ነጥቦች አስመልክተን በፋክቤት ውስጥ ስንገነጋገር ለብቻዬ ጎትቶ ወሰደኝ። ቀጥሎም እሱ የለየለት ወግ አጥባቂ ቢሆንም የኮሙኒስቶች ሠርተ መግባት በጣም ስላሳለበው ከምክር ቤት የአሠራር ሥርዓት ጥቂቱ እንኳን ቢገባ በሚል ሊሰግግ እንደቻለ ገልጻልኝ። የለውጥ ረገዳ ተግራዎች አስኳል ከውጭ አገር በመመለስ ላይ መሆኑን በማውላት የኮሙኒስት ወኪሎች በየትም ቦታ እንደሚገኙ አረጋገጠልኝ። በዚያ ጊዜ / 1953-1954/ በኢትዮጵያ ከተሞችና ገጠር የአገር ውስጥ እና የውጭ ዜና ለመቀበል ትራንዚስተር ራዲዮች አልገቡም ነበር። የዓለምን ዜና የቢቢሲ ራዲዮ ጣቢያ በየቀኑ ያስተላልፍ ነበር። ወልደጊዮርጊስ መረጃ ሠራተኞች / የአገር ውስጥ ጉዳይ ሚኒስትር በመሆኑ በሱ ስር ነበሩ/ የኢትዮጵያ ኮሙኒስቶች ወኪሎች የአገር ውስጥ ዜና በአግርኛ በድምፅ ግጥሊያ በሚነገርባቸው አደባባዮች ለመስጠት ግታ ግታ በሚለበለበው ሕዝብ መካከል እንደሚሆነው ገልጸውለታል። አንዱ ወኪል አንዱን አድግቶ እሁን የተነገረውን በትክክል ሰጥተኸዋል? በግለት ይጠይቀዋል። በዚህ መጀረጥ ምክንያት አድግኜ ግራ የተጋባ ወይም ግር ያለው መሆኑን ሲገልጽ ወኪሉ በምፅራቱ ዓለም የተደረገን ዕድገት ወይም የተገኘን ጭነት ጥፋትና ውድቀት ነው ብሎ ይነገረዋል ወይም በኮሙኒስቱ ዓለም የተገኘ ጭነት ነው ይለዋል። ዜና ለመስጠት በየአደባባዩ የሚከሰቱለት በአብዛኛው መሐይም ስለሆነ ወኪሉ የተናገረውን እሚን ብሎ ይቀበለዋል። በተጨማሪም እነዚህ ወኪሎች ሚኒስትሮች የሚነደቸውን ማርቸሊስ

* እነዚህ ግለሰቦች ራሳቸው ወይም የሚወክሉት ጋራ ዕለት ምክር ቤቶች ወይም እነዚህ የሚሰጡት የሚታዩት አረጋርባቸው ግጥሞች ቦታ ወይም በጽሑፍ መልስ እንዲሉ ያስጠይቃል።

ወደ ሌሎች መኪናዎች ለአላፊ አገልግሎት እያመለከተ የዚህ ዓይነትን የሥራ እንዲያቀርቡ በዝግጁ ታያለህ ይሉታል ብሎ ነገረኝ ወደጊዮርጊስ ወደጊዮርጊስ ፊት መርቶላክ ስለነበረው ገልጾት በመጠኑም ቢሆን አብረዋል።

እንሆይም ሆኑ አክሊሉ/ የሱ እንኳን አስገርጦኛል/ ሕገ መንግሥቱ ታሪክ በሥራ ላይ ከሆነ በኋላ በምክር ቤቱ የአሠራር ሥርዓት ላይ ከነበረው መሻሻል አልተገነዘቡም ነበር። ግንኙኛውም ቢሆኑ የአንቀጽ 72 እና 73ን መናገር ሕገ መንግሥቱ ከመውጣቱ በፊትም ሆነ በኋላ ያለውን ስነ ልምድ ለሁሉም፣ የሁለቱን ለዘብ ያሉ አንቀጾች ይዘት፣ በአጠቃላይ ትርጉሙ ለአክሊሉ ይህ ነገር አዲስ የሚሆንበት ምንም ጥንቃቄ የለም፤ የከንፍቱም የፈረንሳይ የሕግ መቀረፍ ምክር ቤትን ለሠራጭ የመንግሥት ያልተጠበቀ መገለባበጥን ጠንቅቆ ያውቃል። ይህንን ብሰለትም ሆነ በባሕርይ ከእንሆይ ይልቅ ይህችን ትንሽ መሻሻል ለመብል የሚችል ነው፤ በኢትዮጵያ ውስጥ የፓርላማ ደካሚነት ሊሠራ ይችላል፤ ደረጃ ላይ ተደርሷል የሚለውን ግን በፍጹም አይተባብሩም። ይህም ጊዜ በኋላ ቢሆን ይህን በመብል የመሻሻል ለውጥ ላይ ተቃውሞ ለቀኝ ያለበት ጊዜ አላጋጠመኝም። ለንጉሠ ነገሥቱ የግደገህነት ያልገኘ የሰጡ በርካታ አንቀጾች በሚታዩበት ጊዜ የተሻሻለው ሕገ መንግሥት ከበስተጀርባው የወገ አጥባቂው ሥርዓት የሚጠናከርባቸውን ዓይነቶች ለመጋረፍ የወጣ ሆኖ መታየት ያለበት ነው።

ለመጀመሪያ ጊዜም ከንጉሠ ነገሥቱና ከአክሊሉ ጋር የጠረጻ እንከን ከእነዚህ ሁለት ተባብሮ ንቃታት ሲፈጠርበት ተሰጥኝ። እንዲያም ሆኖ ግን ለምክር ቤት ተጠያቂነትን ለግጠናክር ከመገፋት አልባብኩም። በ1950ዎቹ ወደፊት ላይ ገርግጧል እንሆይና አክሊሉ/ በዚያን ጊዜ ጠቅላይ ሚኒስትር/ በለውጡ ጊደት ጠልተው ስለገቡበት መልሻ መገኘት አልነበረም።

* ጠቅላይ ሚኒስትሩ ሚኒስትሮችን የመቀረፍ ለንጉሠ ነገሥቱ ለምክር ቤት የሚያላጉ ሰነዶች ከ1985 የመፈንቀል መንግሥት መብቱ ከሕግ ተቃራኒ ነው።

ግብፅ ወገን

- 1 ከተረፉት ዓመታት በፊት ለፍ ዝብርድህን ኃይለማርያም ንጉሠ ነገሥቱ ከዘመኑ ጋር አልተራወዱም፤ እነሆው በመንግሥት አራር ውስጥ ሳይገቡ በዘውላቸው ላይ መቶመጥ አላገኙት በግልጽ እንሆይ ወደ ወህኒ ሰደዱታል።

ከቀን በኋላ የግንባብ ነገር፤ ማሪያ ወረቀት ወይም ማሪያ እንዳይገባት ተከላከለ። ለ25 ዓመታት በግልጽ ይት ውስጥ ቆይቶ ሊወጣ አንድ ለውጥ አልታየበትም ብሎ ደጃዝማች ወደ ዝብርሥላይ በማረፍ ገለልላል። ለዚህም ምክፈር ከአገባል፣ በግንባብ ጊዜ በየዕለቱ ለውሳኔ ሰዓት ስህል ከመታሰብ በፊት ያበገጥዎት መጻሕፍት ይደት ሙስሮ በሙስሮ ቃል ይቃል፤ ለግለሰብና በሙስሮ በሙስሮ ለግለሰብ በሙስሮ የግለሰብ ችሎታውን ከወለት ዕለት እያላረፈ ይደረጋል። ከአሰራት ሲወጡ አንድም የሙስሮት ሰዓት ሳይኖረውና ከጉብረተሰብም ተለይቶ እንዲላተቅጥ የፍ ገዢ ድርድር የተጠለፈ።

ምዕራፍ አሥራ አራት

የጫረሻው ውጤት፤ ከአሜሪካ ጋር የተደረጉ ስምምነቶች እና የአጋዴን ተጠቃልሎ መመለስ

አሜሪካ ከአሥመራ ከተማ ወጣ ብሎ የሚገኘውን ቃኘው የመገናኛ ጊዜና በምዕድላዊ ዓይ ደገም የመርከቦች መገልገያ እንድታቋቋም፤ እንዲሁም በየትኛውም የኢትዮጵያ ገዛት ላይ የብረር ልዩ ፈቃድ እንድታገኝ ያስቻለውን የ1955 ውል መፈረም በውጭው ዓለም ዘንድ ቤተሰቡን ገጽታ ከፍ ካደረጉት ሦስት ሁኔታዎች አንዱ ቢሆንም፤ ጭነት የሌላቸውን የወደፊት ችግሮች ፈጥሯል። ሁለተኛው፤ ለዚህ ለየቁ አሜሪካ የጦር መግሪያ በርዳታ ለኢትዮጵያ እንድትሰጥ የተደረገው ስምምነት ቢሆን፤ መግሪያው ከገባ በኋላ ኢትዮጵያን በጊዜው በግብፅና በፊክሰ አፍሪቃ መካከል ጋያል ሀገር እንድትሆን አድርጓታል። ሦስተኛው የጫረሻው፤ የተጠበቀው ከልልና ሃውድ ግለትም የቀረው የአጋዴን ግት እንዲመለስ ከእንግሊዝ ጋር በ1954 የተደረሰው ስምምነት ቢሆን፤ ይህም ከ20 ዓመታት በፊት ወልወል ላይ ግጭት ከተከፈተ ወዲህ ቤተሰቡን የግዛት አንድነት መልሶ እንደነበር ያደረገ ነው።

እነዚህ ሦስት ሁኔታዎች ኢትዮጵያ ኤርትራንና አጋዴንን በግጠቃለፊ በመከለፍታቸው የሥራት ተቃውሞ እየበረታባት እንዲሄድ፤ ይህም በበኩሉ ሀገሪቱ የመገለል ስሜት እንዲያድርግና ከምዕራቡ ዓለም መለየቷንም እንዲፋጠን አደረገ።

በ1951 ኢትዮጵያ ፈደረሽኑን በግዳዳው ችግር ላይ ለግትኩር ባልቻለችበት ወቅት አሜሪካ በቅድሚያ የወዳጅነትና የኤኮኖሚ ትብብር ስምምነት እንድትፈርም አጥብቃ ትጠይቃት ነበር። የስምምነቱ መፈረም ለኋላ ጊዜ እንዲቆይ ግስተላለፍ በምትችልበት ሁኔታ ላይም አልነበረችም። ስለዚህ ፈደረሽኑን ተግባራዊ ለማድረግ ዝግጅት ከመጀመሩ በፊት ይህንን ስምምነት በተግባር ጊዜ ውስጥ ግዝጋጀት ነበረባቸው።

ከመገገሪያ ነጥቦች ሁሉ ትልቅ ችግር ፈጥሮ የነበረው ግንኙነት የአሜሪካ ዜጋ ተከላ ፍርድ ቤት በሚቀርብበት ጊዜ የአሜሪካው ተከላ ሁሉንም መካከል አንዱ በውጭ ሀገር የዳኝነት ልምድ ያለው እንዲሆን

አግሪካ አሥመራ ላይ ያለው የመገናኛ ግዢያ እንዲቆይላት የረለገችው ከርካሳ ሳይንሳዊ ጠቀሜታዎች ጋር በምድር ወገብ አካባቢ መሆኑና ፀሐይ የምትወጣበትና የምትጠልቅበት ጊዜ ብዙ ስለግደለዋል የረድዮ ፍራዊግሊ መለዋወጥ ባለግስፈለጉ ክር። አግሪካ በዓለም ዙሪያ ግለትም በሌላገነብ በምርትና በአርሊንግተን ቪርጂኒያ ያጽጽማችውን የመገናኛ እውታር የጊያጊላ ክር። በተጨማሪም በሰሜናዊ ንፍቀ ከብብ በምዕራብ እውርፓ የጊገኙ የናቶ ኃይሎች ግንኙነት የኤሌክትሪክና ማኅጢላዊ ትርፍስ ሲያጋጥማቸው በተለዋጭነት ሊያገለግላቸው ይችላል። አሥመራ የበረው ግዕዝል ከኢትዮጵያም ሆነ ከሌላው የአፍሪቃ ክፍል ጋር ጥንጥ ግንኙነት አልነበረውም።

የኢትዮጵያ መንግሥት በዚህ ለውጥ አንድ ነገር ግጥነት እንዳለበት አሳስታል። አግሪካ የጦር መግሪያና ወታደራዊ አግካሪዎች እንድትልክ የተደገው ጥያቄ ቢቀርብም፤ የእንግሊዝ ወታደራዊ አግካሪዎች ኢትዮጵያ ውስጥ እስካሉ ድረስ አልቀበልም አለች። በ1950 እንግሊዞች /የናልባት/ ኤርትራን በመልቀቃቸው ይሆናል/ ጦር መግሪያ የምናቀርባበት ሆነ ለወታደራዊ አግካሪዎች የምናውለው ወጭ የለንም አሉ። የአግሪካው አምባሳደር ሪድዮ ግሪናን ግራራት እንዲቀጥሉ ከወትወትም በላይ የስያምነት ረቂቅ አቅርቦ ክር። እከሊሉ ግን ጊዜው አልረሰም ብሎ መለሰው። የተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ውሳኔ ቁጥር 390V እስኪጸድቅና ተግባር ላይ እስኪውል ብትቆይ ይሻልሃል ተባለ። የጦር መግሪያ ለመርዳት ሀሳብ ብታቀርቡ ውሳኔውን ያፋጥነው ይሆናል ተብሎም ቅር ለተሰኘው አምባሳደር ተነገረው። በዚህ ረገድ መልስ ሳይወጣ ወራት አለፉ።

ኢትዮጵያ መስከረም 15ቱን 1952 ኤርትራ ላይ አስተዳደሯን ደረጃችን የአግሪካው አምባሳደርም እስከዚህ ጊዜ ድረስ ምንም ባለመደረጉ አባ። ኢትዮጵያም ሪድዮ ግሪና ሥራውን እንዲቀጥል ከጭቀዱ በፊት በኤርትራ ውስጥ የመከላከያና የመገናኛውን ሥራ ተረከበች። በዚህን ጊዜ አምባሳደሩ ጠባቡን አለበልሶ ለጥያቄው ባለቸኳይ ያላሽ ግጥነት እንዳለበት አሳሰበ። እከሊሉም በበኩሉ ምንም እንኳን ኢትዮጵያ በኤርትራ ጉዳይ ላይ ተጸላ ብትቆይም፤ የአግሪካው አምባሳደር የጉዳዩን አስቸኳይነት ደጋግሞ በማለቱ አግሪካ በገፋፋችው መሠረት የወዳጅነትና የኤኮኖሚ ትብብር ለምንት ጊዜ ሳትወስድ ተፈራርግ እንዲጸድቅ አድርጓል። አሁንም ከፍተኛ በኋላ አግሪካ «አስቸኳይ»ነው ያለችው ስያምነት ጸድቆ እንዲወጣ እየጠበቅን ነው በግለት መለሰለት። አግሪካ ላቀረበው

የወታደራዊ ርዳታ ጥያቄ መልስ ለመስጠት ካልቻሉት ለጥንድ ነው የፈጸሙ ግሪና ጉዳይ ይህን ያህል ያሳስባት? በግልት አክሊሉ ጠየቀ።

እስከ 1953 ጸደይ ወራት ከዚህም ከዚያም የግንባታ ሃገር ለአዘጋጅ ሊትጥጽ የጠየቀውን ወታደራዊ ርዳታ ካላገኘ በሥራ ላይ የውጭ ወታደራዊ ተቋም እንዲኖር እንደግንባታ ገልጽ ዘር። ስለዚህም እንደ ሃገር መደረግ ዘረበት። አክሊሉ፤ የከብር ዘበኛው አዛዥ ጀኔራል ሙሉጌታ ቡሊና እኔ ወደ ጥበቃ ጉዳይ በትውልዱ የግንባታ ንጹሕ እርምጃ ቢሆንም፤ ከፍተኛ ግዕዝ ላይ የደረሰው ጀኔራል ሙሉጌታ ረጅም፤ መልካም፤ ጥበቃ የወታደር አዛዥና ቁጥብ መኮንን ዘር። በወለጋ ከፍለ ሀገር የግንባታ አያቱ 109 ዓመት ኖረው እስከጥቁበት ዕለት ድረስ ፈረስ ይጋለጡ እንደዘር አጭቶቻል። በእርምጃ ጎበዝተው ዘንድ ተከባሪ መሆኑ በጽንሆይ እንዲጠራጠር ስላደረገው ግርግጥነታቸው በ1959 ለመጀመሪያ ጊዜ ወደ ጥበቃ ሲጓዙ ይዘውት ሄደዋል። ለነገሩ ግን በተከታታይ ዓመት በተካሄደው መረጃ ማግኘት የጥቀሙ ለጽንሆይ ሲከላከል ዘር።

ተልዕኮአችን በሁለት ስምምነቶች ላይ ለማጋገር ዘር። እንደኛው ወታደራዊ ርዳታን በተመለከተ፤ ሁለተኛው ሪፖርት ግሪና እና ሌሎች የመከላከያ ተቋማትን በተመለከተ። የሊትጥጽ ጥቅም የመጀመሪያውን ስምምነት በግድረት ላይ ቢሆንም፤ ይህን ለግላካት ግን በቅድሚያ ሁለተኛውን ስምምነት መጀመሪያ አስፈላጊ ዘር።

ይህም በግንባታ/ የአግሪካ መከላከያ ግንባታ/ ውስጥ ከሌተና ጀኔራል ሐላ ጋር ለበርካታ ግምገማታት ማጋገር የግጥሙ ዘር። አብዛኛውን ጥቃቅን ነገሮች በተመለከተ ዕለት ተዕለት የግደረግ ንግግር የተካሄደው በጋራ የመከላከያ ርዳታ ስምምነት መሠረት የተቋቋመውን ግን ከሙሩ በርካታ ኩሎኔሎች መካከል ከአንዱ ጋር ዘር። ጀኔራል ሐላ ርጋታ ያለው ሰው ስለዘር፤ ከሱ ጋር የግደረግ ንግግር ስሜት ያልተቀላቀለበትና በፀጥታ የዘለቀ ዘር። ኩሎኔሉ ግን ጠጉሩን በአጭር የተቆረጠ፤ ግጥሙ የበራ የግደረግ ገደብ፤ መጠጥ የግደረግ ሊትጥጽን ከሙሉ ጋላቱ ትንሽ ሀገር ጋር ለስምምነት ሲደራደር ያለውን ገታት ለመደበቅ የግደረግ ዘር። የሱ በንግግሩ ውስጥ መገኘት ወኔታውን ስለመረዘው ስምምነቱ ካለቀ በኋላ አክሊሉ በተቻለ መጠን ላገመኛ ወደ አግሪካ ላለመጥጣት እንደግደረግ ግለልኛ።

የአግሪካን የጦር ሠራር ግጥም በተመለከተ የተፈረመው ስምምነት ለአግሪካውያን የሰጠው መብት ቀላል ባይሆንም፤ በቋንቋ አጠቃቀም ረገድ ለአግሪካዊ ቻይልድስ እንደተረበው ሐሳብ ዓይነት እያብዛዎ ገታል።

አዘዘው። ኢትዮጵያ መሪት በቤተክርስቲያንና ተቋማትን ለማሟላት፣ የጦር
ሥራን ግብዓት በግንባታ ገዢ በቦታዎች ጉዳይ በግንባታው
ሆኑት መሪት ተወግሮ መሪት ገዢ በከፊል መልክ ለመስጠት
ተገባው። አግሪካ ወደ አጽዳቂው ወታደራዊ ግብዓት በመሪት
በሕግ በግንባታ ለመግባት ሙሉ ነገት እንዲኖራትና በሙሉ ኢትዮጵያ
የዘር ክልል ውስጥ እንዲሰጥ አውጥላቸዋል። ለግብረር እንድትችሉ
ሳሪግግ ለገኘች። በጥቅም በሌሎችም ቦታዎች የፈገፈና የተይት
ቁጥጥ ደጋዎች እና የዕቃ ግብዓት ጥያቄ ቤቶች እንድትሰሩ፣
የሕዝቡ ወደቦችን መገባወጥ እንዲችሉ ተፈቀደላት። ቅጂውና ዝርዝር
የሕዝብ መረጃ ለኢትዮጵያ እንዲሰጥ እየተደረገ በሙሉ የኢትዮጵያ
የዘር ክልል ላይ ቅኝት እንዲደረግ ተፈቀደ። በኢትዮጵያ መሪት ላይ
ሰረተ የግብዓት ሌሎች ነገሮችን በግልጽ ግን በቦታዎች ጉዳይ ላይ
ኢትዮጵያን መገንጠል ፈቃድ ግጥሟት ያስፈልጋል። የሁለቱም ወገን
ወታደራዊ አባላት በሥራቸው ምክንያት በሕይወት ወይም በጉዳት ላይ
የሆደሱት ጉዳት እንዲያደርግ በሌላው ላይ የሀሳ ጥያቄ እንዲያቀርብ
ላት ተሰርዷል።

በዚህ ሂደት ያሉት ነገሮች ከፍተኛ ችግር ፈጥረው ዘር። በ1944
አገገሊክ ጋር፣ በ1951 ከአግሪካ ጋር በተደረጉት ስምምነቶች
እንደተከሰተው ሁሉ፣ አግሪካ ቤትጋ በኢትዮጵያ ውስጥ በግንደርነት
ተት እንዳይጠየቁ አጥብቃ ጠየቀች።¹ ሁለተኛው ችግር እነዚህ ወታደራዊ
ተቋማት ለምን ያህል ጊዜ ይቆያሉ የግለሰብ ዘር። የአግሪካ
የጠላክ ግንባታ አጀግ ቢያንስ ለሃያ አምስት ዓመታት የግብዓት መሆን
አጠቃላይ፣ ከዚያ በታች ወርሶ አይኖከርም አለ። ኢትዮጵያ ይህ በጣም
ረጅም ጊዜ ነው አለች። የሁኔታዎች ከስተተም የኢትዮጵያን አጽኖ
የግንባታ ሆኑ፣ አግሪካም ይህ ጊዜ ከመድረሱ በፊት ለቃ ለመውጣት
ላት።

የስተኛው ችግር ከሌሎች ልቆ የግብዓት ዘር። ኢትዮጵያ ለረጅም
ጊዜ የግብዓት የጠላክ ተቋም የጥጽዳ ስምምነት መደረግ ከአጥብቃ
የረባ መገንጠልና ከሌሎች ግብዓት ጠላትነት ያበቃልባታል ብዬ
አግሪካ የውጭ ጉዳይና የጠላክ ግንባታ አበከራ አስገንዝቤ ዘር።

¹ ይህ ልዩ ጉዳት ምንም ዓይነት ጋር የግንባታ ስምምነት የተደረገ የተሰጠ ተፈላጊና
ተግባራዊ የሆነው የሀገር ጉዳት ምንም ዓይነት ስምምነት ለማድረግ የሚችል ሲሆን
የጉዳት ስሜት ለጥቅም ውጤት ኢትዮጵያ የግንባታ ስምምነት ለማድረግ
ላት ምንም ልዩ ጉዳት

ከዚህም አንጻር አግሪካ የራሷን የመከላከያ ተቋማት ከውጭም ሆነ ከውስጥ ጥቃት ለመጠበቅ ገደታ ካልገባች በስተቀር በኢትዮጵያ የመከላከያና የደገዝነት ችግሮች ላይ ተጨማሪ ችግር መፍጠር ይሆናል። የፔትሮልን መልስ ገን ያን ሲደረግ የግራ ክር። የበለጠ የጊያሳክው በተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ በኤርትራ ጉዳይ ላይ የዓረብ ሀገሮች ያስተን ተቃውሞ የአግሪካ የውጭ ጉዳይ ግንኙነት የመከላከያ ግን ስቴርን እዳም መደገብ ክር።

የኤርትራን ጥያቄ በተመለከተ ኢትዮጵያ የፖለቲካ ድጋፍ የምታገኘው የፈደሮ መገናኛው ተቋም ሥራውን እንዲቀጥል በመፍቀዱ በልዋጭነት መሆኑን የአግሪካ መንግሥት የተገነዘበው ዘግይቶ እንደነበር ከሁኔታዎች መረዳት ይቻላል። ፔትሮልንም ሆነ የውጭ ጉዳይ ግንኙነት ፍላጎታቸው እንደ ነገር ብቻ ክር-በኤርትራ መሪት ላይ የመገናኛ ተቋማቸው መሥራቱ እንዲቀጥል። ከዚህ ውጭ በኢትዮጵያ ውስጥ በፖለቲካም ሆነ በዕቃደራዊ ጉዳዮች የመግባት ፍላጎት አልነበራቸውም። በአግሪካ አመለካከት የዚያ ዕቃደራዊ ተቋም እዚያ መገኘት እንኳን ተቋሙን ለመከላከል ዕቃደራዊ ገደታ ውስጥ የጊያሳከባቸው አልነበረም።

በመጨረሻ በአግሪካው ሁኔታ ለአግሪካ ግልጽ ባይሆንላትም፣ ሌላው ቢቀር ተቋማቱን አልጠብቅም በግለት አቋጧን በይፋ አሳውቃለች። በግናቸውም ጊዜ ቢሆን ኢትዮጵያ የተሳሳተ ግምት እንድትይዝ አድርጋ አታውቅም። ኢትዮጵያ ሁኔታውን እያወቀች ስምምነቶችን ከፈረሞች ጋላፊነቱ የራሷ ይሆናል፤ በተለይም የኔ።

ከጦርነቱ ዘመን ጀምሮ በኢትዮጵያ ፖለቲካ ውስጥ ተሳታፊ ስለነበርቱ አግሪካ በመከላከያው የሥራቅና በአፍሪቃ ቀንድ ጉዳዮች ውስጥ ላለውግባት ለያዘችው ፖሊሲ የምትሰጠውን ከፍተኛ ጥምትና ከሷ ጋር ዕቃደራዊ ስምምነት ውስጥ መግባት በኢትዮጵያ ላይ የጊያሳከትለውን ጠለብ ለመገናኘት ከገጠመ ነገሥቱ በስተቀር እኔ ካብላላላችኋል የተባለው ክርክ። ኃይለሥላሴ ለአግሪካ ካላቸው የተለየ ፍቅር የተገኘ፣ ለችግሩ ተጨባጭ ግዛናዊ ግምት ለመስጠት ይቸገሩ ይሆናል። በተባበሩት መንግሥታት ውስጥ ከተደረገው ውይይት መገንዘብ እንደግልጽ ከእስላም ሀገሮች ተቃውሞ አንጻር ኤርትራ ያን ያህል ውድ እንደሆነች ኢትዮጵያ መረዳት ቻለች። ሁለቱ ዕቃደራዊ ተቋማትና ከአግሪካ ጋር የተደረጉ የመከላከያ ርዕሳ ስምምነቶች ፖለቲካዊና ዕቃደራዊ ስጋቱን የበለጠ የጊያሳከኑ ክሩ።

ለአሁኑ ደረጃ ሙሉ ጋራ ስምምነት ሳይፈጸም ወደ አዲስ
ሰዓት እንዲመለሱ ምክር እንዳለብን ገልጾ ሆኖ ነበር። ነገር ግን
አሁኑኑ ግሃናነት ይኑረው አይኑረው እንዲሁም ሊትዮአያ
ሰውነት ካለፈችው ወራሪያችን የመከላከል ልግድ እንገር የአግሪካ
ወታደራዊ ርዳታ በግምት አስፈላጊ ሆኖ ስለታየ አክሲዮን ባዶ እጁን መለስ
ለላይኛው ርዳታ ስምምነት ሳይዘ መለስ ለጃንሆይ፣ ለአክሲዮን
ሀገራትም ብሔራዊ ክብር ጉጂ ነበር።

በዚህ ሁኔታ ውስጥ እኔ ነገሮችን ከሰራተኛው ውጭ መዘን መቻል
ነበርኝ። ነገሮችን በሰከነና ግሃናዊ በሆነ መልኩ ከግዛት አንጻር፣ የአግሪካ
የጭ ጉዳይና የመከላከያ ግዴታዎች ተቋምቼን አንጠብቅ
ግዴታው፣ ግንኙነት የወታደራዊ ርዳታ ስምምነት ከፖለቲካውም ሆነ
ከትሬዲንግ ጠቀሜታ አንጻር ከባድ እንደሚሆን ግስጠንቀቂያ ነው ብዬ
ጃንሆይና ለአክሲዮን ምክር ጥካሬ ይጠበቅብኝ ነበር። ነገር ግን በሦስት
የከፍተኛ አክሲዮን ሙሉ ጋራ ወደ ሀገራችው እንዲመለሱ ከመገፋፋት
ፊት ነግሩን እንዲቀጥሉ ግድረገን እንድመርጥ ተገደድኩ።

የወደወራሪው ከነፃነት በኋላ ከሊትዮአያ ርቃ ከቆየችው አግሪካ
ጋር ዘላቂና በሥራ የሚገለጥ ወዳጅነት መመስረት የሚቻለው ስምምነት
ተፈጸመ እንደሆነ መሆኑን አምኜበታለሁ። የሰብዮቶችን መስፋፋት
ከግዛቱም የጦር መግሪያ ፍለጋ ወደ ምስክር መሄድን ከመግታት ባሻገር፣
የግንኙነት ሊትዮአያን ከመከላከል የሥራ ተፅዕኖ ውጭ
የደጋጋሪ መደራደሪያና የወዳጅነት መሸጋገጥ ከመሆንም ትድናለች።
ሊትዮአያ ችግር ለሰቃይ ከሚደርጋት የክልል አመለካከት ወጥቶ
በመገገሥታት ግዛቱ ውስጥ እንደነበረው ሰፊና ሁሉን አቀፍ ወደ ሆነ
የፖለቲካና የጅግ ደረጃ ከፍ ግለቱ ትኩረት የሚሰጠው ጉዳይ እንደሆነ
ተስታወሰ። ሊትዮአያን ከክልል ወረርሽኝ የሚፈውላት ከአግሪካ ጋር
ጠባቂ ግንኙነት መፍጠሩ ነበር። በወራሪው ጦርነት ከተባበሩት
መገገሥታት ጉን ለመሰለፍ ጃንሆይ ያደረጉት ውሳኔም ይህን ያገናኛል
ይመስላል።

የጅንታኔ በህተት ነበረበት። ሊትዮአያ ከክልል ተፅዕኖ እንድትገላገል
አግሪካ ደገታ አልነበራትም። አግሪካ ሊትዮአያን ከክልል ተፅዕኖ በበቂ
ወቅት ያለ እንድትሆን የሚያደርጋት የትብብር ፕሮግራም ለመመስረት
የተፈለገው የቃላት ተቋም በተመለከተ ብቻ ነበር። ሌላው ቀርቶ
አግሪካ የወታደራዊ ተራድሶ ፕሮግራምን የተመለከተው ለዚያ ተቋም
እንዲህከፈል ኪራይ አድርጋ ነበር። በይፋ ተቋሙን አልጠብቅም ግለጽ

ከአገሪቱ ጋር ዘላቂነት ያለውና ሁሉን አቀፍ የሆነ ትብብርና የድጋፍ ፕሮግራም የግንባራ ሐሳብ ጨርሶ እንደሌለ ሊያመለክተኝ በተገባ ነበር።

ግምት የተሰጠው ሌላው ነገር በኤርትራ ውስጥ የአገሪቱን ወታደራዊ ተቋም መቋቋም በአካባቢው የኢትዮጵያን ገፅታ ከፍ በአገሪቱ ያደርጋል የሚል ነበር። አገሪቱ በአፍሪቃ ቀንድ ውስጥ በፖለቲካዊ ሆነ በወታደራዊ ጉዳዮች ጣልቃ እንደግንባራ ጥልቅ በግድረግ የሲ በክልሉ መገኘት የፖለቲካ ኪሳራ የሚያስከትልባት መሆኑን እንደተገነዘበች ኤርትራን ለቃ ትወግላች። የአገሪቱን ወታደራዊ ተቋም በኤርትራ መገኘቱን የግሪብ ሀገሮችና ፍላጎት በመደጋገም በመተቸታቸው /ሶሻላይዝሽን ግን በዚያኑ ጊዜ ኃይላቸውን በሰ ግሊያ ላይ ያደራጁ ነበር/ እንደተገመተውም አገሪቱ በ1973 ከቃኖ ለቃ እንደያትወጣ አስታውቃለች።

ገንዘብን መቀጠል እንደመርጥ ያደረገች የሰተኛና ለየት ያለ ሁኔታም ነበር። የእንግሊዝ ወታደራዊ አግካሪዎች ቡድን ኢትዮጵያን ለቀ ከወጣ በኋላ ኢትዮጵያ የጦር መግሪያ የቃገገው ከአገሪቱ ወይም ከሶሻላይዝሽን ግብረትና ከአግራፊዎች ነበር። የአውሮፕላኖች ግዢና የብድርና የኪሳራ ስምምነቶች ኢትዮጵያ ከአገሪቱ የመግሪያ ግዴታዎች ሲፈጸሙ ጥራት ጋር አስተዋውቋል። በአንፃሩ ከ1947 ጀምሮ የፕሮሰዩቲቢያ መግሪያዎች ወደ አገር ውስጥ ሲገቡ የቆዩ ሲሆን ኢትዮጵያ መግሪያ ከጠየቀች ወይም እንደሚሰጣት የሶሻላይዝሽን አምባላደር ለአክሊሉ በመደጋገም አረጋግጦታል። ኢትዮጵያ ከአገሪቱ የጦር መግሪያ ርዳታ ያላገኘች እንደሆነ ረቷን ወደ ሶሻላይዝሽን ግብረት ታየራለች የሚል ስጋት ነበረች።

አስተሳሰብ አጭር ነበር። በዚያን ጊዜ ሶግሊያን በፍጥነትነት ለግብተኛዎች የጣችው ኢግሊያ በአጋዴን ላይ የዘመነ ፋሽስት ግዴታ ወረራ ትፈጽማለች የሚል የፋቅ ግምት ነበር። እንግሊዝም ብትሆን ከተጠባቢው ክልልና ከፃውድ በስተቀር ከተቀረው የአጋዴን ክልል ወጥታለች። ጀቡቲ ላይ የተተከለችው ረረጃዊ የታላቋ ሶግሊያን ውጥን ይተመልከት ከኢትዮጵያ ጋር ተመሳሳይ አውሮፊክነት ነበራት። በመጠኑም ይህን የውስጥ ፅንፈኛ ለግብዝርና የጦረፍ ግቢያዎችን ለመቆጣጠር የሚያስችል ወታደራዊ ርዳታ የሚያስፈልግ ሲሆንም የክልል ብጥብጥ ይፈላል ተብሎ የግደጠነት የወሰነ ወቅጣጠሪያ መግሪያዎች አላረጋገጠም ምንም ዘንድም ነበር። ወታደራዊው ርዳታ የኪሳራ ጥራት ስርዓትን ተሳታፊ የሚያደርግ ከሆነ ሁኔታው እስከሚያስገድድ ዲቆይ ይሻል ነው። ከአገሪቱ ጋር የሚረከብ ጋራት ስምምነቶች በአካባቢው ያለውን

የዕለቱ ስምምነቶች መረረፍ አግባብ በምላሹ ካገኘችው ጠቀሜታ በላይ ይህንን ሊትዮአያ ከፍተኛ ዕቅድና የቴክኒክ ርዳታ እንድታገኝ አስችላለሁ። የተረፈ የአፍሪቃ ክፍል በትኝ አገዛዝ ስር ስለዝገበ ጥራታ ተጠቃሚ መሆን በማይችልበት ወቅት ሊትዮአያ ከግናቸውም የላቀ ዕቅድና ጋደል ዝግብ።

ይህ የዕቅድና ጋደል መዝገብ ግን ሊትዮአያን ከሰጋት የግሪፍላርፋት ወይም የሶቭየትን በአፍሪቃ ቀንድ ስርጉ መግባት የግሪፍላርፋት አልሆነም፤ ይልቁንም አባባሉም እንጂ። የሃረቦች ብቻ ሳይሆን የሶማሊያውንም ጥላቻ አከረረው። አጋደንን ታላቋ ሶማሊያ ከምትለው ራዕይ ውስጥ ለማካተት ዓላማ የነበረት ሶማሊያ፤ በ1960 ዓ.ም እንደወጣች፤ ራቷን ወደ ሶቭየት ኅብረት አዙራ በሊትዮአያ የተደራጀውን ጋደል ለመመገጠን ዕቅድና ግንባታ ቀጠለች።

አግባቡ በአፍሪቃ ቀንድ የነበረው ስትራቴጂያዊ ፍላጎት ኤርትራ ላይ በተተካለው የመገናኛ ተቋም የተወሰነ ሲሆን፤ ሶቭየት ኅብረት ግን ስለከለለ ሰፊ ያለ አመለካከት ይዞ ዝግብ። ሶማሊያው የታላቋ ሶማሊያን ራዕይ ዕውን ለማድረግ ከአጋደን ለመጀመር የነደፉት ዕቅድ መግቢያ ሆኗቸው ሶቭየቶች ያከማቹት የጦር መግሪያ አግባብ ካሰበችው በላይ ሆኖ ብቅ አለ። ከዚህ ጋር ተጓዳኝ በሆነ ዝግብ፤ ከታች አጋደን ላይ ለግሪፍላርፋት የተጠነከረ ከንድ ግሪፍ እንዲሆን አንዱን ከንድ ኤርትራ ላይ ለመፍጠር ሶቭየቶች የነደፉትን ዕቅድ ዕውን ለማድረግ የኤርትራ ዓ.ም አውጭ እንቅስቃሴ ለግሪፍላርፋት የሚተላለፍ የጦር መግሪያና የገንዘብ ርዳታ ለሊራትና ለሶሪያ ግፍሰስ ጀመሩ።

አግባቡ የታዘፈ ያህል ርዳታ ብታረጋ በተባበሩት መንግሥታትና በሌሎችም መድረኮች የሊትዮአያን የፖለቲካ ድጋፍ ለማግኘት አልቻለችም። ስራ ጥራታና የዕቅድና ድጋፍ ፕሮጀክቶችን ለማስፈጸም የጦሩ አግባብ ያንኛ" ቢተሰባቸው ቀጥሮ በርካታ ስለዝገበ፤ አከሊሉ ከሰው ጋጋታ ይልቅ ዶላርን ይሰጡን ከሚሉት ግንኙነቶች ጋር በመከላከል የግሪፍላርፋት በርካታ አጋጣሚ ዝግብ። በውጭ ጉዳይ ግንኙነቶች ውስጥ ይህን የነበሩ አቶ ሐይለ ዓለማየሁን፤ ሲራክ ጥራይንና ከተግ ይፍሩን

* 81943 ወደ ሊትዮአያ ለመልስ ስምት 50 አግባብ ያህል የገቡ ሲሆን፤ ወደ 1980 ዓ.ም. ግን የአግባቡ ይጥር ወደ 5000 ተቃርኖ ዝግብ። በሶማሊያው ይህንን በግንኙነት የግሪፍላርፋት ይጥር የነበሩ ዝግብ። /ይህን ይህ 3.700 ለግሪፍላርፋት፤ 2.400 ለግሪፍላርፋትና 2.300 ግሪፍላርፋት ዝግብ።/

የሥራ ተረጎሟት በስምምነት ውስጥ የተገለጡት ግዴታ ቅርብ ጥያቄዎች በሚጠራቸው ቅር ተለኝተው ነበር። እነዚህ ስምምነቶች በገንዘብ ረገድ ያስገኙት ጠቀሜታ ቢኖርም፤ እኔ በግል «ኢትዮጵያን ለጎለባጊነት ሸጣት» ሳልገልጸ እንዳልተረሁ እገምታለሁ። ስምምነቱ ይላቸው ወገኖች ከጠበቁት በላይ የጠረፉበት ነበር። አግሪካ ቃኘው ከግብርናው ጠቀሜታ ጋር ረጽሞ የግዴታውን የወታደራዊ ርዳታ ሃሳብ ውስጥ ገብቷል።

የኃላጣትም ኢትዮጵያን ባገለገልኩበት ረጅም ዘመን ውስጥ ኃላፊነቴን ለመጣ የተረሀብኩትና የምወቀስበት ትልቁ ነገር እነዚህ ሁለት ስምምነቶች እንዳይረፈሙ ሳልቃወም መቅረቴ ነው። በርግጥም በዚህ ምክንያት ኢትዮጵያ ለስከፊ መስዋዕትነት ከፍላለች- የከረረ የዓረብ ጥላቻን በግትረፍ፣ የኤርትራና የኦጋዴን ጉዳይ እንዲያያዝ በመደረጉና ሶቭየቶች በአፍሪቃ ቀንድ ለመቆናጠጥ የነበራቸው ምኞት ተሳክቶ መጀመሪያ በግልጽ ቀጥሎም በኢትዮጵያ የጦር ሰረር ግግኝታቸው ጥፋቷን ለስከትሏል። እነዚህ የጥፋት ሂደቶች ሳያቋርጡ እንደሰንሰለት በመቀጣጠል ሶቭየት ኅብረት በአፍሪቃ ቀንድ ላይ በደረጀችበት ወቅት አግሪካ ጓዚን መቅላ ለንድትወጣና ኢትዮጵያን የሶቭየት ተቀጥላ ለስከመሆን አደረሰች።

ጋደሊሥላሴ ፕረዚደንት ሩዝቨልት ከመኖቱ ከሁለት ወራት በፊት
በስድስት ዓይነት ከተገናኙት በኋላ ለአጭር የነበራቸው የወዳጅነት ስሜትና
እግሪትን ለማቆም የነበራቸው ቁርጽ ሃሳብ ተቀሰቀሰ። ሁለቱ
ሰዎች ስለተፈረሙና በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ጊዜ የነበረቱን ጦር
በጠቅላይ አዛዥነት በግዝመት ድል በመጉናጸፉ የሚያደንቁት
አይነት መርህ ፕረዚደንት ሆኖ በመመረጡ ጉብኝቱ የቀን ተቀን ያኖሩት ሆኑ።
ከዚህም ጋር በመሠረቱ የዲሃኮግሲ ሥራ መከናወን ያለበት የመንግሥታት
ዳኞች በሚያደርጉት ግንኙነት ነው የሚለውንና አሁን ታድሶ ብቅ ያለውን
የግንኙነት አስተሳሰብ ያራምዳሉ። እንደሆነው ለጉብኝቱ እንዲያባባሉ የወጡ
ኑሮ ሚኒስትር ዳለስ ግን ጉብኝቱን ለማስቀረት ፈልጎ ነበር። ነገር ግን
እንደ አጥብቀው በመጠየቃቸውና አዲሱ አምባሳደርም በመሔል ስለገባ
ጉብኝቱ ተፈቀደ።

[illegible]

ግንቦት 18 ቀን 1954 ልዕልት ተናገረች፤ የሐረር መስፍንና ባለ ቤት፣ ወልደጊዮርጊስ፣ አክሊሉና የጃንሆይ የግል ረዳቶች ጭፍር በአ ሚኒክ እየሮ ኃይል ዲሲ 6 አውሮፕላን ተሳፍረን ወደ ለ ሀሸር ተጓዝን። ከዚያም ኤስ ኤስ ዩናይትድ ስቴትስ ከምትባለው መርከብ ላይ ተሳፈርን። ከኢትዮጵያ ወደ አውሮፓ ስንጓዝ በስተቀኝ የነበረው ሞተር በድንገት ቀጥ አለ። ጃንሆይ ከረዳት አብራሪው ወንበር ላይ ነበሩ። የጃንሆይ ረዳቶች በድንጋጤ ተወጠው ጭፍ አሉ። ኃይለሥላሴ ከተቀመጡበት ሳይንቀሳቀሱ የሰዎችን ጭንቀት በመደንቅ ይመለከታሉ። የአትላንቲክ ውቅያኖስን ስናቋርጥ የተለየ ሁኔታ አላጋጠመንም። ለጃንሆይ አጃቢዎች አዲስ የነበረው በመርከብ ክፍሎች ውስጥ የተገጠሙት የአየር ሙቀት መቆጣጠሪያ መሣሪያዎችና በታዘዘ በአምስት ደረቃ ውስጥ የሚቀርበው ጥብስ ነበር። በጉዟችን የመጨረሻ ቀን ላይ ጃንሆይ ለአስተናጋጆች በጉርሻ መልክ

ሚ 1945 የተባበሩት መንግሥታት የና ልሊረ ላግ ልመርቻልድና ግርግረ ጃንሆይ በተባበሩት መንግሥታት ድጋፈት ዜጎች በተዘጋጀ የራት ጉበኛ ላይ መስተጀርባ ለገጠሙ ወደቀኝ/አሐሌ ትዕዛዝ ወልደጊዮርጊስ፣ አክሊሉ ኃይለመልድ፣ ባሪታደር ጀኒራል ለቢይ አበበ።

በክፍት 1.100 ዶላር እነሱ ብለው ሲያገረጩት ውስጥ ትርፍ ሆኖ ነበር። የቀረበው በየበኩላችን ተገቢውን ጉርኝ ሰጥተናል።

የሉዎባይን በምትባለው የፕረዚደንት አይዘንሐወር አውሮፕላን
ዚውየርክ ወደ የሽንገተን ተጉዘን ብሌር ሀውስ ውስጥ እንድናርፍ
ተደረገ።

በጥሽገተንና በተለያዩ የአግሪካ ግዛቶች እንደዚሁም በካናዳና በግሪክ የሚደረጉ ንግግሮችንና የመልካም ምኞት መግለጫዎችን ቀደም ለኖረ አዘጋጅቼ ነበር። በድንገት ተጨግሪ ፀረቀቶችና መግለጫዎች እንዲጋደሩ ተነገረኝ። ለሁለት ቀናት አረሴላዊ ጉብኝቶች ሲያደርጉና ለአግሪካ ምክር ቤት ንግግር ሲያሰሙ ቆይተው ጃንሆይ ባልተጠበቀ ሁኔታ የሽገተን የመገኘታቸውን አጋጣሚ በመጠቀም የጤና የትምህርት የቴክኒክ እና ተጨግሪ ፀታደራዊ ርዳታ ለግጥሟት ንግግር እንዲጀመር ጸደቀ። በጣም ደንገጥኩ። በኔ አመለካከት የመልካም ምኞት መግለጫ ማንኛውንም ጉብኝት ላይ ለዚያውም ጉብኝቱ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ እየተቃወመ የተደረገ ሆኖ ባለፈ ይህ ርምጃ መፀሰዱ አስተናጋጆቼን እንደሰደብ የሚቆጠር ነበር።

ይህ ሁኔታ ጃንሆይ የውጭ ግንኙነትን በግልጽ የፍሪ ነገርና
 ተከላካይ ጭብጦችን በጥልቀት ላይማክት ወይም ሊደቀኑ የሚችሉ
 እንትተችን ላይገዝቡ ላይ ላይን ብቻ እንደሚሄዱ የሚያመለክት ነገር።
 በግልጽ የተገኘው ውጤትም በግብታዊነት ያቀረቡት ጥያቄ ውድቅ
 ሆኖ ብቻ ሳይሆን፤ እኔን የተሰማኝ ዓይነት ቅሬታ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር
 ይፈተኝታል ላይ ግላደሩ ነገር። ምክትል የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ሳይርደ
 ኑሳኑ በወደረጉ መፀራትን ላይሸሸግ ገልጦልኛል። ፔንታጎን በበኩሉ፤
 ኢትዮጵያ ለአግራካ ስትራቴጂያዊ ጠቀሜታ የሌላት ሀገር ናት በግለት
 ለጃንሆይ በግለጽ ነገር ለወታደራዊ ጥያቄያቸው መልስ የሰጠው። ይህም
 ህጊው ዓመት ኢትዮጵያ ርሳንግው ዓለም መከላከል አስፈላጊ ነች።
 የተላውን የሚቃረን ነገር። ይህን አዲስ ግብጠንቀሪያ ቸል በግለታችን
 ጃንሆይ ሆኑ እኔ ትምህርት ላንወስድ ቀርተናል።

ቀሪው ጉዟችን በጥሩ ሁኔታ ተከናውኗል። በሰቀን ከአገሪ ገዢው ቤት ሰገደርሰ! ሻንሆይ የሕገ-መፍሪያና መወሰኛ ምክር ቤቶች በጋራ በተገኙበት ውሳኔዎች እንዲያቀርቡት የተዘጋጀውን አጭር ንግግር አለየው። ዘር። ከመናገሪያው ከወጡ በኋላ አሻሽለው በግያውቁት ቋንቋ ሊያስመሰግናቸው የሚገባ ንግግር አቀረቡ። በረዳምኩት ሰህተት እኔን ላይውቀሰ ታገሰው አለፉት። በፓሪስ የሰላም ስብሰባ ጊዜ ኢትዮጵያ

በኤርትራ ላይ የጠራትን የይገባኛል ጥያቄ በመደገፍ ካናዳ ላደረገችው እስተዋለ ያስጋናቸውን ለሁለቱ ያከር ቤቶች ለማለፍ የአጭር ጊዜ ጉዞ አደረገን። በአዋባላደር ሲሆንበት ጥያቄ በሚነሱ ረጅም ጊዜ ቆየን። ከዚያም ለጉብኝት ወደ ላን ፍራንሲስኮ ሄድን። ከላን ፍራንሲስኮ ወደ ሱስ አንጀለስ በአውሮፕላን መበረፋት ትተው ጃንሆይ በመኪና እሄዳለሁ አሉ። ራድ ውድስንና ቢግ ሱርን ለግዞት ስለፈለጉ። ጆን ኡተር አገናኝ ሙኩንናቸው እንዲሆን ስለተመደበ በስምንቱ ሰዓት የመኪና ጉዞ አብሯቸው ዝር። ንግግሩ ጋብ ሲል ኃይለሥላሴ ፈታቸውን ወደ ኡተር አዙረው «ሚስተር ኡተር! ስንት ልጆች አሉህ?» በግለት ጠየቁት። እሱም «ግርግሮ ሆይ! አገገባሁም ብሎ መለሰላቸው። ጃንሆይም በመቀጠል «ግን እኮ ሚስተር ኡተር ጥያቄዬን አልመለሰክም» አሉት።

ወደ ግዛቢቱ ስገገን ዘገሆደ በላከላሁግ ሌ ሌንድ ሌዎ የኒቨርሊቲ ቆይታ አደረጉ። ለከላሁግ ለኢትዮጵያ የግብርና ፕሮግራም ወደር የሌለው አስተዋጽኦ ያደረገው ዳክተር ቤት ያስተዋርበት የግብረ የኒቨርሊቲ ነው።

ከአግሪካ፣ ከካናናና ከግንብሎ ጋር በዚያው ዓመት /1954/ የፖሪብ አውሮፓ ጉብኝት ቀጠሉ። እነዚህ ጉብኝቶች የጋራ ምኞት ግለጫ ብቻ አልነበሩም። እግረ ግንባታን የግንባታውን ሥራም ክብር። ከፈረንሳይ ጋር በኢትዮጵያና በፈረንሳይ ለግለሰባት ድንበር ላይ ስለግንባታ የአፋጭ አካባቢ መወሰን ያለበት ጉዳይ ክር። ከእንግሊዝ ጋርም ዳር ጋር ድረስ ያለባቸው ሁለት ስምምነቶች ክር። አንደኛው በጦርነት ጊዜ የተደረገውን የ1944 ስምምነት በአዲስ የወዳጅነትና የንግድ ስምምነት መተካት ሲሆን፣ ሁለተኛው ቀሪያኛ የኦጋዴን ክፍሎች ግለትም የተጠበቀው ከሌላና ሃውድ ለኢትዮጵያ እንዲጠሉ ግድረግ ክር።

ከ1947 ጀምሮ የውጭ ጉዳይ ጊኒስቴር ባስተላለፈው የዘላቂ ግጥም ስምምነት ረቂቅ መልስ ሲጠበቅ ቆይቷል። የዚህ ረቂቅ አንቀጽ 16 አጋዴን ለኢትዮጵያ እንዲመለስ የግጥሙ ዝር። በመጨረሻም ለተላለፈላቸው ረቂቅ ስለገዛት ጥያቄ አንድም ሳያነሱ በ1950 ላይ መልስ ላኩ። እንግሊዞች የላኩልን የ1950 ረቂቅ ያልተሟላ ስለዝገቡ ከታለፉት ርዕሶች ጥቂቶቹን እንኳን ለመሸረን የግራምትል አባሪ እንዲልኩልን ጠየቅን። በ1953 አሁንም ያልተሟላ ሌላ ረቂቅ ተላከልን።

የ1944ን ስምምነት በዘላቂ ስምምነት ለመተካት የተቀመጠው ቅድመ
ዕድገት ሃይማኖት የተጠበቀውን ክልል መልቀቅ ሲሆን፤ ይህን ደገፍ
ሊገኝታል የግንባታው በመሆኑ፤ ተተኪ ስምምነት ለግልጽ
የሆነውን ገንዘብ ተጽዕኖ ዘርፍ ሃገር ገን በ1954 እንገሊህ ቦሊህ

ዘላቂ ክልሎች ችግር በተለይ ንግግር ሊደረግበት የሚገባ ጉዳይ አድርጎ አቀረበው። በመጨረሻም እንግሊዝ የአጋዴን ጉዳይ ራሱን የቻለ መሆኑን ለአቀበለችው፤ ኢትዮጵያ የ1944ን ስምምነት ለመተካትና ሃውድንና የተጠበቀውን ክልል ለማስመለስ ንግግር እንዲከፈት ለማድረግ የሚያስችላት ሁኔታ ተፈጠረላት። በንግግሩም ለነዚህ ክልሎች ከፍተኛ ጥንትና ቅድሚያ የምትሰጣቸው ነበሩ።

እንግሊዝ ካቀረበችው ሀሳብ በስተጀርባ ያለውን ምክንያት ግወቅ ለቸጋጋ አልነበረም። ሊጣሊያ በወልወል ላይ በ1934 ጥቃት ከመሰንዘር ሴት ጃንሆይ ከጣሊያንና ከእንግሊዝ ሶግሊላንዶች ጋር ከሚዋሰነው መሪት ጦርነት ላይ በቀይ መስመር የተከለለውን ለእንግሊዝ ሶግሊላንድ ቆርሰው ለመስጠት አስበው ነበር። ይህም ጣሊያኖች ወደ አጋዴን ዘልቀው እንዲሁም ይከላከላል ተብሎ የታሰበ ነበር። ቀደም ሲል እንደተገለጠው ጣሊያኖች በወልወል ላይ ጥቃት በሚከፍቱበት ጊዜ እንግሊዞች እዚያ በታ የተገኙት ይህን መስመር ለመቀየስ ነው። እንግሊዞች ከአጋዴን ግዛት ለአቅተኛው መስመር እንዲለቁ በ1948 የተደረሰው ስምምነት በ1934 ከተዘጀው ቀይ መስመር ጋር የሚቀራረብ ነበር።

እንግሊዝ የጣሊያን ሶግሊላንድንና አጋዴንን በሙሉ ይዛ ታላቋ ጣሊያን ለግድግድ አስከፊነት የሃውድና የተጠበቀው ክልል ችግር የሚፈጥር አልነበረም። ሶግሊያ ነፃ ለመውጣት በምትዘጋጅበት በአሁኑ ጊዜ ግ ሱግሊዎች የእንግሊዞችን ፕሮጀክት የራሳቸው አድርገው ስለያዙት የድረና የተጠበቀው ክልል ብቻ ሳይሆኑ የእንግሊዝ ሶግሊላንድ ስጋት ላይ ይደቃሉት። የእንግሊዝ ሶግሊላንድ ከዚህ የግዛት መጠቃለል ያመለጠች እንደሆነ አስከ 300.000 የሚደርሱ የእንግሊዝ ሶግሊላንድ ኗሪዎች በጊዜው ከብቶቻቸውንና ግመሮቻቸውን ውሃ ለማጠጣትና ግጦሽ ለማበላት ወደ ሁለቱ ክልሎች ስለሚገቡ ክልሎችን ገንጥሎ መቀላቀሉ ለእንግሊዝ አስፈላጊ ሆኖ ታይቷል።

ሶግሊያ ነፃ የምትወጣበት ጊዜ በፍጥነት እየተቃረበ በመሆኑና ለታላቋ ሶግሊያ መድገም ሱግሊዎች የሚያደርጉት እንትስቃይም እየተጠናከረ በመሄዱ ሃውድንና የተጠበቀውን ክልል የማግኘት ጉዳይ በእንግሊዝ በኩል ቀጠሮ የማይሰጠው ሆኖ ነበር። ነገር ግን ታላቢ ልዩ ሁኔታዎች ነበሩ። ከሁለተኛውን የዓለም ጦርነት ለማካሄድ አስተዋጽኦ ይኖረዋል በሚል ሰበብ ክልሉን ይዞ ለመቆየት፤ /በተለይም እንግሊዝ በ1951 በኢትዮጵያ ውስጥ የሰሩ አማካሪዎችን ካስወጣች በኋላ/ አላማኝ ምክንያት የለም። ለበርካታ የጥቅም ወደ ዘይባ መተላለፊያ እንከፍታለን በሚል ምክንያት ሁለቱን

ክልሎች ይህንን ልትቆይ ችላ ዘር። የዘይላው ንግግር ስለተፋረሰ የከንያትም አብሮ በኗል።

እነዚህ ክልሎች ተገንጥለው ለእንግሊዝ ሶማሊላንድ ይሰጡ የግል ግልጽ ጥያቄ ቢቀርብ ሶቭየት ኅብረት የእንግሊዝ የቅኝ ገዢነት ገፅታ ነው ብላ ትቃወሙባለች፤ ኢትዮጵያንም ወደ ጥበቡ የግንባታ ይሆናል። ይገንጠሉ የግለሰብ ጥያቄ በግልጽ ከግቅረብ ይልቅ፤ ዓለም አቀፍ /በተለይም የሶቭየት ኅብረትና የዓረቦችን/ ትችት ስለሚያስከትል፤ እንግሊዞች ላልተወሰነ ጊዜ በክልሎቹ ላይ ያልተገደበ የመቆጣጠር ሥልጣን እንዲኖራቸው የሚያስችል ስምምነት እንፈራረም የግል ሰውር የመገንጠል ሃሳብ ይዘው ቀረቡ። ነሐሴ 25ቀን 1954 ከእንግሊዝ ኤምባሲ የተላለፈው ግስታዊኛ የሃውድ አስተዳደር ወደ ኢትዮጵያ ስለሚሳወርበት ስምምነት እንዲደረግ ያሳስባል። ሆኖም ይላል ይኸው ግስታዊኛ የእንግሊዝ መሠረታዊ ፍላጎቶች ግለትም የክልሉን ጎሳዎች ግንባራዊ ደህንነትና ፀጥታ ግረጋገጥ ካልተቻለ ከፍተኛ ብጥብጥ ሊከተል ይችላል። «ግንባራዊ ደገንነትና ፀጥታ» የግሉት ትርጉም የለሽ ቃላት ገደብ የለሽና ብቸኛ ቁጥጥር ለግድረግ እንዲያስችል ሆነ ተብሎ የተሸረበ ተንኮል እንዳለበት የሚጠቁመን ዘር።

አዲስ አበባ ላይ በተደረገው ንግግር ሃሳቡ የያዛቸው ነጥቦች የግሉ ተሰት መሆናቸው ተገለጠ። በተጠበቀው ክልልና በሃውድ ውስጥ በግናፋ ዘላናች ጉዳይ ላይ ብቸኛ ሥልጣን የሚኖራት የእንግሊዝ ሶማሊላንድ እንደምትሆን፤ ግንኛውም ግንኙነት፤ ከኢትዮጵያ መንግሥት የሚወርደውን ትዕዛዝ ጭምር፤ ለዘላን ጎሳ መሪዎች «አክሊ» የሚያስተላልፈው ለዚሁ ጉዳይ የተመደበ የእንግሊዝ መኮንንና ረዳቶቹ ብቻ እንደሚሆኑ እና ከሐርጌግ በሚተላለፍ መመሪያ መሠረትም ይኸው መኮንን የጎሳዎቹን ደህንነትና ፀጥታ እንደሚያስጠብቅ ያመለክታል። ከጎሳዎቹ የሚመረጡ የፖሊስ አባላት «ኢላሎ» ቁጥር ወለን አይኖረውም። የኢትዮጵያና የእንግሊዝ ጎሳዎች የተጣሉ እንደሆነ ጠባቸው ከሁለቱ ወገን የተውጣጡ ዳኞች በሚለየውባቸው ፍርድ ቤቶች ይዳኛል። የዚህ ዓይነት አሠራር የጊዜ ገደብ አይኖረውም።

ነገሩ በጥፋና ሲታይ እንግሊዞች ያቀረቡት ሃሳብ በዘይላ ወደብ ለመጠቀም ግንካኛ ሳይኖር ወይም ሌላ ከፍተኛ ሳይደረግ ክልሉን ገንጥሎ

* ወዘተ ታላቁ ሊሆን ይችላል፤ ገን ግሉታዊው የተጠቀመን ክልል ሊመስልም።

ገጽ ፩ ምዕራፍ ፩ የሚያስችል ነበር። በዚህ አተራረብ እንግሊዞች የሰጡትን ታላቅ በግስጦገድ ኢትዮጵያንም በግታለል ለምንጊዜውም ሃውድንና ዘመናዊ ተቃውሜን ከሌለ/ከሌሎች እያሉ ነበር የሚጠሯቸው/ በቁጥጥራቸው ለሰጥኛ እቅደው ነበር። ይህን የጅል ብልጠት እኔና አካሊሉ የግስብ ትታችንን የሚያኩስስ እንደሆነ አድርገን ነበር ያየነው። የመጀመሪያዎቹ ሃሳቦች ወዲያውኑ ተቋረጡ። ከአንድ ሳምንት በኋላ በጥቅምት ወር ላይ ሃሳብ ቀጠለ። ንግግሩን በእንግሊዝ ወገን የእንግሊዝ ለግሊላንድ አስተ ለፊና የጦሩ የበላይ አዛዥ ከሆነው ቴዎዶር ፓይክ፤ ከአምባሳደር ባስክ እናከራከርን ለግዛሬ ጀን ኪልክ። ጋር ቀጠልን። አሁንም ለሦስት ቀናት ስላ ከተወያየን በኋላ ንግግሩ ተቋረጠ።።።

ለጉብኝት ወደ አውሮፓና ወደ ሉጎዶን ከሚሳታችን በፊት የነበረው
 ዘታ ይህን ይሁናል ነበር። እስከዚያም ጊዜ ድረስ በታየው የግንኙነት
 ግብር ሌላ የሰዎችን ንግግር ማራገፍና የጥቅም ዕቃዎች ይኖረዋል፤ የግል
 ሥራ፣ ሙሉ ሁለት ሙሉ ያለው ነው። በማራገፍ ደረጃ እንግሊዞች
 ወደገና የተጠበቀውን ክልል ለአሥራ አራት ዓመታት በጃቸው
 ለፍርድ፣ ለንድ፣ የሚረገፍ ሰዎችን ላይ ተደርሶ እንዲጠብቁ ካልተደረገ
 ዘርፍና ገቢታል፤ የኛ ነው ሌላ ይችላሉ። ሁለተኛው ነጥብ በሉጎዶን ያሉ
 ግለሰቦች የክልሉን ችግር በተሰላሰተ ከክልል ተወካዮች ይልቅ ሰፊ
 ስሜን ግንባር አስተያየት እንዳላቸው ግንባቢ ተወስዷል። በዚህ አኳያ
 ዘመደው ግንባቢ ትክክል ነበር። የውጭ ጉዳይ ምክትል ግንባር ሰር
 ሊን ከሪክ ፓትሪክ ያበረከተው በላል አራርና ግንባር ሰር አንቶኒ
 ለእነዚህ ሁለቱም የግንባር ሰራተኛዎች ናቸው።

ቀደም ሲል ከቀረበው የግንባራ ሪፖርት በአጅጉ በተሻሻለው አዲስ
ሪፖርት ጥቅምት 21 ቀን በአንገሊዝ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር
በሰነድ ተጽዕኖ ጽሑፍ ፖሊሲን፣ ብሩሳልን፣ አዋስተርላን፣
ካንተን፣ ስታቪያን፣ ጉብኝተው አስኪራላትን፣ ንግግሩ ለአንድ ሳምንት
ሌላ ተጽዕኖ።

ፓሪሳይ የአፋጥቦ የወሰን ስተትካከል ጊዜ ሳይወስድ ስራ ምን

በጉዳዩ ስሌት የአውሮፓ ከተሞች ለጸንሆይና ለተከታዮቻቸው
ጊዛት አባባል ተደርጎላቸዋል። አንዳንድ ጊዜ የምርጫቸው ቤተ

[illegible]

ጥንታዊ ለኢትዮጵያ ለበረከተው የገንዘብና የጦር መሣሪያ ርዳታ
ወቅታዊነታችንን ለመገለጥ ነበር።

በነዛር ወር መጨረሻ ላያንት ላይ ጉበኝቱ ተጠናቆ የልዑካኑ በድን
ወደቀን ደን ለንደተመለሰ በከልሉኛ ላይ የግደረገውን ንግግር ከሰር ኢሸን
ደረሰት ቤት ቀጠለን። ንግግሩንም የመራው ይኸው ለርቀ አሳቢና ተግባራ
ው ነበር። የጀርመን ፈገግ ሪፖርተር የናቶ አባል ስለሆነውም
በደረገው ንግግር ላይ ቆይቶ መመለሱ ስለነበር አልፎ አልፎ በዚያ
ወቅት ስላጋጠሙት ውስብስብ ችግሮች ብት ግድረት አልቀረም።
የዚያ ስትራቴጂ አጋኝነት የመጨረሻው ሰነድ በግብታዊነት
ለመጥ ለንዲቱ ስያሜነት ለንዲደርስ በግድረግ በግም ረድቷል።

ኢትዮጵያ ኤርትራን ከእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር በምትረከብበት
ሁኔታ የረዳን ፍራንክ ስታድሮድ፣ አሁንም ከኔና ከአክሊሉ ጋር
በጥራት አብሮን ነበር። በኢራቅ፣ በናይጄርና በቦርኒዮ የቅኝ ግዛት
አስተዳደር ለብዙ ዓመታት አገልግሏል። ኢትዮጵያ ውስጥ በፈናገስ
አጥራት ከመሥራቱም በላይ የኤርትራ ጥያቄ በግደረገነት ወቅትም
በእንግሊዝ ወገን ሆኖ ብዙ ሠርቷል። የሥራ ልምዱ የእንግሊዝ የግዛት
ዛሬነትና በውሃ አድርጎታል። በአዲስ አበባ ውስጥ የቅዱስ ጊዮርጊስ
ጥቁር ፕላንደንት ነበር። የሊበራል ፓርቲው ታግኝና ጠንካራ ደጋፊ
ሆነ፣ የግሥቲቱ ቅን አገልጋይም ነበር። ይህም ሁሉ ሆኖ ገን ምሽቱን
እንዲሁ በግጥምነት ጊዜ የሥራ ልምዱና ዕቅዱ ላይገዛው ነበር።
የግድግዳው አመለካከት ዓይኑ ከወጥታው ላይ የመድረስ ልዩ ባሕርይ
ነበረው ነው። የኢትዮጵያውያንና የእንግሊዞችን አመለካከትና የግብረሰብ
አቀራረብ ፈገግታ ባልተለየው አነጋገሩ ለመተቸት ምንጊዜም ዝግጁ ነበር።
እነዚህ ጊዜ በቀለሙ መልክ ጃንሆይን ርታይገር ቲያም ይላቸዋል። ይህን
ሆኖ በርካታ እንግሊዞች በፈገገና በገባት መልክ የግጥምነት ነው።
ሆኖ ከገገኛው ጉልቶ የግራቸው ጢግቸውን በመገለጥ የአግርኛውን
ታ ጢያቲያም በግለት ለመጠቀም የተሞከረበት ነው። በሉንዶን
በሆነበት ንግግር ላይ እኔ ካለ ዕውቀት የግልፋቸውን ነጥቦች በአርቆ
ተመለከትነትና በብሩክ አካላቸው በግጥነት ስታድሮድ ትልቅ ውለታ
ወለደች። የኢትዮጵያ መንግሥትም ተገቢውን አክብሮት ሰጥታል
ለላያ።

ጥንታዊ የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ
ለግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ

የግልጽ ጥያቄ ሰነድ እና ከጠበቅነው ብዙ የሚቀረጹ ዝርዝር መጀመሪያ ነጥቡን በጥቅምት ወር አዲስ አበባ ላይ በሕዳር ወር ደገፍ ሉንድን ላይ በመደጋገም ያነሳው ቢሆንም፤ ከጥገናው በላይ በከልሉኝ ውስጥ የሚያሳልፉ ዘላን ጎሳዎች የኢትዮጵያ እንደ የእንግሊዝ ሶማሊላንድ ጎሳዎች ሊባሉ አይችሉም በግለት ያቀረብነውን ከርከር እንግሊዞች ለመቀበል ፈቃደኛ አልሆኑም። በሰዎችን አንቀጽ 3 ውስጥ የሠረዘው የሶማሊላንድ ጥቅም ግዛት/protectorate /ጎሳዎች» የሚለው ሐረግ ግልጽነት የትደለውና በተከታተለ ወራትም ችግር የፈጠረ በመሆኑ፤ የዶክ ፓርክር የልዑካን ቡድን በ1956 እንዲመጣ ያከንያት ሆነ። በአንድ ከልሊ ረገትም የሚኖሩ ጎሳዎችን በተመለከተ ሌላ ችግር ተፈጠረ። አጋደን በእንግሊዝ ወታደራዊ አስተዳደር ስር በቆየበት ጊዜ ውስጥ ገደብርሲን የመሰሉ ጎሳዎች በአንድ ከልሊ ሠፍረው በእርሻ የሚተዳደሩ ዝርዝር፤ እንግሊዞች ጎሳዎችን ከከብት እረኝነት አላቀው በሰከነ የግብርና ሥራ ላይ እንዲሰጥ ያደረጉት በከልሉ ላይ ቁጥጥራቸውን ለግጠናከር ሰላሰቡ ነው የሚል አመለካከት አዲስ አበባ ላይ ሰፍኖ ዝርዝር ከጀርባው ተገኝቶ ረጅም አልኖረው በኋላ አመለካከት እነዚህ ሰዎች አንድ ቦታ ላይ ሠፍረው በእርሻ ሥራ መተዳደራቸውና ኢትዮጵያውያን እነዚህ ጎሳዎች የእንግሊዝ ሶማሊላንድን ለቀው በኢትዮጵያ ውስጥ መሰረርን የወረ ሙ በሌህን መቆጠር ያለባቸው እንደ እንግሊዝ ዜጎች ላይሆን እንደ ኢትዮጵያ ዜጎች ነው ግልጽ ተገቢ ነው።²

በእንግሊዝ ሶማሊላንድ ላይ የተለየ ጥቅም በተለይም በአጋደን ውስጥ የጎሳዎች ዘይት ቢገኝ ቢገባ የመዘርጋት ጥቅም ከመጠየቅ ታቀበን። ይህ ከወራት በፊት የደረሰንበት ውጤት ዝርዝር ያከንያትም ከእንግሊዝ አስተዳደር ጋር ጠብ ውስጥ የሚያስገባ ነገር አልፈለገንም። ነገሩን መለስ ብዬ ለመለከተው ግን ፍርሃት ከሚገባው በላይ የተጋነነ ዝርዝር በተጨማሪም በመግሪያዎች፤ በአደገዛኝ ዕደችና በኮንትርባንድ ሸቀጦች መገባት ላይ ቁጥጥር ስለሚደረግበት ወደ ላላገላ ወንጋራት፤ ነገር ግን እነዚህ ችግሮች መከሰታቸው የግድቀር ከመሆኑ አንፃር፤ በሰዎችን በሥራ ላይ በሚውልበት ጊዜም አጋጥሟል። ነገሩን አጥብቆ ለይዘው ይገባኝ ዝርዝር ይህ ግድፈት የደረሰው በመሠረቱ እርቆ መልኩት ስለተሳነሰ፤

² እነዚህ ጎሳዎች ውስጥ የሚገኙት/ውረቱት/ ጥቅም እነዚህም የሚያስገድድ አንድ ከልሊ የግብርና ሰነድ መሰረት የሚከፈል አንድ እንዲረገጥ ፈልጎ ዝርዝር ነገር ግን የወደገገ የግብርና ከልሊዎችን አስተዳደርነው ቢሆኑ ለሰዎች ግድፈት ውስጥ ለግብርና የሚገኙት ውረቱት ሰነድ እንዲረገጥ ለሰዎች ግብርና ከልሊዎች አስተዳደር አይችሉም።

[illegible]

ስምዖን ብዙ ጉድለቶች የታዩበት ቢሆንም ቅሱ እንግሊዞች ሁለት
 ሄ እንግጥሩ ጠቅላይ ምክንያት የሆኑትን ነጥቦች በጥቅም ስራ ከአቋጣጥ
 ግሊግሊታችውን ያመለክታል። ይህ ስምዖን የኢትዮጵያ መንግሥት
 ነፃነትን በጥንቃቄ ያግኘውን ታላላቅ ያለበት አካል እንደሆነ፤ ለጎሳዎቹ
 ለተታ ትዕዛዝ የግስተኝነት እንደአግባቡ የግራ ጥራ ሥልጣን
 እንዳለው ያውቃል። ከክልሉ ጎሳዎች የግራ ጥራ ግሊግሊታችን/ኢላላ/ ቁጥር
 ይገልጻል። አረብኛው መግስተኝነት አስፈላጊ ሆኖ በተገኘ ጊዜ፤
 በግሊግሊታች ጥቅም መንግሥት መግሥት ጥራ 29ቀን 1954
 በተፈረመ ስምዖን ከኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት በተሰጠ
 ጥቅም ስራ ጥቅም ስራ ስምዖን የሆነው ድኖ
 ዘመን ከአሁን በፊት መሠረትና በተጨማሪ መለስ ያረጋግጣል።
 የግራ ጥራ ስምዖን የግራ ጥራ ጥራ እንዲህ ይላል።

የኢትዮጵያ ግንባታ ሙሉና ብቃት ሥልጣን ከዚህ በፊት ጋር በተያያዘው አዲስ ባለ-ሰውነትና በ1897 በኢትዮጵያና በኢትዮጵያ ግዛድ በተደረገው በፊት ባለ-ሰውነት ከሌሎች ላይ ልዩ ተረጋግጦልኩ

በዚህ አገቅጽ መሠረት እንግሊዞች ሲለቁ ኢትዮጵያ «በነዚህ ክልሎች
ላይ ሥልጣናን ታረጋግጣለች፤ አስተዳደሯንም ትዘረጋለች።»

እትጥቅ በዚህ ክልሉ ላይ የግሪኮች ጭረ ሥልጣን
ሆኗቸዋል ይረዳል ለፍጥነት የግሪኮች እንግሊዝ ከጊዜ በኋላ

የምትጠይቀው የግንባታ ስራ ስርዓት እንዲያሰራት ማረጋገጥ አስፈላጊ ነበር። በ1906ቱ የምትጠይቀው ስራ ስርዓት መሠረት ፈረንሳይ በዘይታው ድርድር ጊዜ እንዲሰራት ሁሉ፤ በተለይ ገባርነት ሊያስከትል የማይችል ወይም በመሪነት አጠቃቀም ላይ በሚደረግ ስራ ስርዓት ልዩ መብት የማይሰጥ መሆኑን ማረጋገጥ አስፈላጊ ነበር። በመሆኑም አደጋውን የሚቀንሱ ኃይሉ ቃላት እንዲታከሉበት አደረገው። አንቀጽ 4 ከጥብቅ መንግሥቱ ወደ ኢትዮጵያ የሚገቡትን ጎሳዎች መብት ኢትዮጵያ የምትጠብቀውን ያህል፤ ወደዚያ የሚሄዱ የኢትዮጵያ ጎሳዎችም ተመሳሳይ የመብት ጥበቃ እንዲደረግላቸው ይደነግጋል። ለሁለቱም ወገን ተመሳሳይ የመብት አጠባበቅ መቀመጥ በኢትዮጵያ ግዛት ባሉ ክልሎች ላይ የመገልገል ጥያቄ ወይም ውል እንዲይነሱ እንደሚያደርግ ታምናበታል። አንቀጽ 5 ኢትዮጵያ ስምምነቱን ከአሥራ አምስት ዓመታት በኋላ ለማቋረጥ መብት እንዳላት ይደነግጋል። ዋናው ቁጥር ነገር ግን፤ በዚህ ጊዜ ውስጥ የተሰጡት መብቶች ለክልሎች ሳይሆኑ፤ የእንግሊዝ የጎሳ ባለሥልጣናት ለሚያከናውኑት የተለየ አሠራር ለማመቻቸት መሆኑ መታወቁ ነው። የጥብቅ አስተዳደሩና መንግሥቱ የቀረ እንደሆነ/ለምሳሌም ክልሉ በታላቋ ሶማሊላንድ የተዋጠ እንደሆነ/ እነዚህ ልዩ መብቶችም አብረው ቀሪ ይሆናሉ። ይህን ቅመር ስወጥን አስቤው የነበረው ዘዴ ጠቀሟል። በ1960 ታይቷል። ከዚህ ጊዜ በኋላ ከኢትዮጵያ ጋር ያለው ወሰን በ1897 በተደረገው የእንግሊዝና የግብፅ ስምምነት መሠረት እንደፀና ሊሆን፤ በ1954 ስምምነት መሠረት የተፈቀዱ ልዩ መብቶች ግን ቀሪ ሆነዋል።

1954 ገርማዊነታቸው የተዋጣለት ሥራ ያኮናወኑበት፤ ከብራቸውና ዝናቸውም ከፍ ያለበት ዓመት ነበር። በ1960ዎቹ ደግሞ የአገጋፋ የፖለቲካ ሰው ሚና የያዙበትና የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ዋናው መሥራች የሆኑበት ዘመን ነበር። የኤርትራን ጉዳይ በመቼታት የባሕር በርጅን በግጥሟት፤ አጋደንም ተጠቃሎ በመመለሱ ኢትዮጵያ ከ70 ዓመታት በኋላ ለመጀመሪያ ጊዜ የግዛት አንድነቷን መልሳ ለማረጋገጥ፤ የግስጠበቂያ አትሊንም ለማደርጀት ችላለች።

ኤርትራ እንደተመለሰች የኢትዮጵያ የውጭ ግንድ ወዲያውኑ ዕድገት አላየ። የዕድገቱ ተጠቃሚዎች የምዕዋና የአሰብ ወደቦች ነበሩ። በ1957 መደረሻ አካባቢ ወዲያ ግንደ በመቶ 74፤ ገቢ ግንደ በመቶ 62 ዕድገት አላየ። ከአዲስ አበባ ጂቡቲ የባቡር ጉዞ ዋጋም ከተሰቀለበት አሸቆልቆሎ ወረደ። ውሉ እድርም በጋራ መከላከያ ርዳታ ስምምነቱ መሠረት ኢትዮጵያ ከእግረካከፍተኛ ግምት ያለው ወታደራዊ ርዳታ አገኘች፤ የአግሪካ፤ ተጽዕኖ ማውጣት ተስፋፋ።

የኢትዮጵያን ሕጎችና ሕገ መንግሥት ዘመናዊ በግድረግ ረገድ ለመሆኑ ወደ ተገኝቷል። የተሻሻለው ሕገ መንግሥት የጸንሆ ያለው ድህረ ምረቅ እስከሚከበርበት 1955 ሳይታወጅ የቆየ ቢሆንም፤ በውስጡ ለሰነድ መብቶችና የመምረጥ መመሪያን መብት መያዙ ለሰታወቀ የጸንሆ ከብር ከፍ እደረገው። በርግጥ ጸንሆ የሀገሩን መረጋጋትና የፍትሕን ፅናት ባያረጋግጡ ፍር ቁጥጥራቸውን ላላ አያደርጉም ነበር።

በሕዝብ ውክልና የሚመራ መንግሥት ቢኖርም፤ የፖለቲካ ፓርቲዎች እገናኙ ባለመደረጉ ትችት ያስከተለባቸው ከውስጥ ሳይሆን ከውጭ ነበር። ይህ እስከሰድስት ድጋፍ ያገኘው የኤርትራ መመለስ ጉዳይ የፖለቲካ ፓርቲዎች እንዲደራጁ መንገድ የከፈተበት አጋጣሚ አልፈጠረም። እነዚህ ፓርቲዎች የጎሳ ስሜት ይዘው ብቅ ይላሉ የግራ ስጋት በሁሉም ዘንድ እርግጠኛ ስሜት መገኘት የመንግሥትን ሕልውና ያፈራርሳል። የኤርትራ ሲሴሎ ሥርዓት ይዘለቅ ቢባል፤ ነገ አጋደን ይቀጥላል። የውጭ ጸሐፊዎች በኤርትራና በአጋደን ጉዳይ ጣልቃ በመግባታቸው ሕዝቡ እነሱን የማሳት ወይም በመፍራት የፖለቲካ ፓርቲዎችን ጉዳይ ትቶ ብሔራዊ እንደሆነ መረጠ።

የተሻሻለው ሕገ መንግሥት ጸድቆ ከወጣ በኋላ ግን ሕዝቡ በሕገ መንግሥቱ ውስጥ የተካተተው ለውጥ ትንሽ መሆኑንና ጸንሆ ያለው የምክር ቤትን እሠራር እንደሚቃወሙ ቀስ በቀስ እየተረዳ መጣ። ሕገ መንግሥቱ የኢየሱያ በዓል በሚከበርበት ዕለት ታወጀ። የኢየሱያ ክብረ በዓል በወድ አገዛዝ ከብርና ምገስ ከግጥላቱ ባሻገር፤ የኃይለሥላሴ ፍላጎት ከግላሰና መሠረታዊ ለውጥ ከግጥላቱ ይልቅ ሥልጣን ግጥላሰና የቅርብ ሆኑ ግላሰና መሆኑን አሳይቷል።

ወድ የሚዘነጋ 25ኛ ዓመት ቢያከብሩ የክብረው ዝግጅትና ሽርጉድ ጸንሆ ሊደብቁት የሚፈልጉት ደካማ ጉን ወይም መንሸራተት ይኖር እንደሆነ የሚያስብል ነበር።

በዚያ ወቅት ጸሐፊ ትዕዛዝ ወልደጊዮርጊስ በድንገት ከሥልጣን መራሲና መሻሩ የዚህ ስጋት ጠቋሚ ነበር። ጸንሆ ከአራት ዓመታት በፊት በጉጃሚ ቢትወደድ ነጋሽ በዛብህ የተመራውን አድግ እንዲሆን። እየሰፋና እያደገ የመጣው የወልደጊዮርጊስ ክብርና ተሰሚነት ለወጣው ንጉሠ ነገሥት ሁሉን አድራጊ ፈጣሪ ባለሥልጣን መሆናቸውን የሚያሳዝን ነገር በቸልታ የሚመለከቱ አልባባዎች ይህን አልባባታቸውን የተረዱት መኩንንና አክሊሉ የልብ ወለዶቻቸው በክብረው ወልደጊዮርጊስ ላይ እንዲሰጡት አደረጋቸው። ከባላቱን ጌታ ታክለ

እርሱን ለማስመለስ ንግግር ከተጀመረበት ዕለት አንስቶ በ1955 የኢየሱያስ በዓል እስከተከበረበት ድረስ የነበረው የአራት ዓመት ጊዜ፤ እንደተገለጸ በአፍሪቃ ቀንድ የነበራት ተለሚነት ጉልቶ የወጣበት ወቅት ነበር።

እዚህ ሁሉ የተገኙት ከፍተኛ መስዋዕትነት ተከፍሎ ነው። የኢት
 ሲዮኒስት ሙስና በቀይ ባሕር ዳርቻ ላይ መገኘት ለኢትዮጵያ በጉ
 ጉሳውያን የአሰላፍ ሀገሮች የላላት ደያ እንዲያራግቡ ለድርጅቱ። እስከ
 1950ዎቹ መጨረሻ ድረስ ኢትዮጵያ ከአሰላፍ ተቃውሞ ተጠብቃ
 የራሷን እንግሊዝ መካከለኛውን ያሥራት ትቆጣጠር ስለነበር ነው።

ቢሃጥ የአግራካ - ደብ

ኢትዮጵያ ኤርትራን መልሳ በግጥም፤ የአሰላፍ ሀገሮች ቁጣ በገነፈ ለበት
 ዕት ጋሻዋ ተነግ። በ1955 መጨረሻ አካባቢ በግብፅ የሚገኙት የአሰላፍ
 ግጥሞች በሶቭየት ኅብረት እየተረፉ የፕሮ ፓጋንዳና የሰርጉ ገብ ዘመቻ
 ግዜ ደመሩ። ጥቃቱ የሚፈጸመው በሪድዮና በአሰላፍ «ሰባኪያ»
 እግዚአብሔር ሆኖ፤ ኤርትራ እንድትገነጠልና አጋደንን የሚያ ካትተው
 የታላቋ ሶግሊያ መጽደቅ ሰውን እንዲሆን ዘመቻቸውንተያ ያዙት። በ1956
 ዓ.ም. ዓመታት የአግራካ ወታደራዊ ርዳታ መግባት፤ ሶቭየቶች የኢት
 ዮጵያ ጠላት በሞር መግሪያ ለግብታጠቅ ያክ ንያት ሆናቸው። ይህም
 የታላቋ ሶግሊያን ዕቅድ ቀበቀሰው። የአፍሪቃ ቀንድ በደያ ጉርፍ
 ተገለጠ። በመጨረሻም ኢትዮጵያ የሶቭየት ኅብረት ተተገላ ሆነች።

ግለሰብ ወገኖች

1. ሊትዮጵያ ከአይዘንሐዌር ዘመን ሥልጣን በኋላ የጊክሰን ደክተሪን የተባለው መርህ እየተገናኘው መጣ። መርሁ የአግሪክ የክልል ወይም የአካባቢ ጥቅሞች ጥቅም የአካባቢው ወይም የክልሉ ኃይሎች ኃላፊነት ነው። ይላል። በተደገፈና በአፍሪካ ቀንድ በመጣት ረጅም ታሪክ ያላት እንግሊዝ ከ1946 ጀምሮ በኦርትዶዶክስ መቆየት ስትፈቅድ የጥቅም ጥቅም ስላለች ለትዕዛዝ ይገኛት ነበር፤ የጥቅም አግሪክ ይህን መርህ ያወጣችው በዚህ ትንታኔ ተመርታ ይሆናል። በዚህ ትንታኔ ውስጥ ያልተጠቀሰ ግን እንግሊዞች በ1946 የጠረፉ ለመሰብሰብ በአጋሪን ላይ ያለንን ፍጥጥ ጥቅሞች ጥቅሞችን ያገለገላል የግሉ ጭነት ነው።

2. በአንድ አካባቢ ረገድ የግሪክ ጥቅሞችን በተመለከተ ስያሜዎች ከመረረው ይፈት አንድ ግለሰብ ላይ ነበር። ግለሰብው ርዕሰ ስያሜዎች አንቀጾች ጥቅሞችና አባላቸውን የግሉ ስያሜዎች እንዲሁም ገልፅ ነው። የግሉ ነበር። ወደብ ስላለች ነገር በተመለከተ ክልል ስላለች የግሉ ነበር። የግሉ ጥቅሞች ላይ እንደግሉ ስላለች በተመለከተ ወደብ የግሉ ነበር። ወደብ ግለሰብዎች በእንግሊዞች የወጡ ጥቅሞች ውስጥ አልተጠቀሱም።

ከፍለ አራት- ኢትዮጵያ ችግር ውስጥ ስለመውደቋ

ምዕራፍ አስራ አምስት

ኢትዮጵያ ፊቷን ወደ ሦስተኛው ዓለም ስለመመለሷ

1955 የጸንሆይ የጭድ ኢየቤልዩ በዓል የተከበረበት ዓመት ብቻ ሳይሆን፣ በኢትዮጵያ ላይ መረባረብ የጀመሩት የተለያዩ ኃይሎች፣ ዛጎ ከምዕራቡ ዓለም እያራቀች፣ ቅደም ሲል በኩራት ፍል ብላጅ፣ ደርጅት የሦስተኛ ዓለም አገሮች እንድትሳብ የተደረገችበት ዓመትም ነው። የምዕራቡ ዓለም በተለይም አግሪካ፣ ንጉሠ ነገሥቱ አፍጠው የጠጡ ጥቃቶችና ተፅዕኖዎችን ሊቆጣጠሩ ይችላሉ ከግራ፣ ሁኔታዎችን በአገሪቱ ለመገናኛ ላይችሉ ቀሩ። እንዲያውም የገዢዎችን ሂደት ይጠሩ በሆኑት በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት ኃይሎች ናቸው። እነዚህ ተፅዕኖዎች ምዕራቡና ከሦስተኛው ዓለም ሀገሮች ጋር በተከታታይ በተፈጠሩ አለግጦት ጠቀሽ የተከሰቱ ሲሆኑ፣ አምስት የግጭትና የተፅዕኖ መስኮችን የግራ፣ ከፊት ነበሩ። ይህ ምዕራፍ የገዚህን ኃይሎችና አቅጣጫዎች አጠቃላይ እጅግ ይደሰሳል።

በዚያው ዓመት መጀመሪያ ላይ ከእንግሊዞች ጋር ሌላ አለግጦት ተከሰተ። የሕዳር 1954 የሉገዶን ስምምነት ሃውድንና የተጠበቀውን ክልል ኢትዮጵያ እንዲመለሱ ከግድረግ ይልቅ የችግሮች ጎርፍ አስከተለ።

በጥር ፳፻ 1955 በስምምነቱ ላይ እንደተመለከተው እንግሊዞች ከሌሎችን ከመጋቢት 1 ቀን በረት ለቀው እንዲጠሩ ለግድረግ የኢትዮጵያ ህዝብ ለግድረግ ለግሊላንድ አስተዳዳሪዎች ሐረር ከተገኘ ውስጥ ተከሰቡ። ቅጥ ያጣ ነገር ነበር። በጥር መጨረሻ ላይ 10,000 ሰራተኞች የሉገዶን ስምምነት በመቃወም ሐርጊኛ / የገልሉ ጥና ከተገ / ላይ በየቀኑ ለግድ ሰላፍ ያደርጉ ነበር። ርክክቡ ሊደረግ አንድ ጥያቄ ብቻ ሲቀረጽ

እንግሊዞች በስድስት ጥምንት እንዲዘገይ ጠየቁ። የኢትዮጵያ ወገን ግን ከመገኘቱ የሰዎችነቱን እንዲቆይ ግብረ ግለት የአጠቃላይን ስምምነት ሆኖ ዕቃ ግጥሙን እንደግለት ነው በሚል እምቢ አለ። በመሆኑም አስተዳዮ በተደረሰው ስምምነት መሠረት ርክክቡ የካቲት 28 ቀን ተከናወነ። እንግሊዝና ኢትዮጵያ ከጭንቅ የተነሳ በመሆኑ ላይ የነበረችን ሕግን ያን ብናደርግ ይቻላል ብለው የሚያስቡበት የዘጠኝ ወር ጊዜ አስረዘ።

በዓመቱ መጨረሻ ላይ በእንግሊዝ ሶግሊላንድ ውስጥ አላባራ ያለውን ውበት ዝም ለግለሰብ አንድ ነገር መደረግ እንዳለበት ግልፅ ሆነ። በጥር ወር 1956 ሐረር ከተግ ውስጥ በአገር ውስጥ ጉዳይ ያከትል ግንኙነት ሁሉንም ከፍለ ዕርገቱ ሰብሳቢነት የሚካሄድ ሁለተኛ ስብሰባ ተጠራ። ነገሩ አላላቢ ደረጃ ላይ በመድረሱ ከአዲስ አበባ እንደወርደው ተጠራሁ። የሐረሩ ስብሰባ የ1954 የሱንዶክ ስብሰባ የፈጠረውን ነርባጣ ሁኔታ ግለሰብ ተሳነው።

ስብሰባው ላይ የሚነሱት አብዛኞቹ ችግሮች የእንግሊዝ ሶግሊላንድን ወሰን አልፈው ወደ ኢትዮጵያ በሚገቡት ጉዞዎች ላይ የሚደረግ ቁጥጥርን የሚመለከቱ ነበሩ። እነዚህም ለሽያጭ ወደሀገር ውስጥ የሚገቡ የጦር መግሪያዎችንና ሸቀጣ ሸቀጦችን ለመቆጣጠርና የኢትዮጵያ ፖሊሶች ለግብር የሚኖራቸውን ሥልጣን የሚሰጡ ነበሩ። በኛ በኩል ጉዞዎች ወደ ኢትዮጵያ የሚገቡት ለአንድ ጉዳይ ብቻ ነው-ከብተቻቸውን ውጥ ለግጠጣትና ለግጠሽ። የጦር መግሪያና /ዐጥታ የሚያውክ በመሆኑ/ ሸቀጣ ሸቀጦችን አስገብቶ ለመሸጥ ግን መከላከል አለበት ብለን ተከራክርን። ኢትዮጵያ የኩባት ጠባቂ መሰሎ የሚመጡ ነጋዴዎችን የግለሰባት ግዴታ የለባትም። ነገሩን አገሰፋ ከእንግሊዝ ባለሥልጣናት ጋር መወያየት ራሱ ተቀባይነት የለለው ነው። ጉዞዎቹ በኢትዮጵያ ክልል ውስጥ በሚቆዩበት ጊዜ የሚጠቀሙበትን የምግብ ዕቃና ሸቀጣ ሸቀጥ ግለሰባት እንዲችሉ ስምምነት ተደረሰ።

በኢትዮጵያ ቆይታቸው ጊዜ ዘርተው ያመራቸውን ይዟል የሚጠቀሙበት ሁኔታ ላይ ሌላ ችግር ተከሰተ። በሱንዶክ ስምምነት መሠረት የዚህ ዓይነቶች ሰዎች እንዳት መብት መጠየቅ አይችሉም-ስምምነቱ የሚጠቅሰው ከብተቻቸውን ይዟል ወደ ኢትዮጵያ የሚገቡ ዘላኖችን ብቻ ስለሆነ።

በገቢነት ከሙሉ ተዘግቶ ሀላፊነት ላይሆኑ አንድ ቦታ ላይ ረገተው የሚሄዱ ምላት ነው። በክልሉ ውስጥ ባልተወሰነ ጊዜ በጉብርና

የተሳደረ ከሠራተኛ እነዚህ ተግባራት የሚታዩት ወሰን ተሻግረው እንደሚሆን እንደ ኢትዮጵያዊ ዜጋ ስለሆነ፤ የ1954 የሱንዶን ልማት የሚመለከታቸው አይደሉም።

የኢትዮጵያ መንግሥት ሹምት ስምምነቱን ተግባር ላይ በሚያውሉበት ሁኔታ ችግር ተፈጠረ። እንግሊዞች የኢትዮጵያ ፖሊስ ከእንግሊዝ ማህበረሰብ የተሻገረን ሰው ሲያስር በአርባ ስምንት ሰዓት ውስጥ ፍርድ ፊት እንዲቀርብ ግዘሃ መውጣት አለበት ብለው ድርቅ አሉ። ድንበር ተሻግረው ዜገሩን ለሚገቡ ኢትዮጵያውያን ግን እንግሊዞች ይህን መብት ልግደጠብቀው ጥያቄው በዚህ ቀረ።

ወይም እንግሊዞች ከመነሻው የነበራቸውን ዓላማ ግለትና ስቃይንና የተጠበቀውን ክልል መንግሥቱ የግንኙነት እስከሆነ ድረስ ጠብ እንዲፈጠር ግልፅ ሆኖ ነበር።

የእንግሊዝ መንግሥት በ1941 የኩሌኔል ዊንጌት ዋና ረዳት በሚሆኑ በአሁኑ ጊዜ በምክትል ሚኒስትር ደረጃ በሁለቱ ምክር ቤቶች የውጭ ግንኙነት ኃላፊ የሆነውን ዳግላስ ዶድስ ፓርከርን በ1956 ወደ ሌላ አበባ ላከው። እሱ ችግሮችን ከግድግዳ በላይ ጥሩ ተቀባይነት ሰጧል።

ሚያዝያ 12 ቀን የተጀመረው ንግግር እስካሁን ድረስ አስተርጓሚው ሄጠርቱ የሱ ቡድን ተልዕኮ የኢትዮጵያ መንግሥት ሃውድንና የተጠበቀውን ክልል በእንግሊዝ ጥብቅ አስተዳደር ስር ላለችው ለማህበረሰብ እንዲለቅ ለመጠየቅ መሆኑን ዶድስ ፓርከር ሳይሸሸግ ገለጠልን። የግሪክክሪያ መስመሩን የሚከተለው ነበር። ለቭየት ኅብረት ለዓረብ ሀገሮች ማሪያ በግቅረብና የመንግሥት አዳጊን በመሸርሸር የግሪክክሪያ የሥራትን ሰላምና መረጋጋት ልታደረግ ነው። በግብፅ መሪነት ፤ በወዲት ዓረብ የገንዘብ ድጋፍ በመቀስቀስ ላይ ያለው የዓረብ ባሕረተኝነት በኢትዮጵያ ላይ ቀጥተኛ አደጋ የሚያስከትል ነው። እንግሊዝ ከዓረቦች ጋር ለአንድ መቶ ዓመታት ያህል ሠርታለች። በዓለም ውስጥ ተወዳዳሪ የሌለው ብዙ መስሊሮች የሚኖሩበት ግዛት አላት። በግሪክክሪያው የሰራት ውስጥ ያላት ተከባሪነት ፤ ከምንጊዜውም በላይ የላቀ ነው። የግብፅ

፤ በደረሰ ፓርከር ጋር የሊያፍ ባረፈ ባርክስ በቅኝ ጥያቄ ረዳት ምክትል ሚኒስትርና እንግሊዝካዊ ፍጥነት ላይ ሚኒስትር ረዳት የሕግ ለግብረ ነገሥት ከሌላ አበባ ለምክር ቤቱ በሆዋሲ ወረራ ባረፈ ራዎሊንግ ፤ ኩሌኔል ጀርጋር ፤ ፓርከር በእንግሊዝ ፅንሰ ሀሳብ ለፖለቲካ ጥራት

ዘፈኑ ከጥቅምት 1954 - ኢራን የጥቅምት 1954 ዓ.ም. በኢራንና በጋሪብስታን ከፍተኛ ተሰጧት አለን። «ሰላዊቱም የዓረቦችን አመለካከት ማራት እንችላለን የሚል እምነት አለን» /ከሰድስት ሣምንታት በፊት የፍርድ ቤት ሥራ ሁሉን የዓረብ ሌጅን አዛዥ የነበረውን እንግሊዝኛውን ሌተና ጄኔራል ጆን ባነት ፓቫን አባርታል፤ ከ15 ሣምንታት በኋላም ፍስር የሰጧት በይጋ ጦርሷል። / በከልሎች ሰላላው ችግር በግንባትም የ1954-ኑ ስምምነት የሱግሌን ብሔራዊ ስሜት ይበልጥ ያነቃቃው መሆኑንና ይህም ለሱግሊያ ጥብቅ ግዛት /protectorate / ራስን በራስ የግስተዳደር መብት ስጥ በዓለም ውስጥ መረጋጋት እንዲኖር ብቸኛ ኃይል በሆነው የእንግሊዝ የግንባሥታት ጥበቃ ውስጥ መግባቷን የግይቀር ያደረገው መሆኑን ገለጠ። ሃውድና የተጠበቀው ክልል ለዚህ ግዛት አስረላጊ ናቸውም አለ።

በመቀመልም፤ ከ1954 ስምምነት በኋላ ሱግሊያዎች በኢትዮጵያ ላይ ያሳደሩት ጥላቻ አንድ አስቸኳይ ሙከራ እንዲገኝ አስገድዷል። ዕውነታው ሲገለጥ ደግሞ ዓለም በሙሉ ሱግሊያዎችን ደግሮ ኢትዮጵያን ያወግዳል። ችግሩ ለሱንዶን ከፍተኛ ባለሥልጣናት፤ ለጠቅላይ ሚኒስትሩና ለሚኒስትሮች ያከር ቤት ቀርቦ ለሁሉም ጠቃሚነት ባለው መልኩ መረታት እንደሚችል ለማረጋገጥ ጥክሯል። « የ1954 ስምምነት ውጤት አልባ መሆኑን ግምት ውስጥ በማስገባት ብዙ ከታሰበበት በኋላ የኢትዮጵያን ፤ የእንግሊዝንና የሱግሊያዎችን ፍላጎት በሚያስጠብቅ መልኩ ችግሩን ለመፍታት የተገኘው ብቸኛ መንገድ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት ሀውድናና የተጠበቀውን ክልል ለሱግሊያ ጥብቅ ግዛት ለመልቀቅ እንድታስብበት መጠየቅ ነው።»

ይህ ሐሳብ በተጓዳኝነት ይዞት የመጣው ግብግሚያ አልነበረውም። በከልሎች መልቀቅ ያትክ እንግሊዝ ታላቋ ሱግሊያን የግዳጃም ዕቅድን የተወች መሆኗን የሚገልጽ ወይም ሌላ የፖለቲካም ሆነ የንግድ ጥካካ ግብረን የሚያገኝ አልነበረም።

አከሊሉ እንዲህ ያለው ሐሳብ ጨርሶ የግይዮከር መሆኑንና ይህም ሉርድ ደ ላ ዊርና የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በቪን የወጡትን የታላቋ ሱግሊያን ዕቅድ ለማረጋገጥ የታለመ የመጀመሪያው ታላቅ እርምጃ መሆኑን በማለት መለሰ። ለእንግሊዝ ግዛት ግብረፋት ዓላማ ለማሳካት ኢትዮጵያ

* ኢራን ወደብ በደረሰ የእንግሊዝ ከግንባሥታት ውስጥ በ1951 ተጠቅሷል። ይህም ግዛት የሆነው የሱግሊያ ስርዓት ውስጥ የተጠቀሰው የኢራንና የእንግሊዝ መካከል የነበረው ግንኙነት ነው።

ሕገ ሕግ ገንጣ ለመስጠት አትረቅድም። እንግሊዞች እንደሚሉት
ሕግ ሊተቸድ ከግብፅም ሆነ ከሶቭየት ኅብረት ጋር ያላት ግንኙነት
ታችው በጥብቅ ግዛት ውስጥ ካሉ ኗሪዎች ጋር ያለው ግንኙነት
ሕግጥም፤ ጥፋት በአብዛኛው የእንግሊዞች ነው። ሊተቸድ ከእንግሊዝ
ሕግ ለፀፋውን ሳታገኝ ከመንገዷ ወጥታ የእንግሊዝን ጥያቄ ስታሟላ
ይታዘዝ። ሊተቸድ ሐረር ላይ የእንግሊዝ ቆንሲል እንዲቋቋም
ይረቅድ የሊተቸድ ቆንሲል ሐርጌሣ ላይ እንዲቋቋም አልፈቅድም
ዘላቂ። ጠላት የከበረችው ፋሽስት ኢጣሊያ እንዲን ሊተቸድ ጥቃቷን
ይቆንሳል እንድታቋቋም ፈቅዳለች።

በግንኙነት ተጨማሪ የሐሳብ ልውውጥ ከተደረገ በኋላ ዶድስ ፓርክር
ዘረቡን ሐሳብ ትቶ፤ በጥር ወር ሐረር ተካሂዶ በከበረው ስብሰባ ሳይወሰን
ይረቅ ችግር ላይ ለመፍየት ተስግግጧል።

ልዩነት ድንገት መለወጡ የሚያስደንቅ ነበር። ይህም ሁኔታ ዶድስ
ፓርክር ከልቡ ያልተቀበለውን ትዕዛዝ ለግብረጸዎ እየጥከረ እንደነበር፤
ዚያ ሊተቸድ ሐሳቡን ውድቅ ታደርገዋለች፤ ስለዚህም በሌላ አቅጣጫ
ዘልገውን ርዎች እንወስዳለን የሚል ተስፋ በእንግሊዝም መንግሥት
ሕግ እንደነበር የሚያሳይ ነበር። የመጀመሪያው ሁኔታ የሚመስል
እልዘር፤ ዶድስ በሥልጣን የሚነጋገር አምባሳደር አልነበረም-የተወሰነ
ተልቅ ይዞ የመጣ ተደራዳሪ እንጂ። እሱ መስግግት ቢያቅተው በምትኩ
ሌላላል። ምናልባትም የተረፈው የአካሊሉ ተቃውሞ ይህን ይሆናል።

በተከታዩ ቀን በቀደሙት ንግግሮች ተነስቶ የነበረው ረገተው
ሕግናና ስለ ዘላን ተግባራት፤ እንዲሁም በፊተኛው የሐረር ስብሰባ
በጋር የነበረው የምርት ውጤታቸውን ይዘው ስለሚወጡበት ሁኔታ
ተግባራት ወደተጠበቀው ግዛት ሲመለሱ ያስገቡትን ያህል እህል
ይዙ መውጣት እንዲችሉ ስምምነት ላይ ተደረሰ፤ እህሉን ለግንኙነት
ሚና መጠቀም እንደማይችሉ ተወስነ።፡፡ በሊተቸድ የክልል
ሕግናና በእንግሊዝ አገናኝ መኩንን እና ረዳቶች መካከል
ሕግናረው ግንኙነት፤ ስለአሰራት አረጸጸምና ስለፍርድ ቤት አሠራር
ረዥም ጊዜ የፈጀ ንግግር ተደርጓል። ለቀናት በተካሄደው ውይይት
ተጨማሪ ውጤት አልተገኘም።

፡፡ ሆኖም በጊዜው ዘላይ የአገልግሎት መልካም ተስፋ ነበር።
፡፡ ዘላይ የግብ እህል በሚና ይዘው ለወጡ ከፊልት ለምትባል እንዲሁም ለግብ ስያ
እንዲሁም የሚመለከት ይሆናል።

ትልቁ ፍጥነት እንግሊዞች ሃውድና የተጠበቀው ክልል ያላገኘ ግንኙነት ተቀርቦው እንዲሰጡት ያቀረቡትን ሐሳብ በመለወጥ ወዲያው ከአቶግቸው ግራግራታቸው ነበር። ዶድስ ፓርከር ባቀረበው ክርክር የእንግሊዝና የግሊያን ሶግሊላንዶች ተዋህደው በእንግሊዝ የግንግሥታት ንብረት ውስጥ እንዲገቡ እንግሊዝ የምታረምደውን ሐሳብ በይፋ እንድንቃወም የሚጠበቅ ሆኖ ተሰምቶናል። የእንግሊዝ ስልት ገልፅ የሆነው ቡድኑ በመጨረሻ መግለጫው ላይ የነዚህን ክልሎች መንግሥት የጠየቀው ለጥበቅ ግዛቱ አስፈላጊ መሆናቸውን በግልጽ ቢሆንም፤ የኢትዮጵያ ቡድን ግን ሳይሰማቸው ቀርቷል እንዲባል በጠየቀ ጊዜ ነበር። ስምምነቱ ከተፈጸመ በኋላ በዕለት ግንባታው ላይ «ችግር እንጠብቃለን» ብዬ መሃዘኔያለሁ።

የዶድስ ፓርከር ቡድን ሥራውን ጨርሶ ከሄደ ከአምስት ግምንታት በኋላ የተጠበቀው ደረሰ። ሉርድ ሉይድ በቅኝ ግዛት አስተዳደር ሚኒስትር ግንቦት 29 ቀን 1956 ሐርጌሣ ላይ የሱግሌ መሪዎችን ሰብሰቦ ራሳቸውን ለምስተዳደር ስልጣኛቱበት አንስቶ ሲያናግር፤ የእንግሊዝ መንግሥት የእንግሊዝና የግሊያን ሶግሊላንድን ውህደት እንደሚደግፍ ገለጠ። ከምስት ዓመታት በኋላ በጊዜው የቅኝ ግዛት አስተዳደር ሚኒስትር የነበረው ሌናክስ ቦይድ ሐርጌሣ ላይ ሁለቱን ሶግሊላንዶች፤ ከኦጋዴን ሃውድናና የተጠበቀውን ክልል ጨምሮ በግንኙነት የታላቋ ሶግሊያን የግድድ ሐሳብ በመደገፍ ተናገረ። ሌናክስ ቦይድ ይህን ሐሳብ በመቀበል የድጋፍ መንገድ ያሳየው በኢትዮጵያ የአግሪካ አምባሳደር የነበረው ጆን ብሊስ ነው። ጆን ብሊስ ጥር 12 ቀን 1959 የሁለቱን ክልሎች መዋሃድ በመደገፍ ግንባታውን ጽፎ ባስተላለፈ ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ ነበር ሌናክስ ቦይድ ሐርጌሣ ላይ የተናገረው። የዶድስ ፓርከር ቡድን ለንግግር መጥቶ በነበረ ጊዜ የአግሪካ ሊምባሊ በሶግሊያን ጉዳይ ውስጥ እጁን እንዲያስገባ መሪያ የተላለፈለት ቢሆንም ቅሱ፤ በኋላ ግን ግልቃ ገብቶ የእንግሊዝን ሐሳብ በመቀበል የሁለቱን ሶግሊላንዶች ውህደት እንደገፋለን አለ። ይህች ግንባታው የኢትዮጵያንና የአግሪካን ግንኙነት እንዲያሸቆለቅል፤ ጃንሆይም በየብኩ የመጀመሪያ ጉብኝት እንዲያደርጉ ያበቃች ነች።

ከጊዜ በኋላ በተጠበቀው ግዛት ውስጥ ችግሮች እየበረከቱ ሄዱ። በኢትዮጵያ ውስጥ ሲያገለግል ኦጋዴንን ያውቅ የነበረ፤ ሻሊቃ ሐግሊተን የሚባል ስዊድናዊ በላዲስ አበባና በሐረር ሰብሰባዎች ላይ የተከለከሉ መግሪያዎች በብዛት ወደ ሃውድና የተጠበቀ ክልሎች እየገቡ መሆናቸውን አረጋገጠ ነበር። በኋላም የእንግሊዝ አገናኝ መኩንን ረዳቶች ክልሉን የሚያስተዳድረው የኢትዮጵያ መንግሥት ሳይሆን እነሱ የነበሩት ነበር።

የሚመለከት ሙሉ ይፋ መመሪያ በግስተላለፋቸው ውጥረትን
አግባቡ በመጋቢት ወር 1960 እንግሊዝኛ ሐረር የሚገኘው ቀንሰላቸው
የተገኙ ለአገሪቱ መኩንን እና ለረዳቱ ትዕዛዝ ግስተላለፍ ይችላል አሉ።
ይህ ለረዳቱ ሉንደን ላይ የተደረሰውን ስምምነት የሚፃረር በመሆኑ
እንዲቀየር ሊታየድ ጠየቀች። የኢትዮጵያ ቀንሰላ ሐርጊ ላይ
እንዲቀየር የቀረበውን ተደጋጋሚ ጥያቄ እንግሊዝኛ አንቀበልም ስላሉ
የኢትዮጵያ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሐረር የነበረው የእንግሊዝ ቀንሰላ
እንዲሁ አዘዘ። ከዚህም በቀር የእንግሊዝ አገሪቱ መኩንን ጂ ጂ ኤስ
ደሰደሰ በሉንደን ስምምነት ላይ እንደተቀመጠው የተጠበቀውን ከሌላ
ወገን ሳይጠበቅ፤ በሃውድ የጉድጓድ ውሃ ደረቀ በሚል ሰበብ፤ እሱና
ሌሎች ከተጠበቀው ግዛት ጎግዎችን እያስመጣ አጋዴን ሚልሚል ድረስ
ነበዘ እንደነበር አመነልኝ። ከልሉ ሲገበኝ ግን ውሃዎች እንዳልደረቁ
ለግረገጥ ተችሏል። ከተጠበቀው ግዛት የረለሉ ጎግዎች በአጋዴን ውስጥ
ከተቃቸውን እንዲያስገጡና ውሃ እንዲያጠጡ መደረጉ ከኢትዮጵያና
ከሚሊዮን ሶግሊላንድ ጎግዎች ብርቱ ተቃውሞ አስከተለ።

በመደረሻም አንድ ያልተዳሰሰ ጥያቄ አለ። ሃውድና የተጠበቀው
ከሌላ የተጠበቀው ግዛት ቢሰጥ፤ የእንግሊዝ ሶግሊላንድን በኢኮኖሚ
ፈገግ የምትችል አገር ስለሚያረጋት የሁለቱን ሶግሊላንዶች ውህደት
እየከሰረውም ዝር ይሆን ? ለነገሩ በተጠበቀው ከሌላ ለሚኖሩ ጎግዎች
ይህን ያህል አስረላጊነት አለው የተባለው ከሌላ ከኢትዮጵያ ግዛት በጣም
ትንሹ ከፍል ነው። ከዚህም በላይ ሃውድና የተጠበቀው ከሌላ ጃንሆይ
የኢጣሊያን ጥቃት ያስቀርልኛል በሚል በ1934 ለእንግሊዝ ለመስጠት
እዘው ከፍተኛ ያስጠር ሆኖ በተጠበቀው « ቀይ መስመር » ከተከለለው
ጽተመጣጣኝነት ያለው ነው።

የዶክ ፓርከር ሐሳብ በቀረበ ጊዜ ጥያቄው የእንግሊዝ ሶግሊላንድ
ዘ ውጣት አልነበረም። ሃውድና የተጠበቀውን ከሌላ ወደ ዘይላ
ውሃተላረፍ ለግግኘት በልውጧት እንዲሰጡ ስለቀረበው ሐሳብ መግለጫ
ግትረብ ቢቻልም፤ ይህ የመረትና የጽህፈት ሽያጭ የኢትዮጵያን መንግሥት
በእገር ውስጥ ሆነ በመካከለኛው ምሥራቅ ለትችት የሚዳርገው ይሆን
እር። ከሁሉም የባለ የሚሆነው ደግሞ በገንዘብም ይሁን አይሁን፤ ከልሉች
የሚላቁት የእንግሊዝን ግዛት ለግስተት መሆኑ ነው። የዶክ ፓርከር
ተጦር ኢትዮጵያ ጠላቱን በሚያናድድ ሐሳብ ትላባለች፤ እስካሁን
ከወረችበት በበለጠም ለብቸኝነት ትጋለጣለች በሚል ተላላ ሐሳብ ላይ
የተመረተ እር።

ወለቱ በግሊላንዲት ሐምሌ 1 ቀን 1960 ከተማዛ በኋላ እንግሊዝ
በአፍሪካ ቅንፍ የበራት ጊና አብቶት ዘር= የታላቁ በግሊላንድን
የርገራዎች ሕይወት አግኖረው የ=ጀ=ሪያ ታላቅ ርዕዝ ተወስደ=

ሁለተኛው ግጥም ተፅዕኖ የተከሰተበት ስኬት ከአሜሪካ ጋር በነበረው ግንኙነት እያደገ በመጣው ችግር የተፈጠረው ነው። ይህም የጀመረው በስፔህሶይ አላላሲ ችግር ፊት ተውጥሮ ጉዳይ ሚኒስትር ላለሰ በኢትዮጵያ ላይ ያሳየው ጩኸት የተደለው በሕርይ ነበር።

በጥቅምት ፳፻፲፱ ፳፻፲፱ ዓ.ም. ከተከሰተው ጉዳይ ጋር የሚገናኝ ሆኖ
በፊት ተፈታል።

ከግብፅ ጋር የነበሩትን እጽዮ ለማስተካከል በማሰብ አሜሪካ ለአስያፍ ግድብ ግጭታዊ የሚውል የገንዘብ ርዳታ ለግብፅ ለመስጠት በታሕሳስ ወር መጥቶች፤ አሜሪካ ይህን ያደረገችው የታችኛው አባይ ውሃዎች መገኛ የሆነችውን ኢትዮጵያን ሳታግከር ስለነበርና ሐሳቡ ናስር በንጉሥ ፋሩቅ የግብፅ ፕሬዝንት ስሙን የተወጠነውን የአባይ ሸለቆ አንድነት ይፈጠራል የሚለውን ግላግውን አንደ አዲስ በሚያስተናግድበት ወቅት በመቅረቡ አዲስ አበባ ላይ ሽብር ፈጠረ።” የፖለቲካ ተፅዕኖዎች /ግብፅ ለቻይና ሕዝባዊት ሪፑብሊክ ፅሁፍና በመስጠቷ የተከተለው ዕረ ኮሙኒስት ግፊት፤

[illegible][illegible]

እነዚህ ልቦለቢ ዕውቀትና በመስጠቷ የተከተለው ዐረ ኮሙኒስት ግፊት
አንዳችም ከቼኮስሎቫኪያ ጋር የጦር መሣሪያ ሽያጭ ስምምነት
በቆራረጧ ጥጥ አብቃይ ከሆኑ የአሜሪካ ገዛቶች የተመረጡ ሲናተሩት
ከአቆታሪ-እስራኤል ቡድኖች ተቃውሞ ጋር ተዳምሮ/ አሜሪካ ለገደቡ
ጥሬያ ልትሰጥ የነበረውን የገንዘብ ርዳታ በሐምሌ ወር 1956
እንደትሰርዝ አድርጓታል። የዚህ ውጤት ከሁለት ሣምንት በኋላ ናስር
ለእግሊዝና የፈረንሳይን ከፍተኛ ጥቅሞች ተምቶ የሰፄዝ በይን መውረሱ
ነበር።

ምንም እንኳን ከዶድስ ፓርከር ንግግር በኋላ የእንግሊዝና የኢትዮጵያ ግንኙነት ነፋስ የገባበት ቢሆንም የስዌዝ ቦይን ችግር ለመፍታት ትረዳለች በግል እምነት በነሐሴና በመስከረም ወራት 1956 ሎንዶን ላይ በተደረገው ስብሰባ እንድትገኝ ኢትዮጵያን እንግሊዝ ጋብዛት ነበር።

ለነበረው 16 ቀን በተቀጠረው ስብሰባ ላይ ግብፅ በምንም ዓይነት እንደማትገኝ ገና ከመንሻው ግልፅ ነበር። ኢትዮጵያ ጥሪውን በመቀበሏ ግብፅ የታወቀው አፀፋ አሳስቦኝ ነበር። ግብፅ የአባይ ሸለቆን በቋጥጥሮ ስር አውላለሁ ያለችውን ትገፋበታለች የሚል ስጋት ቢያድርብኝም፤ በቦዩ የሚተላለፈውን ንግዷን ለመጠበቅ ስትል ኢትዮጵያ በስብሰባው ላይ መገኘቷን እደግፍ ነበር። በሷ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ለውጥ ሊያመጣ የሚችለው በዚህ ጉዳይ ላይ ድምጿን ግሰማት እንዳለባት አምናለሁ። ከዚያ በፊትም አክሊሉ ጥሪውን በመቀበሉ ያምናል። እምነቱም አሜሪካ፤ እንግሊዝና ፈረንሳይ የቦዩ ተጠቃሚዎችን መብት የማስጠበቅ ችሎታ አላቸው ከሚል ቅን አመለካከት የመነጨ ነበር። የግብፅ አምባሳደር ተውፈቅ ለስብሰባው ላይ ለመገኘት ግቀዳችንን እንደሰማ በቋጣ ጦፎ ነበር። ወዲያው ግን ተረጋጋ። ሰባየት ገብረትና ሕንድ በስብሰባው ላይ እንዲገኙ የተላለፈላቸውን ጥሪ ተቀበሉ፤ ግሪክ ግን አልቀበልም አለች።”

አሁንም አሁንም እየተናገረ መድረኩን የያዘው የግራ ዓይኑ የግርግጠኝነቱ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ዳላስ ነበር። የግብፅ ሉዓላዊነት የግድደረር መሆኑን በማረጋገጥ የ1888 የቆስጠንጥንያ ስምምነት እንደፀና እንዲቀጥል ወተወተ።² ግብፅ የሰፄዝ ቦይን ኩባንያ ንብረት መውረዷ ይቀላት። «የሚገባትን ጥቅም» እንደምታገኝ ተረጋግጠላት። የሰፄዝ ቦይ

በርካታ የገገድና የጻፏ ዜጎች ግንኙነት መርከቦች የገበሬት በመሆኑ፤ ከኢትዮጵያ ይልቅ በበለጠ ተጽእኖ የገበሬችው ግርዛ ናት። በአገገናዊ ጣዖይና በአስከፊነቷ ስተጥች ብዙ ዜጎች ዝግጁ ስለሆኑ ለሌላ ሰዌህ በይ ጉዳይ በተነጋገረው ሰብሳቢው ስተ ለልተነፈሰች።

ኩባንያም በመወረሱ ካሳ እንዲከፈለው ስምምነት ላይ ተደረሰ። ገብፅ አባል የምትሆንበት ዓለም አቀፍ የስዌዝ ቦይ ቦርድ መተላለፊያውን በጌ እንዲጠብቀውና ሥራውን እንዲከታተል ተባለ።³

ዳለስ አክሊሉን ለግንጋገር ጠይቆ ነሐሴ 18 ቀን ሳቮይ ኮንቲኔንታል ሆቴል ድረስ በመምጣት የዓለም አቀፍ ተቆጣጣሪ ቦርድ አባላት ገለልተኛ ሀገሮች ብቻ ስለሚሆኑ ኢትዮጵያ አንዷ መሆን እንደምትችል ገለጠለት። ዓላማው ምናልባትም ገብፅን፣ ፈረንሳይንና እንግሊዝን ከቦርድ አባልነት ውጭ ለማድረግ በማቀድ ከብሔራዊ ፖለቲካ መከለልን ለማረጋገጥ ነበር። ከሁለት ቀናት በኋላ ኢትዮጵያ ከኢራን፣ ከቱርክና ከፓኪስታን ጋር በመሆን በስብሰባው የተገኙ አገሮችን ሁሉ አመለካከት የሚወክለውን፣ «የ18 ሀገሮች ቀመር» እየተባለ የሚታወቀውን ሐሳብ ለናስር እንዲተላለፍ በማድረግ ሠርታለች። ጥያቄው ይህ ቀመር በምን ዘዴ ይተላለፍ? የሚለው ነበር። አውስትራሊያ፣ ስዊድንና ኢራን በኋላም በዳለስ አሳሳቢነት ኢትዮጵያ ያለችበት ልዩ ቡድን ይቋቋም የሚል ሐሳብ እንግሊዝ አቀረበች።

የዚህ ኮሚቴ መለየም ከብዶኝ ነበር። ምክንያቱም በማስታወሻዬ ላይ እንደመዘገብኩት የቡድኑ አባላት ለዳለስ፣ ለእንግሊዝና ለፈረንሳይ ነፃ መተላለፊያ መንገድ ለመጥረግ በፈንጂ መስክ ላይ የሚነዱ አሳሞች ሆነው ታይተውኝ ነበርና። ዳለስ ራሱ ለመሄድ ፈቃደኛ አልነበረም። ይህን የማያስደስት ተግባር እንዲፈፅም የመደበው ሉይ ሄንደርሰንን ነበር። ታዲያ ከናስር ጋር በርካታ ችግሮች ያላት ኢትዮጵያ በፈንጂ እንድትገን ለምን ተላ ከች? አክሊሉ ግን ከግብፅ በኩል ሊሰነዘር የሚችለውን ስጋት ግስቀረት አለብን የሚለውን ቀና አመለካከቱን እንደያዘ ነበር።

አክሊሉና እኔ ወደ ፓሪስ ሄድን። ከዚያም እሱ ወደ ካይሮ ሄደ። ከመሄዱ በፊት ሚሸል ኮት የተባለ የፈረንሳይና የኢትዮጵያ ምድር ባቡር ኩባንያ ጋላሬ የነበረ ምላ ጋበዘን። ግብዣው አንድ ኢትዮጵያዊ በሀገሩ ውስጥ ለዓመታት ስመጠን በላይ የናረ የማጓጓዣ ኪራይ በግስከፈል የግል ብልጽግና ባገኘ የውጭ ሀገር ሰው ላይ ያለውን አመለካከት ለማየት አስቻለኝ። ሚሸል ኮት ከሪትዝ ሆቴል እኛ ወዳረፍንበት ከሪሉ ሆቴል ለአክሊሉ ስልክ ደውሎ ስለሥራ ጉዳይ ለመነጋገር ለመዝለቅ እንደሚፈልግ ገለጠለት። አክሊሉ ግን ይልቁንስ ልውል እስከንድር ደስታን፣ ራሱን አክሊሉንና እኔን ሪትዝ ሆቴል ምላ ጋበዘን አለው። የዕድሜ ባለፀጋ የነበረው ሚሸል ኮት እያቅማም ቢሆን ሐሳቡን ተቀበለው። ከሆቴሉ ገብተን ወንበር እንደያዘን አክሊሉ ያቀረበውን ሜኑ ተመለከተና ለሁላችንም ቤሉጋ ካቪያር፣ ከፍተኛውን ስቲክ፣ የወይን ጠጅ፣ ሻምፓኝና ሌሎችም መጠጦች አዘዘልን። የተረበልን ምግብና መጠጥ ዋጋ በሪትዝ ደረጃ እንኳን በጣም

ቀደም ሲል በድሉኛል የሚል አንድ ሱግሌ ሳላህን ገደለው። የናበር ምስጢረኛ የነበረው ጋዜጠኛው ሃይከል ግን ገድያው በኢትዮጵያ የተቀነባበረ ነው ተብሎ በግብፅ ጋዜጠኞች እንዲጻፍ አደረገ።

ከካይሮው ውድቀት በኋላ ዳለስ ወደ ዳክ ደሴት ሄዶ የስፔዝ ቦይ ተጠቃሚዎች ግንባር የሚል ሐሳብ ካውጠነጠነ በኋላ ይህንኑ ለፈረንሳይና ለእንግሊዝ አቀበላቸው። ኢትዮጵያ በግንባር ውስጥ እንዳትገባ በግግረ አልገባም አለች። ወዲያውም ሐሳቡን በኃይል ለማስቀበል አይቻልም ብሎ አነሳው። የሐሳቡ ውድቅ መሆን እንግሊዝና ፈረንሳይ ጥቅምት 31 ቀን 1956 በግብፅ ላይ ለፈጸሙት ወረራ የመጀመሪያው ርምጃ ነበር።

ዳለስ በስፔዝ ቦይ ውይይት ከጎኑ ቆመው የነበሩትን አገሮች /ኢትዮጵያን ቁምር/ ችግር ውስጥ ከትቶ ጥሏቸው ሄደ። በዚህም የተነሳ ኢትዮጵያ ከአሜሪካ ጋር የነበራት ወዳጅነት መባከሩ ግድ ነበር። የሚገርመው ግን በዚህ ሂደት ውስጥ የግብፅን የበቀል ርምጃ በመፍራትና የዳለስንም ውስጠ ነገር በመጠራጠር እንዲጠነቀቅ አክሊሉን የም ተፀተው እኔ ነበርኩ፤ አሜሪካዊ ዜጋ። አክሊሉ ዳለስ ባቀረበው ሐሳብ ላይ መተባበርን ይደግፋል። ለዚህም ምክንያቱ በከፊል የሁለቱን ሀገሮች ግንኙነት ለማሻሻል በመፈለግ በከፊልም ኤርትራን በተመለከተ ከግብፅ ረድዮ ጣቢያ የሚሠነዘረውን ገደብ የለሽና የማያባራ ዘላቂ፤ እንዲሁም የአባይን በለቆ ውህደት አስመልክቶ በኦጋዴንና በሶማሊላንድ ላይ ለሚገኘው ፕሮፓጋንዳ ምላሽ ይሆናል የሚል ነበር። ይህም ተባለ ያ ፤ ዳለስ እንደሆነ ሊረዱት የመጡትን ሁሉ ከጉዳይ ሳይቆጥር ከሚላ ላይ ጥሏቸው ሄዷል።

በሉንዶን ሰብሰባ ላይ ከተሳተፉት ሀገሮች ሁሉ ለጥቃት የተጋለጠችው ኢትዮጵያ በዚሁ ምክንያት ብዙ ችግር ውስጥ ልትገባ ችላለች። እንግሊዝና ፈረንሳይ ስፔዝ ቦይን በኃይል ከያዙ በኋላ የና የውጭ ገንዘብ ጥፍሪያ ሀብቷ የሆነውን ቡና በኬፕ ኦፍ ጉድ ሆፕ / ደቡብ እፍሪቃ/ በኩል ለመላክ ተገዳለሁት። ሌላው የውጭ ገንዘብ ጥፍሪያ የቅባት እህል ዌራሹኑ መውጣት ሳይችል ቀርቷል። እጅግ የከበደው ችግር ግን በኤርትራና በኦጋዴን ምክንያት በኢትዮጵያ ላይ የተቀጣጠለው የዓረብ ጥላቻ ነበር።

ከአሜሪካም ጋር ቢሆን መፋጠጥና መጋጨቱ አሳባራም። መጋቢት 11 እና 12 ቀን 1957 ምክትል ፕሬዚደንት ኒክሰን ወደ አዲስ አበባ መጥቶ ነበር። ኒክሰን ደርሶ ከተመለሰ በኋላ የተገኘው ውጤት አንም ጠቀም ዓይነት ነበር። የጋራ መከላከል ትብብር ስምምነት በ1953 ከተፈረመ አንስቶ በኢትዮጵያ ውስጥ ምንም እንቅስቃሴ ሳያደርግ የኖረውን የግግ ቡድን

ተባባሪ እንዲንቀሳቀስ ያደረገው ለመሆኑ አንዳንድ ምልክቶች ታይተዋል።
 ይህም ጊዜ በስምምነት ውስጥ ተገልጦ የነበረው የመከላከያ ተቋሞችን
 የማደራጀት ተግባር ችግር ገጠመው። አሜሪካ ቃኘውን ለማስፋትና
 ለማደግ ተዉማሪ መሪት እንዲሰጣት ጠይቃለች ነበር። ይህ ርምጃ
 የአካባቢ ገበሬዎችን የግጦሽ መብት የሚያላጣ ሆነ። በርካታ የብረት
 ምዕራፍን ለመትከልና ሽቦዎችን ለመዘርጋት የአካባቢው እንሰላት ከሰር
 ሙጽ እንዲችሉ አድርጎ በልዩ ዘዴ መሥራትን ጠይቆ ነበር። ኒክሰን
 እውነት ተዉማሪ መሪት እንዲሰጥ ጠየቀ። ኒክሰን ጥያቄውን ከማቅረቡ
 ፊት ለባቶች ሁኔታውን ሊደርሱበት ችለው ነበር።

የሶቭየት ኤምባሲ አንደኛ ዐሐፊ ጃንሆይን ጦርነት ቢነሣ በኢትዮጵያ
 ውስጥ የተቋቋሙት የአሜሪካ መደቦች ሊመቱ፣ ኢትዮጵያም የኮሌር
 ፍጥነት ተጠቂ ልትሆን ትችላለች ብሏቸዋል። ይህ አነጋገር ከአራት
 ምታት በፊት በፔንታጎን ውስጥ ድርድር በሚደረግበት ጊዜ ጀኔራል ሃል
 አሜሪካ በኢትዮጵያ ውስጥ የምታደራጃቸውን መደቦች አትጠብቅም
 ይህን የሚያስታውስ ነበር።

ለኒክሰን ከብር በተዘጋጀው የራት ግብዣ ላይ የሶቭየት አምባሳደር
 ኢትዮጵያ በረሀባች ጊዜ የሶቭየት ጦር መሣሪያ ለማግኘት እንደምትችል
 ጃንሆይ ገልጦላቸዋል።

በተከታዩ ቀን አምባሳደር ሲሞንስን ጃንሆይና እቴጌ በተገኙበት
 ጊዜም ከብር የራት ግብዣ አድርጎ ነበር። የኢትዮጵያንና የአሜሪካን
 ግንኙነት ለጥፋት የዳረገ ዝግጅት ነበር። አምባሳደሩ የራሱን የኤምባሲ
 ደራተኞች ከዋናው ገበታ ላይ አስቀምጦ የኢትዮጵያን የውጭ ጉዳይ
 ሚኒስትር አክሊሉንና የጃንሆይን ልዩ ረዳት ተፈራወርቅን ከአራት
 የኤምባሲው የበታች ሠራተኞች ጋር ከሌላ ክፍል አስቀመጣቸው። አክሊሉ
 ዘግገሰቱ ቅሪታውን በከፍተኛ ቁጣ ገለጠ።

ሚያዝያ ላይ የደቡብ ካሮላይና የምክር ቤት አባል የነበረ ጀምስ ፒ
 ሪፖርድስ አዲስ አበባ ገባ። ይህ ሰው በመካከለኛው ምሥራቅ ኮሙኒዝም
 እንዳይገባ የመከላከል ዓላማ ያለውን የአይዘንሐውርን ዶክትሪን
 የግስተዋወቅ ልዩ ተልዕኮ ይዞ የመጣ አምባሳደር ነበር። ከተልዕኮው አንጻር

1 ለባቶች ኒክሰን ያቀረበውን ጥያቄ በቅድሚያ የግዕዝ ቅጽ ሁኔታ፣ ለደቡብ አሜሪካ እንዲህ ያለ ጥያቄ
 ለአቀረቡት ብሎ መግለጫ እንዲሰጥ አስገድዷል።
 2 እንደ 11854 የጥንታዊ ጥንታዊው ላይ ለኒክሰን ከፍተኛ ጅልማት ስተተውት ነበር። ለውጥ
 ሊመጣ ግን ረባታል። በግብዣው ላይ አጥልቆት እንዲታይ ያገኘ የሚመስል ጅልማት ለግንኙነት
 ጅምር ማት መረድ ነበርባት።

በግንዛቤ የመከላከል ምሥራቅ ሀገር የሚደረገው ጉብኝት ሲያበቃ ለዚያ ሀገር ስለሚሰጥ የኢኮኖሚያዊ ወታደራዊ ርዳታ ንግግር ይደረጋል። ጃንሆይ ዘንድ ቀርቦ ሳለ አምባሳደር ሪፖርት ከጎበኛቸው ሰዓት የመከላከል ምሥራቅ ሀገሮች ተባባሪ አለመሆናቸውን የገለጡ አፍጋኒስታንና የመን* መሆናቸውን ነገሯቸዋል።

አዲስ አበባ ላይ የተከረሰው ንግግር ከመነሻው ብዙ እንቅፋቶች ነበሩበት። በሉንዶን የሰዌዝ ጉዳይ ውይይት የዳለስ አቋም መለወጥ፣ ከአምባሳደር ሪፖርት ጋር የሚደረገውን የንግግር ልውውጥም አጥልቶበት ነበር። አይዘንሐወር እንግሊዝና ረረንሳይ ግብፅን እንዳያጠቁ መከላከል አልቻለም። ታዲያ አሁን በመከላከል ምሥራቅ ኮሙኒዝም እንዳይሰፋፋ እንረዳለን የሚለውን የአይዘንሐወር ዶክትሪን አምነው የሚቀበሉበት ምን ምክንያት ይኖራል? ለግንኛውም የሪፖርት ተልዕኮ ዓላማ ይኸው ነበር። ጃንሆይ እንደተለወደው የአምባሳደር ሪፖርት ሐሳብ በአጠቃላይ መልኩ የተቀበሉት መሆኑን በማለጥ ዝርዝሩን ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ባለሥልጣናት ጋር እንዲወርስ ተውት።

በአክሊሉ በኩል የተገለጠው ከአሜሪካ⁴ ጋር የቀረበ ግንኙነት ለፍጠር የያዘው ፖሊሲ ኢትዮጵያ ከቀን ወደ ቀን በዓረብ ጎረቤቶቿ እየተጠላች እንድትሄድ ሲያደርግ፣ አሜሪካ ግን በዚህ ትብብር ምክንያት ለሚፈጠረው ችግር ደንታ እንደሌላት ነበር። አሜሪካ ደቡብ ኮርያን ለመከላከል ስትዘምት ኢትዮጵያ ተካፋይ መሆኗ፣ የአሜሪካ ኩባንያዎች የገዳጅ ዘይት እንዲፈልጉ ሰራ ከሌለ በኩልም መሰጠቱ፣ አየር መንገዱን እንዲመሩ መፈቀዱ እና አሥመራ ላይ የተቋቋመው ከፍተኛ የጦር ሠፈርና በመላ ሀገሪቱና በቀይ ባሕር ዳርቻ የተፈቀደውን ወታደራዊ መብት አንስተም ገለጠለት። በተጨማሪም የነዚህ ወታደራዊ መብቶች መፈቀድ በመከላከል ምሥራቅ ውስጥ ከፍተኛ ቅሬታ ፈጥሮ እያለና አሜሪካም ቃኘውን በይበልጥ ለማስፋፋት እየጠየቀች ጥበቃው ግን የኔ ጋላሬት አይደለም ማለቷን አወሳ። ለኢትዮጵያ ከፍተኛ የችግር ምንጭ በሆነው በታላቋ ሶማሊያ ጉዳይ አሜሪካ ርዳታዋን ለመስጠት አልተነሳችም። እንዲያውም፣ አለ አክሊሉ፣ ይህን ችግር በተመለከተ በተባበሩት መንግ

* የሪፖርት ቀደምት ሰዓት ላይ አገሩ ተጨማሪ ቀን መቆየት ነበረበት። ምክንያቱም ቀደምት ደረጃውን ለላት ሊገኝ ባልቻለ በመሆኑ ንግግር ለመቀጠል በሚችልበት ዓይነት ላይ አልነበረም። በዚህ ላይ ቀደምት ደረጃውን ለማሳደግ በኩል እንሰራለን የተባለው ገንዘብ የምፅፍት ሃሳብ ስለነበረ ንግግር አደረጉ ችለዋል።

ታች ውስጥ ከምዕራቡ ዓለም ይልቅ ከሰብዮት ኅብረት ድጋፍ እያገኘን ሆነ «ወደሌሎች ከገድ አትወርውሩን» በግለት ንግግሩን ደመደሙ።

የአክሊሉን ንግግር አስተርጉሟ እንደወረሰኩ አምባሳደር ሪቻርድስ ሪት ፍፍ ሙስሉ ድምፁም እየተንቀጠቀጠ « ሚስተር ሚኒስትር! እዚህ ቀን በዩ አንተ የምትናገረውን ሙስማት በአሜሪካዊነቴ የሚያሳፍረኝ ነው። ግን እንድ ነገር ልንገርህ! የአሜሪካ ድጋፍ ባይኖር ኢትዮጵያ የምትባል ጦር በዓለም ካርታ ላይ አትታይም ነበር» አለ።⁷ በግስተ ረጉምበት ጊዜ ማራሪቤ፣ ከድምጹ ሙሉትና ከቃላት አመራረጥ ላይ ራሴን ባለመቆጣጠር ለገሌላ ቃል መለዋወጥ ምክንያት በመሆኔ ጥፋተኛ ነኝ። ከወራት በኋላ እዚሉ ስለዚህ ጉዳይ በቀልድ መልክ አንስቶት ነበር።

በአነጋገር ብንወራረፍም በኤኮኖሚና በወታደራዊ ጉዳዮች ላይ ለመያየት በግንባታ ለመገናኘት ተስማማን። ኢትዮጵያ የኮሙኒዝም ስጋት ሙሉላባት የጦር መግሪያ ለማቅበል ምክንያት አይኖረንም! አለ አምባሳደሩ። ነገር ግን በግን በኩል ከሚሰጠው ርዳታ በተወግሪ ለጦር መግሪያ መጥህ የሚውል ሦስት ሚሊዮን ዶላር! 100 ኪሎዋት ኃይል ስለው የራድዮ ጣቢያ! የደህንነትና የባሕር ኃይል ግሠልጠኛ ዕቃዎችና ሌሎች ቢል 47 ጂ 2 ሄሊኮፕተሮች ለመስጠት ተስማማ።⁸

የጋራ መግለጫ ለግድግት የተደረገው ንግግር አስቸጋሪ ነበር። አምባሳደሩ እሱ የነበኛቸው ሌሎች ሀገሮች እንዳደረጉት ኢትዮጵያም ጥራትም አደገኛነት ላይ ትኩረት በመስጠት እንድትገልጥ ደጋግሞ አለበ። ወዲያው አክሊሉ አምባሳደሩ ኢትዮጵያ የኮሙኒዝም ስጋት ሙሉላባት ብለውናል! ታዲያ ኢትዮጵያ ይህን የምታደርግበት ምን ምክንያት ይኖራል? በግለት ጠየቀ። በመወረሻም የኮሙኒዝም ስጋት የተላው በአምባሳደር ሪቻርድስ ብቻ መሆኑ ተገልጦ የጋራ መግለጫው ወጣ።⁹

ከዚህ ጉብኝት በኋላ ብዙ ሳይቆይ ሚስተር ዶን ብሊስ የሚባል የአሜሪካ አምባሳደር መጣ። በጊዜው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ደኤታ! በኋላ

⁷ ኢትዮጵያን ዘላለማዊነት ለሚረባባሱት የተግባራት ሚኒስትሮች በላይ ለጋናታላ። ምክንያቱም ለሚረባባሱት የግለሰብ ጦርነት ውስጥ በግንባታ ጊዜ ኢትዮጵያ በእንግሊዞች፣ በኢትዮጵያውያን፣ በግን ለረገላይ፣ በዚላጅግ፣ በጌንድና በደቡብ አፍሪካ ወታደሮች ትግል ዘንድ ወጥታ ነበር።

⁸ ይላላው ከተባለው ዕቃ ለብዛቱም ለሌሎችም።

⁹ የኩሳን ወትላይ ሚኒስትር ኮሙኒዝምን በመቃወም መግለጫ በግድግብ በሀገሩ ውስጥ ተቃውሞ ሲፈጸም የሪቻርድስ ተላላክ ካርታዋ ላይ ጋፍረት ነበር የደረሰበት።

ሚኒስትር የነበረው አቶ ከተማ ይፍሩ ወዲያው « ድንቁርናዋን ራሷን ነው » ብሎ ሰም አውጥቶለታል። አንዳንዶቹን ችግሮች መፍታት ይቻላል የሚል ተስፋ ተጥሎ ነበር፤ ነገር ግን በተባበሩት መንግሥታት ውስጥ አንዳንድ የግጭት መስኮች በመከፈታቸው ሁኔታው እየተባባሰ ሄደ። ዓመት ባልሞላ ጊዜ ውስጥም አከሊሉ ቃል የተገባበት መሣሪያ የማይሰጠን ከሆነ ኢትዮጵያ ከሶቭየት ኅብረት ልታገኝ ትችላለች፤ ታገኛለችም፤ ብሎ ለአምባሳደሩ ነገረው። አምባሳደር ብሊስም ኢትዮጵያ ሶማሊያን ለመያዝ አቅዳለች ብሎ መለሰለት። በሕዳር ወር 1958 አሜሪካ በኤርትራ ላይ ይደርሳል ተብሎ ይጠበቅ ለነበረው ድርቅ መርጃ እንዲሆን አሰጣለሁ ያለችውን የሰንደ ሰብዓዊ ርዳታ ውድቅ አደረገች።

በየካቲት 1958 ከጃንሆይ ጋር ስንነጋገር በአሜሪካ ላይ የተሰማቸውን ቅሬታ ለመጀመሪያ ጊዜ ሲገልጡ ሰማሁ። ግብፅ ከ22ኛው መስመር በላይ ያለውን የሱዳንን ክልል ወርራ ስትይዝ አሜሪካ ዝም ብላ በማየቷ ጃንሆይን ተስፋ አስቆረጣቸው። ለተወሰነ ጊዜም ቢሆን ኢትዮጵያና ሱዳን በአሜሪካ የጥቅም ሠንጠረዥ ውስጥ የመወረሻዎቹ እንደሆኑ ግልፅ እየሆነ ነበር። ለአሜሪካ ከነበረው ፅኑ መታመን አሁንም ፈቅቅ ያላለው መኩንን ሀብተ ወልድ ኢትዮጵያ ከግብፅና ከሶቭየት ኅብረት ተፅዕኖ መጠበቅ ስላለባት የባገዳድ የመከላከያ ሕብረት /ባገዳድ ፓክት/ አባል አንድነትም መጠየቅ አለባት አለኝ።

ግብፅ በሊባኖስ ውስጥ ብጥብጥ ለመፍጠር እየሞከረች ነው መባሉ አሜሪካንን ስላሳለባት ወደ ቤይሩት ጦር ለመላክ ተገደደች። ነገር ግን ጦሩ ምንም ያህል ሳይቆይ እንዲወጣ ተደረገ። በዚያው የአይዘንሐወር ዶክትሪን ውድቅ ሆነ። የአሜሪካ ጦር በመውጣቱ ለአሜሪካ ፖሊሲ ድጋፉን ይሰጥ ለነበረው መኩንን ገራ የሚያጋባ ነበር። በአሜሪካ ላይ የነበረው እምነት አምባሳደር ርበርት መርራ ከመጣ በኋላ እንኩትኩት ወጣ። የምዕራቡ ዓለም ወዳጆች የጠሩት ንጉሥ ፋይዛል ሁለተኛና ጠቅላይ ሚኒስትር ኑር ኤስ ሰይድ የተገደሉበት የሐምሌ 14 ቀን የኢራቅ አብዮት እንዳለፈ የመጣው አምባሳደር፤ አሜሪካ ስለሁኔታው አንድም ነገር ሳታውቅ ነው የተያዘችው ብሎ ለጃንሆይ ነገራቸው።¹

ጃንሆይ ለነገሩ ትኩረት ሰጥተውት አሜሪካ ሱዳንን ከግብፅ ወረራ እንድትጠብቃትና በምን መንገድ ልትረዳ እንደምትችል ሐሳብ ለመስጠት

¹ ልዩሉ ላይ የወደረጁ ወላጅ ለጃንሆይ ኅብረት ነች የሚለው ስሜት በኢትዮጵያ ውስጥ እየሰፋ ምጥብጥ ገለልላለች።

ወደ ውስጥ ያሉትን ነበር። ይህ ደግሞ በሱዳን ምክር ቤት የብዙኃኑን ድምፅ ያገኘ ስልጠና አሟሪነት ሐሳባቸውን ቸል አለችው።

አሟሪነቷን እና ኢትዮጵያን ይበልጥ ያራራቃቸው ኢትዮጵያ በሶማሊያ ተፋይ ላይ የነበራትን አቋም አሟሪነት ከተቃወሙት በኋላ ነበር። ኢጣሊያ በ1960 ከሶማሊያ በምትወጣበት ጊዜ ሶቭየት ኅብረት እገሯን ታስገባ ለሆነች በሚል ስጋት ምክንያት ለጉዳዩ ትኩረት ትሰጠው ነበር። የአሟሪነትና የኢትዮጵያ የጋራ መከላከያ ርዳታ ስምምነት ሱማሌዎችን የሶቭየት ኅብረትን ወዳጅነት እንዲፈልጉ ያደርጋቸው ይሆናል። አሟሪነት ከመጋቢት 1958 እንስቶ ያች የመጨረሻ ድሃ ሀገር ነፃነት ያገኘች እንደሆነ የገንዘብ ርዳታ ግጥሟት ስለምትችልበት ከወዲሁ መፍትሔ እንዲፈለግ በቀደምትነት ልብ አቅርባ ነበር። ከዚህም አንፃር ከኢጣሊያ፣ ከእንግሊዝና ከፈረንሳይ ጋር ንግግር ተደርጓል። ምንም እንኳን በርካታዎቹ የሶማሊያ ዜጎች የኢትዮጵያ ውስጥ በሚገኙ የግጦሽ መሬቶችና የውሃ ጉድጓዶች የሚጠቀሙ ሆኑ ቢታወቅም፣ ስለዚህ ጉዳይ ግን አልተገለጠላትም፣ አልተጠየቀችም። ነገሩ በኢትዮጵያ ጥቅም ላይ የተውጠነጠነ ሲራ ሆኖ ስለታየ፣ አክሊሉ በጥብቅ አስቦበት አጠቃላዩን ጥያቄ ለተባበሩት መንግሥታት ለማቅረብ ዳርዳር ብሎ ነበር። አክሊሉ ሐሳቡን ለእንግሊዙ አምባሳደር ሲገልጽለት፣ ይህም ርዳታውን በማቅረብ እኛም እንሳተፋለን እንዲሉ ለሶቭየቶች በር መክፈት ነው በሚል በጣም ደነገጠ።

በአሟሪነት በኩል ሶቭየት ኅብረት በአፍሪቃ ቀንድ ውስጥ እንዳትገባ መከላከል ፍላጎቷ ነው። ስለዚህም ገና ጨቅላዋን የሶማሊያ መንግሥት በመፈረም ቁጥጥር ውስጥ እንዳትገባ ለማድረግ፣ በድንበሩ ጭቅጭቅ ከቧ ገን ከመፋምና የእንግሊዝ ሶማሊላንድ ከጣሊያን ሶማሊላንድ ጋር ተዋህዳ ዝ መንግሥት ታቋቁም የሚለውን ሐሳብ ከመደገፍ የተሻለ ምን ዕድል ይገኛል? ነገር ግን ይህ ሁሉ ስሌት ፋርሽ ሆነ። ከ1963 እስከ 1976 ባለው ጊዜ ውስጥ ሶማሊያ ተወዳዳሪ ለሌለው የሶቭየት ወታደራዊ ኃይል መደ ርጅት የናዋ መሠረት ሆነች።

የሁለቱ ሀገሮች ግንኙነት ይህን መልክ በያዘበት ጊዜ ነበር አምባሳደር ባለቤት ኢትዮጵያ የእንግሊዝና የጣሊያን ሶማሊላንዶችን ውህደት እንድትደግፍ በመገፋፋት የጥር 12 ቀን 1959 ግስታወሻውን።

አምባሳደር ባለቤት በላከው የምስጢር ግስታወሻ ላይ በምግባሪት አስተዳደር ስር ያለችው ሶማሊያ ዝ የምትወጣበት ጊዜ በመቅረቡና የእንግሊዝ የጥበቃ ኃይል ሚና እየደከመ በመሄዱ «የተባበሩት ኃላፊ ሪፑብሊክ በሁኔታው ተጠቅሞ የኃላፊነት ጥቅም» በመብልም ይሁን ወይም ከደሊ ለሆነው ፋሲያ ግንዛቤ በመሆን የእንግሊዝን ቦታ የመተካቷ አደጋ በአሟሪነቷ... የሚሉ ኃይል ቃላት

የተረፈውና በዚህ የክንያትም እንግሊዝ የታላቋ ሶማሊያ ዕቅድን ዕውን ለማድረግ የመጀመሪያውን ርዕዝ የወለደችው በዚህ አድራጎቱ የእንግሊዞችን ጭነት ተሸካሚ ሆኖ፤ ኢትዮጵያ አሁንም ለወደቀችበት የኮሙኒስት እገዛ ረጅሙን መንገድ ከፍቷል።

■ ■ ■

የሰተኛው የተፅዕኖና የችግር ምንጭ የተባበሩት መንግሥታት ጽሕፈት ቤትና ኢጣሊያ ነበሩ። የኢትዮጵያ መንግሥት በራሱ አነሳሽነት በሰኔ ወር 1955 በተደረገው ግንኙነት አጋደንን እና ሶማሊያን የሚያዋስነውን ድንበር የሚለይ ከኢጣሊያና ከኢትዮጵያ የተውጣጣ ኮሚሽን ተቋቁሞ ንግግር እንዲጀምር ተብሎ ነበር። ኮሚሽኑ ከዘጠኝ ወራት በኋላ ተቋቁሞ በጭብጦቹ ላይ መነጋገሩን ጀመረ። ንግግሩ የተጓተተው ተከታትለው በተከሰቱ አያሌ የክንያቶች ነበር።

ከሁሉ በፊት ከኤርትራ ጋር የሚኖራት የፊደራሽን ግንኙነት ተግባራዊ እስከሚሆን ድረስ ኢትዮጵያ በዚህ ጥያቄ ላይ ዋና ጠላቷ ከነበረችው ከኢጣሊያ ጋር ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት ለመክፈት አልፈለገችም። ሌላ መወረታዊ የሆነ ጉዳይም ነበር። ከኢጣሊያ ጋር የተደረገው የሰላም ስምምነት የኢጣሊያን የአፍሪቃ ቅኝ ግዛቶች በተመለከተ « ድንበራችውን በአግባቡ ለማስተካከል » ብቸኛ ኃላፊነት ለአራቱ ኃያላን የሰጠ መሆኑን እያወቀ፤ የአሜሪካው አምባሳደር ጀሰኝ በአራተኛው የተባበሩት መንግሥታት ጉባዔ ላይ በኢትዮጵያና በሶማሊያ መካከል ያለውን የድንበር ጥያቄ ለመወሰን የተባበሩት መንግሥታት ሥልጣን አለው የሚል አቋም ይዞ ብቅ አለ። ይህን የአሜሪካ አመለካከት ኢጣሊያና የተባበሩት መንግሥታት ዋና ጸሐፊ ዳግ ሐመርሾልድ ደግፈውታል። ኢትዮጵያ በበኩሏ ግንም የሰተኛ ወገን ወይም መንግሥት ሌላውን መንግሥት / በዚህ ጉዳይ ኢትዮጵያ ከሶማሊያ ጋር ባላት ድንበር/ ወሰን ይህ ነው ሊለው መብት የለውም በግልት ተከራክረች። ዋና ጸሐፊው ይህን ያደረገው የቻርተሩን አንቀጽ 2 ፓራግራፍ 7 በመተላለፍ በአንድ ሀገር የግል ሥልጣን ውስጥ ጣልቃ ገብቶ ነው። ኢትዮጵያ በሶማሊያ ውስጥ መንግሥታዊ ሥልጣንና ችሎታ ካለው አካል ጋር ተወያይቶ ወሰኑን ለመካለል ዝግጁ መሆኗን ስትገልጥ፤ ግንኛውም የተባበሩት መንግሥታት አካል ወይም ኮሚሽን ግን

ሕዝቡ ስምምነትና በተባበሩት መንግሥታት ቻርተር ያልተሰጠው በመሆኑ ልዩነት ተቃውሟል።

የስተኛው ኮሚሽኑ ሥራውን በፍጥነት እንዲጀምር ያላስቻለ ምክንያት ስህተተኛው ጋር የተያያዘ ነው። ምናልባት ጠቅላላ ጉባዔው የሰላሙን ስምምነት አንቀጾች አልከተለም በሚል አጭር የፀና እንደሆነ ችግር ውስጥ በመግባት ወሰን የመከለሉን ተግባር ለማሊያ ነፃነቷን እስከታገኝ እስከ 1960 ግፉ የተሻለ ነው ከሚል ነበር።

ኢጣሊያ በበኩሏ ከመጨረሻ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ሙሉ ሥልጣን ያላት እንደ ነች፤ ሱማሌዎች ግን ከጣሊያኑ ቡድን ጋር ተቀላቅለው መገኘት አለባቸው በሚል አጭር ፀናች። እኛም ኢጣሊያ ያቀረበችውን ሐሳብ ወዲያው ተቀበልን። የወሰን መከለሉን ለማሌዎች በሌሉበት ከኢጣሊያ ጾብቻ ግድረጉን አልፈለግንም። ምክንያቱም ሱማሌዎች ነፃ ሲወጡ ወሰኑ የተከለለው ከነሱ ጋር በመመካከር አለመሆኑን በመጥቀስ የሚፀና አይደለም ሌሎች ይችላሉና። በ1908 የወሰን ስምምነት ላይ ብቻ ሳይሆን፤ ጤሎች ጉዳዮችም ሐሳባቸውን እንዲሰጡ በመደረጉ ደስ ብሎናል። በኋላ ጊዜ የተባበሩት መንግሥታት የአራተኛው የምግብ አስተዳደር ጉባዔ ላይ መገኘት የኢጣሊያ የልዑካን ቡድን አባላት ሆነው መጥተው ነበር።

በአንድ ፊት እነዚህን ጉዳዮች መልክ ለማስያዝ ከጣሊያኑ አምባሳደር ሲኖር ታኮሊ ጋር ስንደክም፤ በሌላ በኩል ምናልባትም የወሰን አካላዊ ኮሚሽን ግጭትም አያስፈልግ ይሆናል በሚለው ላይ ስምምነት ለማግኘት እንጥር ነበር። እኛ ባሰላነው እስከ 64,000 ኪሎ ግራም ካራ የሚደርስ ጫት የምንለቅ ቢሆንም፤ ከመነሻው ኢትዮጵያ ወሰኑን በተመለከተ ተጨማሪ ንግግር ሳያስፈልግ ከእንግሊዝ ጋር በ1950 ጀኔቫ ላይ በተደረሰው ጊዜያዊ የወሰን መስመር ለመጨረስ ተዘጋጅታ ነበር። አምባሳደር ታኮሊ ያቀረበውን ሐሳብ ባለመቀበል የስምምነት ንግግሩን ትተን በሽምግልና እንጨርሰው የሚል ሐሳብ አቀረብ። አክሊሉ ግን ሽምግልና ሦስተኛ ወገን/ ምናልባትም የተባበሩት መንግሥታት/ የአንድ ሐሳብ መንግሥት ወሰን እንዲከልል የመፍቀድን አደገኛ ጣልቃ ገብነት ስለሚጋብዝ በንግግር መወሰን አለበት አለ። በአምባሳደር ታኮሊ ድንገተኛ የት ምክንያት ንግግሩ ተቋረጠ፤ ወዲያውም የዶድስ ፓርክ ንግግር በመሐል ቀጠለ። ከቀን በኋላ ግን የኢትዮጵያና የኢጣሊያ የጋራ ኮሚሽን በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ ድንበርን በሚመለከቱ ጥያቄዎች ላይ ሁሉ ለመያየት ችሏል።

በጊዜያዊነት የተሰመረው ድንበር የ1908 ኮንቨንሽንን በትክክል ስለማይተረጉም ውድቅ በማድረግ የጣሊያኑ ቡድን የ1908 ኮንቨንሽን « ለንግግር መሠረት ለመሆን ብቃት እንዳለው » ከኢትዮጵያ ጋር ተስማማው በተያዘው ጉዳይ የሦስተኛ ወገን መግባት አስፈላጊ አለመሆኑንም እመነበት። በተጨማሪም « ድንበሩን በጽሑፎችና በሕግ ሰነዶች ላይ በመመሥረት እንጂ አሁን ባለው ሁኔታና አጋጣሚ በመመራት እንደ ማይወሰኑን » ተስማማው የጣሊያን ቡድን እነዚህን መርሆዎች በመቀበሉ ኮሚሽኑ በብዙ ነጥቦች ላይ ተስማምቶ ሊሠራ ይችላል ተብሎ ተስፋ ተደርጎ ነበር። ነገር ግን ተስፋው የማይጨበጥ ሆነ።

ንግግሩ እንደተጀመረ የኢጣሊያ የውጭ ጉዳይና የቅኝ ግዛቶች አስተዳደር ሚኒስቴሮች ያወጧቸው መግለጫዎችና ካርታዎች ለጣሊያኑ ቡድን ሲቀርብለት ትክክለኛነታቸውንም ሆነ የሠነዶቹን ሕጋዊነት አናውቅም አለ። በኤርትራ የነፃነት ጥያቄ ላይ ሳያፍሩ በድንገት አቋማቸውን እንደለወጡ ሁሉ አሁንም ግልብጥ አሉ። የ1908 ኮንቨንሽን ብቸኛው መመሪያ ሊሆን አይችልም አሉ። የኢትዮጵያን ግዛት በተመለከተ ኢጣሊያ የተፈራረመችባቸው ማናቸውም ስምምነቶችና የ1908 ኮንቨንሽን ከተፈረመ በኋላ የተከሰቱ ሁኔታዎች አግባብነት አላቸው፤ ስለዚህም ግምት ሊሰጣቸው ይገባል አሉ። አዲሱ የወሰን ስምምነት በነኚህ ሁኔታዎች ላይ መመስረት ይኖርበታል፤ ስምምነት ላይ መድረስ ካልተቻለ ግን ነገሩ በግልጽ ዳኝነት ሳይሆን በሽምግልና ግለቅ አለበት አሉ።

የኢጣሊያ የአቋም ለውጥ፤ ኢትዮጵያን ሁለቱ ወገኖች ቀደም ሲል በተስማሙበት አቋም እንድትፀና አስገደዳት። ይኸውም ዓይነተኛውና ብቸኛው ነጥብ የ19089 የወሰን ኮንቨንሽን አንቀጾችን የመተርጉም ጉዳይ ነው። ይህ የሕግ ጉዳይ ስለሆነ መወሰን ያለበት በግልጽ ዳኝነት ነው አለች።

የሶማሊያና የኢትዮጵያ የወሰን ጥያቄ ለተባበሩት መንግሥታት 12ኛና 13ኛ ጠቅላላ ጉባዔዎች ቀርቦ ነበር። ኢጣሊያ ጉዳዩ በሽምግልና እንዲያልቅ ሐሳብ አቀረበች። የተባበሩት መንግሥታት ጽሕፈት ቤትና አሜሪካ የኢጣሊያን ሐሳብ ደገፋ። በየካቲት ወር 1957 የመጀመሪያ ግምንት ሂገሪሽ ዊሽሆፍ " ጽሕፈት ቤቱን በመወከል ነገሩ በሽምግልና እንዲያልቅ የሚለው ሐሳብ ድጋፍ እንዲያገኝለት የተለያዩ ልዑካንን ለግላማ ጥረት አድርጓል። ግን አለህ ? ብለው ሲያፋጥጡት በመጀመሪያ

* በሕጉ ባተሰጠ ጊዜ ከዋና ጸሐፊው ጋር በዚያ ጊዜ ለሚን ሮያሊቲያ አሁን ይያባብሩ ላይ ይጻፋል።

ሕገመንግሥት አረጋግጦት አለ። በኋላ ግን ይህን የመፍትሔ ሐሳብ
የሕገመንግሥት መሆኑን አመነ። አሁን የኛም ፕሮግራም እየገለጸ መጣ። ከአሥር
ዓመት በኋላ ጉዳዩ በግልጽ ዳኝነት እንዲያልቅ የጠየቅንበትን ለአራተኛው
የሕግ የሚቀርበውን ጽሑፍ እንድንሰጠው ጠየቀ። ቅጂ አልሰጥህም
ለሰብሰባው አስቀድሞ እንዲዘጋጅ ለተርጓሚዎች ሰጥቼ ስለነበር
እነዚያው ስነ-ስርዓት እውቀት አለኝ። ዊሽሆር ከተቀበለ በኋላ ለጣሊያኖች
አላፍ እንዳይሰጥ ስለሰጋሁ፤ አምስቱንም ኮፒዎች ከያሉበት ተራራ
ለሰጠሁ።

አዲስ አበባ ላይ አምባሳደር ብሊስ፤ በተባበሩት መንግሥታት ደግሞ
የሕገመንግሥት ቡድን አዲስ ወሰን ለመመስረት በሽግግሉ ዉርሱት
ሆኑ ሲወተውቱ፤ ኢትዮጵያ ግን በ1935-36 ከኢጣሊያ ጋር
ተዋጋችው በ1908 ስምምነት የተመሰረተውን ወሰን ለግለሰብ ስለሆነና
ሆነ ሊያስከብርላት የሚችልም የግልጽ ዳኝነት ስለሆነ በዚህ አጭር
ጽኑ ከሌሎች የቡድን አባላት ጋር በተደረገው ውይይትም የኢትዮጵያ
እኛም ቀላል እንደሆነ ታየ። የሽግግሩ መስመር ጽሕፈት ቤቱ ወገን
ይህ የቆመበት ስለነበር የግዴታ መሆኑ ታወቀ። ስለዚህም የቀረው
ሰነድ የግልጽ ዳኝነት ብቻ ነበር።

የወሰኑ ጉዳይ በግልጽ ዳኝነት እንዲታይ የቀረበው የኢትዮጵያ አጭር
ሀገራዊ የሰነድ የሦስተኛውን ዓለምና የኮሙኒስት ሀገሮችን ቡድን ሙሉ
ደጋፍ ስለገኘ ነበር። ጠቅላላ ጉባዔው የሕግ ሙያዎች ያሉበት የግልጽ
ዳኝነት የሚሰጥ አካል እንዲጸድቅ በመደገፍ ሐሳብ ሰጠሁና የሦስተኛው ዳኛ
የርግ ላይ ኢጣሊያና ኢትዮጵያ መስግግት ካልቻሉ፤ ይህን ሰው ዋና
ሕሊና ላይሆን ግርግጧ የኖርወይ ንጉሥ የረለጉትን ሰው መርጠው
በአዲስ ወሰን ተወሰነ።

ዳኞቹ ሦስት እንዲሆኑና ሁለቱ ሀገሮች በየበኩላቸው አንዳንድ ዳኛ
እንዲመርጡ፤ ሦስተኛውን ዳኛ ደግሞ በጋራ ስምምነት እንዲመርጡ ሆነ።
ዳኞቹ ሁለቱ መንግሥታት፤ ካስረለገጡ የሦስተኛ « ገለልተኛ ሰው » እገባ
ተጨምርበት በሚሰግሙበት መነሻ መሠረት ድንበሩን እንዲወስኑ ተባለ።
ኢጣሊያ ገለልተኛው ሰው ዋና ጸሐፊ ዳግ ሐመር ሾልድ እንዲሆን ሐሳብ
በታቀርብ፤ አረጋግጦ ይህንን ደገፈች። የተባበሩት መንግሥታት ጽሕፈት

የዚህ ሰነድ አላፍ የሆነው ቢሆን፤ በሕገመንግሥት የተጠቀሱት አምባሳደር
ወይንስ፤ የሕግ ሙያ ግለሰብ አለ፤ ባህሪ ያለው ሊሆን ይችላል።
የዚህ ሰነድ መጽሐፍ የሚጠራው ነው።

ይህ ጥያቄን በግልፅ ያሳየ በመሆኑ ኢትዮጵያ ሐሳቡን አልተቀበለችውም። ኢጣሊያ በተለዋጭ በገለልተኛ ዳኝነት እንዲመረጥ ያቀረበችው በአራተኛው የተባበሩት መንግሥታት አራተኛ ጉባዔ ላይ የማይለወጥ ፅረ-ኢትዮጵያ አቋሙን የገለጠውን የፓኪስታኑን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሃፍሩላህ ካህንን ነበር። የዚህ ዓላማ የግልግል ዳኝነቱን ለማስቀረት፤ አለበለዚያም ለኢትዮጵያ ያላትን ንቀት ለማሳየት በመሆኑ ውጭ አልነበረም። የኢትዮጵያ አቋም የግልግል ዳኞች በሙሉ የሕግ አዋቂዎች እንዲሆኑ ነበር። ኢጣሊያ ግን ይህን የዳኞች ሚዛን አጥብቃ ተቃውመች።

በአራተኛው ኮሚቴ ውስጥ የተጀመረው ክርክር መንቀሳቀስ አቅቶት ቀጥሎ ታሕሳስ 11 እና 12 ቀን 1958 በነበረው ሰብሰባ ዋና ጸሐፊው ባልተለመደ ሁኔታ ከአኩላ ሌሊት በኋላ ኮሚቴው እተሰበሰበበት ቦታ ድረስ በመምጣት መድረክ ይዞ ሁለቱ ወገኖች ገለልተኛ ሰው መምረጥ ካታታቸው አሉ ጣልቃ ገብቶ ችግሩን መፍታት እንዳለበት ገለጠ። የጣሊያኑ ቡድን የዋና ጸሐፊውን ሐሳብ በአድናቆት ተቀበለ። ቡድኑ ይህን ማድረጉ ለኢትዮጵያ ቡድን ጥሩ አጋጣሚ ሆነለት። ስምን-የተባበሩት መንግሥታት ጽሕፈት ቤት ለኢጣሊያ የነበረው ድጋፍ በግልፅና በይፋ በመውጣቱ ዋና ጸሐፊው በኮሚቴው ሰብሰባ ውስጥ ጣልቃ በመግባቱ ብዙ ልዑካንን ሰላናደዳቸው ከኢትዮጵያ ጎን ቆሙ፤ ሐሳቡም ውድቅ ሆነ። በዚህም የተነሳ ገለልተኛውን ሰው የሚመርጡት የኖርወይ ንጉሥ አላፍ ሆኑ። እሳቸውም የመጀመሪያው የተባበሩት መንግሥታት ዋና ጸሐፊና የሕግ ባለሙያ የሆኑትን ትርጉሻ ላይን ሰየሙ።

ነሐሴ 3 ቀን 1959 ትርጉሟ ላይ የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር አቶ ሐዲስ ዓለማየሁንና እኔን! ከኢጣሊያ ወገን ደግሞ አምባሳደር ፒየሮ ቭንቺንና ቪታሊ ቪታሊ! ግውሪዝዮ ባታሊኒ! አብዲኑር እና መሐመድ ዲላዳር የተባሉትን የቡድን አባላት ተቀበለን። መጀመሪያ የተሰበሰብነው ከአንድ የኖርዌይ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሰፊ አዳራሽ ውስጥ ነበር። ከውጭ በበጋ የፀሐይ ጨረር የሚያብረቀርቀውና ደስ የሚለው የአስሎ ፍየርድ ይታያል። ንግግሩ አስሎ ላይ እንዲካሄድ የተመረጠበት ሚስሰ ላይ በጤና ታግ ስለነበር ነው። ላይ ራሷን እና ከሪስተንሰን የሚባሉ ረዳቶች ነበሩት።

SECRET HAS THE INTEREST OF THE PEOPLE OF THE
NATION AND THE PEOPLE OF THE WORLD

የግንኙነት ስብሰባ ላይ ትርጉሽ በመጀመሪያ ንግግር እንዲከፍት የሚደርገው እቶ ሐዲስን ነበር። ይህም ጣሊያኖች መልስ ሰጭ እንዲሆን ይልቅ የጊስጥ ነበር። በተጨማሪም ለውይይት መነሻ እንዲሆን ያዘጋጅታል። ጽሑፍ አልቀበልም አለ። ላይ ንግግሩ ሊቀጥል የሚችለው ጣሊያኖች ባቀረቡት መነሻ ጽሑፍ ላይ ብቻ ነው አለ። ሐዲስ አበባ ላይ የሚገኙት ባለሥልጣናት ሁኔታውን ሲሰሙ በጣም ተናደዱ። ላይ የሚቀረጹ ጣሊያኖች ያዘጋጁትን ጽሑፍ ከሆነ፤ በቅድሚያ እነሱ እንዲናገሩ ለማድረግ የሚያስገርም ነበር። ሐዲስ በሚናገርበት ጊዜ/ የአንግሊዝኛ ቅጽታው ጥሩ ነበር/ ላይ ሠነዶች ያነበል ወይም ከተቀመጠበት ተነስቶ ጩክ ውስጥ ይገነባደዳል። የሚያዳምጥ ይመስል የነበረው ረዳቱ ነው።

እሁድ ቀን ሚስተር ላይ ሁለቱን የልዑካን ቡድኖች የተለያየ ትርጉት ወደሚያቀርብ ቲያትር ቤት ጋብዞ ወሰደን። ሁለቱ የግንባር ረድፍ መታወቂያች እንዲያዝልን አድርጎ ነበር። ላይ ይህን ዝግጅት በማድረግ ተደላክቶ ቢሆንም፤ ከጣሊያኖቹ ጋር የነበሩት ሱግሌዎች ግን ስሜታቸው እንዲሆን አልነበረም። ቁርዓት የሚከለክል ቢሆንም፤ ቲያትር ቤት ሄደው እንዳንድ ዝግጅቶችን ግየታቸው አልቀረም። እርቃናቸውን የወጡ ሴቶች ለመድረክ ከሚታዩበት አዳራሽ ውስጥ ሲገኙ ግን የመጀመሪያቸው ሳይሆን ለቀርቦ። ነጭ ኮፍያቸውን ደፍተው ካስተናጋጆቻቸው ጎን ከመጀመሪያው መስመር የተቀመጡት ሱግሌዎች፤ ተመልካቾችና የዳንኪረቶችን ሰቃ በመሳባቸው ከግረራቸውም በቀር ሐፍረታቸውን የጣሉ የኖርዌይ ሴቶች እርቃናቸውን ተከታትለው ወደ መድረክ ሲገቡ ግየትም በእጅጉ ሸግቀዋቸው።

ከነሱ የተለየው ባሕል ያሳደረባቸው ድንጋጤ ገና ሳይለቃቸው፤ በግንኙነት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ላንግ ለሁለቱ የልዑካን ቡድን አባላት በብሪቲሽ ሆቴል የምሳ ግብዣ አደረገ። በግብዣው ላይ የከብር በታ የተሰጠው በኖርዌይ ለኢጣሊያ አምባሳደር ካውንት ኮሎና እና ለአምባሳደር ሺንፔ ነበር። ከዓግ ቀጥሎ የቀረበው የአሳግ ሥጋ መሆኑ ሲታወቅ ሁሉም ዝር ቀጥ ብሎ ቆመ። ሳሕኖች ተነሱ፤ የአሳግው ሥጋ ተነስቶ ስቴክ እስኪቀርብልን በቢያ ከብ ጠረጴዛ ሙሉ የነበርነው ሁሉ ድርቅ ብለን ቀረን።

ስብሰባችን ብዙም ሳይሄድ ቀጥ አለ። ምክንያቱም የጣሊያን ቡድን የ1908ን ውል የመቆጣጠር ኃይል ውድቅ በማድረግ፤ በምትኩ እንግሊዝ ረረንሳይና ኢጣሊያ ኢትዮጵያን በተፅዕኖ ይደርሱ ለመቃረን ያደረገችው ስምምነቶች እንዲገቡ በመሞከራቸው ነበር። ከዚህ በኋላ ላይ የራሴን ሐሳብ ለማቅረብ ተገድጄለሁ አለ። ላይ ከአምባሳደር ሺንፔ ጋር ከተነጋገረ በኋላ ከዓለም አቀፍ ሕግ ባለሙያዎችና ልዩ አዋቂዎች ጋር ለመወያየት

እንደችላ የአራት ጥምንታት ጊዜ ያስፈልገናል በግለት ንግግርን ለጊዜው ለማድረግ ወሰነው ላይ ውጤቱን ለአቶ ሐዲስ ገልጦ ይሰማግ እንደሆነ ጠየቀው። ሐዲስም ውጤቱን እንደሆነ ከግሊያን ቡድን ጋር ተወያይተህ ጨርሰሽዋል፤ የተለየ ውጤት ለግለሰቦች ካንተ ጋር መወያየት አልችልምና እቀበላለሁ አለው።

ከቀን በኋላም ሁለቱን ወገን ያቀራርባል ያለውን ሐሳብ ይዞ ለውይይት ወደ አዲስ አበባና ወደ ሮም ሄደ። አራቱ ኃያላን በኢትዮጵያ የልዑካን ቡድን፤ በተለይም ሕግ አጥባቂ በሆነኩት በኔ አለመደሰታቸውን ትርጉሽ ላይ ለጃንሆይ ነገራቸው። የተባበሩት መንግሥታት ይህን ጥያቄ መፍታት ከተሳነው የኢትዮጵያ ጥያቄ የመንግሥታቱን ኅብረት እንዲፈታለት ሰው ሁሉ፤ እሁንም ተመሳሳይ ችግር ሊፈጠር ይችላል። ጃንሆይም ድንበ . ን ለማስከበር 500.000 ሰው ያስጨረሰኩት የቀድሞ ወራሪ ባቀረበው የፖለቲካ ቀመር እንዲፈራርስ አይደለም በግለት መለሱለት። ላይ አክሊሉንም በተመሳሳይ ሁኔታ እነጋግሮታል። እሱም የኢትዮጵያ መንግሥት ከፖለቲካ ይልቅ ለሕግ ብቻ ግምት ከሚሰጥ እንደኔ ካለ ሰው በሚቀርብለት ሐሳብ ተጽዕኖ እንዳይገደድ በድጋሚ ገለጠ። አክሊሉም በኢትዮጵያ በኩል የቀረበው ሐሳብ በመንግሥት በስፋት የታየና ጥያቄው ስለሚያስከትለው የፖለቲካ ችግር ያለውን ግምገማ በሚገባ የሚወክል ነው በግለት መለሱለት። ከብዙ ጭቅጭቅ በኋላ ላይ ያዘጋጀውን አስታራቂ ሐሳብ አቀረበ። ይዘቱ እኛ ከጠበቅነው በላይ የሚያቀርብ ቢሆንም፤ በተጨማሪም ለተከሰቱ ሁኔታዎችና ለሦስተኛ ወገን የቅኝ ገዢዎች ስምምነቶች መንገድ የሚሰጥ ነበር።

በሕዳር ወር 1959 ላይና ሁለቱ የልዑካን ቡድኖች ጠቅላላ ጉባዔው በሚሰበሰብበት ጊዜ የበኩላቸውን ንግግር ለመጀመር ወደ ኒው ዮርክ ተጓዙ። ላይ በመጀመሪያ እኛ ያቀረብነው የግብዓት ሐሳብ ግሊያኖቹ ካቀረቡት የተሻለ መሆኑን በስልክ ከገለጠልን በኋላ ወደ ጽሕፈት ቤቱ ጠራን። ነገር ግን እሱ ያቀረበውና እኛ ያሻሻልነው ሐሳብ የንግግር መነሻ እንዲሆን ስንጠይቅ ተቆጥቶ፤ ኢትዮጵያ እሱ ያቀረበውን ሐሳብ ያላንዳች ለውጥ የንግግር መነሻ እንዲሆን ካልተቀበለች መቀጠል እንደማያስፈልገውና ለስምምነቱ መፍረስ ተጠያቂ የኢትዮጵያ መሆኗን በይፋ እንደሚገልጥ ላተ። ከነገሩ ለመውጣት ያቀረበውን ምክንያት ከቁምነገር አልቆጠርን ለትም።

* የኢትዮጵያ ሪፐብሊክ ሕግና ፍርድ ደንብ ኢትዮጵያ የውጭ ምክንያት ቢታቀርብ የቀለ ሆኖ ተሰጣ።

ወዲያውም ላይ! አምባላደር ሺንቺና ሱግሌዎቹ ለምክክር ወደ የገንጠን አመሩ። ጥያቄው ከወላኝ ደረጃ ላይ ደርሶ በነበረበት ሐዳር 19 ቀን! አቶ ሐዲስና እኔ ከልዑካን የግብር አዳራሽ ውስጥ አሜሪካን በመወከል ይህን ጉዳይ ለመወሰን ከመጡትና የአራተኛው ኮሚቴ አባላት ከሆኑ ሰዎች ጋር የግብር በላን። እነሱም አሜሪካን በመወከል በተባበሩት መንግሥታት የሚገደቡት አስተዳደር ጉባዔ አባል የሆነው ሚሶን ሲርስ፤ የሚልዎኪ የሕዝብ እንደራሴ ከሊጫንት ኮዋልስኪ፤ በአዲስ አበባ የአሜሪካ ኤምባሲ ምክትል የሆነው ጆን ደርግን ነበሩ። አጥብቀን ስንጠይቃቸው በዋሽንግተን ኤምባሲያችን ማነጋገራቸውን አምነው፤ የተነጋገሩበትን ጉዳይ ለመግለጽ ግን የሰጠር ለመጠበቅ ቃል ገብተንላቸዋል። በማለት እምቢ አሉ። ሚስተር ሲርስ « ኢትዮጵያ በሶግሊያ ላይ ይህን አመለካከት መያዟና ፕሮግራሙ ላይ። በምን የተነሣ እንደሆነ አልገባኝም። ለነገሩ እኮ ኢትዮጵያውያን የሚሊዮን ናችሁ፤ እና አንድ ሚሊዮን ሱግሌዎችን በቀላሉ አጥቅታችሁ ለትወሯቸው ትችላላችሁ። ስለዚህ እነሱ ናቸው እናንተን መፍራት ያላቸው » አለ። « ይህን ካልከ » አለ አቶ ሐዲስ ወዲያውኑ « ሃያ ሚሊዮን ሕዝብ ብቻ ላላት ሚክሲኮ ሁለት መቶ ሚሊዮን አሜሪካውያንን የትፈረበት ጥሩ ምክንያት ነበራት።

እንደ እስሎው ሁሉ፤ እዚህም ላይ ቀድሞ እንዲናገር ያደረገው ሐዲስን ለሆነ፤ ሺንቺ ለተከታዩ ሰብሰባ መልስ አዘጋጅቶ እንዲመጣ ዕድል ይሰጠው ነበር። በቀሉ የሚናደደውን የቀድሞ ዋና ደራሲ ከግስቆጣት ሌላ ጭቅጭ አልተገኘም። በግልጽ ዳኝነት እንዲወሰን የሚለውን አቋም ጭቅጭ የግይቶር ሆኖ ታየ። በመጨረሻም ትርጉሙ ላይ ተልዕኮው ግብታቱን ለመቀበል ተገደደ።

የወሰኑን ጥያቄ በግልጽ ዳኝነት ለመፍታት የተደረገው ጭቅጭ ሲከሸፍ ኒውዚላንድና ጃፓን ተለዋጭ ሐሳብ⁶ ይዘው ብቅ አሉ። ይህን ዓላማ ለወጥ በግድረግ ለጊዜያዊም ሆነ ለዘላቂታው የወሰን ጭቅጭ ይሆናል የሚል ተጨማሪ ሐሳብ ቀረበ። ረሲንንስ የሐመርቸልድን ኪዜያዊ ወሰን ሐሳብ ይዞ ቀረበች። ዊሽሆፍ፤ ኒውዚላንድና ጃፓን የዘላቂታውን ወሰን ሐሳብ ይዘው ቀረቡ። ይህ ሐሳብ ዳር መድረሱን ለማረጋገጥ በጣም ስለጓጓሁ ከአዲስ አበባ ሰምምነት ማግኘት ቢያትተን እንኳን መሪያውን ጥሰን መስማማት አለብን አልኩት። ሐዲስም በኔ ሐሳብ ተስማማ። ደግነቱ ሐሳቡን ያለግወላወል እንድንቀበለው የሚደገፍ ግልጽ በግንኙነት መጣልን። ጣሊያናች ግን በዘላቂ ወሰን ላይ ሰምምነት ይደረግ የተባለውን አንቀበልን አሉ። ያልተቀበሉበት ምክንያት የሱግሌ

ወደጀማሪው የታላቋ ሰግሊያ ዕቅድ እንቅፋት እንዲፈጠርበት ሰላላረሰት ነበር።

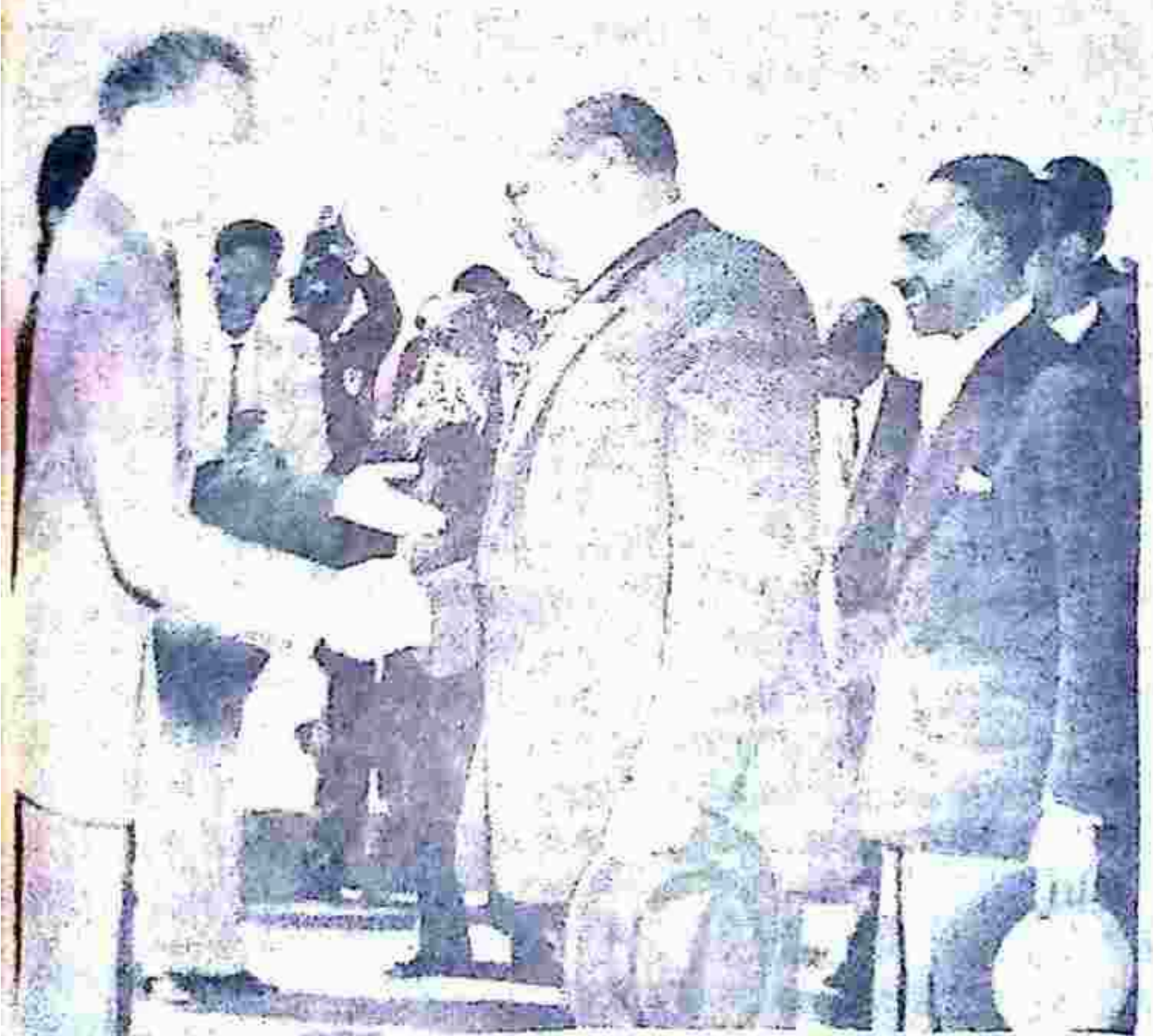
እዚህ ላይ በኔና በአቶ ሐዲስ መካከል መሠረታዊ መለያየት ተፈጠረ። አቶ ሐዲስ ጠቅላላ ጉባዔው የግዕዝነው ድንበር ጊዜያዊ ቢሆን እንኳን በኢትዮጵያ ሕዝብ ዘንድ ተቀባይነት አለው የግላና የወሰኑ ጥያቄ በእንጥላጥላ ከግረቱ ሐሙርቸልድ ከግሊያናች ጋር ተግኝቶ ያቀረበውንና የተባበሩት መንግሥታት የግካፈለበትም ቢሆን መቀበሉ ይሻላል የግላ አመለካከት ያዘ። በኔ በኩል ደግሞ ግንኙነት የጊዜያዊ ወሰን መፍትሔ /ሐሙርቸልድ ያቀረበውም ጥ ያር/ የድንበሩን ጉዳይ ከፍት ነው የግ ተወው የግላ አመለካከት ነበረኝ። በተወግሪያም ኢትዮጵያን በተመለከተ አስቀድሞ የግይገሙትና መቆጣጠር የግይቻል ሁኔታ ይፈጠራል ከግላ ብቻ ሳይሆን! ጠቅላላ ጉባዔው የኢትዮጵያን ሉዓላዊነትና ግዛት እንደ ፈለገው ለግድረግ ነፃነት እንደግሰጠው በመፍራት ነበር።

በዚህ ደረጃ ላይ ስለተቃወምኩ ንግግሩ በጠቅላላ ተቋረጠ። ሐዲስ ዕውነታን የተከተለውን የራሱን አመለካከት ትቶ የኔን ተቀበለ። ውጤቱ ከፍላጎታችን ጋር የግይጣጣም ነበር። በኢትዮጵያውያን ዘንድ ሐዲስ ከኢትዮጵያ ሉዓላዊነትም ሆነ ግዛት እንዲት አጥቅ መሄድ የለበትም በግላ ደረቅ አጭ የታወቀ ነበር። ይህን ባሕርዩን በግወቅ ነበር በዚህም ሆነ በሌሎች ጥያቄዎች ላይ ገትርነቱን ግለሰብ ተግባራ መሆኑን መንግሥት የገለጠልኝ። በመወረሻ ግን የተሰጠኝን ጋላፊነት ዘንግኜ ለረጅም ጊዜ ያገለገልኩትን መንግሥት አደራ በመግስ ገትር ሆኜ ብቅ አልኩኝ። ነገሩን መለስ በዩ ስመለከተው ብልህነት የተላበሰው የሐዲስ አስተያየት ነበር። አዲስ አበባ እንደተመለሰችም አካሊሉ የሐዲስን አጭ እንደግደገና ተረዳሁ።

የሐሙርቸልድን ቀመር በመቀበል የአፄናልን የዘመን ፋሽዝም ውድቀት መልሶ ለግምገማት ዝግጁ አልነበርኩም።

በትርጉሟ ላይ ሊቀ መንበርነት መጀመሪያ በሌሊት በጋላም በኒውዮርክ የተካሄዱት ንግግሮች ከ24 ዓመታት በፊት የነበረውን ሁኔታ የግሪክ ታውሱ ነበሩ። በዚያን ጊዜ ፋሽስት ኢጣሊያ በሌጋዊ ጉዳይ በግድረገው የገልገል ዳኝነት ተወላጅ መሆኗ እንዳይቀረው ያደረገችው ጥረት ተሳክቶታል። ኢጣሊያ የ1908 ኮንቬንሽንን ሕጋዊነት ተቀብላለች። ነገር ግን ስምምነቱ በ1935 በተካሄደው የወልወል የገልገል ዳኝነት ውስጥ ቦታ አልተሰጠችም። የመንግሥታቱ ግንባር ያክር ቤት ከኢጣሊያ ጉን ወቅት ውጤቱን በኢትዮጵያ ላይ ጥነውባታል። ይህን ለግድረግ

በጥቅም ላይ የዚህ የኢትዮጵያ የሕግ አግባብነት የጠራት ድምፅ
 ደረጃ በተፀና አደግቶውን በመልቀቅ፤ ኢጣሊያ ያቀረበችው
 የጥገና ማረጋገጫ ሽልጭ እንዲገባ በግድረታቸው ዘር። እነሱ
 ለሕግ ቤት ለመድገም ዝግጁ አልነበሩትም። አሁን ከሃያ አራት
 ዓመት በኋላ ዲሞክራሲያዊት ኢጣሊያ በዚያን ጊዜ የነበረው የመንግሥት
 ማህበራዊ ቦታ እንዲለ እንዲቀርብ አጥብቃ እየጠየቀች ነው። አሁንም
 የሕግ ለጋደን ነው። ነገር ግን የ1935 ፋሽስት ኢጣሊያ የ1908ውን
 ስርዓት ስትቀበል፤ የ1959 ዲሞክራሲያዊት ኢጣሊያ ስርዓትን
 አትቀበልም። በኢትዮጵያ የፋሽስትን አስተሳሰብ ሲመሩ የጠራት የታወቁት
 ይህል ናዚና ሲቸር ፒር ፍራንኮ ሶግሊያን በጥግዚት አስተሳሰብ
 ለመረጋ ሲመደቡ የተጠራት መንግሥታት በታዛዥነት ተቀብለዋል።

ጥርስ 1980 - ምና ያህል ልማትና የጥገና ዘመን የገላ
 ልጅ ለሕግ ቤት ተረፈውትና የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለፋ ይልግ ደረጃ
 ለገደቡ።

ኢጣሊያ በብሔራዊ በዋና ጸሐፊ ላይ ሐሙስ ምክር ቤቱ በአገሪቱ ርዳታ ወደ ዘመን ተገዛዝፍ ፖሊሲ ለመመለስ እንደሚችል ተግባራዊ ሆኖ ጸሐፊ ላይ ሐሙስ ምክር ቤቱ የመንግሥታዊ ግንባር ዋና ጸሐፊ የነበረው አሸናፊ ከሃያ ዓመታት በፊት ካቆመበት ተነስቶ በ1957 እና 1958 የተባበሩት መንግሥታት ውጥኝ ስብሰባዎች ላይ ከኢጣሊያ ጋር በትርብ በግብር የአንጋፋውን ዋና ጸሐፊ አደራ ተወጥቷል።

ሐሙስ ምክር ቤቱ በኦጋሪት ጉጭት ውስጥ በድጋግ ለመግባት ይፈልጋል የሚል ስጋት ያደረብኝ ጥር 16-18 ቀን 1960 ምዕራባዊ ላይ እንሆይን ለመጎብኘት መጥቶ በነበረ ጊዜ ነው።

በዚያን ጊዜ የጭንቀት ሐሳብ የሚያቀርብ አንድ የተባበሩት መንግሥታት ቡድን ወደ ሞቃዊ ለመላክ ሐሳብ አቀረበ። እንሆይ የቀረበውን ሐሳብ የተቀበሉ መስለው ሌሎች « አይሆንም » እንዲሉ አሳለፉት። አክሊሉ ሐሳቡን አጥብቆ እንደሚቃወም በመግለጡ ዋና ጸሐፊው ለግረግረግ ተገዷል።

ደረቅ! ብዙ ሰው ያልሠረዘበትና አልፎ አልፎ ቁጥጭ የሚታይበት ኦጋሪት ዓፄ ምኒልክ ከባሕር ዳርቻ ከአንግሊዝና ከኢጣሊያ የሚሠነዘርባቸውን ጥቃት ለመከላከል እንዲረዳቸው የያዙት መሪት ነበር። በዓመት ውስጥ ለተወሰነ ጊዜ ቅኝ ገዢዎች የያዟቸው የሁለቱ ክልሎች ዘላን ትግሎች ይመጡበታል። እነዚህ ትግሎች በግንባራ የርስ በርስ ውጊያ ውስጥ ስለሚገቡ የራስን ዕድል የመወሰን ዋና ክፍል የሆነው የፖለቲካ አንድነት ግንዛቤ አልነበራቸውም። ከዋናው የሱግሌ መሪት ጋር ሲነፃፀር ኦጋሪት ገዥ እንደሆነ አንድ ታዋቂ የሱግሌ ባለሥልጣን ገልጾልኝ። እነዚህ ተውሳክ የሞላባቸው መሪቶች ከኢትዮጵያ ይልቅ ለኢጣሊያ ከፍተኛ ጠቀሜታ አላቸው። ከኤርትራ ጋር ሲነፃፀር ከኢትዮጵያ ጥቅም አንፃር በሁለተኛ ደረጃ የሚታይ ነው። እነዚህን ነጥቦች ለእንሆይ! ለአክሊሉና ለሙኩንን ግብረ ሰዓዊት ለሕግ መስክ ብቻ የተገደበው ጠባብ አስተሳሰብ ነበር። ነገር ግን ኢትዮጵያ በኦጋሪት ላይ ያላት ታሪካዊ ቁርኝት ከግንኙነቱም አስተሳሰብ በላይ ስለነበር! ሐሳቡ! ምንም ያህል ሰፊ ቢሆን! ቢቀርብም! መደቁ የግድቀር ነበር።

* ኦጋሪት ለመልቀቅ የሚቀርብ ግዢው ልሳብ ወዲያው እንደግደማ ርገጠኛ ነኝ። ያልሞላው መንግሥታዊ ግብር ደረሰተኝ። ኦጋሪትን የጥቅም አንድነትን የጋራ ደህንነትን ሊቀ ነገር 500. 000 የሚሆኑ ኢትዮጵያውያን እነዚህን መርሆች ሲነፃፀሩ ወደቀዋል! ኢትዮጵያ ወጪዎችን ንጹህ ጥሬ ስራ ተረግጧል! አራጫዊ ጥያቄ ተረግጧል!

ሊግሊፍ ከአስተዳዳሪነቷ ከተነሳች በኋላ የገዢ ሰግሊፍ ተወካይ ሆኖ አምስተኛው ጠቅላላ ጉባዔ ረት መንግሥት በጊዜያዊነት የተቀመጠውን የወሰነ መስመር እንደሚቀበለውና እንደሚያከብርም ገልጧል። ሰግሊፍ በጠቅላላ ጉባዔው ረት የገባችውን ቃል አጥፋ ልክ እንደ ረሽሰቱ የገዢውን ክብርና " ከኢትዮጵያ ጋር ያላትን ገንዘብ እያደረሰች ይሄች።

ሊግሊፍ ከኢትዮጵያ ጋር በተፋጠነችበት የሰግሊፍ ወሰን ጉዳይ እግራላ ሊግሊፍን የደገፈችበት ምክንያት ነበራት። አግራላ ከሁለት ወሰኖች መካከል መኖሪያ ቢኖርባት ለናቶ ጓደኛ ግድላቷ ከተወሰደው ሰዓት ጋር የሚሄድ ጉዳይ ነው። በዚህ ጓደኛነት ምክንያት ጃንሆይ እግራላንን ከቃኘው እንዲያስወጡ ይገፋፋቸዋል የሚያስኝ አይደለም። እንዲያው ቢደረግ ገን በኔቶ ውስጥ ሊከሰት ከሚችለው ችግር ጋር ሊነፃፀር ሳትችልም ነው የሚሆነው።

□ □ □

በ1955 የኤርትራን ረደራሽ ስጋት ላይ የሚገኙ አስፈሪ ሁኔታዎች ከሰታ

በዚያው ዓመት ግንቦት ላይ የኤርትራ ምክር ቤት ረደራሽ አብቅቶ ኤርትራ የኢትዮጵያ አንድ አካል አንድነትም ወሰነ። እኔ ፕሮጀክቱን ወዲያው ተቃውሞኩ። ምክንያቱም ኢትዮጵያ ይህን ሐሳብ ከተቀበለች፤ ሊግሊፍ በአጋዴት ድንበር የተነሳ ኢትዮጵያ በተባበሩት መንግሥታት ላይ የቀረበችውን ተቃውሞ በግክረር ሁኔታው አሳሳቢ እንዲሆን ታደር ገዛች።

የምፅዋና የአሰብ ወደቦች መከፈት የኢትዮጵያን ጭንገድ በፍጥነት ለሰፋፋው የኤርትራን አስፈላጊነት ከፍ አደርጎታል። በመቀጠልም የአሰብ ወደብ ለግላደግ ከሰብየት ጥበረትና ከዩኅዳሊያ የተገኘው ብድር የገፋን ዕድገት በበለጠ የሚያፋጥነው ነበር። ጃንሆይ በኤርትራ ውስጥ

* በሐ 1950 ዓ.ም ጊዜ ሰላም ሊግሊፍ የፒቦ 12 እና 25 ዘ ወጥተዋል። በወደረጉ ዜገ/ ለጋር ትኩላች የተወለዱ ተቀላቤት ያለው ጥያቄ ነበር።

ትምህርት ቤቶችንና ሆስፒታሎችን ለግድግዳ በርካታ ወደ እያረገው ስለነበር የጠቅላይ ግዛት አስተዳዳሪዎች ግጥሚያ ጀምረው ነበር።

በርካታ የሽያጭ ሰዎች በአሥመራና በምዕድ የነበሩትን የፈጠራ ጽሕፈት ቤቶች የያዙ ቢሆንም፤ ሁኔታው ወደ አዲስ አበባ ከግንባራት ኤርትራውያን ቁጥር ጋር የግጥሚያውን አልነበረም። በኢጣሊያና በእንግሊዝ አስተዳደር ውስጥ ተቀጥሮ የሥራ ቦታ ተነፍገው ስለነበር፤ ወደ መሐል አገር መጥተው በኢትዮጵያ አየር ኃይልና በፖሊስ ሠራዊት ውስጥ ከሌላው ኢትዮጵያዊ በበለጠ ብዛት፤ በጦር ሠራዊት ውስጥ ከመኮንናቱ ቁጥር አርባ በመቶ የግንባራውን በቴሌኮሙኒኬሽን

በብዛት፤ የአዲስ አበባ ታክሲዎችን ሙሉ በሙሉ ይዘውት ነበር። ኤርትራውያን የኢትዮጵያ አይራሾች መሆናቸውን ለግላየት ችለዋል።

የኤርትራ መመለስ ለኢትዮጵያ የአገራባች ዓረብ አገሮችን ከፍተኛ ጥፋት አተረፈላት። ጥፋቱ ኤርትራን ከፈጠረው የግንጠል እንቅስቃሴ በመቆራትና የአጋዴንን ከታላቋ ሶግሊያ ጋር መጥሃድ በመደገፍ መልካም ተገለጠ።

ከኢትዮጵያ ጋር ለመጥሃድ የሕዝቡ ፍላጎት ስለነበር፤ ኤርትራን ዝላለግባቸው የተካሄደው ዘመቻ ጊዜ ወሰደ። አዲስ አበባ ያለው ግዕዝዊ መንግሥት የፈጠራ ሥልጣኑን ለግሪጋንጥ ከፍተኛ ፍላጎት ባይኖረው፤ ባለሥልጣናትና ኃላፊዎች በሥልጣናቸው ባይበልጡ፤ በፈጠራ ጅግ ዋጋ ደንቅርና ስህተቶች ባይፈጸሙ ፕሮ እንቅስቃሴው መቀጠል አይችልም ነበር። እነዚህ ሁሉ ድክመቶች ለሶቭየቶችና ለአስላም ጠላት መንግሥታት ጥሩ መግሪያ ሆኑላቸው።

ጃንሆይ ፈጠረው ሰውን ቢሆን ባለሙያ ታላቅ ከዚያም በኋላ ለብዙ ዓመታት ለኤርትራ ሕዝብ ዕድገትና ሰላም ትኩረት እንደግለጹ አላይተዋል። የግንባራው በኤርትራ የንጉሠ ነገሥቱ እንደራሴ ራስ እንዲገኝ የላቸው ዓይነት ሰላም አልነበረውም። የእንደራሴነትን ኃላፊነት ከተረከበ ከጥቂት ቀናት በኋላ ለመጀመሪያ ጊዜ በሕዝቡ ፊት

የግንባራው የእርግጠኛነት ምልክት ለመሆኑ ኤርትራዊ እንደነበር መተዋል አልተቻለም። ለዚህም ምሳሌ የሆነው የኤርትራ ኢትዮጵያ ስጦታ ለግላዊ የጥቅም ሲሆን፤

የዘመናዊ ልማትና የዕድረት ዕጣቸው ከኢትዮጵያ ጋር የተሳሰረ ስለሆነ
ሕገ-መንግሥቱን ተግባራዊ ማድረግና ለግልጽ ግልጽ ገለጠው / በእርግጥ በዚያ
የግልጽ ሕግ የጥላውና የኤርትራ አረብላጭ ተግባራዊ ትግርኛና ሳይኒየር
የሙሉ ሚሊዮን የኤርትራ ሕገ መንግሥት አላዘጋገበውም ነበር ግለት ነው /
ውሳኔቶቹ ወዲያው ትግር መፈጠር ጀመረ። በክልሉ ለሚገኙ የፈጠራ
የሕገ መንግሥት ቤቶች ከኤርትራውያን ይልቅ ከሸዋ የመጡ ሰዎች በመሾማቸው
እና የፈጠራ ውለታዎችና ኮንሰስዮች አሰጣጥ ላይ አድልዎ በመፈጸም
ሸዋው ከሰጠ የኮንፈረንስ ሆኑ። በአሜሪካ እንደሚደረገው ሁሉ ለኤርትራ
ፍርድ ቤቶች መቅረብ የሚገባውን ጉዳይ ፈጠራ ፍርድ ቤቶች እየቀሙ
ይጀምሩ። ወደኤርትራ በሚገቡ ዕቃዎች ላይ የተሰበሰበው የጥያቄ ክብረት
ዚህ ተይዞብናል፤ ፍርድቤቱን በመቆጣጠር ከኤርትራ ርዕሰ መንግሥት ጋር
ለግብዓት፤ ከሕግ ውጭ እንታሰራለን፤ ሐሳብን የማለፍ ነገታችንን
ተከናወነ፤ የኤርትራ ባንዲራ እንዲቀየር ይፈለጋል የሚሉ ቅሬታዎች
ለመንግሥት እየደረሱ ጆሮ ዳባ ልበስ ተብለው ታለፉ። ይህን በደቂ ጃንሆይ
ለተቃራኒ ቤትና ለሆስፒታል ግራፊያ ያፈሰሱት ገንጾች ሊፈረሙ
እንዳለቸው

ትግርኛ እየገሉ መጡ በአብዛኛው በፈጠራ መንግሥት ብቻ
ሳይሆን በርዕሰ መንግሥቱና በኤርትራ አንድነት ፓርቲ መሪ በደጃዝማች
ተደላ ባይሩ ጭምር ሥልጣንን ከመጠን በላይ በመጠቀም የተፈጠረ ነበር።
የርዕሰ መንግሥትነት ሥልጣኑን ከሕግ ውጭ በመጠቀም በፖለቲካ
ተከናወኑ ላይ ተነሱ። የሊብራል ፓርቲ መሪ ደጃዝማች አብርሃ ተሰግ
ታሰረ። በተመጣጣይ ደረጃ ታዋቂነት የነበረው የኤርትራ የሠራተኛ ግንባር
መሪ ወልደአብ ወልደማርያም መሳደድ ስለበሰበት በሽቶ ወደ ካይሮ ሄደ።
ከዚህ የባለ ሁኔታ ሊፈጠር አይችልም ነበር። ካይሮ ከገባ በኋላ ወልደአብ
በአብዛኛው ክርስቲያን የሆነው የደጋው ክፍል ለነገሩ እንዲህ በሪፖርት
ካይሮ በሚገባ ይቀሰቅስ ጀመር። ወዲያውም የመሲኦኖሊ ሊግ መሪ የነበረው
አብራሂም ሠልጣን የግብፅን፤ የሶሪያን፤ የኢራቅንና የሌሎችንም የሕላፍ
ጣቸው ርዳታ ለግጥማት ተባበረው።

የኤርትራ ፍክር ቤት በግንቦት ወር 1955 ከኢትዮጵያ ጋር ለመጥላት
ከወሰነ በኋላ የደጃዝማች ተደላ ባይሩና የገሊ ራዳይ ሁኔታ ስለሚጠላው
ሥልጣናቸውን በፈቃዳቸው እንዲለቁ ጠየቀ። ይህ ሁኔታ ከኢትዮጵያ ጋር
ለመጥላት የተሰጠውን ቅጽበታዊ ውሳኔ አጋለጠው። ተደላ ባይሩ
ሳይሆን የሕሰቸኳይ ጊዜ አዋጅ አወጀ። ግን በሕዝቡ ግራት ስልጣኑን
አልቀቱ ተንደደደ። እሱን ተከቶ የተመረጠው አስፍሃ ወልደሚካኤል
እንደሰው ሁሉ ሐሳቡን የግልጽ ሆነ ወዲያው ሰዎችን በአደባባይ
መሰብሰብ ይከለክል ጀመር።

በፊት የነበረው መራሔ መንግሥት ለፈፀመው ጥፋት ጃንሆይ የሕግ መወሰኛ አባል በግድረግግ በአዲስ አበባ ውስጥና በአካባቢዋ ቤትና ንብረት በመስጠት ካሉት። በኋላም ተደላጅ በስዊድን የኢትዮጵያ አምባሳደር አድርገው ልከውት ከረዎቱን እየተኛ ነበር የሚያሳልፈው። ሞት ያለ ግዢ ስለናፈቀው ወደ ሮም እንዲያሳውሩት ጃንሆይን ደጋግሞ ጠየቀ። ተወዳዳሪ የሌለው ስንፍናው ስላስጠላቸው፤ ለያውም ግዕረግ ሰጥተው ንብረት ሸለፈው ከካሉት በኋላ፤ ጃንሆይ የአምባሳደርነቱንም ሹመት ከለከሉት። ተደላጅ በዚህ ንደት ጃንሆይ የሰጡትን ንብረት ሽሽጦ ወደ ደግስቆ ሸሸ። እዚያም የሰት ሽህ የሶሪያ ፓውንድ የወር ደመወዝ እየተሰጠው የኤርትራ ነፃ አውጭ እንቅስቃሴ ተባባሪ ሆነ። የእንቅስቃሴው ዋና ጽሕፈት ቤትም ወደ ደግስቆ ተሳወረ። ከቀን በኋላም ልጁ ሕፋይ ባይሩ በኤርትራ የኢ.ኤል. ኤፍ. ፒ. ኤል. ኤፍ. የነፃነት ግንባር መሪ ሆነ።

ከተደላ ሳይሩ ጋር ሥልጣኑን ተገዶ የለቀቀውን የምክር ቤት ፕሬዚደንት ዓሊ ራዳይን የተካው ኢድሪስ መሐመድ አደም በኋላ የኤርትራ ነፃ አውጭ ግንባር / ኢ.ኤል. ኤፍ. / ፕሬዚደንት ሆነ።

በ1957 የኤርትራ ምክር ቤት የመዋሃድ ጥያቄውን በድጋሚ አቀረበ። ከአዲስ አበባ ግፊት መደረጉ የግምገማና ምርጫ ቢሆንም፤ በኤርትራውያን በኩልም ከፈጠረሽኑ ሀብት የበለጠ ድርሻ እናገኛለን የሚል ስሜት ነበር። እኒያ ተቃውሞን በድጋሚ አቀረብኩ። በኤርትራ ለተፈጠረው የተቃውሞ እንቅስቃሴ ከግብፅና ከሶሪያ የሚጎርፍው ርዳታ አሳሳቢ ደረጃ ላይ ደርሶ ነበር።

የእስላምን ፕሮፓጋንዳ ለመቋቋም የምዕራብ ኤርትራና የቀይ ባሕር ክልሎች ለመስራት ሕዝብ አራት አውራጃዎች እንዲሆኑለት ሲባል ተከፋፈሉ። የክርስቲያኖች አውራጃዎች ሦስት ነበሩ። በተጨማሪም አጥባቂ ካቶሊክ የሆነው አስፍሃ ወልደሚካኤል ራሱን ከደጋው ክርስቲያኖች አግልሎ የመስሊክ ራዩላል ባላባቶችን አቤቱታና ችግር በይበልጥ ግፋት ጀመረ። በዚህም በብዛት ከክርስቲያኑ ጥቂት እነሱ ከሚሉት መስሊኮች ያንም ሳይጨብጥ ከራሱ ከክርስቲያኑ ሕዝብ ጥላቻን አተረፈ። ወልደአብ ካይሮ ሆኖ ለክርስቲያኑ ሕዝብ በሬድዮ የግያዳርጥ ቅስቀሳ ያደርግ ስለነበር፤ የነፃነት እንቅስቃሴውን በአጭር ጊዜ ወደ ግጥም ለግብጽ እንደሚችሉ ግሪቦች እርግጠኛ ሆኑ። ውሎ አድርፎ የጦር መግሪያ በአብዛኛው ከሶሪያ በኋላም ከደቡብ የመን በቀይ ባሕር በኩል ወደ ኤርትራ ይገባ ጀመር።

ኢትዮጵያ ወደ ናስር⁷ ከተላከው ቡድን ውስጥ አባል ሆኖ ከደረጃ በኋላ የኋለኛ አቀፍ ገፅታዊ አሳሳቢ ሆኖ ነበር። አዲስ አበባ ላይ

የጠባቂ ሚኒስትር አታሼ ተራቢ በኢትዮጵያ መንግሥት ውስጥ / በተለይም
ኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ፣ በአውራ ጉዳና ባለሥልጣንና በኢትዮጵያ
ላይ መገንደ / የሚያገለግሉትን ግብዓትና በሰላይነት ካልሠራችሁ እያለ
ላቸገራቸው። በዚህ ጊዜ ግብፅ በኤርትራና በአጋዴን ጣልቃ እየገባች
ነበር። ከካይሮ ራድዮ ጣቢያ የሚተላለፈውን « ለግስረዳት » ከአልአገሃር
ዲጂቲ ሲቲ ፕሮፌሰሮች ይላኩ ነበር። በዚህም ሁኔታ ከሎርድ ደ ላ ያር
ጌ እንስቶ በኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ጉልህ ቦታ ይዞ የቆየው የኤርትራና
አጋዴን ችግር መገናኘት ይበልጥ እየተጠናከረ ነበር።

ሐውድንና የተጠበቀውን ክልል በተመለከተ ሎንዶን ላይ የተደረገው
ጥያቄ፣ በለጭዝ ቦይ የተከለተው አሳሳቢ ሁኔታ፣ ከሱግሌያ ጋር ያለው
ጭነት ጭንቀት እና በኤርትራ የተፈጠረው ችግር ኢትዮጵያን በፀጠሩበት
ላት ከሆለተኛው ዓለምም ተመሳሳይ ችግር ያጋጥማት ጀመር።

እስከ 1955 ኢትዮጵያ ከሞላ ጎደል ከምዕራባውያን ጋር ስትወዳጅ
ይታለች። ዙሪያውን በአውሮፓ ቅኝ ግዛቶች በመከበቧ ሌላ ምርጫ
እልዘራትም የቅኝ ግዛት ሥርዓት ከመካከለኛው ምሥራቅ የእስላም ዓለም
ጭቶ፤ ላይ በጭነት የተጣበበ ሁኔታ እየተጠቀመች እርስ በርሳቸው
እንዲናፉ በግድረግ ለግዛት የጠራችውን ሰሰት ለራሷ በሚበጅ መንገድ
ጥልን መግር ነበረባት። ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ የመካከለኛው
ምሥራቅ ሀገሮች ከቅኝ አገዛዝ ነፃ መውጣት ኢትዮጵያን ለዘመናት ለቆየው
በእስላም መንግሥታት ጥላፉ ዳረጋት። በተባበሩት መንግሥታት አራተኛ
ጥባቄ ያጋጠማት ሁኔታ ተንኮላችውን እንድትፈራ ሰላደረጋት በተቻለ
ጭጣሬ ከፖለቲካቸው ርቃ ለመኖር ተገዳለች። ከሱዳን ጋር ግን የጥቅም
ተደጋጋሚነት ስለነበራቸው በመተግመን ላይ የተመለረተ የቀረበ ትብብር
ለግድረግ ችለው ነበር። ኃይለሥላሴ ከሱዳን መሪዎች እነ አገሃሪ፣ ካሊፋ፣
ላቡድ፣ ኒግሪና ግሕዲ ጋር የግያዳርጥ ግንኙነትና የቀረበና ከልብ የሆነ
የከክር ነበራቸው።

ከፋት የአፍሪቃ ሀገሮች ጋር የነበረው ግንኙነት ከዚህ ፍፁም የተለየ
ነው። ኢትዮጵያውያን እንደ ኢትዮጵያና ላይቤሪያ ከቅኝ አገዛዝ ግዕበል
ነ መሆን ያልቻሉትን ሌሎች የአፍሪቃ ሕዝቦች በቸልታ የገዩት ዝንባሌ
ነበራቸው። እያደገ የመጣው የአዲሶች የመካከለኛውና የሩቅ ምሥራቅ
ሀገሮች ተደግጧል፤ የሶሪያና የግብፅ በኤርትራ ጉዳይ ጣልቃ መግባት፤

የግንባርን ስብሰባ መጠራት ኢትዮጵያ ከሦስተኛው ዓለም ጋር በይበልጥ
 ዝ ለመጣት ከተቃረኑት የአፍሪቃ ሀገሮች ጋር እንድትቀራረብ
 ግስጠንቀቂያ ሆኖት። የዚህ ዓይነት መቀራረብ ራሳቸውን እንደ አፍሪቃዊ
 ለግዴታተኝነት፤ የጣሕልና የጽንጽ መሠረታችን የዓረብ ነው ለግሉ፤ ለግርኛ
 ከዓረብኛና ከዕብራይስጥ ጋር የግረብር ሴግሜንታሪዎች ነው ለግሉ
 ኢትዮጵያውያን አስቸጋሪ ሆኖባቸው ዝግር። እውቁ የዌስት ኢንድስ
 የአፍሪቃውያን አሰባሳቢ ቤኒቶ ሊልያን ዓፄ ምኒልክ « የጥቁር ሕዝቦችን
 ዕድል ለግባሻል » ለተጽዕኖ ግዝር መሪ እንዲሆኑ ለመጠየቅ አዲስ አበባ
 መጥቶ በዝግረ ጊዜ « እኔ ባሪያ አይደለሁም፤ ቀይ /caucasian/ እንጂ »
 ብለውት ዝግር። ኃይለሥላሴም ለታዋቂው የናይጄሪያ ብሔርተኛ ጅፍ ኤች
 ኦ ዴቪስ ኢትዮጵያውያን ራሳቸውን እንደ አፍሪቃዊ አይቆጥሩትም
 « የልዩ እና የካም ድብልቅ እንደሆኑ አድርገው እንጂ » ብለውታል።

ኢትዮጵያም ከሦስተኛው ዓለም በተለይም ከአስላም ሀገሮች ጋር
 ያላትን ግንኙነት ለግስተካከል በምታደርገው ጥረት የኋላ ኋላ
 እገራማገጧን ሁለት ግቦችን ለመወበጥ ትችል ይሆናል። አንደኛው
 ኤርትራን ለመገንጠልና ታላቋ ሶግሊላንድን እንድትቋቋም የግዛውን
 የዓረብ ፕሮፓጋንዳ ዝም ለግስጥት ይቻላል። ሁለተኛው ሶቭየት ኅብረትና
 ቻይና ለኤርትራ ዝ አውጪ እንቅስቃሴ የግሊጡትን ርዳታ እንዲገድቡ
 ያደርጋል። ከሦስተኛው ዓለም እንደ የጉዝላቪያ፤ ሕንድ፤ ሲሎን /በኋላ
 ሲሪላንክ/፤ በርማ እና ኢንዶኔዚያ ያሉ ወዳጆችን በመያዝ ኢትዮጵያ
 እነዚህን ሁለት ግቦች ለመወበጥ የተወሰነ ርዎዝ መሄድ ትችል ይሆናል።
 የአፍሪቃ፤ የዓረብ እና የእስያ ሦስተኛ ዓለም ሀገሮች ተግባራትን ያለባለበው
 የግንባርን ስብሰባ የተሳሳተውን አቅጣጫ ለግስተካከል ጥሩ አጋጣሚ ሆኖ
 ታየ።

ኒሕሩ አምስተኛው መርሆዎች በግመንጩት የስብሰባው መሥራች
 ተሰኝቶ ዝግር። በኋላ ግን ለሰው ሽግግር ከቻይናውያን፤ ከናስርና ከንኲሳ
 ጋር ውድድር መግባቱን ሲረዳ እንዳለው አያጠራጥርም። ናስርና ንኲሳ
 በአፍሪቃ ውስጥ የግዛጃደውን የነፃነት እንቅስቃሴ ሂደት አጋጣሚ
 በመጠቀም፤ በየራሳቸው የግንባርን ዕውነተኛ አረ ጉባዔ እኔ ነኝ አሉ።

ናስር በ1957 የአፍሪቃና እስያ ሕዝቦች ኅብረት / ኤ ኤ.ፒ. ኤስ .ሲ/
 ድርጅት የግሊጡን በግጽጽ ቅድሚያውን ወሰደ። የፀረ-ምዕራብ ሀገሮች

* ዚህም ሞት ለዚያ የዘመናዊ ግለሰብ ልደት ሆኖ ተመዝግቧል፤ ተግባሩ ለግንባር ልደት
 የጥቅም በ1950፤ ጋር በ1957 እና ጊዜ በ1958 ዕለታት ተመዝግቧል።

ሕግ፣ የሥራ ድርጅት የሰዓታት ገቢረት ጭላላያ
መደባት በአገልግሎት ስለዘበሩበት ተጠናክሯል። ከግላግሥቱ አንዱም
የሕግ ሰግሊያ አንቅስቃሴ ማድረግ ዘር። የክር ተቀናቃኝ የገቢረው
ሕግ ጭላላያ ለዘበተኛ የሆነ የገንዘብ አፍሪቃ ማግሥታት / ኢ.ኤ.ፒ.ሲ/
አገልግሎት ጭላላያ ጠራ። ተገላጭ ከተኝ ገዢዎች የተወረሰትን ድንበርች
የረቃው ተራግጅ የሆነ የሥራ አፍሪቃ ሀገሮች ስብሰባ ጠራ።

በ1957 እና በ1959 ሙከራ ባለው ጊዜ ውስጥ በገቢህ ስብሰባዎችና
በዲሞክራሲ በጥገራዊ በሐምሌና ነሐሴ 1959 በተካሄዱ ስብሰባዎች
የአገሪያችን ግራ ጎልተው ወጥቶ ዘር። ችግሩ ለነፃነት የሚደረገውን ትግልና
ረገዳዊ በረጃያን ስሐራ በረሃ ላይ አቶም በምብ ለመፈተሽ ያቀደውን
የቃዎች የተፈጠረ ዘር። ረገዳዊ በታላቋ ሰግሊያ ጥያቄ የኢትዮጵያን
አገር የየትደግፍ በሙሆኗ የአገሪያ ጊዜያዊ ማግሥታት ሙጽጽም ጥያቄ
ፈተርባ ኢትዮጵያ ችግር ውስጥ ገባች። የአቶም በምብ ሙከራን
ዘመለከተ ድርጊቱን በቃዎች ከሦስተኛው ዓለም ሀገሮች ጋር
ለመተባበር አልተቸገረችበትም።

የኢ.ኤ.ፒ.ሲ እና የኢ.ኤ.ፒ.ኤስ.አ ተከታታይ ስኬት ግጥም በሌሎች
አንድ ኢትዮጵያ ላይቤሪያ ላይቤሪያና የብራሃቢል ቡድን የተሰኙት 12
ረገዳዊያን ጽንፈ ተናጋሪ የምዕራብና የግዕዝላዊ አፍሪቃ ማግሥታት ያሉ
ማሳሰቢያዎች በረ ከለግ ጋይሎችን የተቃውሞ ትግል አስከተለ።

ናበርና ገዢዎች ይህን ከስተት ለመጽደቅ መቀናቀናቸውን ትተው
ተራግጅ የሆኑትን የረገዳዊ የግሊን ማግሥታትና የአገሪያ ጊዜያዊ
ማግሥት በመጨረሻ የካባብላንካ ቡድን የግሊ አጽደው። ከላፒ ጥርኩ
በድኑ አባል ዘረች።

የገቢህ ቡድኖች መፋጨት ዘር በ1963 አዲስ አበባ ላይ በተደረገው
ጸብላ የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት አንዲወለድ ያደረገው። ኢትዮጵያ
በጠራት የመሪነት ግሪ በተባበሩት ማግሥታት ለአፍሪቃ ማግሥታት
ከይፋ የሥራ አንቅስቃሴ ውጭ የሠራተኛ ድጋፍ በመስጠቷና ስብሰባውን
ለመጥራት ትድግያ በመውሰዷ አዲስ አበባ የድርጅቱ ጽሕፈት ቤት
እንዲሆን ተመረጠ።

* ኢትዮጵያ በዚህ ጊዜ ላይ ያህን አገር በመያዝ አግባብነት አሳይቷል።
የተወሰኑት ማግሥታት የአፍሪቃ አካላት የሚገኝ ጽ/ቤት የተቋቋመ። ኢሲ አባ ላይ ነው።

የአፍሪቃ ለንድነት ድርጅት ያርተርን እያብርታ የግሪፍቲው ሙርሕ የገዛት ለንድነት መከበርና አዲሶቹ መንግሥታት ከቅኝ አገዛዝ ነፃ በመጡበት ወቅት የተረከቡትን ወሰን አካብሮ መቀበል ሃሳቡ ይኸው ሙርሕ የአፍሪቃ ለንድነት ድርጅት በ1964 ባደረገው ስብሰባው በውጤት ቁጥር 16/1/ ተረጋግጧል። በአጋደን ላይ ስለተደረገው ትግል ርዕሳዊ እና

ዝግጅትና ጥረት ሲሰጥ ለዚህ ትግል ለሌላ ዕድል ለፋት፤ በወሰኑ ምክንያት በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ለላቲን ርዕሰ ወይይት፤ ጊዜያዊ ወሰን ይሰጥ የግሪፍቲው የሙርሕ ሕዝብ ኢትዮጵያን ለአቀባላ ግለጽን ባይገነዘቡ አዲሶቹ መንግሥታት

ሙሉም በግዛት እንድነት መበትና በተፈረሰ ወሰኖች መከበር
ለሆነ ለዚህ ሙያዊ የግሪፍሬፒር ዝርዝር

የሙረቱም ኢትዮጵያ ፊቷን ወደ ሦስተኛው ዓለም የመለጠጥ ጉዳይ
ወረታኛ በአጋደን ላይ የገጠማት ችግር ነፃብራት ዝርዝር። ጃንሆይ ወደ
የዚህ ሲኳላ እግረ መንገዳቸውን ናስርን አነጋግረው የተገኘው ውጤት
ዚህ የአመለካከት ለውጥ የመነጨ ነው። ግርግሮ ጃንሆይ ከናስር ጋር
ታላቅ ከላዳት ጋር የተረበ የግል ወዳጅነት ለመፍጠር ችለው ዝርዝር። ከካይር
ፊኒክ ግሪፍ ስለግሪፍ ስለግሪፍ የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ አንስተውለትና ናስር
ወረታኛ እንደግሪፍ ያል ገብተዋል። በፕሪፒደንት ጽሕፈት
ፊት የፖለቲካ ጉዳዮች ጋላሬ የገበሬው ዓሊ ሳብሪ የፊደሉ ስርጭትና
የወረታኛ ሃውዌርን እንዲቆጣጠር የውጭ ጉዳይ ግንባትና ጽኑነት
ሙሉ ፋውዚያ ታላቋ ለግሊያን በተመለከተ የግሪፍ ስርዓት
የፕሮፓጋንዳ እንዲያስቆም አዘዘ። ከዚህ ለኩል የግሪፍ ኢትዮጵያን
ከግሊያ ጋር የግሪፍ ስርዓት ጊዜያዊ መስመር በመጀመሩ ረገድ ናስር
ፊትን እንደግሪፍ ታል መግባት ነበር። ከጃንሆይ ጋር ወደ ካይርና ወደ
የዚህ ጸደ የገበሬው አከሊሉ ከሞሰከው ጉዞ ይልቅ የካይርው የበለጠ
ወረታኛ እንደነበር ገልጾልናል። ናስር ቃሉን ሳያጥፍ በግክበሩ ጋይላ
ሥላሴ ከሥልጣን እስከወረዱ ድረስ የግብፅና የኢትዮጵያ ወዳጅነት የሰራ
ዘር።

የጃንሆይ የሞሰከ ጉብኝት በታላቋ ለግሊያ ጥያቄ ላይ የኢትዮጵያና
የአግሪካ ወዳጅነት ከፍተኛ መስፋት በወሰን ድርድሩ ጊዜም የአግሪካ
ኢጣሊያ ጋር መገንጠል እንዲሁም በተለይም ለጥር 12 ቀን 1959
የአግሪካ መልዕክት የተሰጠ ምላሽ ነበር። ጉብኝቱ የፖለቲካ ተልዕኮ
የወረታኛ ነው። በከፍተኛ ጉዳይ ላይ የተጓደለውን የአግሪካ ድጋፍ ማካካሻ
ለግጥነት የታለመ። ሶቭየት ጉብሬት በራሷ አንሳሽነት የአራት መቶ ግሊያን
ፋሳ ብድር 'እስጣሊሁ አለች' ይህን ያለችው በታላቋ ለግሊያ ጥያቄ
የጥራት አሻራ አመለካከት የፈጠረውን ቅረታ ለግብፅና ታላቋ ይሆናል።

ከሶቭየት ጉብሬት ጋር እንደነበረው ሁሉ፤ ከአግሪካ ጋር የወረታኛ
ጥያቄ አንኳር ጥያቄ የኤፍፕሊ ተራድሎ ሳይሆን የፖለቲካው ጉዳይ
ዘር፤ ኢትዮጵያ አግሪካ ተጨማሪ የሥር መግሪያና የተከላከለ ርዳታ
እንደተሰጣት መጠየቅ እውነት ነው። ነገር ግን የናው ጉዳይም ከዚህ ጋር

ዘመናዊ ርዳታ ለግጥነት ለጥያቄ የተደረገ አልነበረም። ይህ ለግሊያ ለተጠየቀ
ወረታኛ ለግሊያ ሆኖ ይታያል።

፪ኛ ሕዝብ ሶማሊያ ተዘርግቶ በአሰላፊ ተረቢቶችና በሊግሊያ በመሆን ላይ ሰላሰው ዝምቶቆ ዝርጽ ሊተቸቸ የአግሪካ የጦር ተቋማት በኢርትራ ላይ መቋቋም የአሰላፊ መንግሥታትን ጣልቃ ዝብት ጋብ ያደርገልኛል ብላ ተስፋ አድርጋ ዝርጽ / ይህ ተስፋ የቧ በኢርትራ ላይ መገኘት ከፃረብ መንግሥታትና ከሌላዎች ዝብረት የግድርድውን ትችት አግሪካ ታስተራለች ከግሌ ቀጭን ከር ላይ የተገጠሰሰ ዝርጽ / ከሶማሊያ አትጣጣ ስለተደቀው ሲጋት የወሰነን ጉላይ አስመልክቶ በተባበሩት መንግሥታት በተደረገው ንጥርና የታላቁ ሶማሊያን በተመለከተ አግሪካ ድጋፉን ለሊግሊያ በመስጠቷ የገንዘብና የወታደራዊ ርዳታውን ጭምር በሁለተኛ ደረጃ እንዲታይ አድርጎታል። የግርግግነታቸው የ1959 የጥበብ ጉብኝት አግሪካ ከሊትቸቶ ጋር ያላት ግንኙነት የቀን ያህል እንደሻከረ እንደታወቀ ሊያደርጋት ይገባ ዝርጽ ነገር ግን ነገሩ ያላሰባት በጣም ዘግይቶ ዝርጽ።

ግ ሰ ታ ወ ሻ ዎ ች

1. ይህ ወይታ ውስጥ ዝር ገሐፊ 26 በሊጋይን ቀጭ ደረጃ ላይ ሶማሊያ ከሊትቸቶ ጋር እንደተገናኘ ጥሪ በጥቅረባ ንጥር ያደረጉት። እራቅ ጋያላን ያቋቋሙት አግሪኮላጂ በሶማሊያን ሶማሊላንድ ውስጥ የጭምር ልሳጽ ድጋፍ እንደሌለው መገልጻቸው እየታወቀ ከዝያዬ የቧ ህ ግደነት ጥሪ ጥቅረባቸው ገራ ሲገኝ። በአገሩ በግሪኩ ሪፖርት ከመቅረቡ በፊት ቢገራት የሰላም ስምዳ ላይ ሊተቸቸ የሚሉ ሶማሊያን ሶማሊላንድ ልትመለሰልኝ ይገባል ብላ እንደተጠየቀ የተወሰነ እኔ ስለነበርኩ ልሳጽን አልታወቅም።
2. ይህም የ1908 ኮንቬንሽን ለግዴባ ለግዴባ ስለሌለው ጥሪታ ደለለ ባቻ ላይኛን የረረገላይ የውጭ ጉላይ ግዴባቸው ዘርተኛን ሂጥ ጭምር ለጥቂት ሰዓታት በጣም ደካሞ። ከኮንቬንሽኑ ለግዴባ 10 ጥቂት ሰዓታት በሙሉ በጥቂት ሰዓታት ደህነት ተዘጋ። ነፃ የተለወጠ ርምቅ እንደተወሰደ ሙሉ ይሰጣታል። ይህ አውላጅ ያ ለግዴባ ባቻውን አጠቃላይ ንጥር ጥጋ ቢሰ ሆኖ ለውርሱ ዘር የግዴባቸው ዝርጽ ላለን የግሪኩ የሕግ ለጥቂት እንዲህ ያል ወቅን የወቅላል ስምጥነት ደረጃው ሙሉ የውጭ ስምጥነት እንዳይረገግ ልኔ መገዛ። ለግዴባቸው። እንደምትሰከተው፤ ነፃ የገደል ተጥቂቶች፤ ለጋያላን የተተው የገንዘብ ተጥቂቶች። ይተዉግሪያ እንዲቋቋም ልሳጽ የሰጠውን

ምዕራፍ አስራ ስድስት

የችግሮች ተደራርበው መምጣት

በ1957 ፀደይ ወራት የሪፖርድስ የልዑካን ቡድን ደርሶ እንደተ ሞሰበ የኃይለ ሥላሴ ሁለተኛውና ተወዳጅ ወንድ ልጅ፣ የሐረሩ መስፍን ሙከራና አደጋ ሞት ። ሻሽመኔ በዕረፍት ላይ ከነበሩት ወላጆች ለመቀላቀል ሙከራና እየነሳ ሲሄድ ነበር አደጋው የደረሰበት። ዜናው ሲደርስን እኔ ሕክሊሉ ጋር ከአዲስ አበባ ወጣ ብሎ በሚገኘው ቤቱ ውስጥ ነበርኩ። ወጅት ለግድረግ አክሊሉ ወዲያውኑ ሄደ። ከዚያ በኋላ ግን የተለመደው ሕላዊ ሥርዓት ቀጠለ።

እንደ ደንቡ ለሐዘንተኞች መርዶ የሚነገረው በቤታቸው ውስጥ ነው። ከተነገራቸው በኋላ ቀብሩ እስኪፈጸም ድረስ ምንም አይቀምሱም። ሕዚህም ጃንሆይና እቴጌ ሰላደጋው ሳይሰሙ አዲስ አበባ እንዲመለሱ ለግድረግ ብዙ ጥረትና ዝግጅት ተደርጓል። የቅርብ ዘመድ ታም ሆስፒታል እንደገባና ዝርዝሩን ሆስፒታል እንደደረሱ እንደሚሰሙት ፣ ለግንኛውም ፅፍጥነት ቢመለሱ እንደሚሻል ተነገራቸው ። በዚህ መሐል ሞቱን ለሐዘብ ለግርዳት መድፍ ሰባት ጊዜ ተተኩሰ። የኢትዮጵያ ሰንደቅ ዓላግ በግጥሥ ሰንደቅ ላይ እንዲውለበለብ ተደረገ። ታላላቅ ሕንፃዎች ጥጭር ጨርቆች ተገመገሙባቸው ። ጃንሆይና እቴጌ በግጥሥ ከአውሮፕላን እንደወረዱ የሐዘን ምልክቶች ባልተደረገባቸው የውስጥ ለውስጥ መንገዶች ተወስደው ገቢ ደረሱ። በግቢም ውስጥ አንዳች ምልክት እንዳይኖር ጥንቃቄ ተወስዶ ነበር።

ከቤተ መንግሥት መግቢያ በር ሲደርሱ እጩ ጠብቀው የሐረሩ መስፍን በጠና ታመው ፎቅ ላይ መሆናቸውን ነገሯቸው ። ጃንሆይም 'የቷል ግለት ነው' ቢሉ ፣ እጩ ጠብቀው «አልሞተም ግን የገርግዊነትም ረቃቂ ቢሆን አሁኑኑ ወጥተው ይደፃቸው» አሉ። ከዚህ በኋላ አንድ ሰዓት ዓለፉ ጊዜ ውስጥ አስከራኑ ወደ ቅድስት ሥላሴ ካቴድራል በአጀብ

መገናኛ ጥላላ፡ እስከረከባለረከባት ፖሊት ኪሉጊትር የአሰሩ፡፡ ስንት ምንጭ
 ግራና ቀኝ በፊህ የጊቶጦር ሕዝብ ሐዘንን በሰቅሶ ገልጧል፡፡ የእስከረከባት
 ጥንባቄ መድፍላይ ተቀምጧል፤ ከረከባት የከብር ዘበኛ ሙዚቀኞች ታምቡትን
 በለዘብታ ይጉሰግሉ፤ እቴጌ በሙኪና ላይ ሆነው እስከረከባትን ያጅባሉ፡፡
 ከላኛው በኋላ ኃይለሥላሴ ባዶ እግራቸውን ይከተላሉ፤ ከላኛው ቀጥለው
 እጩጌው፤ ካህናትና የመንግሥት ሹማዎች በቅደም ተከተል ምንጭን
 ጥልቀው ይገዛሉ፡፡ በካቴድራሉ ውስጥ ጃንሆይና እቴጌ እንደተረው ሰው
 ሁሉ ከኋላ ቆመዋል፡፡ እቴጌና የሐረር መስፍንት ከላይ እስከታች ከል
 ለብሰዋል፡፡ ጃንሆይና እቴጌን ከግርዳቱ አንስቶ፤ የቤተክርስቲያኑ ፀሎተ
 ፍትሃት እስካልቀበት አጠቃላይ የቀብር ሥርዓት የፀሰደው ፖሊት ሰዓት
 ያልጥላ ጊዜ አዘር።

—በዚህ ልረር ገዛት 13 ቀን 1957 የተቀበረበት የጎድሰት ሥራ

ይህ በቤተሰቡ ላይ ከወደቀት ተከታታይ ሐዘናችን እንዲገርም እንዲሁም ተደግፎ በሰላም ሆኖ ለሰላም ስላለች እንዲሆን ምስጋናቸውን አቀርባለን።

ከዚህ ይገኛል፡፡ ያሉት አልጋ ወራሽ በድንገተኛ ሕግ አካል ለንኩሳ ሆነ ፡
 ከተገኘው ከጥቅ በኋላ ኃይለሥላሴ ከተን ወደ ቀን አምነታቸውን በአክሊሉ
 ላይ እየጣሉ ሄዱ፡፡ ወደ ዘመናቸው ግለሰቦች ከጥት በተረፈችው ልት
 ለገባችው በልዕልት ተናገረች ጥክር ይመሩ ነበር፡፡

እነዚህ ተከታታይ ሐዘናች በተሻሻለው ሕገ ማንግሥት አንቀጽ 13
 ላይ እንደተደረገው፡፡ የዙፋኑን ወራሽ ሙሉ የሆነ እንዲያዘዝ ጥንቃቄ
 ሆኖ ከዙፋናቸው ሊወርዱ ጥቂት ወራት ሲቀረቱ ነበር የአልጋ
 ወራሽን የመጀመሪያ ልጅ ዘርዓያቱ በአስፋወስንን የዙፋናቸው ወራሽ
 እድርገው የሰየሙት፡፡ የዙፋኑን ወራሽ ሳያሳውቁ ያን ያህል ጊዜ በግዝገዛ
 ታች የንጉሣዊ ቤተሰቡን የወደረጉ ዕድል ብቻ ሳይሆን ከጳጳሪው አጠ
 ከበረታችን የአክሊሉና የእንዳልካችው ሙኩንን ዕድል ጥጥር ነበር
 ያወለመው፡፡¹

ከስዊዝ አስቂኝ ውድቀት በኋላ ይበልጥ ያሳለበኝ፤ ሁኔታው በአጣ
 ላይ በሊትዮጽ ጥንቃቄ ላይ ያለከተለው ጉዳት ሳይሆን፤ ከእንግዲህ
 ወዲያ ኢትዮጵያ ከሙከራው ያሥራት ጠላቱ ጋር ከሙስግ ጥት
 ይከተረ ሌላ አግራጭ እንደሌላት ሙረዳቱ ነበር፡፡ ይህም ግለት ሲሸየት
 ከረገገ ከገባው ጋር ጥሩ ማባባት በመሠረተችበትና በሰሪያና በየመን ያላት
 ተስጋኝ እየሳለበት በሄደበት ወቅት ኢትዮጵያ በውጭ ኃይሎች ግፊት
 ተራግጿለች እንደታደርግ ልትገደድ ነው፡፡

እንግሊዝ፣ ረገገላይና አስራኤል በጥበረት ጥበብ ጥጥራቸው
 ከሸየት ጥበረትን አዳም በሊትዮጽ ውስጥ የሚያጠናክር ሆነ፡፡

እንዲህ ያሉ የውጭ ግፊቶች ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ያላሽ ጥጥት
 ይጠብቁ ነበር፡፡ አውሮፓዊነት የተጠናቀቀው አክሊሉ እነዚህ ተዕዛዞች
 ገድ አልነበረውም ፤ ስሜትም አይሰጠውም፡፡ ዓይነተኛው ኢትዮጵያዊ
 የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ደ ሌታ ብላታ ዳዊት ወቅባለ፤ እንደ እንዳልካ
 ችግሩ ሙኩንን ሁሉ የገደባ ሁኔታዎች መከሰት አጥብቆ ይቃወም ነበር ።
 እነሱን ከስተት በፀጋ የተቀበሉት አቶ ሐይለ ገለግየሱ፤ ሲረከ ሕሩይ ፤
 ተስፋይ ገብረሠጊ፤ ሚካኤል አምሩ / የአፍቃሪ ኮሚሽን ራስ አምሩ ልጅ/
 እና ከሁሉም በላይ ብዙ ጊዜ ተጠባባቂ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በመሆን
 የሠራውና የንጉሠ ነገሥቱን ዘመድ ያገባው ከተማ ይፍሩ ነበሩ፡፡

ከአንድ አጋጣሚ በስተቀር በሚኒስቴሩ መሥሪያ ቤት ውስጥ ሆነ
 ማንግሥት በኩል አፍቃሪ-አሚሪካ ነፃ የሚል ትችት ሆነ ወተገ
 ደርሶባን አያውቅም፡፡ በአንጻሩ አሚሪካ፤ እንግሊዝ፤ ረገገላይና ኢጣሊያ
 የራያደቸው የብሩ ፖሊሲዎችን አጥብቆ እቃወም ስለነበር፤ ነፃ ቢሉኝም

ይደንቀኝ ነበር። ኢትዮጵያን ለፔትሮልን አላልፈህ በጠሃል ተብሎ የተወነጀ ልኩበት እንዴ አጋጣሚ የ1953 የመከላከያ ተቋማትን ለግደራ ጀት በተደረገው ስምምነት ላይ ነበር። በሌላ በኩል የከረረና የመረረ ፀረ-ሰብአዊ አጽዎ እሳው የሚል ስም ወጥቶልኛል። ከዚህም በቀር ኮሙኒስቶች ናቸው የምትላቸውን ሰዎች ዕድገት ለግጭናገፍ ትጥራለህ የሚል ሐሰተኛ ከስም ተሰንዝሮብኛል።

በሕዝብ መካከል የሚካሄደው የኮሙኒስት እንቅስቃሴና እያደገ የመጣው የኤ.ኤ.ፒ.ሲ የመላ አፍሪቃ ሕዝቦች ሰብሰባ / እና የኤ.ኤ. ፒ.ኤስ.አ / የአፍሪቃና እስያ ሕዝቦች ጥበረት ድርጅት/ ተሰሚነት እያደገ መምጣት ስለሚታይ ነበረ።

የኢጣሊያ፣ የእንግሊዝና የአሜሪካ ጥምረት የኢትዮጵያን እስላም ጠላቶች የሚደግፍ እስከሆነና እነዚህ ሀገሮች የመሣሪያ ርዳታ የሚያገኙት ከሰብአዊ ጥበረትና ከቻይና እስከሆነ ድረስ ከሦስተኛ ዓለም ሀገሮች ኮሙኒስቶች ጋር መቀራረብ የግይቀር ሆኖ ታይቶታል።

እንግሊዝና ፈረንሳይ ግብፅን በወረሩበት በ1956 በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ላይ ለመሳተፍ ሄጄ በነበረበት ጊዜ ኮሙኒስቶች መግቢያ በር እንዳገኙና ከዚህ በኋላ የሚኖራቸው ተሰሚነትና የሚያሳድሩበት ተፅዕኖ እየበረታ እንደሚሄድ እምነቴ መሆኑን ለአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ባለሥልጣናት አስረድቻለሁ ። ይህ የሁኔታ ለውጥ ለኔ ትልቅ ችግር ሆኖ ይታያልም ብያቸዋለሁ ። በየዕለቱ እያስጠላኝ በሚሄድ ሁኔታ ውስጥ ላልተወሰነ ጊዜ ለመቀጠል አልችልም ። አዲስ አበባ ውስጥ ያለው የአሜሪካ ኤምባሲ እነዚህ ከስተቶች ቅንጣት ታክል ያሳስቡት ሆኖ አላገኘሁትም። የኔ ግብጠንቀቂያ ቀበሮ ላይመጣ ቀበሮ! ቀበሮ! ብሎ እንደሚሸው አረኛ አስቆጠረኝ ወይም አሜሪካ ተጨማሪ ርዳታ እንድትሰጥ የፋጠርኩት ተፅዕኖ አስመሰለብኝ ። ይህን ጉዳይ የአሜሪካ የሰላላ ድርጅት ሲ.አይ.ኤ. በቅርብ እንደሚከታተልና የአሜሪካ ኤምባሲ በአሜሪካ ቤተመንግሥት/የ.ኤስ.ኢንፎርሜሽን ስርቪስ/ ውስጥ ከሚሰራ ኢትዮጵያዊ ለሚቀርብለት ሪፖርት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው እንደሆነ ተረዳሁ። በእነዚህ ሪፖርቶች ላይ የሚታየው የተደጋገመ ስህተት አካሊሉን በጣም ያስቀውዝሮ።

ከስድስት ወራት በኋላና የሐረሩ መስፍን ከመምቱ ጥቂት ግምንታት ቀደም ብሎ ለኢትዮጵያ መንግሥት አስራ ሰባት ዓመታት ግንኙነት ነበረ። የእንደ ሴት ልጄን ትምህርትም ካጠገዱ ሆኖ መከታተል እንደሚገባኝ ብቻ በመገለጥ ወደ አገሪ ለመመለስ መወሰኔን ለአክሊሉ ነገርኩት ። በኢትዮጵያ

ወስጥ በከፍተኛ ፍጥነት ይካሄድ ስለነበረው የለውጥ ሂደት ላሳለፈው አልፎ ርቀው ያከንያቱም ይህን ባሕር ለሱና ጃንሆይ ሁኔታዎችን ለመቆጣጠር ትኩረት እንደሌላቸው መንገር ስለሚሆንብኝ ። ኮሙኒስቶች ስለሚጫወቱት ህይወት የመጣ ሚናና የሦስተኛው ዓለም ተፅዕኖ ካሳደረብኝ ስጋት በላይ ሌሎች ተመሳሳይና ተዛግጅ ሁኔታዎችም ነበሩ። ከኢየሱስ ጋር በነበረው ትግል ያከንያት ያንም እንኳን በተለይ እንግሊዞች ከመሐከላቸው ስህተት ተገቢውን መስተንግዶና አቀባበል ባይነፍቱኝም፤ ባጠቃላይ ግን ለረገሳዮችና እንግሊዞች አጥብቀው ይጠሉኝ ነበር። «ኮሙኒስት አላዳጅ» የሚል ቅፅል ስለተሰጠኝ አዲስ አበባ በቆየሁባቸው አስራ ሰባት ዓመታት ውስጥ የሰብሶች ተብረት ኤምባሲ ለሪሰፕረንቲን ግብሩ የጠራኝ አንድ ቀን ብቻ ነው። ሐሳቤን ያመጡትና ተግባራዊ ያደረጉት ጃንሆይ ራሳቸው ሆኑ። ልሳ፤ ኢትዮጵያ ወደ ኮርያ ጦር እንድትልክ ያደረገው እሱ ነው። ተብሎ በሰብሶች የመገናኛ ብዙሐን ተግባራዊ ሆኖ አመለካከቱን ባለመከተል የአሜሪካ ኤምባሲ የራሱ ቅሬታ አለው። አምባሳደር ብሊስ መሪያን ባለመቀበሉ የዜጎች ግድታውን አልተወጣም በግለት እኔ የምጽፋቸውን ፊርማዎች አልቀበልም ይል ነበር። ቀደም ሲልም የአሜሪካ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ሥልጣኑ በኢትዮጵያ መንግሥት ቅጥር ሠራተኛ ላይ ተሰጧት ያለው ይመስል ወደ ሀገርህ እንድትመለስ እናደርጋለን ብሎ አስፈራርተኝ ነበር። የአሜሪካ መንግሥት እኔን እንደዕቃ የተመለከተኝ መለለኝ።

በአንጻሩ ግን ከየአቅጣጫው ለተሰጣው ቅሬታ ያለጥርጥር ኃላፊነት እንዳለብኝ የኋላ ኋላ እያመንኩ ማታለሁ። በርግጥ እምቢ ባይና ኃይለማርያም ነበርኩ። የግዘጋጃቸው የዲፕሎማቲክ መደገፍትም ከባድ ቃላት የሞሉ ባቸው፤ ለመከተል የሚያስችኑ፤ ኃይለ ልብ የተላበሱና የክርክር አቀራረብ ያለባቸው ነበሩ።

ባለፉኋቸው ዓመታት ውስጥ ተከግችቶ በጥልቅ ይሰግኝ የነበረው ከባድ ሸክም ከረገሳይና ከስዊድን በስተቀር በርካታ መንግሥታት በኢትዮጵያ ላይ ያላቸው የነበረው ንቅት፤ የምፅዋ ወደብ መገልገያዎች እንዲወድሙ መደረግ፤ በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ፊት የደቡብ አሜሪካ ሀገሮችና ፓኪስታን ያወረዱት ሰድብ፤ ጫዋት የሳይለው የደሃ ዎር፤ የአሜሪካ ተጠባባቂ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የጀዜፍ ግሪው፤ የፊልድ ግርሻል ሞንትጎመሪ፤ የዋና ጸሐፊ ሐመርሾልድ እና የመጀመሪያው ዋና ጸሐፊ ላይ የትዕቢት አመለካከት የሚጠቀሱ ናቸው።

በመጨረሻም በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ ሳይሆን በመካከለኛው ያሥራ ትናበቀው አፍሪቃ ተንሰራፍቶ ያለውንና የወቅቱ ከስተት የሆነውን ሰቃታ ህግጥ የፍርሃት ሽሽትን መቀበል ነበረብኝ ። ሀብታቸውን አሟጠው

ጌላውና የተሰረዙትን / የውጭ ዘዎች ጨምሮ/ የጥቂቶች ስቃይ፤ ገዢ የሚታወቁትን እንስሳት፤ በጭንተኝና በድህነት ባሕር ውስጥ የተቀመጡትን እያሳለፉት ገደ የለገገው የሚያስመርር ነበር።²

እንዲሁም የዕውቀትና የባሕል ትግል ለታቀርብልኝ ወደምትቸል፤ በተለይም ለጀጉ በተመለከተ ተቀዳሚ ተግባራት ያደረግሁትን የአባቶችን ርዕሰ ለጥጋላት ወደምታስችለኝ አሜሪካ ሸሸኛ ለግምገማ ረለግሁ።

የመሄድ ፍላጎትን ሰው ግድረግ ውስብስብ ሆነ ። ሊትዮጵያውያን የመሄድን ነገር አገቡግም፤ ለንግድም ብለው ወራት አለፉ። በጋላም አጥብቄ ስላስቸገርኳቸው እጄ ግን ተተኪ የሕግ ሰው አምጥተሁና አለግም ደህንነው የምትሄደው አሉኝ ። ብዙ ካፈለግሁ በጋላ / ፕሮፌሰር ጋረትሰን በጀውጥርክ የግስተግር ሥራውን ቀጥሎ ስለነበር/ በ1957 መጨረሻ ላይ በጀውጥርክ ከተማ ታዋቂ የሕግ ጥበቅና ግንባር ተባባሪ አባል የሆነ ባቲ ባለሙያ እንዲመጣ ለግሳውን ቻልኩ ። እንደዚያም አድርጌና በመደጋገም አላስቧ ግን እንደቀይ አጥብቀው ጠየቁኝ፤ እንደሄድ ረቃድ ብጠይቅም ተከላከልኩ። ከአንድ ዓመት በላይ ጠብቄ ዕቃዬን በሙሉ ጠርፌ ወደ አሜሪካ ለመጓዝ ተገደድኩ ። ለ24 ዓመታት ወዳጄ የነበረው መኩንን ከግዜን የተነግ እኔን ለመሸገጥ ወደ አውሮፕላን ግረፈያ ምዋጣት እንደግደህንለትና ዳግሞኝ ግን ከውጭ ሀገር ሰው ጋር እንደግደውዳጅ ገለጠልኝ ። ከሊትዮጵያ ልወጣ ጥቂት ቀናት ሲቀሩኝ ስለብዙ ነገሮች እንስተን በገንጋገር መኩንን ጀጌራ ፅጌ ዲቡንና ኩሎኔል ወርቅነህ ገበየሁን እንደሚጠረጥራቸው ነገሮች ነበር። ሁለቱ ሰዎች ወዲያው የተከተለውን የመፈንቅለ መንገድ መከራ ከመሩት መካከል ነበሩ ። ለነገሩ ግ ከሁለት ዓመት በፊት አክሊሉ በኩሎኔል ላይ ስላለው ጥርጣራ አንስቶልኝ ነበር። ጃንሆይ ወደ ብራዚል ለመሄድ ከመነሳታቸው በፊት ሳይገለጥላቸው እንዳልቀረም ርግጠኛ ነኝ።

እኔ ከሄድኩ ከአምስት ወራት በጋላ በተካሄደው የመፈንቅለ መንገድ መከራ ውስጥ ካለቁት ሰዎች ሁሉ ሀዘን ለርስር ከልቤ የገባው የመኩንን ዋት ነበር። የመኩንን ወዳጅነት በጥቅም ላይ ያልተመለረተ፤ ሰውነቱና ልብ የሚነሳ ነበር። በልምድ፤ በፍላጎትና በባሕል መሠረታችን ፍጹም የግንገናኝ ነበርን ። ምናልባትም እንዲህ ያቀራረበን አለመመሳሰላችን፤ የጋራ ልሆን ደንበኛ እስከ ወደቅት ሌሊት ለመሥራት መፈለጋችንና የሰሜን ጦር ግንባር መርዛ ጋዝ በዝናብ ያከናውኑት ሲፈራርስ ጭንቀቱን በመጋራታችን ሊሆን ይችላል ። በሐምሌ ወር 1960 በመውጣቱ በሕይወት ልዩነት ሃያሁ ምክንያቱም ለሜክሲኮ ሰዎች ዝርዝር ውስጥ የገባ

ሕግና በላይ መኩንን ችግር ላይ መውደቅን ባወቀው ወይም መሄድ
ዘግይቶር ተመሳሳይ ዕጣ ይገኛል።

የ1960 የመረገቅል መንግሥት መከራ የታቀደውና የተከናወነው
በተገኘው አድማዎች ዘር። ለዚህም ሁለት ምክንያቶች ዘር።

በመጀመሪያ የዚህ ዓይነት መከራ የሕዝብ ድጋፍ የለውም ። አርሶ
ዲሞክራሲያዊ ክብርና አገዛዝ ስር የተቆራኘ ከመሆኑም በላይ ኃይለማርያም
የሕዝባዊውን ባላባቶች መብቶች በመቀነሳቸው የባለውለታነት ስጦት
ዘር። የመረገቅል መንግሥት እንቅስቃሴ ሲጀመር አልጋወራቸው ሥልጣን
ማግኘቱን ይይዛሉ ተብሎ ማንኛውንም ሕዝቡ በገጥሞ አገዛዝ ለነበረው
ሥልጣኑት ምላሽ ሲሰጥ ዘር ። በዚያው ጊዜም አድማዎች አስፈጻሚነት

አልጋወራቸው ዘር።
የሕግና ደካማነት በግልፅ ስለሚታወቅ እንደሚሆን ለመረጋገጥ
በተገኘው ስልጣኑት ዘር።

ጋይሊሥሳሊ ሁለተኛውን ወንድ ልዩነቱን የሐረሩን መስፍን ልዑል ልጁንን አብልጠው መደላቸው የሚያስደንቅ አልነበረም። ካወቅ ላቸው የኢትዮ ጵያ ባለሥልጣናት ሁሉ መሠረታዊ በሆኑ ጉዳዮች ላይ የፀሐይ አጽዮ ለመያዝ ዳተኝነት ያየሁበት አልጋ ወራሽ አስፋወስን ክር። አስፋወስን የወሎ ጠቅላይ ገዢ በነበረ ጊዜ በአብዛኛው እርዮ በሆነው የጠቅላይ ግዛቱ ሕዝብ የተጠላ ክር። አንደኛ የንጉሠ ነገሥቱ ልጅ በመሆኑ ሕዝቡ ለሚደግፈው ለልጅ ኢያሱ የዘር ሐረግ ተቀናቃኝ በመሆኑና ንቅዛት የተጠናወታቸው አሸከርኾ የሱን ደካግነት ተገን አድርገው የግል ሀብት በግንዛቤ በላቸው ክር። ይህን ደካግ ጉን በመተግመን ክር የ1960 እና የ1974 መረንቅላ መንግሥቶች እሱ በአባቱ እግር ዙፋኑን እንዲወርስ ሐላብ ያቀረቡት። በ1960 ለአጭር ጊዜም ቢሆን ይህን ሚና በተሰፀና ተቀብሏል ። /ከቀን በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ ለምን አስፋወስንን የዙፋኑ ወራሽ ነው ብለው አይሰይሙትም ቢባሉ ። ለምን ብለን? እሱ ግ አንድ ጊዜ ዙፋን ላይ ተቀምጧል፤ /አሉ ይባላል።

በጦረንቀላ ጦገገሥቱ ጦከራ በግቀድና በግስፈፀው ተግባር ተሳታፊ የዝርዝር ሰዎች ቁጥር አነስተኛ ቢሆን የቻለው አድጦቸው ብዙ ፈልገው በሲቪሎች ሆነ በፀታደሩ ከፍል የሚያምኑት ቡድንም ሆነ ገለበሰ ባለግገኝታቸው ዝር። እስከ 1960 በዝብረው ጊዜ የተግረው ከፍል በጋይሊሥላሴ ላይ ከፍተኛ ጥላቻ ያሳደረ ቢሆንም፣ በዚህ ግፊት ገን የተቋቋመ የፖለቲካ ፓርቲም ሆነ የጠበቀ አንድነት ያለው ቡድን አልነበረም። በሲቪሎች በኩል የፖለቲካ ቡድንም ሆነ የፖለቲካ ፓርቲ ለክልል እንቅስቃሴዎች ወይም ለሥልጣን ናፋቂ ገለበጦች ሽፋን ይሆናሉ፤ ይህ ደግሞ ሀገሪቱን ይበታትናል የሚል ፍርሃት ዝር። ይኸው ስሜት በፀታደሩ ከፍል ውስጥም ዝር። በተጨማሪ ገን በጦር ከፍሎች ጫካል የነበረው ፋክከርና አንድ ከፍተኛ ጦኮንን በሚያሳቸው ፀታደሮች አግኝ ይነት ሥልጣኑን ቢይዝ ተቀናቃኞቹን ይጨርሳቸዋል የሚል ስጋት ዝር።

[illegible]

11-10-1964 11:15 AM 11-10-1964 11:15 AM 11-10-1964 11:15 AM

መንግሥት የጦር ሠራዊትና የአየር ኃይሉን አዛዦች ከርሱ ጋር ግለሰብ ለመቻሉ ለውድቀቱ ምክንያት ሆነ ። በኢርትራ የንጉሠ ነገሥት እንዲራሴ በሥርዓት ጀኔራል አቢይ አበበ በመረዳት፤ ብሪታኒካ ጀኔራል አባቱ አየነ ለትግግ በመደባቸው የአየር ኃይል ከፍሎች በመታገዝ የጦር ሠራዊት የሥራ ምርዕድ መንገድና ከበደ ገብረ ቴዎድሮስ ከክብር ዘበኛ ነጥብ ለገንቅለ መንግሥትን ሊያከሸፉት ችለዋል።

የ1960 የመረንቅለ መንግሥት መከራ ከ1947 ጀምሮ በተከታታይ ከተደረጉት በጣም ተመሳሳይ መከራዎች አንዱ ነበር።³ የከሸፈው የ1960 መረን ቅለ መንግሥት ጃንሆይ ከሥልጣናቸው ቆርሰው ለሂስቶሪኮች ምክር ቤት እንዲሰጡ፤ ከወጣቱ ትውልድም መካከል የመንግሥት ሥልጣን እንዲይዝ ቢያደርግም፤ ይህ ለውጥ ግን ለይስሙላ ሄፍተደረገ ነበር። በ1955 የተሻሻለው ሕገ መንግሥት ሂስቶሪኮች ምክር ቤት ተጠሪ መሆን አለባቸው የሚለውና ጃንሆይ የተቃውሞትና የጽድቅ መርህ ተግባራዊ አልሆነም። በ1960ም ሆነ በ1974 በኢትዮጵያ ወስጥ ወደ ዲሞክራሲያዊ ሂደት የሚያመራ አቅጣጫ አልነበረም።

በ1961 የኢትዮጵያን የግዛት አንድነት ለከፍተኛ አደጋ ማለጥ የሚመለከቱ ሁለት ሁኔታዎች ተከሰቱ። የመጀመሪያው በካይሮ የኢርትራ ዘመናዊ ግንባር /ኢ ኤል ኤፍ/ መቋቋም ሲሆን፤ ሁለተኛው ትናንት ዘመናዊው ሶማሊያ በተከታታይ ከተሰጠው ብድር ለቭየት ጎበኒት የመጀመሪያውን የሃምሳ ሁለት ሚሊዮን ዶላር መስጠቷ ነበር።

በተከታታይ ዓመት የኢ ኤል ኤፍ መሪ ኢድሪስ መሐመድ አደም ድርጅቱን የሚወክሉ አባላትን አየመራ በመካከለኛው ምሥራቅ የዓረብ ጦሮችን አዳረሰ። ጉበኝቱ ከነዚህ ሀገሮችና ከአልጀሪያ ጭምር ርዳታ ጫቶ ለግጥኝነት አስቻለው። የሳውዲት ዓረብ ንጉሥ ሳውድ በሚያዝያ ወር ሆድ ላይ ተሰብስቦ በነበረው የዓረብ ሊግ ፊት ለኢ ኤል ኤፍ ሙሉ ርዳታ ለማድረግ ቃል ገባ። ወዲያውም ኢ ኤል ኤፍ ራሱን የመሰሊም - ዓረብ እንስሳሊ አካል አድርጎ በግቅረብ ብዙ ሊያተርፍበት ችለ። በተከታታዩ ዓመታት ከተገኘው የገንዘብና የጦር መግሪያ ርዳታ አንፃር ሲታይ ይህ አቀራረብ የሚያዋግ ነበር። ሆኖም ከጎኑ ሌላ ችግር ተፈጠረ። በብዛት ተመጣጣኝ የሆነ ግን በባሕልና በኤኮኖሚ የበላይ ሆኖ የሚታየውን ጭርስቲያን ከፍል ተቃርኖ አስከተለ። ወልደአብ ከካይሮ ለአምስት ዓመታት በረዲያ ሲያስተላልፈው የነበረው መልዕክት ይህን ቅሪቲ ያጠፋል ተብሎ ተገምቶ ነበር። ወልደአብ በዚህ ጊዜ በካርቱም የኢ ኤል ኤፍ የውጭ ነጻይ ኃላፊ ሆኖ ነበር። ነገር ግን ኢ ኤል ኤፍ በተቋቋመባቸው የመጀመሪያ ዓመታት አስላሞች የጂሃድ አመለካከታቸውን ጀብሃ-ነፃነት በሚል መጠ

ፊደል ተግባር ለማሳሰብ ውጤት ተቃራኒው ሆነ። ይህም በሰላምታና የሌላ ሌላ ሌላ ሌላ ሌላ በግዴታው ከርስቲያናት መካከል ከፍተኛ ደም ውጭስ ለሰከተለ።

በዚህ ሁኔታ ውስጥ እንደሚኖር በግለት ለሦስተኛ ጊዜ የተረበውን ጥያቄ ሊትቶቶ የምትገኙት ለላህንም = ይኸው ጉዳይ በኤርትራ ምክር ቤት ውስጥ ድምፅ እንዲሰጥበት ተደርጎ ፈደረሽኑ ፈርሷል ተባለ። ኤርትራም በይፋ ከሊትቶቶ ጋር ተዋሃደች። በምክር ቤቱ የተሰጠው ድምፅ ተገኩል አበረባባ። ምሃዱም የተባበሩት ማንግሥታት ውግኔ ቁጥር 390 ሂን ማረሰ የግጥስ አባል። እኔ እዚያ ብናር ናር ከዚያ በፊት ለሁለት ጊዜ ያህል እንደተቃወምኩ ሁሉ አሁንም እቃወም አባል። ነገር ግን ውግኔው ከሕግ አንፃር ተገቢ ለግለት አስቸጋሪ ነው። የኤርትራ ምክር ቤት ፈደረሽኑን ለግዕደት፣ ለገንዘብም ይህንኑ ለግዕደት የግዚተሉት ሥርዓት ሊትቶቶን ከጠቅላላ ጉባዔው ቁጥጥር፣ ነፃ እንደግዴታ በግልጽ ለሊትቶቶ ግረግጫ ተሰጥቷት አባል።

የኤርትራ ከሊትቶቶ ጋር መልሶ መውሃድ የፃረብ ማንግሥታት በጥርጋጋነት፣ በገንዘብና በጦር መግሪያ ጋደል ይህንኑ አንድነት ለግፍረስ ጥረታቸውን በእጥፍ እንዲያገለብቁ ገፋፋቸው። ለሪያ ከሁሉ ቀድሞ ለሌላ ሌላ ሌላ ጽሕፈት ቤት ከፈተኝ። የቀድሞ የአንድነት ፓርቲ መሪ የአበረባባ ተደላ ባይሩም የድርጅቱ ከርስቲያን መሪ መሆኑን አወቀች።

ሰፊ ባለው የዓለም አቀፍ መድረክ በርካታ ሁኔታዎች እየተከናወነ አባል። ሌሌ ፒሲ እና ሌሌ ፒሲ ሌሌ ሌሌ የተባሉ ድርጅቶች እነሱ የግጥሙ ትን አንዳንድ ነገር እንዲያደርጉ በገንዘብ ላይ ተሰ በተሰ ተወዳጅ እናደረግን ብለው አባል። በወዳጆቻቸው በግርሻል ቴቶ ጋብሻነት ገንዘብ በ1961 በላግሬድ በተካሄደው ጉባዔ ላይ ተገኝተዋል። የኮከሌር መግሪያዎችን ፍተሻና አግሪካ በደቡብ ምሥራቅ እስያ የምታካሂደውን ድርጊት ከሌሎች የጉባዔ ተሳታፊዎች ጋር ሆነው አዋርረው ግጥሞች ለአግሪካ የፀጥ ጉዳይ ግንኙነት አስደንጋጭ አባል።

በ1963 የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ጽደቅ በሊትቶቶና በሰግሊያ መካከል ለተፈጠረው የወሰን ጉጭት መፍትሔ አላስገኘም።

* ይህንኑ ሁሉ በተዘጋጀው ማንግሥታት ውግኔ የተሰጠው የሊዲያ ማግኔት ፈደረሽኑ የወሰን ጉጭት መፍትሔ ለማሳደግ ፈርሷል። ይህንኑ ጉጭት ለሌላ ጋላት ካላቸው የሊዲያ ጋር ተደርጎ በአዋጅ ስር የተገለበጠውን ማግኔት ተገቢ ለሆነው ጉጭት መፍትሔ ለማሳደግ ፈርሷል።

አላል ድንበር አግኝቶታል። በዚህ ጊዜ ለግሪካ የኢትዮጵያ ሠራዊት ወደ
አጋዴጉ ጦር ሠራተኛ እንዲመለስ ካልተደረገ ወታደራዊ ርዳታውን በሙሉ
እንደሚቀርጥ አስፈራራች ። ሶማሊያም ይህን ጉዳይ ለሰላምና ለፀጥታ
የሚያስጋ ነው በሚል ለተባበሩት መንግሥታት የፀጥታው ምክር ቤት
አቤቱታ አቀርባለው ብላ ተነሳች ። ለዚህ የሶማሊያ የአቤቱታ ጥያቄ
ሊቀመንበር ከተሰጠ ለፀጥታው ምክር ቤትና ለዳጋማይ መልዕክት በግስተ
ላለፍ ድጋፉን ገለጠ።

የተባበሩት መንግሥታት አባል የሆኑ የአፍሪቃ ሀገሮች የወሰን ከለግ
የሚመለከተውን ጥያቄ ተቃውሞት ። ምርጫቸው ጥያቄው በአፍሪቃ
አገሮች ድርጅት እንዲፈታ ነበር። ኢትዮጵያም ተመሳሳይ ሐሳብ አላት
። የታላቋ ሶማሊያን ጥያቄ የሚደግፉት የመካከለኛው ምሥራቅና የሰሜን
አፍሪቃ የዓረብና የእስላም መንግሥታት በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ
ጉባዔ ውስጥ ከፍተኛ ድምጽ ሲኖራቸው ነገሩ ወደ አፍሪቃ አገሮች
ድርጅት ቢመለስ ግን አምስቱ የሰሜን አፍሪቃ ሀገሮች ብቻ ስለሚቀሩ
በድምፅ ይሸነፋሉ።

ከ1957 እስከ 1959 ከኢጣሊያ ጋር በምታደርገው ስምምነት
የተባበሩት መንግሥታት ጽሕፈት ቤት በኢትዮጵያ ላይ ያለውን ጥላቻ
በግልጽ ያሳየ እንደመሆኑ ፤ በዚህ ደረጃ ፍትሐዊ አመለካከት ለግዛት
ምንም ተስፋ አልነበራትም - ይልቁንም ከኢርትራ ጋር የነበረውን
ፈረረሽን ግፍረስ የቅርብ ቀን ትዝታ ሆኖ እያለ ።

ሶማሊያ ለፀጥታው ምክር ቤት ያቀረበችው ጥያቄ ወደ አፍሪቃ
አገሮች ድርጅት ይመለስ ለማለት መሠረት የሆነው በ1964 ሐምሌ ወር
ካይሮ ተሰብስቦ የነበረው የሪዕሳነ መንግሥታት ጉባዔ ያሳለፈው ውግጥ ቁጥር
16/1/ ነው። ይህ አንቀጽ ሁሉም አባል መንግሥታት ። ብሔራዊ
ነገታቸውን ሲገናፁ የተረከቡትን የወሰን መስመር ለማክበር ቃል ይገባሉ።
የሚል ነበር። ሶማሊያ ይህን ውግጥ አልቀበልም አለች።

በመጨረሻም ጉዳዩ ወደ አህጉራዊው አካል፤ ወደ አፍሪቃ አገሮች
ድርጅት ይመለስ መባሉ፤ የኢትዮጵያን ጥቅም ለማስጠበቅ ያልረዳ ከመሆኑ
ነፃ በላይ በተባበሩት መንግሥታት ጠቅላላ ጉባዔ ዘንድ የነበረውን አጽዮ
የሚቀንስ ሆነ።

በ1977 ሶማሊያ በወረረችት ጊዜ ምንም እንኳን ለሰላምና ለፀጥታ
መደፍረስ የተፈጠረው ስጋት በ1964 ሶማሊያ አቤቱታ ካለግችበት ጊዜ
በእጅጉ ጠቁ ቢሆንም ፤ ለፀጥታው ምክር ቤት አቤቱታ ለማቅረብ አልቻለ

የጥቅም ሆኖ የሚያገለግል አገልግሎት ያስገኛል። ለዚህም ምሳሌ ለአገልግሎት ለሚሰጡ ሰራተኞች ማዕከል ማቅረብ ይቻላል።

ትዲን እናስግዳለን ብለው የተነሱ አስራ ሁለት አባላት ያሉበት
ዚህም አንዳች ውጤት አላስጠገበም።

የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት የሰማሊያን ችግር ከፀጥታው ምክር ቤት
የሰላም ይፍታል ተብሎ በ1964 የተሰጠውን ውጣጂ ሲደግፉ፤ ጃንሆይ
አገልግሎት ለሰጠው ከአካባቢ ጭነት ይልቅ የጋራ ጭነት ጭነት
ለሰጠ ሲሉ የጠረውን አቋጣጥቶ ግጥሞች ነበር፡ አሁን የተቀበሉት
ጭነት ከሰላሳ ዓመታት በፊት ለኢትዮጵያ ውድቀት ምክንያት የጠረውን
ይዘት

ከግንባታው ግንባር መፍረስ ወዲህ በዓለም ውስጥ መሠረታዊ
ሆኑ ተደርጓል። የአውላከትና የፖሊሲ ሙሉ የወጣ ሊጠቀሙበት የሚገባ
ሚሆን ሆኗል። ዓለም አቀፍ ሕግና የግዴታ የወጣ አድጎ አንቅፋቶች ፤
አድ አድጎ ገዢዎች ናቸው። ሊትዮድያ በተባበሩት መንግሥታት
ጥቅም ገቢና የኤርትራ ሥልጣን የታላቋ ሶማሊያን ጥያቄ አብራሃም
አገልግሎትና ከግሊያኖች ጋር ባደረገቻቸው ስምምነቶች የአድጎ ሙሉ
የሊጠቀሙበት የሚገባ ሀብት መሆኑን ተረጋግጧል። አድጎ
ሊጠቀሙ ግለት ለተቃዋሚ ክርክር ምኞ ሆኖ መቅረብ ነው። የአድጎ
ሙሉ የወጣ በመቀበል ግን ፤ ሊግሊያ በተሳካ ሁኔታ አንዳደረገችው
ተቃዋሚን ትጥቅ ግለፈታት ነው። በዚህ መንፈስ ከተረጋገጠው
ግለሥላሴ ከሰላላ ዓመታት በፊት አጥብቀው የተቃወሙትን የአሠራር
የርዕዮተ በመቀበላቸው ፤ ቀደም ባለው በመን አደገኛ ሊሆን ይችላል የጠረ
ዘላቂ ጊዜ ግን የግንባታው ውጤት የግንባታውን ዕድል ሰጥቷል።

በ1956 ዋቃዲሽ ወደ ግጥቃት ተሸጋገረች። የአዲስ አበባ ኗሪዎች
ዘግባኝ ከራድዮ ዋቃዲሽ የግሊሙት በዚያን ዕለት በአዲስ አበባ ቤተ
መገሥት ውስጥ ስለተከናወነው ጉዳይ፤ ጃንሆይ ለዋግ ዎን እንደቀረበ
ዘግባኝ። በደቡብ ላይ የተካሄደው የኢ.ኤ.ፒ.ኤስ.አ ስብሰባ ሶግሊያን
ከደቡብ ምሥራቅ አውግሳኝ ኢ.ኤስ.ኤስ.አ ስብሰባ ሶግሊያን ወረደችና ለግስተና
ወረደች አልሆነም። ጃንሆይና በግሊሙት የኢትዮጵያ አዋግላዊር ወለስ
አገልግሎት ስለተሰጠ የዓረብ መንግሥታት ለመንግሥት ከፍተኛ ጥረት
ደረሰ። በዚህም የተነሳ ሶሪያ ቀደምትነቱን ወስዶ በኢራቅ እየታገዘች

1977 06 27 14:57 236 04572 94400 1000 10000 23400 25000

ለኢ.ኤል.ኤፍ ገንዘብ መግሪያ የፕሮፓጋንዳ እግዛዝ ለአገላለጽ ግረጊያ ለጠች። ከአለላጭ መገንጠል ያንካበበውን ስጋት ለመቋቋም በግብርን ታይላሥላሌ በ1966 መካከለኛው የሥራት ገንዘብ የኢራቅን ሃይማኖት አረፍ ጭምር ለመብላት ዕትድ አወጡ። ሃይማኖት አረፍ አጋጣሚውን የኢ.ኤል.ኤፍን ግላግ ለግራመድ ሊጠቀምበት እንዳለበ ለጃንሆይ መረጃ ስለደረሰ በግላግ ውስጥ የኢራ በመካተት የከፈለውን ጉብኝት መሠረቱን በብልሃት አስታወቀ።

በዚሁ ጊዜ ለግሊያ ከሌቭት ገብረት ጋር የሰተኛውን ስምምነት ተረፈረሙት። ይህ ስምምነት ለሰግሊያ ከፍተኛ ዕቅድ ርዳታ ያስገኝ ስለነበር የሥር መግሪያውን በዛትና ግዴት አግሪካ ለኢትዮጵያ ከሰጠችው እንዲበልጥ አደረገው። በ1970 አጋጥሞ የዕቅድ ርዳታ ግላግ ከኢትዮጵያ በሌቭት ገብረት ወደ የተደገፈው ሰግሊያ ተሳፋሪ።

ደብዳቤ ኒውሶፕ በአግሪካ የውጪ ጉዳይ ግንኙነት የአፍሪቃ ጉዳይ የክትል ግንኙነት ለኔ 1 ቀን 1970 ለሕግ መግሪያው የውጭ ግንኙነት ገደብ ተግባራዊ አግሪካ ለሰገባቸው የፀጥታና የውጭ ርዳታ ስምምነቶች መግለጫ በሰጠበት ጊዜ አግሪካ የኢትዮጵያን የግዛት አንድነት ለግብፅ በቅ ገደታ ያለመግባቱን አረጋገጠ። ይህ መግለጫ ፔገታንን በኢትዮጵያ ውስጥ ያቋቋማቸውን የአግሪካ የመከላከያ ተቋማት የመጠበቅ ጋላጊነት አልወሰድም ካለው ፖሊሲ ጋር የተጣጣመ ቢሆንም፤ ሃገሩ በይፋ መገለጡ ግን ኢትዮጵያ ከሰግሊያና ከረጂዋ ሌቭት ገብረት አንፃር የጠራትን ስልታዊ አቋም በእጅጉ ቀነሰው።

ከሌቭት ገብረት፤ በመጠኑም ቢሆን ከሕዝባዊት ፓርቲ ሪፑብሊክ በሰሪያና በደቡብ የመን በኩል ወደ፤ ኤርትራ የሥር መግሪያ ማረፍ ቀጠለ። ጋዲያ ለዚሁ ግላግ የግራሙ የአንድ ግሊያን የሊቢያ ፓውንድ ርዳታ ሰጠ። የግላግ መግሪያዎች ኤጲ 47 ካላቸውበት ጠመንጃዎች፤ አር ፒጂ-2 የሮቢት መወገዳረያዎች፤ 60 ግራም ፍርተኞች እና ላም 7 ከመሪት ወደ አየር ተምዘግጧል ግላገላቸው ነበሩ። በሰግሊያና በኤርትራ የመግሪያው ከምችት እየተበራከተ ሲሄድ፤ እንደረፈራው የሸገገተ፤ ውስጥ የሕግ መግሪያው የክር ቤት አግሪካ ቃሃውን ለቃ እንደተወጣ ከፍተኛ ግረት ጀመረ። በ1973 የጥያቄ ኪፒሮ ሮርት እንዳለቃ ኢትዮጵያ አግሪካ ቃሃውን ለመዘጋት እንደተሰገመ ተገለጠ።

እነዚህ ጊዜ ድረስ በኤርትራ ውስጥ የሰተ ተገንጣይ ቡድኖች ተቋሙ ነበር። የግራሙን አትግራ የግራሙ የኤርትራ ነፃ አውጪ ግላግ / ኢ.ኤል.ኤፍ/ በብዙ ገፅታው ግርክሲነት የሆነው የኤርትራ ሕዝብ

ይህን ጥያቄ / ኢ.ፒ.ሪ.ሲ.ሲ. / እና በርካታ የዓረብ የገንዘብ ርዳታ ማግኘት የቻለውና በፊት የኢ.ሲ.ሲ.ሲ. ሙሪ በዘጠሪው ላላህ ሳቤ የሙሪው ለኤርትራ ነፃነት የተሠለፉ ሕዝባዊ ኃይሎች የሚባሉ ነበሩ።

የሳቤን እንቅስቃሴ ወደ ጉን በመተው ኢ.ሲ.ሲ.ሲ. እና ኢ.ፒ.ሪ.ሲ.ሲ. ይህ ዘመቻውን ለጥቅናጀት የአመራ እንቅስቃሴ በማከታተል ማክረፍ የሞላ።

በኦጋታ እየገፉ መምጣት ኢትዮጵያን ወደ አስራኤል እንድትጠጋ እደረጋት። የዓረቦችን እንቅስቃሴ ለመቆጣጠር አስራኤል ከ1969 አንስቶ በላቢካ፣ የአስራኤል፣ የኢራን የቱርክና የኢትዮጵያ ኅዝቦች እንዲፈጠር ፊት ለቅርብ ነበር። ኢትዮጵያ ግን ሐሳቡን ተቃውመች። ከሁለት ዓመታት በኋላ የአስራኤል ኤታማጥር ሹም ባር ሌቭ የቀረበ ግንኙነት ለመፍጠር ወደ ኢትዮጵያ መጣ። ኢትዮጵያ ግን የዚህ ዓይነት ግንኙነት ሊፈጠር አይችልም ብላ መለሰች። እንደዚያም ሆነ ግን ኢትዮጵያ ከኤርትራ የባሕር ዳርቻ አቅራቢያ ባሉ ደሴቶች ለአስራኤል ዕቃደራዊ ወደብ ሰጥታለች ተብላ ተከሰሰች። ኢትዮጵያ ከሱን ወራዳና መሠረተ ቢሰጥ ብላ በታስተባብረው አልተሳካለችም።

በዚህ የወጥ ጉዳይ ሚኒስትር የነበረው ዶክተር ፖሊስ ኃይለ ሠርትራና በታላቋ ሶማሊያ ጥያቄ ምክንያት አደገኛ ደረጃ ላይ ደርሶ በሰራውን ጥላቻ ረገብ ለማድረግ በጥር ወር 1973 በሰሜን አፍሪቃ ሀገሮች ተከታታይ ጉብኝት አደረገ። በዚህ የጉብኝት ሂደት ውስጥ በሶማሊያ በተከሰተው የሶቪየት ኅዝቦች ስጋት ወይም ለኤርትራ ተገንጣቶች በሚሰጠው ርዳታ አንስቶ ለመገገር አልቻለም። ሁሉም መገገሞች ከኤርትራ ባሕር ዳርቻ ወጣ ብሉ ተቋቁመዋል። ስለተባሉት የአስራኤል ዕቃደራዊ ወደቦች እንኳን በሰራው አስፈላጊነት የሰጡ ዶክተር ፖሊስ በሰሜን አፍሪቃ መገገሞች ጋር መገዛዘን ሲደረስ ይቻላል። በሚል እያነት ወደ ጥቃቂ ሂደት ነገር ግን ፕረዚዳንት ሲያድ ባሪ አንዳችም የመግባባት የልክት ስላላባው ተስፋ ቆርጦ ተመለሰ።

ወዲያውም የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት የተቋቋመበትን አስረኛ ዓመት ለጥበብ አዲስ አበባ ላይ ስብሰባ ተጠራ። ጀኔራል ሲያድ ባሪ አልገኝም እኔ በምትኩ የክትል ፕረዚዳንት ግሊ አቡበከርን ለሰብሰባው የሚገባው ሙሉነት አስይዞ ላከው። ጀኔራሉ ባስተላለፈው መልስ በሰብሰባው ሙሉነት የልቻለው ከኢትዮጵያ ጋር በሚያዋስኑ ድግግር ላይ ፍብካቤ ስትፈጥር አሳሳቢና አደገኛ ዓይነት መሆን ገልጦ፣ አክሊሉ ወዲያው ገብቶ ከሱን አስተባብሎ ከሱ ገሎ ይልቅ ኃይሉ በኢትዮጵያ ላይ

የሰነድ ክስ የከረረ ነበር። የሊቢያ የግብታዊቷ ሚኒስትር ዋና ፀሐፊ ባቀረበው ሰፊ ግግር ሊትዮጽያ «አዲስ የአቅኚዎች ሠፈራ እያካሄደች ነው፤ ለአሜሪካ ቅኝ ገዥ ሞኖፖሎኒ የጦር ሠፈር በመስጠት የአህጉራችን ጸጥታና አንድነት ስጋት ላይ እንዲወድቅ አድርጋለች፤ የውጭ ኃይሎች ወታደራዊ ሠፈሮች እንዲያቋቁሙ ለደቡብ አፍሪቃው የጥቂት ነጮች መንግሥት፤ ለፖርቱጋልና ለዘረኛው የሮዲሺያ መንግሥት መረጃ እንዲያቀርቡ ፈቅዳለች፤ በደቡብ አፍሪቃና በቀረውም የአፍሪቃ አህጉር የሚካሄዱትን ብሔራዊና ነፃ አውጪ እንቅስቃሴዎች የማረጋገጥ ዓላማ ያላቸው የአሜሪካ ወታደራዊ ሠፈሮች እንዲቋቋሙ ፈቅዳለች፤ በሊትዮጽያ ግዛት ውስጥ እስራኤል የጦር ሠፈር እንድታቋቁም ፈቅዳለች» በማለት ወነጀለ።

የተገዛዝ ግግርን ሲደመድም የሊቢያው ልዑክ፡

« የአፍሪቃ አንድነት ድርጅትና የነፃነት እንቅስቃሴዎች በዚህች ከተማ ውስጥ ሆኖ ከአሜሪካ ከፀዮናውያን የመረጃ ሠራተኞች ዕይታ ውጪ ስለማይሆኑ፤ የድርጅቱ ዋና ጽሕፈት ቤት ሁኔታ በድጋግ እንዲመረመርና ለድርጅቱ ሥራ አመቺ የሆነ ዋና ከተማ እንዲመረጥ ሐሳብ አናቀርባለን » አለ።

ያኖሉ ለዚህ ግግር ከረር ያለ መልስ ሰጠ።⁴

ጋዲራ በአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ያወረደውን ዘለፋ በዚያኑ ሰዎች በተካሄደው አራተኛው የእስላም መንግሥታት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርች ስብሰባ ላይ « የኤርትራ ሕዝብ ተገቢ ትግል » በሚል ደግፎታል። ምንም እንኳን ሶማሊያ የዓረብ ደም ያለባቸው ዜጎች ባይኖራትም፤ ለብዙ ዓመታት ሳታሰልስ ስትጠይቀው የነበረ የዓረብ ሊግ አባልነት በዚያው ዓመት ተፈቀደላት።

በሶማሊያ የሶቭየት የጦር መሣሪያ ከምችት እያደገ መጣ። በ1970 አጋማሽ በሶማሊያ ውስጥ 50 የሚያህሉ ሚግ ጀቶችና ኢልዩሽን 28 አውሮፕላኖች፤ 250 ቲ 34 እና ቲ 35 ታንኮች፤ 10 መድረኛ ሻለቆች /ሊትዮጽያ 4 ሻለቆች ብቻ ነበሯት፤ / ኤስኤ 2 ሚሳይሎች፤ 2 ስኮሪ ደምሳሽ መርከቦች፤ 2 የባሕር ሰርጓጅ አሳዳጅ መርከቦች፤ 10 ኤም ቲ ቢዎች፤ 300 የሚሆኑ ብረት ለበሰ ተሽከርካሪዎች እና 2000 ያህል የሶቭየት ቲክኒሽያኖችና « አማካሪዎች » ነበሩ።

ኃይለሥላሴ በሶማሊያ ውስጥ የተከማቸውን የሶቭየት መሣሪያ ብዛት ሲያውቁ ስለተደናገጡና በሚኒስትሮቻቸውና በጦር አዛዦቻቸው ዘንድ የተፈጠረውንም ስጋት ለማስወገድ ብለው ከፕረዚደንት ኒክሰን ጋር ለመወያየት ወደ ዋሽንግተን እንደሚሄዱና «ሁሉም ነገር መልክ እንደሚ

ወደ ወላዌ ወደ ወላዌ ወደ ወላዌ በገላ የተደረገው ጉዞነት ይህ ነው
የወላዌ ወደተት ያስከተለ ክር። ሃረጂደንት ጊዘሰን ጸንሆ ደገላይ
ወደተት ከወላዌ ጋር የሁለታችሁን ጋይላ ሚካን ለመጠበቅ በየሰዓሪ
የወላዌን ስለሆነ ከሁለቱ የተት በኩል የገደብ ሲታ አይኖርባቸውም በግልት
የወላዌ ስለት ይጠቅም ክር። እውነታው ግን ጋይላ ላይ በጉንት
ፈጠራቸው ለወላዌ ሚኒስትሮችና የጠላይ አጥኞች የሚሰጡት አገላች ነገር
ይህ ለላው ለላቸው ነው ለአርባ ዓመታት ያህል የሚጠጥሩ ባለው
የወላዌ በግንኙነት ጥያቄዎችን ጥሎ ባይ እጃቸውን ሊጠቅሙ
የሚችሉ ተስጋኝነት ማድረግ ማህንን የተረፈበት የግልጽ ርዕዝ
ይህ

ለዚህ ወደተት ጸንሆ ወደተት ያለባቸው ራሳቸውን ጥያቄ
ነው የተደረገ እንትሰቃይን ማድረግ ከደግሞ ጋር ከተገኘው
ኢትዮጵያውያን ርጅርይ ወጥተው ተስፋ የሚሰጥ ወጪትን አስተድመው
የወላዌ ከወላዌ ለአግሪካ ካላቸው ዕውር ፍቅር የማይወጡ ክር።
ወላዌታቸው በሌላም ሁኔታ ሚና ተጫውቷል። ጸንሆ ደገላይ
እንደሚደገቡ ራሱ ለግሪጋገጥ ችያለሁ። ከዚህም የተነገረ ጸንሆ ደገላይ
ያስተዋለቸውን ግንዛቤ ለጊዘሰን ለግላየት ሲሉ የሚገራ ርዕዝ ባስቸገረ
እንደሚሰራጩት ማለት ሲገባቸው ስለሚሰጥ ችግር ክር
የሚጠቅሙ ጸንሆ ደገላይ ተገኝተው ወደተት አደርጠው የመጡበትን
ወላዌ ጉዳይ ትተው በሌላ ነገር ውስጥ በማግኘታቸው የተናደደው ደክተር
የራሱ ጋይላ እሳቸው በአግሪካ የተናገሩትን የሚያስተረጉም መስሎ
ወላዌ በግሪጋገጥ ርዕዝ ጥያቄ አንገብጋቢነት በዝርዝር አስረዳ።
ጸንሆ ደገላይ አስተርጓሚያቸውና የወላዌ ጉዳይ ሚኒስ ትፋቸው ያን ለግንኙነት
እንደሚገር ለወላዌ በሚያስቸል መጠን እንግሊዝኛ ያውቁ ክር። ወደ
ኢትዮጵያ ባለው ልውውጥ እንደተመለሱ ጸንሆ ደገላይ በግሪጋገጥ ተናደው ያናገሩ
ወላዌ ለሃረጂደንት ጊዘሰን ለግልት የረለገውን ያን አስመስለህ
እንደተረገገው ስም ተገኝቶልኝ። አውቀናልም። አንድ ነገር ይገባህ፤ ዳግማዊ
እንዲህ ያለውን ነገር እንዳትወራ፤ የግሪጋገጥ የሚወራሽህ ነው፤ እሱት ፤
ከላው ወላዌ የኢትዮጵያውያን የአገሪቱ ወይቤ በግንብቱ ጧት ያናገሩ
ወደ ባለው ልውውጥ አስጠርተው በፒዘግሞቹ ተተበሉት፤ እንዲህም አሉት
ቀናት በጓይት ልውውጥ ያደረገው ለኢትዮጵያ የሚጠቅም እንደሆነ
እውቃለን። ይህን ግድረጥ ትክክል ክር። ስለተቀጣጠህ እናዘናለን።

የደረሰውን ወደተት በአገር ቤት ከጊዘሰን ለወላዌ ሲባል ገንጽ
ላቸው ነው ለግላየት ጄኔራል አሰሩ አየን፤ ጄኔራል ከወደ ገብረንና
ሌሎች ረዳተኞች ጋር የገንገሉትን ትተኞች ተመለሱ። ወዲያውም
ወላዌ ከወላዌታቸው የተነገረ ጉዳይን አይተርፍ፤ ለገደብ ጉዞነት

ለሰግሊያ የሚያገርፈውን የጦር መሣሪያ ጋብ አድርጎ አሳሳቢው ሁኔታ ረገብ እንዲል ለማሳሰብ ወደ ጥበብ ሄዱ። ይህ መንገድ ራሱ የአግራካ ጉዳቸው እንዳልተሳካ የሚያገር ነበር። ብረኽኔቭ በበኩሉ ሂክሰን ግህን እንጠብቃለን ያለውን አሳሳች ግረጋገጫ በመድገም የመሣሪያ አቅርቦትን አልቀንስም ከግለቱም በላይ፤ በኢትዮጵያ ውስጥ የተቋቋሙት የአግራካ ወታደራዊ ሠራዊቶችና መሣሪያዎች እንዲወጡ ጠየቀ።

የሽንግተን ጥያቄውን በመጥፋቱ በመበረታታትና ኃይለሥላሴን በጥበብ አንገታቸውን እንዲደቡ በግድረኝ ሶቭየት ኅብረት ከጥርሶ የወታደራዊ ቃል ኪዳን ሀገሮች ውጭ የመጀመሪያ የሆነውን በርበራ ላይ የሚሠራውን በጣም ትልቅ ወታደራዊ የጦር ሠራር ለግጠናቀቅ ተግደፈች። ይህም አግራካ ቃሃውን በደቡብ የሕንድ ውቅያኖስ ወደምትገኘው ዲየን ጋርሲያ ግዛወርን ይፋ ካደረገችበት ጊዜ ጋር በመቀናጀቱ ለሶቭየቶች ከፍተኛ ውጤት ነበር።

በዚህም ጊዜ ራሷን የቸተመለከበት አንድ ወዳጅ ብቻ ቀርታታለች። እዚያ እስራኤል ነበረች። የዓረብ ሊግ ሀገሮች ፖለቲካና የአሰብ ወደቦችን ለመገጋትና ለፊት ነዳጅ እንዳይደርሳት ግዕዝ ለመግል ስለላቱ በዚህ መስመር መራመዱን ተወትውለን እንዲያውም የዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት አቋረጠች።

ግስታወሻዎች

1. በዚህ ቀደም ብዙ ከኃይለሥላሴ አገዛዝ ቀጥሎ ወታደራዊ አዋግነትን አገዛዝ እንደሚመጣ ተነሳሽ ነበር። አንዱ የሽንግተን ኃይለሥላሴን ወደፍ ስጦታ በትረ ሥልጣናቸውን የሚያሰጡትና ወታደራዊ ለመራራቸውንም የሚያሳዩት ወታደራዊ ኃይል ሥልጣን በመያዝ ሙሉ የቆየ ልምድ ነው። ከሽንግታዊ ቤት የዘሩት ለግጥሚያ የሚልኩ የሐንስ ሌራተኛ እና ለግጥሚያ ህዝባዊ ሀገራት ከውጭ ወረራዎች ጎን ለጎን ጋር ወረራቸውን መርተው አዋግተዋል። በጥበብ ሃይል ላለው የተለያዩ በአፍሪቃ ንጉሳዊ አገዛዝ ለግስታዊ የተሰለፉ መሪዎች ብዙ ናቸው። የጊዜው ፋሽን በየተወሰነ ዓመት የሚመረጠው መግጥሞታትን ግዳጅ ነው።
2. ውለት የሀገሪቱ ዓለና ግሰት ከአዋስት ልጆቻቸው ጋር በአስታዊ ድህነት ውስጥ ይግትፉ ስለነበሩ፤ አባትነት ከየትም ብሎ አንድ ረሽ መግዛጃ ለጥጥ ለተሰጠን በዚያ መልክ ከሊቃኑ ለመገላገል አስፍሮቶ ነበር። ሁኔታው ስላሳሳ ለሀገሪቱ ሲያሳግድ ሲያሳግድ ድረስ ሄጂ ብሽግራቸው የኖ ተልዕኮ እዚያ ድረስ እንደገናረዱ አደረጉትም ብለው ትጭ ሊደርገው ነገሩኝ።

በፊት ያልጨመረ የሹመኛ ወገን ብቻ ከሚጠነሰሳቸው በርካታ አመጾች
 ሙት ያለው አንድ ብቻ ነው። ይኸውም የ1943 የትግራይ አመፅ ይህ አመፅ
 የተነሳው ጃንሆይ ራስ ስዩምን አዲስ አበባ አስረው በላቸው በታ ፈታው ፈረ
 ዓለቱ ጠናን ጠቅላይ ገዛቱን አንዲያስተዳድር በመላከቸው በተካሄዱት
 ያይላግርያም መሪነት ገበሬዎች የተካፈሉበት ነበር። በአስተዳዳሪነት የተላኩ
 ፈታው ፈረ ወካኝና የሕዝቡን ስሜትና ቅረታ የማያዳምጥ፤ እንዲመግለት
 የሚወስን ነበር። ከዚህ አመፅ በስተቀር አርሶ አደሩ ለኃይለሥላሴ ታማኝ ሆኖ
 ኖሏል። ከ1973 እስከ 1975 የነበረው አስከፊ ረሃብ የጃንሆይን የጥንካሬ
 የጥቅ ሸርሸርታል። ከዚያ በፊት ታይቶ የማይታወቅ መደረርም አስከት
 አባቶቹል።

የኖሏ ሊጋዳፊ ከሰጠው መልስ ከፊሉ « ሊቢያ አሁን አለመንገዱ የምትግ
 ወትዩትን ሀብት እግዚአብሔር ስጥኋታል » ለመሆኑ ከጥቂት ዓመታት በፊት
 የሊቢያ ዑኔታምን ይመስል ነበር፤ በአፍሪቃ የመጨረሻ ድሃ ከሚባሉት ሀገሮች
 እንደ ነበረች። የተባበሩት መንግሥታት የሊቢያን ባጀት ለማድጋጋ ከየሀገሩ
 ጥቅስ ፀሚያ ሰባስቡበት ጊዜ መኖሪያ ካደረጉት አንዱ የኔ መንግሥት ነበር።
 እምናሪያሊስት ናቸው ከምትላቸው ሀገሮች ጋር ጥንባቄ ቀደም ተባባሪ ሊቢያ
 ነች። የሊቢያን ዘይት ለማውጣት በነዚህ ሀገሮች ወረትና ቴክኖሎጂ ትጠ
 ተግለች። የሱ ወረትና ቴክኖሎጂ ባይኖር ይህን ጊዜ የት ነበረች? በዚህ
 ነጥብ ፊት መቅረብ ያለበት ጥያቄ የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ከአዲስ
 አበባ ይውጣ ላይሆን ሊቢያ ከአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ትውጣ ነው። የሚል
 ነበር።

ምዕራፍ አስራ ሰባት

ሰለፍዳሚው መቃረብ

በ1973 መጨረሻ ላይ እየጎላ የመጣውን ስትራቴጂያዊ፣ ፀታደራዊና ዲፕሎማሲያዊ ፀጥረት ለመፍታት በሚደረገው ጥረት እንደረዳ በልዩ ተልዕኮ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሼ መጣሁ።

ከሀገር ከወጣሁ በኋላ አንድ ጊዜ ተመልሼ መጥቼ በአዲስ አበባ ከተማ ላይ የተደረገውን ለውጥ አይቻለሁ።

መጀመሪያ ሰመጣ ያየኋል ምን ምን ምን የተቀሱ የእንጨትና የግር ጎጆዎች የጥፋት፣ በመንገዶቹ እግረኞች፣ ፈረሰኞች፣ የበቅሎና የአህያ ግንባታዎች፣ ፀታደሮች፣ ቄሶች፣ ተሸካሚዎች እንጨት ወይም በከፋ የተሸከሙ ረጅም ቀረስ የለበሱ ቤቶች፣ ጋራ ጎጆዎች፣ ያለግደረጥ ጥሩምባ እየጎላ የሚያዘግው ፈያት መኪናዎች የሚርመሰመሱበት አዲስ አበባ ብዙ ተለውጣለች። አሁን አስፋልት ከተነጠፈበት አውራ መንገድ ግራና ቀኝ ሰማይ ጠቀስ ሕንፃዎች የተንጣለሱበት፣ በመንገዱ ላይ የሚተራመሰው እግረኛ በታውን ለግርቻዲስ፣ ለፎርድ፣ ለቪብሮሌት፣ ለፊያት መኪናዎች ለሆንዳ የጥተር ብስክሌቶች በመልቀቅ ተሸከርካሪዎቹ የሚፈሰሱበት ሆኗለች። በባዶ እግሩ ከሚሄደው፣ ሽግ ከሚለብሰው፣ የተፈሪ ሱሪ ካጠለቀው ሰው ጋር ተረከዘ ረጅም ጊዜ የተጓፎ፣ ጉርድ ቀረስ የለበሱና አልፎ አልፎ የፈት ትባትና የከንፈር ቀለም የተቀሱ፣ ወጣቶች በእንደነት ይተግሉ። ከኢየሱስ ሲተ መንግሥት ግደ የሂልተን ሆቴል፣ የእስጢፋኖስ ቤተ ክርስቲያን፣ የአፍሪቃ አዳራሽ ተንሰራፍተው ይታያሉ። በተከታታይ አዲስ አበባ በቀየሁባቸው አስራ ሰባት ዓመታት ውስጥ በከተማው የተለያዩ ክፍል ውስጥ ኖረአለሁ። ነገር ግን ትላልቅ ጎዳናዎች ስለተቀየሩባቸውና ከሰማይ ጠቀስ ሕንፃዎች ጀርባ ስለተሸገጡ አንዳንዶቹን የኖርኩባቸውን ቤቶች እንኳን ለግዕዝ አልቻልኩም። ጥቂቶቹም ብዙ ተለዋውጠው አገኘኋቸው።

ያልተለወጠት እንሆይና ሚኒስትሮቻቸው ብቻ ነበሩ። ንጉሠ ነገሥቱን በአግራካዊ ከዚያም በፊት መጥቼ በነበርኩበት ወቅት አዲስ አበባ ብዙ ጊዜ ለገኘኋቸው የገፅታቸው ለውጥ አልታየኝም። አከሊሉና ይልግ ደረግ ሽብተዋል። ይልግ ከገንዘብ ሚኒስትርነቱ ተነስቶ የሕግ መወሰኛ ምክር ቤት

አባል ሆኗል ። ሐዲስ ዓለማዊ ሰነድ ሆኖ ለፍሬም ተወልዶ መጥፈን
እንደሆነ ። ሐዲስ ቤት ወደድ አንዳርጋቸው በኢርትራ የገንዘብ ገንባታ
እንደራሴ ከነበረበት ተነስቶ የዘውድ አማካሪ ሆኗል ። ዕድሜው ከጃንሆይ
ይጣጥር የሚተካከለው ተፈራወርቶ አሁንም የቤተመንግሥቱን የጽሑፍ
ለውጥ ይቆጣጠራል ። አከሊሉ አሁንም ጠቅላይ ሚኒስትርነቱን እንደያዘ
የጽሑፍ ሚኒስትርነቱ ተጨምሮለታል ። ጸሐፊው አሁንም ለብተው
። ጽሑፉ ቤቱም ለገንዘብ ሚኒስትር በተመደበው ቤት ውስጥ ነው ።
ኒዎርክ በተባበሩት መንግሥታት የሬድዮ አገዥነት ውስጥ ይሠራ
ነበረበት ጊዜ ጀምሮ የግውቀት ዶክተር ምናል የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር
ሆኗል ። ምናል ለግ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ገዥነቱን እንደያዘ ነው ።
የተባበሩት መንግሥታት ሰብሰባ በላን ፍራንሲስኮ ከተካሄደበት ጊዜ አንስቶ
የግውቀት ጊዜውን ተሰማ የአገር አስተዳደር ሚኒስትር ነው ። ጀኔራል ከበደ
የሙከራ ሚኒስትር ሆኗል ። በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ውስጥ የነበሩት
አባቶች ተስፋዬ ገብረእገረ የግለታወቂያ ሚኒስትር እና ሀብተሥላሴ ታፈሰ
ነበሩት ድርጅት ኃላፊ ሆነዋል ። የጃንሆይ የልጅ ልጅ ልዑል አስከንድር
ይህ አሁንም የባሕር ኃይል አዛዥነቱን እንደያዘ ነው ። አማካኝ
አባቶች የመገናኛ ትራንስፖርት ሚኒስትር ሆኗል ። ከተማ ይፍሩ
የግድና ኢንዱስትሪ ሚኒስትር ተብሏል ። ጃንሆይ የዕድሜ ልክ
ገሊጽ ሆኖ አድርገው የያዙት የሚያምኗቸውን የግያምኗቸውን
ዕቃዎችን ቢቀንስም ወይም በአንዳንድ ሁኔታ ችሎታም ባይኖራቸው
የጥገና ብለው ይዘዋቸዋል ።

ከነዚህ ሚኒስትሮች ጋር የነበረኝ ግንኙነት ከአሥራ ሦስት ዓመታት
ፊት ስለያቸው እንደነበር አንድ ቀን እንኳን ያለፈ ሳይመስል ቀጥሏል ።

ከሚኒስትር ደረጃ በታች ባሉት የኃላፊነት ቦታዎች ብዙ ለውጥ
ተደርጓል ። አዳዲስና ወጣት ሰዎች ቀስ በቀስ ወደ ሥልጣን መጥተዋል ።
ባታት ያላቸው የመንግሥት ሠራተኞች ልጆችም አድጓል ።

በመንግሥት ሥራ ውስጥ ከነበሩትም ሆነ ከዚያ ውጭ ከነበሩት
ወጣቶች ጋር ለመገናኘት ችዬ ነበር ። በወጣቱ ዘንድ ጉልህ የሆነ ምክንያቱ
ገን በውል ያልታወቀ ያለመረጋጋት ስሜት ነበር ። ኢትዮጵያ ከቀረው
አፍሪቃ በተለይ በትምህርት ወደኋላ እየቀረች ነው የሚለውን ቅሬታ
ፊትም ብዙ ጊዜ ሰሰግው ቆይቻለሁ ፤ አሁንም እየተሰማ ነው ። በ1960
ዓ.ም. መጀመሪያ ላይ ለረጅም ጊዜ ነገነቷን ጠብቃ የኖረችው ኢትዮጵያ
አላለ ነፃ በወጡት የአፍሪቃ ሀገሮች ላይ የመሪነት ሚና ነበራት ። ወጣት
ኢትዮጵያውያን ሀገራቸው ከመሪነት ቦታዋ በመውረዷና ዕድገት የሚባል
ዓመናዊ ይቆጣጠራል ።

ገንባቢውና የሥራው ተደጋጋሚ የሚሆኑት አዲስ አበባ

ቀደም ሲል ከሠራሁበት ግንባታ ሥራ ሲቀርብ በአንድ ዓመት ከፍተኛ ጋራነት የጠረው አንድ ወጣት ወጣቱ ትውልድ ከግንባታ ጋራነት ተገልጦ በየገጽ ሲቀርብ በተራ ደረጃነትና በነጻነት ቀድሞ በመሰከት የጠረውን ምረት ዘርዘር በስፋት አግኝተዋል የአካሉን ግንባታ በኋላም ገርግዶ ጸንሆ ይገኛል የጥቂት 1974 አመት አሥራ ላይ ከመቀስቀሱ ከአንድ ወር በፊት ይኸው ሰው ወጣቱ

ቀላል ከመረፋ የተነሳ ኢትዮጵያ በሃያኛው ክፍለ ዘመን የሠራቸውን
 ቀዳሚያል ብሎች ነበር። ፈ የመንግሥት ዕቅድ የሚባል ነገር የለም፤
 የሀገሪቱን ነገርም የለም። ብሎ በምረት ገለፅሏል። ከዚህ ሁሉ ትረፉ
 ይህ በርዕዮተኝነትም ስር ለመሰባሰብ አለመቻላቸው የሚገርም ነበር።

ለሀገሪቱ ሁኔታ፣ ስለግብር፣ ስለብሔራዊ ባጀት፣ ስለደመወዝና
 ስለመንግሥት ደካማነት በተለይ የገንዘብ ሚኒስትሩ ግጥ ታደሰ እነዚህን
 ቅጾች ጽጾች አልቻለም እየተባለ በሰፊው ይወራል። ግጥ ታደሰ
 ለዚህ ውስጥ ብዙ ግምንታት በዕረፍት ላይ ስለነበር፣ ወደ አዲስ አበባ
 መመለስ የዘገየው ባጀትን ግስተካክል ስላቃተው ከሥልጣኑ እንዳይባረር
 ለሰጠ ነው ተብሎ ተወራ። እንደዕውነቱ ግን የኤኮኖሚው ሁኔታ
 የሀገሪቱን የህል አላሳቢ አልነበረም። በዓለም ንብያ የቡና ጥጋ ኢኖቫቲቭ
 መጣት የኢትዮጵያን የንግድ ሚኒስትር በእጅጉ አሻሽሎት ነበር። የ1973
 ዓ.ም ንግድ ካለፈው ዓመት ጋር ሲነፃፀር የሥላሳ በመቶ ዕድገት በግባየቱ
 ቀደም ሲል የነበረውን የንግድ ሚኒስትር ጉድለት በዚያው መጠን ወደ
 ተራግነት አሻሽሎት ነበር። ሁኔታው ይህን ቢመስልም፣ አብዛኛው ሕዝብ
 ነገረው መጥፎ ሁኔታ ላይ ደርሶናል ብሎ ስለሚያስብ በመንግሥት
 ላይ የነበረው ጥላቻ የተንፀባረቀበት ነበር።

በዚህ ጊዜ ትግራይና ወሎ ተርቧል የሚለው ወረ አዲስ አበባ መድረስ
 የሚፈጽሙ ግለሰቦች ርዳታ ሰጪዎች በብዛት መጥተው በሌላተን ሆቴል
 ውስጥ መቆሙን ተከትሎ ስለአስከፈው ሁኔታ ዜና ለግጥናቶር የሪፖርተር
 ሆበሊቢ ከቢቢሲ ተወካዩ መቻጣት፣ ዘንገሪ ረሃብ የተሰፋፋበትን
 ከሌላ ለግዛት መረዳቸው ችግሩን በሁሉም ዘንድ እንዲታወቅ አደረገው።
 በዛሬ አስተዳደር ሚኒስትሩ ጌታሁን ተሰማ ። ረሃቡ አለ፤ ነገር ግን የውጭ
 የዝረ ለግዛት ተብሎ የሚሸጥ ስንዴ የለም፤ በዚህ የከንፍትም ረሃቡ
 አልተባባለም፤ ወደ ውጭ የሚላኩ የቅባት እህል ነው። አለች። የተያህው
 ዘድ የክልሉ ነፃሪ ቀስ በቀስ ለፍ ወደ ህገው የአገሪቱ ደቡብ ክፍል በአዲስ
 አበባ በኩል እንዲዛወር ግድረግ እንደሆነም ነገረች። ከዚህ የርዕዮተኝነት
 መጽሐት ላይ የቆረጥኩትን ከግላየት አልፈ ጌታሁንን ግፋጠጥ ሳያስ
 ረዳች፤ ባለባለቤቱት መረጃ መወረት ለመሸፋፈን የሚደረግ ጥረት
 እንደነበር ግልፅ ሆኖ ታየች፤ በግም ዘንገሪቱ በ1973 ወደ ውጭ የተላከው
 እህል ባለፈው ከተላከው ከሁለት እጅ በላይ እንደሚበልጥ ተረዳሁ።²

በወር ጋደሎች ውስጥ ከላይ እስከታች የተንሠራፋው ንቅዛት መግለጫ
 የነበረው በሰሜን ኢትዮጵያ አስከፊ ረሃብ በተከሰተበት ወቅት የደመወዝ
 ጥጋ እንዲደረግለት መጠየቅ ነበር። በረሃብ የሚረገፈውን ሕዝብ ለቀቃ
 እንደተገራቸው ባለቤቱ መሰጠት መሰጠቱ በሕገወጥ መንገድ መባል።

ጋዋውን በግዛት የበታች ሹግምንቀ በአጋጣሚው ለመጠቀም ተገቡ።
አለቆቻቸው ከዘረፉት ለመጋራት ቁርጥ ሐሳብ ይዘው ነበር። በጥር ወር
1974 ነገሉ ላይ፤ በዚያው ዓመት በየካቲት ወር አሥመራ ላይ በመር
ጋደሱች የተቀሰቀሱት ዓመጾች የርዕዮተ ዓለም ግፊት አልነበራቸውም
ራሳቸውም ። ለመጻፍ የተነሳሱት ከሰለት በመንገዱ ሁኔታ ነው። በተመሳሳይ
ሁኔታ አስተማሪዎቹም በተማሪዎቻቸው እየታገዙ ደመወዝ ካልተጨ
መረገ፤ ሥራ እናቶግለን አሉ። የገንዘብ ጭግሪ ጥያቄያቸው ሲግላ ሰጥ
ለጥ አሉ።

ሰው ከሚችለው በላይ ስቃይ የደረሰባቸው ቢሆንም፤ በተለያዩ
ዙፋኔን የሚያከብሩት አርሶ አደሮች ጃንሆይን በቀጥታ አልነቀፉም።
በዚያው ዓመት መጨረሻ አካባቢ በተካሄደው መፈንቅለ መንግሥት፤
የ1960 ዓመቶች እንዳደረጉት ሁሉ፤ ደርግ አርሶ አደሩን ላለግግለል
ሲል ጃንሆይን በቀጥታ አላጠቃም። ረሃቡን ለፖለቲካ ዓላማቸው ግራመጃ
ያደረጉት አርሶ አደሮች ሳይሆኑ ቡርሻውና ላብ አደሩ ነበሩ። በከተሞች
ውስጥ ስለገኙት ነገሥቱ ደግ ነገር የሚናገር ሰው አላገኘሁም፤ ከሚኒስት
ሮችቸው እንኳን ከአክሊሉ ጭምር ይህን ዕድል አላገኙም። ከሕዝባቸው
በመራቃቸውና፤ ለብዙ ነገር ግድየለሽ መሆናቸው፤ ነገሮችን ፈጥነው
አለመረዳታቸው፤ ድንገተ መሆናቸውና ስስታዎንታቸው እንዲሁም
በጦርነቱ ጊዜ የአመራር ብቃታቸው ጉድለት ያለበት መሆኑ ለኃይለሥላሴ
መተቸት ያከንያት ሆነዋል።

እንደ ዕውነቱ ከሆነ ግን የጃንሆይ መንግሥት ከመላው አፍሪቃና
ከመካከለኛው ምሥራቅ ሀገሮች ይልቅ የበለጠ ለቀቅ ያለ በመሆኑ የተሻለ
ነበር። በዕድሜ እየገፉ የመጡት ንጉሠ ነገሥት ሥልጣናቸውን እንደያዙ
ለመቆየት በነበራቸው ፍላጎት ያከንያት ጥቃቅኗን ነገርና የባለሥልጣናትን
የርስ በርስ ሽኩቻ መቆጣጠር ስለተላካቸው፤ እያንዳንዱ ሚኒስትር
የሚጠይቀውን፤ ይሁን እሺ ። እያሉ ይፈቅዱ ነበር። በዚሁ ጊዜ ሐሳብን
በመግለፅ ነገስት ላይ ተዋና የነበረው ቁጥጥር ለቀቅ እንዲል አድርገዋል፤
የጽሑፍ ቁጥጥር ላንሱር በአብዛኛው እንዲነግ አድርገዋል። የኢትዮጵያን
ሐራሪድ ጋዜጣ ከ1940ዎቹና ከ1950 ዎቹ እትሞቹ ጋር ሲነፃፀር፤
ለአዚጋጂ በሚላኩ ደብዳቤዎች ላይ መንግሥትን በመንቀፍ የሚወጡ
ጽሑፎች ሲታዩ ጋዜጣውን የተለየ አድርገውታል። ይህ ለቀቅ የግድረግ
እህግሚያ የያንዳንዱን ዜጋ ነገስት የሚያመለክት መሰፋፋት እንጂ፤
መሠረተ ሰፊና የሕዝቡን ውክልና የሚያረጋግጥ ዴሞክራሲያዊ መንግሥት
ሉግጽጽም ለቡድናች መንገድ የሚጠርግ አልነበረም። የቀረው አፍሪቃ
በእያንዳንዱን አገዛዝ ስር በወደቀበትና ለጨዋኝ ሳንሱር በተዳረገበት ወቅት
ነበር በኢትዮጵያ ውስጥ የዚህ ዓይነት ርምጃ የተወሰደው ። የአግሪካ ሕዝብ

ፊትጽዮን በሌላው አፍሪቃ ውስጥ ከሚካሄደው የጦብት መረገጥ
ፊት ጋር አዋም ያያታል። የዚህችን ነገት የሚረገጡት አዲሶች
በፍሬታ መንግሥታት ከትችት ነፃ ሲሆኑ ፤ ጃንሆይ ገን የሕዝብን ጦብት
መረገጥ የሚከሰት ቁጥጥሩን ባላሉበት ጊዜ ነበር። አብዮቱ የተከሰተው
ፊትጽዮን ከተሞች ውስጥ በነበረው ቅሪታ እንጅ ከገጠሩ አልነበረም ፤
ይህም በረረገሳይ አብዮት እንደተከሰተው አርሶ አደሩና ላብ አደሩ
ጠንድነት ስለአበሩ አልነበረም ።

ተጨማሪ የመንግሥት ሥራዎች እንዲከፈቱና ደመወዝ እንዲጨመር
በፊት ግሪት እንዲሁም የገዳጅ ዋጋና ግብር እየጨመረ መሄድ ካስከተለው
ቀጣ እነዚህ ግርግጫቸውና መንግሥታቸው ተስፋ የቆረጡ ይመስሉ
ዘር። ሲረገፉ የግይቻል ተስፋ ይሰጥ ነበር፤ ተከታዩንም ጥፋት አስቀድሞ
የግድግዳ የግይቻልበት ነበር።

ወደ አሜሪካ በምመለስበት ጊዜ አክሊሉ ወላጅና የሚኒስትሮች ምክር
ፊትና ጃንሆይን ሳይቀር በቁጥጥሩ ስር ያደረገ ሰው ነበር፤ አሁን ግን
ኩላሊቱ አገኘሁት ። ሌሎች ሚኒስትሮች አልፈውት ከጀንሆይ ጋር
ኩላሊቱ በኋላ ከሚኒስትሮች ምክር ቤትም ሆነ ከጠቅላይ ሚኒስትሩ
ክሊመው መሪያ ይልቅ ጃንሆይ የሚፈቅዱት የሚፈጸምበት አጋጣሚ
እየፈጸመ ጊዜው ከግለሱ በፊት ሥልጣኑን እንዲተው አክሊሉን ወዳጅኛ
ጣረውት ነበር። ከፍተኛ ሥልጣን ላይ የደረሰ እንደሚታወቀው ሁሉ
እሱም እየቀረበ የመጣውን ጥፋቱን ጥየት ተላነው ። የውጭ ግንኙነትን
ኩላሊት ለበርካታ አሰርት ዓመታት አስተያየቱን የሚጠራጠር ሰው
አልነበረም ። አሁን ግን ከሱ ጋር ተመሳሳይ አመለካከት ያልነበረው ደክተር
ያናል ኃይሌ ይጋተረው ጀመር ። ወምናሌ ጃንሆይ ዘንድ ሄዶ ለአክሊሉ
አመለካከት ተቃራኒ የሆነ ውሳኔ ይዞ ይመጣል ። በጊዜው እኔ ከተጠራሁበት
ላይ ተልዕኮ ጋር አግባብነት የነበረው ጉዳይ ፤ ጃንሆይ ከንጉሥ ፋይሳል
ጽላት መካከር ወደ ሪያድ ባስቸኳይ ይሄዱ አይሄዱ የሚል ውይይት ተነግ
። እነዚሉ ሲያቀብጠው ከርከር ከፈተ ። ተረታኛም የሚደርስለት ቡድን
ያልነበረው፣ ብቸኛ ተስፋው የፀና አድም የሌላቸው ንጉሠ ነገሥቱ ሲሆኑ፤
ጠወረረቱ ሁኔታ ያደረበትን ጭንቀት አክሊሉ ገለጠልኝ።

ጃንሆይ ከጥቱ በኋላ ዝናቸው ገና እንዲወጣ በመፈለግ አልጋ
ወረቀቸውን አልሰይሞ ብለው ብዙ ጊዜ ቆዩ ። ቀደም ሲል ሥልጣንን
ከጥላው ይዘው የነበሩት ንጉሠ ነገሥት ፤ በአሁኑ ጊዜ ሥልጣን የጠጣ
ች ሚኒስትሮች የትም ሚና ላይ ወድቆ የተገኘ ሥልጣን የሚቧ ጩቁበት
ጭንቀት ሆኑ።

ለምሳሌ ለሚገኝ በዘጠኙው ልዩ ፍትህና በሰዎች ዘንድ ያለውን የወላጅነት፣ የግብረሰብና የጠቅላይ ሕግ ዝንባሌ በግስታዊነት ችሎታቸው በመታመን ጸንሆ ያሉ ሥልጣን ይዘው የሚሠሩበት ሳይሆኑ የሥልጣን አደላዳይ ዝግጅት ስለሚገኝ ግንኙነት የዘጠኙው አመለካከትም ተመሳሳይ ነው። የረጅም ጊዜ ጥቅምን መጠበቅ ሳይሆን ለስልታዊ ጠቀሚታ የሚቀርቡ ሕሳቦችን ፈጥሮ የመቀበል ስልታዊና ከውጭ መስሎ የሚታየውን ብቻ በመከተል መሠረታዊ በሆኑ ጉዳዮች ተይዘው ይቀራሉ።

ከአሜሪካ ተመልሷ በመጣሁበት ጊዜ ኢትዮጵያ ከውጭ ኃይሎች እየተጠናከረ የመጣውን ስጋት ሊቋቋምላት የሚችል መንግሥት የሌላት፣ ነጋ ጠባለሰውነት የተደረገች ሀገር ሆና ዝር ያገኘችበት የላይና የታች መንጋጋ የሆኑት ኤርትራና ሶማሊያ መንከስ ጀምረዋል። በኤርትራ ውስጥ ለኢ. ኤል ኤፍና ለኢ ፒ ኤል ኤፍ የሶቭየትና የቻይና የጦር መሣሪያ በሶሪያ በኩል ይደርሳል፤ የሶቭየት የጦር መሣሪያ ለሶማሊያም እየጎረፈ ዝር። ኢትዮጵያ ብቻም ሁለቱን መንጋጋችን ለግላቀቅ አልተቻለትም ዝር። አሜሪካ ወደገን ዞር ብላ የሰራበትም ብላለች።

ለዓረቦችና ለሶቭየት ቡድን ፍላጎት ያጎበደደው የተባበሩት መንግሥታትም ምንም ርዳታ መስጠት የሚችል፣ የሚሰጥም አልነበረም። የአፍሪካ አንድነት ድርጅት የግዛት አንድነት መከበር አለበት የሚለውን መርህ ለግስጠበቅ እንዳልቻለ ተደጋግሞ ታይቷል። አዲሱን ሥራዬን እንደ ጀመርኩ ምንም ያህል ጊዜ ሳይቆይ የዮም ኪፑር/በአስራኤልና በዓረብ ሀገሮች መካከል የተደረገ / ጦርነት ፈነዳ ። ስሜን ቦይም ለሁለተኛ ጊዜ ተዘጋ። ችግሩ ኢትዮጵያን ከገባችበት ግጥ ውስጥ ለግድግዳት አግባብነት ያለው ምላሽ የሚያስገኝ ዝር። ይህ ዕቅድ በሚነደፍበት ጊዜ አዎስት ሁኔታዎች ልዩ ትኩረት የሚጠይቁ ነበሩ። የመጀመሪያው የዮም ኪፑር ጦርነት መፈንዳት ። ሁለተኛው የአስራኤል ሁኔታ ። ምስተኛው ፈረንሳይ ጀቡቲን አስመልክቶ ሰላላት አቋም ። አራተኛው የሶቭየት ትብብርት ሠራሽ የጦር መሣሪያ በሶማሊያ ውስጥ ከልክ በላይ በመከማቸቱ የሞቃዲሾ መንግሥት የታላቋ ሶማሊያን ጥያቄ ዕውን ለግድረግ ሊያፈነዳ የተቃረበው ጦርነት ። አምስተኛው የሶቭየት ወታደራዊ ኃይል በምድረ ሶማሊያና ደቡብ የመን መገኘትና በሱዳን፣ በግብፅ፣ በሳዊዲት ዓረብ፣ የዓረብ ኤሚሬቶችና በኢራን ላይ ያሳደረው ከፍተኛ ስጋት ።

የዮም ኪፑር ጦርነት ምንም እንኳን ለችግርጅ ዘላቂ መፍትሄ የሚያስችልም፣ ለጊዜው ግን በብዙ መንገድ እግዚአብሔር ለኢትዮጵያ ሊያመጣው ነው ለግለት ይቻላል። ግጭቱ እስከ ቀጠለና ዓረቦች ለሚሰሩት ጉዳት እስኪያገግሙ ጊዜ እስካስፈለጋቸው ድረስ፤

ሕዝቡም ግብፅ የገደለባትን የጦር መግሪያ አግገጣ አስከታሟላ ድረስ ፤
 ሕግዲቱ ተነስተው ኢትዮጵያን ያጠቃሉ የግራ ገጽት አይኖርም ፤ ወይም
 ይረታረቁ ውስጥ ለግንኙነት ለኢ ኤል ኤፍ እና ለኢ ኤል ኤፍ - ፒ ኤል
 ኤፍ የግራጠት መግሪያ አይጨምርም ግለት ነው ። በተጨማሪም የጥም
 ሊፎ ጦርነት ለግሊያ ለዚያ ጦርነት ያንም ስትራቴጂያዊ ጠቃሚነት
 እንደሌላት አላይቷል። በርበራ ለባብ ኤል መንደብ የባሕር መተላለፊያ
 እርባ ቢሆንም ፤ ያን በር ይቆጣጠር የነበረው የግብፅ ደምሳሽ መርከብ
 እንደነበርበራ ወይም ከምቃዲሾ የተንቀሳቀሰ የሶቭየት መርከብ አልነበረም
 ፤ ለግሊያ ለዓረቡ ጦርነት አንዳችም አስተዋጽኦ አላደረገችም፤
 ለሕዝባችን ቢሆኑ በማንኛውም መንገድ አልተጠቀሙበትም። በተቃራ
 ኒው ያንም እንቅስቃሴ አላሳዩም። ደቡብ የመንም ብትሆን በሶቭየት ርዳታ
 ዘይቤ ባሕር ባሉ የኤርትራ ደሴቶች ላይ አልተንቀሳቀሰችም ። ወደ ሕንድ
 ወትያናብ ብትኛ መተላለፊያ የሆነው ሰፍዝ በይ የሶቭየት የባሕር ኃይልን
 ወያሮ ለማንኛውም መርከብ ተዘግቶ ነበር፤ በዚያን ጊዜ ሶቭየቶች በቀይ
 ጨር እካባቢ ጀብደኛ ርምጃ ለመውሰድ የግንፋፋቸው ሁኔታ አልነበረም።

ጦርነቱ የአስራኤልን የጦር መግሪያ ከምችት ያራቅታ ቢሆንም ፤
 ስትራቴጂና በታከቲክ ያላትን የጎሳ የበላይነት በግንባ ለግላየት አስቸ
 ዒታል ። የአስራኤል ፋንቶም ተዋጊ ጀቶች የቀይ ባሕርን የአየር ክልል
 እስከ ኤርትራ ድረስ ሙሉ በሙሉ በበላይነት መቆጣጠር ችለዋል።

የጋራ ግንኙነታቸውን ለመቆጣጠር ኢትዮጵያን ያስገደዳት የጥም
 ሊፎ ጦርነት መሆኑን አስራኤል ጠልቃ አልተገነዘበችም ። የጥም ሊፎ
 ጦርነት ኢትዮጵያ የምላቲካ ኃይሏን እንድታሰባስብ ፤ የመሪትና የባሕር
 ጥቷን ለመከላከል የግሪያስኾል ዝግጅት ለማድረግ ፤ በሌላ አቅጣጫ ቃል
 የተገበበትን ጉዳይ ለመዳበሩ የግሪያስቃ ጊዜ አስገኘችላታል።

ኢ ኤል ኤፍ - ኢ ፒ ኤል ኤፍ የምፅዋንና የአሰብ መቃረቢያ መስመ
 ሮችን ለመቁረጥ የቻሉ እንደሆነ ጅቡቲ በተለዋጭ ወደብነት የምትሰጠው
 አገልግሎት ያንጊዜም ለኢትዮጵያ ከፍተኛ ወሳኝነት ያለው ነው። የጅቡቲ
 ጥቅምና የምግብ አቅርቦትና የገንዘብ ገቢ የምታገኘው በአዲስ አበባ
 ጅቡቲ መስመር ነው። የግዛቲቱ ኗሪዎች አፋርና ሱማሌ በግራ የከረረ
 ለባት ፈጥረዋል ። አፋሮቹ ኑሯቸውን የግንፋት በኢትዮጵያ ግዛት ውስጥ
 ህገ ገጦሽ በመጠቀም ሲሆን፤ ከቁጥራቸው ብዛት የተነሣ ክልሉን

* ለሕዝባችን ግብፅ በ1977 ለግሊያን ትታ ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት የወሰነችው ለግሊያ የባብ ኤል
 ግሪባን መተላለፊያ ለመቆጣጠር ያንም ጠቃሚነት እንደሌላት በግንባ ላይሆን አይቀርም።

የታላቋ ሶግሊያ ፕሮፓጋንዳ ልዩ ትኩረት የግጠይቅ ዝርዝር = ከግረብ ለግጥሰጠው ድጋፍ የከገነችች ችግሩ ከአፍሪቃ አገሮች ድርጅት እጅ በተጠቀሰችት መንግሥታት እጅ ገብቷል = ከእንግሊዝ ወዲያ ጥያቄው ይፈታል ለአዝርያ = ለዚህ አድግሎ ለሰፋ ችግር በግጥሰጠው መልሶች ላይ መሆኑና ስያያሚ ላይ መድረስ ያስረዳል ዝርዝር =

ለምስተኛው ሁኔታ ሱዳንን ፣ ሳዊዲት ግሪብንና ኢራንን ከገጠው ሆኑት ገን እንዲቀው ያደረገ ኩሙኒዝም በአፍሪቃ ቀንድ ይሰፋፋል የሆነው ስጋት ዝርዝር = ግርማዊ ጃንሆይ በጥር 1974 ከገጠው ፋይዛል ጋር ለግጥሰጠው ወደ ሪያድ ሄደው በነበረ ጊዜ ይህን ስሜት ግሪብን ችለዋል = ሌላው ላይ በጃንሆይ አገዛዝ የመወረሻው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር የሆነው ደጃዝማች ዘውዴ ገብረሥላሴ ወደ ቴሄራን ባደረገው ልዩ ተልዕኮ ተጠቅሞ ስጋት እንዲለ ለግ ፀ ፅ ተችሏል =

ለእስጢፋኑ ሁኔታ የውጭ ጉዳይ ፣ የአገር አስተዳደርና የመከላከያ ሚኒስትሮች ፣ የጦር ኃይሎች ኤታግፕር ሹም ፣ የባሕር ኃይል አዛዥ ፣ የጦሩ ጋራ እና በኤርትራ የግርማዊነታቸው እንደራሴ ሂሳብ ደበበ ጋራ ግርማዊ በተገኙበት ይፋ ውይይት ተደርጎ ዝርዝር = በነዚህ ስብሰባዎች ይከፈሉ ስጋቱን ለመቀነስ መሪት የመልቀቁ ሐሳብ ተነስቶ ዝርዝር = ይህ አጋጣሚ የኢትዮጵያ ታሪክ በያንዳንዱ ሰው ሥጋለቡና ውስጥ ያን ያህል እርጅና እንደገባ ለግዮት አስችሎኛል = ሚኒስትሮች ላይ ግርማዊ ፍጂልክ በ1896 ለኖረው ድል ከመቀ በኋላ ከአጋደን ከራሱ ምላሽ ኤርትራን ለግሊያን በመተባበሩ ያስከተለውን ወቀላ ወዲያው አስታወቁ = የመሐል ኤርትራና የግራይ ኗሪዎች እስከዛሪ ድረስ ፍጂልክን እንዳይዘጋጁ መሆናቸው ያሳያል = በመሆኑም ስጋቱን ለመቀነስ ሲባል የሚለቀቅ አንዳች መሪት ፣ የደባረር ደሴቶችንም ቢሆን ፣ አይኖርም ተባለ =

የሰጠርኩ እስከዛሪ ያልተገለጠ ከሆኖ ኪፑር ጦርነት በኋላ በተከሰተው አጋጣሚ ለመጠቀም የሚያስችል ዝርዝር የዘመቻ ዕቅዶች ላይ ተገብሮ = በ1974 ጥር መወረሻ ላይ አንዳንድ ዝርዝር ጉዳይ ለመከታተልና የታላቋ ሶግሊያን ችግር በሰፋትና በጥልቀት ለግዮት ለጥር ጊዜ አውሮፓ መሄድ ዝግጠኝ =

እኔ ወደ አውሮፓ ከመሄዴ በፊት የአሜሪካ አምባሳደር ርስ አደር ወደ ሀገሩ ተመለሰው በምትኩም ሰው አልተላከም = አፍቃሪ-ኩሙኒስት መንግሥት ሲቋቋምባቸው በነበሩት ተከታይ የጭንቅ ወራት አሜሪካ የተወሰነው በጉዳይ ፈጣሪ ብቻ ዝርዝር = የአሜሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ዘጋለ መጠን ራሱን ለመጥት ከሚያጣጥር መንግሥት ለግራት ይጥር

በዚህ አድራጊነት ውስጥ አድርጎ ሥልጣን እንዲሰጥ ብለው ተስፋ
 ያደርጉ ለዘፍ ወንፍት በሩን ከፍት አደረገላቸው ። በዚያው ዓመት ውስጥ
 ለብድር ተባብረው ከሰጧል ይህ ሌላ የመግባታት ርዳታ ስምምነት
 ተረፈረፈው። በዚህም ሊተየጽድ ራሷን ለመጠበቅ ስትል ከኔ ይህ
 ለመስጠጥ ትችላለች የሚል እያንተ ክብራት ። ከየም ኪፑር ጦርነት
 ፍጹሜ በኋላ ግብፅ ስለአስወግዳት ለብድር ተባብረው ትኩረቷን ወደ ፋርስ
 ባሕረሰላጤና ወደ አፍሪቃ ቀንድ ለማድረግ ተመኛት ። አግሪካ የሰፍዘ
 በይ በአፋጣኝ የሚከፈትበትን ፕሮግራም በማዘጋጀት የሰብደት ተባብረው
 የዓገር ጋደል መርከቦች ወደ ኢየሱስ ፋርስ ባሕረ ሰላጤዎች እንዲንተላቀቁ
 ረዳቸው ።

ለልዩ የከተማዋ የግብራት ተልዕኮ ወደ አውሮፓ ከመሄድ በፊት
 በጥንታዊ ወር የመጀመሪያው ዓርብ ዕለት ጃንሆይን ለመሰናበት ወደ ግል

ጋደል ሰላጤዎች

ቴሌግራም ቢታቸው ገባው ከብዙ ጊዜ ግንኙነትና የችግር ዘመን በኋላ
 ጋደል ሰላጤን ለመጨረሻ ያየችው በዚያን ዕለት ክብር።

እነዚህም ሆኖ እንሆይን ለመጨረሻ ጊዜ የተሰናበተኳቸው ከ38
 ዓመት በፊት በኢትዮጵያ ሥራ በጀመርኩበት ከፍል ውስጥ ነበር።
 ለፍል፣ የልቦንና እኔ ለፓራት ለጋሰየን ወይም ለማግሥታት ግንባር
 ፍጅፊል በለምናስተላልፈው ቴሌግራፍ እየተጨነቅን እንቀመጥበት የነበረ
 ሲሆን ከፈይ ወርቅ የግለሰብ መረጃ በአሁኑ ጊዜ የለም። የክብር
 ልብ ለብ። ፤ በበትሎ ላይ ተተም። ፤ በወራሪያቸው ታጅበው
 ከሰታችን ስር ወደ ሰሜን ምር ግንባር ያልቀ የነበሩ የምር አዝግቾች
 ሆኑ። ከበስተጀርባ ሐር ለብሶ ይቀመጥ የነበረው ዘፋን የለም። አሁን
 ያሉት እንደ ጥገ ላይ ከተተመጡ ሄትተኝ መረጃ ግራና ቀኝ ሶፋ ወንበር
 ህተተምን በመሰከት የፍኮር ቤትን ሕንጻ አናያለን ፤ በአውራ ገላናው
 የጊተላተት ተሸከርካሪዎች የጥሩፍባ ድምፅ በመጠኑ ይሰማል። አሁን
 ህጂ ለርሲረው የጊያዩ የግራሰብ ግደኛች ፍጥሬ ወጥል ፤ የፈልድ
 ግላ ምክር ለብሰ የለም። አሁን የግራሰብ ግርግ ፍጥረት ጥላት የጠፋ
 ፤ የሰዓት ላይ ያለ ፤ ዕለት ተከፋች የሲፒሊ ልብሰ የለበሰ የደቃቃ ሰው
 ሌላ ነው። ያን ቀን ጠጥት ፍንጥ ሙፍትሐ የግደታይበት ጥፋት
 ማረፊያ ሳብሰ ከውስጡ ገደት ተሰጥኝ።

እነዚህ በግለሰብ ውስጥ ስላለው ውይታ አስተያየት እንደሰማቸው
 ከጠቀሱ ጠቀሱ በተለይም አግራካን ፤ ለብየት ግብረትን ፤ ያይኖን ፤
 ለገደባን እንግሊዝን በተመለከተ ። በውይይታችን መሐል ሐሳባቸው
 ደ እጃቸው ራስ መውገዝና ሲያገሱ ላጋርድ / በጊዜው የፈረንሳይ
 የላላንድ ገዢ የነበረ ፈረንሳይ ጅቡቲን ለቃ የፍትሕ ክህን ያ ክልል
 ወደኢትዮጵያ መጥባት አለበት ወደሐው ተመለሰ ። ለግሊያን በተመለከተ
 የሌላ ግንኙነት በግሊጥፋት ፍትሃት ችግሩ እንደግሊታ ያላቸውን እያሳኑ
 ህጠኝ ። ከጀኔራል ሲያድ ባረ ጋር ተገጋግሮ እንደ ሙፍትሐ ላይ
 ወደሐ ይቻላል ፤ የጊያውግህን ሰው ነው የግሊ እያሳኑ ከፈተው ።
 ግሊተርቻቸው ግን በላቸው አመለካከት አይሰግጡም ። ከሐረት ወራት
 ያለ ማግሥቱ ከፍተኛ ውጥረት ውስጥ በወደቀበት ጊዜ ወደ ፍቃዲሽ
 ህው ገልፅ ባለሆነ መንገድ የሶማሊያን ፍላጎት ለመመለስ የግራሰብ
 ህታ ይኖራል ብለው ሃረጂደንቱን ግራ አጋብተውታል ። ፍንጥ እንኳን
 ከክርስቲያን ወደህ አግራካ እንሆይን ሽቨ ግድረግ ቢታይም ፤ እሳቸው
 በአሁንም የወዳጅነትና የአመኔታ አመለካከታቸውን አልለዩጡም።

ግንባር በተለየውግበት ጊዜ የተገነቡበት ኃይለሥላሴ ወደሠለፍ
 ሆኖ እያሳተሙ እንደነበር ነው። ለአርባ ዓመት ለግድታቸው ለፊ
 ግብረቸው ወርሶ ያልተያያዙ ሆኖባቸዋል ። ስለያቸውም እርጅና ግንባር
 ሌላው የወረረባቸው መሆኑን አረጋግጥኩ ። ከግላ ጽሕፈት ቤታቸው

ወጥቼ ሰሄድ እስከዛሬ በዓዕምርቱ ውስጥ ቀልጥ ብሎ የግብርና ስሜት ነበር ያደረገው - ካርቲኑና ረዳቱ ሕይወታቸውን ከላቱበት በይገ 747 አውሮፕላን ጥያቄው እንደጥፋት ። አውሮፕላኑ በምን ተጥፋ ነው ማረፊያውን የግብርናውን ሙሉ የለሽ ጥያቄ ነበር።

ጭንቀቱን የረጅም ጊዜ ወዳጅ ለሆነውና በቤተ መንግሥቱ ውስጥ ለብዙ ዓመታት የቤት ውስጥ ጋላሬ ለነበረው ደላ ሐንሰን አጥየዳት ። ብዙ ዘመን ለብራ ከመኖሪያ ተነሳ እንደ ቤተሰብ አባል ስለጥታይ ምግብን ከጃንሆይ ፣ ከተናኘውና ከሌሎች ቅርብ ቤተሰብ ጋር በአንድ ገበታ ላይ ተርባ ነበር የምትባላው ። « ጀን ፣ ይህንን ለግንዎ ሰው ለግንላት አልፈለግሁም ነበር ፣ አንተ ካሳሽው ግን ባለፉት ጥቂት ጥምንታት የገላ ድክመት በተለይም የግስታወስ ችሎታ ጉድለት አይቼባቸዋለሁ። አለችኛል በኔ በኩል ግን ከግስታወስ ችሎታቸው ሙሉ ደልቶ ይበልጥ ያሳለበኝ የገንገረችው አለመያያዝ ነበር።

የግስታወስ ችሎታቸው እየከፋቸው ከሄደ ዋል አደር ብሏል ። አክሊሉ በመንግሥት የተከናወነውን ለሳቸው ለመገለጥ የነበረበት ችግር አለት ላይ ውሃ እንደጥፋለሰ ያለ ነበር። አንድ ችግር ለምንም ያህል ጊዜ አስቀድሞ ውይይት የተደረገበት ቢሆን ፣ ሁልጊዜም ከመሃሻው ሙጅመር ነበረበት ። አንድ ቀን የሥራ ግድገማ ላላህ ሂሳብ ቤተ መንግሥት ሙጥ በነበረ ጊዜ ጃንሆይ ረዳታቸውን « ይህ ሰው ግን? እዚህ ምን ይሠራል? » ብለው ጠይቀውታል ። ለዛየሩ ሃረዘደንት ከብር በተዘጋጀ የራት ገብሃ ላይ አጠገባቸው የነበረውን አሳላፊ ጠርተው ከፈት ለረታቸው የተቀመጠውን የከብር እንግዳ ግንብ ብለው ጠይቀውታል። ደግሞ ጥያቄው በአግርኛ ነበር። በ1973 በኩራኒት ቻይና ባደረጉት የሙጅመርና የሙጫረሻው ጉብኝት ላይ የግንባታውን ቦታ ሁሉ ፣ ባለፈው ጊዜ ሙጥተን ላለ ዓይነት ያለ ይሉ ነበር ። አልፎ አልፎ በግልፅና ከተፈለገው ነጥብ ላይ ወደ የግንባታው ፣ የጥንቱ ተወዳዳሪ የሌለው የግስታወስ ችሎታቸው ብቅ የግልበት አጋጣሚ ቢኖርም ፣ የዓዕምርቱ መድከም አሁንም አሁንም የግስታወስ ከባድ ስለነበር በአዲስ አበባ ውስጥ አጠቃላይ የሙሉ ስሜትና እንደ ውሃ ሙሉ የመጥለል ሁኔታ ስረዘ። አንድ ኢትዮጵያዊ « ቤተ መንግሥቱ ወላጅ የግልበት ወና ቤት ሆኗል » ብሎ ነገርኝ ነበር።

ብዙ ቀናት በርምና በፓሪስ ቆይቼ ሉንደን ከደረስኩ በኋላ በእንግሊዝ የኢትዮጵያ አምባሳደር ለነበረው ጀኔራል ኢያሱ ጃንሆይን ስለናበት ልደረብኝ ስሜትና ኢትዮጵያ መሪ አልባ ሙሉን ማገዝቢን ገለጥኩለት። ከሁለት ጥምንታት በኋላ አመፅ ይነግልኛል አልኩት። በዚህ ጥምት ተሳታፊ ሆኑ። በሁለተኛው ቀን አሥመራ የነበረው ወራሂት አመፅ ፣ ከሁለት

በዚህ ጊዜ ግንታየው በውል ባለቃው ወጥት ሙከራና የአልማድ
ግብርና የተገኘች እስኪያነስት «ይርጉ» የግል የውል ሙከራና የጽዳቀት ወቅት
በዚህ ጊዜ የዝግጁ እጾች ያመለኩትን ሥልጣን በመያዝ የጽዳቀት =
የደመወዝ ጥግርው ተፈቀደ።

እክሊሉና ከዚህ ሥልጣን የለቀቀ በዚህ ዓይነት የተረፈ ህዝብ
ወቅት ነበር። የጠቅላይ ሚኒስትሩን ሥልጣን ሙሉ ቀጥሎ ሌተና ጀኔራል አቢይ
አበበና ልዑል ሩስ አስረተ ነፃ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ እንዲህ ዓይነት
ድርጊት ታይቶ አይታወቅም በግልት ተቃውመውት ነበር። ጠቅላይ
ሚኒስትሩ ዐቅድሞቹ የግንባታ ሥልጣን፣ ሕግ፣ ሥርዓት ጠቅላይ
ሊቀ ጳጳስ በድንገት ያልታሰበና ያልተጠበቀ ርዎ እንደ በመውሰዱ ከፍተኛ
ቅጥት ተስፋፈዋል። ይህ የራሱን ክብር የመጠበቅ ርዎ ለረገዳዊት
ከተጠናቀቀ እክሊሉ የሚጠበቅ ለረገዳዊ ርዎ ሙሉ ተገልጾልኋል።
ለዓመታት ሥልጣንን አሳዘበው የያዙትና ልዩ ጊዜ እየተገኘ ናቸው የጠቅ
ሃቱን ነገራት ሥልጣናቸውን ቁርጥ ባለ ሙሉ ሊጠቀሙ በት
አለመቻላቸው ሊኖርደው የዛግ ሙሉ ለሱ ድጋፍ ሊጠላሉት የሚገባው
ነገር ነው። ኃይለማርያም ከጠቅላይ ሚኒስትራቸው ይልቅ በልጃቸው ምክር
በልግ ሙሉ ከ1973 ጀምሮ እክሊሉ ምንም ግድረግ ወደግይቶልበት ደረጃ
ወርቁ ነበር። በዚህም የተነፃፃ እክሊሉ ሥልጣኑን በሙሉ ቀጥሎ ሆኖ፣ ከዚያ
በፊት ግን ሌተና ጀኔራል አቢይ አበበ እንዲተካው ምርጫው ሙሉን
ገልጿል።

ለዚህ ለባለ ሀገሩ የሚገባው ፎቅ በቅድሚያ ለሀገር ቤት ቀርቦ የሚደርቅ የሆነ አንደሁን ጋረብኝ ለተባለ አንድ ሚስት ገለጠ ። ይህ ልሳብ ግን ሚስቱን ለሀገር ቤት ተጠራ ሙሉን ለሰዓቱም የሚለውን ሙሉን አተባብሮ በሚታወቅ ጋደላ ላይ ተቀባይነት ለሰገኛ ። የአየር ወለድ ለህጻኑ ለአንዳልነቱም ሙሉን ቅርብ የሚረው ኩሉኒል ዓለም ዘውድ ተሰግኖ ለሱች ወታደራዊ ለባላት አንዳልነቱም ተቀባይነት ለገለጸው ለገንዘብ ገለጠ ። አንዳልነቱም ፎቅ ግን የሀገር ቤት ያደረቅ የሚል ቅድመ ሀረግ አላቀረበም ። ግርማዊነታቸውም ቢሆን አንዳልነቱም በደረሰባቸው ይልቅ ወገ አተባብሮ አንዳልነቱን አንድ ሚስት ስለገኘው የሱን ሙሉን ያለ ቅሬታ ተቀበሉት ። ስለዚህም የሚተላለፉት ሙሉንም አንዳልነቱ የተረጋገጠው አንዳልነቱም ሆነ ፣ የቅርብ ዘውድ ኩሉኒል ዓለም ዘውድ ቀስ በቀስ ተሰግኖ ለሀገሩ ተደርጎ ይደርሳል ።

እዚህ ለሙሉ የሳምንት ታኅሣብ በየጊዜው በገላጠፍ ፣ ደርገ
ክልላት ወደ ልሳት የተረገፉት ባሕርይ እያላቸው ማለት = የሰላምን ሥርዓት
ለመለማት የገለገ ሰዓሊ ወፍ ለሰብተላ ጥረት ግድገግ የሆነ

ይህንን ለውጥ በአፍታ የሚከናወን አልነበረም ። ለበርካታ ወራት በጸሐፊ ዘንድ ተቀባይነት ለማግኘት ልክ እንደ 1960 ው አመል ለዘውዱ ያላቸውን ታማኝነት መግለጥ ቀጠሉ ። ይህ የማስመሰል ተግባር በገጠሩ ጸሐፊ ዘንድ ፍርሃት እንዳያሳድር ለማረጋጋት ብቻ ሳይሆን ፤ የተለያዩት የሰር ጋይሌ እባላት ለሥልጣን የሚያደርጉትን ሽሚያ ለመሸረን የታሰበ ነበር። ግርማዊነታቸውን ማውረድ የሚቻለው ቀስ በቀስ ነበር። የሚኒስትሮች ላይ ረሃቡን የመሸፋፈንና ገንዘብ የማሸጥ ከስ ቀረበዋቸው ። እነዚህን ከሶች በንጉሠ ነገሥቱ ላይ ለመሠንዘር የሚቻለው ከዚህ ዝግጅት በኋላ ነበር። በዚህ ጊዜ የመንግሥት ወታደራዊና ሲቪል አካላት ውስጥ ውስጡን በደርግ እየተገፋፉ የራሳት ይዞታ ለውጥ እንዲደረግ ፤ የፖለቲካ ፓርቲዎች እንዲቋቋሙና ዲሞክራሲያዊ ፖርቲዎች እንዲካሄዱ ይጠይቁ ነበር። ደርግ ሥልጣኑንና ፍጥጥሩን ካጠናከረ በኋላ ግን እነዚህን ጥያቄዎች ለአፍና አስቀራቸው ።

ትዕግስት ያጡ ወገኖችን ጋብ ለማድረግ እንዳልካቸው ያልተገደበ የጸሐፊ ነፃነት ረቀቀ ፤ አዲስ ሕገ መንግሥት እንደሚዘጋጅ ገለጠ ። የሕገ መንግሥት አርቃቂ ኮሚሽንን በሊቀ-መንበርነት እንዲመራ ተከለፃጅቶ ማሪያ ተሰየመ፤ ግን የፖለቲካው ሁኔታ ከፍጥጥር እስከሥልጣን አንፃራት ለብላፊ አካላትና ለዚህ በኋላ ነበር ጠቅላይ ሚኒስትሩ ከልቡ የማይረቅደውን ተግባር ለመፈጸም የተነሳሳው ። በጊዜው የአገር አስተዳደር ሚኒስትር የነበረውን ዘውዴ ገብረሥላሴን ከደርግ ተወካዮች ጋር በሌላ ሕገ መንግሥት እንዲወያይ ሥልጣን ሰጠው ። ነበር ግን ጠቅላይ ሚኒስትሩ የቀረበለትን ውጤት አልተቀበለውም ። እንዳልካቸው እንዲህ ያሉትን ተግባራት ለጸሐፊ ይቃረኑ ብቻ እንደሚደረጉ አድርጎ እንደሚያያቸው ገልፅ ነበር። በዚህ ጊዜ ውስጥ ደርግ ለሥልጣን የነበረው ፍላጎት እየበረታ ለሄደ የቀን ያህል ለቀቅ የማድረግ ርዎ ሲወስድ ፤ የማይቀበለው ሆኖ

ወዲያውም እንዳልካቸው አሚያስጩንቅ ችግር ውስጥ ገባ ። ብዙው ለነፃነት ገደብ የተነግሉትና ከቅርብ ጊዜ ወዲህም ጠቅላይ ሚኒስትሩ ባወጣው ደንጋጌ መሠረት ረቃቅ የተሰጠው የመገናኛ ብዙኃን በቀድሞዎቹ ሚኒስትሮች ሳይወሰን በእንዳልካቸው በራሱና በካቢኔው አባላት ላይ ሰረ የርጋጋንዳና የስዎ ግጥሞች ዘመቻ ያካሂደዋቸው ጀመር ። ለሚቀርቡለት ጥያቄዎችና ጉዳዮች ውጤት ውስጠት ተላከው። ይግባል የተባለው ሕገ መንግሥትም ሲጠናቀቅ አልቻለም። ተግሪዎችና ወራተኞች ወላማዊ ምልክት አደረጉ ። የግዘጋጃ ቤት ወራተኞች ደመገቢያ ይጨምራሉ ። ሌላው ለደግ ሙቱ ። በሚያዝያ ኢፓግሽ 1974 ላይ ጠቅላይ ወረሩ አዲሱ አብዛኛው ከተገባ የሆነው የአራተኛ ክፍለ ጦር መኮንኖችና ባለሌላ ግዕረግተኞች እንዲሁም የተወሰኑ የሕገ መንግሥት አባላት የቀድሞ ሚኒስትሮች

ጭንቅጥና ጭንቅጥ እንዲሁም ታላላቅ ሰዎች ይታሰሩልን የግሉ ጥያቄ
ለእንዳልካቸው አቀረቡለት ።

ኃይለሥላሴ ቀደም ሲል አክሊሉን ይሰጡን ተብለው ሁለት ጊዜም
ሲጠየቁ እምቢ ብለው ነበር፤ አሁን ግን አላቸውና እንዳልካቸው አክሊሉን
ከነካቢነው አላልፈን ብንሰጥ ለራሳችን ጊዜ እናገኛለን ብለው ተስፋ አድር
ገው ነበር። ስለዚህም እንዳልካቸው ኃይለሥላሴን በግስፈቀድ የቀድሞ
ግዚስትሮችን በሙሉ በቁም እስር እንዲውሉ በግዘዝ የመጀመሪያውን
ርምጃ ወሰደ። ሁለተኛው ርምጃ ያን ያህል ዘመን ለገጥሠ ነገሥተ
ያገላገሉና ትዕዛዛቸውንም ሲፈጽሙ የኖሩ ግዚስትሮችን ንቅዘትና በሥል
ጣን ያላገባቸውን ግሉ የግሉ በመስፍን ወልደግርጌም የግሉ ሙራ
መርግሪ ኮግሽን በኃይለሥላሴና በእንዳልካቸው ትዕዛዝ ጭንቅጥ ነበር።
አሁንም ለራሱ ሕልውና የተጨነቀው እንዳልካቸው የሀገር አስተዳደር
ግዚስትሮችን ዘውዴ ገብረሥላሴን የቀድሞ ግዚስትሮችን ለብሔራዊ ፀጥታ
ሲባል እንዲያስራቸው አዘዘው ። ዘውዴም ቁም እስር ላይ ስለሆኑ በሕዝብ
ፀጥታ ላይ የግሉ ደርሶት አንዳችም ጉዳት የለም በማለት እምቢ አለው።
በዘውዴ እምነት የአስተዳደር እስር የግሉ የለም ፤ በፍርድ ቤት ውጣጄ
የግሉ እንጅ ። ከዚህ በኋላ እንዳልካቸው ከጀኔራል አቢይና ከዓለም
ዘውድ ጋር በምስጢር ተገናኝተው ግዚስትሮች ከያሉበት ተይዘው ሰኔ 28
ቀን ከጃንሆይና ከአዲሱ ካቢኔ ግዚስትሮች ፊት እንዲቀርቡ አደረገ ።

ተጥቶ ለሰዎች ጥበቃ ሲባል እንዲታሰሩ ጃንሆይ በይፋ እንዲፈቅዱ
ተጠየቁ ። ጃንሆይና እንዳልካቸው ተሰማሙ ። አክሊሉና የቀድሞው የሀገር
አስተዳደር ግዚስትሮች የብረው ጌታሁን ተሰማ ጃንሆይ ራሳቸውን ለግዳን
ሲሉ ታግኝ አገልጋዮቻቸውን አላልፈው በመስጠታቸው ውልቅ
አድርገው ሰደቧቸው ። ጌታሁን በመቀጠልም ኃይለሥላሴ ምንም ስልጣን
እንደሌላቸው ስለታወቀ እንደግዚሁ ግልፅ እንደነበር ነግሯቸዋል።
ዘላለማቸውን በቅርፅና በምልከትነት የግሉ የግሉ ጃንሆይ ግዚስትሮች
ከፈታቸው ተገድተው ከአዳራሹ ከወጡ በኋላ የተያዙትና የታሰሩት በገጥሠ
ነገሥትነታቸው በላቸው ትዕዛዝ እንጅ በወታደሮች ስም እንዳይሆን ብለው
አዘዙ ። ራሳቸውን ለግዳን በግሉ ደርሶት መከራ የቅርብ ተከታዮቻቸውን
አውላላ ግዳ ላይ መጣል አዲስ አበባ ከተያዘች በኋላ ወደ ጅቡቲ ሲጓዙ
ያደረጉትን የግሉ ስታውስ ነው ። ራሳቸውን የመጨረሻው ባለሥልጣን

፩ ለቀር ወለክሊሉ ካቢኔ ውስጥ የጭንቅጥን በሙሉ ግለት ነበር።
፪ ከግሉ ጌታሁን ከአዲስ አበባ

እንደሆኑ እርርገው መግለጻቸው ጸንሆ ይረዳቸው ከግልጽ በላይ ሌላ ልብ። እንደነበራቸው የሚያመለክት ነበር። ለብዙ አስርት ዓመታት ሆኑንና ፍላጎታቸውን እንደረገጉ በጥበክርክር በብልጠት ተፅዳጾ ለነበሩ ቸው ኃይለሥላሴ አሁንም በዚህ አስቸጋሪ ወቅት ከጠላቶቻቸው ጋር ለከሊሉንና ሚኒስትሮችን አስፈታለሁ የሚል ለመለካከት ሮሮቸው ይሆናል። የእንዳልካቸው ብቸኛ ግብ ግን በሕይወት ለመቆየት ነው።

ባለሥልጣናቱ ከታሰሩ በኋላ አብዛኞቹ የእንዳልካቸው ካህን ሚኒስትሮች ንጉሠ ነገሥቱ የቀድሞ ሚኒስትሮችን ካላስፈቱና ወታደሩን ለረገጡ ራሱ እንዲመለስ ካላደረጉ ሥልጣናችንን እንዲቃለን ብለው ወስኑ። እንዳልካቸው ጊዜ እያለቀበት ነበር። ሐምሌ 22 ቀን በራስ እምሩ ነበረበት ተራግጆ ልጃቸው ሚካኤል እምሩ ጠቅላይ ሚኒስትር ፤ ዘመዴ ነበረሥላሴ ያከትል ጠቅላይ ሚኒስትርና የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ሆነው ሾሙ። ደርግ እንዳልካቸውን ወላግ ያሕርይ በግላዮቱና ለአብዮቱ ግቦች ለሕሳብ የተሰለፈ ባለመሆኑ ብሎ ነሐሴ 1 ቀን አሰረው። ከዚያም ራሱን ለደህረው ከሚል ከንቱ መከራ ወደ አስር ከላካቸው ሚኒስትሮች ጋር ተደላቀ። መገመት እንደሚቻለውም ሁሉም በጥላቻ ዓይን ተመለከቱት ፤ እንደሆነው ። እንዳልካቸው ባበላሸው መስመር ውስጥ ንብቱ የተረቀረው ዕድል የተሰናከለበት ሚካኤል እምሩም በጠቅላይ ሚኒስትርነት ለግገልገል የቻለው ለበደንት ግምንታት ብቻ ነበር።

ጠቅላላ 1974 ደርግ ኃይለሥላሴ ኢትዮጵያን ወደጥፋት ጎዳና የመገኘት ዕቅድናቸው መረድ አለባቸው ከሚል እጅግ ላይ ደርሶ ነበር። ሲያድግ ሌዚያን ዓመት የአፍሪቃ አንድነት ድርጅት ሊቀመንበር ስለነበር ኢትዮጵያን አይወርም፤ ሊቀ መንበርነቱን እንደለቀቀ ግን ዘመናዊ የሶቭየት ሮሮ መግሪያ፤ ታንኮችና አውሮፕላኖች እስከ ለፍንጫው የታጠቀው የሰግሊያ ወራዊት ግጥቃት ይሰነዝራል ተብሎ ተገምቷል። ስለዚህም ኢትዮጵያ ይህን ጥፋት ለመቋቋም ከሶቭዚስት ሀገሮች የሮሮ መግሪያና የፖለቲካ ድጋፍ ስለያታገኝበት ግብር ነበረባት። ይህን ሐሳብ በጊዜው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትርና ያከትል ጠቅላይ ሚኒስትር ለነበረው ለደጃዝማች ወደ ሲያቀርቡለት ድንገተኛ የፖሊሲ ለውጥ ከመደረጉ በፊት በጥብቅ እንዲታሰብበት አስገንዘበ። የውጭ ግንኙነት ጉዳይ የነሱ የሙያ መስክ እውቀትንም ጠቀማቸው። ኢትዮጵያ ለሶቭየት ኅብረትም ሆነ ለቻይና ጥቂ በግትረብ ሰግሊያ ጥቃት ትሰነዝራለች ተብሎ ከተገመተበት ጊዜ ሲፈት የሮሮ መግሪያ አገኛለሁ ብላ አትጠብቅም። ርዳታው ቢሰጥ እንኳን ይላረካ መግሪያ የሠለጠነን ወራዊት መልሶ በሌላ መግሪያ ለግሥዳጠን ይረጋገጣል አይናርም።

መከፋፈል ባቀረቡት ሐሳብ ላይ ዲፕሎማሲያዊና ወታደራዊ ገፅታውን እንዲያስረዱ ደጃዝማች ዘውዴ አምባሳደር እያሌው ግንደፍርን ከየታዲሽ አምባሳደር የሐንሰ ፅጌን ከሞሰኮ ጠራቸው ። ከአምባሳደር ጋር የተደረገው ግንኙነት ትርጉም የለሽ ሆነ ፤ ምክንያቱም መዲናቱን ሌላውን ሁሉ ትተው ሙሉ ትኩረታቸው ገገሠ ነገሥቱን ለግድረድ ብቻ ስለሆነ ነበር።

በዚህ ጊዜ በጅዛብ ዘንድ ረሪ ናቸው እየተባሉ የጊዘለቶትና በሥልጣናቸው መጠቀም ያታታቸው ዓፄ ኃይለሥላሴ በየዕለቱ የቴሌቪዥን ፕሮግራም እንደተወገዙ ነበር። ደብቀሉ የግራ የጅዛብ ድምፅም እየበረከተ መጣ ። የየዕለቱን የቴሌቪዥን ፕሮግራም ትክክለኛ የጠረገው ደላሐንን እሳቸውን የሚያወግዝና የሚያጥላ ፕሮግራም ሲመጣ ጃንሆይ ክፍሉን ጥሎ ይወጡ እንደ ነበር ገልግልዋል። ልዕልት ተናገረውና ልጅ ልዕልት ስብል ደስታ ጃንሆይም ሆኑ እነሱ የመታሰር ዕጣ ያጋጥሙናል ብለው ረጽመው አስበው አያውቁም ።

ይህ በጎ ያቸታቸው ግን አልሰራም ። በዘመን ሙሉ ዕለት መስከረም አንድ ቀን ዘጠኝ ልዕልቶች ተይዘው ታሰሩ ። ጠገራቸውን ተላጭተው ፤ አንድ ፍራሽ ለሁለት እንዲጽፉ ሆኖ ከመረት ስር ባለ ዉለግ ክፍል ውስጥ ታሰሩ። በመቶ የሚቆጠሩ የቀድሞ ሚኒስትሮችና የመንግሥት ባለሥልጣናት ከነሱ ቀድመው በምኒልክ ቤተመንግሥት የወይን ጠጅ ግክግጥ ቀዝቃዛ ክፍል ውስጥ በሚያስቅቅ ሁኔታ ታስረው ነበር። በአንድ ክፍል ውስጥ ስለተዉሰኑ ከወለሉ ላይ ለመተኛት ተራ ማግኘት ነበረባቸው ። በብዙ መቶ ለሚቆጠሩ አስረኞች መጠቀሚያ አንድ ሽንት ቤት ብቻ ነበር። ምንም የሚያቀብሏቸው ቤተሰቦቻቸው ነበሩ ። መጽሐፍት እንዲገቡ አይፈቀድም፤ መጽሐፍ ቅዱስ ይዘው የገቡትም ተነጥተዋል ። ከአፍታቸው የደርግ አባላት ሲበሰቡና ሲወጡ ከቴሌቸው ይለግቸዋል ። የጊኝ ቤተሰቦች ዘመዳቸውን ለመቅበር ። የጥይት ጥጋ መከላከል ነበረባቸው። እኔ በማውቀው አንድ አጋጣሚ የቤተሰቡ ታላቅ ልጅ የአባቱን አስከረን የሚገባውን ክፍሉ እንዲወሰድ ተጠርቶ እሱ ራሱ ከዚያ በኋላ የት እንደደረሰ አይታወቅም ።

* ልዕልት ተናገረውና ልጅ ልዕልት ስብል ደስታ ጃንሆይም ሆኑ እነሱ የመታሰር ዕጣ ያጋጥሙናል ብለው ረጽመው አስበው አያውቁም ።
 የልጅ ልዕልት ስብል ደስታ ጃንሆይም ሆኑ እነሱ የመታሰር ዕጣ ያጋጥሙናል ብለው ረጽመው አስበው አያውቁም ።
 የልጅ ልዕልት ስብል ደስታ ጃንሆይም ሆኑ እነሱ የመታሰር ዕጣ ያጋጥሙናል ብለው ረጽመው አስበው አያውቁም ።

ለልላቱ በታሰሩበት ዕለት የደርግ ባለሥልጣናት እንሆን
 ለሆነውን በስዊዘርላንድ ይሁን በሌላ ስለግዛቶቻቸው ለግጥራት
 ሙሉ ዘር። ምናልባትም የቤተሰባቸውን መታሰር ስላወቁ ነው መሰል
 ይመስለኝ ለስተሳሰባቸው እንደ ጥንቱ የጠራ ሆኖ ዘር። ምንም ሆኖ ሀብት
 እንዲሰጥ በቁጣ ከካፉ በኋላ « ግን እኮ ግርማዊ ሆይ ለመጠሪያ
 የሆነ ሳይሰጥ ሌላውም » የት ነው ያስቀመጡት ? » ብለው
 ጠየቁ። « አሳቸውም » አናንተ የገዛ ሀገራችሁን ታሪክ እንደግታውቁ
 ያለኝ ነው። ሕዝባችን ለመጠሪያ የገዘብ ሊያስቀምጥ ይችላል። ለገጥሞ
 ዘላቂ ጠረታ ብሎ ነገር የለም። ገጥሞ ነጥሞ ኢትዮጵያን ይጠብቃል፤
 ኢትዮጵያ ገጥሞ ነጥሞን ትጠብቃለች፤ መላዋ ኢትዮጵያ የሰ-
 ጠባቢዎች ለይቶ የሚያስቀምጠው ነገር አይኖርም። ሁሉ የሱ ነው ወይም
 የሆነ የሌላው። ለመጠሪያችን ብለን ያስቀመጥነው ስለሌለም ምንም
 ስንትም ብለው መለሳቸው።

የመጠሪያውን በስዊዘርላንድ ሆነ በሌላ ሀገር የገልገለ ገንዘብ ያላቸው
 ለመሆኑ ደርግ ግረጋገጥ አልቻለም። ነገር ግን በገጥሞ ነጥሞ በሕርይ
 ወሳኝ ሰብዓ ለጋሳት ስለሚለዩት ያሉት ዕውነት ስለመሆኑ መሆኑን
 የገነዘቡ ነው።

በተከታቱ ቀን የገጥሞ ነጥሞ የልጅ ልጅ ልዑል እስከገደር ድረስ
 ተሰራ በዚያ ቀን መስከረም 12 ቀን ደርግ የላካቸው የምሳ አለፉት
 የእነዚህን ለመያዝ ወደ ቤተመንግሥት ሙሉ። ይህ ለገጥሞ እንዲሰጣቸው
 ተብሎ የእነዚህ የአገት ልጅ የሆኑት ራስ እምሩ ደርግ ከላካቸው ሰዎች
 ጋር አብረው እንዲሄዱ ተደርጓል። ዓይን አፋርና ላቸ ያሉት እኒህ ሰው
 ለአገታቸው ልጅ ላይ ይህን የመሰለ የመጠሪያ ውርደት ሲደርስ ልባቸው
 ሲቀረጽ ይመለከታሉ ተብሎ አይታሰብም።

ጥቂት ከተገጋገሩ በኋላ ዓይኑን ያይለሥላሌ እግዚአብሔር ፈቃዱ ከሆነ
 የገናኝ ደርጋለን፤ ብለው ወደ አንዲት ቨልሰዋንን መኪና ተወስዱ። ወደ
 ቤተ መንግሥት መውጫ በር በዝግታ ሲራመዱ። የቤተመንግሥት ሠራ-
 ተኞች ከመጋጠሚያ ደርባ፤ ከግድግዳዎች ግዕዝ በኮሪዶሮች ጥገ ተደብቀው
 የሰሩት ሁሉ ዓይኖቻቸውንና ጩኸታቸውን ሰቀቁት።

ከዚያም እንሆን ወደ አራተኛ ከፍለ ጦር ጠቅላይ መምሪያ መታሰሪያ
 ተቆ። ሲገቡ ቀድሞቻቸው ከታሰሩት ሚኒስትሮቻቸው ጋር ተቀላቀሉ።

መጀመሪያ አራተኛ ከፍለ ጦር ሳሉ፤ ቀጥሎም ወደ ምኒልክ ግቢ ከተዛወሩ በኋላ ታማኝ አገልጋዮቻቸው ምግባቸውን ከቤተ መንግሥት እያዘጋጁ ያቀርቡላቸው ነበር።

ጃንሆይ ከዙፋናቸው እንደወረዱ የመከላከያ ሚኒስትሩ ጀኔራል አማን አንዶም ሚካኤል እምሩን ተከቶ የጠቅላይ ሚኒስትርነቱን ሥልጣን ያዘ። ርዕሰ ብሔርና የአስተባባሪው ኮሚቴ /ደርግ/ ሊቀ መንበር ተባለ ። ሚካኤል የማስታወቂያ ሚኒስትር ሆኖ እንዲቆይ ተደረገ። የጀኔራል አማን አንዶም ከፍተኛውን ሥልጣን መያዝ በሀገሪቱ ላይ አፍጥጦ ለመጣው ከባድ ውድቀት እንደ መፍትሔ መነሻ ሊታይ የሚችል ነበር። በትውልድ ኤርትራዊ ስለሆነ በዚያ ክልል ያለውን ችግር ከማንም የወታደር መሪ በተሻለ ሁኔታ ሊፈታው ይችላል። በደቡብ በኩልም ቢሆን የ1964ን የሶማሊያ የአጋደን ወረራ በሚያኮራ ሁኔታ የመለሰ ስለነበር በመላ ሀገሪቱ ታዋቂነትን አትርፏል።

ኮሙኒስት ደርግ ፃፄ ኃይለሥላሴን ከዙፋናቸው ከማውረዱ ከ15 ቀናት በፊት ነሐሴ 28 ቀን ፕሪቢደንት ፎርድ የአሜሪካ በዲሞክራሲያ ላይ መሰረር በርበራ ላይ ለተቋቋመው የሶቭየት የጦር ሰራር የሚያስከትለው አንዳች ስጋት እንደማይኖር ለሶቭየት ኅብረት በይፋ በመግለጥ ለውድ ቀታቸው ማረጋገጫ ምርቃት ሰጥቷል። አሜሪካ በቸልታ የተመለከተችውን በሶማሊያ የሶቭየት ኅብረት የኃይል ማከማቻ ሰራር አስፈሪ ዕድገት፤ በኤርትራ ውስጥ የጦርነቱ በፍጥነት እያየለና እየሰፋ መሄድ፤ በደርግ ውስጥ በአሰር ያሉ ታላላቅ ሰዎች ይረሽኑ የሚለው ጥያቄ እየጎሳ መምጣት ለጀኔራል አማንም ውድቀት ምክንያት ሆነዋል። በሕዳር ወር አስተባባሪው ኮሚቴ / ደርግ / የተፋፋመውን አመፅ ለማጥፋት ተጨማሪ 5000 ጦር ወደ ኤርትራ ለመላክ ወሰነ። አማን የተጨማሪውን ጦር መላክና የታሰሩት ባለሥልጣናት ያለ ፍርድ እንዲረሽኑ የቀረበውን ሐሳብ በመቃወም በሌተና ኩሎኒል መንግሥቱ ኃይለማርያም የሚታዘዝ ጦር ጀኔራሉ ቤት ድረስ ተልኮ ተኩስ ከፍቶበታል።

አማን ሲሞት መንግሥቱ ብቸኛ መሪ ሆኖ ብቅ አለ። አማን ከተወገደ በኋላ ሕዳር 23 ቀን 1974 መንግሥቱ 60 የቀድሞ ሚኒስትሮች፣ ከፍተኛ ባለሥልጣናትና የጦር መኮንኖች በባወዛ ብርሃን በመትረየስ እንዲረሽኑ አዘዘ። አፈጻጸሙ በፊልም እንዲቀረጽ ተደርጓል። ከተረሽኑት ውስጥ

እነዚህ፤ እንዳልነበሩ፤ የጃንሆይ የልጅ ልጅ እስከገደር ደስታና 11 ልሳና ጄኔ ራሱች ይገኙበታል። እንዲረሽኑ የተወሰነባቸው ሰዎች እጃቸውን በሠንሠለት ታስረው ልትፈቱ ነው ተብሎ ተነገራቸው። በዚህ ጊዜ ራስ መስፍን «የምንፈታ ከሆነ ለምንድነው እጃችን የሚታወረው? ልትገደሉን ነው» ብሎ ሮሽ ። አከሊሉና ወንድሙ አካለወርቅ ተይዘው ለወሰዱ የሥጋ ዘመዳቸው የሆነው መከብብ ዳምጤ ተንሰቅሰቅ አለቀሰ ። ከጠቅላላ የተረሸኑት 59 ናቸው የተባለው ስህተት መሆኑን እና ቁጥሩ 82 እንደሚ ደርስ የሚጠቁሙ ሁኔታዎች አሉ። ይህን ጥናዊት የተባበሩት ማኅሥ ታት ዋና ጸሐፊ ፤ የጠቅላላ ጉባዔው ፕሬዚደንት ፤ በርካታ የሰውነት ቡድኖች ፤ ብዙ የአፍሪቃ መሪዎች በይፋ አውግዘዋል። በዚያን ጊዜ በጠቅላላ ጉባዔው ተካፋይ የነበረው የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ደጃዝማች ወደ ገብረሥላሴ ጥናዊትውን በመቃወም ሥልጣኑን ለቆ ስደት ሄደ።

በዚህ ወቅት በምኒልክ ቤተ መንግሥት ታስረው የነበሩት ንጉሠ ነገሥት እንዳቸዋ የተቃውሞ ድምፅ አላሰሙም ። ጠቅላይ ሚኒስት ሬቸውን፤ ሚኒስትሮቻቸውን፤ ዋና ዋና ጄኔራሎቻቸውን እና የልጅ ልጁ ቸውን አላፈረሙ የሰጡት ፤ የብቸኛዋን ቤት ልጃቸውንና የልጅ ልጆቻቸውን ሙታሰር ከቁም ነገር ያልቆጠሩት፤ ስለጃጃ የማይንቀሳቀሱት፤ ፎርምና ልክሰር መገበዝ ያደነዘዟቸው፤ እሁንም መንግሥቱንና ሀገሪቱን የሚቆጣ ወፋት ይመስላቸው የነበሩት ንጉሠ ነገሥት ነሐሴ 27 ቀን 1975 ወይም ዚያ በፊት ኢስክዘለዓለሙ ተሰወሩ።³

የአረጋገጥታቸውም ሆነ የአስከራን ምርመራ ሳይደረግ የተፈጸሙ ተወራቸው ገና ምስጢሩ ያልተፈታ ነገር ነው። ደርግ ጋይለሥላሴ ለልጆቹ ላይ የተወ መገኘታቸውንና የግል ሐኪማቸውን ዶክተር አስራት ወልደየስን ወዲያው እንዳስጠራ አስነግሮ ነበር ። ሐኪሙ እንዳቸዋ ጥሪ እንዳልደረሰው በሚደነቅ ድፍረት በይፋ ገልጧል። ቀኑን ሙሉ በቤቱ ውስጥ እንደነበርና ምንም ጥሪ እንዳልተላለፈለት አረጋግጧል።

ዘመን አመጣጥ አመለካከት አመጾችና አብዮቶች የመሬት ይዞታ ደልደል እና ዴሞክራሲያዊ ለውጦች እንዲደረጉ የሚቀርቡ ጥያቄዎች የላቭ ሊያሙ የሚከሰቱ ናቸው የሚል ነው። በኢትዮጵያ ሁኔታዋ የ1960 መሬትንቅላ መንግሥት መከራ መታፈን እነዚህን የለውጥ ጥያቄዎች በ1974

³ ረዳ እያሩ ከወገ ደረሰ ለደርግ አምላካዊ አስተሳሰብ ውስጥ ጉዳዩ ርዎጃ በሙከራ የሚቀረጥ

ረገድተው እንዲጠሩ አድርጓል ። ዕውነታው ግን በቀላል ትርጉም ብቻ የሚታይ አይሆንም ።

የርዕዮተ ዓለም ወይም የዴሞክራሲ ጥያቄዎች ባይነሱም በሕዝቡ ኑሮ የሚከሰቱ ችግሮች አሉ። በኢትዮጵያ ውስጥ በግል የተያዙ ሰፋሪ መሬቶች መኖራቸው የተረጋገጠ ቢሆንም ፣ ከመሬቱ 80 በመቶ የሆነው በጋራ ወይም በተበጣጠሰ መልክ የተያዘ ነበር። ሠራተኞች በከፍተኛ አርክን ላይ ከፍተኛ ቅሬታ ነበራቸው። በሌሎች የአፍሪቃ ሀገሮች እንደተከሰተው ሁሉ የገበያ መደድ ያስከተለው ቅሬታ በየዕለቱ እየወጣ በሄደው የነፃጅ ዘይት የጋ ተባብሷል ። የተግሪዎች ሰላግዩ ሰልፍ የዕለት ትርጉት ሆኗል ። በርካታ የዩኒቨርሲቲ ያሩቃን በመገገሥት መሥሪያ ቤትም ሆነ በግል ድርጅቶች ውስጥ መቀጠር አልቻሉም ። በጦር ኃይሉ ፖስት ከፍሎችና በከብር ዘበኛ ሠራዊት መካከል ፣ የበሰለ የጦር ሥልጣንና ባገኙት የሐረር የጦር አካላዊና በአጭር ጊዜ ሥልጣን በወጡት የሆለታ ጦር ትምህርት ቤት መኮንኖች መካከል መቀናቀን ነበር። በሁሉም የሠራዊቱ ከፍሎች የሚያገለግሉ መኮንኖችና ባለቤቱ ግዕረግተኞች ደመወዝ እንዲወጡ ማሳደግና የተሻሻለ መብት እንዲያገኙ አጥብቀው በመጠየቅ ላይ ነበሩ። መኮንኖች በትናንሽ ቡድኖች እየተከፋፈሉ ወታደራዊ መንግሥቱን ጥለው ሥልጣን ስለሚይዙበት ዘዴ ያውጠነጥኑ ነበር።

የውጭ ሰው መገንዘብ የሚያትተው እነዚህ ችግሮች / ወታደራዊ አድገን ወያኔ / ለረጅም ዘመን የቆዩ መሆናቸውን ነው። ችግሮች ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተለዩ የሄዱ ቢሆንም ፣ ጃንሆይም ሆኑ ግዕዝላዊው መንግሥት ቸል አላሏቸውም ነበር ። ርዎዳው በጣም እየዘነየ የሚወሰድ ቢሆንም ፣ መፍትሔ የሚሰጥበት ጊዜ ግን ነበር። በመሬት ይዞታ በኩል የነበረው ችግርም የግደረታ አልነበረም።⁴ የጥቂት ኢትዮጵያውያን ነጋዴዎች ብላት ውሱን ነበር። / ከረሉ ምክንያት በከፍተኛ ሥልጣን ላይ የጠሩ ሰዎች በነጋዴዎች ድርጅቶች ውስጥ በደብት ይላተቱ ስለነበርና ችግሮቻቸውን ይዘው በቀላሉ ቤተ መንግሥት መቅረብ ስለሚችሉም ነበር። / ከ1948 ጀምሮ ከሌሎች የአፍሪቃ ሀገሮች በተሻለ ሁኔታ የጦር ግንባራት እያደጉ መጥተዋል። የተግሪዎች ሰላግዩ ሰልፍ / በተለይ በረተና ሰጥን / ለኢትዮጵያ አንገዳ ነገር አይደለም ። የቀላግዩ ኃይለሥላሴ ዩኒቨርሲቲ ተግሪዎች የሚግሩት መንግሥት በቀላሉ የግደታይ ንግዘብ እየከፈለላቸው ነው። በመንግሥት ወጭ ወደ አሜሪካ ዩኒቨርሲቲዎች እየተላኩ ተያረው

⁴ ዚጠቅሙት ወታደራዊ አገልግሎት ከመገገሥት ሰሪ መሬት የተሰጣቸው የሀገራዊ ነጋዴዎች የሚከፈሉት ደብዳቤ ኢትዮጵያ የመሬት ይዞታ አገልግሎት ተደጋጋሚ ጥያቄ ይወጣል ነበር።

ወደቀው የጊደብተ ተግሪዎችና መኮንኖች በሌሎች የአፍሪቃ
የተገኝተው ሁሉ በሌላው ሕዝብ ላይ የበላይነት ስግግር ያሳድራሉ።

ይህ የወሰደ ችግር ሃዘና ። በርግጥም በአፋጣኝና ሙሉ
የሙሉ መቶአ ሊሰጣቸው ይገባ ነበር ። በ1974 እንዲህ ለአብዛኞቹ
መቶአ መስመት ይቻል ነበር። ታዲያ በ1960 መስተናገድ የተቻለ ፣
በ1974 ግን ያልተቻለ ያን ነበር ተገኘ።

እነዚህ ዘመኖች በሙሉ የጊህጉው ከፍል ጥንተት የሆኑ ችግሮች
የግንባታን ፅናት ሲጋት ላይ የጊጥሉ አልጠሩም ። ነገር ግን ሁልጊዜ
የሕግ ሥልጣን ለመቼታ ያሰረሰቱ የተቀናቃኝ መኮንኖች በድኖች ነበሩ
፣ ለተተለፉ ገብረተሰብ ለበርካታ ያህል ዓመታት እስከሚረዳ ድረስ
ቀደሙ ሁሉ የጊታየበት ሆኖ ቆይቷል ። ያከንያት በከረል ከአሰላም
ግንባታት በተደጋጋገ፣ በጸላፍ በኢጣሊያ የተማረበትን ጥቃት
የመስተ ለተገደደ ነበር። ግን ያደላሥላላ ራሳቸው ሥልጣን ለመቼታ
የሰጡት ሕዳር 3 ቀን 1916 የልጅ ኢያሱን አባት ንጉሥ ጊዛኤልን ሰገሌ
ሆኖ ሁሉ በጸላ ነበር። ስለዚህም የ1916 የመረንቅል መንግሥት
ቀዳሚ የሰበረበት የ1974 ግን የተሳካበት የፍጥ ያከንያት የፍጥ ፀታደ
ላይ መሪዎች ፀታደራዊውን ባሕል በመከተል አካባቢያቸውን ነፃነት
የመስተ ሥልጣናቸውን ወብሰው ለጥቆሞት በተገኘው አጋጣሪ ሁሉ
የሕግም በጠላት ላይ ጉብ ግለት በሊቻሉ ነበር።

ከ1974 መረንቅል መንግሥት በረት የፀታደሩን ከፍል የበላይ
አጠራር በአራት መደብ ይቃላል። የመጀመሪያዎቹ ፋሽስት ፀራሪዎችን
የታዘሉ እንደ እገራህ አባባ አረጋይ በ1960 መረንቅል መንግሥት የተገ
ሉ/፤ ልዑል ራስ መስፍን ስለሆነ፤ ጄኔራል አባባ አባባና ጄኔራል መርዳ
መንገዳ ያሉ አርበኞች ናቸው። ሁለተኛው የሰደተኞች ያደብ ሲሆን
እግሊያ ሀገሪቱን ይዞ በጠረ ጊዜ ወደ ወጭ ከወጡ በጸላ በመመለስ ነፃ
በግጥሞቹ በመቻ ላይ ከሸንሆይ ጋር ተሰልረው የመጡ እንደ አገጠቅላይ
ጊዛስትር መሆንን እንላልካቸው፤ ጄኔራል ሙሉጌታ በሊ፤ ጄኔራል
መንግሥቱ ንዋይ፤ ጄኔራል አማን አንደዎ ያሉ ናቸው። የሰተኛው ያደብ
ከፋሽስት ፀራሪዎች ጋር ሲተባበሩ የቆዩ ተባባሪዎች የጊባሉት ናቸው ።
ከዚህ ውስጥ የሸንሆይ የትርብ ረዳት የጠረው ጄኔራል መሆንን ደክሞ አንፋ
ነው። ሸንሆይ እሱን የመላሰሉትን ሰዎች የሚያሳድጉት በደካማ ጉኝታ
ሊቀጣጠሯቸው እንደሚችሉ ስለጊያውቁ ነበር። አራተኛው ያደብ
የዘርረያው ተጽላሽ ለመሆን በተስፋ የግጥሞቹ ጠቃኝ መኮንኖች ናቸው
ናቸው። እነዚህ ሁሉ ያደቦች እያንዳንዳቸው በተገኘበት በድኖች
ተከፋፍለው እንዲሉ ላላውን ቀደም ወይም አልፎ ወይም በልጥ በጊያገኘው

ሊገኝ ይችላል። የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው።

በዚህ የተዘጋጀው የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው። ከ1916 ጀምሮ ከሥልጣናቸው ለግብርና ሰነድ የሚጠቀሙትን ሰነድ ሁሉ ለግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው። ይህም የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው።

የ1960 እና የ1974 መረጃው መግለጫ የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው። የ1960 መረጃው የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው። የ1974 መረጃው የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው።

የመጀመሪያው የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው። የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው።

እነዚህ ሰነዶች የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው። የግብርና ሰነድ ለግብርና ሰነድ የሚያገለግል ነው።

በዚህ ዓላማ እንዲፈጸምና በግልጽ በአድማዳ በፍጥነት እንዲፈጸም ማድረግ ተለክቶ ሲሆን ገለጻል። ለብዙ ሰዓታት የግንኙነት ገደብ ማረጋገጥና ግፍረት ማድረግ ይገባል። ለእነዚህ ዓላማዎች እድገት እንዲገኝ ገለግለን። በዚያው መጠን በአገር ግራ ወይም በሆግራፊክ ወይም የግራ ፕላናዊት ውጤት በበለጠ የሚገኝ ሰንሰለት ተይዞ እንዲገኝ ሲታሰብ።

የ1980 አመት ከክብረ በኋላ ዓ.ም. ኃይለማርያም ሥልጣናቸው እንደ ተመለሱ ኒው ዮርክ ታይምስ በዚያው ዓመት በታሰባለ 18 ቀን አትራ የአዘጋጅ ገጽ ላይ እንዲህ ብሎ ነበር።

በጥቂት ዓመታት በህገ መንግሥት አትራ የግራ ሥልጣን ላይ ለሚገኙት ሰዎች ማለት ይቻላል። እንዲያውም ካላቸው ዕኩስ የተረጋገጠ የሆነ የተሰጠ ጥያቄ ላይ ሲገኝ እንዲሆን ይገባል። ለዚህም ምሳሌ የተሰጠው ጥያቄ ነው።

የታችኛው አካል በክብረ 28 ቀን 1975 በግንኙነት አጭር ሰዓት የገጥሞ የትኩረት በግራ ላይ ኒው ዮርክ ታይምስ ጋዜጣ የግንኙነት አካል ላይ ማድረግ ላይ ሲገኝ ለዚህም ምሳሌ የተሰጠው ጥያቄ ነው። ለዚህም ምሳሌ የተሰጠው ጥያቄ ነው።

ጥዕራፍ አስራ ስምንት

ኢትዮጵያ በሶቭየት እቅፍ ውስጥ ስለመገባቷ

የቀድሞ ሚኒስትሮችና ታላላቅ ሰዎች መረከብ ፤ የጸንሆይ ከሥልጣን ወርዶ መታሰር እና በተለይም ደርግ በሥልጣን ኮርቻ ላይ ለመቆጣጠር እንዲያስችለው ለዐራት ለዘውዱ ያለውን ታግኝነት ሲገልጽ ሆኖ በቀድሞ መንግሥታዊ ሥርዓት ላለመቀጠል ያለውን ፍላጎት ገላግሎ ዘሮ።

ከልብያ ባይሆን፤ አድርገዋል ለግል ያህል የርዕዮተ 'ክል' ለውጥ በግድረግ የቀድሞውን መ ሻር ሊሆን ይችላል ። ፖርቲያው ግን ውስጥ ዘሮ።

የጥዕራፍ ደግሞ ሲሆን መፍትሔዎች በፖርቲያው ውስጥ የሚገኙ አልነበሩም ። እንደ ንጉሠ ነገሥቱ ሁሉ ፤ ደርግም የጥዕራፍ ደግሞ ሲሆን ግለሰብ የሆነው የብዙ ፓርቲዎች መፈጠር ፤ እንዴትን በዘር ይከፋፍላል የሚለውን የብዙ ኢትዮጵያውያን ስጋት ይጋራ ዘሮ። ከዚህም በቀር ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ጸንሆይ ጠንካራና የግብር ጥዕቀቶችን ፤ የጽሑፍ ግንባሮችን ለቀቅ እያደረጉ ዘሮ። በዚያ አቅጣጫ መቀጠል ያለፈውን ወርሶ ለመለወጥ ካለው ሐላብ ጋር አብሮ የሚሄድ አይደለም ። የጥዕራፍን ደግሞ ሲሆን በፍጥነት መቀጠል ግለት ፤ በዚህ ጊዜ በኢትዮጵያ ጠላትነት ከሶቭየት ግብረት እኩል ከምትታየው አግሪካ ለሚገኘው የደግሞ ሲሆን በይፋ ተፅዕኖ መዘርከክ ነው ። ይህ አመለካከት በአግሪካ የሚከሰቱትን የሌጆች ትምህርታቸውን ፈጽመው በሚመለሱ ወጣቶች አመለካከት ተጠናክሮ።

በአንገሩ አፍቃሪ ሰባት አጽያ ለመያዝም ለደርግ አስተጋሪ ዘሮ። ባለፈው ዓመት እሷም እንደ አግሪካ የጦር መግሪያ ርዳታ ብትጠየቅ ከልክላለች ። እርትራ ውስጥ ለሚንቀሳቀሱት ሊ ሌል ሌፍ / ሊ ፒ ሌል ሌፍ ለሚባሉት ግርክሲስት ሌኒንስት ድርጅቶች የጦር መግሪያና የፕሮፓጋንዳ ድጋፍ የምትሰጥ ሶቭየት ግብረት ዘሮ። በሰግሊያ ውስጥ በመቀለል ላይ ያለው የሶቭየት የጦር መግሪያና ወታደራዊ ትጥቅ ፤ የሚመለከት የወታደራዊ ። አግሪካ ። ብዛት በኢትዮጵያ ላይ የተቃጣ ዘሮ። የጸንሆይን መንግሥት ተቋናት ጠብረውና የግድገቱ በሰግሊያ

ይህንን የተፈጠረው የሰብዓት ጦር ስጋት ደርገን ያስጨንቀው ጀርባ
እንደ ገጽ ኃይለሥላሴ ሁሉ የግጥሙ ቀን ደረሰው ማንነት ወይም
ሙደት ነበር።

ለእዚህም የተረበው አግራጭ ከኩራት ያይኖር ጋር መወዳጀት ነበር
/ከጠላትህ ጠላት ጋር / ። የግለሰብ ተቃራኒ አስተሳሰብ መከተል ለውጥ
ደረገን በሚገባ ያሳያል ተብሎ ታውቋል። ገንጣጭ አገዛዝ ከተወገደ
ጸላ ደርገና መገንጠል በይፋ የተቀበሉት አጭ ይህን ይመስላል ነበር።
መገንጠልም ሆነ የተረገው የደርግ አባላት ይህን የተቀበሉት የቀድሞውን
የጥያቄው ያልከት እንዲሆናቸው እንጂ ለሕዝቡም ሆነ ለነሱ እንገዳና
ያስጠር የሆነውን ፍልስፍና ፍረ ሐሳብ አስበው አይመስሉም።

የቻይናና የታዛዥነት ረብግ በመከተል እያንዳንዱ ተግሪ አርሶ
አደና እንዲያነቃ ለአንድ ዓመት ወደ ገጠር የሚሄድበት የዘመቻ
ፕሮግራም ተዘረጋ። ይህ ዘዴ ተግሪው አዲስ አበባ ውስጥ ሆኖ እየበጠበጠ
እንዲያስቸግር ገለል ለግድረገጥ አመቺ ። የጸላ ጸላ 2000 የግሆት
ተግሪዎች ወደ ዘመቻ አገራትም አሉ፤ በዚህም የተነገገ ገደብ ተጀመረ፤
አባዎች ተወረወሩ። በአንድ ወቅት በርካታ ተግሪዎች በአንድነት
እየታወሩ በዲሞክራሲ እንዲያልቁ ተደርጓል ተብሎ በውጭ ሀገር ጋዜጦች
ተጽፎ ነበር።

ወሉን አቀፍ የሆነ ገብረት የመውረስ ዘመቻም ታወጀ። ከባንኮችና
የኢንፎርሰ ኩባንያዎች ቀጥሎ መሪነት ተወረሰ፤ አርሶ አደሮች በግጥሞች
እንዲያርሱ ተደረገ። ለፋፊ መሪዎችን በጋራ ለግድርሱ ገበሬዎች ለግደ
ላል፤ በመሪነት የከገኙት የግድርሱ ጥቅሞችን የግረጽ ሽንገሎችን
ለግዳጃም፤ እህልና ጥራጥራ ወደገበያ የሚቀርብበትን ዘዴ የግጥሞች
ተለዎ ያላቸው የገበሬ ግጥሞች በየገጽ ጋሻ የኤሮካ መሪነት ላይ እንዲ
ጸጅ ተደረገ። የገበሬ ግጥሞች ቁጥር እስከ ሃያ አምስት ሽህ ሲደርስ፤
የአባላቱ ቁጥር ወደ ሰባት ግሊዮን የሚጠጋ ነበር። ለፋፊ ግሊዮች
እየተሸነሙ ለያንዳንዱ ገበሬ እስከፋብ ጋሻ የሚደርስ መሪነት ተሰጠ።
ከዚህም ቀንድ ከብት በላይ እንዲኖረውም አይፈቀድለትም። ገበሬዎች
መሪነት በይዞታ ብቻ እንደሚጠቀሙበት ባለመረዳት በርካታነት የተሰጣ
ቸው እየመሰላቸው ብዙ አለመግባባትና ቅሬታ ተፈጠረ። ይህ ችግር በይብ
ልጥ የተከሰተው ቀደም ሲል ስለአገልግሎታቸው ለፋፊ መሪነት ተሰጥቷ
ቸው በከፋ ነፍጦች ዘንድ ነበር። ከረሱ ችግር ገበሬው በፋብ ጋሻ ላይ
የሚመርተውን እህል በሙሉ ለራሱ እንዲያደርግ በመገለጥና ግብይተኝ
ጸላ በግደገባበት በገበሬ ግጥሙ በኩል እንዲሆን በግድረግ ተቃለል።
ቆተጫግሪዎች ደርገው ገበሬው እህሉን የሚሸጥበትን የጋክፍ ለግድረግ ወሰነ።

የአዋጅ ተፈጻሚነት ሥራ ግብረትን ለማድረግ የተደረገው ጥረት ይለብኛል። ሳይላካ በጥቅሉ በዚህ መልክ ለማድረግ የተቻለው በ300 ጋራ ላይ አርባ ግብረትን ብቻ ነበር። ይህም በአጠቃላይ የ28 አርባዎች ስፋት ያህል ብቻ መሆኑ ነው። ጥያቄው ደርግ ግብረትን በገድ ያደራጅ ይሆን ? የሚለው ነው።

በከተሞች ውስጥ አንድ ቤተሰብ አንድ መኖሪያ ቤት መያዝ ይችላል። የቀረው ሁሉ ተወርሶ ያርጥ ያርጡ ለሶቭየቶችና ለኩባዎች መኖሪያ እንዲሆን ተደረገ ። በያንዳንዱ ከተማ ውስጥ የከተማውን የፖለቲካ እንቅስቃሴ የሚቆጣጠሩ ፣ በፕሮፓጋንዳና ለደርግ በሰላላ የሚያገለግሉ፣ በከላላቸው የጊዜ ጭቅጭቆችን የሚጥፉ ተቋማት ተቋቋሙ ። በአዲስ አበባ ብቻ ወደ 300 የሚጠጉ ነበሩ ። የኢትዮጵያ ሠራተኛ ግብረት ኮንፈረንስን / ሴሉ / የደርግ የጥቃት ሂሳብ ሆኖ ፣ ኮሙኒስት መሪው ጦሪዎች ታሰረ ። በምትኩ በደርግ ፅጥር ስር የሚሠራ የመላ ኢትዮጵያ ሠራተኞች ግብር ተቋቋመ ፣ በሥሩ በነከልሉ 1340 ሠራተኛ ግብረት ነበሩ።

የግለ ቅርንጫፍ ልብስ የሶቭየት ከልክ በላይ መድራጀት ያስከተለውን ስጋት የሚያስቀር አልሆነም ። ኮሙኒስት ፓይና የተጋረጠውን ስጋት ለመቋቋም የሚያስችል ዘመናዊ መግሪያ በዓይነትም ሆነ በብዛት ወይም የሚያስፈልገውን ያህል አውሮፕላን ለማቅረብ እንደግትችል ግልፅ እየሆነ መጣ ። ስለዚህም ደርግ ለተወሰነ ጊዜ ከፖይና ጋር ሲያሸቃሽጥ ከቆየ በኋላ ከሶቭየት ነብረት ጋር የሚስጥጥበትን መንገድ ከመፈለግ ወጭ ሌላ አማራጭ እንዳልነበረው ተረዳ። ሌላው ቢቀር ከሶማሊያ ጋር አቻ የጋደል ሚካን የሚያስገኝለት የጦር መግሪያ ርዳታ እንዲሰጠው መጠየቅ ይችላል። ከዚህ አልፎ ብሉም ግርክሲዝም ሌኒንዝምን በይፋ እስከመቀበል ለመሄድ ተዘጋጅቶ ነበር።

ወደ ሶቭየት አቅጣጫ ለመገዝ መንገድ የሚሰጥ ሌላ ያከናውንታል ነበር። አፍቃሪ - ሶቭየት የሆነ የኢትዮጵያ ሕዝብ አብዮታዊ ፓርቲ /ኢ.ሕ.አ.ፓ/ የሚባል ደርግን በይፋ የሚቃወም ግርክላዊ-ሌኒናዊ ፓርቲ በእንደሪያስ እሸቴና በታዋቂነት ከበደ ራሱን ብቅ ብሎ ነበር። በተግራውና ሠራተኛው ድጋፍ የሕዝብ ያርጫ እንዲካሄድና የፓርላማ ደግሞ ሌላ እንዲቋቋም በመጠየቅ ፓርላማ ፣ ተግራና ሠራተኛ ግብረትን አያርር የሚጠላውን ደርግ ለመጣል ፈልገው ነበር። ወግ አጥባቂው የኢትዮጵያ ደግሞ ሌላዊ ሕብረት / ኢ.ዲ.ሕ. / ተመሳሳይ ዓላማ ነበረው ። ደርግ ለዚህ እንቅስቃሴ የወሰደው አወፋዊ ርዳታ ኢ.ሕ.አ.ፓ እና ተባባሪዎቹን ግጥሞች ፣ ግርክሲዝም ሌኒንዝምን ራሱ ግንኙነት ከዚያ አቅጣጫ የሚመጣበትን አደጋ ግስወገድ ነበር።

አግሪካ" ጦር መግሪያ አልሰጥም ብላ ስትከለክል ደርግ ገዢ አድርጎ
የገዢ ሰብአዊ ነብረት ኢትዮጵያን ከሰግሊያ ጋር በኃይል ግሪክን አቻ
ለመሆን የግሪኮችን የጦር መግሪያ እንድትሰጣት ግድረግ ነበር። ይህን
መንግሥታዊ ግጥም የግርክሲዝም ሌኒንዝም ፍልስፍናን ለግጥሐድ ሳይሆን
ለመለስ ሃርግራም ተዘረጋ። ከዚህም ዓላማ አገዳሪ ደርግ ትቻህርቱን
ያልፈ በተከታተለው ኮሙኒስት ኃይል ረዳ የግሪኮች የራሱ ፖሊት ቢሮ
አድራጊ። ወዲያውም የሕዝብ ድርጅት ጉዳይ ጊዜያዊ ጽሕፈት ቤት
የጥጽዎ በውስጡ የፖሊት ቢሮ አባላት እንዲሠሩ ተደረገ። ኃይል ረዳና
ቡድኑ የሙሉ ኢትዮጵያ ሰባሊስት ንቅናቄን / መሰረት የግሪኮች /
አድራጊ ። ብዙም ውሉ ሳያድር ከጎናቸው ወዝ ሊገባ ፣ ግሪኮች እና
አብዮታዊ ሰደድ የተባሉ ተቀናቃኝ ድርጅቶች ብቅ ብቅ አሉ።

በደርግ ውስጥ የመጀመሪያው ተቃውሞ የመጣው ከኮሙኒስቱ ዓለም
ጸ የቀረበ ግንኙነት እንዲፈጥር አደራ የተጣለበትን የደርግ የፖለቲካና
የፀጥ ግንኙነት ኮሚቴ በሊቀ መንበርነት ከግሪኮች ከሻለቃ ሲሳይ ሀብቱ
ነበር። ወዲያውም ኃይል ረዳና ሲሳይ ሀብቱ ራት ለፊት መፋጠጥ ያዙ ።
ደርጅቱን እንዳይንቀሳቀስ የታገደው የኢሕአፓ ሂሳብ ሆኖ የነበረው
ሲሳይ ሀብቱ ተሸነፈ። ኢሕአፓ በሲሳይ ሀብቱ ላይ የሰነዘረውን ክስ
በመቀበል ደርግ ከኢሕአፓ ጋር ግንኙነት ነበረው በግል በግዴታ ሃገር
ወገኑም ደርግ የሲሳይን ወንጀል ጭረት ለፖለቲካ ተልዕኮ ውጭ ሀገር
በተላከበት ጊዜ የጉዞ ሃርግራምን እየለወጠ ወደ አልተላከበት ሀገር እየሄደ
በሥልጣኑ እየተጠቀመ ከኢሕአፓ ሲሳይ ሀብት ወኪሎች ጋር ግንኙነት አድ
ርገል። የነብረተሰብዓዊነት / የሰባሊዝም / ርዕዮተ ዓለም መሥራችና መሪ
ወደ ሀገራቸው ሰብአዊ ነብረት የልዑካን ቡድን መርቶ እንዲሄድ የተሰጠውን
አግዳሪ ብሔራዊ ተልዕኮ አልቀበልም በግልት አብዮታዊ ግዴታውን
ሳይወግቀርቷል ። በግልት ገልጦት ነበር። በዚህም ደርግ ሲሳይ እንዲገደል
ወሰነ። በዚህ ጊዜም ጀጌራ ታደሰ ብሩ ፣ ሌተና ኮሎኔል ኃይሉ ረጋግ
ተቸዘግች መኩንን ወሰኑ እና የደርግ የኤርትራ አስቸኳይ ጊዜ አስተዳዳሪ
ነታቸው ናደው ተገድለዋል።

የሲሳይ ሀብቱ መገደል በተነገረ ጊዜ ሲ አይ ኤ በኢትዮጵያ ላይ
ለሚፈጽመው ደባ ዝርዝር ሐተታዎ አብሮ ተነግሯል ። ሲ አይ ኤ በጂኦ

* አግሪካ ለኢትዮጵያ የጦር መግሪያ ባታበል ለኤርትራ ገንዘብ የጦር መግሪያ የጊዜውን የሀገር
ዜጎች ከወርቅ ሀገራትን ለሀገርቷል። ፀግላት በሰላሰጡ።
** ወደ ለኢሕአፓ ሊቀመንበር ፣ መለስ አያሌ ፣ ወንድሙን ኃይሉ ፣ አላጉ ወደጋ፣ ለቅጥ
ፍሬ እና ሌሎች ። ለወገኑም በአግሪካ የዘርፈዋቸው የተገሩ ኮሙኒስቶች ነበሩ።

ላይ ባልሸደር አዩንደን ለግሰወገድ የተጻፈውን ግረግና በኢትዮጵያ ላይ ያገኘበበው አደጋ ለንዲሁ ተጋለጠ። «ኢትዮጵያ ላገግደት ጅሌ ለትህንፍ»፤ «ቅሪት መስለው ወደ ሀገር ውስጥ የሚገቡትን የሲ አይ ኤ ምንደኛ ወኪሎች እናወግዛለን»፤ «ኢሕአፓ የሲ አይ ኤ ምንደኛ ነው»፤ «በጅሌ ላይ የደረሰው ለኢትዮጵያ ጭቆና ግለጠንቀቂያ ትምህርት ነው»። የፀረ አሜሪካ ዘመቻ ያበቃው ከኤምባሲው ጥቂት ሠራተኞች በስተቀር የአሜሪካ መንግሥት የላካቸው በሙሉ እንዲባረሩ በተደረገበት ዕለት ግንባር 13 ቀን 1977 ነው።

ይህ ከተደረገ በኋላ ሶቭየት ኅብረት በራሷ ቁጥጥር ስር እንዲሆን በግለብክ ኢትዮጵያ፤ ኤርትራና ሶማሊያ ከሕዝባዊት ዴሞክራሲያዊት የመገ ሪፑብሊክ / ደቡብ የመን / ጋር በራደረሽን ይተሳሰሩ ያለችውን መንግሥት ተቀበለ።

እነዚህ አንቅስቃሴዎች እየተደረጉ ባለ በኤርትራ ውስጥ አመፅ እየሰፋና ከልሎ በሙሉ እያዳረሰ መጣ። ደርግ ከመናደዱ የተነሳ በመንደሮች ላይ በምብ እንዲጣል፤ በከተማ መንገዶች ላይ ውጊያ እንዲ ከፈት፤ በአሥመራ ከተማ ውስጥ የአሸባሪዎች አሰላ አንዲደረግ፤ እስረኞች እንዲገደሉ፤ እህል እንዲቃጠል፤ ለኤርትራ ሕዝብ እህል እንዳይደርስ በማድረግ የዘመቻውን አድግስ አሰፋው። የገዴቱ መገለጫ አስቂኛ ድራግ የተገለጠው ሞርቶ ስፓች ሰሐራ ላይ ያዘመተችውን «አረንጓዴ ዘመቻ» በመቅዳት ፋርሽ የሆነውን የራህ ዘመቻ ተብሎ የተሰየመውን ሪፖርቶች ዘመቻ በኤርትራ ላይ በግዝመት ዝግር። ዘመቻው በዘግቻ ገበሬ ላይ ውጤት የለሽ አልቂት ያስከተለ ዝግር። ከኢትዮጵያ የሰሜን አስተዳደር ከልሎች የተውጣጡ መግሪያ ያልታጠቁ ገበሬዎች አብዛኞቹ ኤርትራ ውስጥ በእስረኝነት ተይዘው ቀርተዋል። ከጊዜ በኋላ ጥቂቶቹ ከእስር ተለቀው፤ ወደ የቀያቸው ከተሙሉ በኋላ በደርግ ተረሽነዋል።

ደርግ ይህን ሁሉ ርዎጃ ቢወስድም፤ የመንግሥቱን እንቅስቃሴ ለመገታት አልተቻለውም። ከኢብያ፤ ከደቡብ የመን፤ ከኢራክና ከሶዊየት የሚገርፍላቸውን የሶቭየትና የፔሶስቶቭኪያ የጦር መግሪያ በመታጠቅ፤ የነደላቸውን ከጦር ግዳ በሚያገኙት አሜሪካ ሠራሽ መግሪያ በማግኘት ቀስ በቀስ አብዛኛውን የኤርትራ ገጠር በቁጥጥራቸው ስር አጥሎ። የኢትዮጵያ ሠራዊት እንደ አሥመራ፤ ምፅዮና ክረን በሙሳሰሉት ጥቂት ከተሞች ውስጥ ብቻ ተወስኖ ተቀመጠ። በግንባር 1977 ደርግ ገበሬዎችን በኤርትራ ላይ በድጋሚ ለግዝመት ከተት አወጀ። እስከዚህ ጊዜ ድረስ ገለልተኛ ሆኖ የቆየችው ሱዳን ተቃዋሚዎችን በመርዳት ጉዳ ግና ትግዕት

የጋራ ስልጠናው ውስጥ የተከሰተውን ፍጅት በመሸገገ ለጊዜው በሺህ
የቀጠለ ለምችም ጥገኝነት ፈቀደች።

ማግኛትን ያስጨነቀው የኤርትራ ሁኔታ እየተባባሰ መምጣትና
ሕዝቡን ውስጥ ከኢሕአፓ ጋር የተያዘው ግብ ግብ በየካቲት 1977
ዓ.ም. ለሕዝቡ የሰጠውን ጀነራል ተፈሪ ባንቲን፣ ከኤርት
ራ ሕዝቡ ጋር ለመደራደር ረገድ ብሎ ስለጠረጠረው
እግደላ አደረገ። ከተፈሪ ባንቲ ጥት በኋላ ማግኛት በኢሕአፓ ላይ
በፊት ለገደቡ ዘመን አዘዘው ኢሕአፓ በበኩሉ ገዳይ ቡድኖችን በከተማዋ
ላት አስግራ። በዚህ ጊዜ ውስጥ ወደጦቶ ሽህ የጊህት ሰዎች እንደጥቱ
ተቃራኒ።

[illegible]

በቃልሰከ ወር 1979 በግምት የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ
ዘራጅ ኮሚቴን / ኢ-ፓዲክ / አደዳፊ = ኢ-ፓዲክ ሶቭየት ጥበብ
ዲተክያ ውስጥ ኩራት ፓርቲ ለግድግና የጠራትን ዓላማ
የሚጸባርቅ በሆነው ፤ እንደ ኢሰን እና ተቃዋሚዎች ሁሉ ይህን
ፕሮግራም ለግሰረዎ የሚችል የርዕዮተ ዓለም አሰራር አላጠራውም ።
የዚህ በ-ወረቫ ላይ የረራረሱ በደኖች ፍጹሚ ያመለከተው የግድግና-
ወረቫ ሰሚት የውጭ ርዕዮተ ዓለምን ገትሮ ወደ-ግንዛቤ ሶቭየቶችን
አተክያ ውስጥ ጣልቃ እንዲገቡ እድል የሰጣቸው ርዕዮተ ዓለማቸው
ተላላጊ ላይሆነ በሰሜን ኤርትራ ውስጥ በጠባብ ውጥረት፤ በደቡብ
በኢሰን በሰላም የተከገኘው የሶቭየት ጦር መግሪያ ባስከተለው ስጋት
የገገደች ዘር።

የበቁ ዘመቻ ተፈጻሚ በሚሰሩ ላይ ላለፍ በኢርትራዊ ውስጥ
ድህረ ገጽ ላይ በቀጠለበት ሰዓት ፡ በሰዓቱት ሠራሽ ማረፊያ አለክ
አፍገዳ የታጠቀውና የጦር አግባብነት ከሠራዊቷ ፍጥር ባላሳሳ
የተሰጠላት ሰግሊያ በኢጋዴፖ ላይ ከፍተኛ ጥቃት አካሄደች = በ1977

መግቢያ አካባቢ ከምዕረብና ከአሰብ ጋር የሚያገናኙት መንገዶች ተጽዕኖአል፤ አሥመራም ተከባላች ወደ ዓመቱ አጋማሽ አካባቢ የሶግሊያ ሠራዊት ጅጅጋን ያዘዋወሩበት አበባ ጅቡቲ የባቡር መስመር ተቆረጠ ይሁን ሶግሊያ ሲዳሞን፣ ባሌን፣ አርሲን፣ ሐረርጌን አጠቃሉ እስከ እየሽ ድረስ ያለው መራት ሁሉ የታላቋ ሶግሊያ ግዛት ነው ግለት ጀመረች። በተጠቀሱት የአስተዳደር ክልሎች ውስጥ የሚኖረው ሱግሌ ያልሆነ ሕዝብ ብዛት ከጠቅላላው የሶግሊያ ሕዝብ ብዛት ይበልጣል። ከምዕረብ፣ ከአሰብና ከጅቡቲ ጋር ያለው ግንኙነት ሲቋረጥ ኢትዮጵያ ከአርባ ዓመታት በፊት በአንድ ጊዜ በሁለት ግንባር በኤርትራና በኦጋዴን በኩል ጦርነት መግጠም፣ የጅቡቲ ወደብም በጠላት ቁጥጥር ስር መውደቅ የጠረው ዓይነት ከባድ ፈተና መልሶ ገጠግት።

አሜሪካ ኢትዮጵያን ጥላ የመውጣቷን አጋጣሚ በመጠቀም ሶቭየቶች የኤርትራና የሶግሊያ መንጋጋዎችን ለመግጠም በሚችሉበት ሁኔታ ላይ ጸደቀ። ኢትዮጵያ የጠረጠረች የርዕሰ ለመከላከያ የሚበጅ ጥቅም በግንኙነት የሶቭየትን የበላይ ተቆጣጣሪነት በቀጥታ መቀበል ወይም በሶቭየት የጦር መግሪያ ኃይል የኤርትራንና የሶግሊያን ገዢነት መቀበል ነው። የመደረሻው ርዎጃ የሚወሰድበት ፈታኝ ወቅትም ደርሷል። ኢትዮጵያን በቀላላነት ውስጥ ለማስገባት ለአሥራ ሦስት ዓመታት የደከመችው ሶቭየት ግብረት አሁን ፍላጎቷ ስለተገለጸ ኢትዮጵያን በመረቧ ውስጥ ልታስገባት ችላለች። መንግሥቱ በ1977 በሞሰኮ ያደረገው ጉብኝት ኢትዮጵያ በኤርትራና በሶግሊያ መንጋጋዎች ከመደፍለቅ ለግምገማታ የምትችልበትን አጋጣሚ የፈጠረ ነበር። በዚያ ወቅት የተሰጠው ርዳታ ኢትዮጵያን እስከ አፍንጫዊ ያደታጠቀ ነበር። የጦር አውሮፕላኖች፣ ታንኮች፣ የመጓጓዣ መግሪያዎች፣ ጥይቶች በትላልቅ አውሮፕላኖች እየተሟኑ ያለግደረጉ ይገርቱ ጀመር። ከዚህ ጋር የአውሮፕላን አብራሪዎች፣ የኩባ ወደ ዘግቶች፣ ሌትና ጄኔራል ፔትሮቭ እና ሦስት ግጆር ጄኔራሎችን ወያሮ በርካታ የሶቭየት ከፍተኛ መኮንኖች ተላኩ። በዚህ የጥቅም አድን ስምምነት ኢትዮጵያ ሶቭየቶችን አስገብታ ነገቷን አጣች።

በመደረሻም ከሶቭየት ግብረት ሁለት ቢሊዮን ዶላር የሚያወጣ ርዳታ ተሰጧል። ሶቭየቶች በሶግሊያ ውስጥ ትልቅ ወታደራዊ ኃይል ለማደራ ጀትና ለማስታጠቅ፣ በርበራና ሞቃዲሾ ላይ የጦር ሠረዞችን ለማቋቋም ያፈለሱትን ሀብት ትተው በጣም ሰፊና ሀብታም፣ የቀይ ባሕርንና የባብ እል መንደብን መተላለፊያ ለመቆጣጠር የሚያስችል ስትራቴጂያዊ ጠቀሜታ ያላትን ሀገር ለመያዝ ያወጡት ስልት በአገጣጠሙ አልተገደለም። የኦጋዴንም ሆነ የኤርትራው ጦርነቶች ግን አሁንም እንደቀጠሉ ናቸው።

የፌዴራል ግለሰብ ጥንታዊ ወላጅ የጠረጽ ሊትየሱያ ዛሬ የሶቭየት
ወጥ ሆኗል። ብሔራዊ የፀጥታ ጉባዔ የግጥላው አካል ውስጥ በአባ
ነት የጊካሊሉት በአብዛኛው የሶቭየትና የኩባ ባለሥልጣናት ናቸው።
እነዚህም ከተግ ውስጥ አላፈ አገላግረው እንዲመለከተው ግዙፍ የሌኒን
ሰዓት ተተክሏል። የዚህ የረጅም ጊዜ ክስተት ምንነት በሁለት ወቅቶች
ፈነዳ። አንዱ ሊመዘን የግችል ነው። ዓፄ ኃይለሥላሴ ሰኔ 30 ቀን 1936
በግንባታው ግንባር ጉባዔ ፊት ተርበው ግለሰብ ለገዛት አንድነትና ለጋራ
ህዝት መርሕ መጠየቅ እንዲቆም ጠይቀው ነበር።

ለወጣት ተባረት የአፍጋኒስታንን የጥፋት አንድነትና የፖለቲካ ነፃነት ወጣት ጊዜ የኢትዮጵያ ልዑክ ጥር 14 ቀን 1980 በተባበሩት መንግሥታት ወትላላ ጉባዔ ራት ባለግፁ ንጥጥር አነዚህን ሙርሆዎች ጉባዔው አገልግላቸው ጠይቋል ። የገፁ ዓለፍ ሙሪ ነኝ የምትለው አግራካ የጅኝ ጤዎች ጉዳይ ረዳጊ በሆነ በአፍሪቃ ቀንድ ወረራ ለከፈተችው ሶግሊያ ለተፈረደና የገንዘብ ድጋፍ በሰጠች ተባባሪ ሆኖ መገኘቷ በጣም የሚታወቅ ነው።

100 101 102

በኢትዮጵያ መንግሥት ውሳኔ ሰጭ አካላት ውስጥ ለብዙ ዓመታት
ገደገሠት ተሳትፎ ከሁኔታዎች ሂደት አገገር በመለከተው ውጤት
ገንዘብን ሆኖ አይሰጥኝም ። ኤርትራንና ኢትዮጵያን አስተሳሰብ የጠረፈ
ረዕሳን የለም፤ በአመፅ የከገኘች በኤርትራ ውስጥ ሳያደርጉ ደም
ይላል፤ የታላቋ ለግሊያ ቅስቀሳ አሁንም የአፍሪቃ ቀንድን አያደግኝም
፤ ወሰኑ እስካሁን አልተሰለለም፤ የአጋደን ጥያቄ ውሳኔ የግጥም ተስፋዎች
ነው፤ ሕገመንግሥቱንና የሕግ አውጭ አካልን አሠራር ለግሻሻል
የተደረገው ጥረት እስካሁን ድረስ ጠፍቷል፤ የክር ቤት ተሰርዟል፤
አዋግንን አስተዳደር እጅግ መሠረታዊ የሆኑትን ሰብዓዊ መብቶች ጨርሶ
አጥ ፍቷቸዋል፤ ንጉሠ ነገሥቱና የትርብ ወዳጆቹ በሙሉ በግድታዊ
መቃብሮች ውስጥ ተጠለፉ፤ ቀጥራ ያሰራችኝን አገር ከፋሽስት ረገጣ
ለግደግት እና የጥገት መመለስ እውነተኛ ነገት እንዲሆን ያደረገሁት
ጥረት ሁሉ ገደል ገብቶ ኢትዮጵያ የሶቪየት ኅብረት ቅኝ ግዛት ሆናለች ።
እነዚህ ሁሉ የላዊት ዓይነት ደግሞቶች ሁሉም ይደቀኑበቻል።

[illegible]

ገና ሥራዬን እንደ ጀመርኩ በኢትዮጵያና በኢጣሊያ ጦርነት ጊዜ የላሻል መንግሥት የጦር መግሪያ ለኢትዮጵያ እንዳይደርስ ለማድረግ የጅቡቲን ወደብና የምድር ባቡቱን እንቅስቃሴ መዘጋቱ የሚታወቅ ነው። ኢትዮጵያ ነፃነቷን ለመቀዳጀትና ለማስከበር በኤርትራ በኩል ወደ ባሕር የሚያወጣትን አስተግጥኝ መስመር ግስመለስ የድገረ ጦርነት ተቀዳሚ ግቢ ሊሆን እንደሚገባ ለኔ ግልጽ ነበር። ታላላቅ መንግሥታት ባይፋተኑበት ኑሮ ይህ ወሳኝ የሆነ ጉባዔ ተወጥሞ ሊሆን የሚችል አልነበረም። ለሚሪካ እና እንግሊዝ በኢጣሊያና ዕድሉን ብታገኝ ብዙ ተንኮል ከመፈለግ ወደኋላ በግትለው በሶቭየት ኅብረት የተደገፈ የነፃነት ጥያቄ ከመቀበል ይልቅ፣ አብዛኛው የኤርትራ ሕዝብ ከኢትዮጵያ ጋር ለመተሳሰር ያለውን ፈቃድ መቀበል ይመረጣል የሚል ግንዛቤ መውሰዳቸው፣ እክሊሉና እኔ ካበረከትን አስተዋደሁ በእጅጉ የላቀ ነበር።

ለሚሪካ በኤርትራ ውስጥ ወታደራዊ ጦር ሠፈሮችን እንድታጽፉ የሚፈቅድና ለሠራዊቱ የተለየ መብት የሚያስገኝ ስምምነት መፈረግ፣ ይህችው አገር ለኢትዮጵያ በገፍ ወታደራዊ ርዳታ እንድትሰጥ ሊያደርግ ይችላል ለሚለው ተስፋ አርቢ ወጪት ሆኖ አልተገኘም። የሁለቱ ወታደራዊ ስምምነቶች መፈረም ኢትዮጵያ በተሳሳተ እምነትና አመለካከት ወደው ረሻው ወድቀቷ እንድትራመድ፣ ለግሊያም የጦር መግሪያ ለመታጠቅ ፈቃድ ወደ ሶቭየት ኅብረት እንድትመልስ፣ ከጎረቤት የፃረብ አገሮች ጋር የነበረው ቅራኔም በበለጠ እንዲከር ያከንያት ሆነዋል።

በኤርትራ ውስጥ ባሉ ተጽዋኛ ላይ የውጭ ወረራ ቢሰነዘር፣ ፔንታጎን የመከላከሉን ኃላፊነት እንደማይወስድ አስጠንቅቋል። ይህን ኃላፊነት አለመቀበል ግለት ያገኙ ጉዳት እንዳለው ለጃንሆይ ግብፃውያን ለጉዳዩ ነበር። ኢትዮጵያ ለአሚሪካ የጦር ሠፈርና ልዩ መብቶች ከሰጠች፣ ለግሊያም ነፃ በምትወጣበት ጊዜ ተመሳሳይ መብት ለሶቭየት ኅብረት ለትሰጥ እንደያትችል ጃንሆይገና የኢትዮጵያን መንግሥት ግስጠንቀቅ ነበረባት። «የወደረኩን ከግየት ይልቅ ያለፈውን ግየት መቻል ይቻላል» የሚለው ፈሊጥ ለአንድ አጥካሪ መከላከያ ሊሆነው አይችልም።

ደንበርን በተመለከተ ከሶግሊያ ጋር የነበረውን አለመግባባት ጠቅላላ ግባዔ በግልጽ ላኝነት አንድ መፍትሔ እንዲያስገኝ ግብደረገ ያልተቻለው በኔ ጥፋት ነው። በኔ አመለካከት የቀረበው ሐሳብ ችግሩን ለከከል 900 ታት በፊት የወልወልን ጥፋት በግልጽ ላኝነት ለመፍታት ወደተገባው ውጣ ውረድ ግደነት የሚመልስን ስለመሰለኝ አልቀበልም አልኩኝ፤ ከሁኔታው ጋር መራመድ አለብን ያሉትን የሌሎችን አመለካከት ተቀብሎ ቢሆን ኖሮ ውጥረቱ አሁን ከደረሰበት ደረጃ ላይላቀል ይችላል ነበር።

ፈትቶታልም ለተባበሩት መንግሥታት ዋና ጸሐፊ ከባድ ተፅዕኖ እና ለሕዝብ ጉባዔ አባላት የውስጥ መግባባት ባልተዳረገችም ነበር።

ከእንግዲህ በኋላ ሕግና ፖለቲካ ሊፍጽፉ አይችሉም ። በመሆኑም ሙሉ ጉዳይ አግካሪነቱ የተዋጣ ሥራ ለመሥራት የሚረዳ ማለትም ፤ ከሕግ ሙያ ሥልጠናው የተላበሰውን የትንታኔና የሂሳብ አቀራረብ ችሎታውን ያዝ እያደረገ ፤ ሲገልጽ የፖለቲካ ስትራቴጂስት ጥምር በመሆን የደንበኛውን ጥቅሞች ጠባቂ መሆን ይኖርበታል ። አንድ የውጭ ጣዖት አግካሪ ከሕግ ባለሙያ እና ከሲፕሎማሲ አዋቂ ግን ለመምረጥ የሚደረግበት ሁኔታ ቢያጋጥመው መምረጥ ያለበት የሲፕሎማሲ አዋቂውን ግን ነው።

የኢትዮጵያ ከምዕራቡ ዓለም በዝግታ ፤ ግን በተረጋገጠ ሁኔታ እነሱ የመጀመሪያ በስንት መስዋዕትነት ጠብቃ ያኖረችውን ነፃነቷን ለሕዝባት አገልጋይነት አባልፋ የመስጠቱ ሂደት ፤ ከአፄ ኃይለሥላሴ በኋላ ፤ ግን አይቀረ የሥልጣንና የአመራር መላካት ጋር ግን ለገን የተገዘ ነበር። የሠሩትም ሆነ ያጠፉት መንግሥቱ ያለበት ግን በጭቆናዎች የሰታለችው ውስጥ ግንኙነት እና ነፃነቷን ለመጠበቅ ከምትፈልገው ትንሽ እጅ ስራ የታሪክ ያሕዋር አንፃር ነው።

ከሁሉም ልቆ የሚወጣ አንድ መደምደሚያ አለ። አፄ ኃይለሥላሴ የመከበርና ሕዝብን ለሥልጣናቸው የማስገዛት ተስጥኦ ነበራቸው ። ከደቃቃው ሰውነታቸው የሚወጣ ዝግ ያለና ለጆር የሚከብድ ድምፃቸው በእኩልነት የሚገኝ ሁሉ በቀላሉ እንዲያዳምጣቸው የማድረግ ኃይል ነበረው ። በርግጥ በሰው ራት የሚያሳዩት ከልክ ያለፈ ርጋታና ግድገልነት የሥልጣን ፀዳላቸውን የሚያደበዝዘው ሆኖ ይታያል ። በ1928 ገንዘብ በወደቀ ራስ ተፈሪን ከእንደራሴነት ለግድረድ የላላቸውን የመትረየስ ተላሾች አሸግቀው ለመመለስ ያስቻላቸው አዳግቸውና ከውስጣቸው ፈልቆ የሚወጣው ተከባሪነታቸው ነበር። ወዲያው የንጉሠ ነገሥትነት ሥልጣን የተቀዳጀት ራስ ተፈሪ ከዚህ ፍጥጫ በድል አድንጊነት ፀጥተዋል። እስከ ዘመነ መንግሥታቸው ግብቂያ ድረስ ብዙ ውርደት የደረሰባቸው ቢሆንም አንዱም የመከበርና ሰውን ለሥልጣናቸው የማስገዛት ተስጥኦቸውን አላዳረገባቸውም።

ከዚህ አንፃር ጀኒቭ ላይ የኢጣሊያ ጋዜጠኞች ያፈዘባቸውና ያፈጸሙ ላቸው ፤ ጀኒቫ ሃሳትና ረዳቶቹ ካርቱም ላይ ያጣጣሏቸው ፤ የሰር ሌሊፕ ፀኒታ ፤ ፊልድ ግርሻል ሞንትጎመሪ ከተቀመጡበት ጥሏቸው መውጣቱ ሊጠራ የሚገባቸው ናቸው ። ነፃነት ከተመለሰ በኋላም ናፖሊዮን በኤልባው

አስራት እንዲረገገው ሁሉ ፤ ሥልጣናቸውን በኢትዮጵያ ላይና የአገድ ሠራዊት በጦር ግዳ ሲወድቅ እንጂ አገር ጥሉ ሲሄድ አይደለም በግሉ አርበኞች ላይ ሳይቀር ለመግን፤ ከ1960 የመፈንቅለ መንግሥት መከራ በኋላ ሕዝቡን ከጎናቸው ለማሰለፍ ያስቻላቸው ይኸው የባሕርይ ጥንካሬ አቸው ነበር።

በዚህ የተፈጥሮ ፅጋ ጋሻነት አፄ ኃይለሥላሴ ደጋፊዎቻቸውና ጠባቶቻቸው በልዩ ብልሃት እንዲናገሱ በግድረግ ፤ ቁጥጥሩን በመሉ ለግላቸው በመያዝና በዚህ ሂደትም የጠልሉን የፈውዳል ገዢዎች የአስተዳደርና የጻፏት ሥልጣን በግድቀት ሥልጣናቸውን አጥከሉ ። ይህን በግድረግም በጠልሉ የነበሩ የጥቂት ሰዎችን መብቶች በመቀነጫብ ኢትዮጵያን በሃያኛው ከፍለ ዘመን ጎሳና ውስጥ አስገብተዋል። በዘመነ መንግሥታትቸው ፍፃሜ ላይ አስተገጥሟል መንግሥታዊ መጥቅር ተዘርግቷል ። በየመሥሪያ ቤቱም ከደቡብ አፍሪቃ በስተቀር ሌሎች የአፍሪቃ አገሮች ሊያቀርቧቸው ከሚችሉ ያርጥ መያተኞች ጋር የሚወዳደሩ በውጭ አገሮች የሰለጠኑ በቂና ባቃ መተኞች ተሰጥርተውባቸዋል ። እንግሊዝና ፈረንሳይ በብርቅ አየታገዷቸው የኢትዮጵያ ችግር በመንግሥታት ጎበዚት እንዲፈታ በመቻላቸው በኃይል ግዛን ጨርሶ ከግይዳጣ ጠናቸው ጠላት ጋር ጦርነት በመገጠማቸው ብሔራዊ አንድነትንና ቅርጠኝነትን አስገኝተዋል። ሕዝቡ ወራሪውን እንዲሞጋ ጥብብነታቸውና ማግራታቸው ፤ ወደ ሲደት መሸጠቸው እንኳን ያሳበረደው ፤ የአልገሃም ባይነት ሰሜት ቀስቅሷል። በላቸው ጠንካራ አመራር የተከሰተት ሁኔታዎች ነበሩ ኢትዮጵያ የፋሽስትን ወረራ ፤ የ1960 እና የ1970ዎችን ወረራዎችና ደም መፋሰሶች ፤ እንዲሁም የደርግን የጥቂት አገጣዝ አላልፋ አንድነቷን ጠባቂ እንድትኖር ያደረጋት ።

እኔ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሼ በመግባብት ጊዜና ከሥልጣናቸው ከመውረዳቸው በፊት የአፄ ኃይለሥላሴ ተከባሪነት ጠፍቶ ከአርባ ዓመታት በፊት በጦርነት ወቅት ባሳገሩት ሁኔታ ጥያቄ ይግዙ ነበር ። በባቡር ወደ ጂቡቲ ሲገባን ተከላከለንና የተናገራቸው ከባድ ቃላት ታወሱኝ ። ወደ መጨረሻው አካባቢያ ሥልጣናቸውን ለማስረገጥ ባለመቻላቸው ፤ ደገህደ ቆያዝር ተደርጎ የሚታገው ጥብራዊ ጠቀሚታ ሳይሆን ሥልጣን ብቻ በሆነች ነበረታቸው ሥልጣናቸው ከጃቸው እንድታወልጥ አደረጉ።

ንጉሠ ነገሥቱ ከሥልጣን ከመውረዳቸው ከአስር ዓመታት በፊት ለጦርና የሕሊ የጊክተለውን ድር ነበር።

እነዚህ ለ፪ ኃይለሥላሴ በሥልጣን ላይ እስካሁን ድረስ ኢትዮጵያ ሊጥበቅላቸውት አገር ትሆናለች የግል ሕልፍ የለውም፤ ነገር ግን እሳቸው ከሞቱ በኋላም ዲሞክራሲያዊት አገር አንደግታችን ርግጠኛ ሃይል ላሉ ለተቅታለሙ ለሕዝብ የለው የተበረተበረ ከፍላጎት / ትምህርታቸውንና ሥልጣናቸውን በእንሆይ ዘመን መንግሥት የተተናፀፉ / አጣዘዙ ሕዝቡን እንዲያደግግ፤ የዘመኑ ልደት እንዲፋጠን፤ የፈጠረው ልዩ መብት ተቆጣጥሮ እንዲያበቃ ይተነታል። ነገር ግን ለ፪ ኃይለሥላሴ በሥልጣናቸው መቆየት ሲታዩት ጉባዔ ለግለሰብ ከነበሩ ለድፍጠው የግጥሞች ሌሎች ብልጣታዎች ለሌላቸው ብቻ የቆዩ በድኖች ናቸው።

ለእኛ ኃይለሥላሴ ውድቀት ምክንያት የሆኑት ከውስጥ ችግሮች ይልቅ እየተጠበቁ የመጡት የውጭ ተፅዕኖዎች ነበሩ። እንሆይ ከእርጅና ጋር ገባው የሚመስል በነበረበት በ1972 እና በ1974 መካከል ኢትዮጵያ በሰላም የነበረች ሆኖ ማሪያ ኃይል ከሰግሊያና ከኤርትራ ትወረዳለች ነበር። እንሆይ ልሳቸውን እትግመንበታለሁ ብለው ተስፋቸውን በጣሉበት አንዱ ኃይል መንግሥት / አግራካ / ተተናፅፏል። « ባደው ቤት » ደርግ እንዲገባበት ብለው ተከፍቶ ይጠብቃል።

እንሆይ በታሪክ የአገሪቱን የግዛት አንድነት እና የፖለቲካ ነፃነት ያስጠበቁ ለጋራ ደህንነት የቆዩ መሪ ተብለው አንዲታወቁ ምኞታቸው ነበር። አንደኛቸው ግን አልሆነም። በግዛት ወደ ውጭ መሄዳቸው ጭፍፍጭጭ ጠላት በመዋጋት ሕይወታቸውን እንደሰጡት እንደቀደምት ከሥታት በአርበኝነት ተርታ የግንባታ ስራቸው አልሆነም። ታሪክ ለሚያምና ሰላምን፤ ለጆርጅ ሞሽግተን እና ለግሉ ሴ ተንግ የሰጣቸውን ቦታ ለሳቸውም እንዳይሰጣቸው ለብሔራዊ አንድነት የተሰሩትን ቁርጥ ሐጎች ግሳየት ተሳናቸው። ለፋሽስት መንግሥት እንዲገባቸው የቀረበላቸውን ግጥም ለመቀበል ግቅግግታቸው፤ ከሰግሊያ ጋር የተደረገውን ጥቅት ከተባበሩት መንግሥታት መድረክ አውጥተው በአፍሪቃ አንድነት ድርጅት እንዲታይ ግድረጋቸው በመንግሥታቱ ግጥም ራት የጋራ ደህንነትን መርሕ ሁሉም አገሮች እንዲቀበሉ ካደረጉት ጥሪ ጋር አብሮ የግሄድ ለልዝረም። ለዚህ መርሕ ያላቸው ታግኝነት ያልተከሰባቸው ሲሆን፤ የጋራ ደህንነት እንደመርሕ በመንግሥታቸው ፍፃሜ ጠፍቶ ነበር። የመንግሥታቱ ግጥም ኩባኝነትና የተባበሩት መንግሥታት ጅርተር ሥልጣናቸውን በ20ኛው ከፍለ ዘመን ግለቂያ ላይ ለተከሰተው ከጥቅም ጋር የማይገናኝ ሃይል ለተዋለ።

ኢትዮጵያ አሁንም በመንግሥታቱ ግጥም ዘመን በነበረችበት ሁኔታ ውስጥ ነበታለች። ለውጡ ተዋናዮቹ የተለዩ ጭሆናቸው ብቻ ነበር። ጭሐኑት ኢጣሊያ እገር የተተካችው ሶግሊያ የወሰነ ሰዎችን ብቻ

የላቸውም ፤ ጥያቄው መረታት ያለበት በጦር ኃይል በተያዘው ክልል ላይ ተወስኖ ነው ባይሆንም ። ፈረንሳይ በ1930 ትል እንደነበረው ዛሬ ደግሞ አሜሪካ ይህን ፖሊሲ ትደግፋለች ። በአውሮፓ ሰላም ለመጠበቅ ይረዳ ይሆናል በሚል ተስፋ እንግሊዝና ፈረንሳይ በ1935 ስትራቴጂ ላይ ባደረጉት ስምምነት ኢትዮጵያን አላልፈው ሰጥተዋል። አሜሪካ የዓለምን ሰላም ለመጠበቅ ተስፋ በመድረግ በ1974 ላይ የአፍሪቃን ተንድ ለሰላም ተዘርቶ አስረከባ ወጥታለች ።

አሁንም እንደገና በመንግሥታትና በመሪዎች ፍላጎት የሚመራው የታሪክ ግዕበል በግድታከተው ጉዞው ውስጥ እንደሚታገሉ ትላች አገሮች ነና መሪዎችን እየረመረው እንደሚያልፍ ኢትዮጵያ አላይታለች።

ምዕራፍ አስራ ዘጠኝ

ሰለ አለፈው ትውስታ ሰለ ወደፊትም ሐሳብ

ከ1936 እስከ 1974 የኢትዮጵያ የሕግና የውጭ ጉዳይ አጥካሪ ሆኖ የሠራውበትን ዘመን ስቃኝ ሀገሪቱ ቀስ በቀስ በምሪራቡ ዓለም እንደተገፋችና ወደ ሶቭየት ቅኝነት እንደተለወጠች ለመገለጥ ሞክረዋለሁ። እንደዚሁም ስለም ታዋቂነት የበራቸው ሰው ወደ አልታወቀ መቃብር ስለወረዱበት ወቅት ለጥባቸው ሞክረዋለሁ። ምናልባትም የችግሮቹ መንስዔዎች እኔ ዘለጥኳቸው የበለጠ ጥልቀትም ሆነ ስሩት ሊኖራቸው ይችላል።

ከአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ ኢትዮጵያ የውጭ ወረራና የጣልቃ ዝብነት ዲላማ ሆና ቆይታለች። ለዲላማነት የዳረጓት በርካታ ምክንያቶች ሊወሱ ይችላሉ - በአፈ ታሪክ ስለሚነገርለት የፕረስተር ጆን ዝተዓዘለግወት የአውሮፓ ከርስቲያኖች መንፈሳዊ ስሜት ስላደረባቸው፤ በጠላትነት የሚያያት የእስላም ዓለም በመኖሩ፤ በሩቅ ምሥራቅ የባሕር ጭተላለፊያ ጦስመር ላይ ስትራቴጂያዊ አቀማመጥ ስላላት፤ በሚያቃጥሉ ቢሃዎችና ምድረ በዳዎች መካከል ለምለም ሚዳዎችና ሽንተረሮች እንዲሁም ተስጥረ ሃዩር ያላት በመሆኗ።

ከዚህ ሁሉ ተከታታይ የግጥቃትና ጣልቃ የመገባት ወረራዎች በጓላ ኢትዮጵያ ራሷን ወደ ከፍተኛ ተራሮች በመስብሰብ የመከላከያ ምክንያትን የጥናብ እና ቀደምትነት ወስዶ ከግጥቃት ይልቅ አጥቂን መመከት እንደ ባሕል ወስዳለች።

የአውሮፓ ኃይሎች የአፍሪቃን ቀንድ ለመያዝ የበራቸውን የጥቅም ተከክር ምኒልክና ኃይለሥላሴ የኢትዮጵያን ሕልውና ለመጠበቅ በሚገባ ተገልግለውበታል። ይህ አፈጻጸማቸው በአሥራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ንግሥት እሴኒ፤ ቀጥሎም ንጉሥ ልብነድንግል በቫቲካን አገባ ቢሆን፤ ፖርቱጋል በአህመድ ግራኝ የተመራውን የእስላም ወረራ በመመለስ የመጥተፋን ምላሴነት የተከተለ ነበር።

ነገር ግን በአውሮፓ ውስጥ አላላቢ የስትራቴጂ ሁኔታዎች ተፈጥረው የቅኝ ዝነት መተናቀን ጋብ በሚልበት ጊዜ ኢትዮጵያ ለጥፋት ትዳረጋለች።

የኢትዮጵያ ጥቅም ላይ የዋለው በዓለም አቀፍ ደረጃ ላይ የተጠራው ጋዜጣ ለፈጥሮአዊ በሚል በኢትዮጵያ ላይ የጠራውን የጠላይነት ለረጅም ጊዜ የቅኝ ጥፋት ተቀናቃኝ ለሆነች ለኢጣሊያ አላልፋ በጥቃላት። በዙፍ ላትቆይ በስተረሳው ሰብሰባ እንግሊዝም የረረገላይን መንገድ ተከተለች። ኢጣሊያ ከኢትዮጵያ ጋር ወገናዊ ወደ ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ከገባች በኋላ በቅኝ ጥፋት የመቀናቀስ እንቅስቃሴ ቀጠለ። ኢጣሊያ የእንግሊዝ ሶግሊላንድን ባት ይዝ፤ በዓለም ደረጃውን ሠራዊት ግንቃቸውን ጥብቅ፤ ሱዳንን እና የሕንድን የቀይ ባሕር መተላለፊያ መስመር ስጋት ላይ ባትጥል ኖሮ፤ እንግሊዝ ኢትዮጵያን ነፃ ለማውጣት ባላበባች ነበር። የዓለም ጋዜጣዊ ሠራዊት ነፃ የማውጣቱን ተግባር ሊወግ የሚችል አልነበረም።

ከጦርነቱም በኋላ የኤርትራ ለኢትዮጵያ መለስ ምክንያት የሆነው ሶግ ስልቶች የሚለው የእንግሊዝ የቅኝ ጥፋት ፍላጎት ነበር። ያለ እንግሊዝ የማይለወጥ ድጋፍ ኢትዮጵያ ከአሜሪካ፣ ከረረገላይና ከሶቭየት ጥፋት የተደቀነችን ተቃውሞ አልፋ ኤርትራን ግጥሟት ባልቻለችም ነበር። እንግሊዝ ይህን ድጋፍ የሰጠችው ኢትዮጵያ ኤርትራን ካገኘች በኋላ ስራዋን ለእንግሊዝ ታላቋ ሶግሊያ ትለቃለች ከሚል የቅኝ ጥፋት ግብሩትን ዓላማ ወውን ለማድረግ ካለ ፍላጎት ነበር።

ቅኝ አገዛዝ በሌላ መልኩ እንዴት ኢትዮጵያን ጠቅሟት እንደነበር እንግሊዝ መከላከላችሁ ምሥራቅን ለቃ ከመውጣቷ አንፃር ተከስቷል። የእስላም መንግሥታት የኤርትራንና የኢትዮጵያን በረዶረዥን አንድ ሀገር መሆን እና የኢትዮጵያን በቀይ ባሕር ዳርቻ ብቅ ግለት ለዘመናት ሊቃውንት የኖሩ ቢሆንም፤ የእንግሊዝ በክልሉ ማር ይህ ጥላቻው ሳይረገፍ እንዲቆይ ረድቷል። እንግሊዝ ከልሱን እየለቀቀች በምትወጣበት ፍጥነት ልክ፤ እነዚህ መንግሥታትም በመሐከላቸው ለተጋረጠው የክርስቲያን መንግሥት ያላቸውን ጥላቻ ለመግለጥ ነፃነት እያገኙ መጡ፤ የአሜሪካ ወታደራዊ ጋዜጣ በአሥመራና ምዕዋ ላይ መገኘትም ጥላቻውን አባባለው።

አሜሪካን በኢትዮጵያ ውስጥ በቀጥታ እንድትገባ ያደረጋት ሁለተኛው የዓለም ጦርነት ነበር። ኢትዮጵያ በ1941 ነፃ ወጥታ ሩዝፊልት ለኢትዮጵያ ርዳታ ለመስጠት በ1943 ተሰማማ። ይህም የፖሊንት ፎርን የንግድ፣ የኤርሻና የትምህርት ርዳታና፤ በወታደራዊ ርዳታ ስምምነት መሠረትም

* ወለተኛው የዓለም ጦርነት ከፊት ጊዜ አገሪቱ የፖለቲካ ስብሰባ እስከተደረገ ድረስ ለገዢው ገብረ ሥጋሪ እንደ የቅኝ ጥፋት ለማግኘት ትጥር ነበር። ኢትዮጵያ በኤርትራ ላይ ያላት የደንበኛ ጥያቄ የመቃወም አደግ መያዝ የቅኝ ጥፋት ፍላጎቷን የሚያገግግባት ስለነበር እንግሊዝ የኢትዮጵያን ጥያቄ እንድትደግፍ ጥላቻውን ምክንያት ሊያገኝችላት።

ኢትዮጵያ ስራ የአግሪካን ርዳታ ያስገኘ ሃገር። ሃገር ግን የሩዝፒልትን ልግራ ያረ-ኮሎኒያሊስት አቋም ተከታዮቹ የአግሪካ ማግኛታት አመብቱት።

በተለየ ልክም ቢሆን፤ ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ግብዓትም በኋላ በጦርነት ቅኝ አገዛዝ በተላሉ አልክሊውም። ከጠቅላላ ጉባዔው አንድ ጠተኛውን ድምፅ የሚወክሉትና አንድን ውግዜ የግንድ ችሎታ የነበራው የደቡብ አግሪካ ሀገሮች ከኢጣሊያ ጋር የባሕል ቁርኝት እንዳላቸው ያልሰላደረጉ፤ የቅኝ ግዛት ጥቅም እንዲጠበቅ ትልቅ ግር ይጫወቱ ነበር። በግን አትላንቲክ የመከላከያ ድርጅት /ናቶ/ ከተቋቋመ በኋላ ግን፤ ራሷን ለቆየች ርዳታ ለገደባት የአፍሪካ የቅኝ ግዛት ጥቅም የና ጠባቂ ሆና ፅኑ አለች። በጠቅላላ ጉባዔው ውስጥ በምትሰጠው ድምፅ አግሪካ ለፍራን በሚመለከቱ ጥያቄዎች ላይ ከጦር ጓደኞቿ ጎን መቀጋን አይታለች። ገና ራሳቸውን ግስተዳደር ባልጀሙ ከልሎች ሰላላው የገለቲካ ሂደት መረጃ እንዳይተላለፍ በግንድ፤ የፈረንሳይና የእንግሊዝ ቅኝ ግዛቶችና በነሱ የምግብ አስተዳደር ስር ያሉ ሀገሮች ነፃ እንዳይወጡ ጦቃውን እና ፈረንሳይ በሰሐራ በረሃ ውስጥ የአቶም ቦምብ እንድታፈነዳ ድጋፋን በመስጠት ተባብራለች። የቅኝ ገዢዎች ተፈጥሮአዊ ፍርድ የሆነው የርስ በርስ መብከት፤ አግሪካ ከመኒዝም ወደ ምዕራብ ጦርነት እንዳይሰሩ ለመጠበቅ መሪነቱን በመውሰድ ተተካ።

ኢትዮጵያም አግሪካን ያረጀና ያፈጀውን የቅኝ ግዛት ዓላማ አራጣጅ ለድርጋ ታያት ጀመር። የግንኙነታቸው መብከር ከ1956 የስፔን በይዞታ ቅኝ አገልግሎት የተከሰተ ነበር። እንግሊዝና ኢጣሊያ አጋዴንን ጨምሮ ታላቋ ሶማሊያ እንድትፈጠር የሰጡት ድጋፍ ኢትዮጵያን ለጥፋት የሚጋትን ከባድ ጦርነት ባደረገችበትና ለደህንነቷ ውሳኝ በሆነ ጉዳይ ላይ በስጋት ላይ የጣላት ነበር። ሃገር ግን አግሪካ ኢጣሊያ በአጋዴን ላይ ያላትን አቋም በመደገፍ ከዋና ጸሐፊው ዳግ ሐመርቮልድ ጋር በቅርብ ተባብራ ሠርታለች፤ በ1959 እንግሊዝ ታላቋን ሶማሊያን ለግድግድ ያወጣችውን ሰነድ ደግፋለች።

አግሪካ ሶማሊያ ታላቋ ሶማሊያን ለመመሥረት ያላትን የቅኝ ገዢነት ጥያቄ በመደገፍ ያች ሀገር በ1960 ነፃነቷን ስታገኝ ወደ ሶቭየት ካምፕ

* በነበሩና በተባበሩት ማግኛታት ውስጥ በተደረጉት ገገጦች ሶማሊያን በምግብና በእንግሊዝ፤ ፈረንሳይና ኢጣሊያ በ1891 ፤ 1894፤ 1897 እና 1906 ኢትዮጵያን ቅኝ ገዛት ለድርጉ ለመቀረጥ ባደረጓቸው ውሳኔ መሰረት እንዳለበት አጥብቀው ተከራክረው ነበር።

እንዳትገባ እከላከላለሁ የሚል ተስፋ ነበራት። ነገር ግን ለሶማሊያ የመስፋፋት ምኞት የዲሃኡማቲክ ድጋፍ ብቻ በቂ አልነበረም። የሶማሊያ መሪዎች ዓላማቸውን ከግቡ ለማድረስ የጦር መሣሪያ እንዲሰጣቸው ፈለጉ። ከነነነት በኋላ ሶማሊያ ፊቷን ወደ ሶቭየት ኅብረት አዞረች። አሜሪካም ከ1957 እስከ 1960 ላደረገችው የዲሃኡማቲክ ጥረት በአፍሪቃ ቀንድ ደቡብ ጫፍ ከፍተኛ የሶቭየት ወታደራዊ ከምችት ታቀረች።

አሜሪካ እንዳቸዋ ስትራቴጂያዊ ራዕይ ወይም የራሷ የሆነ ፖሊሲ ሳይኖራት ከሶቭየት ኅብረት ፍጥጫ ለመሸሽ ስትል ብቻ ቀደም ሲል ካጽዳመችው ቃሃው ጣቢያ በ1973 መውጣት ጀመረች። አሜሪካ ከልሁን ሊቃ በመውጣቷ ለሶቭየቶች መስፋፋት የሰጠችውን ስትራቴጂያዊ ጠቀሜታ የተገነዘበችው ጊዜ ካለፈ በኋላ ቆይታ ነበር። በአሁኑ ሰዓት ዳህላከና በቀይ ባሕር መሐል የሚገኙ ደሴቶች፤ በፊት በአሜሪካ እጅ የነበሩት የምፅዋ ወደብና የአውሮፕላን ግረሬያ / ለፋርስ ባሕር ሰላጤ ከበርበራ ይልቅ በጣም የሚቀርብ/ ፍጥር በሶቭየት እጅ ናቸው። ውሻ ከሄደ ጅብ ጮሽ እንደሚሉት ዓይነት አሜሪካ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበራትን ወታደራዊ መብት ለሶቭየት ኅብረት ጥላ ከሄደች ስህተቷን በግረም ለመመለስ ትፍጨረጨራለች። ከዚህ ያጣችውን ለግካክስ በስትራቴጂያዊ ዕድሎች ለግኝ በመሆን እንደምጥላና በርበራ ባሉት የሩቅ ክልሎች ፍርፋሪ በመለቃቀም ላይ ነች።

ከነዚህ ሂደቶች አንጻር ሶቭየት ኅብረት የአፍሪቃን ቀንድ ብትቆጣጠር አሜሪካ የምትቃወመው ለይስሙላ ብቻ መሆኑን በግረጋገጥ ኢትዮጵያን ወደ መረቧ ለማስገባት መንገዱ ከፍት መሆኑን ተመለከተች። የተከተለችውም ስልት በኤርትራ ላሉት ቡድኖችና ለሶማሊያ የጦር መሣሪያ በግፍሰስ ተፅዕኖአቸውን እንዲያጠናክሩ በግድረግ ኢትዮጵያ የአፍሪቃን ቀንድ ለመቆጣጠር ከሚችል አንድ ብቸኛ ኃያል መንግሥት ጋር የገድ እንድትቀራረብ ግድረግ ነበር። ስለዚህም ኢትዮጵያን ለጥፋት የዳረገ ከሰሜንና ከደቡብ አቅጣጫ የተቀናጀ ግፊት ለ1974 አብዮት መቀስቀስ ምክንያት ሆነ። ይህም በተራው ኢትዮጵያን የሶቭየት ተቀጥላ እንድትሆን አደረገ።

አብዮቱ የፈነዳው የዕድገት እንቅስቃሴው በመቆሙ ነው፤ የሕዝብ ዴሞክራሲያዊ ተሳትፎ ባለመኖሩ ነው እየተባለ የሚነገረው የማስመሰያ

* ለቆየቶች ከበርበራ እንዲሁም ከተደረገ በኋላ ደረቅ የመርከብ ግስጠኒያቸውን ወደ ምፅዋ አወረጥሏል።

ማለት ሁሉ የፈጠራ ወራ ነው። ከፈተኛው ሀብተጊዮርጊስ አንስቶ እስከአክሊሉና መኩንን ያለፈው የአንድ ሙሉ ዓመት ታሪክ የሚመለከተው በኢትዮጵያ ውስጥ ለዕድገት የሚደረገውን እንቅስቃሴ እየወነተ ነው። እንደሌላው የኤፍሪቃ ክፍልና አንደኛው የሥራት ሁኔታ በኢትዮጵያ ውስጥ ለዲሞክራሲ ከልብ የተሰለፈ ኃይል ፍር እየወነተ፤ የክልል ስሜት ሙሉን ብሔራዊ አንድነትንና ደህንነትን ያጋል የሚለው ስጋት እስካለም ድረስ በሕዝብ ምርጫ የሚጸጽም ጥገሥት ይኖራል ተብሎ አይጠበቅም። ሕዝባዊ መንግሥት እናጽግለን፤ ዲሞክራሲ እናሰፍናለን የሚሉ ወገኖች አንደ ወታደሮች ሁሉ ሥልጣን ለመወሰን መቀጥላቸው ለግድረግ ብቻ ነው። የ1960 እና የ1974 መረገጃ መንግሥቶች የሕዝብ መብትና ነፃነት እንዲጠበቅ ለቀረቡ ጥያቄዎች ያላሽ አልነበሩም። እነዚያ ሲኖኑ የነበሩ የግለሰቦች ላት ሁሉ በተከተለው ረገጣ በነኩ። ወሰን የለሽ ጭፍጨፋን ያስመዘገበው የፈርገላ ምክር ቤት አስተዳደር ዛሬ አገሳቸውን በተለይም የመጨረሻውን አካባቢ የገንጠል ለመብትና ለነፃነት የቆመ አስመስሎታል።

ለአብዮት መከሰት ውስጣዊ ምክንያቶች ርዕዮተ ዓለም፣ መብትና ነፃነት የግሕበር ፍልስፍና ወይም ኮሙኒዝም አይደሉም፤ በኢትዮጵያ ውስጥ ለወርድ የሚገኝ ሥልጣን የሚደረግ ትግል አንድ። በሲቪሉ መንግሥት የላና ክልላዊ ሥልጣናቸውን ለግለሰብ የቻሉት ኃይለሥላሴ በዕድሜ ስለገፉ በሥልጣናቸው ለመቀየር ተሳናቸው። የላቸው ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተጠሉ ምጣኑ የሥልጣናቸውና የተሰጧቸውን እየበከሉ መሄድ ምልክት ነበር። የተሰጧቸውን እየበከሉ መሄድ በበኩሉ አክሊሉ በጠቅላይ ሚኒስትርነቱ ሊያሟላ የሚገባውን የአመራር ክፍተት ጨርሶ አጠፋው። አንደ ዕውነቱ ከሆነ የሲቪሉ መንግሥት እስከመኖሩም አጠያያቂ ነበር። ሚኒስትሮችና ጠላይ ባለሥልጣናት፤ እንዲሁም የመንግሥት ቢሮክራሲ ሽባ ሆነው በተዘረጋው ድር መሐል ተለጥፋ በግትንቀላቀሱ ሽረሪት ተሞላሊት ጋይላቸው ተመጧል። ከዚህ ድር ውስጥ ያመለጠው የወታደሩ ክፍል ብቻ ነበር። በመጨረሻም አስተግሪዎች፤ ተግሪዎችና የሠራተኛ ግላብራት ሥልጣን ለመያዝ ብዙ ሞክረው የወታደሩ ክፍል ሥልጣኑን ለብቻው ወሰጡ።

አብዮት እንዲከሰት ምክንያት የሆነው በጃንሆይና መሻሻልና የመብትና ነፃነት መከበርን በሚሹ መገናኛ መካከል ውጥረት በመፈጠሩ አልነበረም። ታዲሁ ትውልድ አንደ ቀድሞዎቹ ሁሉ የመንግሥትና የኅብረተሰብ ዓላማ ሥልጣንን መካፈል ሳይሆን በሞኖፖል መያዝ መሆኑን በመገንዘብ ነበር። የተጣራው ሥልጣን ግዕዝነት በሰም ብቻ መሆኑ ግልጽ በሆነ ጊዜ ሥልጣን የመያዙ ጉጉት ገፍቶ መጣ፤ የጃንሆይ ዘመንም አከተመ።

የኢትዮጵያ አሳሳቢ ችግሮች የሚመነጨው ከውጭ እንደሚመጣ ብዙውን ጊዜ የሚፈቱትም በውጭ ኃይሎች ተካፋይነት ነው። በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን በሰማሌው ተወላጅ በግራኝ የተመራው ተከታታይ ወረራ የተገደበው በፓርቲዛኖች ነበር። በአስራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን ግለሰብ አጣሊያን አድዋ ላይ ድል ማድረግ የተቻለው በከፊል ከፈረንሳይና ከጀርመን በተገኘ የጦር መሳሪያ ነበር። በሃያኛው ክፍለዘመን ማጠቃለያ ላይ እንደሆነ ለሥልጣን የበቀት በተወሰነ ደረጃ የአውሮፓ ኃይሎች የዳግግዊ ምኒልክን ወራሽ ልጅ ኢያሱን በመቃወማቸው ነበር። ዓፄ ኃይለሥላሴ ሥልጣናቸውን ያጡትና አስፈላጊ በሆነ ጊዜ በኢጣሊያ ላይ መጠቀሚያ እንዲሆኑ በስደት እንግሊዝ ሀገር ውስጥ የተቀመጡት አውሮፓውያን የኢጣሊያን ወረራ በመደገፋቸው ነበር። መልሰው ከዙፋናቸው ላይ ያስቀመጧቸው እንግሊዞች ሲሆኑ፤ ለውድቀታቸው መንገድ የጠረገች ላቸው ደግሞ አሜሪካ ነበረች።

እንደ እንግሊዝና ፖርቱጋል ሁሉ ሶቭየት ኅብረት ሦስተኛዋ በኢትዮጵያ ውስጥ ጣልቃ የገባች ኃይል ሆነች። በኢትዮጵያ ከፍተኛ ተራሮች ላይ ከሰማሊያና ከኤርትራ አቅጣጫ ሊሠነዘር የሚችለውን ጥቃት ለመቋቋም ከሁለት ቢሊዮን ዶላር በላይ የሚያወጣ ወታደራዊ ርዳታ ሰጥታ በመወረሻ የሶቭየት ቅኝ ግዛት አደረገችት። ከታሪክ ሂደት አንፃር ሲታይ የሁለቱ የዓለም ኃያላን በአፍሪቃ ቀንድ ላይ መቀናቀን ዓይኑ ምኒልክ (፪፻፲፱) ምዕተ ዓመት ማጠቃለያ ላይ የአውሮፓ ቅኝ ገዢዎችን እርሱ በርሳቸው እንዲቆራቆሱ በግድረግ ተጠቃሚ እንደሆኑ ሁሉ፤ አሁንም ለኢትዮጵያ የወደፊት ዕድል ተስፋ የሚሰጥ ሊሆን ይችላል። ብዙ ዘግይታም ቢሆን አሜሪካ ከሶቭየት ኅብረት እኩል የአፍሪቃን ቀንድ በትራቴጂያዊ ጠቀሜታ ግወጃ የምኒልክ ዓይነት ፖለቲካን ከዕውነታ ጋር የግብዓት ዘመናዊ ዘዴ በኢትዮጵያ መድሐን ሊሆን ይችላል።

መስማማት መቻል ግዴታ ነበር። በኤርትራ ውስጥ የሚካሄደው አሳዛኝ የነፃነት ትግል ሌላው ቢቀር የፈዋሽነት ጠቀሜታ አበርክቷል። ተፎካካሪ ኃይሎች አከርረው ከያዟቸው አቋዋቻቸው ፈቀቅ ብለዋል። ነፃነት፤ ከኢትዮጵያ ጋር መዋሃድ፤ የራስ ገዝ አስተዳደር ወይም የክልሉን አንድነት መጠበቅ - አንዳቸውም ልችግሩ ዘለቂታ መፍትሔ እንደማይሆኑ ግንዛቤ ተገኝቷል።

* በግዛት ኅብረት አፍጋኒስታንን ለመያዝ እንዲያስችላት ኢትዮጵያ ወራሪት እንድታዋግ መገደል ይኸው ዘገደ ቅሬታ ፈጥሯል።

የተባበሩት መንግሥታት አጣሪ ኮሚሽን ወደ ኢርትራ ተልኮ ሕዝቡን
 በግንባር ጊዜ የክልሉ አንድነት እንዲጠበቅ በተባበረ ድምፅ ፍላጎቱን
 በክልሉ ነገር ግን በኢርትራ ውስጥ ውጊያ በተካሄደበት ጊዜ እንደታየው
 ክልሉ የምዕራብ ክፍል ከሱዳን ጋር የቀረበ ግንኙነት ያለው መሆኑ
 በታየቱና ኢርትራም ነፃ መንግሥት ሆኖ ስለጣታውቅ የክልሉ አንድነት
 በጥንቃቄ ዘዴ መጠበቅ አለበት የሚያስብል ሆኖ አይታይም። በደርግና
 በኢህአዴግ ሌላ ሌላ ሊገኝ ሌላ ሌላ መካከል በተደረገው ግንኙነት መግባባት
 ይቻላል እንዲሁም ሁሉም ወገን ተገንዝቧል። ታሪክ የኤኮኖሚ ቁርኝትና
 በዝላቂ ድርጅቶች በእስላሞች በመራታቸው ከርስቲያኑ ክፍል
 ውስጥ ቅሬታ እንደተነሳ ለደርግ ለኢህአዴግ ክልሎችና ደጋው የኢርትራ ክፍል
 ሌላ በሌላ የሚያስተዳድር ሆኖ ከኢትዮጵያ ጋር የመቆራኘት ሁኔታ
 እየቀረ ይመስላል። የምዕራቡ ክፍል እስላም ጎሳዎች /የጎሳ መቆራቀስ
 ቁርኝት/ ራሳቸውን በራሳቸው በሚያስተዳድሩበት ሁኔታ ከሱዳን ጋር
 ይጠላቀሱ ይሆናል። የዚህ ዓይነት መፍትሔ በሃይማኖት መሠረት ያለውን
 ጭንቀት ያስቀራል፤ የውጭ ጋደሎች እንዲህ ያሉትን ምክንያቶች ለበባ
 ማድረግ ጣልቃ ለመጣት ምክንያት ያሳጣቸዋል።

እነዚህ ሁሉ ጥያቄዎች የዚህ ዓይነት መፍትሔ ለመቀበል የጋራ
 ተግባር ያስገድዳቸዋል።

አጋደን በኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት አንቅስቃሴ ውስጥ ለብዙ አስርት
 ዓመታት ጉልህ ሥፍራ ይዞ ቆይቷል። የታላቁ ሶማሊያ ዘመቻ በአጋደን
 የጎደ ውስጥ መስንቀር ምንም ዓይነት መፍትሔ እንዳይወጣ ምክንያት
 ሆኗል።

የምዕራቡ ዓለም ተንታኞች የአጋደን ችግር እያብረት የሆነውን
 በሶማሊያችን በላንት ከቁም ነገር አያስገቡትም። ግናቸውም የኢትዮጵያና
 በሶማሊያ መንግሥታት ቀጣይና ዘላቂነት ያለው የትምህርት ፕሮግራም
 ይሆን የጤና አገልግሎት እንዲሰጡ ያሳስቻለውም ይኸው ከቦታ በታ
 በዛገት የመንቀሳቀስ ባሕርያቸው ነው። በአንድ ወቅት ጎሳዎች የከብቱ

ይህን ዓይነት ጥያቄ የመደመሪያዎች አገር ግንባር ውስጥ ሶማሊያችን ከረታችው የሚገዝ
 የቀን እርምጃ የዚህ ወገን አገራዊ ወደ ዚያ ውስጥ በማስገባት የሶማሊያን ድንበር ወረዳ
 የሚለውን የጎደ በግለት ያደጋ ይህ ጥያቄ ለኢትዮጵያና ዚያ የሶማሊያ ግብረት መረጃ
 የሰጠት ሆኖ የታላቁ ሶማሊያን አንቅስቃሴ የጎደታችን ይኸው ግብረት ነገር። በሶማሊያ አቅጣጫ
 /አጠቃላይ/ በአርጌግ አልፎ ወደ ፓላቲ አገራት የሚገቡ ሶማሊያችን መግታት የተቻለው
 የረጅም ለታላቁ ጥቅም ርዕሰ ክፍል በሆነ ነገር። አዲሱ የፓላቲ መንግሥት በሌላ ጊዜ
 የግብረት ጥያቄ የአፋር ደራሽ የሶማሊያ ሰርገን ምክትል መሪነት ሆኖ በዚህ
 ተፈጻሚነት መካከል የተመሰረተ መስተጋብር እንዲኖር ጥያቄ ያደረገ አልታደገም።

ያቸውን ጥራ ተከትለው በአንድ ክልል ውስጥ ገብተው ለወራት ሲያስገቡና ውሃ ሲያጠጡ ይቆያሉ ለዚህ አገልግሎት ተነስተው ወደ ሌላ አካባቢ ይሄዳሉ። የዘላቸው ባሕርይ በግንኙነት ግጥም ውሃ አጠቃቀም ላይ ገባን ከገባ የሚያጋድል በመሆኑ ፕረዚደንት ሲያድባረ ገሰነት የሶማሊያ ትልቁ ደካማ ገን ነው ብሏል።

ሀገራችን የተፈጥሮ ምግብ ናት የሚል አመለካከት ላላቸው ኢትዮጵያውያን ከምግባቸው መውጫና መግቢያ መኖሩን ግረጋገጥ የዘመናት ቀደምት ተግባራቸው ሆኖ ቆይቷል። የኢጣሊያና የኢትዮጵያ ጦርነት በግልጽ እንዳመለከተው ወደ ባሕር የሚያወጣ መስመር ግጥም ለሕልውናው አስፈላጊ ሁኔታ ነበር። ለዘላቸው ሱማሌዎች ገን ገዑሕና ዉው አልባ ውሃ ግጥም የየዕለት ተግባራቸው ነው። እርስ በርሳቸው የሚጥኑት የሱማሌ ተሳታፊዎች አጠቃላይ የፖለቲካ መለያ ወይም አንድነት ለመመስረት አልቻሉም። ሶማሊያ ለመጀመሪያ ጊዜ በመንግሥትነት ብቻ ያለችው በ1960 ነበር። በውል የሚለይ የፖለቲካ ጉዳት የሌላቸው እንደመሆኑ ሱማሌዎች ውሃና ግጥም ሲፈልጉ የተቋቋሙ የኢትዮጵያ የኬንያና የጅቡቲ ወሰኖችን እንዳሉ አይቆጥሯቸውም፤ የአሁኑ ነፃ የሶማሊያ መንግሥትም ተመሳሳይ አመለካከት አለው።

ለአጋሪን ችግር አንዳች መፍትሔ ከመደረጉ በፊት በፋሽስቶች የአስተዳደር ዘመን ታላቁ ሶማሊያን ለግዳጃም የጅቡቲን፤ የኬንያንና የኢትዮጵያን ሕልውና በመንካት በቅኝ ገዥዎች የተዘጋጁ ውሎችና ፍላጎቶች ዕውን እንዲሆኑላት የምታቀርበው ጥያቄ መፍትሔ መገኘት አለበት። ሶማሊያ፤ ኢትዮጵያ፤ ኬንያና ጅቡቲ በመካከላቸው ያለውን ወሰን ለመወረሻ ጊዜ የሚወስኑ እያንዳንዱ ሀገር የሌላውን የግዛት አንድነት እንዲያውቅ የሚያስችል የአራትዮሽ ስምምነት ግድረግ አለባቸው። በአሁኑ ወቅት በኬንያና በሶማሊያ መካከል ያለውን ወሰን እንዳለ ለግዳጃት የሚቻል ይመስላል። በኢትዮጵያና በሶማሊያ መካከል ያለው ወሰን ጉዳይ ገን በጣም አስቸጋሪ ነው። ሶማሊያ የቀድሞውን የኢጣሊያን አዳም የወረሰች እንደመሆኗ ጊዜያዊውን መስመር እንደዘላቂ የወሰነ መስመር ለመቀበል ፈቃደኛ አይደለችም። ብዙ ጉዳት የሚያስከትልባት እና የቀድሞውን ውል ግብከበር ከቅርብ ቀን ወዲህ የተናገረ ቢሆንም፤ ኢትዮጵያ አንድ ስምምነት ላይ መድረስ መቻሏ አለባት።

በ1948 እንግሊዞች ከአጋሪን ሲወጡ እንዲጠብቁት ስምምነት የተደረሰበትና ከጦርነቱ በፊት ጃንሆይ ከተቀበሉት ምስጢራዊው «ቀይ መስመር» ጋር ተቀራራቢነት ያለውን የወሰን መስመር መቀበል መፍትሔ ሊሆን ይችላል። የ1948 የወሰን መስመር ለውን የተጠበቀውን ክልል

የገጠን መሪትና ሐውድን ለእንግሊዝ ሶማሊያንና የሚሰጥ ነው። በተጨማሪም ከሰሜን ምሥራቅ ተነስቶ ጊዜያዊውን መስመር በግንደን የኢትዮጵያ፣ የኪንያና የሶማሊያ የወሰን መስመርን ይኩ ላይ እስከሚጋጩበት ያለውን መሪት ያካትታል። ይህን ያህል ተስጥተም ተጨማሪ የመሪት ጥያቄ የሚቀርብ ቢሆን ኢትዮጵያ ከሌሎች አገራዊቶቿ ተመሳሳይ ጥያቄ እንዳይመጣባት የተወሰነ የመሪት መቀበልና መልቀቅ እንካ በንካ ማር አለበት። እንዲሁም ሶማሊያን ከጅቡቲ የሚለይ እስከ ሁለት የሚያደርስ መስመር ግንኙነት ቢሆን ይችላል።

እንዲሁም ሁሉ ሶማሊያን ከብቶቻቸውን ለግጦሽና ውሃ ለግጠጣት ግጥራት እንዲችሉ ወሰኑ ከፍተኛ መሆን አለበት። ነገር ግን የጦር መሣሪያና ግጥም የያዙ ሰዎች ከብት አርቢ መስለውም ሆነ ሳይመስሉ የሚገቡ ህጊያት፣ የሶማሊያ ሹማዎች፣ የፍጅራብ ሶማሊያንና ነፃ አውጪ ግንባር ደንብ ተፃግረው እንዲገቡ መረቀድ የለበትም። ሶማሊያን በአጋደን ክልል እንዲጠቀሙ ኢትዮጵያ በተለያዩ የምትሰጠውን መብት በመጣስ ገዢ አውጪው ግንባር ተፃጊዎች ናቸው። በሚል ሽፋን የሶማሊያ መደበኛ ጦራዊት እንዲገባ አድርጋለች። ጠንካራ የባሕር መለያና ልማድ ያላቸው እንደ ላገሱ፣ ኩርድ፣ ፋላጂ እና ግላይ የመሰሉ ዘላን ሕዝቦች ለምዕት ዓመታት ያለ አንዳች ጦርነት ከወሰን ወሰን እየተሻገሩና እየተመለሱ ናረዋል።

የግዛት ወሰን ሽግግር ተደርጎ ጳጊ የድንበር መስመር ግጽጽ ከተቻለ ሶማሊያ የታላቋ ሶማሊያ እቅዷን እንድትተው ለመጠየቅ ይቻላል። የምትተውም በሰዎች በተወሰነው ድንበር ግደ ያለውን የግዛት ጥያቄ በሙሉ ይሆናል። የታላቋ ሶማሊያ ፕሮጀክት ኪንያን፣ ጅቡቲንና እስከ ምዕራባ የሚደርሰውን የቀይ ባሕር ዳርቻን በሙሉ የሚያጠቃልል ስለሆነ ጥያቄውን በይፋ ቀሪ ግድረት የሚጠትመው አጋደንን ጨምሮ የተጠቀሱትን አካባቢዎች በሙሉ ነው። የዘላን ሶማሊያን ጥቃት ተገዢ የሆኑት ኪንያና ጅቡቲ ከኢትዮጵያና ከሶማሊያ ጋር የአራትዮሽ ስምምነት ግድረት ጥቃቱን ለግስቀረት ይጠቅማቸዋል። ከዚህም በላይ በኢትዮጵያ ላይ የተጣነው የሶቭየት አገዛዝ ቢነግ የሚወዱ ናቸው። በአፍሪቃ ቀንድ የወሰን መከላከልና መርጋት ሶቭየቶች እንደ ግብፅና እንደ ሶማሊያ ሀገራቱን ለቀው እንዲወጡ ለመጠየቅ መንገድ ይጠርጋል።

የሶቭየት ኅብረት በኢትዮጵያ ውስጥ መቆየት ግብፅንና ሱዳንን በይበልጥ ያሳስባቸዋል። መሠረት ይኑረውም አይኑረው፤ እነዚህ ሀገሮች እንደ እንግሊዝ ሁሉ ኢትዮጵያ የአባይን ውሃ ትገድብብን ይሆናል የሚል ስጋት አላቸው። እነዚህ ሁለት ሀገሮች ከኢትዮጵያ፣ ከሶማሊያ፣ ከኪንያ እና ከጅቡቲ ጋር የሰድስትዮሽ ስምምነት ግድረት አለባቸው። ስምምነት

ኢትዮጵያ ከዋቢ ሸበሌና ከጅባ ወንዞች ወደ ሶማሊያና ኪንያ የሚረሰውን፤ ከአካባቢ ከባርነት ከጥቁር አባይ፤ ከላንደር፤ ከራሃድ፤ ከተከብረ-ሰቲት እና ከአትባራ ወንዞች ወደ ሱዳንና ግብፅ የሚረሰውን፤ ከአዋሽ ወንዝ ወደ ጅቡቲ የሚረሰውን የውሃ መጠን እንድትጠበቅላቸው የሚያደርግ ይሆናል።

በመጨረሻም አሜሪካ የታላቋ ሶማሊያንና የአጋደንን ችግር እስከአለቄታው ለመፍታት የአራትዮሹን ስምምነት መቀበል ይኖርባታል። ከ1957 ጀምሮ ይህ ጥያቄ በተባበሩት መንግሥታት ውስጥ በሚነሳበት ጊዜ ሁሉ ከሶማሊያ ትን ቆጣ ስትደክም ቆይታለች፤ ኢትዮጵያ ሶማሊያን ወረራ ለመቋቋም በሶቭየት ኅብረት መረዳቷን ተቃውሟለች። ከአሜሪካ ጋር የወታደራዊና የኤኮኖሚ ርዳታ ስምምነት ያደረገችው ሶማሊያ በከልሉ መረጋጋት ሊፈጥር የሚችልን ሐሳብ የምትቃወም አትሆንም።

አሜሪካ ሶቭየት ኅብረትን ከኢትዮጵያና ከኤርትራ ወጣ ብለው ባሉት ደሴቶች ላይ ካቋቋመችው ወታደራዊ ተቋማት ለግስጭጣት ትፈልጋለች። ነገር ግን እሷ ከሶማሊያ ጋር የተስማማችበት የጦር መግሪያ ርዳታ ውል እስካለና በርበራ ላይ ያቋቋመችው የአውሮፕላን ግረረያ እና የመርከብ መጠጊያ እስካሉ ድረስ፤ ሶቭየት ኅብረትም በኢትዮጵያ ውስጥ እንደምትቆይ ርግጠኛ መሆን አለባት። አሜሪካ ከሶማሊያ በምትወጣበት ወቅት ኢትዮጵያ ሶቭየቶችና ኩባውያን ከሀገሯ እንዲወጡ እንድትጠይቅ የሚያነሳት፤ አሜሪካ የታላቋ ሶማሊያን ጥያቄ መፍትሔ በግስገገነት ሂደት ላይ ተሳታፊ ከሆነች ብቻ ነው።

ያንም እንኳን ለዓለም አቀፍ ሕግና ለስምምነቶች ያለው ከበራታ የወረደ ቢሆንም፤ ያነሳጓቸው የመስግሚያ ሐሳቦች ከዚህ ትችት ውጭ ናቸው። ከሁሉ በፊት በአረዳዳዎ ሥርዓት ላይ የሚደረጉ ስምምነቶች ባለመሆናቸው ወዲያው ተፈጻሚ ይሆናሉ። የአረዳዳዎ ሥርዓት ስምምነቶች ለመፍረስ ያንጊዜም በቂ ከፍተኛ ይከበራቸዋል።” አራትዮሹ ስምምነት እንደተፈረመ ኪንያ፤ ሶማሊያ፤ ጅቡቲና ኢትዮጵያ መራቸውን የአስተዳደር መጥቅራቸውን ይዘው በመምጣት በፊት ሲያጨቃጥቁ

፩ ጅቡቲና ሶማሊያ የወገናትነትን ወጥተው የሚያገኙት ከኢትዮጵያ ነው።
፪ የአረዳዳዎ ሥርዓት ስምምነቶች ለአሁኑ የሚችሉት ውልቅ መገንጠል ነው። ወሰን ጥገና መጠየቅን ይተላለፍ ለራትዮሹ ስምምነት ተወግዶ ስምምነትን የሚጠይቅ ይሆናል። ያንበያዝቶ የዚህ ግድብን ውልቅ መፍታት የጥቅም አትዮጵያ ባቻ ከሌለች። ለደህንነቱ ስምምነቶች ለሆነ ሶማሊያ፤ ጅቡቲ፤ ሱዳን፤ ኪንያ፤ እና ባህሪ ከኢትዮጵያ የሚፈራ ወገኖች የወገ መጠን እንዲጠቅሙ ግዴታ የምትገባ ኢትዮጵያ ናት። እነዚህ የሕይወት መቀበል መሪት የሆኑ ስምምነቶች የወሰኑ መስመር እንዲሁ እንዲቀጥል እንዲቀውት ለራት ወገኖችን የሚገድብ ይሆናል። ስምምነቱ ቀደም ሲለው ተግባራዊ መሆን አልግቶታል። በዚህ ውስጥ የተካተተገ ግዴታ የሕይወት መጠን እው ሕይወት እንዲያስፈልግ የሚያደርጉ ናቸው።

በዚህ ዓመት አላገለግላቸውም ለሰላም ማስቀመጥ ይችላሉ። በዚህም ምክንያት በተግባር ተገለጠ ግልት ነው። ከዚህ በኋላ የሚከሰት የወሰን ጭነት ተግባር ጠበቅ ያለ አፀፋዊ ርምጃ ቢወሰድበት ድጋፍ አገኘ ግለት ነው።

ከ1935 እንስፋ የወሰን ከልሎች እንዳይጣሉ፤ የገዛት አንድነት እንዲከበርና የሁሉም ሀገሮች የፖለቲካ ነፃነት እንዲጠበቅ ለሚሉት የዓለም አቀፍ ሕግ መርሆች በተግባር መገልጥ ኢትዮጵያ ቤተመከራ በመሆን እንዲሳተፍ አሁን በላብሰናቸው አርባ ዓመታት ውስጥ ኢትዮጵያ በዚህ እገዛ ላይረገፋችው ትግል መርሆችን ያበረከቱት እገዛ የለም ለግለት ሆነል። መርሕ በተግባር ሊውል ያልቻለው ከራሴ ድክመት ባሻገር ውለት ያስገኛቸዋል ነበር።

ከአንደኛው የዓለም ጦርነት ጥፋት በኋላ ሁኔታዎችን ባሉበት እና ጠነክሮች ከልልን፤ የሕዝብ አሠራርን፤ ትጥቅ ግስፈታትን እና በዓለም አቀፍ ሕግ መሠረት የጋራ ደህንነትን የሚመለከቱ ጉዳዮችን በመወሰን ረገድ ዘዴዎች ስምምነቶችን መጠበቅ የግድለወጡና የግድግሉ ሆኖ ይታዩ ነበር። የመገንዘብ ሕግ በዓለም አቀፍ ግብርና ባዕደቀው ኮቨናንት ፤ የዓለም ሰላምና ደህንነት ጥበቃና የሚኖረው መገንዘብ ሕግ የተግባር መመሪያቸውን በትክክል በዓለም አቀፍ ሕግ ላይ በድካም የተመሰረተ መሆኑን የተረዱ እንደሆነ ነው። ብሏል።¹ ዚህ ውጤት ስምምነትን እንደ ሁሉን አድራጊ ሁሉን ፈጣሪ አድርጎ ግዛት ሕዝብ፤ ዓለም አቀፍ ሕግ ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት በኋላ ወርሶ ሲታይ ሌላ የመከበር ደረጃ ላይ ደረሰ። ጦርነትን ሕገወጥ የሚያደርግ እንደ ሌላ-ባሪያን ያለ ዕድገት የለን ስምምነት ሊወጣ የሚችለው በዚያን ህዝብና የሕግ አዋቂ ሰዎች ብቻ ነበር። ፕሮፌሰር ዲሬክቶር በትክክል እንደገለጠው ያ ወቅት ፤ በሌላ ዋና ዋና ወቅት ውስጥ ወይም በሌላ ፕላንት ፤ የፕሮፌሰርነት ነው። ያ ዋናዓባት የት እንዳለ ራሱን በላተው፤ በሐርቫርድ ዩኒቨርሲቲ የዓለም አቀፍ ሕግ ስሙፕሮ ሙሆር ፕሮፌሰር ሉዊስ ቢ ሶሕን ባቻ ነው ያርልፍ ፒስ ስሩው ያርልፍ ሱው ፤ / የዓለም ሰላም በዓለም አቀፍ ሕግ ይገኛል። ብሎ በሰየመው መጽሐፉ ባዚያ ፕላንት ላይ ለመጽየት የመረጠው።

ከሁለተኛው የዓለም ጦርነት ግብደት በኋላ በነበሩ አስቸጋሪ ዓመታትና በጦርነት ውጥረት ጊዜም በስምምነቶች እና በዓለም አቀፍ ሕግ መሠረት

¹ አላት የሌሎች አላትን የጥቅም አንድነትና የፖለቲካ ነፃነት ጥብር ባቻ ላይም መሠረት ጥቅም ገጽ ፩ ነበረባቸው።

የተጀመሩ የግዛት አንድነት ፈጽሞ የግድገኝ፤ እንዲያውም አላስፈላጊ ሆነ። የመንግሥታት ግንባር ከፈረሰና ጦርነቱ ካበቃ በኋላ በነበሩት የትርጉም ዓመታት ፤ የጋራ ደህንነትና የኮቨናንቱ አንቀጽ 10፤ 15 እና 16 ላይ የሠሩ ፈሩት ጦርሆኖች በስተጀርባ ሌላ ነገር ብቅ እንዲል ሽፋን በመሆን ብቻ ነበር ያገለገሉት። ኮቨናንቱ ብዙ ድክመቶች የነበሩበት ቢሆንም፤ የተባበሩት መንግሥታት ቻርተር ደግሞ የባለ ደካማ ነበር። እያንዳንዱ አባል በአንቀጽ ፬ለት ላለመታሰር ራሱን ለመከላከል ነው፤ የክልል ጉዳይ ነው፤ በነገሩ እንዲገባ አልተጋበዘም ለግለሰብ የሚችሉ አንቀጾች መቀመጣቸው ቀድሞውኑም ግልፅ ያልሆነውን ። በኃይል ከግብረራራት ወይም በኃይል ከመጠቀም መታቀብ ። የሚለውን አንጀት ጉብኝን ገልጉሎ የሚገልግል ነበር።

በአሁኑ ወቅት ጥቃት የደረሰበት ወገን በደሉን የፀጥታው ምክር ቤት ወይም ጠቅላላ ጉባዔው እንደሚሰግለት ምንም ግረጋገጫ የለውም። በደሉን ለሁለቱም አካላት ግመልክት ይችላል፤ ነገር ግን አንዳቸውም ቢሆን ተቀባለው የግጥራት ግዴታ የለባቸውም። የነዚህ አንቀጾች ቀርቦት የሚጋለጠው ጥቃት የደረሰበት ወገን በደሉን ለፀጥታው ምክር ቤት ለማቅረብ የሚችለው የአጥቂውን ፈቃድ ካገኘ ነው። የሚለው የቻርተሩ አንቀጽ 38 ይዘት ሲታይ ነው። በ1977 ሶማሊያ የኢትዮጵያን ወሰን አልፋ የፈጸመችው ወረራ በፀጥታው ምክር ቤት አጀንዳ ላይ አይሰናድም ነበር።

አሚሪካ ከኢትዮጵያ ጋር የጋራ መከላከያ ርዳታ ሰጥቶት ብታደርግም፤ በ1970 ላይ የግዛት አንድነቷን የመጠበቅ ግዴታ የለብኝም ያላችው በቻርተሩ ከሠረረው መብቷ በመነሳት ነበር። አሚሪካ ይህን በግልጽ ዓለም አቀፍ ጥበረተሰብ የግዛት አንድነትንና የፖለቲካ ነፃነትን ለሚመለከተው የዓለም አቀፍ ሕግ የሰጠውን ትኩረት ማለቂያ ነበር። ለሸየት ጥበረት አፍጋኒስታንን በመውረድ በፀጥታው ምክር ቤት ውስጥ የተጋጋለ ውይይት ሲደረግም፤ ተጠቂ ከሆነው ወገን ጉን ቆሞ ስለመከላከል ገን አንዳቸውም አልተነረሱም።

የኮከለር ዘመን የጋራ ደህንነት መርሕንና ግዕተብ መግልን ከፖለቲካዊና ስትራቴጂያዊ ዕውነታ አድግሎ ውጪ አድርጎታል። ግንኙ ውጭ መንግሥት በቀጥታና በቅርብ ለጥቃት ስጋት ካልተዳረገ በስተቀር በመደበኛው የጦር መካሪያ እንኳን የሌላውን መንግሥት ደህንነት ለመከላከል መካሪያ ለግንካት ዘግጧል። አይደለም። ዛሬ የመረዳዳት ስምምነት እንኳን የሌላኛውን ወገን መጠቃት ለመከላከል መካሪያ ለግንካት ግዴታ አይፈጥርም። የኖተም ሆነ የዋርሶ የጋራ መከላከል አገሮችም ቢሆኑ።

በግንኙነት ሁኔታ የተፃፈው ቋንቋ አንዳችም የሕግ ግዴታ አያስቀምጥም።

ዓለም አቀፍ ሕግ አንዳንድ ጥቃቅን ጥያቄዎችን መልክ ለማስያዝ ከመርላቱ በስተቀር በመንግሥታቱ ግንባር ኮሚቴ አንቀጽ 10 ወይም በተባበሩት መንግሥታት ቻርተር አንቀጽ 2/4/ በተቀመጠበት መልኩ ለአገሪቱ መንግሥታት ከፍተኛና ወሳኝ በሆነው የግዛት አንድነትና የፖለቲካ ክብርና የፍትህ ፈጣሪ ሊደርስላቸው አልቻለም። የመንግሥታትን ግንኙነት ለማሳደግ ይመራል ተብሎ የተጠበቀው ዓለም አቀፍ ሕግ ሥልጣኑን ለፖለቲካ እና ከዘመነ ክርስቲያን ወዲህ ድገት ለስትራቴጂያዊ ግቦች ለቋል።

ከሊትዮአዊ አንፃር ስናየውም፤ የዓለም አቀፍ ሕግ ግዴታ ዝቅ ያለው ከመረቱም ሕጉ የወጣው ቅኝ የመግዛት ፍላጎትና አመለካከት ላላቸው መንግሥታት ጠቅሚታ ሲባል እንደመሆኑ፤ ትናንሽ መንግሥታት ነፃ ሊሆኑ የቅኝ ጥርዎች የጥቅም አመለካከት ግን አልተለወጠም። ይህንንም በቅድመ ጥያቄ በርካታ ዓመታት ውስጥ መንግሥታትን ለመለከት ዓለም አቀፍ ሕግ የፍ የፍ ጥቅምድን በመጠበቅ ረገድ አገራችን እገዛ ሲያደርግ አይቼ አላውቅም። ግለሰቦችን የሚመለከተው ዓለም አቀፍ ሕግ ግን አገልግሏል።።። የአግሪካ የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ጠረው ዲን ኤክስን በአንድ ወቅት ። በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር መሥሪያ ሰጥቶ ውስጥ በዓለም አቀፍ ግንኙነት መስክ የተሰማሩ ሰዎች ከሌሎች ዐረቦች ጋር ተግባብተው ለመሥራት እንዲቻላቸው ስለሕግ ግዴታ አገልግሎት አይናገሩም፤ ይህም በልህነት ነው ይብሉ ነበር።።።

ነገሩ ከሥራ አፈስ አበባ ድረስ ያስመጡት ሊግሊያ ዓለም አቀፍ ሕግ ተላልፋ በደራ የረገመች እንደሆነ ለመከሰስና በመንግሥታቱ ግንባር ለማስቀጣት እንዲቻል፤ ሊትዮአዊ ግን የመርከብ ሕጎች የግንባር ድርሻዋን

81949 የወጣው የፋ ስምንት አንቀጽ 6 ...ለፍጥነት ወገ...የተጠቃሚ ወይም የተወሰነ ወገኑ ተገቢ መሆኑን መገባደግ ሊረዳ ይችላል... ሃ ይላል። በተጨማሪ ሁኔታ 81955 የተደረገው የየርሱ ስምንት አንቀጽ 4...። የሰዎች ራሳቸውን ሊረዱ አልቻሉም ሆኖ... ጥቅ የረዘበትን ወይም የረዘበውን ሆኖ አሳይሮ በመለወጥ ይረዳል ሊረዳ ይችላል ሃ ይላል። የወጣው የፋ ሚኒስትር ራሱን ለሕግ የዓለም አቀፍ ሕግ ፕሮጀክት የክልል መገናኛያን ያነሳ ለመገልገል ስለተረራው ስምንት ለመሰማት የክልሉ ስት የውጭ ግንኙነት ኮሚቴ ሲሰራ ። ይሁንና የአገሪቱን አገልግሎት እንዲሆን ፕሮጀክቱን ለሥልጣኑ ተጠቃሚ ይሆንታል። ርዕሱ አንደኛውን ስልጣን ይሰጣል። የተግባሩን ገደቦች መጠቀም አልተቻለም ብሎ ሊቆረው ይችላል ተብሎ ነበር። / የክልል ፍገላታ መከራየትን በመከላከል ለሕግ መሰማት የክልሉ ስት የውጭ ግንኙነት ኮሚቴ በጥቅም 12 ቀን 1983 የተረፈ።/ በመንግሥታት ግንኙነት ውጭ ያለው የዓለም አቀፍ ሕግ የሕጎች ቅሬታ፤ ዓለም አቀፍ የግዴታ ግንኙነት፤ ሊገኝበት፤ ግንባር፤ ግንባሩን ወይም ግንባሩን ይከራ ግንባሩን የሚቃወም ሕግ ከዓለም አቀፍ መስተጋብር መሰረት፤ ጥልቀት ግንኙነት መሰረት ጋር በአግባቡ ልና ይሰራለን እያለን መታደስ። ጥንቃቄ ሕግ አዋጭ ትምህርት፤ የዓለም አቀፍ የሕግ ልውጥ፤ ለጥራ 1982-83 ርዕሰ ጉዳይ እና ራይዘን የተሰጡ መልሶች - ጥር 1983

መጀመሪያው ለታላቁ ሰላም ሆኖ የተሰጠ የመደራደሪያ ለቋሙ ፍሬ የግዴና ረውጃት ነድገው ግለት ነው። ዓለም አቀፍ ሕግ ሁሉም መንግሥታት በሕግ ስት ለኩል መሆናቸውን የሚያረጋግጥ ከሆነ፤ የዓለም መንግሥታት ጥቅርም በበኩሉ ለቻርተሩ አንቀጽ 2/4/ ትርጉምና ኃይል ሊሰጠው ይችላል፤ በዚህም ለሁሉም መንግሥታት የግዛት አንድነትና የፖለቲካ ነፃነት የሚከበረታ ተሰጠ ግለት ነው። የኮከሌር የጦር መሣሪያዎችና ጥቂቶች ነበርኩት በሄዱበት ዘመን፤ በመካከለኛው ምሥራቅ እንደታየው የትንሿ ጥገሥት ግትርነት እንኳን ለኮከሌር ፍንዳታና ለሁሉም ውድመት ይሳደራል።

ለመጨረሻ ጥቂት ዓመታት ኢትዮጵያ እንደ ቻይና፤ ግብፅና ኢራን ዘመን ዘመን ሲወርድ በመጣው ጥንታዊ ታሪካዊና ባሕሪ ግፊት ተፅዕኖታ ማር አለባት። ኢትዮጵያ ባለፉት አራት መቶ ዓመታት ውስጥ ከበርካታ ጭቆናዎች ጋር ያደረገችው ተጋድሎ በዜጎቿ ላይ በሌላው አፍሪቃ ባዙ ጥፋታዎቻቸውን ባሕራዊና የአንድነት ስሜት አሳድሯል። ካላለፈችው ክፍት አንዱ አንኳን የባሕረ ኢትዮጵያን መታተፍ ወይም መጥፋት ይሰባል። የጎሳ እንቅስቃሴ እየጎሳ በመጣበት በአሁኑ ጊዜ እንኳን፤ የግታተኝነት ነፃነት ኢጣሊያ፤ ከዚያም እንግሊዝ በኋላም ሶግሊያ አጋደንን ታላቋ ሶግሊያ ጋር ለመቀላቀል በጥከሩበት ጊዜ ከነበረው የከፋ ለጸላ።

ከአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ ኢትዮጵያ ከመጥፋት ባይባል እንኳን የሌላ መንግሥት ተቀጥላ በመሆን ለመዳን ባደረገችው ተጋድሎ የሰነድ ጊዜ ከአውሮፓ ርዳታ አግኝታለች። ለኢትዮጵያ በነፍሰ የደረሰላት ፖርቱጋል፤ እንግሊዝና ሶቭየት ግብርት መሆናቸው ሲታይ የግዛት አንድነቷና የፖለቲካ ነፃነቷ ጉዳይ ከአፍሪቃ ወይም ከመካከለኛው ምሥራቅ ለደግሰ ዘልቆ የሚሄድ መሆኑ ይታያል። ውጤት ባታገኝበትም ኢትዮጵያ ለትግራይ መፍትሔ ለማግኘት አቤት አቤት ያለችው ለመንግሥታት ግብር ነበር። በ1977 የሱግሌ ወረራ ጊዜም የኢትዮጵያ ጉዳይ በተባበሩት መንግሥታት አጀንዳ ውስጥ አልገባም። እነዚህ ድርጅቶች አቤቱታዋን ለምተው ርምጃ ወስደው ቢሆን ኖሮ፤ ምናልባትም በአፍሪቃ ቀንድ አሁን የሚታየውን የደም መፍሰስና ጭቆና ግስግሳድ በተቻለ ነበር።

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ላካትት የጥከርኩት የአርባ ዓመታት ልምድ ለወደፊት ከአፍሪቃ በጣም ርቀው ለሚገኙ ትናንሽ መንግሥታትም በመጠኑም ቢሆን አግባብነት ይኖረው ይሆናል። አንድ ትንሽ መንግሥት እንደ ትንሽ እንስሳ ሁሉ በቅድሚያ ለሕልውናው መታገል አለበት። ሕልውናን ለማቆየት የሚደረግ ትግል መሠረታዊና ዘላቂ ፍላጎቶች ላይ

ቅድሚት እንዲረገግ ያሳሳል፤ እነዚህን ለመጠበቅ ዝንቁ የማይሉ
 ባለሀብትን ይፈጥራል። እነዚህ መገገሚያዎች የገዛት አንድነታቸውን ወይም
 የፖለቲካ ነጻነታቸውን ለማረጋገጥ ሌላ ወገን ወይም የተባበሩት
 መንግሥታት ወይም አሕጉራዊ ድርጅቶች ወይም ዓለም አቀፍ ሕግ
 በነፍስ ይደርሱልናል ብለው መተማመን አይችሉም። እንደ ኢትዮጵያ
 ሁሉ፤ በያሰረዘች አንድነታቸውን ብቻቸውን ለመጠበቅ ያሳሰሰ ትግል
 ለማድረግ መዘጋጀት ለለባቸው፤ መለያዕቅድ ለመክራል ባላቸው
 ህግጽነትና ቁርጠኝነት ገብተን ወደ አከባቢነት ለመለወጥ፤ ዓለምንም
 ከገባበት በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ብቻ የመመራት አዛቅን ለማውጣት
 ይላካቸው ይሆናል፤ ዓርዓያዎች ሊሆኑ ይችላሉ።

በዚህ በኋላ ካምቢሊስ ከልቡ ጋር መከረ፤ ሠራዊቱን በሦስት አትጣጣ
ላጣጠች አቀደ። አንደኛውን በካርቲጂያውያን ላይ፤ ሁለተኛውን በአሞኖ
ዎች ላይ፤ ሦስተኛውን ደግሞ ከደቡብ የባሕር ዳርቻ በጊዋለነው በሊቢያ
በቀላህገር ለረጅም ዘመን በኖሩት በኢትዮጵያውያን ላይ። ወደ ኢትዮጵያ
ላገቱም ገዕ በረከት የያዙ አስመስለው፤ ግን ሁሉን ነገር ልብ ብለው
ላገኙት የግራሙሴ ሰላዮችን መላክ ይሻላል ብሎ አሰበ።

* * * * *

ካምቢሊስ ሰላዮችን ለመላክ ቁርጥ ሐሳብ ከያዘ በኋላ የኢትዮጵ
ያውያንን ቋንቋ የግራሙሴ ወደግናሩበት ወደ ኢሰረንታይኔ በመላክ
እወቅቶ የተባሉ ሰዎች እንዲመጡ አዘነ።

እወቅቶቻቸው ከኢሰረንታይኔ እንደመጡ ካምቢሊስ ምን ግለት
እንደግነዛቸው ካስገነዘባቸው በኋላ ወሊያውኑ ገዕ በረከት አሰይዞ ወደ
ኢትዮጵያ ላካቸው። ገዕ በረከት ስጦታዎቹም ቀይ የሐር ካባ፤ ከወርቅ
ዘቀፈ የአገገት ሐብል፤ በከንቲ ላይ የግራሙሴ ጌታ፤ ከጌጦች ድንጋይ
ዘቀረባቸው ሌላው የተቀላበሉት ግጥም፤ አንድ በርግል ሙሉ ጠጅ ሸፍኖ

እወቅቶቻቸው ከኢትዮጵያውኑ በገደ አንድ ደረሱ ለሀገሩ ገጥሞ
ሰዎችን ካበረከቱ በኋላ እንዲህ ሲሉ ተናገሩ። « የፈሪሃውያን ገጥሞ
ካምቢሊስ ወዳጅነትህንና የጦር ጓደኝነትህን አጥብቃ እንደግረልላግ
እንደገልጽላት ልኩናል፤ የታደሰውን ሰብ ደስ የግራሙሴን ስጦታዎች
እንደግበረከትዎ አዋናል ። አሁኑኑ በዚህ ጊዜ ተልዕኳቸው የሌለ መሆኑን
አቀድሞ የተረዳው ኢትዮጵያዊ እንዲህ ሲል መለስባቸው የፈሪሃውያን
ገጥሞ ይህን ሥጦታ አሰይዞ እኔ በገደ የላካችሁ የፊን የልብ ወዳጅነት
በፈለግ እይደለሁ፤ ግራሙሴ ቢሆን ኖሮ የራሱ ያልሆነውን ሙረት
እይገኝሁ፤ ነገር፤ በልበደሉት ሰዎች ላይም ባርነት ባለመጣቸውም ነገር።
እኔ ንብላችኋል የኢትዮጵያ ገጥሞ የፈሪሃውያንን ገጥሞ እንዲህ ሲል
ይመክርሃል፤ ፈሪሃውያን እንዲህ በቀላሉ ዝቅ ብሎ እጅ ከነግሁላቸው፤
እኔ የላቀ ኃይል ያለውን ሠራዊትን ጥንታውያን በሆኑ ኢትዮጵያውያን ላይ
ዘወጥታ፤ እስከዚያው ግን የኢትዮጵያ ልጆች ልብ የራሳቸው ያልሆነ የሌላ
ነገር ግንት እንዳይመኝ ያደረገውን እግዚአብሔርን ያመስገን።...

ሐርቲስ፤ ታሪክ-የሰነድ መጽሐፍ የፅረፍ 17፤ 19፤ 20፤ እና 21

የቢ መጻሕፍት /Bibliography/

ከ1936 እስከ 1974 ያለውን የኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት ታሪክ መሠረት /ደረጃው የግል ግስታወሻዎችና ትውስታዬን ነው። በአስተርጓሚነት ባንላገልኩበት ጊዜ ልላት በዕለት የመዘገብኳቸው የግል ግስታወሻዎች እንዲሁም የኢትዮጵያ መንግሥት ግዳችና መፃግበት ለትውስታዬ በግስረጃነት የግረቀው ናቸው።

ለገልግሎት ከመጀመሪያ በፊትና ለገልግሎቱን ካቋረጥኩ በኋላ ስለነበሩት ዓመታት ፈትክክል ለመዘገብ፤ ከግል ትውስታዬ በመነሳት ያሰረርኳቸው ለገዢዎችና ለሰነዳዊ ጥናት እንዲሁም የፍና ደጋፊ የመረጃ ምንጮችን መርምረክለሁ።

የተጠቀምኩባቸው የፍ ምንጮች እጅግ በርካታ፤ ሰፊና ዝርዝር ከመሆናቸው አልፎ ሠዶችን ወይም ዓመታትን በተናጠል ለማሰራረር አላስቻሉኝም። ሆኖም አልፎ አልፎ በገጾች ዝርዝር በየምዕራፉ መጨረሻ በግስታወሻ መልክ እንዲሠሩ አድርጌአለሁ። ዝርዝራቸውም እነዚህ።

UNITED STATES

National Archives; *Foreign Relations of the United States*; Department of State Bulletins and Press Release; House and Senate Committee Hearings on Ethiopia and on Africa.

GREAT BRITAIN

Archives of the Public Record Office; Archives of the India Office; Command Papers; *British and Foreign State Papers*; Parliamentary Debates.

FRANCE

Archives of the Ministry of Foreign Affairs; Archives of the Ministry of Colonies-France d'Outre Mer; Bulletins of the Comité de l'Afrique française.

ITALY

Archives of the Ministry of Foreign Affairs; Archives of the Ministry of the Marine and of Colonies.

LEAGUE OF NATIONS

Official Journal and Special Supplements.

*ከዚህ በታች የሠፈሩትን የደራስያን፣ የመጻሕፍት፣ የጽሑፎች ዝርዝር መተርጎም ወደፊት ፈልጎ ለማንበብ ለግራ ወገን ችግር ያስከትላል ብለን ስለገመትን እንግሊዝኛውን እንዲል አትርበነዋል።

UNITED NATIONS

General Assembly Official Records and Supplements; Security Council Official Records and Supplements.

Four Power Commission of Investigation for the Former Italian Colonies: Vol. I. Eritrea. Parts 1 and 2 Vol.II. Somalia. Vol.III. Libya. Vol. IV. Recommendations.

OTHER

Private correspondence between Monseigneur Jarossceau and the Vatican and with Haile Sellassie, 1934-41.

Documents of Special Interest

ITALY

Memorandum on the clauses of the draft Peace Treaty concerning the Italian Territories in Africa (Article 17) Doc. No. 4 (p).pp. 44-47. Council of Foreign Ministers. Paris Peace Conference. pp. 204-207. July 18, 1946. Palais du Luxembourg. Paris.

UNITED STATES

United States and Italy, 1936-46. Documentary Record. European series 17; Publication No. 2669. GPO. 1946.

Foreign Relations of the United States 1946. Vols.III and IV. Paris Peace Conference. Washington D.C. GPO.1970.

Assistant Secretary of State David D. Newsom. Senate Committee on Foreign Relations. U.S. Security Agreements and Commitments Abroad:Hearings before the Subcommittee on U.S. Security Agreements and Commitments Abroad. 91st Cong.2nd sess. June 1,1970. Washington D.C. GPO 1970.

Press Conference, August 28, 1974. President Ford. Public Papers of the Presidents of the United States. Washington D.C. GPO 1975.

Press Conference, July 28, 1977. President Carter. Weekly Compilation of Presidential Documents Vol. 13, No. 31. Washington, D.C. GPO 1977.

Recommendations to the Council of Foreign Ministers of the Deputies of the Foreign Ministers of the United Kingdom, the United States, the French Republic, and the Union of Soviet Socialist Republics appointed to consider the question of the disposal of the former Italian colonies (Secret). CFM/D/L/48/1C/202. 1st September 1948.

GREAT BRITAIN

British Military Administration of Occupied Territories in Africa During the Years 1941-1947-a remarkably detailed and objective account of the critical years of occupation and Liberation by Lord Rennell of Rodd. London. HMSO. 1948; British Colonial Office series No. 1192. *The Haud Problem*. London. HMSO. 1956.

ETHIOPIA

Ministry of Posts and Information: *The Ethiopian-Somali Frontier*. Addis Ababa. 1961.

SOMALIA

The Somali Peninsula: New Light on Imperial Motives. London. 1962;
The Somali Peoples Quest for Unity. Printed in Exeter and London. William Chudley and Son. Ltd. 1965; *The Somali Republic and the Organization of African Unity*. n.d. or publisher; *French Somaliland in True Perspective*. Printed in Exeter and London by William Chudley and Sons Ltd. 1966; (President Siad Barre), *My Country and My People*. Somali Ministry of Information and National Guidance. Mogadiscio. 1971-1972.

UNITED NATIONS

A/C1/W.8.20 October, 1948 and A/C1/W.8/Add 2.22 December 1949 (Ethiopian documentation at the Council of the Deputies of the Foreign Ministers of Britain, the United States, France, and the U.S.S.R and at the General Assembly of the United Nations); A/AC.18/103.27 January, 1950. Memorandum prepared by the Secretariat. *Study of Procedure to Delimit the Boundaries of the Former Italian Colonies*; *Reports of the United Nations Commission for Eritrea* (1950) A/1285; GAOR. Seventh Session, Supplement No. 15 (A/2188). 1952 *Final Report of the United Nations Commissioner in Eritrea*.

Secondary Works Consulted

Abir, M. *Conflicts in Africa*. Adelphi Paper No. 93. *Red Sea Politics*. London: International Institute for Strategic Studies.

- Sharm al Sheik and Bab el Mandeb: *The Strategic Balance and Israel's Southern Approaches*. Jerusalem: Hebrew University. 1974.
- Acheson, Dean. "The Arrogance of International Lawyers," *The international Lawyer*. Vol. 2, June 1968. Replies by Professors McDougal and Reisman. 2:729 and 3:435.
- Asante, S.K.B. *Pan African Protest: West Africa and the Italo-Ethiopian Crisis 1934-1941*. London: Longman's Ltd. 1977.
- Askew, W.C. "The Secret Agreement between France and Italy on Ethiopia." *Journal of Modern History*. Vol XXV. January 1935.
- Badoglio, Pietro. *La guerra d'Etiopia*. Milan: Mondatori 1939.
- Baer, George W. *The Coming of the Italian-Ethiopian War*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. 1967.
- , *Test Case Italy, Ethiopia and the League of Nations*. Stanford: Hoover Institute Press. 1976.
- Barker, A.J. *The Civilizing Mission: A History of the Italo-Ethiopian War of 1935-1936*. New York: The Dial Press, Inc. 1968.
- Barros, James. *Betrayal from Within*. New Haven and London: Yale University Press, 1967.
- Benezra, René. "La corne de l'Afrique un cap dangereux." *Afrique contemporaine*. No. 80. July-August 1975.
- Bernoville, Gaetan. *Monseigneur Jarousseau et la mission des Gallas*. Paris: Editions albin Michel. 1950.
- Bidder, Irmgard. *Lalibela: The Monolithic Churches of Ethiopia*. Cologne: Dumont Schauberg. 1958.
- Bouker Don and Tsongas Paul. *War in the Horn of Africa: A Firsthand Report on the Challenges for United States Policy*. Report of a Fact Finding Mission of Egypt, Sudan, Ethiopia, Somalia and Kenya December 12 to 22, 1977 to the Committee on International Relations. U.S. House of Representatives. Committee print. February 3, 1978. 95th Congress 2nd session 22/-98/. Washington: GPO. 1978.
- Borosage, R.L. and J.Marks, editors. *The CIA File*. New York: Grossman 1976.
- Boz eman, Adda B. *Conflict in Africa: Concepts and Realities*. Princeton: Princeton University Press. 1976.
- Braddick, H. "A New Look at American Policy during the Italo-Ethiopian Crisis 1935-36" *Journal of Modern History*. Vol XXXIX No. 1. March 1962.

— "The Hoare-Laval Plan." *Review of Politics*. Vol. 24 No.

3, July 1962.

—, J. L. *The Law of Nations*. 6th edition edited by Sir Humphrey Waldock. New York and Oxford: Oxford University Press. 1963.

—, Paul. "Land Reform in Revolutionary Ethiopia." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 14. No.4 1976.

Brown, Anthony Cave. *Bodyguard of Lies*. Toronto, New York, London: Bantam Books, 1976.

Brown, D.J.L. "The Ethiopian Somali Frontier Dispute." *International and Comparative Law Quarterly*. 1956.

—, "Recent Developments in the Ethiopian-Somalia Frontier Dispute." *International and Comparative Law Quarterly*. Co. 10. 1961.

Buchheit, Lee C. *Secession: The Legitimacy of Self-Determination*. New Haven, London: Yale University Press. 1978.

Buxton, David. *Travels in Ethiopia*. London: Lindsay Drummond. 1949.

Bynes, James F. *Speaking Frankly*. New York, London: Harper and Brothers. 1947.

Brzezinski, Zbigniew. *Power and Principle: Memoirs of the National Security Adviser*. New York: Farrar, Straus and Giroux. 1983.

Campbell, John C. "Rumblings Along the Red Sea: The Eritrean Question." *Foreign Affairs*. April 1970.

Castagno, A.A. "The Somali-Kenyan Controversy." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 2, No.2, 1964.

Cecil, Lord Robert. *A Great Experiment*. London: Jonathan Cape. 1941.

Charlier, T. "A propos des conflits de frontière entre la Somalie, Ethiopie et le Kenya." *Revue Française des sciences politiques*. Vol. 16. 1966.

Christopher, John Barrett. *Ethiopia: The Jibuti Railway and the Powers. 1899-1906*. Cambridge: Harvard University Press. 1942.

Churchill, W.S. *Their Finest Hour*. Boston: Houghton Mifflin. 1949.

Cimmaruta, Roberto. *Ual Ual*. Milan: Mondatori. 1936.

Clapham, Christopher, *Haile Selassie's Government*. New York. Washington: Fredrick A. Praeger. 1969.

—, *Conflicts in Africa: Adelphi Paper No. 93. Ethiopia and Somalia*. London. The International Institute for Strategic Studies. 1972.

- Clark, Grenville and Sohn, Louis B. *World Peace Through World Law*. Cambridge: Harvard University Press; London, Oxford University Press. 1958.
- Clifford, E.H.M. "The British Somaliland Ethiopia Boundary." *Geographical Journal*. Vol.87. 1936.
- Coffey, Thomas. *Lion by the Tail*. New York: Viking. 1974.
- Cohen, John M. "Agrarian Reform in Ethiopia: The Situation on the Eve of the Revolution's 10th Anniversary." *Development Discussion Paper No. 164, April 1984*. Harvard Institute for International Development.
- Cora, G. "Un Diplomatico Durante L'Era Fascistica." *5 Storia e Politica (Jan-Mar 1966)*. pp.88-93
- Corbett, Percy E. *Law in Diplomacy*. Princeton:University Press. 1959.
- Cotran, E. "Legal Problems Arising out of the Formation of the Somali Republic." *International Comparative Law Quarterly*. 1963.
- Courlander, Cumming, Sir Duucan. "The Disposal of Eritrea". *African Affairs*. Vol.52 (1953) pp 127-136, Harold Leslau, Wolf. *The Fire on the Mountain*. New york. Menty Holt and Co.1950.
- Crocker, Chester A. *U.S Interest in Regional Conflicts in the Horn of Africa*. Department of State. Current Policy No. 764. 1985.
- Cumming, Sir Duncan. "The UN Disposal of Eritrea." *African Affairs*. Vol. 52 (1953).pp. 127-136.
- Del Boca, Angelo. *The Ethiopian War 1935-1941*. Chicago: Chicago University Press. 1969.
- Dickinson, E.D. *The Equality of States in International Law*. Cambridge: Harvard University Press. 1920.
- Doresse, Jean. *Histoire sommaire de la corne orientale de l'Afrique*. Paris: Librairie Orientaliste Paul Guenther. 1971.
- Duprey, A. Gingold. *De L'Invasion à la Libération de l'Ethiopie*. Paris: Imprimerie Paul Dupont. 1955.
- Duroselle, D.B. "The Spirit of Locarno:II usions of Pactomania." *Foreign Affairs*. July 1972.
- Dye, William M. *Moslem Egypt and Christian Abyssinia*. New York: Atkin and Prout. 1880.
- Eden, Anthony. *Facing the Dictators*. Boston: Houghton Mifflin Co. 1962.
- *The Reckoning*. Boston: Houghton Mifflin. 1965. Edward VII. See Windsor, the Duke of.

- Engel, Ibrahim. "Somali Nomadic Individualism and the Rule of Law." *African Affairs*. 1968.
- Ellis, Gene. "The Feudal Paradigm as a Hindrance to Understanding Ethiopia." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 14. No. 2. 1976.
- Ethiopia Observer. *Land Tenure*. Vol. V. 1962
- FAO. *Agriculture in Ethiopia*. Rome. 1961
- Fois, Herbert. *Seen From E.A. Three International Episodes*. New York: Knopf. 1947.
- Finkelstein, L. *Somalia under Italian Administration: A Case Study in UN Trusteeship*. New York: Woodrow Wilson Foundation. 1955.
- Flaudin, Pierre. *Politique française*. Paris: Editions Nouvelles. 1947.
- Ford, Gerald R. *Public Papers of the President of the United States*. Gerald R. Ford. August 28, 1974 Washington, D.C.: GPO.
- Frank, Thomass M. "Who Killed Article 2 (4)?" *American Journal of International Law* Vol. 64 (1970).
- Gebre-Sellassie, Zewde. *Yohannes IV of Ethiopia*. Oxford: Clarendon Press. 1975.
- . "Eritrea and Ethiopia in the Context of the Red Sea and of Africa." Woodrow Wilson . *International Center for Scholars*. 1976.
- Greenfield, Richard. *Ethiopia: A New Political History*. New York, Washington, London: Frederick A. Praeger. 1965.
- Griaule, Maurice. *Burners of Men: Modern Ethiopia*. Philadelphia, London: J.B. Kippincott Co. 1935.
- Guariglia, R. Ricordi. Naples: *Edizioni scientifiche italiane*. 1949.
- Gwynn, C.W. "The Frontiers of Abyssinia." *Journal of the Royal Africa*. New York and London: Monthly Review Press. 1980.
- Haile Sellassie. *The Autobiography of Haile Sellassie I* [Vol.1] "My Life and Ethiopia's Progress 1892-1937". London: Oxford University Press. 1976.
- Halliday, F. and M. Molyneux. *The Ethiopian Revolution*. London: Verso Editions and NLB. 1981.
- Hardie, Frank. *The Abyssinian Crisis*. London: B.T. Batsford, Ltd. 1974.
- Harris, Brice. *The United States and the Italo-Ethiopian Crisis*. Stanford: Stanford University Press. 1964.
- Heakin, Louis. *How Nations Behave: Law and Foreign Policy*. (2nd ed.). New York: Columbia University Press. 1979.

- Howe, Paul B. *Arming the Horn 1960-1980. Working Paper No. 43, July 1982.* Woodrow Wilson International Center for Scholars. International Security Studies Program, Washington D.C. 1982.
- Herrmanns, Ralph. *Carl Gustaf von Rosen.* Stockholm: Wahlström and Widstrand. 1975.
- Herriot, Edouard. *Jadis. Paris: Flammarion. (2 Vols). 1948-1952.*
- Hoben, Allen. *Land Tenure Among the Amhara of Ethiopia. The Dynamics of Cognatic Descent.* Chicago London: The University of Chicago Press. 1973.
- Holt, P.M. A. *Modern History of the Sudan.* New York: Grove Press. 1961.
- Hoskyns, C. *Case Studies in African Diplomacy. The Ethiopian-Somali-Kenya Dispute 1960-1967.* Nairobi, Addis Ababa: Oxford University Press published for the Institute of Public Administration. University College of Dar es Salaam. 1969.
- House of Representatives: *Committee on Foreign Affairs Hearing Before the Subcommittee on Human Rights and International Organizations and the Subcommittee on Africa.* October 16, 1985, Washington, D.C.: GPO. 1986.
- House Of Representatives: *Committee on Foreign Affairs. Report of a Congressional Study Mission to Israel, Egypt, Sudan, Ethiopia, and Somalia. August 2-20, 1985. December 27, 1985.* Washington, D.C: GPO. 1986.
- International Institute of Strategic Studies. *The Military Balance 1975-1976.* London: International Institute of Strategic Studies. 1976.
- Intersect: *Assessment: 1986 Food Needs for the Consortium of CRS, EECMY, LWF Food Distribution Network Ethiopia.* Dallas: 1986. Irvine, Keith, *The Rise of the Colored Races.* New York: W.W. Norton & Co. Inc. 1970.
- Jacobson, Jon. *Locarno Diplomacy. Germany and the West 1925-1929.* Princeton: Princeton. University Press. 1972.
- Jenks, C. Wilford. *The Common Law of Mankind.* New York: Frederick A. Praeger. 1958.
- Jones, A.H.M. and Elizabeth Monroe. *A History of Abyssinia.* Oxford: Clarendon Press. 1962.
- Jessup, P.C.A *Modern Law of Nations.* New York: Macmillan. 1952.
- _____. *The Birth of Nations.* New York Columbia University Press. 1974.
- Jukes, Geoffrey. *The Indian Ocean in Soviet Naval Policy. A delphi Paper No. 87.* London: Institute for Strategic Studies. 1972.
- Jouinac, Gonatran de. *Le dernier roi des rois.* Paris: Plon. 1979.

- Moed, Marcel. *Le troisième combattant: De l'ypérite en Abyssinie à la bombe atomique d'Hiroshima*. Paris: Payot. 1963.
- Kaplan, L.; M. Farber; B. Marvin; J. McLaughlin; H. d. Nelson; and D. Whitaker. *Area Handbook for Ethiopia*. (2nd ed.). Washington, D.C.: GPO. 1971.
- Kaplan, M. and N. de N. Katzenbach. *The Political Foundations of International Law*. New York: John Wiley and Sons. 1961.
- Kebede, Ashenafi. "Krar" The Devil's Instrument." *Ethnomusicology*. September 1977. pp. 385-395.
- Kelsen, Hans. "The Draft Declaration on Rights and Duties of States." *American Journal of International Law*. Vol. 44. 1950.
- _____. *Principles of International Law*. (2nd ed.) New York, Chicago, San Francisco, Toronto, London: Holt, Rinehart and Winston. 1966.
- Kennedy, Edward M. *Staff Report on Ethiopia and Sudan One Year Later: Refugee and famine Recovery Needs to the Subcommittee on Immigrations and Refugee Policy*. Committee on the Judiciary. United States Senate. April 1986.
- Keyes, Alan. *Ethiopia: The UN's Role*. Current Policy No. 83. Washington, D.C.: Department of State. Bureau of Public Affairs. Undated.
- Kirkpatrick, Sir Ivone. *Mussolini: Study of a Demagogue*. London: Odhams Books, Ltd. 1964.
- Konovaloff, T.E. *Con le armate del negus*. Bologna: Zanichellie. 1936.
- Korn, David A. *Ethiopia, The United States and The Soviet Union*. Carbondale and Edwardsville, Illinois: Southern Illinois University Press. 1986.
- Lambie, Thomas A. *A Doctor Without a Country*. New York: Revell. 1939.
- Langer, W.L. "The Struggle for the Nile." *Foreign Affairs*. 1936.
- La Pradelle, A. De. *Le Conflit Italo-Ethiopien*. Paris: Les Editions Internationales. 1936.
- Laval, Pierre. *Diary of Pierre Laval*. New York: Charles Scribner's Sons. 1948.
- Lee, D.E. *Ten Years*. Boston: Houghton Mifflin. 1942.
- Lefort, René. *Ethiopia: An Heretical Revolution?* London: Zed Press. 1983.
- Legum, Colin. *Ethiopia and the Fall of Haile Sellassie's Empire*. New York: Africana Publishing Co. 1975.
- _____. "Horning In." *New Republic*. October 1977.
- _____. "Ethiopia: Moscow's Closest Ally in Africa." *Third World Reports*. 25

- November, 1983.
- Legum, C. and W. Lee. *The Horn of Africa in Continuing Crisis*. New York, London: Africana Press. 1979.
- Lessmerheid, R. "The C.I.A. In Africa." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 14. No. 3. 1976.
- Leriche, A. "De l'application à l'Erythrée des traités conclus par l'Ethiopie antérieurement à la fédération." *Revue Générale de Droit International Public*. 1953.
- Levine, Donald N. *Wax and gold*. Chicago and London: University of Chicago Press. 1965.
- . *Greater Ethiopia: The Evolution of a Multi-ethnic Society*. Chicago, London: University of Chicago Press. 1974.
- Lewis, I.M. *Peoples of the Horn of Africa: Somali, Afar, and Saho*. London: International African Institute. 1955.
- . "The Somali Conquest of the Horn of Africa." *Journal of African History*. Vol. 1. No. 2. 1960.
- . *A Pastoral Democracy: A Study of Pastoralism and Politics Among the Northern Somali of the Horn of Africa*. London, New York, Toronto: Oxford University Press, 1961.
- . *The Modern History of Somaliland: From Nation to State*. New York, Washington: Frederick A. Praeger. 1965.
- . "The Politics of the 1969 Somali Coup." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 10, No. 3. 1972.
- Lipsky, George A. *Ethiopia: Its People, Its Society, Its Culture*. New Haven, HRAF Press. 1962.
- Lissitzyn, Oliver J. *International Law Today and Tomorrow*. Dobbs Ferry, New York: Ocean Publications, Inc. 1965.
- Longrigg, Stephen H. *A Short History of Eritrea*. Oxford: Oxford University Press. 1955.
- Louis, William Roger. *Imperialism at Bay: The United States and the Decolonization of the British Empire 1941-1945*. New York: Oxford University Press. 1978.
- McCartney, M.H.H. and P. Cremona. *Italy's Foreign and Colonial Policy 1934-1937*. London: Oxford University Press. 1983.
- McDougal, Myres. *Studies in World Public Order*. New Haven: Yale University Press. 1960.

- Brown, A.C. *International Boundaries in East Africa*. Oxford: Clarendon Press. 1971.
- Malcolm, G.R. "L'Ethiopie à la croisée des chemins." *Afrique Contemporaine*. 1975.
- Marcus, Harold. *The Life and Times of Menelik II Ethiopia 1844-1913*. Oxford: Clarendon Press. 1975.
- . *Ethiopia, Great Britain and the United States 1941-1974. The Politics of Empire*. Berkeley: University of California Press. 1983.
- Marden, Arthur. "The Royal Navy and The Ethiopian Crisis 1935-1936." *American Historical Review*. June 1970.
- Marcin, Nathan. *The Ethiopian Empire: Federation and Laws*. Rotterdam: Royal Netherlands Printing and Lithograph [Late J. Wurheim and Son, Ltd.]. 1954.
- Markakis, J. *Ethiopia: Anatomy of a Traditional Polity*. Oxford: Clarendon press. 1974.
- Markakis, J. and Ayele, N. *Class and Revolution in Ethiopia*. London: Spokesman Press. 1978.
- Meier, T. "Volare Necesse est..." *Ten-Aestelin* Vol. 21 No.1 June 1980 pp. 26-38; No.2 December 1980 pp. 31-39 and Vol. 22. No. 1 June 1981 pp. 30-38.
- Dessing, S.D. "Changing Ethiopia." *Middle East Journal*. Vol IX. 1955.
- Michel, Charles. *Vers Fachoda*. Paris: Plon. 1900.
- Miller, Jake C. "African Israeli Relations." *Middle East Journal*. Autumn 1975.
- Mitchell, Sir Philip. *Afterthoughts*. London: Hutchinson. 1954.
- Mockler, A. *Haile Selassie's War the Italian-Ethiopian Campaign. 1935-1941*. New York: Random House 1984.
- Morrison, Samuel Eliot. *History of United States Naval Operations in World War II. Volume Nine: Sicily-Salerno-Anzio, January 1943-June 1944*. Boston: Little Brown & Co. 1954.
- . *Christopher Columbus Mariner*. Boston Little Brown and Co. 1955.
- Mosley, Leonard. *Gideon Goes to War*. New York: Charles Scribner's Sons. 1955.
- . *Haile Selassie: The Conquering Lion of Judah*. London: Weidenfeld and Nicolson. 1964.
- Murphy, Robert. *Diplomat Among Warriors*. Garden City, N.Y.: Doubleday & Co. 1964.

- Norberg, Viveca Halldin. *Swedes in Haile Sellassie's Ethiopia, 1924-1952*. Stockholm: Scandinavian Institute of African Studies. [Distributor: Almqvist and Wiksell International Stockholm.] 1977.
- Nouaille-Degorce, Brigitte. "Impasse militaire en Erythrée." *Revue française d'études plotiques africaines*. May. 1975.
- Oberlé, P. *Afars et Somalis: Le Dossier de Djibouti*. Paris: Présence africaine. 1971.
- Ofosu-appiah, L.H. (ed). *The Encyclopedia Africana Dictionary of African Biography: Vol.1. Ethiopia-Ghana*. New York: Reference Publications, Inc. 1977.
- Osgood, Wilfred H. "The Ethiopians and Their Stronghold." *Natural History*. Vol XXXV. No. 4. April 1935.
- Ottaway, Marina and David. *Ethiopia: Empire in Revolution*. New York, London: Africana Publishing Co. 1978.
- . *Afrocommunism*. New York, London: Africana Publishing Co. 1981.
- Ottaway, Marina. *Soviet and American Influence in the Horn of Africa*. New York: Frederic A. Praeger. 1982.
- Pankhurst, E. Sylvia. *Ex-Italian Somaliland*. London: Watts and Co. 1951.
- Pankhurst, E. Sylvia and Richard K. *Ethiopia and Eritrea*. Woodford Green, Essex, England: Lalibela House 1953.
- Pankhurst, Richard K. "Ethiopian Monetary History in the Phase of Post War Reconstruction (1941-1945)." *Ethiopia Observer*. Vol. XVI. No. 4. 1974
- . "When Ethiopia Lost Its 'Marbles.'" *New African*. August 1983.
- Petridis, S. Pierre. *The Boundary Question Between Ethiopia and Somalia*. New Delhi: 1983.
- Piccioli, Angelo. "Gibuti." *Gli Annali dell' Africa italiana*. Anno II. Vol.1.
- Playne, Beatrice. *Saint George for Ethiopia*. London: Constable. 1954.
- Poincaré, Raymond. *Au service de la France*. Paris: Plon. 1930.
- Plok, William R. *The United States and the Arab World*. Cambridge Mass.: Harvard University Press. 1975.
- Powne, M. *Ethiopian Music*. London, New York: Oxford University Press. 1968.
- Prax, Captain. "Mission aux confins somalo-éthiopiens." *Tropiques*. No. 393. 1957.

- Prescott, J.R.V. *Boundaries and Frontiers*. London: Croon Helm: Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield. 1978.
- Ribot, A. *Journal*. Paris: Plon. 1936.
- Richardson, Charles O. "The Rome Accords of January 1935 and the Coming of the Italo-Ethiopian War." *The Historian*. Vol. XII. November 1978.
- Rivlin, Benjamin. *United Nations Action-Case Histories: 1. Italian Colonies*. New York: Carnegie Endowment for International Peace. 1950.
- Robinson, Ronald; John Gallagher; Alice Denny. *Africa and The Victorians: The Climax of Imperialism in the Dark Continent*. New York: St. Martin's Press. 1961.
- Rosenfeld, Chris and Eugene. *Historical Dictionary of Ethiopia*. (African Historical Dictionaries no. 32). Methuen, NJ and London: The Scarecrow Press. 1981.
- Rosetti, Carlo. *Storia Diplomatica dell'Etiopia*. Turin: Società tipografica, editrice nazionale. 1910.
- Royal Institute of International Affairs. *Abyssinia and Italy*. London, 1935.
- . *Documents on International Affairs 1938*. Vol. II. London. 1943.
- Rubenson, Sven. *The Survival of Ethiopian Independence*. New York: Africana Publishing Co. 1976.
- Salata, f. *Il nodo di Gibuti: Storia diplomatica su documenti inediti*. Milan: Istituto per gli studi di politica internazionale. 1939.
- Salvemini, Gaetano. *Prelude to World War II*. London: Victor Gollancz Ltd. 1953.
- Sandford, Christine. *The Lion of Judah Hath Prevailed*. London: J.M. Dent & Sons Ltd. 1955.
- Sbacchi, Alberto. "Legacy of Bitterness: Poison Gas and Atrocities in the Italo-Ethiopian War 1935-1936." *Geneva-Africa*. Vol 13:2. 1974.
- . "Secret Talks for the Submission of Haile Selassie and Prince Asfaw Wassen." *The International Journal of African Historical Studies*. VII: 4. 1974.
- . "Haile Selassie and the Italians 1941-1943." *African Studies Review*. Vol. XXII, No. 1. April 1979.
- Shepherd, Jack. *The Politics of Starvation*. New York, Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace. 1975.
- Shorrocks, William I. "France and the Rise of Fascism in Italy 1919-1923." *Journal of Contemporary History*. October 1975.

- Shirer, William. *Berlin Diary*. New York: Knopf. 1941.
- Silberman, Leo. "Why the Haud Was Ceded." *Cahier de études africaines*. Vol. II. No. 5. 1961-1962.
- Skinner, Robert P. *Abyssinia of Today*. New York: Longmans, Green. 1960.
- Stafford, F.E. "The Ex-Italian Colonies." *International Affairs*. Vol. XXV. No. 1. 1949.
- Steer, George L. *Caesar in Abyssinia*. London: Hodder & Stoughton, Ltd. 1936.
- *Sealed and Delivered*. London: Hodder and Stoughton, Ltd. 1942.
- Stevens, Richard P. "The 1972 Addis Ababa Agreement and Sudan's Afro-Arab Policy." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 14. No. 2. 1976.
- Tamm, Viking. *I Tjänst hos Negus*. Stockholm: Wahlström and Widstrand. 2nd ed. 1956.
- Templewood, Lord (Samuel Hoare). *Nine Troubled Years*. London: Collins. 1954.
- Thompson, Virginia, and Adloff, R. *Djibouti and the Horn of Africa*. Stanford: Stanford University Press. 1968.
- Touval, Saadia. *The Boundary Politics of Independent Africa*. Cambridge: Harvard University Press. 1972.
- Toynbee, A. *Survey of International Affairs*. Royal Institute of International Affairs. Vol. II. 1975.
- Trevaskis, Sir Gerald. *Eritrea: A Colony in Transition. 1941-1952*. London, New York: Oxford University Press. 1960.
- Trimingham, J.S. *Islam in Ethiopia*. London, New York, Toronto: Oxford University Press. 1952.
- Ullendorf, Edward. *The Ethiopians: An Introduction to Country and People*. London, Oxford: New York Oxford University Press. 3rd ed. 1973.
- Vansittart, Lord Robert. *Lessons of My Life*. New York: Knopf. 1943.
- Virgin, Eric. *The Abyssinia I knew*. London: Macmillan and Co. 1936.
- Wainhouse, David W.; Managano, Philip A. *The Problem of the Former Italian Colonies at the Third Session of the General Assembly*. Department of State Bulletin. Vol. XXI. No. 532. September 12, 1949.
- Watt, D.C. "The Secret Laval Mussolini Agreement on Ethiopia." *Middle East Journal*. vol. 15. Winter 1961.
- Wilson, Hugh. *Diplomat Between Wars*. New York, Toronto: Longman, Green and Co. 1941.

Windsor, The Duke of. *A King's Story: Memoirs of the Duke of Windsor*. New York: G.P. Putnam. 1951.

Wolde Mariam, Mesfin. "The Ethio-Somalian Boundary Dispute." *Journal of Modern African Studies*. Vol. 2. No. 2. 1964.

Work, Earnest. *Ethiopia: A Pawn in European Diplomacy*. New Concord, Ohio: Privately Printed. 1931.

Newspapers and News Bulletins

Ethiopian Herald; *New York Times*; *Washington Post*; *Le Monde*; *Africa Confidential*; *Africa Research Bulletins*; *Afrique Contemporaine*.

John Hathaway Spencer, author of Ethiopia et Boy (ደራሲው)

"After extensive and close checking and comparisons with the English text by an expert, I am glad to report that your translation has been found to be accurate and carefully done."

JOHN H. SPENCER

OCTOBER 4, 1993

ትርጉሙ ከእንግሊዝኛው ጽሑፍ ጋር እየተመሳሸረ በባለሙያ ዐስሏትና በጥልቀት ከተመረመረ በኋላ ትክክልና በጥንቃቄ የተወራረሰ ሆኖ መገኘቱን ለገልጽ ደስ ይልኛል።

ጽጌ ሊት ስፒንሰር

መስከረም 14 ቀን 1986

...ኃይለኛ የሆነው መንግሥት ምንም በደል የሌለበትን የሌላውን መንግሥት ሕዝብ ለማጥፋት የሚገባው መሰሉት በተነሳ ጊዜ ተጠቁው ወገን ለመንግሥታት ማግባር የተበደለውን የሚያቀርብበት ለፃት ነው። እግጢኦብጼርና ቃሪክ ለምትባሉት ፍርድ ምስክር ሆነው ይመለከታሉ።

ቀ.ዓ.ሥ.

...ከአሜሪካ ተመልሼ በመጣውበት ጊዜ ኢትዮጵያ ከውጭ ኃይሎች እየተጠናከረ የመጣውን ሰጋት ሊቋቋምላት የሚችል መንግሥት ያሌላት ነጋ ጠባ ለጭንቅ የተዳረገች...የላይና የታች መንጋጋ የሆኑት ስርተራና ለማጥፋት መንከሰ ጀምረዋል። ኢትዮጵያ በጽዋን ሁለቱን መንጋገጥ ለማስቀጠል አልተቻላትም ነበር።

ስፒንሰር

ዋጋው ብር 16.00

http://www.OLDBOOKSPDF.com